T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

DOĞU TÜRKÇESİ KUR'AN TEFSİRİ
(DUHÂN, CÂSİYE, AHKAF, MUHAMMED, FETİH, HUCURÂT VE KAF SURELERİ)
(İNCELEME- TENKİTLİ METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SONER ATALAN

İSTANBUL 2017

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

DOĞU TÜRKÇESİ KUR'AN TEFSİRİ
(DUHÂN, CÂSİYE, AHKAF, MUHAMMED, FETİH, HUCURÂT VE KAF SURELERİ)
(İNCELEME- TENKİTLİ METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SONER ATALAN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. GÜLŞEN SEYHAN ALIŞIK

İSTANBUL 2017

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Soner ATALAN'ın "Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Duhân, Câsiye, Ahkaf, Muhammed, Fetih, Hucurât ve Kaf Sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof. Dr. Gülşen SEYHAN ALIŞIK Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof. Dr. Erdal ŞAHİN Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Yrd. Doç. Dr. C.Eralp ALIŞIK Yeditepe Üniversitesi	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun ...02.../...01.../ 2018 tarih ve 2018/-01-04 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **IX**

ÖZET ..... **XII**

ABSTRACT ..... **XIV**

KISALTMALAR ..... **XVI**

İŞARETLER ..... **XVIIIIII**

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ ..... **XIX**

1. İNCELEME **1**

1.1. TÜRK DİLİNDE İLK TERCÜME FAALİYETLERİ **2**

1.2. KUR'ÂNIN TÜRK DİLİNE TERCÜME EDİLMESİ **3**

1.3. DOĞU TÜRKLÜK SAHASINDA YAZILAN KUR'ĀN TERCÜMELERİ **4**

1.3.1. TİEM 73 (Türk İslam Eserleri Müzesi Kur'ân Tercümesi) **4**

1.3.2. Anonim Tefsir (Orta Asya Tefsiri) **4**

1.3.3. Rylands Kur'ân Tercümesi **5**

1.3.4. Taşkent Kur'ân Tercümesi **6**

1.3.5. Harezm Türkçesi Kur'ân Tercümesi **6**

1.3.6. Çerhî Tefsiri **7**

1.4. KUR'ĀN TERCÜMESİ TÜRLERİ **7**

1.4.1. Satırarası Tercümeler **7**

1.4.2. Tefsirler **7**

1.4.3. Tefsir ve Satırarası Tercümenin Birlikte Görüldüğü Tercümeler **8**

1.5 DOĞU TÜRKÇESİ KUR'ÂN TEFSİRİ **9**

1.5.1. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Nüshası **10**

1.5.2. Yusuf Ağa Kütüphanesi Nüshası **11**

1.5.3. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Üzerine Yapılan Çalışmalar **11**

1.5.4. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Nüshaları arasında Tespit edilen farklılıklar **12**

1.5.5. Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Fî Tefsîri'l-Kelami'r-Rabbaniyye ve Doğu Türkçesine Tercüme Edilmesi **14**

1.5.6. el-Mevahibü'l-Aliyye Fî Tefsîri'l-Kelami'r-Rabbaniyye'de Faydalanılan Kaynak Eserler **17**
1.5.7. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde Görülen Farsça Dil Bilgisi Özellikleri **19**
1.6. ESERİN DİLİ VE SAHASI **21**
1.6.1. Doğu Türkçesi'nin Tarihi Gelişimi ve Önemi **21**
1.6.2. Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri'nde Döneme Ait Edebi Dil Hususiyetleri **25**
1.7. YAZIM ÖZELLİKLERİ **26**
1.7.1. İkili Yazımlar **26**
1.7.2. Harekelendirme **27**
1.7.3. Noktalı Arap Harflerinin Yazımı **28**
1.7.4. Birleşik Yazılan Sözcükler **28**
1.7.5. Yanlış Yazımlar **28**
1.7.6. Ünlülerin Yazımı **28**
1.7.6.1. /a/ Ünlüsü **28**
1.7.6.2. /é/ (kapalı e) ünlüsü **29**
1.7.6.4. /e/ ünlüsü **29**
1.7.6.5. /ı/ ve /i/ ünlüleri **29**
1.7.6.6. /o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleri **29**
1.7.7. Ünsüzlerin Yazımı **29**
1.7.7.1. /ç/ ünsüzü **29**
1.7.7.2. /p/ Ünsüzü **30**
1.7.7.3. /n͡g/ Ünsüzü **30**
1.7.7.4. /g/ ve /k/ Ünsüzlerinin yazımı **30**
1.7.7.5. /s/ ünsüzü **30**
1.7.7.6. /t/ ünsüzü **30**
1.8. SES ÖZELLİKLERİ **31**
1.8.1. Ünlüler **31**
1.8.1.1. /é/ Kapalı e Sesi **31**
1.8.1.2. Ünlü Uyumu **32**
1.8.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu **32**
1.8.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu **33**
1.8.1.3. Ünlülerde Meydana Gelen Ses Olayları **34**
1.8.1.3.1. Yuvarlaklaşma **34**
1.8.1.3.2. Düzleşme **35**

1.8.1.3.3. Vurgusuz Orta Hece Ünlüsünün Yitimi 35
1.8.2. Ünsüzler 35
1.8.2.1 /b/ Ünsüzü 35
1.8.2.2. /d/ Ünsüzü 37
1.8.2.3. /g/ve /ġ/ Ünsüzleri 37
1.8.2.4. /k/ve /ķ/ Ünsüzleri 38
1.8.2.5. /t/ Ünsüzü 38
1.8.2.6. /n͡g/ Ünsüzü 39
1.8.2.7. /p/ Ünsüzü 39
1.8.2.8. Ünsüz Uyumu 39
1.8.2.9. Ünsüzlerde Meydana Gelen Ses Olayları 40
1.8.2.9.1. Tonlulaşma 40
1.8.2.9.2. Ünsüz Yitimi 40
1.8.2.9.3. Ön Seste Ünsüz Türemesi 41
1.8.2.9.3.1 Söz başında /y/ protezi: 41
1.8.2.9.3.2 Söz başında /h/ protezi: 41
1.8.2.9.4. İkizleşme 41
1.8.2.9.5. Metatez (Göçüşme) 41
1.9. YAPI ÖZELLİKLERİ 42
1.9.1 İsim İşletme Ekleri 42
1.9.1.1. Çokluk Eki (لار) +lAr 42
1.9.1.2. İyelik Ekleri 42
1.9.1.3. Durum Ekleri 43
1.9.1.3.1. İlgi Durum Eki(Genitif) (ينك, نينك) +In͡g,+nIn͡g 43
1.9.1.3.2. Yükleme Durum Eki (Akuzatif) (نی,ی) +n, +I, +nı 43
1.9.1.3.3. Yaklaşma-Yönelme Durum Eki (Datif) (غه, كا, قه) +ġa/+ge/+ķa/+ke .. 44
1.9.1.3.4. Bulunma Durum Eki (Lokatif) (دا) +dA 45
1.9.1.3.5. Ayrılma Durum Eki (Ablatif) (دن, دين) +dIn 45
1.9.1.3.6. Vasıta Durum Eki (İnstrumental) 46
1.9.1.3.7. Eşitlik Durum Eki (Ekvatif) (جه) +çA 46
1.9.1.3.8. Yön Gösterme Eki (Direktif) 46
1.9.1.4. Aitlik Eki (غی, کی) +ġı/+gi 47
1.9.1.5. Karşılaştırma Eki (راغ, راق, راك) +raġ/+raķ/+rek 47
1.9.2. Bildirme Biçimleri 47

1.9.2.1 Olumlu Bildirmeler 47
1.9.2.2. Olumsuz Bildirmeler 48
1.9.2. SAYI ADLARI 49
1.9.2.1. Asıl Sayı Adları 49
1.9.2.2.Sıra Sayı Adları 49
1.9.2.3.Kesir Sayı Adları: 49
1.9.3. ZAMİRLER 50
1.9.3.1. Kişi Zamirleri 50
1.9.3.2. İşaret Zamirleri 52
1.9.3.3. Soru Zamirleri 53
1.9.3.4. Dönüşlülük Zamirleri 54
1.9.3.5. Bağlama Zamiri 54
1.9.3.6. Belirsizlik Zamirleri 55
1.9.3.7. Birliktelik Zamirleri 56
1.9.4. SIFATLAR 56
1.9.4.1. Niteleme Sıfatları 56
1.9.4.2. Sayı Sıfatları 57
1.9.4.2.1 Asıl Sayı Sıfatları 57
1.9.4.2.2. Sıra Sayı Sıfatları 57
1.9.4.2.3. Kesir Sayı Sıfatları 58
1.9.4.3. Belirsizlik Sıfatları 58
1.9.4.4. Soru Sıfatları 58
1.9.4.5. İşaret Sıfatları 58
1.9.5. ZARFLAR 59
1.9.5.1. Zaman Zarfları 59
1.9.5.2. Yer/yön Zarfları 59
1.9.5.3. Durum Zarfları 60
1.9.5.4. Miktar Zarfları 60
1.9.5.5. Soru Zarfları 60
1.9.6. EDATLAR 60
1.9.6.1. Çekim Edatları 61
1.9.6.1.1. Benzerlik Edatları 61
1.9.6.1.2. Vasıta ve Beraberlik Edatları 61
1.9.6.1.3. Sebep Edatları 61

1.9.6.1.4. Zaman Edatları 61
1.9.6.1.5. Başkalık Edatları 61
1.9.6.2. Bağlama Edatları 62
1.9.6.2.1. Sıralama Edatları 62
1.9.6.2.2. Denkleştirme Edatları 62
1.9.6.2.3. Karşılaştırma Edatları 62
1.9.6.2.4. Cümle Başı Edatları 62
1.9.6.2.5. Sona Gelen Edatlar 63
1.9.6.3. Kuvvetlendirme Edatları 63
1.9.6.4. Soru Edatları 63
1.9.6.5. Seslenme Edatları 64
1.9.6.6. Cevap Edatları 64
1.9.6.7. Ünlemler 64
1.9.6.8. Gösterme Edatları 64
1.9.6.9. Tekrar Edatları 64
1.9.7. FİİL ÇEKİMİ 65
1.9.7.1. Basit Çekim 65
1.9.7.1.1. Bildirme (Haber) Kipleri 65
1.9.7.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman 65
1.9.7.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman 66
1.9.7.1.1.3. Geniş Zaman 67
1.9.7.1.1.4. Şimdiki Zaman 67
1.9.7.1.1.5. Gelecek Zaman 68
1.9.7.1.1.5.1. Mutlak Gelecek Zaman 68
1.9.7.1.1.5.2. Gelecek – İstek 68
1.9.7.1.2. Dilek-Tasarlama Kipleri 69
1.9.7.1.2.1. Emir Kipi 69
1.9.7.1.2.2. Şart Kipi 69
1.9.7.1.2.3. İstek Kipi 70
1.9.7.1.2.4. Gereklilik Kipi 70
1.9.7.2. Birleşik Zamanlı Çekimler 71
1.9.7.2.1. Geniş Zamanın Hikaye Birleşik Çekimi 71
1.9.7.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikaye Birleşik Çekimi 72
1.9.7.2.3. Şart Kipinin Hikaye Birleşik Çekimi 72

1.9.8. BİRLEŞİK FİİLLER 72
1.9.8.1. Yardımcı Eylemler ile Yapılan Birleşik Fiiller 73
1.9.8.1.1. bol- Yardımcı Eylemi İle Kurulan Birleşik Fiiller 73
1.9.8.1.2. kıl- Yardımcı Eylemi ile Kurulan Birleşik Fiiller 73
1.9.8.1.3. bér- Yardımcı Eylemi İle Kurulan Birleşik Fiiller 74
1.9.8.1.4. ét- Yardımcı Eylemi İle Kurulan Birleşik Fiiller 74
1.9.8.2. Tasvir Fiilleri 74
1.9.8.3. Yeterlilik Fiilleri 75
1.9.8.4. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller 75
1.9.9. SIFAT-FİİLLER (PARTİSİP) 76
1.9.9.1. -ġan/-gen/-ķan/-ken Sıfat-fiil Eki İle Oluşturulanlar 76
1.9.9.2. -Ar ve -mAs Sıfat-fiil Ekleri İle Oluşturulanlar 76
1.9.10. ZARF-FİİLLER (GERUNDİUM) 76
1.9.10.1. -A Zarf-fiil Eki İle Oluşturulanlar 76
1.9.10.2. -(I)p/-(U)p Zarf-fiil Eki İle Oluşturulanlar 76
1.9.10.3. -mAy Zarf-fiil Eki İle Oluşturulanlar 77
1.10. SÖZ DİZİMİ 77
1.10.1. Yapısına Göre Cümleler 77
1.10.1.1. Basit Cümleler 77
1.10.1.2. Birleşik Cümleler 78
1.10.1.2.1. Şartlı Birleşik Cümleler 78
1.10.1.2.2. Bağlı Birleşik Cümleler 78
1.10.1.2.3. Sıralı Birleşik Cümleler 79
1.10.2. Yükleminin Türüne Göre Cümleler 79
1.10.2.1. İsim Cümleleri 79
1.10.2.2. Fiil Cümleleri 80
1.10.3. Yükleminin Yerine Göre Cümleler 80
1.10.3.1. Kurallı Cümleler 80
1.10.3.2. Devrik Cümle 80
1.10.4. Anlamına Göre Cümleler 81
1.10.4.1. Olumlu Cümleler 81
1.10.4.2. Olumsuz Cümleler 81
1.10.4.3. Soru Cümleleri 81
1.10.4.4. Hitap Cümleleri 82

1.11. SÖZCÜK YAPIMI **82**
1.11.1. Fiilden Fiil Yapma **82**
1.11.1.1. -(I)l/-(U)l (edilgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar **82**
1.11.1.2. -(I)n/-(U)n (dönüşlülük fonksiyonu) eki ile yapılanlar **82**
1.11.1.3. -(I)ş/-(U)ş (işteşlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar **82**
1.11.1.4. -Ar (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar **82**
1.11.1.5. -(U)r (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar **82**
1.11.1.6. -ġur/-gür (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar **83**
1.11.1.7. -ķur/-kür (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar **83**
1.11.1.8. -(I)t/-(U)t (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar **83**
1.11.1.9. -tUr/-dUr (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar **83**
1.11.1.10. -ġuz/-güz (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar **83**
1.11.1.11. -sA eki ile yapılan fiiller **83**
1.11.2. İsimden Fiil Yapma **83**
1.11.2.1. +lA eki ile yapılanlar **83**
1.11.2.2. +A eki ile yapılanlar **83**
1.11.2.3. +dA eki ile yapılanlar **83**
1.11.3. İsimden İsim Yapma **83**
1.11.3.1. +dAş eki ile yapılanlar **83**
1.11.3.2. +lıġ/+lig/+luġ/+lüg/+lıķ/+lik/+luķ/+lük eki ile yapılanlar **83**
1.11.3.3. +lıġ/+lig/ +luġ/+lüg (sıfat yapma fonksiyonu) ile yapılanlar **83**
1.11.3.4. +sIz (yokluk fonksiyonu) eki ile yapışanlar **84**
1.11.4. Fiilden İsim Yapma **84**
1.11.4.1. -nç/-(I)nç/-(U)nç eki ile yapılanlar **84**
1.11.4.2. -ġu/-gü/-ķu/-kü eki ile yapılanlar **84**
1.11.4.3. -(ı)ġ/-(i)g/-(u)g/-(ü)g/-(ı)ķ/-(i)k/-(u)ķ/-(ü)k eki ile yapılanlar **84**
1.11.4.4. -ķa eki ile yapılanlar **84**
1.11.4.5. -(U)ş/-(I)ş eki ile yapılanlar **84**
1.11.4.6. -(U)m/-(I)m eki ile yapılanlar **84**
1.11.4.7. -n/-In/-Un eki ile yapılanlar **84**
1.11.4.8. -l eki ile yapılanlar **84**
1.11.4.9. -I eki ile yapılanlar **84**
1.11.4.10. -mUr eki ile yapılanlar **84**
1.11.4.11. -maķ/-mek eki ile yapılanlar **84**

1.12. TRANSKRİPSİYON HARFLERİNE AKTARIMDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR 85

2. METİN 88

3.DİZİN 169

4. DUA, HADİS, AYET VE ARAPÇA İBARELER DİZİNİ 386

5. ÖZEL ADLAR DİZİNİ 394

5.1. KİŞİ ADLARI DİZİNİ 394

5.2. ESER VE AYET ADLARI DİZİNİ 404

5.3. YER ADLARI VE COĞRAFÎ ADLAR DİZİNİ 407

5.4. DİL, KAVİM VE TOPLULUK ADLARI DİZİNİ 411

SONUÇ 416

6. ÖZGEÇMİŞ 417

7. KAYNAKÇA 418

8. TIPKIBASIM 424

8.1. TOPKAPI SARAYI MÜZESİ KÜTÜPHANESİ NÜSHASI 425

8.2. YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİ KÜTÜPHANESİ NÜSHASI 473

ÖNSÖZ

Türk dilinin yazılı belgelerle takip edilebilen tarihi dönemleri göz önünde bulundurulduğunda, miladî 6. asırda Eski Türkçe Dönemi ile başlayıp günümüze kadar edebi dil ve ortak yazı dili statüsünde kesintisiz olarak kullanıldığı ve kullanılmakta olduğu tespit edilmektedir. Bu süreç içerisinde birbirinin devamcısı olan Ötüken merkezli kağanlıklar himayesinde diplomatik ilişkilerde ve edebi eser üretmede kullanılan Türk dili ilk tercüme eserlerini de Eski Türkçe Dönemi'nde vermiştir. Uygur Kağanlığı döneminde oluşan entelektüel yapı sayesinde temas halinde olunan kültür çevrelerinden tercüme edilen eserler, Türk dilinin sonraki dönemlerindeki tercüme faaliyetlerinin temelini oluşturmuştur. Eski Türkçe döneminde mevcut olan tek merkezli Türk siyasi yapısı Türk boylarının batıya doğru hareketinin de etkisiyle Orta Türkçe Dönemi'nde yerini çok merkezli bir siyasi yapıya bırakmıştır. Orta Türkçe Dönemi'nde farklı siyasi erklerin himayesinde eserler veren Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi ve Tarihi Kıpçak Türkçesi dönemleri Doğu Türklük sahasında Doğu Türkçesinin zeminini güçlendirmiştir. Batıya hareket eden Türk boylarının Ön Asya'ya ulaşmaları ve Anadolu'da demografik yapının güçlenmesiyle Batı Türkçesinin temelini teşkil eden Eski Anadolu Türkçesi oluşmuştur. Merkezi Asya ve Ön Asya coğrafyalarında eserler veren Türk dili doğuda 15. asırda Timürlü Devleti'nin himayesinde başlayan Doğu Türkçesi ile, batıda 16. asırda Osmanlı Devleti'nin himayesinde başlayan Osmanlı Türkçesi ve Tarihi Azerbaycan Türkçesi ile birlikte üç güçlü siyasi merkez himayesinde ve güçlü edebi çevrelerde 20. asra kadar kullanılmaya devam etmiştir.

Türk dilinin ortaya çıkardığı bu tarihsel dönemler birbirinden bağımsız ve alakasız kabul edilemez. Eski Türkçe Dönemi'nden itibaren ortak yazı dili ve edebi dil statüsünde kullanılan Türk dilinin en geniş sınırlara ulaşan ve en uzun yıllar eser verilen dönemlerinden biri de tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi dönemidir. Türk dil bilinci ve şecere geleneğinin de etkisi ile Çinggis Han'ın oluşturduğu siyasi ve kültürel zeminin üzerine oturan Timürlü devleti himayesinde, Ali Şir Nevâyî'nin kaleminin önderliğinde gelişen Doğu Türkçesi, verilen eserlerin niteliği ve niceliği bakımından Türk dilinin en zengin dönemlerinden biridir. Bu sebeple Doğu Türkçesi üzerine yapılan çalışmalar Türk dili üzerine yapılan araştırmaları güçlendirecek ve yeni çalışmalara kaynak oluşturacak malzemeleri ve yardımcı kaynakları sunacaktır. Türk diline diğer kültür çevrelerine ait dillerden tercüme edilmiş eserler yeni kavram alanlarını karşılama noktasında büyük önem taşımaktadırlar. Bu nitelikteki eserlerin getirdiği yeni kavram alanlarını karşılamak için Türk dilinde kelime

türetme faaliyetleri başlamış ve diğer dillerden ödünç kelimeler alınmıştır. Özellikle Kur'ân tercümelerinde ayetlerin Türkçe karşılıkları hatasız ve eksiksiz verilmeye çalışıldığı için leksikoloji alanında yararlı olacak eserler ortaya çıkmıştır. Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri bir de Farsçadan kelime kelime tercüme olduğu için Farsça eserdeki kelimeler ile Türkçeye tercümesi karşılaştırılıp her kelimenin anlamlandırması daha güvenilir olarak ortaya konulabilir.

Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri olarak adlandırdığımız eser Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye adlı Kur'ân tefsirinin Doğu Türkçesine tercümesidir. Tefsir-i Hüseynî olarak da bilinen Farsça tefsirin tam adı *el-Mevahibü'l-Aliyye Fî Tefsîri'l-Kelami'r-Rabbaniyye*'dir. 15. yüzyılın sonunda Hüseyin Vaiz Kaşifî tarafından Farsça olarak yazılan eser Ali Şir Nevâyî'ye ithaf edilmiştir. Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri'nin Osmanlı Türkçesi ile de pek çok tercümesi bulunmaktadır. Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin incelediğimiz ilk nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmet Bölümü'nde 16 kayıt numarası ile muhafaza edilmektedir. İkinci nüsha ise Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi bünyesinde 42 YU 6624 kayıt numarası ve "Türkçe, Uygurca ve Çağatayca Tefsir" adıyla muhafaza edilmektedir.

Tez çalışmamızı oluşturan tenkitli metin çalışmasında Topkapı Sarayı nüshasının "202a" ve "225a" varak numaraları ile Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshasının "542a" ve "569a" varak numaraları arasında kalan Duhan, Câsiye, Ahkaf, Muhammed, Fetih, Hucurat ve Kaf sureleri Topkapı Sarayı nüshası esas alınarak incelenmiştir. Sadece Duhan Suresi Topkapı Sarayı nüshasında bulunmadığı için Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshası esas alınarak incelenmiştir.

Tez çalışmamızın inceleme bölümünde Türk dilinde ilk tercüme faaliyetleri, Kur'ân'ın Türk diline tercüme edilmesi, Türk dilinde ilk Kur'ân tercümeleri, Kur'ân tercümesi türleri ve Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri üzerine açıklamalar yapıldıktan sonra Doğu Türkçesi'nin tarihi gelişimi ve önemi, ve Doğu Türkçesi Dönemi'nin özellikleri üzerinde durulmuştur. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Farsçadan tercüme olması, Hüseyin Vaiz Kaşifî'nin Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye adlı Kur'ân tefsirinin Kastamonu Kütüphanesi nüshası, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî'nin el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi ve Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Topkapı Sarayı nüshası karşılaştırılarak incelenmiştir.

Sonrasında yazım özellikleri, ses bilgisi, yapı bilgisi ve söz dizimi açısından Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin tez çalışmamıza konu olan bölümleri incelenmiştir.

Çalışmamızın metin bölümünde metindeki ayetlerin haricindeki tüm bölümler transkripsiyon harflerine aktarılarak yazılmıştır. Ayetler ise Arap harfleri ile orijinal biçimleriyle yazılmıştır. Ayet numaralarına göre paragraflara ayrılan ve ayet numaraları belirtilen transkripsiyonlu metinde varak numaraları"[ ]" ve satır numaraları "( )" işaretleri kullanılarak belirtilmiştir. İki nüsha arasındaki farklılıklar dipnotlar aracılığı ile gösterilmiştir. Metindeki yazım yanlışları ve eksik harflerin olduğu kelimeler "< >" işareti kullanılarak onarılmıştır. Yazma eserin çeviri yazısı "Times Turkish Transcription" isimli transkripsiyon sistemi ile yazılmıştır.

Tez çalışmasının dizin bölümünde de sözcükler transkripsiyon harfleri ile ait olduğu diller belirtilerek yazılmış, metinde kullanıldıkları satır ve varak numaraları belirtilmiştir. Dizin bölümünün hazırlanmasında "Türksözdiz" uygulmasından yararlanılmıştır. Bunun yanında her sözcüğün hangi anlamlarda kullanıldığı tespit edilmiş ve sözcüklerin karşısına yazılmıştır. Alfabetik sıraya göre düzenlenen dizin bölümünde Arapça ve Farsçadaki biçimleri ile yazılan cümle, hadis, dua gibi ibareler ile kişi, yer ve kavim adları ayrı başlıklar halinde gösterilmiştir. Dizin bölümünün ardındaki bölümde Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin tez çalışmamıza konu olan iki nüshasının ilgili varakları tıpkıbasım olarak eklenmiştir.

Tez konumun belirlenmesi, hazırlanması ve tamamlanması sürecinde kıymetli vaktini, değerli bilgi, tecrübe ve yönlendirmelerini benden ve çalışmamdan esirgemeyen saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Gülşen Seyhan ALIŞIK'a, lisans öğrenimimin ilk yıllarından itibaren akademik yönlendirmelerini, Türk tarihi, Türk dili tarihi ve Doğu Türkçesi meselelerinde Türk dil ve tarih bilinci açısından yaklaşımlarını, engin bilgilerini ve değerli vaktini benden esirgemeyen saygıdeğer hocam Dr. C. Eralp ALIŞIK'a, yüksek lisans öğrenimim boyunca akademik bilgilerini ve değerli zamanını benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ'ye, tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyip attığım her adımda yanımda olan babam İdris Atalan, annem Necla Atalan ve ağabeyim Yasin Atalan'a, tez çalışmamın bilgisayar teknolojileri açısından teknik bilgi gerektiren aşamalarında ve İngilizce noktasında bana yardımcı olan ve bu sürecin tüm zorluklarını benimle paylaşıp bana destek olan değerli insanlar Samet Onur, Tuğba Oğultekin, Özgür Nömer ve Şakir Abanuzoğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

Soner ATALAN

İstanbul 2017.

ÖZET

Türk dilinin tarihi dönemleri incelendiğinde geniş bir coğrafyada ve zaman diliminde kullanılan ve en çok yazılı eserin verildiği dönemlerden biri olan Doğu Türkçesi Dönemi, Türk dili tarihinin devamlılığı açısından da büyük önem arz etmektedir. Eski Türkçe Dönemi'nin devamcısı olan Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi ve Tarihi Kıpçak Türkçesi dönemlerinin üzerine şekillenen Doğu Türkçesi, ortak yazı dili ve edebi dil konumunda 15. asırdan 20. asra kadar devam etmiştir. Doğu Türkçesi, güçlü ve etkili bir tek merkezli siyasi yapının, dil ve tarih bilincinin, bir dilin gelişimi ve kullanımında ne denli etkili olduğunu da göstermektedir. Çinggis Han'ın etkisinde kalan siyasi ve kültürel zeminde yükselen Timürlü Devletinin himayesinde, Ali Şir Nevâyî öncülüğünde gelişen Doğu Türkçesi Timürlü Devletinin siyasi hakimiyetinden sonra hanlıklar döneminde de edebi dil ve ortak yazı dili statüsünde devam ederek 20. asra kadar ulaşmıştır. Doğu Türkçesi'nin kökleri Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Eski Uygur Türkçesi ve Köktürkçe dönemlerine kadar uzanmaktadır. Bu bilgiler ışığında Doğu Türkçesi güçlü bir siyasi erk ile güçlü bir edebi dil arasındaki bağlantı açısından Türk dil ve tarih bilincinin somut bir örneği niteliğindedir. Bu sebeple Doğu Türkçesi döneminde yazılmış eserler Türk dilinin bütünlüğü ve devamlılığı açısından büyük önem arz etmektedir.

Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye adlı Kur'ân tefsirinin Doğu Türkçesine tercümesidir. Tefsir-i Hüseynî olarak da bilinen Farsça tefsirin tam adı *el-Mevahibü'l-Aliyye Fî Tefsîri'l-Kelami'r-Rabbaniyye*'dir. 15. yüzyılın sonunda Hüseyin Vaiz Kaşifî tarafından Farsça olarak yazılan eser Ali Şir Nevâyî'ye ithaf edilmiştir. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Farsçadan tercüme olması, Hüseyin Vaiz Kaşifî'nin Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye adlı Kur'ân tefsirinin Kastamonu Kütüphanesi nüshası, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî'nin el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi ve Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Topkapı Sarayı nüshası karşılaştırılarak incelenmiştir.

Tez çalışmamızı oluşturan tenkitli metin çalışmasında Topkapı Sarayı nüshasının "202a" ve "225a" varak numaraları ile Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshasının "542a" ve "569a" varak numaraları arasında kalan Duhan, Câsiye, Ahkaf, Muhammed, Fetih, Hucurat ve Kaf sureleri Topkapı Sarayı nüshası esas alınarak incelenmiştir. Sadece Duhan Suresi Topkapı Sarayı nüshasında bulunmadığı için Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshası esas alınarak incelenmiştir.

Tez çalışmamız “İnceleme”, “Metin”, Dizin” ve “Tıpkıbasım” olmak üzere dört bölümde incelenmiştir. İnceleme bölümünde Türk dilinde ilk tercüme faaliyetleri, Kur’ân’ın Türk diline tercüme edilmesi, Türk dilinde ilk Kur’ân tercümeleri, Kur’ân tercümesi türleri, Doğu Türkçesi’nin tarihi gelişimi ve önemi, eserin dili ve sahası, ses bilgisi, yapı bilgisi ve söz dizimi konuları işlenmiştir. Metin bölümünde eserin eser transkripsiton harflerine aktarılmış ve iki nüsha arasındaki farklılıklar belirtilmiştir. Sonrasında metnin dizini oluşturulup sözcükler anlamlandırılmış ve çalışmanın sonuna iki nüshanın da ilgili varaklarının tıpkıbasımları eklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Doğu Türkçesi, Kur’ân, Tefsir, el-Mevahibü’l-Aliyye, Tercüme, Farsça

ABSTRACT

When the historical periods of Turkish language are analyzed, it is observed that Eastern Turkish Era was one of the periods that had the widest range of geographical impact and the most productive period in terms of written works. Besides that, Period of Eastern Turkish carries out a significant role upon the continuity of the Turkish Languages. The roots of the Eastern Turkish that were built up under the provision of Timurid State that has risen upon the cultural and political accumulation of Chinggisid State; reach out to period of Old Turkish. Eastern Turkish that had developed under the lead of Ali Shir Nava'i in the 15th century, had been used until the 20th century as formal and literary language. As the consequence of the aforementioned reasons, we can perceive that Eastern Turkic Language is a solid example of Turkish language and history being bonded together.

"Eastern Turkish Koran Commentary" which is the main focus of this study is known as Eastern Turkish translation of "Mawahib al-Aliyyah" from Persian Language. The book is also called as Tafsir al-Hussaini and it has been dediacted to Ali Shir Nava'i. Since the original translation of the book was completed from Persian Language, we have analyzed Persian Koran Commentary of Hüseyin Vaiz Kaşifî "Mahawib al-Aliyyah", Ottoman Turkish Translation of the Commentary and the Eastearn Turkish Translation of the commentary with a comperative method.

For this study of Edition Text, we have anlyzed the copies from Topkapı Palace Museum with the leaf numbers of "202a" to "225a" and copies from Yusuf Aga Library with the leaf number of "542a" to "569a". For the Sorahs of ad-Dukhan, al-Jathiya, al-Ahqaf, Muhammad, al-Fath, al-Hujurat and Qaf Topkapı Palace copies were the main source. Since the Sorah of Duhan was not available in Topkapı Palace copies, we have benefitted from Yusuf Aga museum for this special part.

This study has been completed as whole with Examination, Text, Index and Facsimile chapters. Examination chapter contains analysis on first translation activites in Turkish Language, first tranlations of Koran to Turkish Language, different kind of Koran translations to Turkish Language, historical evolution and the significance of Eastern Turkish Language; language, phonetics, syntax and the field of the book itself. In the text chapter the book has been transformed into transcription alphabet and differences between two copies have been

highlighted. In following part, the text directory has been created and the words have been defined. In the final step the facsimiles of the leaf numbers of both copies have been added.

Key Words: Eastern Turkic, Koran, commentary, Mawahib al-Aliyyah, Persian Language, translation

KISALTMALAR

a	Yazmadaki sayfanın ön yüzü.
Ar.	Arapça.
Ar.+Far.	Arapça-Farsça.
Ar+T.	Arapça-Türkçe.
b	Yazmadaki sayfanın arka yüzü.
BKY/D.	Bilge Kağan Abidesi Doğu Yüzü.
BKY/K.	Bilge Kağan Abidesi Kuzey Yüzü.
BKY/KD.	Bilge Kağan Abidesi Kuzey-Doğu Yüzü.
C.	Cilt.
çev.	Çeviren.
dk.	Derkenar.
Far.	Farsça.
Far.+Ar.	Farsça-Arapça.
Far.+T.	Farsça-Türkçe.
haz.	Hazırlayan.
KTY/D.	Kül Tigin Abidesi Doğu Yüzü.
KTY/G.	Kül Tigin Abidesi Güney Yüzü.
KTY/K.	Kül Tigin Abidesi Kuzey Yüzü.
Moğ.	Moğolca
s.	Sayfa.
Say.	Sayı.
S.	Soğdça.
So.+T.	Soğdça-Türkçe.
T.	Türkçe.
T.+F.	Türkçe-Farsça.
TDAY.	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı.
TDK.	Türk Dil Kurumu.
TDV.	Türkiye Diyanet Vaktı.

TİEM.	Türk İslam Eserleri Müzesi.
TS.	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Nüshası.
TY/1B.	Tonyukuk Abidesi 1. Taş Batı Yüzü.
YA.	Yusuf Ağa Kütüphanesi Nüshası.

İŞARETLER

-	Fiil kök ve gövdelerini işaret eder.
+	İsim kök ve gövdelerini işaret eder.
[ ]	Yazmadaki varak numarasını gösterir.
( )	Yazmadaki satır numarasını gösterir.
<	Buradan gelir.
>	Buraya gider.
< >	Yazmadaki onarılmış bölümlere işaret eder.
*	Tanıklatılamayan sözcük köküne işaret eder.
▪	Deyimleşmiş yahut kalıplaşmış ifade.
~	Değişken biçime işaret eder.
→	Karşılaştırınız.

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

آ	a, ā,	ص	ṣ
ا	a, ā, e	ض	ż, ḍ
ء	'	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	p	ع	ʿ
ت	t	غ	ġ
ث	s̱	ف	f
ج	c, ç	ق	ḳ
چ	ç	ک	g, k
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	ẕ, d̲	نک	n͡g
ر	r	و	o, ö, u, ü, v
ز	z	ه	a, e, h
ژ	j	ی	ı, i, ī, y, é, ā
س	s	خوا-	ḫ^{v}ā-
ش	ş	ة	t

1. İNCELEME

1.1. TÜRK DİLİNDE İLK TERCÜME FAALİYETLERİ

II. Köktürk Kağanlığının siyasi hakimiyetinin sona ermesinden sonra Uygur Kağanlığı tek merkezli siyasi erkin sahibi olmuştur. Uygur Kağanlığı döneminde miladî 8. asrın ikinci yarısında Maniheizm Bögü Kağan tarafından devlet dini olarak kabul edilmiştir. Maniheizm dışında Burkancılık ve Budizm de Uygur Kağanlığı döneminde kabul edilen dinlerdendir. Burkancılık ile ilgili *Maytrısimit* ve Budizm ile ilgili *Altun Yaruk* gibi eserler Çinceden Türk diline tercüme edilmiştir.[1]

Uygur Kağanlığı döneminde hükümdar himayesinde faaliyetleri süren tarih, dil, fikir ve sanat çalışmaları sayesinde yüksek bir entelektüel yapı oluşturulmuştur. Bu yüksek entelektüel yapı sayesinde Uygur Kağanlığı, hâmîsi olduğu farklı dinlere mensup topluluklara kolaylık sağlamak için bazı çeviri faaliyetleri başlatmıştır. Bu toplulukların mensup oldukları budist, maniheist, hristiyan çevrelerle ilişkiler kurup bu çevrelerde verilen dini eserleri Türk diline tercüme ettirmiştir. Başta Çince olmak üzere Sanskritçe, Soğdca ve Toharca gibi dillerden dini meseleleri muhteva eden eserler tercüme edilmiştir.[2]

Bu tercüme faaliyetleri sırasında Türk dilinin yeni karşılaştığı kavram alanlarını Türk dili ile ifade etmek için iki yöntem izlenmiştir. Uygur Kağanlığı dönemindeki entelektüel seviyenin de ne kadar yüksek olduğunu gösteren bu yöntemlerden ilki kelime türetme faaliyetleridir. Farklı dinî ve kültürel çevrelere ait olan eserlerin Türk diline tercüme edilmesi o dildeki kavramların Türkçe karşılıklarını türetmeye yöneltmiştir. Uygur Türkçesi döneminde, Köktürkler dönemindeki metinlerde görülmeyen yeni kavram alanlarının, dini terimlerin ve diğer yeni tabirlerin anlamını karşılamak için türetilmiş Türkçe kelimeler kullanılmıştır. Yeni kavram alanlarını karşılamak için kullanılan ikinci yöntem ise, tercüme yapılan dilde o kavramları karşılayan kelimelerin aslını o dilden ödünç almak olmuştur. Bu dönemde yapılan tercüme faaliyetleri Türk dilinin söz varlığını genişlettiği gibi Türk diline farklı cümle yapıları kurması konusunda da esneklik ve tecrübe kazandırmıştır. Uygurlar dönemindeki bu entelektüel yapı ve tercüme faaliyetleri kendilerinden sonra ortaya çıkacak olan özgün eserlere de zemin hazırlamıştır.

Türkler diğer dinler ve toplumlarla olduğu gibi müslümanlar ile de 8. asırdan itibaren etkileşim içindedirler. Uygur Kağanlığının devamcısı niteliğinde olan Karahanlı Devleti döneminde Türklerin kitleler halinde müslüman olmaları ve Miladî 920 yılında Karahanlı

[1] Şinasi Tekin, *Uygurca Metinler II, Maytrısimit Burkancıların Mehdîsi Maitreya İle Buluşma Uygurca İptidaî Bir Dram, (Burkancılığın Vaibhāşika Tarikatine Ait Bir Eserin Uygurcası),* Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1976, s. 25-27.
[2] Ahmet Caferoğlu, *Türk Dili Tarihi I*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984, s. 155-158.

hükümdarı Satuk Buğra Han tarafından islamiyetin devlet dini olarak kabul edilmesi ile birlikte Türkler yeni kavram alanı ve kültürel çevre ile sıkı ilişkiler kurmaya başlamışlardır.[3] Türkler girdikleri yeni dinî ve kültürel çevre içinde karşılaştıkları yeni kavram alanlarını öğrenmek için etkileşimde oldukları müslüman toplumlardan Türk diline eserler tercüme etmişlerdir. Daha öncesinde de olduğu gibi bu tercüme faaliyetlerinde dinî meseleleri muhteva eden eserler geniş yer kaplamaktadır. Ortaya çıkan bu ihtyaç Kur'ân'ın Türk diline tercüme edilmesini gerektirmiştir.

1.2. KUR'ÂNIN TÜRK DİLİNE TERCÜME EDİLMESİ

Kur'ân Türk diline tercüme edilmeden önce ilk defa Samanî hükümdarı Mansûr İbn Nûh döneminde, onun isteğiyle Farsçaya tercüme edilmiştir. Buhara'da bir heyet tarafından 10. asırda Taberî'nin Kur'ân tefsiri esas alınarak hazırlanan bu Farsça tercüme tam olarak hazırlanan ilk Kur'ân tercümesi olarak kabul edilmiştir.[4]

Z. V. Togan'a göre Kur'ân'ın Türk diline ilk tercümesi de bu heyetin yapmış olduğu Farsça Kur'ân tercümesi ile aynı zamanda yapılmış olabilir. Togan'a göre bunun gerekçesi ise Farça Kur'ân tercümesi yapan alimler heyetinin bünyesinde İsticablı bir Argu Türkü alimin bulunmasıdır. Togan'ın ilk Türkçe Kur'ân tercümesi olarak gördüğü ve ilk Farsça Kur'ân tercümesi ile aynı dönemde yazılmış olabileceğini belirttiği Türkçe Kur'ân tercümesi Türk ve İslâm Eserleri Müzesi numara 73'te kayıtlıdır.[5] Mehmet Fuad Köprülü'ye göre *Türk Edebiyatı Tarihi* çalışmasında belirttiği gibi ilk Türkçe Kur'ân tefsiri Leningrad Asya Halkları Enstitüsü'nde kayıtlı olan Türkçe Kur'ân tefsiridir. Köprülü'ye göre bu yazma 10. asrın sonu ya da 11. asrın başlarında yazılmıştır.[6] Abdulkadir İnan ise, Türk dilinde ilk Kur'ân tercümelerinin 11. asırda yazılmış olduğunu ve Kutadgu Bilig ile çağdaş olduğunu ileri sürmüştür.[7]

Bu bilgilere dayanarak Türk dilinde ilk Kur'ân tercümelerinin kimler tarafından yazıldığı ve telif tarihleri bilinmemektedir. Bu sebeple Kur'ân'ın Türk diline ilk defa ne zaman tercüme edildiği üzerine kesin bir bilgi yoktur. Sadece mevcut Kur'ân tercümelerinin dil özellikleri ve söz varlığı incelenerek bunlar üzerine görüşler ifade edilmektedir.

---

[3] A. Zeki Velidi Togan, *Umumî Türk Tarihine Giriş, Cild I, En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar*, Enderun Yayınları, İstanbul 1981, s. 59.
[4] János Eckmann, "Kur'ân'ın Doğu Türkçesine Tercümeleri", çev. Ekrem Ural, *TDED*, C. XXI (1975), s. 16.
[5] Zeki Velidi Togan, "Londra ve Tahran'daki İslâmî Yazmalardan Bazılarına Dair", İTED, C. III/1-2, 1960, s. 35.
[6] M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1980, s. 162-163.
[7] Abdülkadir İnan, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercemeleri Üzerinde Bir İnceleme*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1961, s. 8.

1.3. DOĞU TÜRKLÜK SAHASINDA YAZILAN KUR'ĀN TERCÜMELERİ

Doğu Türkçesi ile yazılmış Kur'ân tercümeleri dil özellikleri ve arkaik söz varlıkları açısından incelendiğinde Doğu Türklük sahasında yazılmış olan altı Kur'ân tercümesi Türk dilinde ilk Kur'ân tercümeleri olarak kabul görmektedir. Bu en altı tercüme: Türk İslam Eserleri Müzesi'nde numara 73'te kayıtlı olan TİEM 73 kısaltması ile adlandırılan yazma, Anonim Tefsir ya da Orta Asya Tefsiri olarak adlandırılan yazma, Rylands Kur'ân Tercümesi, Taşkent Kur'ân Tercümesi, Harezm Türkçesi Kur'ân Tercümesi ve Çerhi Tefsiri'dir.

1.3.1. TİEM 73 (Türk İslam Eserleri Müzesi Kur'ân Tercümesi)

Mevcut Türkçe Kur'ân tercümelerinden muhtemelen en eskisi, Doğu Türkçesi ile satırarası tercüme olarak hazırlanmış Türk İslam Eserleri Müzesi'nde numara 73'te kayıtlı bulunan ve TİEM 73 kısaltmasıyla adlandırılan Kur'ân tercümesidir. Bu nüsha İl-Ḫanī Ebū Saʿid döneminde Şiraz'da 1333-1334 yılları arasında istinsah edilmiştir. Müstensihi Muḥammed ibn Ḥācī Devletşāh olarak bilinmektedir.[8] Yazma 902 satır olmakla birlikte her sayfada 9 satır yer almaktadır.[9]

Z. V. Togan'ın 10. asırda Farsçaya yapılan Kur'ân tercümesi ile aynı dönemde Türk diline tercüme edilmiş olabileceğini ileri sürdüğü bu nüsha ile ilgili János Eckmann eserin dil özelliklerine bakılarak bu eserin daha yakın bir dönemde yazıldığını ya da müstensihin eseri 14. asrın edebi dil özellikleri ile aktardığını belirtmiştir.[10] Yazma hakkında ilk bilgileri Abdülkadir Erdoğan vermiştir[11] ama eserin dili noktasında hatalı tespitleri mevcuttur. Abdülkadir Erdoğan eserin dil hususiyetlerine bakarak eserin baştan sona Oğuz edebi dili ile tercüme edildiğini belirtmiştir.[12] Yazma üzerinde dil incelemesi çalışmasını ilk olarak Fahir İz yapmıştır.[13] Bunun dışında yazma üzerine Suat Ünlü ve Abdullah Kök doktora tezi yazarak, Güler Akar da yüksek lisans tezi hazırlayarak akademik çalışmalar yapmışlardır.

1.3.2. Anonim Tefsir (Orta Asya Tefsiri)

Z. V. Togan tarafından 1914 yılında Buhara'da bulunan, istinsah tarihi ve müstensihi belli olmayan Leningrad Asya Halkları Enstitüsü bünyesinde olan bu yazma "Anonim Tefsir" olarak adlandırıldığı gibi "Orta Asya Tefsiri" olarak da adlandırılmaktadır.

---

[8] János Eckmann, "Kur'ân'ın Doğu Türkçesine Tercümeleri", çev. Ekrem Ural, TDED, S. XXI (1975) , s.17.
[9] Aysu Ata, *İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası) Karahanlı Türkçesi (Giriş-Metin-Notlar-Dizin),* TDK Yayınları, Ankara 2004, s. XI.
[10] János Eckmann, "Kur'ân'ın Doğu Türkçesine Tercümeleri", çev. Ekrem Ural, TDED, S. XXI (1975) , s.17.
[11] Abdülkadir İnan, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercümeleri Üzerinde Bir İnceleme*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1961, s. 11.
[12] Abdülkadir Erdoğan, "Kur'ân Tercemelerinin Dil Bakımından Değerleri", *Vakıflar Dergisi*, S.1 (1938), s. 47.
[13] Fahir İz, "Uygurca Kur'an Tercümesi", İstanbul Üniversitesi Türkoloji Disiplini Vinci semestre traval'ı, 1936-1937.

Yazma ile ilgili ilk bilgileri yazmayı bulan Z. V. Togan bilim dünyasına sunmuştur. Yazmanın tahlili ise ilk defa Barthold tarafından yapılmıştır. Yazma Kur'ân'ın bazı bölümleri satır arası tercüme yöntemi ile Türk diline çevrilmiş bazı bölümler ise açıklamalar, hadisler ve menakıplar kullanılarak tefsir yöntemi ile yazılmıştır. Yazma ilk bölümde Kur'ân'ın 18-24. sureleri arasını ikinci bölümde de 49-114. sureleri arasını ihtiva ettiği için eksik bir Kur'ân tercümesi olarak kabul edilmektedir. Yazmada bulunan kelime kelime tercüme yapılan satırarası tercüme bölümünün dil hususiyetlerinin Karahanlı Türkçesi dönemine ait olduğu ve tefsir bölümlerinde Kıpçak Türkçesi, Oğuz Türkçesi ve Doğu Türkçesinin dil hususiyetleri görüldüğü için János Eckmann eldeki nüshanın 15. asırdan önce yazılmadığını belirtmiştir.[14]

Yazma hakkında ilk bilgiler bilim dünyasına yazmayı bulan Z. V. Togan tarafından sunulmuştur. Kazakbay Mahmudov eser üzerine dil incelemesi yapmış ve çalışmasına yazmanın tıpkıbasımını eklemiştir. Halil İbrahim Usta eser üzerine yüksek lisans tezi hazırlayarak akademik alanda katkı sağlamıştır. Bu çalışmaların dışında Borokov bu tefsirin bir sözlüğünü hazırlayarak bilim dünyasına katkısını sunmuştur.

1.3.3. Rylands Kur'ân Tercümesi

Türk dilinde en eski Kur'ân tercümelerinden biri olarak kabul edilen Rylands Kur'ân Tercümesi İngiltere'deki John Rylands Kütüphanesi'nde Arabic MSS. 25-38 kayıt numarası ile muhafaza edilmektedir. Bu yazma, sayfalarında üç dil bulunan bir satır arası Kur'ân tercümesidir. Her sayfada Arapça satırlar, bu satırların Farsça tercümesi ve aynı satırların Türkçe tercümesi olmak üzere üçer satır olarak yazılmıştır. Yazma 1145 sayfa ve 14 ciltten oluşmaktadır.[15] Yazmanın yarısından fazlası eksiktir. Yazmaya ait iki varak Dublin'de Chester Beaty Kütüphanesi'nde 1606 ve 1630 numaralarına kayıtlı olarak muhafaza edilmektedir.[16] Yazmanın baş ve son bölümleri eksik olduğu için kim tarafından ne zaman yazıldığı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Rylands nüshası Mingana tarafından ilk defa bilim dünyasına tanıtılmıştır.[17] Bunun dışında Z. V. Togan ve Abdülkadir İnan tarafından yaptıkları çalışmalarda bu yazmadan bahsedilmiştir. János Eckmann'ın ölümünden sonra Rylands nüshası üzerine hazırladığı

[14] János Eckmann, "Kur'ân'ın Doğu Türkçesine Tercümeleri", çev. Ekrem Ural, TDED, S. XXI (1975), s.17.
[15] János Eckmann, "Kur'ân'ın Doğu Türkçesine Tercümeleri", çev. Ekrem Ural, TDED, S. XXI (1975), s.18-20.
[16] Suat Ünlü, "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe'ye Çevrilmesi ve İlk Türkçe Kur'an Tercümeleri", *Dini Araştırmalar Dergisi* (2007), C. 9, S. 27, s. 19
[17] Alphonse Mingana, "An Old Turki Manuscript of the Koran", *The Moslem World*, V/5 (1915), s. 391-398.

sözlük çalışması yayınlanmıştır.[18] R. Dankoff ve A. J. Hodrogligeti Rylands Kur'ân tercümesinin çeviri ve transkripsiyonunu yapmışlardır.[19] Aysu Ata da 2014 yılında *İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası) Karahanlı Türkçesi (Giriş-Metin-Notlar-Dizin)* başlıklı kapsamlı bir çalışma yapmıştır.[20]

1.3.4. Taşkent Kur'ân Tercümesi

Türk dilinde ilk Kur'ân tercümeleri arasında değerlendirilen Taşkent Kur'ân Tercümesi Taşkent'te Özbek İlimler Akademisi Kütüphanesi bünyesindeki El Biruni Şarkinaslık Enstitüsü numara 2008'de muhafaza edilmektedir. Taşkent Kur'ân Tercümesi de satırarası tercüme yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Ne zaman ve kimin tarafından yazıldığı belinmeyen bu yazma 273 varaktan oluşmakla birlikte bazı bölümleri eksiktir. Rylands Kur'ân Tercümesi gibi üç dilin bulunduğu sayfalarda Arapça satırların Farsça ve Türkçe tercümelerinin olduğu satırlar mevcuttur. Her sayfada beşer satır bulunmaktadır.

Taşkent Kur'ân Tercümesi A. A. Semenov tarafından ilk kez bilim dünyasına tanıtılmıştır.[21]

1.3.5. Harezm Türkçesi Kur'ân Tercümesi

Türk diline tercüme edilen en eski Kur'ân tercümelerinden biri olarak kabul edilen yazmalardan biri de Harezm Türkçesi Kur'ân Tercümesi'dir. Süleymaniye Kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa Camii numara 2'de muhafaza edilen satırarası tercüme yöntemi ile hazırlanmış olan Kur'ân tercümesi her sayfasında 9 satır Arapça ve 9 satır da bu Arapça satırların Türkçe tercümesi bulunmak tadır. Yazma her sayfasında toplam 18 satırın bulunduğu 558 varaktan oluşmaktadır. Nerede ve kimin tarafından yazıldığı bilinmeyen bu yazma 1363 tarihlidir.[22] Eser üzerine Gülden Sağol bir doktora tezi hazırlamıştır.[23]

---

[18] János Eckmann, *Middle Turkic Glosses Of The rylands İnterlinaer Koran Translation*, Bibliotheca Orientalis Hungarica XXI, Akademia Kiado, Budapest 1976.
[19] Suat Ünlü, "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe'ye Çevrilmesi ve İlk Türkçe Kur'an Tercümeleri", *Dini Araştırmalar Dergisi* (2007), C. 9, S. 27, s. 32.
[20] Aysu Ata, *İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası) Karahanlı Türkçesi (Giriş-Metin-Notlar-Dizin),* TDK Yayınları, Ankara 2004.
[21] A.A. Semenov, "Sobranie vostoçnıh rukopisey", *Akademi Nauuk Uzbekskoy* (1957), SSSR, IV, s.45-46.
[22] Suat Ünlü, "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe'ye Çevrilmesi ve İlk Türkçe Kur'an Tercümeleri", *Dini Araştırmalar Dergisi* (2007), C. 9, S. 27, s. 34-35.
[23] Gülden Sağol, *Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'ân Tercümesi: Giriş-Metin-Sözlük I-II*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1993.

1.3.6. Çerhî Tefsiri

Tefsîr-i Yaʿkūb-i Çerhî adlı Farsça Kur'ân tefsiri Fâtiha sûresi ve Kur'an'ın son iki cüzünün tefsirinden oluşmaktadır. Çerhî'nin eseri Hemedânî Hacı lakaplı Seyyid Pâdişah Hacı Seyyid Atâî tarafından Hicrî 993'te Doğu Türkçesine tercüme edilmiştir. Terceme-i Tefsîr-i Yakûb-i Çerhî adıyla bilinen bu tercüme toplam 192 varaktan meydana gelmektedir. Nestalik hatla yazılan bu eserde her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Eserin bilinen tek nüshası Özbekistan Fenler Akademisi Ebu Reyhan Birunî Şarkinaslık Enstitüsü Yazma Eserler Bölümü'nde bulunmaktadır.[24]

1.4. KUR'ĀN TERCÜMESİ TÜRLERİ

Kur'ân'ın Türk diline tercümeleri hazırlanırken izlenen yol bakımından: Satırarası tercüme yöntemi ile hazırlanan Kur'ân tercümeleri, satırarası tercüme yöntemi ve tefsir yöntemlerinin ikisiyle birlikte hazırlanan Kur'ân tercümeleri, Tefsir yöntemi ile hazırlanan Kur'ân tercümeleri olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmektedir.

1.4.1. Satırarası Tercümeler

Satırarası Kur'ân tercümeleri Arapça Kur'ân metninin satırları arasına her kelimenin altına Türkçe karşılıklarını yazarak cümleler kurmak suretiyle hazırlanmaktadır. Satırarası tercümeler kelime kelime çeviri yapmaya dayalı olduğu için bu yöntemle oluşturulmuş tercümelerde Türkçe cümle yapısına uygunluk göz önüne alınmamıştır. Diğer yandan ise Arapça her kelimenin Türkçe karşılığı yazılmaya çalışıldığı için bu yöntemle oluşturulmuş tercümelerde Türk dilinin söz varlığı geniş bir şekilde ortaya konulmuş olur. Bunun dışında iki dildeki aynı anlam için kullanılan kelimelerin mukayesi sonucunda kelimelerin eserin yazıldığı dönemde hangi anlamda kullanıldığı net bir şekilde ortaya konulmuş olur. Bu anlamlandırma sorunlarına kolaylık sağlaması açısından satırarası Kur'ân tercümeleri Türk dilinin etimoloji ve lexikoloji alanlarında kaynak sağlamaktadır. Rylands Kur'ân Tercümesi hazırlanırken satırarası tercüme yöntemi kullanılmıştır.

1.4.2. Tefsirler

Tefsir yönteminde Kur'ân Türk diline tercüme edilirken ayetler yeni cümlelerle açıklanabilmekte, çeşitli menkıbe, hadis ve kıssalar ile ayetlerin anlatmak istediği konular desteklenmektedir. Bunun dışında ayetler tercüme edilirken yine Kur'ân'daki o ayetteki konu

[24] Иброхимжон Усмонов; Гулноза,Сандова, Яъқуб Чархий тафсирининг туркий таржимаси (таржимас тафсири Чархий), Тошкент, 2010.

ile bağlantılı diğer surelere gönderme yapılabilmektedir. Tefsir yöntemi ile yapılan kur'ân tercümelerinde ayetlerin tercüme edildiği bölümlerde kullanılan dil ile açıklamaların, rivayetlerin, kıssaların ve menkıbelerin anlatıldığı bölümlerde kullanılan dil arasında cümle yapısı ve uslup açısından bazı farklılıklar görülmektedir. Ayetlerin tercüme edildiği bölümler daha çok ayetin cümle yapısı ve uslubuna daha yakın olurken rivayet, hadis ve açıklama bölümleri Türkçeye daha uygun cümle yapısı ve daha özgün bir uslup ile yazılmaktadır. Bu yöntemle özellikle Eski Anadolu Türkçesi sahasında çok sayıda Kur'ân tercümesi oluşturulmuştur.[25]

Tez çalışmamızın metnini oluşturan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi numara 16'da kayıtlı olan nüshası ile edisyon kritik çalışmamızda kullandığımız Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi 42 YU 6624 numarada kayıtlı "Türkçe-Uygurca, Çağatayca Tefsir" adıyla anılan Doğu Türkçesi Kur'ân tefsiri birçok çalışmada bu tercüme türüne örnek gösterilmiştir. Tefsir yöntemi ile oluşturulduğu belirtilen Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Türk diline tümüyle Farsçadan tercüme edilmiştir. el-Mevahibü'l-Aliyye ve Tefsir-i Hüseynî olarak bilinen 15. yüzyılın sonunda Hüseyin Vaiz Kaşifî tarafından Farsça olarak yazılan ve Ali Şir Nevâyî'ye ithaf edilen eser Doğu Türkçesine bilinmeyen bir mütercim tarafından çevrilmiştir.[26] Tez çalışmamızın metin bölümünü oluşturan Topkapı Sarayı Nüshası ve Yusuf Ağa Nüshası Farsça bir Kur'ân tefsirinin tümüyle Türkçeye tercümesinden istinsah edildiği için bu tercüme türü içinde değerlendirilmemiştir.

1.4.3. Tefsir ve Satırarası Tercümenin Birlikte Görüldüğü Tercümeler

Leningrad Asya Halkları Enstitüsü bünyesinde bulunan ve "Anonim Tefsir" olarak adlandırılan yazmada olduğu gibi bazı bölümlerin satırarası tercüme yöntemiyle, bazı bölümlerin de tefsir yöntemi kullanılarak yazıldığı tercüme türüdür. Bu tercüme türüyle hazırlanan yazmalarda, satırarası tercüme bölümlerinde kelimemlerin birebir Türkçe anlamları yazılmakta, tefsir bölümlerinde ise ayetler hakkında açıklama yapılmakta, hadislerle desteklenmekte ve kıssalarla örneklendirme yapılmaktadır.

[25] Suat Ünlü, "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe'ye Çevrilmesi ve İlk Türkçe Kur'an Tercümeleri", *Dini Araştırmalar Dergisi* (2007), C. 9, S. 27, s. 21.

[26] Saidbek Boltabayev, *Çağatayca Mevahib-i Aliyye (Tefsir-i Hüseyni) Tercümesi (183b-308b Giriş-Gramer-Metin- Dizin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2017.

1.5 DOĞU TÜRKÇESİ KUR'ÂN TEFSİRİ

Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri olarak adlandırdığımız eser Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye adlı Kur'ân tefsirinin Doğu Türkçesine tercümesidir. Tefsir-i Hüseynî olarak da bilinen Farsça tefsirin tam adı *el-Mevahibü'l-Aliyye Fî Tefsîri'l-Kelami'r-Rabbaniyye*'dir. 15. yüzyılın sonunda Hüseyin Vaiz Kaşifî tarafından Farsça olarak yazılan eser Ali Şir Nevâyî'ye ithaf edilmiş ve Türk dünyasında da büyük yankı uyandırarak güven toplamıştır. Eserin Doğu Türkçesine tercümelerinde mütercimin kim olduğu ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır. Eserin dünyanın birçok bölgesinde fazla sayıda nüshası mevcuttur. el-Mevahibü'l-Aliyye'nin müellifi tarafından yazılmış olan ilk nüshası Özbekistan'da Şarkşinaslık Enstitüsü Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 2181 kayıt numarası ile muhafaza edilmektedir.[27] el-Mevahibü'l-Aliyye'nin sadece Doğu Türkçesine değil Osmanlı Türkçesine de birden fazla tercümesi mevcuttur. İdris-i Bitlisî'nin oğlu olan Ebü'l-Fazl Mehmed Efendi'ye ait Osmanlı Türkçesi ile yazılmış el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi bu tercümelerden biridir. Bundan başka Selanikli Ali bin Veli tarafından Tercemetü Tefsiri'l-Mevahibi'l-Aliyye) adıyla; Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi adıyla Osmanlı Türkçesine tercüme etmiştir.[28]

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefiri'nin Farsçadan tercüme olması, Hüseyin Vaiz Kaşifî'nin Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri, Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî'nin Osmanlı Türkçesine tercümesi ve tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefiri'nin Topkapı Sarayı Nüshası karşılaştırılarak incelendiğinde açık bir şekilde tespit edilebilmektedir.[29]

Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri'nin Doğu Türkçesine tercümesi olan ve tez çalışmamıza konu olan eserin ilk nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmet Bölümü'nde 16 kayıt numarası ile muhafaza edilmektedir. İkinci nüsha Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi bünyesinde 42 YU 6624 kayıt numarası ve "Türkçe, Uygurca ve Çağatayca Tefsir" adıyla muhafaza edilmektedir.[30] Eserin Topkapı Sarayı nüshasını ilk olarak János Eckmann[31], Yusuf Ağa nüshasını ilk olarak Abdülkadir İnan[32] bilim dünyasına tanıtmıştır.

---

[27] Saidbek Boltabayev**,** *Çağatayca Mevahib-i Aliyye (Tefsir-i Hüseyni) Tercümesi (183b-308b Giriş-Gramer-Metin- Dizin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2017, s. 27-28.

[28] Abdülhamit Birışık, "Osmanlıca Tefsir Tercümeleri ve Hüseyin Vâiz-i Kâşifî'nin Mevâhib-i Aliyye'si", İslâmî Araştırmalar, XVII/1, Ankara 2004, s. 62-63.

[29] Hüseyin Vaiz Kaşifî'nin Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri, Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî'nin Osmanlı Türkçesine tercümesi ve tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefiri'nin Topkapı Sarayı Nüshası karşılaştırılarak incelendiği bölüm için bkz. "1.6.1 Farsça Mevahibği Aliyye'nin Doğu Türkçesine Tercüme Edilmesi"

[30] Hamza Zülfikar, "Çağatayca Bir Kur'ân Tefsiri", *Türkoloji Dergisi*, C. IV, S. 1 (1974), s. 175.

[31] János Eckmann, "Doğu Türkçesinde Bir Kur'an Çevirisi (Ryland Nüshası)", *TDAY Belleten* (1967), s. 53.

[32] Abdülkadir İnan, "Şeybanlı Özbekler Çağına Ait Bir Kur'ân Tefsiri", *TDAY-Belleten* (1962), s. 61-66.

1.5.1. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Nüshası

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin tez çalışmamızda esas alınan nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Nüshası'dır. Tez çalışmamızda Topkapı Sarayı Nüshası olarak adlandırılan ve metin okuma bölümünde [TS] olarak kısaltılan bu nüsha Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmet Bölümü bünyesinde 16 kayıt numarası ve Tesfir-i Çaġatā'ī adı ile muhafaza edilmektedir. Bu nüsha 1543 yılında istinsah edilmiştir.

İki cilt halinde bulunan yazmanın her iki cildinde de 308 varak mevcuttur. İlk cildin boyu 400$^{mm.}$, genişliği 425$^{mm.}$ Ve uzunluğu 160^{mm} ölçülerindedir. İkinci cildin bouo 460$^{mm.}$, genişliği 425$^{mm.}$ ve uzunluğu 160$^{mm.}$ ölçülerindedir. Varaklardaki satır sayısı istisnalar dışında 27 satırdır. Yazma eser için aharlı krem kağıt kullanılmıştır. İki cilt de mıklepli, şemseli ve kahverengi deri ciltle kaplıdır ve ilk cildin başlığı tezhipli ve altın yaldızlı olarak yazılmıştır. Yazmanın sonundaki ketebe kaydına göre bu nüsha Hicrî 950 (Miladî 1543) yılında instinsah edilmiştir fakat nerede ve kim tarafından istinsah edildiği ile ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Yazma eserde satırlardaki ayetler, bazı dualar, bazı ibareler ve hadisler Arapça yazılmış ve Türkçe açıklanmıştır. Arapça olan bölümler harekeli olarak yazılmıştır. Türkçe bölümlerde hareke kullanılmamıştır. Arapça ve Türkçe bölümler aynı büyüklükte ve aynı yazı ile yazılmıştır. Nestalik yazı ile kaleme alınan yazmada ayetlerin üstü genellikle kırmızı mürekkep ile çizilmiştir. Bunun dışında siyah mürekkep ile çizildiği ya da hiç çizilmediği durumlar da mevcuttur. Bazen de istisna olarak ayet olmayan bazı kelimelerin üzerinin çizilmiş olduğu da görülmektedir. Yazmada bazı kelime ve cümleler farklı sebeplerden dolayı derkenarlara yazılmıştır. Bazı kelime ve ekler de satırın üst kısmına eklenmiştir. Derkenarda yazılan bölümleri satır içinde belirtmek için derkenar işareti kullanılmıştır. Satırdaki yanlış yazılan bazı kelime ve eklerin üzerleri karalanarak doğru hali satır üstüne yazılmıştır. Yazma eserde Sure adları satırların içinde metnin akışı bozulmadan kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Cüz adlandırmaları da ilgili sayfaların derkenarlarında kırmızı mürekkeple belirtilmiştir. İlk cilt Fatiha suresi ile başlar ve Kehf suresinin son ayeti ile biter. İlk ciltte 18 sure yer almaktadır. İkinci cilt Meryem Suresi ile başlamaktadır.[33]

Tez çalışmamızın metin bölümünde esas alınan varaklar Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Nüshası'nın ikinci cildinde 202a ve 225a varakları arasında yer almaktadır.

[33] Eserin fiziki özellikleri hakkındaki bilgiler, Hamza Zülfikar'ın "Çağatayca Bir Kur'ân Tefsiri" makalesi ve Fehmi Edhem Karatay'ın *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*'ndan alınmıştır. bkz. Hamza Zülfikar, "Çağatayca Bir Kur'ân Tefsiri", s. 175-176. Fehmi Edhem, Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu,* C. I, s. 6-7.

Topkapı Sarayı Nüshası'nda Duhan Suresi yer almadığı için tez çalışmamızın ilk suresi olan Duhan Suresi Yusuf Ağa Nüshası esas alınarak okunmuştur. Duhan Suresi'nden sonra gelen Câsiye, Ahkaf, Muhammed, Fetih, Hucurat ve Kaf sureleri Topkapı Sarayı Nüshası esas alınarak okunmuştur.

1.5.2. Yusuf Ağa Kütüphanesi Nüshası

Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân tefsirinin ikinci nüshası Yusuf Ağa Kütüphanesi Nüshası olarak adlandırdığımız nüshadır. Eser Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde 42 YU 6624 kayıt numarası ve "Türkçe, Uygurca ve Çağatayca Tefsir" adıyla muhafaza edilmektedir. Hicrî 951 (Miladî 1544) tarihinde istinsah edilen bu nüshanın da müstensihi hakkında bilgi yoktur. 1304 sayfadan oluşan yazmanın istisnalar haricinde sayfalarında 29 satır bulunmaktadır. Duhan Suresi'nin başlangıcının da bulunduğu 542a numaralı sayfanın ve 542b numaralı sayfanın bulunduğu 542. varağın iki yüzü de 30 satırdan oluşmaktadır.

Yazmanın başlığı ve sayfa çevreleri altın yaldızlı, tezhipli yazılmıştır. Tek ciltten oluşan eser siyah meşin ciltle kaplıdır. Eser 36 santimetre boyunda ve 25 santimetre enindedir. Eserde derkenarda belirtilen ek, kelime ve cümleler mevcuttur ancak bu derkenarlara yazılan bölümler derkenar işareti ile satırda gösterilmemektedir. Bunun dışında cüz adlandırmaları da ilgili sayfaların derkenarlarına siyah mürekkep ile yapılmıştır. Ayetlerin üzeri kırmızı mürekkep ile çizilmiş ve bu nüshada da Arapça bölümler harekali olarak yazılmıştır. Yazma eserde noktalı Arap Harfleri yazılırken genellikle noktaları kullanılmamıştır.

Tez çalışmamızın ikinci nüshası olan ve edisyon kritik çalışması için Topkapı Sarayı Nüshası ile karşılaştırılan bu nüshanın 542a ile 569a varakları arası bu çalışmada değerlendirilmiştir. Yusuf Ağa Nüshası'nın Duhan, Câsiye, Ahkaf, Muhammed, Fetih, Hucurat ve Kaf sureleri'ni içine alan bu bölümünde Duhan Suresinin olduğu varaklar tez çalışmasında esas metin konumunda değerlendirilmiştir. Bunun sebebi Duhan Suresi'nin Topkapı Sarayı Nüshası'nda bulunmamasıdır.

1.5.3. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Üzerine Yapılan Çalışmalar

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri olarak adlandırılan eserin Topkapı Sarayı nüshasını ilk olarak János Eckmann, Yusuf Ağa nüshasını ilk olarak Abdülkadir İnan tarafından

tanıtılmıştır. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri üzerine Hamza Zülfikar[34] ve Saidbek Boltabayev[35] doktora tezi hazırlamışlayarak; İbrahim Taş[36], Emine Temel[37], Dursaliye Çağlar[38], , Kübranur Kurtoğlu[39], Hülya Şen Uzunoğlu[40] ve Gülşen Arslan Pekgöz[41] yüksek lisans tezi hazırlayarak bilim dünyasına katkı sağlamışlardır. Ayrıca Mohammed Shakib Asım da Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Yusuf Ağa Nüshası'nı İsrailiyyat açısından inceleyip yüksek lisans tezi hazırlamıştır.[42]

1.5.4. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Nüshaları arasında Tespit edilen farklılıklar

Tez çalışmamızda Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Topkapı Sarayı nüshası ve Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshası arasında edisyon kritik çalışması yapılmıştır. Edisyon kritik çalışması yapılırken Duhan Suresi Topkapı Sarayı nüshasında bulunmadığı için Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshası esas alınarak okunmuştur. Duhan Suresi'nden sonra gelen Câsiye, Ahkaf, Muhammed, Fetih, Hucurat ve Kaf sureleri Topkapı Sarayı nüshası esas alınarak okunmuş ve aynı sureler Yusuf Ağa nüshası ile karşılaştırılarak farklılık arz eden hususlar dipnotlarda belirtilmiştir.

Edisyon kritik çalışmasında iki nüsha arasında dikkat çeken hususlar örnekleri ile şu şekilde sıralanabilir:

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Topkapı Sarayı nüshası yazım özellikleri ele alındığında noktalı Arap harflerinin noktalarının yazıldığı görülmektedir. Diğer taraftan Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshasında ise noktalı Arap harflerinin çoğunlukla noktasız olarak

---

[34] Hamza Zülfikar, *Çağatayca Kur'ân Tefsiri, Dilbilgisi İncelemesi-Metin-Dizin*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1970

[35] Saidbek Boltabayev**,** *Çağatayca Mevahib-i Aliyye (Tefsir-i Hüseyni) Tercümesi (183b-308b Giriş-Gramer-Metin- Dizin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2017.

[36] İbrahim Taş, *Çağatayca Kur'an Tefsiri 21a-41b (Giriş-Metin-Dizin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

[37] Emine Temel, *Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Nur ve Furkan Sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

[38] Dursaliye Çağlar, *Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Şu'arâ ve Neml Sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

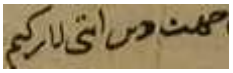
[39] Kübranur Kurtoğlu, *Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Lukmān, Secde ve Ahzāb sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

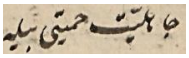
[40] Hülya Şen Uzunoğlu, *Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri Kasas, 'Ankebūt ve Rūm sureleri (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

[41] Gülşen Arslan Pekgöz, *Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Sebe, Fâtır ve Yasin sureleri)(İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

[42] Mohammad Shakib Asım, *Müellifi Meçhul Bir Çağatayca Tefsir ve İsrailiyyat Açısından Değerlendirmesi (Peygamber Kıssaları)*, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

kullanıldığı görülmektedir.Bu durum iki nüshayı yazan müstensihlerin tercih farklılığı olarak değerlendirilebilir.

 “cihetdin ayttılar kim” (YA552b/12) ~ (TS208b/22)

 (YA557b/19) “cāhiliyyet ḥamiyyeti bile” (TS213b/22)

İki nüsha arasındaki diğer bir farklılık, aynı anlamı karşılamak için ikinüshada farklı kelimelerin tercih edilmesidir.

TS. [221a/7] tanışmaḳ: YA. [565a/16] tapışmaḳ

TS. [219a/11] Ḫudāy: YA. [563a/15] Ḥaḳ Subḥāne

TS. [214b/27] be-cāy: YA. [558b/29] yérige

TS.[209a/2] ḳabūl: YA.[552b/21] icābet

TS. [212a/4] lāzım: YA. [556a/1] mülāzım

Edisyon Kritik çalışmasında dikkat çeken husulardan bir diğeri de iki nüshadan birinde bulunan bazı ek, kelime ya da cümlelerin diğer cümlede bulunmamasıdır.

TS. [215a/14] ʿahd ve peymān bābıda aytıpdurlar ol kişi ki ʿahd üstide olturmastur (14) ʿahdini nihāyetiġa yétgürmesdür her kim ki érür ʿahdide muḥkem yıl kim her ḥāl bile ol ʿahdini sindürmestür: YA. [559a/13] yok

YA. [559b/14] yaʿnī hem-ol ʿarablar : TS. [215b/15] yok

TS. [217b/8dk] astıġa alıp: YA. [561b/6] yok

TS.[211a/19] niʿmeti YA. [555a/15] niʿmetiġa

TS.[211b/13dk] teng kim : YA. [555b/10] tengiçe kim

TS. [221b/25] İmām İlmü’l-Ḥadī -raḥmetullāh- aytıpdur kim; “Bu ḥurūf neṣrġa teşbīb urnıġadur naẓımġa kim éşitgüçi bu ḥurūfnıng éşitmekligidin istidlāl ḳılur anga kim kelāmı kim andın song kélgeni menṣūrdur ne manẓūm: YA. [566a/2] yok

İki nüsha arasındaki dikkate değer farklılıklardan bir de aynı kelimenin iki nüshada farklı biçimlerde yani ikili kullanım olarak yazılmasıdır.

TS. [223a/10] yaḳīnlıḳ: YA. [567a/18] yaḳīnlıġ

TS. [225a/7] ḳorḳġuçılardın: YA. [569a/16] ḳorḳḳuçılardın

TS. [204b/23] ḫoşnūdluḳ: YA. [548b/15] ḫoşnūdluġ

TS. [209b/11] aşuḳup : YA. [553b/3] aşuġup

TS. [215a/9] édi YA.[559a/9] érdi

TS. [210a/18] sınmaḳlıġ : YA. [554a/12] sınmaḳlıḳ

1.5.5. Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Fî Tefsîri'l-Kelami'r-Rabbaniyye ve Doğu Türkçesine Tercüme Edilmesi

Tefsir-i Hüseynî olarak da bilinen Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri'nin tam adı *el-Mevahibü'l-Aliyye Fî Tefsîri'l-Kelami'r-Rabbaniyye*'dir. 15. yüzyılın sonunda Hüseyin Vaiz Kaşifî tarafından Farsça olarak yazılan eser Ali Şir Nevâyî'ye ithaf edilmiş ve Türk dünyasında da büyük yankı uyandırarak güven toplamıştır. Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri olarak adlandırdığımız eser Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye adlı Kur'ân tefsirinin Doğu Türkçesine tercümesidir. Eserin Doğu Türkçesine tercümelerinde mütercimin kim olduğu ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır. Eserin dünyanın birçok bölgesinde fazla sayıda nüshası mevcuttur. el-Mevahibü'l-Aliyye'nin müellifi tarafından yazılmış olan ilk nüshası Özbekistan'da Şarkşinaslık Enstitüsü Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 2181 kayıt numarası ile muhafaza edilmektedir.[43] el-Mevahibü'l-Aliyye'nin sadece Doğu Türkçesine değil Osmanlı Türkçesine de birden fazla tercümesi mevcuttur. İdris-i Bitlisî'nin oğlu olan Ebü'l-Fazl Mehmed Efendi'ye ait Osmanlı Türkçesi ile yazılmış el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi bu tercümelerden biridir. Bundan başka Selanikli Ali bin Veli tarafından Tercemetü Tefsiri'l-Mevahibi'l-Aliyye (Tercüme-i Tefsir-i Hüseyin el-Kaşifî) adıyla; Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi adıyla Osmanlı Türkçesine tercüme etmiştir.[44]

Hüseyin Vaiz Kaşifî'nin Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri'nin Kstamonu Kütüphanesi Nüshası, Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî'nin Süleymaniye Kütüphanesi'nde muhafaza edilen Osmanlı Türkçesine tercüme ettiği adıyla el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi ve tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefiri'nin Topkapı Sarayı Nüshası aynı surelerin aynı bölümleri üzerinden karşılaştırılmış ve üç eserin de kelime kelime aynı

[43] Saidbek Boltabayev**,** *Çağatayca Mevahib-i Aliyye (Tefsir-i Hüseyni) Tercümesi (183b-308b Giriş-Gramer-Metin- Dizin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2017, s. 27-28.
[44] Abdülhamit Birışık, "Osmanlıca Tefsir Tercümeleri ve Hüseyin Vâiz-i Kâşifî'nin Mevâhib-i Aliyye'si", İslâmî Araştırmalar, XVII/1, Ankara 2004, s. 62-63.

anlamları karşıladığı tespit edilmiştir. Bunların ışığında Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri ve Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî'nin el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi'nin Hüseyin Vaiz Kaşifî'nin Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri'den tercüme olduğu üç eserin karşılaştırılması ile şu şekilde örneklendirilebilir:

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Topkapı Sarayı Nüshası	Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri Kastamonu Kütüphanesi Nüshası	Osmanlı Türkçesi Ömer Adûlî Niğdevî'nin el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi
SŪRETÜ'L-MUḤAMMED ʿALEYHİ'Ṣ-ṢALAVĀT VE'S-SELĀM Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm **1.** كَفَرُوا الَّذِينَ Alar kim kāfir boldılar وَصَدُّوا ḳaytardılar kişilerni عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ Ḫudāy yolıdın. Yaʿnī tıydılar İslāmġa kirmekdin murād Ḳureyş'ning Şeyṭānlarıdur Ebū Cehl ve Naḍır ve ʿUtbe yā Bedir'ning muṭʿamları ve alar on ékki kişi érdiler ʿArab'ning uluġlarıdın. اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ Bāṭıl ḳıldı Ḫudāy alarning ʿamellerini kim mükārremdin sanar érdiler ṣıla-i raḥm dég ve esīr fekki ve civārining ḥıfẓı ve żiyāfet ḫūblıġı.	SŪRETÜ'L-MUḤAMMED ʿALEYHİ'Ṣ-ṢALAVĀT VE'S-SELĀM Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm **1.** كَفَرُوا الَّذِينَ Anān ki kāfir şodend وَصَدُّوا ve bāz dāştend merdūmān rā عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ ez rāh-ı Ḫuḏāy Teʿālī. Yaʿnī menʿ kerdend ez duḫūl-ı der İslām, murād Şeyātīn-i Ḳureyşend çün Ebū Cehl ve Naẓır ve ʿUtbe yā devāz-deh ten bude-end ez ṣanādīd-i ʿArab. اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ Bātıl kerd Ḫuḏāy Teʿālī ʿamelhā-i īşān ra ki ez mükerrem mī-şomāredend çün ṣılā-i raḥm ve fekk-i esīr ve ḥıfẓ-ı civār ve ḫüsn-i żiyāfet.	SŪRETÜ'L-MUḤAMMED ʿALEYHİ'Ṣ-ṢALAVĀT VE'S-SELĀM Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm **1.** كَفَرُوا الَّذِينَ Anlar ki kāfir oldılar وَصَدُّوا ve menʿ eylediler merdumları عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ rāh-ı Ḫudā'dan. Yaʿnī menʿ oldılar duḫul-ı İslāmdan, murād Şeyāṭīn-i Ḳureyş'dürler Ebū Cehl ve Naẓır ve ʿUtbe yā muṭʿāmān-ı Bedr ve anlar on iki ten idiler ṣanādīd-i ʿArab'dan. اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ Bāṭıl eyledi Ḫudāy ʿamellerini ki mükerremden ʿaẕẕ éderlerdi ṣıla-i raḥm kibi ve fekk-i esīr ve ḥıfẓ-ı civār ve ḫüsn-i żiyāfet.

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Topkapı Sarayı Nüshası	Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri Kastamonu Kütüphanesi Nüshası[45]	Osmanlı Türkçesi Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî'nin el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi[46]
SŪRETÜ'L-ḲAF	SŪRETÜ'L-ḲAF	SŪRETÜ'L-ḲAF
11. رِزْقاً لِلْعِبَادِ Rızḳ üçün bendelerġa وَاَحْيَيْنَا بِهٖ ve tirgüzdük ol su bile بَلْدَةً مَيْتاً ölüg efsürde yérni. Pes andaḳ kim ölüg yérge ḥayāt bérdük. كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ Andaḳdur sizlerniŋ çıḳmaḳlıġıŋız gürdın. Yaʿnī tirilmek ve maḥşer ʿarṣasıda ḥāżır bolmaḳ. Ve eger kişi te'emmül ḳılsa dāne iḥyāsıda kim ölüg dég tofraḳda kömüglügdür. Ve ẓuhūrı anıŋ ḫafāsıdın soŋ yıraḳ émestür emvāt ḥayātıdın şemme bilgey. Né dāne kirmedi yérge ki çıḳmadı yana ünās dānesiġa yaŋa bu gümān bolġay Çıḳar né körgeçü kördüŋ bir açar egirmekni ḳuyaş ve ay ġurūbıġa né ziyān bolġay	**11.** رِزْقاً لِلْعِبَادِ Berāy-i rūzī her bendegān-rā وَاَحْيَيْنَا بِهٖ ve zende kerdānīdīm bā ān āb بَلْدَةً مَيْتاً zemīn-i mürde-i efsürde rā. Pes hemçenān-ki zemīn-i pejmürde ra ḥayat baḫşīdīm. كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ Hemçenān-est bīrūn āvorden-i şomā ez ḳabr. Yaʿnī zendegeşten ve be-ʿarṣā-i maḥşer ḥāżır şoden. Ve eger kesi te'emmül koned der iḥyā-i dāne ki mānend-i morde-i medfūn der ḫāk-est. Ve ẓuhūr-ı ān baʿd ez ḫafā-i ān dūr nīst. Ki be-şemme ez ḥayāt-ı bʿadü'l-mevt ḳıyās koned. Beyit: küdām dāne furūşed der zemīn ki ne-resit çerā be-dāne-i insānet in gümān bāşed furū şoden çū be-dīdī ber āmeden ne-gir, ġurūb-ı şems ve ḳamer rā çerā ziyān bāşed.	**11.** رِزْقاً لِلْعِبَادِ Rızḳ olmaḳ içün bendelere وَاَحْيَيْنَا بِهٖ ve zende ḳıldıḳ ol āb ile بَلْدَةً مَيْتاً zemīn-i mürde ve efsürde olmuş. Pes ançılayın ki zemīn-i mürdeye ḥayāt baġışladıḳ. كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ Ançılayındur ṭaşra kelmeniziŋ sizüŋ ḳabrden. Yaʿnī zende olmaḳ ve ʿarṣa-i maḥşere ḥāżır olmak. Ve eger bir kimse te'emmül ide iḥyā-i dāneye ki mānend-i mürde ḫākda medfūndur. Anıŋ ẓuhūrı ḫafāsıdan şoŋra baʿīd degildür. Be-şemme ez ḥayāt emvāt bī tüvāned būd güẕām dāne furūşed ki ber neyāmed bāz çerā be-dāne-i insānet in gümān bāşed furū şoden çū be-dīdī ber āmeden ne-gir, ġurūb-ı şems ve ḳamer rā çerā ziyān bāşed.

Eserin Farsçadan Türkçeye tercüme edildiği 16. asrın sosyo-kültürel yapısı göz önünde bulundurulduğunda eserde Arapça ve Farsça kelimelerin çoğunlukta olması çok tabiî

[45] Hüseyin Vaiz Kaşifî, *Tefsir-i Mevahib-i Aliyye*, Kastaonu İl Halk Kütüphanesi, 37 HK 3448.

[46] Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî, *el-Mevahibü'l-Aliyye*, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Pertev Paşa, nr. 23.

bir sonuçtur. Özellikle eserin Kur'ân tefsiri olması ve Farsçadan tercüme olması söz varlığında Arapça ve Farsça sözcüklerin çoğunlukta olmasını tabiî kılmaktadır. Eserde ayet tercümeleri yapılırken Arapça kelimelerin orijinal hali kullanılabildiği gibi açıklama, rivayet ve kıssa bölümlerinde daha çok Farsça ve Türkçe sözcükler tercih edilmiştir. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin tez çalışmamıza konu olan bölümlerinde birçok yerde beyitler yazılıdır. Bu beyitler yukarıda örnek verdiğimiz bölümlerde olduğu gibi kelime kelime Türkçeye tercüme edilmiştir. Osmanlı Türkçesi Ömer Adûlî Niğdevî'nin el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi'nde ise bu beyit bölümleri Farsça olarak bırakılmıştır.

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri 16. Asır Özbek Hanlıkları döneminden kalma olsa da eserin dili Abdülkadir İnan'a göre "klasik ve ağır Çağatayca" olarak belirtilmiştir. Yine Abdülkadir İnan eserin Ubeydullah Han döneminde onun tarafından yazılmış ya da yazdırılmış olabileceğini ileri sürmektedir.[47] Ancak eserin Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri'nin Doğu Türkçesine tercümesi olduğu bilgisinden sonra Ku'ân tefsirinin Ubeydullah Han tarafından yapılmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu bilgiler ışığında eserin sadece Ubeydullah Han döneminde ve onun zamanında Farsçadan Türkçeye tercüme ettirildiği ileri sürülebilir.

1.5.6. el-Mevahibü'l-Aliyye Fî Tefsîri'l-Kelami'r-Rabbaniyye'de Faydalanılan Kaynak Eserler

ʿAynü'l-Meʿānī: Muhhammed bin Tayfur Secavendi'nin tefsir kitabı. Tam adı *ʿAynü'l-meʿânî fî tefsîri's-sebʿi'l-meṣânî* olan bu kitap daha sonra yazılan bazı tefsirlerin kaynakları arasında yer alan mukaddimesinde tefsir usulü, Mekkî-Medenî âyetler, nâsih-mensuh gibi konular üzerinde durulan, kıraat imamları ile râvilerine yer verilen eserde dil ve kıraat farklılıkları ele alınmış, sûre başlarında o sûredeki harf, kelime ve âyet sayısı belirtilmiş, âyetlerdeki vakıf noktaları gösterilmiş ve nüzûl sebeplerine işaret edilmiş, ahkâm âyetlerinde kısa fıkhî izahlar yapılmış ve mezhep imamlarının görüşleri kaydedilmiştir.[48]

Baḥrü'l-Ḥaḳāyıḳ: Tam adı *Baḥrü'l-ḥaḳā'ıḳ ve'l-meʿânî fî tefsîri's-sebʿi'l-meṣânî*'dir Necmeddîn-i Dâye'nin, Anadolu'dan Bağdat'a dönmesinden sonraki uzun dönem içinde

[47] Abdülkadir İnan, "Şeybanlı Özbekler Çağına Ait Bir Kur'ân Tefsiri", *TDAY-Belleten* (1962), s. 61-66.
[48] Tayyar Altıkulaç, "SECÂVENDÎ, Muhammed b. Tayfûr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 268.

kaleme aldığı eser Zâriyat sûresinin 18. âyetinde sona erer. Eser bir Kübrevî şeyhi olan Alâüddevle-i Simnânî tarafından tamamlanmıştır.[49]

Esbâbü'n-nüzûl: Ayet veya surelerin iniş sebeplerini araştıran dalına verilen isim ve bu alanda yazılan eserlerden biridir. Vâhidî tarafından yazılmıştır. Bu konuda kaleme alınan en meşhur eserlerden biridir ve kendisinden sonra yazılan birçok kitaba kaynak teşkil etmiştir.[50]

Keşfü'l-Esrār: Reşîdüddîn-i Meybüdî'nin Farsça tasavvufî Kur'an tefsiridir. Tam adı *Keşfü'l-esrâr ve ʿuddetü'l-ebrâr* olan eser, döneminin Farsça'sı açısından olduğu kadar ilk tasavvufî tefsirlerden olması bakımından da önemlidir. Eserin girişinde Müellif tarafından Herevî'nin günümüze ulaşmayan tefsirini görüp okuduğu söylenir.

Keşşāf : Mu'tezile âlimlerinden Zemahşerî'nin ağırlıklı olarak dirayet metoduyla yazdığı tefsiri. Tam adı *el-Keşşâf ʿan ḥaḳāʾiḳı ġavâmiżi't-tenzîl ve ʿuyûni'l-eḳāvîl fî vücûhi't-teʾvîl* dir. Bazı kaynaklarda el-Keşşâf ʿan ḥaḳāʾiḳi't-tenzîli'n-nâṭıḳ ʿan deḳāʾiḳi't-teʾvîl veya sadece el-Keşşâf ʿan ḥaḳāʾiḳi't-tenzîl adıyla zikredilir.

Lübāb: Ali bin Muhammed el-Hazin'in tefsir kitabıdır. Eserin tam adı *Lübâbü't-teʾvîl fî meʿâni't-tenzîl* dir. Müellifin en tanınmış eseri olup daha çok "Tefsîrü'l-Hâzin" olarak adlandırılır. Eserin mukaddimesinde müellif bu tefsiri Begavî'nin *Meʿâlimü't-tenzîl* adlı eserinden özetlediğini, ayrıca *el-Keşşâf*, *Mefâtîḥu'l-ġayb* ve *Envârü't-tenzîl* gibi muteber tefsir kitaplarından topladığı bilgileri de ilâve ederek eserini meydana getirdiğini belirtmiştir.[51]

Meʿāllim: Ferra el-Begavî'nin *Meʿalimü't-tenzi* adlı tefsir kitabı. Begavî'nin en tanınmış eseri olup âyetleri hadislerle, sahâbe ve müfessirlerinin ve daha sonraki âlimlerin görüşleriyle açıklamaktadır. [52]

---

[49] Mehmet Okutan, "Necmeddîn-i Dâye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 496.
[50] Abdurrahman Çetin, "Vâhidî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 439.
[51] Ali Eroğlu, "HÂZİN, Ali b. Muhammed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 17, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 126.
[52] Mevlüt Güngör, "BEGAVÎ, Ferrâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 05, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 340.

Muvażżıḥ : Abdülaziz es-Saydalanî el-Merzebanî'nin "el-Muvazzah Fi Meâni'l-Kur'ân ve Keşf Müşkilâti'l-Furkân" adlı eseridir.

Tibyān : Ebu Cafer Muhammed bin Hasan Tusî'nin *Tefsirü't-tibyan* adlı tefsir kitabıdır et-Eserin tam adı *Tibyân fî tefsîri'l-Ḳur'ân*'dır. Klasik dönem İmâmiyye Şîası'nın en önemli tefsirlerinden biri kabul edilir. Eserde bazı durumlarda rivayetlere yer verilmekle birlikte müteşâbih âyetler üzerinde durulmuş, Cebriyye, Müşebbihe ve Mücessime gibi grupların görüşleri eleştirilmiş, dinî hükümlerin usulleri hakkında açıklamalar yapılmıştır.[53]

Zādü'l-Mesīr : Ebu'l-Ferec ibnü'l-Cevzî'nin "Zadü'l-Mesir" adlı tefsir kitabıdır. Zâdü'l-mesîr'in başında müellif tarafından tefsir metodunun ipuçlarını verilmiş, eserde hangi hususların öne çıktığı bildirilmiştir.[54]

1.5.7. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde Görülen Farsça Dil Bilgisi Özellikleri

Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri'nin tercümesi olduğu için iki eser karşılaştırılarak incelendiğinde Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde kullanılan Farsça dil bilgisi özellikleri kolaylıkla fark edilmektedir. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin yazıldığı dönemin toplumsal ve edebi yapısı göz önünde bulundurulduğunda Türkçe eser veren yazar ve şairlerin Farsçayı da çok iyi bildikleri, Farsça eserler verip tercümeler yapabilecek kadar Farsça dil bilgisine hakim oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple iki dile de hakim olan bu seviyedeki Türk yazar ve şairler Türk dilinde verdikleri eserlerde Farsça dil bilgisi özelliklerini de kullanmayı bir sorun olarak görmemişlerdir. Farsça dil bilgisi özellikleri sadece Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde değil birçok Türkçe eserde görülmektedir. Bu çalışmamıza konu olan eser Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri olduğu için bu eserdeki Farsça dil bilgisi özellikleri eserin Farsça orijinali olan el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri ile karşılaştırılarak incelenmiştir.

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde kulanılan ve en çok dikkat çeken Farsça dil bilgisi özelliklerinden biri, birlik ve belirsizlik ye'sidir. Birlik ve belirsizlik ye'si Farsçada eklendiği

[53] Abdullah Kahraman, " TÛSÎ, Nasîrüddin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 41, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 437.
[54] İbrahim Hatiboğlu, " İBNÜ'l-CEVZÎ, Ebü'l-Ferec ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 20, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 550.

sözcüğün bir tane olduğunu belirtir yahut sözcüğe "herhangi bir" anlamı katar.[55] Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde de bu birlik ve belirsizlik ye'sini alan kelimeler Farsça'da olduğu gibi birlik ve belirsizlik ye'si ile yazılmıştır.

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Topkapı Sarayı Nüshası	Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri Kastamonu Kütüphanesi Nüshası	Osmanlı Türkçesi Ömer Adûlî Niğdevî'nin el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi
SŪRETÜ'L-ḤUCURĀT **13.** يَا اَيُّهَا النَّاسُ ay kişiler اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ durustluḳ bile kim biz yarattuḳ sizlerni مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى **érī** ve **ḫatunīdin** kim Ādem ve Ḥavvā'durlar.	SŪRETÜ'L-ḤUCURĀT **13.** يَا اَيُّهَا النَّاسُ ay ādemīyān اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ be-durustī ki mā āferīdeāyīm şomā rā مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى ez **merdī** ve **zenī** ki Ādem ve Ḥavvā-end.	SŪRETÜ'L-ḤUCURĀT **13.** يَا اَيُّهَا النَّاسُ ey merdumān اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ be-durustī ki biz ḫalḳ eyledik sizi مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى **bir er** ve **bir ʿavratdan** ki Ādem ve Ḥavvādur.
SŪRETÜ'L-CĀSİYE **27.** وَلِلّٰهِ Ve Ḫudāy'ġadur kökler ve yérlerning مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ pād-şāhlıġı. وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ Ve **künī** kim ḳāyim bolġay ḳıyāmet يَوْمَئِذٍ ol künde يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ ziyān ḳılurlar tebāh ḳılġuçılar. Ve alarning ziyānı ol bolġay kim tamuḳḳa ḳaytġaylar.	SŪRETÜ'L-CĀSİYE **27.** وَلِلّٰهِ Ve ber-Ḫudāy rā-est مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ pād-şāh-i āsumān ve zemīn. تَقُومُ السَّاعَةُ وَيَوْمَVe **rūzī** ki ḳāyim şod ḳıyāmet يَوْمَئِذٍ der an-rūz يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ ziyān konend tebāh kārān ve ziyān kārān ve īşān an būdend ki be-dūzaḫ bāz kerdend.	SŪRETÜ'L-CĀSİYE **27.** وَلِلّٰهِ ve Ḫudāy'a maḫṣūṣdur مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ pād-şāhī-i āsumān ve zemīn تَقُومُ السَّاعَةُ ve **ol kün** ki ḳāyim olur ḳıyāmet يَوْمَئِذٍ ol künde الْمُبْطِلُونَ يَخْسَرُ ziyān iderler bāṭıl-kārlar ve anlarıŋ ziyānları ol ola ki duzāḫa rücūʿ iderler.

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde sık kullanılan bir diğer Farsça dil bilgisi özelliği de "ne … ne" bağlacıdır. Türkçe cümle yapısına aykırı olan "ne … ne" bağlaçlı ve "hem … hem" bağlaçlı cümle yapıları Farsça'dan Türkçeye geçmiştir. Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde de "ne … ne" bağlacı Farsçada olduğu gibi cümleye olumsuzluk anlamı katarak kullanılmıştır.

[55] İsmail Bangi, Farsça Dil Bilgisi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1971, s. 18.

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Topkapı Sarayı Nüshası	Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri Kastamonu Kütüphanesi Nüshası
(206a/5-6) bu tanuḳ **ne** İbn-i Selām'dur ve **ne** andın özge Benī İsrā'il ʿālimleridin.	**(648a/3-4)** İn şāhid **ne** İbn-i Selām est ve **ne** ġayr-i ū zirā ki ez ʿulemā-i Benī İsrāyīl.
(208a/19-20) Pes kitermediler alardın سَمْعُهُمْ alarnıng ḳulaġı هُمْ اَبْصَارُ وَلَا ve **ne** alarnıng közlerini فُئِدَتُهُم وَلَا ve **ne** alarnıng köngüllerini …	**(650b/21-23)** Pes defʿ negird ez īşān ve fāyide nedād īşān rā سَمْعُهُمْ gūş-i īşān هُمْ اَبْصَارُ وَلَا ve **ne** dīdehā-i īşān فُئِدَتُهُم وَلَا ve **ne** dilhā-i īşān …

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde az da olsa kullanılan Farsça dil bilgisi özelliği de Farsça yönelme durum eki olan "be" "به" ön ekinin Türkçe eserde de tıpkı Farsçada olduğu gibi kelime önüne eklenmesidir. Ayrıca bu kullanım Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin sadece Tokapı Sarayı nüshasında Farsçadaki gibi "be-cāy" olarak kullanılmaktadır. Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshasında ise bu kelime ve ekin Türkçe karşılığı olan "yérige" kullanılmaktadır.

Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Topkapı Sarayı Nüshası	Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri Kastamonu Kütüphanesi Nüshası
(214b/26-27) Yaʿnī anga nuṣret ḳılınglar ve taʿẓīmini anıng **be-cāy** kéltürüngler kim taʿẓīmi anıng Ḥaḳīḳatde Ḥaḳ'nıng taʿẓīmidür.	**(659a/6-7)** Yaʿnī ū rā nuṣret konīd ve taʿẓīm-i ū rā **be-cāy** āverīd ki taʿẓīm-i u be-ḥaḳīḳat taʿẓīm-i Ḥaḳ est.

1.6. ESERİN DİLİ VE SAHASI

1.6.1. Doğu Türkçesi'nin Tarihi Gelişimi ve Önemi

Doğu Türkçesi, 15. asır ve 20. asırlar arasındaki süreci içerisine alıp Batı Türklerinin dışında kalan Türklerin tamamına yakını tarafından ortak yazı dili olarak kullanılmıştır. Doğu Türkçesinin gelişim süreci incelendiğinde Eski Türkçe Dönemi'nin ilk yarısını oluşturan Köktürk Türkçesi Dönemine kadar uzanan bir devamlık dikkat çekmektedir. Türk dilinin ortak yazı dili seviyesinde kullanımı I. Köktürk Kağanlığı'nın batı kanadını yöneten İstemi

Yabgu'nun Bizans imparatoru II. Justinos'a yazdığı[56] Türkçe siyasi mektup ile başlatılacak olursa[57] miladî 567 yılında Türk dili bir siyasi birliğin ortak yazı dili olarak kullanılmaya başlanmıştır. Hatta S. Gerard Clauson, Rus Türkolog Leonid Potapov'a yazdığı mektuplardan birinde, İstemi Yabgu'nun Sasaniler ve Bizans İmparatorluğu ile kurduğu diplomatik ilişkilerde kullanmak üzere "runik" harflerinin Türk dilinin yazımı için geliştirilmesini sağlamış olabileceğini ileri sürmüştür.[58] II. Köktürk Kağanlığı döneminde bizzat Hükümdar ailesi tarafından yazdırılan Tonyukuk Yazıtı, Kül Tigin Yazıtı ve Bilge Kağan Yazıtı'ndan oluşan Kağanlık Yazıtları Miladî 8. asrın ilk yarısında Türk dilinin edebi dil ve ortak yazı dili seviyesinde kullanıldığını ve bizzat Hükümdarlar tarafından eser verildiğini ve eser yazdırıldığını göstermektedir.

II. Köktürk Kağanlığından hakimiyetinden sonra Ötüken merkezli siyasi erki elinde bulunduran Uygur Kağanlığı himayesinde gelişen ve Eski Türkçe Dönemi'nin ikinci evresini teşkil eden Eski Uygur Türkçesi Dönemi'nde Türk diline yeni girilen kültür çevrelerinin dillerinden çok sayıda tercüme yapılmıştır. Yapılan bu tercüme faaliyetleri Türk dilinde yeni kavram alanlarını karşılayacak yeni kelimelere ihtiyaç olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple Eski Uygur Türkçesi döneminde yoğun bir kelime türetme faaliyeti gerçekleşmiş ve başka dillerden ödünç sözcükler alınmıştır. Eski Uygur Türkçesinde oluşan bu edebi alt yapı kendinden sonra gelen Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi ve Kıpçak Türkçesi dönemlerinin gelişimlerinde de önemli yere sahiptir.

Kırgız Türk Kağanlığı sonrası tek merkezli (Ötüken merkezli) siyasi yapıdan çok merkezli siyasi yapıya geçen Türk dünyasında[59] batıya yönelik sistemli ilerleyişin neticesinde, Karahanlı Türkçesi (11. yy. - 13. yy.), Harezm Türkçesi (14. yy.) ve Tarihi Kıpçak Türkçesi (13. yy. - 15. yy.) dönemleri adı altında incelenebilen ortak yazı dilleri varlığını devam ettirmiştir. Karahanlı Devleti ile birlikte İslami çevre ile etkileşim sonucunda verilen ilk eserler Eski Uygur Türkçesi dönemindeki entelektüel birikime adeta ayna tutmaktadır. Türk Dili Tarihi kapsamında Eski Türkçe Dönemi altında incelenen Köktürk ve Eski Uygur Türkçesi dönemlerinin devamı niteliğinde olan Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi ve Tarihi Kıpçak Türkçesi olarak adlandırılan ortak yazı dilleri Orta Türkçe Dönemi altında incelenenmektedir.

---

[56] Ahmet Taşağıl, Göktürkler, Türk Tarih Kurumları Yayınları, Ankara 2003, s. 32.
[57] S. Gerard Clauson, "The Origin of The Turkish "Runic" Alphabet", Acta Orientalia Havniae XXXII, s. 55-57.
[58] Ali Suat Ürgüplü (haz.), Sir Gerard Clauson'un Mektupları-13. Yüzyıl Öncesi İç Asya'da Türkler ve Diğer Kavimler, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2016, s.100.
[59] F. Sema Barutçu Özönder, "Doğu Türk Yazı Dili Edebi Çevresi ve Timür", *Fournal Of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, Volume 24/III, 2000, s. 290

Türkler batıya doğru ilerleyişleri neticesinde Ön Asya coğrafyasına geldiler. Anadolu'ya 11. asırda gelen Türkler 11. asırdan 13. asra kadar demografik yapı ve kültürel eser üretme açısından hazırlık evresi geçirdikten sonra eserler vermeye başladılar. Bu vesile ile Orta Türkçe Dönemi içinde, Batı Türkçesinin temellerini atan ve Osmalı Türkçesi ile Tarihi Azerbaycan Türkçesi'nin hazırlayıcısı olan Eski Anadolu Türkçesi Dönemi (13. yy. - 15. yy.) başlamıştır. Doğu Türklük sahasında ise yine Orta Türkçe Dönemi içinde Karahanlı ve Harezm Türkçelerinin devamcısı olarak şekillenen[60] ve Timürlu Devletinin siyasi hakimiyeti altında ve Ali Şir Nevâyî'nin kalemi önderliğinde gelişen Doğu Türkçesi Dönemi (15. yy. - 20. yy.) başlamıştır. 16. asırda başlatılan Yeni Türkçe Dönemi'nde iki merkezli Türk dünyası mevcuttur. Batı Türklük sahasında Osmanlı Devleti ve onun himayesinde Osmanlı Türkçesi, Doğu Türklük sahasında Timürlü Devleti ve onun himayesinde Doğu Türkçesi 20. asra kadar sürmüştür. Batı Türklük sahasında 16. asırdan itibaren Safevi Devleti himayesinde Tarihi Azerbaycan Türkçesi de Osmanlı Türkçesi ile birlikte varlığını devam ettirmiştir.

Tez çalışmamıza konu olan eserin Doğu Türkçesi Dönemine ait olması sebebiyle Doğu Türkçesi Döneminin oluşumunu daha detaylı incelemek ve Doğu Türkçesi Dönemi üzerine yapılan Çağatayca/Çağatay dili gibi adlandırmaları ve bu adlandırmaların ortaya çıkardığı çelişkileri ele almak gerekmektedir.

Çinggis Han'ın ölümünden (1277) sonra devletin toprakları ve idaresi oğulları arasında taksim edilmiştir.[61] Bu taksim neticesinde Horasan ve Maveraünnehir bölgeleri Çinggis Han'ın Börte Hatun'dan doğan ikinci oğluna teslim edilmiştir.[62] Çinggis Han bu taksimde devletin umumi yönetimini ve kağanlık vazifesini üçüncü oğlu Ögedey'i işaret etmiştir. Çinggis Han'ın istediği gibi vefatından sonra 1299 yılında toplanan kurultayda Ögedey Kağan olmuştur. Çağatay Han da Ögedey'e tabi olmuştur.[63] Çağatay Han hissesine doğuda Uygur Ülkesi, batıda Semerkant ve Buhara'ya uzanan coğrafyada merkezi bir devlet kuramamıştır. Çağatay Hanlığı onun ölümünden yirmi yıl sonra Algu Han tarafından kurulmuştur.[64] Siyasi otoritesi 1345 yılında sona eren Çağatay Hanlığı döneminde ve sonrasındaki iki asırlık süreçte Doğu Türkçesi olarak adlandırdığımız dönemden bahsetmek

[60] M. Fuad Körülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1980, s. 276.
[61] Abdülkadir Yuvalı, "Çağatay Han", TDV İslam Ansiklopedisi, C.08, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 176.
[62] Mustafa Kafalı, *Çağatay Hanlığı (1227-1345)*, Berikan Yayın Evi, Ankara 2005, s. 73.
[63] A. Zeki Velidi Togan, *Umumî Türk Tarihine Giriş, Cild I, En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar*, Enderun Yayınları, İstanbul 1981, s. 62.
[64] Abdülkadir Yuvalı, "Çağatay Han", TDV İslam Ansiklopedisi, C.08, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 176.

mümkün değildir. Doğu Türkçesi olarak adlandırdığımız dönem Emir Timür'ün Çinggis Han'ın mirası üzerine güçlü bir siyasi yapı geliştirmesi ve Ali Şir Nevâyî'nin çevresinde gelişen Türk dilinin güçlü bir statü kazanması ile 15. asırda başlamaktadır.[65] Timürlü Devleti ile Doğu Türklük sahasında tek merkezli yapının sağlanması Doğu Türkçesi'nin bu coğrafyada yaşayan Türk toplulukları için ortak yazı dili konumunda kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Emir Timür'ün kurmuş olduğu siyasi yapının Çinggis Han soyuna dayanması ve İtil'den Hindistan'a, Tanrı Dağlarından İzmir ve Şam'a uzanan coğrafyada üstünlük kurması hakimiyeti altında kullanılan edebi dilin de güçlenmesini, itibar görmesini ve Türk dilinde eserler verilmesini olumlu etkilemiştir.[66] 15. asırda başlamasına rağmen güçlü bir siyasi yapı ve kuvvetli bir edebi çevre içinde gelişen Doğu Türkçesi 19. asrın ortalarına kadar ortak yazı dili konumunda ve edebi dil konumunda varlığını korumuştur. 20. asrın başlangıcında Doğu Türkçesi'nin yerini hanlıkların mahalli lehçeleri almıştır. Bu bilgiler ışığında Doğu Türkçesi dönemi 15. asırda başlayıp 20. asra kadar devam etmiştir.[67]

Doğu Türkçesi 15. asır ile 20. asır arasındaki süreçte ve Karadeniz'in kuzeyinde Deşt-i Kıpçak olarak bilinen bölgeden Türkistanı da dahil ederek Hindistan içlerine kadar uzanan oldukça geniş bir coğrafyada ortak yazı dili seviyesinde kullanılmıştır. Zaman ve coğrafya bakımından bu kadar geniş bir alana yayılan edebi dil ve ortak yazı dilini tanımlamada Doğu Türkçesi terimi yerine "Çağatayca" ve "Çağatay dili"[68] gibi adlandırmaları kullanmaktan kaçınmaktayız. Bunun en önemli sebebi bu adlandırmaların söz konusu edebi dil ve ortak yazı dilini tanımlamada zaman ve coğrafya bakımından yetersiz kalmasıdır. Diğer bir sebep ise Çinggis Han ve devleti Moğol olarak tavsif edilirken Çinggis Han'ın yine Moğol olarak tavsif edilen ikinci oğlu Çağatay Han'ın adının Türk Dili'nin en önemli ve geniş kapsamlı dönemlerinden birini adlandırmada kullanılmasının sebep olduğu çelişkidir.[69]

Türk dili'nin tarihi dönemleri ele alınırken Eski Türkçe döneminden itibaren yazılı eserlerle takip edilebilen edebi dil ve ortak yazı dili bağlamındaki devamlılığına dikkat edilmelidir. Bu bilgilerin ışığında Türk dilinin Eski Türkçe Dönemi'nden itibaren Tarihi dönemlere ayrılmasını şu şekilde göstermek mümkündür:

---

[65] F. Sema Barutçu Özönder, "Doğu Türk Yazı Dili Edebi Çevresi ve Timür", *Fournal Of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, Volume 24/III, 2000, s. 290

[66] F. Sema Barutçu Özönder, "Doğu Türk Yazı Dili Edebi Çevresi ve Timür", *Fournal Of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, Volume 24/III, 2000, s. 290

[67] A. Zeki Velidi Togan, *Bugünkü Türkili Türkistan ve Yakın Tarihi*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1981, s. 486.

[68] Kemal Eraslan, "Çağatay Edebiyatı", TDV İslam Ansiklopedisi, C.08, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 168.

[69] C. Eralp Alışık, "Orta Asya Türk-Moğol Tarihçiliğinde Türk Soylu Toplulukların Ortak Tarihî ve Edebî Anlayışı Üzerine Katkılar", *XI. Milli Türkoloji Kongresi Bildirileri C. I*, 11-13 Kasım 2014, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Daire Başkanlığı Kültürel Etkinlikler Müdürlüğü, İstanbul 2014, s. 173-174.

Eski Türkçe Dönemi (6. Asır – 10. Asır)

Köktürkçe (6.asır – 8. Asır)

Eski Uygur Türkçesi (8. Asır – 10. Asır)

Orta Türkçe Dönemi (11. Asır – 15. Asır)

Karahanlı Türkçesi (11. Asır – 13. Asır)

Harezm Türkçesi(14. Asır)

Tarihi Kıpçak Türkçesi(13. Asır – 15. Asır)

- Altın Ordu Kıpçak Türkçesi
- Memlük Kıpçak Türkçesi
- Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi

Doğu Türkçesi (15. Asır - 20. Asır)

Eski Anadolu Türkçesi (13. Asır - 15. Asır) (Batı Türkçesi Bünyesinde)

Yeni Türkçe (16. Asır - 20. Asır)

Doğu Türkçesi (15. yy. - 20. yy.)

Osmanlı Türkçesi (16. yy. - 20. yy.) (Batı Türkçesi Bünyesinde)

Tarihi Azerbaycan Türkçesi (16. yy. - 20. yy.) (Batı Türkçesi Bünyesinde)

1.6.2. Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri'nde Döneme Ait Edebi Dil Hususiyetleri

Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Tefsiri'nin Doğu Türkçesi'ne tercümesi olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri olarak adlandırdığımız eserin dili 15. ve 20. asırlar arasındaki süreci içine alan Doğu Türkçesi'dir. Eserde Doğu Türkçesi dönemine ait edebi dil hususiyetleri şu şekilde maddeler halinde sıralanabilir:

Pronominal n'nin kullanılmaması:

yüzinde > yüzide (YA544b/12), künlerinde > künleride (202b/21), üstinde > üstide (202b/08)

p > f değişimi:

toprak̦ > tofrak̦ (209a/08)

İlk hecede /é/ sesinin kullanılması:

bérür (209a/12), yérni (209a/18), némelerge (209a/22)

Kelime ortası ve sonunda /b/ > /v/ değişimi:

sebin- > sévin- (214b/23) tebe > téve (213b/17)

/d/ > /d̲/ > /y/ değişimi:

adaḳ > ad̲aḳ(Harezm Türkçesi) > ayaḳ (207b/13), adrıl- > ad̲rıl- (Harezm Türkçesi) > ayrıl-sa (217b/14)

/ḳ/ > /ḫ/ değişimi:

oḳşa- > oḫşa-r (218b/04), tokta- > toḫta- (221b/27), yaḳşı > yaḫşı (209b/25)

İki ünlü arasında /ḳ/ > /v/ ve /ġ/ > /v/ değişimleri:

yaġuḳ > yavuḳ (219a/17)

söz başında /b/, /k/, ve /t/ sesleri genellikle muhafaza edilmiştir:

barur (219a/18), bérür (22a/03), kérek (223a/05), kélipdür (223b/27), toldurġay (223b/27), tilegeyler (224a/18)

1.7. YAZIM ÖZELLİKLERİ

1.7.1. İkili Yazımlar

Tez metninde aynı kelimelerin farklı yazımlarının görüldüğü örnekler mevcuttur.

tamuḳ (204a/16) ~ tamuġ (204b/22)

uluḳ (205b/08) ~ uluġ (205b/09)

rāstlıḳ (204a/22) ~ rāstlıġ (205a/08)

ḫudā (213a/16) ~ ḫudāy (213a/14)

Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri üzerine daha önce yapılan çalışmalarda “نی” olarak yazılan Türkçe soru edatı “né” ve “ نه” olarak yazılan Farsça olumsuzluk edatı “ne” ve yine Farsça “ne” olumsuzluk edatı ile oluşturulan “ne … ne” bağlacı iki farklı biçimde okunmasına rağmen ikisi de Türkçe olarak kabul edilip ikili yazım

olarak değerlendirilmiştir. Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye'den tercüme olduğu önceki bölümlerde belirtilmiştir. Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye'nin Kastamonu Nüshası incelendiğinde Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde "نه" olarak yazılan "ne" edatları Farsça eserde de "نه" olarak yazılmakta ve cümleye "değil" manası katmaktadır. Bunun yanında Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde "نی" olarak yazılan "né" Türkçe soru edatı Farsça eserde "چه" olarak yazılıp "çe" soru zamiri ile ifade edilmektedir.

Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye'nin Kastamonu Nüshası ile Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Topkapı Sarayı Nüshası karşılaştırmalı olarak incelendiğinde "نی" ve "نه" olarak yazılan edatların farklı edatlar oldukları farklı dillere ait oldukları ve farklı anlamlarda kullanıldıkları kesin bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

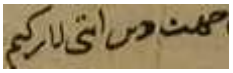
Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri Topkapı Sarayı Nüshası	Farsça el-Mevahibü'l-Aliyye Kastamonu Nüshası
(206a/5-6) bu tanuḳ **ne** İbn-i Selām'dur ve **ne** andın özge Benī İsrāyil ʿālimleridin.	**(648a/3-4)** İn şāhid **ne** İbn-i Selām est ve **ne** ġayr-i ū zirā ki ez ʿulemā-i Benī İsrāyīl.
(209a/15-16) cīnin͡g mü'minleri uçmaḫ tégreleride raḫneler ve rabżlarda bolġusıdurlar **ne** cennetde.	**(652a/2)** mü'minān-ı cinn gird-ā-gird-i behişt der raḫneḥā ḫ^{v}āhend būd **ne** der behişt.
(221b/24-25) … andın son͡g kélgeni menṣūrdur **ne** manẓūm.	**(667b/21-22)** … baʿd ez an miyāyed menṣūr est **ne** manẓūm.

1.7.2. Harekelendirme

Harekelendirme tez metninde ayetlerin tamamının yazımında kullanılmıştır. Bunun yanında metinde bazı Arapça kelimeler Arapça yazım özelliklerine göre yazıldığı için o kelimeler harekeleriyle birlikte Türkçe cümlelerin içinde bulunmaktadır. Bu biçimde Türkçe cümlelerin içinde bulunan harekeli kelimeler genellikle şahıs adı, yer adı, Arapça bir dua ya da ünlem olarak karşımıza çıkmaktadır. Tez metninde kullanılan esre, ötre, üstün, şedde gibi harekelerden şedde yukarıda bahsedilen durumlar dışındaki bazı kelimelerdeki harflerin çift okunması gerektiğini belirtmek için kullanılmışsa da çok yaygın değildir.

1.7.3. Noktalı Arap Harflerinin Yazımı

Tez çalışmamızda esas alınan metnin Topkapı Sarayı nüshasında noktalı Arap harfleri noktalarıyla birlikte yazılırken Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshasında noktalı Arap harflerinin noktalarının yazılmadığı birçok örnek vardır.

 "cihetdin ayttılar kim" (YA552b/12) ~ (TS208b/22)

1.7.4. Birleşik Yazılan Sözcükler

Tez metninde bazı kelimeler iki farklı kelimenin birleşik yazımından oluşmuştur. Birbirine bağlı yazılan bu birleşik kelimeler transkripsiyon harflerine aktarılırken genellikle tire işareti "-" ile ayrılarak yazılmıştır.

ol-kim (203b/06), hīç-kim (215a/06), ḫūş-būy (210a/25)

1.7.5. Yanlış Yazımlar

ḫ^{v}ānġanıng͡ (YA545a/29): Farsça ḫ^{v}ān kelimesine hem +ġa yönelme durum eki hem de +nıng͡ ilgi durum eki getirilerek yanlış bir kullanım oluşturulmuştur. Büyük ihtimalle eklerden birinin karalanması gerekiyordu.

1.7.6. Ünlülerin Yazımı

1.7.6.1. /a/ Ünlüsü

/a/ ünlüsünün kelime başı, kelime ortası ve kelime sonundaki gösterimi bazı farklılıklar göstermektedir. Türkçe ve yabancı kelimelerde kelime başında genellikle ا ile yazılan /a/ sesi bazı durumlarda آ biçiminde de gösterilmiştir.

آنی anı (203b/18), **الار** alar (203b/06), **آلارغه** alarġa (205b/01)

/a/ sesi Türkçe kelimelerin çoğunda kelime ortasında ا ile gösterilirken Arapça ve Farsça kelimelerde sadece uzun ünlü olan /ā/ sesini karşılamak için kelime ortasında ا ile gösterilmektedir. Bazı durumlarda da Türkçe kelimelerde sözcük ortasında /a/ sesinin gösterilmediği örnekler de mevcuttur.

ایتقایلار aytḳaylar (204a/19), **کمان** gümān (203b/27), **کافرلارغه** kāfirlerġa (204a/02), **یمان** yaman (211a/02)

/a/ sesi kelime sonunda Türkçe kelimelerde ve genellikle ه ile gösterilirken bazı örneklerde kelime sonunda da ا ile gösterildiği olmuştur.

یاشقه yaşḳa (206b/15), **بارجه** barça (208a/08), **ینا** yana (222a/09), **انا واتا** ana ve ata (207a/04)

/a/ sesi kelime sonunda Arapça ve Farsça kelimelerde uzun ünlü gösteriminde ا ile kısa ünlü gösteriminde ise ه ile gösterilmektedir.

دنيا dünyā (210b/18), **دانا** dānā (214b/20), **قلعه** ḳalʿa (217a/05), **احاطه** iḥāṭa (217a/11)

/a/ sesi bazı yabancı kelimelerde ى ile karşılanmıştır.

تعالى Taʿālā (220a/26), **موسى** Mūsā (218b/02), **ماسوى** māsivā (YA542b/02)

1.7.6.2. /é/ (kapalı e) ünlüsü

Türkçe kelimelerde ilk hecede bulunan /é/ sesi Arap harfleriyle yazılırken اي ve ي ile karşılanmaktadır.

ييرنى yérni (202a/13), **تينكرى** Téŋ̄ri (223a/08), **ايردى** érdi (202b/17)

1.7.6.4. /e/ ünlüsü

/e/ sesi tez metninde kelime başı ve kelime sonunda ا ile gösterilirken kelime sonlarında bazı kelimelerde ا ve bazı kelimelerde ه harfiyle karşılanmıştır.

كونلاريدا künleride (202b/21), **بيله** bile (203a/04), **كيجه** kéçe (208b/07), **تيلاكين** tilegin (209b/12)

1.7.6.5. /ı/ ve /i/ ünlüleri

/ı/ ve /i/ sesleri söz başında اي ile gösterilirken kelime ortasında ي ile ve kelime sonunda ى ile gösterilmektedir.

ايشلار işler (209b/24), **ايستاسا** istese (220a/02), **قيليلغاى** ḳılılġay (220a/15), **بيزكا** bizge (220b/15), **كيشى** kişi (221a/07), **ايكى** ékki (221a/10)

1.7.6.6. /o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleri

/o/, /ö/, /u/, /ü/ sesleri söz başında او ile gösterilirken kelime ortasında ve sonunda و ile gösterilmektedir.

اولوغ uluġ (221a/08), **اولتورماك** öltürmek (221b/01), **باردور** bardur (221a/26), **بولغاى** bolġay (221a/27), **بو** bu (221b/25)

1.7.7. Ünsüzlerin Yazımı

1.7.7.1. /ç/ ünsüzü

Türkçe sözcüklerin yazımında /ç/ ünsüzü /c/ ünsüzünü karşılayan ج Arap harfi ile yazılmıştır.

جيقيب كيليب "çıḳıp kélip" (219a/19), **اولجا** "olça" (208a/23),

1.7.7.2. /p/ Ünsüzü

Türkçe sözcüklerin yazımında /p/ ünsüzü /b/ ünsüzünı karşılayan ب Arap harfiyle yazılmıştır.

قاجيب "ḳaçıp" (219b/03), **تولوب سين** tolup sén (223b/26)

1.7.7.3. /n͡g/ Ünsüzü

Nazal n sesi Eski Türkçe döneminin ilk evresi olan Köktürk Türkçesi döneminde kullanılan yazı sisteminde 𐰋 işareti ile tek yazı karakteri halinde gösterilirken Eski Uygur Türkçesi döneminde yeni geçilen yazı sisteminde 𐰍 (n) ve 𐰓 (k/g) harflerinin birleştirilmesi ile çift karakter ile gösterilmiştir. Eski Uygur Türkçesi döneminde başlayan nazal n sesini iki harf ile yazma özelliği Arap yazı sistemine geçişte de devam etmiştir. Tez metninde de nazal n sesi Arap harfleri ile نك biçiminde iki harfle karşılanmıştır. Tez metninde نك biçiminde yazılan nazal n sesi bu çalışmada n͡g olarak transkripsiyon harflerine aktarılmıştır. Bu husus sayesinde Doğu Türkçesi döneminde yazılan bu eserde Eski Uygur Türkçesi döneminden itibaren görülen bir imla geleneğinin devam ettiği görülmektedir.

سونكرا : so͡ngra (222a/11), **تينكرى** té͡ngri (223a/08), **مينك** mi͡ng (203b/27)

1.7.7.4. /g/ ve /k/ Ünsüzlerinin yazımı

Tez metninde /g/ ve /k/ sesleri Arap harfleriyle yazılırken aynı işaret kullanılmıştır ve ikisini ayırt etmenin tek yolu kelimeyi bilmektir. /g/ ve /k/ sesleri tez metninde söz başında, kelime ortasında ve kelime sonunda ك ile karşılanmıştır.

تورلوك türlüg (224a/18), **كيشيكا** kişige (224a/25), **كيلكوسيدور** kélgüsidür (213b/15), **كر** ger (208b/23)

1.7.7.5. /s/ ünsüzü

Tez metninde Türkçe sözcüklerde /s/ sesi sadece س ile yazılmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerde ise ص, ث, س harflerinin üçü ile karşılanmaktadır.

سونك so͡ng (210a/10), **سيناغوجينينك** sınaġuçını͡ng (212b/21), **كورساتكاي** körsetgey (214a/19), **تانيماس** tanımas (217b/07), **كيراكماس** kérekmes (220a/21)

1.7.7.6. /t/ ünsüzü

Tez metninde Türkçe sözcüklerde /t/ sesi sadece ت ile yazılmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerde ise ط, ت harflerinin ikisi ile karşılanmaktadır.

توفراق tofraḳ (222a/12), **اتلارى** atları (222a/13), **بيتيماى** bitimey (222a/15), **بات** bat (224a/12)

1.8. SES ÖZELLİKLERİ

1.8.1. Ünlüler

Tez metninde Doğu Türkçesi döneminin karakteristik özelliklerinden biri olan /é/ (kapalı e) sesinin gösterilmesi dışında ünlülerin gösterilmesinde dikkat çeken bir husus bulunmamaktadır. Tez metninde /é/ sesiyle birlikte /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleri olmak üzere toplam dokuz ünlü bulunmaktadır. Bunların yanında Arapça ve Farsça sözcüklerde /ā/, /ī/ ve /ū/ olmak üzere üç uzun ünlü mevcuttur. Türkçe kelimelerde bulunan dokuz ünlüden beşi ince ünlü dördü kalın ünlü olarak değerlendirilmektedir. Türk dilinin tarihi dönemlerinde Arap harfleri ile yazılan metinlerde ünlülerin nasıl okunacağı ve transkripsiyon harflerine nasıl aktarılacağı ile ilgili tartışmalar mevcuttur. Türkçe kelimelerde **و** ile gösterilen ünlünün /o/, /ö/, /u/, /ü/ seslerinden hangisi ile karşılanması gerektiği ve yine Türkçe kelimelerde ilk hecede **ى** ile gösterilen sesin /é/ ve /i/ ünlülerinden hangileri ile karşılanacağı birer tartışma konusu teşkil etmiştir.

1.8.1.1. /é/ Kapalı e Sesi

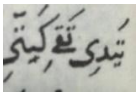
Türk dilinde Eski Türkçe döneminden itibaren takip edilen yazılı eserlerinin incelenmesinde önemli tartışma konularından biri olan /é/ (kapalı e) sesinin varlığı ve gelişimi meselesi ile ilgili birçok araştırmacı somut örnekler sunmaya çalışmıştır.

W. Radloff Kökürk Kağanlık Yazıtları'nda /é/ sesinin bulunmadığını /e/ sesinin farklı diyalektlerde daha sonra /é/ ve /i/ seslerine dönüştüğünü ileri sürmüştür. V. Thomsen ise Köktürk Kağanlık Yazıtları'nda bulunan "beş, yeti, yer" örneklerindeki ilk hecedeki ünlülerin bazen gösterilip bazen gösterilmemesinden dolayı /é/ sesinin varlığı konusuna dikkat çekmek istemiştir. V Thomsen daha sonra Köktürk Kağanlık Yazıtlarında iki biçimde yazılan bu örneklerin Yenisey Yazıtları'ndaki yazılışlarını incelediğinde bu örneklerdeki ünlünün /e/ sesini gösteren harfi ile değil /é/ sesini işaret eden harfi ile yazıldığını ortaya koymuştur.[70]

Eski Türkçe döneminden sonraki dönemlerde Türk dilinin Arap yazı sistemi ile eserler vermesiyle /é/ sesinin varlığı konusunda daha çok örnek ortaya çıkmıştır. Harezm Türkçesi

[70] Emine Yılmaz Ceylan, "Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü, Türk Dillleri Araştırmaları, Ankara 1991, s. 151.

döneminde yazılan Nehcü'l Ferādīs'te kelimelerin ilk hecesinde /é/ sesi Arap yazı sistemindeki ى harfinin üzerine üstün konularak ايَ ve يَ biçiminde yazılmıştır. Bu yazım ile /e/ sesi ve /i/ sesi arasındaki bir ses tarif edilmiştir.

 : "tédi taḳı kétti" (NF: 97/4)[71]

Harezm Türkçesidöneminde görülen bu yazım özelliği Doğu Türkçesi döneminde /é/ sesinin üstünsüz olarak ي ve اي işaretleri ile gösterilmesiyle umumileşmiştir. Doğu Türkçesi döneminde /é/ sesinin varlığı ve yazımı ile ilgili bilgilere o dönemde eserler veren Ali Şir Nevāyī'nin Muhakemetü'l-Lugateyn başlıklı eserinde görmek mümkündür. Nevāyī bu eserde /é/ sesini karşılamak için Arap harflerinden ى harfinin kullanıldığını belirtmiştir.

"… ve yāyī miṣāl üç ḥareketdin artuḳ tapılmas. Béz ki Sart ḳudūd dir ve **béz** ki mā ve naḥnu maʿnāsı biledür ve bīz ki direfş dirler. Yana bir miṣāl **tér** ki tirmek maʿnāsı biledür …" cümleleri ile başlayan bölümde Arap harflerinden yā harfinin metinlerde üç farklı sesin yazımı için kullanışdığı belirtilmiş ve bunlardan birinin /é/ sesi olduğu örnek kelimelerle açıklanmıştır.[72]

Doğu Türkçesi dönemine ait olan tez metnimizde tespit edilen ve /é/ sesini muhteva eden örnekler şunlardır:

étler (224b/24), yérge (224b/22), yéter (224b/22), éşit (224b/25), néme (224b/25), sén (225a/05), kéçe (202a/11), yéllerniᷠng (202a/14), Téᷠngri (202a/15), yétti yüz (203b/27), kérek (203b/16) kéltürmegeyler (202a/19), bélgülerdür (202b/15), bérgüçi érdi (203a/18)

1.8.1.2. Ünlü Uyumu

1.8.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Türkçe kelimelerde ünlülerin ince sıradan ve kalın sıradan ayrıldığı göz önünde bulundurulduğunda beş ünlü (é, e, i, ö, ü) ince sıradan, dört ünlü (a, ı, o, u) kalın sıradan olarak ikiye ayrılmaktadır. Ünlü uyumu ve büyük ünlü uyumu olarak da adlandırılan kalınlık incelik uyumuna göre Türkçe bir kelimedeki ünlülerin tümü ince sıradan ya da tümü kalın sıradan olmalıdır. Harez Türkçesi, Tarihi Kıpçak Türkçesi ve Doğu Türkçesi dönemlerinde ünlü uyumuna aykırılık gösteren kelimler oldukça yaygın kullanılmıştır. Bunun yanında

[71] Nehcü'l–Ferādįs 97/4 bkz. Nehcü'l–Ferādįs, *Uştmaħlarnıng Açuq Yolı, Cennetlerin Açık Yolu*, I Dizin-Sözlük,III Metin, III Tıpkıbasım, Tıpkıbasım ve Çevriyazı: János ECKMANN, Yayınlayanlar: Semih TEZCAN, Hamza ZÜLFİKAR, Dizin-Sözlük Aysu ATA, TDK Yayınları, Ankara 2014, s. 71.

[72] [72] Ali Şir Nevayi, *Muhakemetü'l-Lugateyn (İki Dilin Muhakemesi)*, Haz. F. Sema Barutçu Özönder, TDK Yayınları, Ankara 1996, s. 175.

Arapça ve Farsça gibi dillerden ödünç alınan sözcüklerin ince sıradan ya da kalın sıradan ünlüye sahip olmalarına bakılmadan kalın sıradan ünlülü ekler getirilmiştir. Bu durum Türk dilinin tarihi dönemlerinde "ek uyumsuzluğu" adı altında tartışma konusu olmuştur. Bu konudaki görüşlerin biri ek uyumsuzluğu olduğu ve diğer görüş ise o dönemde Arapça ve Farsça kelimelerin kalın sıradan ünlülerle telaffuz edilmesinden dolayı kalın sıradan ekler getirildiği için ek uymsuzluğu olmadığıdır. Türkçe kelimeler ile Arapça ve Farsça'dan ödünç alınan kelimeler göz önünde bulundurulduğunda Harezm Türkçesi, Tarihi Kıpçak Türkçesi ve Doğu Türkçesi dönemlerinde getirilen ekler sebebiyle ünlü uyumuna aykırı örnekler yaygın olarak kullanılmıştır.[73]

Tez metninde ünlü uyumuna aykırı olarak ek aldığı tespit edilen örnekler şunlardır:

sévünçluḳ (YA543b/23), işlıġ (214b/02), peyġamberġadur (214b/26), mücāhidlerġa (216a/15), ʿumreġa (216a/23), cennetlerġa (216a/16), fāyidelıġ (222a/27), bereketlıġ (YA542b/04), ümīdsizlıḳ (210b/02), ḫabersizlıḳ (223b/06), ʿazīzraḳ (YA545a/21), ẓāhirraḳ (209a/16), kerīmraḳ (211b/20)

Bu örneklerin yanında aynı kelimeye hem ince sıradan hem kalın sıradan eklerin getirildiği örnekler de mevcuttur:

ehliġa (212b/01) ~ ehlige (208a/25)

1.8.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük-yuvarlaklık uyumu, bir kelimenin ilk hecesinde bulunan yuvarlak ünlüden sonra gelen ünlülerin düz-geniş ya da yuvarlak-dar özellikte olmasıyla ve ilk hecedeki düz ünlüden sonra yine düz ünlülerin kullanılması ile sağlanmaktadır.

Tez metninde düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi örnekler olduğu gibi bu uyuma aykırı örnekler de mevcuttur. Düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan örnek sözcükler:

uruşın͡gızlar (220a/04), ülügi (220b/13), ayttı (220b/14), kérek (220b/20), uluġ (221a/08), biyik (222a/23), ḳaçmaḳlıġı (224a/24)

Düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı örnekler:

[73] Kemal Eraslan, "Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair", Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, S. XVIII, İstanbul 1970, s. 113.

artuḳ (203b/04), bélgüleri (219b/14), yavuḳluḳ (208b/04), aşuḳmaḳlıġ (209b/12), yalġuz (221a/22), yapuşturupdur (223a/06), tanuḳı (223b/04), yatḳaşuḳdın (224b/19), azġurdı (203b/189, yamġur (202b/13)

Düzlük-yuvarlaklık uyumu kelime kök ve gövdesine eklenen ekler aracılığı ile de bozulabilmektedir. Yalnız yuvarlak ünlüyle kurulabilen ve yalnız düz ünlüyle kurulabilen ekler geldikleri kelimelerdeki düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozmaktadırlar.

tapınmaduḳ (205b/04), ḳılduḳ (215a/23), körsetmedük (215a/23), ḳılur érdük (217b/11), körsettük (223b/08), ḳılıptur (205b/23), ḳaşıdındur (206a/09), bardurlar (207a/06), bérgüçi (208a/05), tilemegüçiler (210b/04), sınaġuçının͡g (212b/21), iltküçiler (214b/11), yaratḳuçısıdur (219a/26), yétgürdi (219b/03), azġurdı (223b/17), tirgüzmek (225a/03), kökdin (202a/12), bulutdın (202a/12), burunġılardın (205a/18), yürütgil (207a/01), otnı (207b/05)

1.8.1.3. Ünlülerde Meydana Gelen Ses Olayları

Tez metni kapsamında ünlülerde meydana gelen ses olayları yuvarlaklaşma, düzleşme, ve vurgusuz orta hece ünlüsünün yitimi olarak üç başlık altında incelenmiştir.

1.8.1.3.1. Yuvarlaklaşma

Türkçe kelimelerdeki ünlülerde yuvarlaklaşma, dudak ünsüzlerinin etkisiyle ve ilerleyici benzeşme sebebiyle iki biçimde gerçekleşmektedir.

Dudak ünsüzlerinin etkisiyle:

yapuḳı (203b/21): yapıġ[74] > yapuḳ

yapuşturupdur (223a/06): yapış-[75] > yapuş-

İlerleyici benzeşme sebebiyle:

yürütgil (204b/15): yorıt-[76] > yürüt-

oḳuman͡gızlar (218b/25): oḳı-[77] > oḳu-

ḳuruġanı (202a/13): ḳurı-[78] > ḳuru-

unutulġan (204b/15): unıt-[79] > unut-

[74] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 285.
[75] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 285.
[76] Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 124.
[77] Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 106.
[78] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 187.

1.8.1.3.2. Düzleşme

biyikrek (224b/05): bedük[80] > biyik

köterdük (223b/06): kötür-[81] > köter

1.8.1.3.3. Vurgusuz Orta Hece Ünlüsünün Yitimi

Vurgusuz orta hece ünlüsünün yitimi iki biçimde görülmektedir. Bunlardan biri kelime kök ve gövdesine ünlü ile başlayan bir ek gelmesi halinde vurgusuz orta hecede ünlü yitimi görülmesidir. Diğer durum ise Türk dilinin tarihi dönemlerinde kullanılan bir kelimenin farklı dönemlerde kelime kök veya gövdesinde gerçekleşen ünlü yitimidir. İkinci durumda sözcükteki ünlü yitiminin sebebi ünlü ile başlayan bir ek alması değildir. Tez metninde tespit edilen vurgusuz orta hece ünlüsünün yitimi ile ilgili örnekler şunlardır:

boynunı < boyun+u+nı (210a/08)

oġlıdın < oġul+ı+dın (223a/21)

kö͡ŋglige < kö͡ŋgül+i+ge (203b/20)

ornıġadur < orun+ı+ġa+dur (221b/23)

ayrılıp < ayır-ı-l-ı-p (224b/24)

aġzıdın < aġız+ı+dın (223a/19)

ḳarnınıŋ͡g < ḳarın+ı+nıŋ͡g (224a/21)

évrülmegen < évür+ü+l+me+gen (211a/05)

oġlanlar < oġul+an+lar (215b/02)

1.8.2. Ünsüzler

1.8.2.1 /b/ Ünsüzü

Eski Türkçe dönemine ait metinlerde kullanıldığı gibi tez metninde de söz başında /b/ sesi genellikle korunmuştur. Sadece sözcük bünyesinde bulunan /n/ ve /n͡g/ gibi geniz ünsüzlerinin etkisiyle söz başında b>m ses değişiminin görüldüğü örnekler mevcuttur.

Söz başında /b/ sesinin korunduğu örnekler:

---

[79] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 266.
[80] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 37.
[81] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 118.

bardur (215b/01), bu (216b/05), bérdi (217a/24), bolur (217a/24), burun (218a/06), boyunġa (220a/05)

Söz başında b > m değişiminin görüldüğü örnekler:

miñg yétti yüz (203b/27), muñga (205b/07), munıñg (206a/21), mañga (206b/20), mén (207a/07), mundaḳ (207b/03)

Kelime içinde ve sonunda /b/ > /w/ > /v/ değişimi:

Eski Türkçe dönemi metinlerinde kelime içi ve kelime sonunda /b/ sesi olarak karşımıza çıkan konsonat Eski Türkçe döneminin devamı olan Karahanlı Türkçesi ve Harezm Türkçesi dönemlerindeki metinlerde çift dudak v'si olarak üç noktalı "fe" ڤ olarak yazılmıştır. Doğu Türkçesi dönemine ait olan tez metnimizde ise bu değişme bir adım daha ileriye giderek /v/ ünsüzüne dönüşmüş ve و harfi ile gösterilmiştir.

eb[82] > éw[83] > év (210b/06)

täbä[84] > téwe[85] > téve (213b/17)

éwür-[86] > évirdük (208b/09)

sebin-[87] > séwin-[88] > sévündürmekim (214b/23)

Eski Türkçe dönemi metinlerinde kelime sonunda /b/ ünsüzü ile yazılan "sub" sözcüğü Harezm ve Karahanlı Türkçesi dönemlerinde "suw" ve "suv" olarak yazılırken bu dönemlerin devamcısı olan Doğu Türkçesi dönemine ait olan tez metnimizde "su" olarak yazılmıştır.

sub[89] > suw[90] > suv[91] > suyı (220b/14)

---

[82] BKY/D32: Bilge Kağan Yazıtı/Doğu Yüzü, 32. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s. 46.

[83] İlk Kur'an Tercümesi(Rylands Nüshası) 72b/01 bkz. Aysu Ata, *İlk Kur'an Tercümesi(Rylands Nüshası) Karahanlı Türkçesi (Giriş-Metin-Notlar-Dizin),* TDK Yayınları, Ankara 2004, s. 30.

[84] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 235.

[85] İlk Kur'an Tercümesi(Rylands Nüshası) 73a/03 bkz. Aysu Ata, *İlk Kur'an Tercümesi(Rylands Nüshası) Karahanlı Türkçesi (Giriş-Metin-Notlar-Dizin),* TDK Yayınları, Ankara 2004, s. 30.

[86] İlk Kur'an Tercümesi(Rylands Nüshası) 68a/01 bkz. Aysu Ata, *İlk Kur'an Tercümesi(Rylands Nüshası) Karahanlı Türkçesi (Giriş-Metin-Notlar-Dizin),* TDK Yayınları, Ankara 2004, s. 30.

[87] BKY/D2: Bilge Kağan Yazıtı/Doğu Yüzü, 2. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s. 32

[88] Kutadgu Bilig, 3114. beyit, bkz. Reşit Rahmeti Arat, *Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig I Metin*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1947, s. 566.

[89] KTY/D11: Kül Tigin Yazıtı/Doğu Yüzü, 11. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s. 12.

[90] Nehcü'l–Ferādįs 26/9 bkz. Nehcü'l–Ferādįs, *Uştmaḥlarnıng Açuq Yolı, Cennetlerin Açık Yolu*, I Dizin-Sözlük,III Metin, III Tıpkıbasım, Tıpkıbasım ve Çevriyazı: János ECKMANN, Yayınlayanlar: Semih TEZCAN, Hamza ZÜLFİKAR, Dizin-Sözlük Aysu ATA, TDK Yayınları, Ankara 2014, s. 71.

1.8.2.2. /d/ Ünsüzü

Eski Türkçe dönemine ait metinlerde kelime içinde ve sonunda kullanılan /d/ seslerinin Harezm ve Karahanlı Türkçesi dönemlerinde /d̲/ ünsüzü ile kullanıldığı örnekler mevcuttur. Bu ünsüzün değişimi sonucunda aynı sözcükler Doğu Türkçesi dönemine ait tez metnimizde sözcük içinde ve sonunda /y/ ünsüzü kullanılarak yazılmıştır.

/d/ > / d̲ / > /y/ ses değişimi örnekleri:

ḳod-[92] > koḍ -[93] > ḳoydılar (216b/25)

ḳadġu[94] > ḳaḍġu[95] > ölüm ḳayġusı (212a/02)

adır-[96] > aḍır-[97] > ayırġanı (YA544a/14)

1.8.2.3. /g/ve /ġ/ Ünsüzleri

Eski Türkçe dönemine ait metinlerde kelime içi ve sonunda kullanılan /g/ ve /ġ/ ünsüzleri bazı durumlarda tez metnimizde korunmuş, bazı durumlarda da ünsüz yitimi sebebiyle yazılmamıştır. Bunun yanında bazı durumlarda da aynı sözcük hem /ġ/ ünsüzü ile hem /ḳ/ ünsüzü ile yazılarak ikili yazım özelliği oluşturmuştur.

Sözcük içinde /g/ ve /ġ/ ünsüzlerinin korunduğu örnekler:

yalġan (202a/19), émgek (206b/11)

Son ses konumundaki /g/ ve /ġ/ ünsüzlerinin korunduğu örnekler:

türlüg türlüg (212a/09), derdlig (202a/23), leẓẓetlıġ (211a/07), uluġ (214b/05), aġuluġ (217a/08)

Yönelme durum eki, fiilden fil yapma ekleri (ettirgenlik fonksiyonu), gelecek zaman eki ve sıfat fiil eki gibi eklerin başındaki /g/ ve /ġ ünsüzlerinin korunduğu örnekler:

---

[91] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 212.

[92] TY/1B3: Tonyukuk Yazıtı/1. Taş Batı Cephesi, 3. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 92

[93] Kutadgu Bilig, 1450. beyit, bkz. Reşit Rahmeti Arat, *Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig I Metin*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1947, s. 321.

[94] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 212.

[95] Kutadgu Bilig, 434. beyit, bkz. Reşit Rahmeti Arat, *Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig I Metin*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1947, s. 160.

[96] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 4.

[97] Kutadgu Bilig, 6624. beyit, bkz. Reşit Rahmeti Arat, *Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig I Metin*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1947, s. 1086.

alarġa (217a/18), ṣulḥġa (217b/21), barçaġa(218a/18), ékinge (218b/04), Medīne'ge (219a/16), bérige (219b/05), zamānıġaça (203a/10), şenbegeçe (224b/10), kirgüzür (204a/27), tirgüzgey (209a/18), olturġuzġay (YA545a/29), azġurdı (223b/17), yétgürür mén (207b/26), turġan (208a/12), tapınmaġanlarġa (215b/10), yibergenige (216a/16), kéltügenler (217b/04)

Kelime içinde /g/ ve /ġ/ yitimi görülen örnekler:

kergek[98] > kérek (220a/17)

ḳulġaḳ[99] > ḳulaḳ (224b/01)

/ġ/ ünsüzünün /ḳ/ ünsüzü ile ikili kullanıldığı örnekler:

uluḳ (YA543a/25) ~ uluġ (YA545b/10)

ḳaytmaġlıḳ (222a/10) ~ ḳaytmaḳlıḳ (ḳaytmaḳlıġ)

Kelime içinde /ġ/ > /w/ > /v/ ses değişiminin görüldüğü örnekler:

yaġuḳ[100] > yawuq[101] > yavuḳluḳ (208b/04)

1.8.2.4. /k/ve /ḳ/ Ünsüzleri

Eski Türkçe dönemi metinlerinde olduğu gibi Doğu Türkçesi dönemine ait tez metnimizde de söz başında /k/ ve /ḳ/ ünsüzleri korunmuştur.

ḳaytḳandın (208b/06), ḳaşıda (208b/14), ḳaysı (213b/08), ḳorḳtılar (215a/18), ḳurġanġa (216b/16), kördi (213b/13), kirgeyler (213b/22), kélgeyler (213b/27)

Tez metninde bazı kelimelerde sızıcılaşmanın kelime içinde /ḳ/ > /ḫ/ ses değişimi ile gerçekleşmiştir.

oḳşamaḳ[102] > oḫşar (218b/04)

1.8.2.5. /t/ Ünsüzü

Eski Türkçe döneminde olduğu gibi tez metnimizde de söz başındaki ve kelime içindeki /t/ seslerinin korunarak kullnıldığı örnekler mevcuttur.

---

[98] KTY/D30: Kül Tigin Yazıtı/Doğu Yüzü, 30. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s. 19.

[99] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 185.

[100] KTY/G7: Kül Tigin Yazıtı/Doğu Yüzü, 7. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s. 7.

[101] Nehcü'l–Ferādįs 20/14 bkz. Nehcü'l–Ferādįs, *Uştmaḥlarnıng Açuq Yolı, Cennetlerin Açık Yolu*, I Dizin-Sözlük,III Metin, III Tıpkıbasım, Tıpkıbasım ve Çevriyazı: János ECKMANN, Yayınlayanlar: Semih TEZCAN, Hamza ZÜLFİKAR, Dizin-Sözlük Aysu ATA, TDK Yayınları, Ankara 2014, s. 15.

[102] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 140.

tüp (218b/05), tanıġay (221a/09), teñg (203b/10), tégreleride (209a/15), téve (214a/02), témes (202b/09), yétti (208b/09), kötermekligidür (212a/04)

Söz başında /t/ > /d/ ses değişiminin görüldüğü örnekler:

dék (212b/09), déyü (212a/24), dédi (214a/07)

1.8.2.6. /ñg/ Ünsüzü

Eski Türkçe döneminin ilk evresini oluşturan Köktürk Türkçesi döneminde de bulunan /ñg/ sesi "geniz n'si" ya da "nazal n olarak" da adlandırılmaktadır. Köktürkçe döneminde tek harfle gösterilen bu ünsüz Eski Uygur Türkçesi döneminde iki harfin birleştirilmesi ile gösterilmiştir. Eski Uygur Türkçesi döneminde bir yazım özelliği olan bu durum Arap harfli metinlerin yazıldığı Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi gibi dönemlerde de devam ederek Doğu Türkçesi dönemine ulaşmıştır. Doğu Türkçesi dönemine ait olan tez metninde de /ñg/ sesi aynı yazım özelliği korunarak kullanılmıştır.

سونكرا : soñgra (222a/11), تينكرى téñgri (223a/08), مينك miñg (203b/27)

1.8.2.7. /p/ Ünsüzü

Tez metninde tespit edilen bazı kelimelerde /p/ ünsüzü kelime içinde genellikle korunmuştur. Sadece bir örnekte /p/ > /f/ ses değişimi ile /f/ ünsüzüne dönüşmüştür.

tapınur (203b/17), köpide (219b/17), ḳoparılġusıdur (203b/09)

tofraḳ (209a/08) < topraḳ[103]

1.8.2.8. Ünsüz Uyumu

Türk dilinde ünsüz uyumu birbiri ardına gelen ünsüzlerin tonlu ve tonsuz olma durumlarındaki uyum ile sağlanmaktadır. Yani tonlu iki ünsüzün ya da tonsuz iki ünsüzün birbiri ardına kullanılması ile sağlanmaktadır. Doğu Türkçesi döneminde yanyana gelen ünsüzler tonlulaşma ya da tonsuzlaşma bakımından birbirini değiştirmeye meyillidirler ancak bu dönemde tam anlamıyla bir ünsüz uyumundan bahsetmek mümkün değildir.[104]

ünsüz uyumunun sağlandığı örnekler:

bolġuçılar (211a/05), yasaġay (219a/18), kélgey (219a/23), ötken (202b/04), çökken (204a/17), ḳaytḳandın (208b/06), yaratḳuçısıdur (219a/26), aytḳusıdurlar (215b/15)

---

[103] S. Gerard Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century,* Clarendon Press, Oxfod 1972, s 443[a]

[104] János Eckmann, *Çağatayca El Kitabı,*çev. Günay Karaağaç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1988, s. 22.

ünsüz uyumuna aykırı örnekler:

aytmaḳdın (216a/23), otda (204b/15), ḫudāylıḳġa (203b/18)

1.8.2.9. Ünsüzlerde Meydana Gelen Ses Olayları

1.8.2.9.1. Tonlulaşma

Türk dilinde iki biçimde tonlulaşma görülür. Birincisi tonsuz ünsüz ile biten bir kelime ünlü ile başlayan bir ek aldığında kelime sonundaki tonsuz ünsüz tonlulaşır. İkincisi ise Türk dilinin tarihi gelişimi içinde söz başındaki ünsüzlerin tonlulasmasıdır.

/t/ sesinin tonlulaşarak /d/ olması:

ti- > dé-gey (211b/13)

tég > dég (212a/04)

taḳı > daġı (214a/06)

/ḳ/ sesinin tonlulaşarak /ġ/ olması:

saḳlamaġı < saḳlamaḳ+ı (215b/01)

ḳulaġımda < ḳulaḳ+ımda (219a/05)

ḳılmaġın < ḳılmaḳ+ın (219a/22)

/k/ sesinin tonlulaşarak /g/ olması:

köpregi < köprek+i (219a/21)

öltürmegim < öltürmek+im (219b/04)

éşitmegidin < éşitmek+idin (224b/12)

/k/ sesinin tonlulaşarak /g/ olması:

1.8.2.9.2. Ünsüz Yitimi

Tez metninde tespit edilen ünsüz yitimi örnekleri kelime sonunda ve kelime içinde ünsüz yitimi olarak iki biçimde görülmektedir.

Kelime sonunda ünsüz yitimi örnekleri:

sub[105] > suw[106] > suv[107] > suyı (220b/14)

édi (223b/02) < ér-di (223b/02)

Kelime içinde ünsüz yitimi örnekleri:

bilen (217b/07) < bir+i+le+n

bile (217b/16) bir+i+le

bulaġıdın (211a/14) < bulġaḳ+ı+dın

kérek (215a/01) < kérgek

ḳulaḳ (224b/01) < ḳulġaḳ

1.8.2.9.3. Ön Seste Ünsüz Türemesi

Tez metninde tespit edilen ön seste ünsüz türemesi olayı söz başında /y/ protezi ve yine söz baıında /h/ protezi ile sağlanmaktadır.

1.8.2.9.3.1 Söz başında /y/ protezi:

Türk dilinin en kısa ünlüsü olan /ı/ sesi ilk hecenin yükünü taşıyamadığı için ya düşer ya da /y/ protezi alır. Tez metninde ilk hecenin yükünü taşıyamayan /ı/ ünlüsü /y/ protezi almıştır.

ıġla- > yıġlamaḳ (219a/03)

ıraḳ > yıraḳ (222a/09)

ıġaç > yıġaçlarını (222b/02)

1.8.2.9.3.2 Söz başında /h/ protezi:

har- (224b/11), (209a/18) > ar-

1.8.2.9.4. İkizleşme

toḳḳuz (212b/19), ékkinçi (215a/12), yétti (208a/10), sekkiz (224b/21)

1.8.2.9.5. Metatez (Göçüşme)

yaġmur > yamġur (208a/02)

---

[105] KTY/D11: Kül Tigin Yazıtı/Doğu Yüzü, 11. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s. 12.

[106] Nehcü'l–Ferādįs 26/9 bkz. Nehcü'l–Ferādįs, *Uştmaħlarnıng Açuq Yolı, Cennetlerin Açık Yolu*, I Dizin-Sözlük,III Metin, III Tıpkıbasım, Tıpkıbasım ve Çevriyazı: János ECKMANN, Yayınlayanlar: Semih TEZCAN, Hamza ZÜLFİKAR, Dizin-Sözlük Aysu ATA, TDK Yayınları, Ankara 2014, s. 71.

[107] Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 212.

ösküк > éksüksiz (204a/22)

1.9. YAPI ÖZELLİKLERİ

1.9.1 İsim İşletme Ekleri

1.9.1.1. Çokluk Eki (لار) +lAr

Tekil isimlerde kelime sonlarına eklenerek çokluk anlamı kazandıran eklere çokluk eki denmektedir. Bu teze konu olan metinde çokluk eki fonksiyonunda hem Türkçe kelimelerde hem de Arapça, Farsça ve Soğdça 'dan ödünçleme kelimelerde +lAr eki kullanılmıştır. +lAr eki birçok yerde kelime sonunda ve kendinden sonra ek geldiği durumlarda yani kelime içinde kaldığı durumlarda bile kelime kök ve gövdelerinden ayrı yazılmıştır. Bu yazım özelliği Doğu Türkçesi döneminde yazılan eserlerde Eski Türkçe imla geleneğinin devam ettirilmesi ile açıklanabilir. Metindeki +lAr eki Eski Türkçe dönemindeki hali ile kıyaslandığında semantik ve morfolojik özellikleri bakımından korunarak kullanıldığı görülmektedir.

arıġ+lar (210b/17), ārzū+lar+ı+ġa (203a/21), burunġı+lar (206a/21), ḳalʿa+lar+ı+dın (216b/23), év+ler+i+de (212a/05), fāyide+ler (202b/10)

İncelediğimiz bu metinde +lAr çokluk ekinden başka Eski Türkçe döneminde kullanılan +An eki de iki kelimede karşımıza çıkmaktadır. Ancak +An eki Eski Türkçe dönemindeki eklendiği kelimeye çokluk anlamı getirme işlevini kaybederek ek kalıplaşmasına uğramıştır. Semantik olarak çokluk işlevini kaybeden +An eki kendisinden sonra +lAr çokluk eki getirilerek kullanılmıştır.

oġlanlar (215b/02) < oġul+an+lar, érenler (214b/03) < ér+en+ler

1.9.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri, isimlerin kök

ve gövdelerine gelerek isimlerin neye ve kime ait olduğunu bildiren eklerdir.[108] Bu sahiplik bildirme işlevi sayesinde isimler arasında bağlantı kurarak isim tamlamalarını oluşturur. Bazı durumlarda iyelik ekinin kullanılmadığı veya düştüğü durumlarda da isim tamlaması oluşturulduğu görülmektedir.

bizi͡ng gürūh (208b/19)

[108] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Bsım/Yayın/Tanıtım, İstanbul 2009, s. 222.

Bu örnekteki gibi istisna kullanımlar olsa da iyelik ekleri isim tamlamalarının birincil ve asli unsurudur. İyelik ekleri geldikleri kelimelerin kazandığı aitlik işlevinin hangi şahısa yönelik olduğuna göre isimlendirilirler. Metnimizde geçen iyelik ekleri sırası ile şunlardır:

I. Teklik Kişi İyelik Eki +(I)m/+(U)m

ḳulaḳ+ı+m+da (219a/05), perverdgār+ı+m (206b/20), ana+m+ġa (206b/22)

II. Teklik Kişi İyelik Eki +(I)n͡g/+(U)n͡g

rıżā+n͡g (207a/07), vaʿde+n͡g+de (207b/24), yér+i+n͡g (216b/10), bilig+i+ n͡g+ge

III. Teklik Kişi İyelik Eki +I /+Sı

but+ı+ġa (213b/09), bulaḳ+ı+dın (211a/14), cezā'+sı+n+ı (207b/03), ḳayġu+sı (212a/02)

III. teklik kişi iyelik eki, ḳaysı (202a/17) örneğinde olduğu gibi kelimenin gövdesinde kalıplaşmış olarak da kullanılmaktadır.

I. Çokluk Kişi İyelik Eki +(I)mIz/+(U)mIz

mertebe+miz (206a/17), bilig+i+miz (206a/19), ḳut+ı+mız (222b/22)

II. Çokluk Kişi İyelik Eki +(I)n͡gIz/+(U)n͡gIz

barça+n͡gız (221a/05), dīn+i+n͡giz (221b/13), ḳaş+ı+n͡gız+da (204b/06)

III. Çokluk Kişi İyelik Eki +lArı

ḳol+ları+ġa (217a/03), māl+ları (208a/08), saç+ları+n+ı (214a/02)

1.9.1.3. Durum Ekleri

1.9.1.3.1. İlgi Durum Eki(Genitif) (ينك, نينك) +In͡g,+nIn͡g

Eklendiği isim ile başka bir isim arasında sahiplik ve ilgi ilişkisi kuran eklere ilgi durum eki denir. Bu tezde tespit edilen ilgi dururum ekleri düz-dar ünlüler kullanılarak oluşturulmuştur. Son hecesi yuvarlak ünlüyle biten kelimelere de düz-dar ünlü kullanılarak eklenen ilgi durum eki dudak uyumuna aykırılık gösterir.

sén+in͡g (203a/17), baʿżı+nın͡g (224b/17), dünyā+nın͡g (213a/15)

1.9.1.3.2. Yükleme Durum Eki (Akuzatif) (ن,ی ,نی) +n, +I, +nı

Cümle içinde yüklemde bahsi geçen eylemden etkilenen isim ile eylem arasında ilişki kuran eklere yükleme durum eki denir. Akuzatif eki ismin geçişli bir eylemin tesirinde olduğunu belirtir.

Eski Türkçe döneminde isimlerden sonra kullanılan +ġ, +g; III. teklik kişi iyelik eklerinden sonra kullanılan +n; zamirlerden sonra kullanılan +nI olmak üzere temelde üç farklı akuzatif eki vardır. İsimlerden sonra kullanılan +ġ, +g ekleri ünsüz ile biten kelimelerden sonra +ıġ, +ig, +uġ, +üg olarak kullanılmaktadır.[109]

Karahanlı Türkçesinde ise Eski Türkçedeki üç farklı yükleme durum ekine isimlerden sonra kullanılan +I yükleme eki de eklenerek bu sayıyı dörde çıkarmaktadır. Bu metinde ise III. teklik kişi iyelik eklerinden sonra kullanılan +n, III. teklik kişi iyelik ekleri, zamirler, ve isimlerden sonra kullanılan +nI ve isimlerden sonra kullanılan +I olmak üzere üç farklı yükleme durum eki kullanılmıştır.

tamuġ+nı (214b/16), uçmaḫ+nı (210a/24), alar+nı (203a/27), aytmaḳ+ı+n (220b/02), mén+i (207a/18),

1.9.1.3.3. Yaklaşma-Yönelme Durum Eki (Datif) (غه, كا, قه) +ġa/+ge/+ḳa/+ke

Cümlede eklendiği isim ile fiil arasında yönelme, yaklaşma işlevleri bakımından bağlantı kuran eklere yönelme durum eki denir. Ekseriyetle ünlü ve tonlu ünsüzlerden sonra +ġa/+ge, tonsuz ünsüzlerden sonra ise +ḳa/+ke biçiminde kullanılarak ünsüz uyumuna uyma eğilimi göstermiştir. Bu eğilimin yanında ünsüz uyumuna uymayan örnekler de mevcuttur.

Ünlülerden sonra: +ġa/+ge

bende+ge (222b/27), kelime+ġa(217b/25), olça+ġa (219b/1), sarı+ġa (203a/07)

Tonlu ünsüzlerden sonra: +ġa/+ge

peyġamber+ġa (215a/08), şehīd+ġa (223b/10), biz+ge (204b/11), ékin+ge (218b/04)

Tonlu ünsüzlerden sonra +ḳa/+ke olarak kullanıldığı durumlar da mevcuttur: cihād+ḳa (211b/24), ʿiḳāb+ḳa (204b/07), nüfūs+ḳa (221a/17)

Tonsuz ünsüzlerden sonra: +ḳa/+ke

émgek+ke (219b/17), hicret+ke (205b/26), Ḫudāylıḳ+ḳa (208b/04), ḳulaḳ+ḳa (224b/23)

[109] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 232.

Tonsuz ünsüzlerden sonra +ġa/+ge olarak kullanıldığı durumlar da mevcuttur: ḫalḳ+ḳa (203a/04), ḫudāylıḳ+ġa (203b/18), ḳıyāmet+ġa (204b/10)

İyelik eklerinden sonra: +ġa/+ge

kul+ı+ġa (207a/24), ot+ı+ġa (207b/05), öz+i+ge (209a/03), söz+i+ge (205b/06)

Metinde +ḳa ve +ge yönelme durum ekleri ek kalıplaşmasına uğrayıp yönelme fonksiyonlarını kaybetmiş halde de kullanılmıştır:

başḳa (206a/02), özge (202b/03)

Metinde yönelme durum eki olan +ġa/+ge ekleri üzerine +çA eşitlik durum ekini alarak +ġaça/+geçe şeklinde yeni bir ek birleşimi oluşturmuştur. Bu ek kelimeye ve cümleye sınırlama işlevi sağlayarak "+e kadar" anlamı katmaktadır. Yönelme durum eki bu şekilde eşitlik eki ile birlikte sınırlayıcı bir işlevde kullanıldığında +ḳaça olarak ünsüz uyumuna tabi olan örnekleri de görülmektedir.

s̱üreyyā+ġaça (213b/10), zamān+ı+ġaça (203a/10), ġarb+ġaça (YA544a/28), ḳıyāmet+ḳaça (217a/12)

Bu teze konu olan Yusufağa ve Topkapı nüshaları karşılaştırılırken dikkat çeken bir konu da Yusufağa nüshasında iki yerde "yérige" (YA.558b/29), (YA.559a/1) kelimesine karşılık olarak Topkapı nüshasında "yerine,yere" anlamında Farsça "be-cāy" (214b/27), (215a/02) ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadede +ge datif eki yerine Farsça yönelme ifade eden isimlerden önce kullanılan "be+" eki kullanılmıştır.

1.9.1.3.4. Bulunma Durum Eki (Lokatif) (دا) +dA

Doğu Türkçesinde umumileşmiş lokatif eki +dA olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde yazılan metinlerde tonsuz ünsüz ile biten kelimelere lokatıf ekin eklendiğinde ek +tA şeklinde kullanıldığı da olmuş fakat bu metinde ekin ünsüz uyumuna uyduğu örneklere rastlanmamıştır.

ḳılıġ+da (205a/06), Lübāb+da (208b/12), sūre+de (209b/17), tilemek+de (207b/25)

1.9.1.3.5. Ayrılma Durum Eki (Ablatif) (دن, دین) +dIn

Eski Türkçe döneminde +tIn/+dIn/ şeklinde ünsüz uyumuna uymadan kullanılan ablatif ekinin fonksiyonu kimi zaman da +tA/+dA şeklinde lokatif ekleriyle

sağlanmaktadır.[110] Ayrılma durum eki müstakil olarak kullanılmaya Eski Uygur Türkçesi döneminden itibaren başlamıştır. Sonrasında Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi ve Doğu Türkçesi dönemlerinde +dIn olarak kullanılmıştır. Metinde ayrılma durum eki ünsüz uyumuna uygun olarak kullanılmamaktadır. Tonlu ve tonsuz ünsüzlerden sonra +dIn olarak kullanılmıştır.

uruş+dın (216a/26), yaratmaḳ+dın (222b/19), yekşenbe+din (224b/10), yétgürmek+din (207b/27)

1.9.1.3.6. Vasıta Durum Eki (İnstrumental)

Metinde vasıta durum ekleri ek kalıplaşmasına uğramış bazı eklerde görülmektedir. Bunun haricinde vasıta durumu "bile ve bilen" edatları ile karşılanmıştır.

ḳatla (203b/26), tüben (219a/09)

1.9.1.3.7. Eşitlik Durum Eki (Ekvatif) (جہ) +çA

Eski Türkçe dönemindeki kullanımı korunarak bu metinde kullanılan +çA eşitlik eki eklendiği kelimeye nitelik ve nicelik bakımından zaman ve durum bakımından benzerlik ve eşitlik anlamları sağlar.[111]

Néçe (207a/26), olça (202b/02)

Eşitlik ekinin yönelme durum eki ile birleşerek +ġaça/+geçe/+ḳaça şeklinde zaman ve mekan bağlamında kelimeyi ve ifadeyi sınırlayıcı bir anlam sağladığı görülmektedir.

diyār+ı+ġaça (208a/03), ḳıyāmet+ḳaça (217a/12)

+çA eşitlik durum eki, barça (204a/18) kelimesinde ek kalıplaşmasına uğramış olarak kullanılmaktadır.

1.9.1.3.8. Yön Gösterme Eki (Direktif)

Yön gösterme eki Eski Türkçe döneminde +ḳaru/+keri, +ġaru/+geri ve +rA şekillerinde kullanılırken Doğu Türkçesi dönemine de aynı kullanımlar korunarak ulaşmıştır. Bu metinde +geri/+rA yön gösterme ekleri sadece ek kalıplaşmasına uğramış biçimlerde kullanılmaktadır.

ilgeri (206a/17), taş+ḳarı (207b/13), taş+ġarı (223a/19), yuḳarı(218b/21), iç+re (223a/16), so͡ngra (222a/11)

[110] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 236.
[111] János Eckmann, *Çağatayca El Kitabı,*çev. Günay Karaağaç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1988, s. 72.

1.9.1.4. Aitlik Eki (غی, کی) +ġı/+gi

İsimlere eklenerek bir zamana, mekana, duruma ve varlığa ait olma anlamı sağlayan eklere aitlik eki denir. Bu metinde sadece +ġı eki ile gösterilen aitlik eki eklendiği kelimeye kattığı anlamdan dolayı bu çalışmada +ġı aitlik ekini alan kelimeler ek ile birlikte madde başı sözcük olarak ele alınmıştır.

evvel+ġı (222b/19), āḫiriṉg͡+ġı, burun+ġı (205a/19),

1.9.1.5. Karşılaştırma Eki (راغ, راق, راك) +raġ/+raḳ/+rek

Eklendiği isme kuvvetlendirme ve karşılaştırıldığı diğer durumlara göre üstünlük kurma işlevi sağlayan eklere karşılaştırma eki denir. Bu metinde karşılaştırma eki +raḳ/+rek olarak ve sonrasında ünlü ile başlayan ek aldığında son seslerin tonlulaşmasıyla +raġ/+reg olarak kullanılmıştır. Karşılaştırma eki almış kelimeler de bu çalışmada madde başı sözcük olarak kabul edilmiştir.

azġan+raḳ (205a/21), dānā+raḳ (225a/04), keç+rek (205b/24), köp+rek (206a/18), perhīzkār+raġ+ı+ṉg͡ız+dur

1.9.2. Bildirme Biçimleri

İsim kök ve gövdelerine gelerek ismi fiilleştiren ve fiillere gelerek birleşik zaman çekimi oluşturan yardımcı fiiller bildirme eklerini oluşturmaktadır. Tez metninte tespit edilen bildirme biçimleri şöyle incelenmektedir:

1.9.2.1 Olumlu Bildirmeler

Şahıs zamirleri ile kurulanlar:

I. Teklik Şahıs: deryānıṉg͡ yarġanı mén (YA544a/14), alardındur mén (211a/27)

II. Teklik Şahıs: sén uçmaḫ ehlidin sén (219a/07), sén ʿazīz ve kerīm sén (YA545a/22)

III. Teklik Şahıs: oldur ol (214a/22)

I. Çokluk Şahıs: biz ṣādıḳ mü'minler biz (221b/12), biz yaḳīnraḳ biz (222b/25)

II. Çokluk Şahıs: bar.sız sizler (YA542b/24), ḳaytḳuçılar sizler (YA543a/21), sizler biyikrek sizler (213a/13)

III. Çokluk Şahıs: naʿīm ve fīnefs alar (214a/07)

ér- ~ é eylemi ile kurulanlar:

Geniş zaman çekimiyle: Geniş zaman çekimi ile kullanılan biçimi bulunmamaktadır.

Görülen geçmiş zaman çekimi:

I. Teklik Şahıs: bulunmamaktadır

II. Teklik Şahıs: bulunmamaktadır

III. Teklik Şahıs: ṣulḥnāmenin͡g bāʿiṣi érdi (217b/22), ẓāhir érdi (218a/24)

I. Çokluk Şahıs: bulunmamaktadır

II. Çokluk Şahıs: bar érdin͡gizler (YA545a/23), (204a/20)

III. Çokluk Şahıs: béş yüz kişi érdiler (216a/25), ḳarındaş érdiler (220a/14)

Öğrenilen geçmiş zaman çekimi: Öğrenilen geçmiş zaman çekimi ile kullanılan örnekler bulunmamaktadır.

tur- /turur/ -tur fiili ile kurulanlar:

I. Teklik Şahıs: yoḳtur mén (205b/16), (205b/27)

II. Teklik Şahıs: bulunmamaktadır.

III. Teklik Şahıs: yoḳ turur (215a/02), yoḳtur (215a/25)

I. Çokluk Şahıs yoḳtur biz (YA544a/17), yoḳtur biz (204b/11)

II. Çokluk Şahıs: bulunmamaktadır.

III. Çokluk Şahıs: yoḳturlar alar (204a/03), (204b/23)

Fiilsiz kurulan bildirmeler:

ḳutımız bar (222b/22), rivāyeti İbni ʿAbbās -raḍıyallāhu ʿanh-dın bar kim (YA544a/28), alarnın͡g arasıda bar (203a/17), kérek kim (220a/17)

1.9.2.2. Olumsuz Bildirmeler

I. Teklik Şahıs: mén émes mén (223b/24)

II. Teklik Şahıs: rāżı émes sén (219a/06)

III. Teklik Şahıs: mutaṣavvir émestür (211b/19), ḫālī émes (214a/21), āgāh émes (215a/03)

I. Çokluk Şahıs bulunmamaktadır.

II. Çokluk Şahıs: bulunmamaktadır.

III. Çokluk Şahıs: muntaẓır émestürler (211b/06)

1.9.2. SAYI ADLARI

Bir dilin asli söz varlığı içinde yer alan sayı adları kullanım sıklığı çok fazla olması sebebiyle Türk dilinin tarihi dönemlerinde açıklanabilir fonetik değişikliklerle aynı kelimelerle kullanılmıştır. Tez metninde tespit edilen asıl sayı adları, sıra sayı adları

1.9.2.1. Asıl Sayı Adları

Tez metninde tespit edilen asıl sayı adları şunlardır:

bir (203b/02), ékki (219b/27), üç (208a/02), tört (207a/04), altı (224b/10), yétti (208a/10), sekkiz (224b/21), toḳḳuz (206b/26), on sekkiz (206b/15), yigirmi (214a/04), yigirmi bir (YA544b/22), yigirmi üç (206b/17), otuz (206b/12), otuz üç (206b/14), otuz sekkiz (206b/19), ḳırḳ (206b/15), éllig üç (YA544b/27), yétmiş (208b/12), yétmiş ékki (217b/06), yüz (YA542b/14), miṅg (218a/21), miṅg tört yüz (216b/21), yétti yüz (YA544b/26), miṅg tört yüz (216b/21), miṅg béş yüz (216a/25), miṅg yétti yüz (203b/27), altı miṅg (YA544b/13) toḳḳuz yüz miṅg (219a/01)

Metinde asıl sayılar yalın halde veya isim iletim eklerini alarak sıfat, zamir olarak kullanılabilmektedirler:

alardın bir+i+si+ni (219a/19), ol bir+i+ge (220a/03), biri birige (203a/25)

1.9.2.2.Sıra Sayı Adları

Metinde tespit edilen sıra sayı sıfatları sayılara getirilen +(I)nçI/(U)nçU ekleriyle kullanılmıştır:

ékkinçi (222b/19), üçünçi (215a/12), yéttinçi (215b/18), altınçı (213b/13), toḳḳuzunçı (219a/27)

1.9.2.3.Kesir Sayı Adları:

yarım künge yavuḳ (219a/16), ʿöşürniṅg yarımı ve ʿöşürniṅg rubʿı (rubʿ: çeyrek: Farsça)

1.9.3. ZAMİRLER

Varlıkları temsil ya da işaret ederek karşılayan, adların yerini tutan ama adlar gibi yalnız başına kullanıldığında bir nesneyi bildiremeyen ve açık bir anlam taşımayan sözcük türüne zamir denir. Adların yerine kullanılıp adlar gibi bir nesnenin tarifini tek başına yapamayan sözcükler olduğu için sayıları azdır ve ifade ettikleri alan çok geniştir. Zamirler de adlar gibi isim işletme ekleri alarak kullanılabilirler. Ancak zamirlere isim işletme ekleri eklenirken adlardan farklı olarak köklerinde değişmeler meydana gelir.[112]

1.9.3.1. Kişi Zamirleri

Bir dilin asli söz varlığını oluşturan unsurlar arasında kabul edilen kişi zamirleri Doğu Türkçesi döneminde kullanılırken Eski Türkçe dönemine ait yazılı kaynaklardaki kişi zamiri kullanımlarıyla bazı fonetik değişikler ve tercihler haricinde aynı kullanılmıştır.

I. teklik kişi zamirinin Eski Türkçe dönemindeki örnekleri olarak karşımıza b(ä)n, m(ä)n ve min[113] biçimlerinde çıkmaktadır. Köktürk Türkçesi dönemi yazılı kaynaklarda I. teklik kişi zamiri b(ä)n, m(ä)n biçimlerinde kullanıldığı ve ekseriyetle m(ä)n biçiminin tercih edildiği görülmektedir. Köktürk Kağanlık Yazıtları'nda "Bilge Tonyuḳuḳ ben özüm Tabġaç iliŋde ḳılındım."[114] cümlesinde ve "Men özüm ḳaġan olurtuḳuma yir sayu barmış budun ölü yiti yadaġın yalıŋın yana kelti."[115] "Ḳop maŋa körti."[116] cümlelerinde görüldüğü üzere I. teklik kişi zamirinin b(ä)n ve m(ä)n biçimlerinin ikisi de kullanılmıştır. Ancak bu yazıtların yazılış tarihleri dikkate alındığında Tonyukuk Yazıtı daha önce yazıldığı için b(ä)n biçimindeki kullanım Köktürk Türkçesi döneminde daha eski biçimi ifade etmektedir. Bu sebeple b(ä)n ve m(ä)n kullanımlarındaki fonetik ilişki b(ä)n > m(ä)n, b>m biçiminde ses değişimi olarak açıklanmaktadır. Bu ses değişimine gerekçe olarak da nazal benzeşme gösterilmektedir.[117]

Uygur Türkçesi döneminde ise I. teklik kişi zamirinin yalın hali genellikle b- > m- değişimi neticesinde m(ä)n, mn ve min biçimlerinde kullanılmıştır. Köktürk Türkçesi ve

[112] Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 387.
[113] A.von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s. 65.
[114] TY/1B1: Tonyukuk Yazıtı/Batı Cephesi, 1. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 87.
[115] KTY/G27: Kül Tigin Yazıtı/Güney Cephesi, 27. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 71.
[116] KTY/G30: Kül Tigin Yazıtı/Güney Cephesi, 30. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 72.
[117] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 53.

Uygur Türkçesi dönemlerinde I. teklik kişi zamirinin yazımında kök ünlüsünün yazılmadığı örnekler çok olduğu için zamir kökündeki ünlünün asli halinin tespitini zorlaştırmaktadır.[118]

II. teklik kişi zamiri Eski Türkçe döneminde s(ä)n ve sin[119] olarak kullanılırken Doğu Türkçesi döneminde yazılmış olan bu tezin metninde sadece "sen" biçiminde kullanılmıştır.

III. teklik kişi zamiri olarak Eski Türkçe dönemi ve Doğu Türkçesi dönemine ait olan tez metninde işaret zamiri olan "ol" kullanılmıştır. "Ol tegdükde Bayırḳunuŋg aḳ adġırıġ udluḳın sıyu urtı" (O hücum ettiğinde Bayırkun'un ak aygırını, uyluğunu kırarak vurdular.)[120] III. teklik kişi zamiri olarak "ol" zamirinin dışında yazılı kaynaklardan tanıklatılamayan *a zamir kökü kendisine eklenen eklerle kalıplamış olarak Eski Türkçe döneminde ve tez metninde kullanılmıştır. "anda anyıġ kişi ança boşġururermiş." (Orda kötü niyetli kişi şöyle öğretiyormuş)[121], anda (222a/23).

I.çokluk kişi zamiri Eski Türkçe döneminde genellikle "biz" biçiminde kullanılırken "m(i)z" biçimindeki kullanımına da rastlanmaktadır. "m(i)z" biçimindeki kullanım ı. teklik kişi zamirinde olduğu gibi b->m- şeklindeki geniz benzeşmesinin neticesidir. Doğu Türkçesi dönemine ait bu eserin tezimize konu olan metin bölümünde I. çokluk kişi zamirinin sadece daha arkaik biçimi olan "biz" tercih edilmiştir.

II. çokluk kişi zamiri Türkçenin yazılı eserlerle takip edilebilen başlangıcından itibaren "siz" biçiminde kullanılmıştır.[122] "bizler" ve "sizler" biçimlerinde kullanılan I. çokluk ve II. çokluk kişi zamirlerinin "biz" ve "siz" biçimindeki kullanımlarından semantik açıdan bir farkı yoktur.[123]

Eski Türkçe döneminin ilk evresi olan Köktürk Türkçesi döneminde müstakil bir III. çokluk kişi zamiri kullanılmamıştır. III. çokluk kişi zamirinin manası "ol" işaret sıfatının sayı sözcüklerinden önce kullanılarak oluşturulduğu sıfat tamlamaları ile sağlanmaktadır.[124] "ol iki kişi bar erser sini Tabġaçıġ öltürteçi tir men" (O iki kişi var olursa seni, Çin'i öldürecek derim)[125] Eski Türkçe döneminin ikinci evresi olan Uygur Türkçesi döneminde ise III. çokluk

[118] Yıldız Kocasavaş, *Türkçede Şahıs Zamirleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004, s. 83-84.
[119] A.von Gabain,Eski Türkçenin Grameri, s. 66.
[120] KTY/G1: Kül Tigin Yazıtı/Güney Cephesi, 36. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 72-73.
[121] KTY/G7: Kül Tigin Yazıtı/Güney Cephesi, 7. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 66.
[122] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 266.
[123] János Eckmann, *Çağatayca El Kitabı,* s. 82.
[124] Yıldız Kocasavaş, *Türkçede Şahıs Zamirleri*, s. 485.
[125] TY/1G3: Tonyukuk Yazıtı/1. Taş Güney Cephesi, 3. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 92

kişi zamirinin ol+lar >olar olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.[126] Doğu Türkçesi döneminde ise Ali Şir Nevâyî'ye kadar "olar" biçiminde kullanılan III. çokluk kişi zamiri Ali Şir Nevâyî'den sonra "alar" biçiminde kullanılmıştır.[127] Tez metnimizde de "alar" biçiminde kullanılmıştır: "alar kim īmān kéltürmeydürler" (205b/05). Bunun yanında tez metnimizde, işaret zamiri olan "bu" zamiri çokluk eki alarak III. çokluk kişi zamirini karşılamak için kullanılmıştır: "bular bizni tapınmadılar" (205b/03).

Tez metninde tespit edilen kişi zamirleri ve bu zamirlerin durum ekleri ile nasıl kullanıldığı aşağıda gösterilmiştir:

	Yalın Hali	İlgi Durumu	Yükleme Durumu	Yönelme Durumu	Bulunma Durumu	Ayrılma Durumu
I. Teklik Kişi	mén (205a/03)	méniñg (205a/16)	méni (223b/17)	mañga (205a/03)	-	méndin (203a/05)
II. Teklik Kişi	sén (206b/21)	séniñg (207a/07)	séni (223b/26)	sañga (207a/20)	-	séndin (203a/23)
III. Teklik Kişi	ol (208a/06)	anıñg (207b/14)	anı (224b/07)	añga (208a/23)	anda (222a/23)	andın (203b/17)
I. Çokluk Kişi	biz (208a/14) bizler (205b/09)	biziñg (207b/22)	bizni (203b/04) bizlerni (215b/20)	bizge (220b/15) bizlerge (215b/23)	-	bizdin (203b/25) bizlerdin (205b/09)
II. Çokluk Kişi	siz(210a/17) sizler(213a/13)	siziñg (219a/05) sizleriñg (219b/19)	sizni (204a/25) sizlerni (204b/15)	sizlerge (221a/26)	-	sizlerdin (215b/24)
III. Çokluk Kişi	alar (214b/09) bular (205a/09)	alarnıñg (216a/06)	alarnı (216a/05)	alarġa (216a/22)	-	(alardın) 216b/05

1.9.3.2. İşaret Zamirleri

[126] Yıldız Kocasavaş, *Türkçede Şahıs Zamirleri*, s. 485.
[127] János Eckmann, *Çağatayca El Kitabı,* s. 83.

Varlıkları işaret etmek ve göstermek amacıyla onların isimleri yerine kullanılan sözcükler işaret zamirleridir.[128] Doğu Türkçesi döneminde yazılan tez metnimizde işaret zamiri olarak: bu (206a/08), bular (202b/14), ol(ol+dur) (203b/11), alar (alarnıng͡) (205a/07), uşbu (uşbu+dur) (YA543a/07) zamirleri kullanılmıştır.

Tez metninde geçen işaret zamirleri ve durum ekleri ile çekimi tablodaki gibidir:

	Teklik		Çokluk	
Yalın Hali	bu (YA543a/11)	ol (YA544a/02)	bular (202b/14)	alar (205a/07)
İlgi Hali	munıng͡ (209a/20)	anıng͡ (YA542b/02)	-	alarnıng͡ (205a/07)
Yükleme Hali	munı (211b/01)	anı (212b/12)	bularnı (205a/09)	Alarnı (212b/13)
Yönelme Hali	mung͡a (215b/25)	ang͡a (YA542b/05)	-	alarġa (208a/10)
Bulunma Hali	munda (217a/12)	anda (222a/23)	-	-
Ayrılma Hali	mundın (207b/25)	andın (208b/20)	bulardın (216a/06)	alardın (218b/12)
Eşitlik Hali	-	Ança (209a/12)	-	-

1.9.3.3. Soru Zamirleri

Canlı ve cansız varlıkları temsil etmek için soru yolunu kullanan zamirlerdir. Tez metnimizde kim, ne ve *ḳa+ soru kökleri ve bu köklerin türevi olan: kimge, kimdür, ḳaydın, gibi soru zamirleri kullanılmıştır.

kim:

Genellikle insanlar için kullanılmıştır.

…ve **kimge** ol yār érdi? (215a/01)

…ve kimdür yol azġanraḳ? (205a/21)

né:

Genellikle insan dışında kalan varlıklar için kullanılmıştır.

Nédür séning͡ ḥāling͡? (219a/04)

*ḳa+

[128] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 273

….. **ḳaydın** bolġay? (211b/08)

1.9.3.4. Dönüşlülük Zamirleri

Şahıs zamirlerinin anlamca daha güçlü ve pekiştirilmiş halini temsil eden ve yapılan işin etkisinin işi yapan şahsa döndüğünü gösteren zamirlere dönüşlülük zamirleri denmektedir.[129] Eski Türkçe döneminde "öz" kelimesine öz+i, öz+ü+m biçiminde sonuna iyelik ekleri getirilmek suretiyle kullanılan "özi" dönüşlülük zamiri tez metnimizde de aynı şekilde kullanılmıştır.

"Bilge Tonġyuḳuḳ ben **özüm** Tabġaç iliñge ḳılındım."[130]

"İnim Kül Tigin kergek boldı, **özüm** saḳındım."[131]

"… andaḳ kim evvelde **özi** édi āḫirde hem özi bolġay." (223a/15)

"… **özining** kāmil ḥükmi…" (205/a03)

"… ve **özidin** aytıpdur…" (205b/08)

" **özlerining** hediyesini ḳurbān ḳıldılar." (214a/04)

1.9.3.5. Bağlama Zamiri

Bir cümleyi, kelime grubunu veya bir kelimeyi başka bir cümle veya kelime grubuna bağlayan ve bir temsil ifadesi oluşturan zamire bağlama zamiri denmektedir.[132] Tez metnimizde bağlama zamiri görevinde Türkçe "kim" soru zamiri kullanılmıştır. "kim" soru zamiri bu görevde kullanılırken soru anlamını yitirmiş ve birbirine bağladığı unsurlar arasında bir temsil ifadesi oluşturmuştur. Bunun dışında tez metnimizde beş farklı yerde Farsça "ki" bağlama edatı kullanılmıştır. Farsça'dan tercüme olan tez metnimizde nesir bölümlerinde Farsça "ki" edatının karşılığı olarak Türkçe "kim" bağlama zamiri kullanılmıştır. Ancak beyit bölümlerinde Farsça "ki" değiştirilmeden kullanılmıştır. Bunun sebebi olarak da beyit bölümlerinin edebi özelliğini korumak olabilir.

"Né dāne kirmedi yérge **ki** çıḳmadı yana" (222b/08)

"müselmānlar **kim** Mekke'de īmānın yaşurur érdiler" (214a/08)

---

[129] Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 398.
[130] TY/1B1: Tonyukuk Yazıtı/1. Taş Batı Cephesi, 1. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 92
[131] KTY/K10: Kül Tigin Yazıtı/Kuzey Cephesi, 10. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, s. 66.
[132] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 280.

“…bu barça vaʿīd **kim** vāḳıʿ boldı.” (216a/11)

1.9.3.6. Belirsizlik Zamirleri

Canlı ve cansız varlıkları belirsiz bir biçimde temsil eden zamirlerdir. Tez metninde tespit edilen belirsizlik zamirleri şunlardır:

1. “her” ile oluşturulan belirsizlik zamirleri:

“ve her birige bu ékki ferīḳdın” (207b/01)

“Tā **her né** éşitip érdiŋ muʿayene körgil” (223b/07)

“Her āyine pendi ve yād étmekligidür **her kişige** …” (224a/25)

2. “kim” ile oluşturulan belirsizlik zamirleri:

“**her kim** bu kéçede yüz rekʿat namāz oḳusa Ḥaḳḳ Subḥāne yüz fereşte yiberür ta anıŋ bile bolġaylar.” (YA-542b/14)

“Yarlıḳar uluġ yazuḳnı **her kimge** tilese.” (215b/12)

“her kimni arada ḳılsa” (215b/13)

3. “hīç” ile oluşturulan belirsizlik zamirleri:

“ḳorḳmadılar **hīç-kimdin**” (218a/04)

“**hīç néme** aŋa yaşurun bolmas” (221b/15)

“**hīç kişi** ol évniŋ ḳaṣdın ḳılmas” (YA-544b/12)

4. “başḳa”:

“ilāhī vechidin **başḳa** ḫaber bére almas mén” (206a/02)

5. “özge”:

“…mundın özge yoḳtur kim…” (207b/25)

6. “barça”:

“…**barçası** āşikāre bolġay.” (212b/24)

7. “baʿżı”:

“…ġıybet ḳılmaġay baʿżı sizlerdin özge **baʿżını**.” (220b/20)

8. “cemʿ”:

“Durustluḳ bile kim Ḫudāy tevbenin͡g ḳabūl ḳılġuçısıdur **cemʿidin** kim tāyyib bolġaylar ġıybet ḳılmaḳdın.” (220b/27)

1.9.3.7. Birliktelik Zamirleri

Genellikle insanları temsil etmek için kullanılan ve durum ya da iş ile ilgili kişilerin ve varlıkların beraberliğini vurgulayan zamirdir. Tez metnimizde genellikle “biribiri” olarak ve bu zamire durum ekleri getirilerek kullanılmıştır.

“Ḳurān éşitmek ḥırṣınıŋ͡ ġāyetidin biribirinin͡g üstige tüşer érdiler”(208b/15)

“Ol nevʿ kim on yıl İslām ehli bile Ḳureyş kāfirlerniŋ͡ arasıda uruş bolmaġay ve yaşurun ve āşikāre **biribiri** bile ve **biribirinin͡g** ḥalīfelerin taʿarruż yétgürmegeyler.” (213b/26-27)

1.9.4. SIFATLAR

Varlıkların vasıflarını ve belirtilerini karşılayan isimlere sıfat denir. Sıfatlar bir varlığı ve kavramı vasıflandırmak ve belirtilerini aktarmak amacıyla kullanıldıklarında o kavramın adı ile tamlama oluştururlar ve o kavramın adından önce yazılırlar. Eğer tek başlarına kullanılırlarsa o zaman isim olarak nitelendirilirler.[133] Türk dilinde her isim başka bir ismin vasıf ve belirtilerini aktarmak için kullanılabileceği için sıfat kavramının içine giren isim sayısı oldukça fazladır.

Tez metnimizde kullanıldığı tespit edilen sıfatlar beş ayrı başlık altında şu şekilde incelenmiştir:

1.9.4.1. Niteleme Sıfatları

Canlı ve cansız varlıkların vasıflarını anlatmak için varlıkları karşılayan isimlerden önce kullanılan sıfat türüdür. Tez metninde hem Türkçe sözcükler hem de diğer dillerden ödünçleme sözcükler niteleme sıfatı fonksiyonunda kullanılmıştır. Tez metninde tespit edilen niteleme sıfatlarının örnekleri şunlardır:

ʿaceb işdür (222a/08), **ʿaczsiz** ḳudreti bile (209a/18), **aġuluġ** ḳuzı (217a/08), **aḳ yüzlüg** ḫatunlar (**aḳ** yüz de kendi içinde bir sıfat tamlamasıdır) (YA545b/02), **arıġ** işler (210b/16),

[133] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 246.

ʿaybsız delīldür (222a/21), **berk** tağlar (222a/23), **biyik** ve **uluġ** ḫurma yığaçları (222b/02), **burunġı** ölüm (YA545b/06), **bulġaşuḳ** iş (222a/16), **çüçük** nemeler (207b/07), **ebedī** ʿaẕāb (YA545b/09), **éski** yalġan (206a/21), **kiçik** yazuḳ (215b/13), **ölüg** yér (222b/05), **pākīze** nemeler (203a/11), **rāst** vaʿde (207a/14), **rūşen** delīller (203a/13)

1.9.4.2. Sayı Sıfatları

Varlıkları sayıları bakımından belirten sıfatlara sayı sıfatları denir. Tez metninde tespit edilen sayı sıfatları şu başlıklar altında incelenmiştir:

1.9.4.2.1 Asıl Sayı Sıfatları

Asıl sayı isimlerinin kavramları sayıları bakımından belirtmek için kullanılmasıyla oluşan sıfat türüdür. Tez metninde tek kelime halinde kullanılan asıl sayı sıfatları olduğu gibi onluk, yüzlük ve binlik basamaklarda birden çok kelime ile ifade edilen sayı sıfatları da mevcuttur. Tez metninde tespit edilen asıl sayı sıfatlarının örnekleri şunlardır:

bir yüzi (YA544b/12),**ékki** fereşte (204a/24), **üç** bulut (208a/02), **tört** arıġ (211a/12), **altı** künde (224b/10), **yétti** kéçe (208a/10), **sekkiz** kün (208a/10), **toḳḳuz** bende (206b/26), **on** yıl (213b/26), **on ékki** kişi (209b/22), **yigirmi üç** yaşlıġ (206b/17), **otuz üç** yaşdur (206b/14), **éllig üç** yıl (YA544b/27), **yétmiş ékki** ér (217b/06), **yétti yüz** yılda (YA544b/26), **miṅg tört yüz** kişi (216b/21), **miṅg béş yüz** kişi (216a/25), **altı miṅg** téve (YA544b/13), **toḳḳuz yüz miṅg** yıllıġ (219a/01)

Asıl sayı sıfatları bir adı vasıflandırırken "bir" sayısından büyük sayılar çokluk anlamı katmaktadır. Çokluk anlamı kazanan bu adlardan sonra çokluk eki gelmemektedir. Türk dilinin ve Türk dilinin mensup olduğu Altay dil ailesinde bulunan diğer dillerin de ayırt edici özelliklerinden olan bu duruma aykırı örnekler Türkçe metinlere çeviri çalışmaları vasıtasıyla girmiştir. Tez metninde bu aykırı kullanıma bir örnek bulunmaktadır:

Séksen kişiler Mekke ehlidin (217a/20)

1.9.4.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Asıl sayı isimlerine +(I)nçI/+(U)nçU ekleri gelerek oluşan sıra sayı sıfatları varlıkların isimlerinden önce gelip varlıkların kaçıncı sırada olduğunu belirtir. Tez metninde +(I)nçI/+(U)nçU eki ile sağlanan sıra anlamı Eski Türkçe döneminde +nç eki ile sağlanmıştır.

Eski Türkçe dönemindeki +nç eki kendisinden sonra gelen +I üçüncü teklik kişi iyelik eki ile birlikte kullanılıp kalıplaşmış ve +(I)nçI/+(U)nçU biçimini almıştır.[134]

"Sü [t]egişinde **yitinç** erig ḳılıçladı."[135]

Tez metninde tespit edilen sıra sayı sıfatlarının örnekleri şunlardır:
ékkinçi şerʿ (209b/07, **altınçı** yıl (213b/13), **yéttinçi** yıl (215b/18), **toḳḳuzunçı** yıl (219a/27), **törtünçi** mübāḥ (220b/10)

1.9.4.2.3. Kesir Sayı Sıfatları

Bir varlığın belirli bir parçasını veya bir grup varlığın belirli bir bölümünü belirten sıfatlara kesir sayı sıfatları denir. Tez metninde tespit edilen tek kesir sayı sıfatı "**yarım** künge yavuḳ (219a/16) " ifadesindeki "**yarım** kün" sıfat tamlamasının sıfat unsurunu oluşturan "**yarım**" sözcüğüdür.

1.9.4.3. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkları nitelendirirken belirsiz bir anlam ile ifade eden sıfatlara belirsizlik sıfatları denir. Tez metninde tespit edilen belirsizlik sıfatı örnekleri şunlardır:
özge aẕāb (216a/21), **bir** kéçe (214a/04), **baʿżı** seferlerde (220b/12), **köp** kişi (214a/09), **her** kimge (221a/17), **hīç** fāyide (YA543a/20), **başḳa** ḫaber (206a/02)

1.9.4.4. Soru Sıfatları

Nesneleri belirtirken soru ifadesi kullanılan sıfatlara soru sıfatları denir. Tez metninde tespit edilen soru sıfatı örnekleri şunlardır:
né némedür ḳıyāmet (204b/09), **ḳaysı** söz (202a/17), **néçe** kéntler (210b/23), **néme** cezā' (216b/10),

1.9.4.5. İşaret Sıfatları

Varlıkları belirtirken işaret etme yöntemi kullanılarak ifade edilen sıfatlara işaret sıfatları denir. Tez metninde tespit edilen işaret sıfatı örnekleri şunlardır:
bu ḳulıġa (207a/24), **uşbu** naʿat (218b/03), **ol** kişi (207a/16), **mu** yan͡ga (204a/02)

[134] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 169.
[135] KTY/K5: Kül Tigin Yazıtı/Kuzey Cephesi, 5. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s. 24.

1.9.5. ZARFLAR

Cümle içinde fiilleri ve sıfatları zaman, durum, yer/yön, miktar bakımından açıklayan ve tamamlayan isimlere zarf denir. Tez metninde yer alan zarf türleri beş başlık altında incelenmiştir:

1.9.5.1. Zaman Zarfları

Cümlenin zamanını belirten zaman isimlerinden oluşan zarflara zaman zarfları denir. Tez metninde tespit edilen zaman zarfı örnekleri şunlardır:

Āẖir Ḥażret uyġandı ve çıḳıp kélip alardın birisini ḥükm ḳıldı. (219a/19)

Ḥaḳḳ Taʿālā ḫalḳnıng͡ mübdiʿ idür **evvelde**. (222b/20)

… cihāndın anı ḫalāṣ étgey **song͡ra** yaḳīnlıġı bağışlaġay. (223a/13)

… ölügler **song͡** çıḳaylar gūrlardın. (225a/02)

… bu **kéçede** zemzem suyı artuḳ bolur. (YA542b/13)

… barur sizler **kündüzde** … (211b/23)

… toḳḳuz kişi münāfıḳlardın kéçe uyḳuda boldılar ve **tang͡da** kim ḳoptılar. (212b/19)

Séksen kişiler Mekke ehlidin **tang͡ namāzı vaḳtide** Tenʿīm tağıdın çaptılar ve şebḫūn kéltürüp érdiler. (217a/20)

… ötüptür **mundın burun** özge ümmetlerde. (217a/17)

… **andın burun** kim bilgey sizler … (217b/11)

… **bu künde** ölüm bolmaġay … (224a/18)

… **ol künde** tutḳay biz alarnı uluḳ aḳva bile … (YA543a/27)

… **şenbe küni** istirāḥat ḳıldı. (224b/11)

Pes yıġar gūrlarda **tā ḳıyāmet küni** … (204a/12)

1.9.5.2. Yer/yön Zarfları

Fiili yer ve yön bakımından belirten isimlere yer/yön zarfları denmektedir. İsimler sadece çekimsiz biçimleri ile yer zarfı görevinde kullanılabilirler. İsimler yer belirtmek için çekimli biçimleriyle kullanıldıklarında yer tamlayıcısı görevinde kullanılmış olurlar. Tez metninde tespit edilen yer/yön zarfı örnekleri şunlardır:

… san͡ga bir pend ékki ʿālem **içre** … (224a/12)

… alar ʿaṣabiyyet **ilgeri** kéltürdiler … (217b/19)

… **taşḳarı** barġaylar séniṉg ḳaşıṉgdın … (211a/25)

… Ḫudāy **tüben** yiberiptür öz peyġamberiġa (210b/04)

1.9.5.3. Durum Zarfları

Durum ve tavır ifade eden isimlerin ve bunun haricinde eşitlik eki ve instrumental eki alarak durum ve tavır anlamı kazanan isimlerin oluşturduğu zarflara durum zarfı denir. Tez metninde tespit edilen durum zarfı örnekleri şunlardır:

Pes **bat** bérür Ḫudāy anga uluġ müzdi. (215a/15-16)

… **andaḳ** körüngey alarġa … (209b/15)

… andın **ançа** leẕẕet taparlar. (209a/12)

… til aġız **içre** hem ḳınıda **yaḫşı** ḳılıp … (223a/24)

… yaʿnī **rūşen** ḳılur sizlerge sizleriṉg ʿamelleriṉgizni **rāstlıḳ bile** , **artuḳ** ve **éksüksiz** … (204a/21-22)

… iniṉgler uçmaḫḳa **emīnlik ve selāmetlıġ bile** … (224a/16-17)

… alar **ḫabersiz** ḳalʿalarıdın çıḳıp … (216b/23)

… **henūz** ḳādir bolmay sizler … (217a/10)

Her-āyine ḳaytarur édiler arḳalarını. (217a/15)

1.9.5.4. Miktar Zarfları

Cümle içindeki yargıyı azlık çokluk ve miktar bakımından belirten ifadelere miktar zarfı denir. Tez metninde tespit edilen miktar zarfı örnekleri şunlardır:

Né **köp** ḳoy-dılar? (YA543b/21)

Bu kéçede zemzem suyı **artuḳ** bolur. (YA542b/13)

… anıṉg kereminiṉg ḫazānesidin **hīç az** bolmaġay …(213b/03)

1.9.5.5. Soru Zarfları

Cümle içinde soru yoluyla ve soru ifadeleri ile fiili ya da zarfları belirten zarflara soru zarfları denir. Tez metninde tespit edilen soru zarfı örnekleri şunlardır:

Néteg bolġay alarġa pend almaḳ? (YA543a/14)

… sanga cānıṉg ḳurbı **néçūn** …(223a/07)

1.9.6. EDATLAR

Cümle içinde eklendikleri ad ve ad soylu kelime ve kelime grupları ile diğer unsurlar arasında beraberlik, benzerlik, başkalık, sebep, miktar, zaman, vasıta, mekan ve yön gösterme

gibi anlam ilişkileri kuran, yalnız kullanıldıklarında bir anlam ifade etmeyen gramer kategorisine edat denmektedir.[136]

Tez metninde tespit edilen edatlar: ünlem edatları, bağlama edatları ve çekim edatları olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiştir.

1.9.6.1. Çekim Edatları

Cümle içinde isimlerden sonra kullanılıp kullanıldığı unsurlarla birlikte zarf fonksiyonu kazanan edatlardır. Fonksiyon olarak isim işletme eklerine benzerler fakat isim işletme eklerinde bağlandığı kelimeyle arasında ünlü uyumu aranırken çekim edatlarında bağlandığı kelimeyle arasında ünlü uyumu aranmaz. Tez metninde tespit edilen çekim edatları kazandırdıkları anlamlara göre yedi ayrı başlık altında incelenmiştir.

1.9.6.1.1. Benzerlik Edatları

… yıġaçlar **dék** anıng üstide turġay. (202b/08)

Alar ḳatıḳraḳ édiler Mekke kāfirleridin ḳuvvet yüzidin ʿĀd ve Ṣemūd **kibi**. (224a/21-22)

1.9.6.1.2. Vasıta ve Beraberlik Edatları

… istidlāl ḳılġaylar ol āyetler **bile**. (202a/10)

… alar kāfirler **bilen** ḳoşulup öltürüptürler. (217b/07)

Körüban belkim anı ol vech **ile** … (218b/01)

1.9.6.1.3. Sebep Edatları

… bu sözni cehl ve ʿinād **yüzidin** aytur érdiler. (204a/09)

… ve taḳı duʿā ḳıldı özining evlādı **üçün** bu vech bile... (206b/27)

1.9.6.1.4. Zaman Edatları

… alarning ölgenlerindin **songra** ve ḳaşımızdadur. (222a/11)

… ḳırḳ kündin **song** duḫān köterilgen … (YA543a/24)

… sizlerge kélgen bolġay Ḳurān kélmesdin **burun** … (205a/17)

1.9.6.1.5. Başkalık Edatları

[136] Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 1052.

İlāhī vechidin **başḳa** ḫaber bére almas mén. (206a/02)
… ve yoḳtur **anga** Ḫudāydın **özge** dostlar ve meded yétgüçiler. (209a/04)

1.9.6.2. Bağlama Edatları

Cümleler, kelime grupları, kelimeler ve kelimelerden küçük dil birlikleri arasında biçim ve anlam açısından bağlantı kuran ve birbirine bağlayan edatlara bağlama edatları denir.[137] Tez metninde tespit edilen bağlama edatları işlevlerine göre sıralama edatları, denkleştirme edatları, karşılaştırma edatları, cümle başı edatları, sona gelen edatlar ve kuvvetlendirme edatları olmak üzere altı ayrı başlık altında incelenmiştir.

1.9.6.2.1. Sıralama Edatları

Birbiri ardına sıralanan kelime, kelime grubu ve cümleleri bağlayan edatlara sıralama edatı denir. Tez metninde tespit edilen sıralama edatı örnekleri şunlardır:
alarnıng nefsleri **ve** mālları **ve** tavarlarıdın (208a/08)
ḳurb **ve** maʿiyyet **ve** refāḳat bile dār **u** ġārda maḫṣūṣ édi (218a/17)

1.9.6.2.2. Denkleştirme Edatları

Birbirine denk olan ve birbirinin yerini tutabilecek olan iki kavramı birbirine bağlayan edatlara denkleştirme edatları denir. Tez metninde tespit edilen denkleştirme edatı örnekleri şunlardır:
ya öltürgeyler **ya** sökgey sizler (YA543b/09)
Nūḥ ʿaleyhisselāmni **veyā** Yamāme ḳuyuġınıng ehli (222b/11)

1.9.6.2.3. Karşılaştırma Edatları

Bir ya da birden fazla kavramı karşılaştırmak amacıyla birbirine bağlayan edatlara karşılaştırma edatı denir. Tez metninde tespit edilen karşılaştırma edatı örnekleri sunlardır:
… yā su **yā** balçıḳdın anı arıtḳay. (223a/13)
… şirkdin tevḥīdḳa **yā** maʿṣiyyetdin ṭāʿatḳa **yā** ḫalḳdın ḳaytıp Ḥaḳḳa … (224a/09)
… **ne** anda fikr ḳılurlar ve **ne** anıng vāḳıʿ bolmaġayını müsellem tutarlar. (205a/12)
…kim bu tanuḳ **ne** İbni Selām'dur ve **ne** andın özge Benī İsrāyil ʿālimleridin … (206a/06)

1.9.6.2.4. Cümle Başı Edatları

[137] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 352.

Başına eklendikleri cümleyi kendinden önceki cümle ile bağlamak için kullanılan edatlardır. Tez metninde tespit edilen cümle başı edatı örnekleri şunlardır:

néteg bolur alarnıng̃ ḥāli **çün** ḳabż ḳılġaylar alar.nıng̃ cānını fereşteler (212b/03-04)

… **Meger** anıng̃ üçün kim mevcūdātnıng̃ aḫasda şerefidür. (215a/06)

… **andaḳ** kim altunnı iḫlāṣ küreside ḳoyarlar. (219a/12)

Belkim sizlerning̃ nefsing̃iz andın teneffür körsetür. (220b/24)

Pes mekrūh tutung̃uzlar anı ve yémeng̃izler. (220b/24)

Eger bar siz sizler cīn aytḳuçılar īmān daʿvīside. (221b/19)

… **ve eger** kişi te'emmül ḳılsa dāne-i iḥyāsıda … (222b/06)

… **gūyā** Peyġamber'din éşitedür. (224b/04)

Mundın özge yoḳtur **kim** mü'minler ḳarındaşlardurlar biribiri bile dünyāda **kim** barçası müntesibdürler bir aṣldın **kim** ol īmāndur. (220a/10-11)

Şāyed bolġaylar alar kim istihzā ḳılılıpdurlar. (220a/22)

… ve ḳılıç tartıp anıng̃ istemegi ve tilemegige yüz ḳoydı **tā** her ḳayda körgey anı öltürgey (203a/01-02)

Velikin kişilerning̃ köpregi bilmesler … (204a/13)

yaʿnī bizler bile çıḳıp kélmeng̃ler (215b/23)

1.9.6.2.5. Sona Gelen Edatlar

Kelime ve cümlelerden sonra gelerek kendinden önceki ve sonraki cümleleri bağlayan edatlardır. Tez metninde tespit edilen örnekleri şunlardır:

Né dāne kirmedi yérge **ki** çıḳmadı yana ünās dānesiġa… (222b/08)

… tileseler **kim** ol kāfirni tamuġḳa salġaylar. (223b/16)

1.9.6.3. Kuvvetlendirme Edatları

Eklendikleri unsuru vurgulu kılmak ve anlamını kuvvetlendirmek için kullanılan edatlardır. Tez metninde tespit edilen kuvvetlendirme edatı örnekleri şunlardır:

… maşruḳdın ġarbġaça kézdi ve Ḥiretni binā ḳılıp Semerḳandnı **dağı** eşher ḳavl bile ol yasadı. (YA544a/28)

Pes kéltür bizge **olça** vaʿde ḳılur sén ʿazāb̲dın. (207b/23)

… tilerler muḫālifler **ol-kim** taġyīr bérgeyler. (215b/21)

1.9.6.4. Soru Edatları

Soru amaçlı kullanılan ve soru ifade eden edatlardır. Tez metninde tespit edilen soru edatı örneklerişunlardır:

… bilmes mén kim sizlerge **né** ḳılurlar … (205b/19)

Āyā ḫaber ḳılur sizler Ḫudāyġa öz dīnin͡giz bile … (221b/13)

… cānın͡g ḳurbı **néçūn** … (223a/07)

1.9.6.5. Seslenme Edatları

His ve heyecan gibi ifadeler barındırmayan sadece seslenme için kullanılan edat türüdür. Tez metninde tespit edilen seslenme edatları şunlardır:

ay Ḳureyşnin͡g kāfirleri (208a/15)

… **yā** Nebīyullāh ve **yā** Resūlullāh bile ḫiṭāb *ḳılın͡gızlar. (218b/26)

1.9.6.6. Cevap Edatları

Onaylama ve reddetme anlamlarını karşılamak için kullanılan edatlara cevap edatları denmektedir. Tez metninde tespit edilen cevap edatı örnekleri şunlardır:

ārī bardur (209a/21)

Ayturlar: **Ārī** ḫaḳdur. (209a/25)

1.9.6.7. Ünlemler

His, heyecan, ruh halleri ve doğa kaynaklı sesleri karşılamak amacı ile kullanılan edat türüdür. Tez metninde tespit edilen ünlem örneği olarak sadece bir defa kullanılan "vāy" ünlemi mevcuttur. "vāy san͡ga" (207a/20)

1.9.6.8. Gösterme Edatları

Tez metninde işaret etmek amacıyla kullanılan tek gösterme edatı Farsça "hemīn" edatıdır.

alarnın͡g ʿaẕābı **hemīn** necātdur otdın (209a/06)

1.9.6.9. Tekrar Edatları

… **yene ḳatla** kim ḥesāb üçün tirgüzür biz. (225a/01)

… ve **yene** yoḳtur biz gümānsızlar anda. (204b/11)

Pes **yan͡ga** nuṣret ḳılmadılar … (208a/26)

Yer ve Yön Edatları:

… özi ve kök **ara** duḫān şeklliġga körer. (YA543a/05)

… alar kim nidā ḳılurlar séni ḥücrelerni͡ng **taşı**dın yā anı͡ng **alı**dın. (219a/21)

Téŋ͡gri **ḳaşı**da sizleriŋ͡g perhīzkārraġıŋ͡gızdur. (221a/17)

… til aġız **içre** … (223a/24)

Ol vaḳt ḳoyuŋ͡guzlar anıŋ͡g başınıŋ͡g **üsti**ge ısıġ su ʿaẕābıdın. (YA545a/17)

… bardıŋ͡gız sizler ġanīmetler **sarı** murād Ḫayber ġanīmet.leridür. (215b/16)

… **tüben** tutarlar öz ünlerini… (219a/09)

… uçmaḥ **tégreleri**de… (209a/15)

… sekkiz kün anıŋ͡g **astı**da ḳaldılar … (208a/10)

… méndin **burun** ve **béri** ḳaytıp kélmeydürler … (207a/19)

… emr dāyiresidin **taşḳarı** … (207b/12)

… ḳażʿumre.si cihet.iġa … (218a/06)

1.9.7. FİİL ÇEKİMİ

Fiil kök ve gövdelerinin şekil, zaman ve kişi bakımından belirtilmeleri için eklenen kip ve şahıs ekleriyle çekimlenmesine fiil çekimi denmektedir. Fiiller çekimi fiillere eklenen kip ve şahıs eklerine göre "basit çekim" ve "birleşik çekim" olmak üzere iki ana başlık altında incelenmektedir.

1.9.7.1. Basit Çekim

Tek fiil kök ve gövdesine tek zaman ve şahıs çekimi uygulanan fiil çekimleridir.

1.9.7.1.1. Bildirme (Haber) Kipleri

Fiilerin gerçekleşme zamanını belirleyen, zaman anlamı taşıyan kiplerdir. Tez metninde tespit edilen bildirme kipleri: görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir.

1.9.7.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman çekiminde olay veya iş geçmişte gerçekleşmiş olmalı ve anlatıcının kesin bilgisi dahilinde ya da gözü önünde olmalıdır.

Tez metninde tespit edilen geçmiş zaman ekleri -dI/-dU/-tI/-tU Kendilerine eklenen şahıs ekleri ile birlikte görülen geçmiş zaman kipini oluşturmaktadır. Görülen geçmiş zamanın olumsuz çekiminde ise görülen geçmiş zaman ekinden önce -mA olumsuzluk fonksiyonundaki fiilden fiil yapma eki getirilir. Tonlu ünsüzler ve ünlülerle biten fiil kök ve

gövdelerinden sonra -dI/-dU; tonsuz ünsüzlerle biten fiil kök ve gövdelerinden sonra -tI/-tU ekleri gelerek görülen geçmiş zaman kipinde konsonant uyumu sağlanmaktadır. Tez metninde düz ünlülü fiil kök ve gövdelerinden sonra gelen I. teklik şahıs dışında ve yuvarlak ünlülü fiil kök ve gövdelerinden sonra gelen III. teklik ve çokluk şahısları dışında kalan çekimlerde dudak uyumu da mevcuttur.

Tez metninde tespit edilen görülen geçmiş zaman kipinin şahıslara göre çekimi şu şekildedir:

Şahıs	Olumlu	Olumsuz
I. Teklik Şahıs	yiber-dim (204b/04)	azġur-madım (223b/18)
II. Teklik Şahıs	bil-di͡ng (211b/11)	-
III. Teklik Şahıs	ayt-tı (213b/10)	ḳoy-madı (217b/22)
I. Çokluk Şahıs	ḳıl-duḳ (203a/09)	yarat-maduḳ (YA544b/27)
II. Çokluk Şahıs	ḳal-dı͡ngızlar (216b/17)	kéltürmedi͡ngizler (206a/08)
III. Çokluk Şahıs	başla-dılar (206a/13)	ét-mediler (206a/27)

1.9.7.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde söz konusu olay veya iş anlatıcının gözü önünde olmamıştır yani anlatıcı işin veya olayın şahidi değildir. Anlatıcı işi veya olayı sonradan fark etmiş ya da sonradan duymuştur.

Tez metninde öğrenilen geçmiş zaman çekimi oluşturulmak için -p zarf-fiil ekine -tur/-dur yardımcı eylemi eklenmiştir. Ortaya çıkan –(U)ptUr(lAr)/–(U)pdUr(lAr) öğrenilen geçmiş zaman eklerinden sonra şahıs zamirleri kullanılarak öğrenilen geçmiş zaman kipi oluşturulmuştur. Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde III. şahıs zamirleri kullanılmamaktadır. I. ve II. şahıs öğrenilen geçmiş zaman çekimlerinde -tUr/-dUr yardımcı eylemlerinin düştüğü örnekler oldukça fazladır.

Tez metninde tespit edilen öğrenilen geçmiş zaman kipinin şahıslara göre çekimi şu şekildedir:

Şahıs	Olumlu	Olumsuz
I. Teklik Şahıs	yiberil-i-p mén (207b/26)	-
II. Teklik Şahıs	ḳayt-ı-p sén (YA544b/15	-
III. Teklik Şahıs	kéltür-ü-p-tür (215a/09)	-
I. Çokluk Şahıs	yaz-ı-p biz ve töşe-p biz (222a/22)	-
II. Çokluk Şahıs	-	-
III. Çokluk Şahıs	öltür-ü-p-türler (217b/07)	-

1.9.7.1.1.3. Geniş Zaman

Geniş zaman çekiminde söz konusu eylem her zaman ortaya çıkabilen ve çıkmaya devam edecek olan bir anlam kazanır. Geniş zaman çekimi geçmişten geleceğe uzanan bir zaman diliminde üç zamanı da kapsayan iş ve hareketleri ifade etmek için kullanılır.[138] Bunun haricinde geniş zaman çekimi gelecek zamanı ifade etmek için de kullanılmaktadır.[139]

Tez metninde de tespit edildiği gibi geniş zaman çekimi -r/-Ar/-Ur geniş zaman eklerinden sonra getirilen şahıs zamirleri ile sağlanmaktadır. Geniş zaman çekiminin olumlu ve olumsuz biçimlerinde III. şahıs zamirleri kullanılmamaktadır. Geniş zaman çekiminin olumsuz biçimi ise I. ve II. şahıslar için fiil kök ve gövdelerinden sonra -mAs olumsuzluk eki ve sonrasında şahıs zamirleri getirilerek oluşturulmaktadır. III. şahıslar için sadece fiil kök ve gövdesinden sonra -mAs olumsuzluk eki getirilerek geniş zaman çekimi sağlanmaktadır.

Tez metninde tespit edilen geniş zaman kipinin şahıslara göre çekimi şu şekildedir:

Şahıs	Olumlu	Olumsuz
I. Teklik Şahıs	ḳorḳ-ar mén (207b/20) yétgür-ür men (207b/26)	égreş-mes mén (205b/26)
II. Teklik Şahıs	tanu-r sén (212b/15)	tap-mas sén (217a/18)
III. Teklik Şahıs	yarlıḳa-r (214a/15)	yaşurun bol-mas (221b/15)
I. Çokluk Şahıs	öl-er biz (222a/08) ayt-ur biz (223b/25) sına-r biz (YA544b/16)	unut-mas biz (222a/13)
II. Çokluk Şahıs	eylen-ür sizler (YA542b/24) tile-r sizler (202b/10)	Tanı-mas sizler (217b/07)
III. Çokluk Şahıs	tut-arlar (219a/09) ḳıl-urlar (219a/26) oku-rlar (219b/07) dé-rler (222a/17)	bil-mesler (YA545a/04)

1.9.7.1.1.4. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman çekimi söz konusu iş veya olayın şimdiki zaman diliminde gerçekleştiğini ve devam ettiğini belirtir. Tez metninin muhtevası ve anlatım özelliklerinden dolayı şimdiki zaman çekimi cümle kurarken çok tercih edilmemektedir. Tez metninde şimdiki zaman çekimi, fiil kök ve gövdesine -A zarf-fiili eki ve sonrasında tUr-/dUr- yardımcı eylem kökünün getirilmesi ile ortaya çıkan -AtUr/-AdUr ekiyle sağlanmaktadır. Bazı durumlarda yardımcı eylem kökü tUr-/dUr- düşmüştür. Şimdiki zamanın olumsuz çekimi ise fiil kök ve gövdesine -mAy/-mAydUr eklerinin getirilmesi ile sağlanmaktadır.

[138] Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 637.
[139] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 291.

Tez metninde tespit edilen şimdiki zaman çekimi örnekleri şunlardır:

Olumlu: ayt-adur mén (220b/18), iṣtimāʿ ḳıl-adur (224b/05), éşit-edür (224b/04), kél-edürler (219b/03)

Olumsuz: ayt-maydur mén (220b/18), tap-maydur (221a/03), ḳal-maydur (223b/22), toḫta-maydurlar (209b/15), ökrel-meydür (211a/06), yé-meydür biz, kir-meydür (221b/01), éşit-meydür (202a/22), īmān kéltür-meydürler (205b/06)

1.9.7.1.1.5. Gelecek Zaman

Tez metninde de tespit dildiği üzere Doğu Türkçesi döneminde hem semantik hem demofolojik açıdan iki farklı gelecek zaman kipi mevcuttur.

1.9.7.1.1.5.1. Mutlak Gelecek Zaman

Mutlak gelecek zaman çekimi söz konusu olay veya durumun gelecek zaman diliminde mutlaka gerçekleşeceğini gösterir.[140] Mutlak gelecek zaman çekimi fiil kök ve gövdelerine -ġu/-gü sıfat-fiil ekleri ve sonrası da iyelik ekleri getirilip akabinde tUr-/dUr- yardımcı eylem kökünün eklenmesiyle sağlanmaktadır.

Mutlak gelecek zamanın olumsuz çekimi ise fiil kök ve gövdesi ile mutlak gelecek zaman çekimini sağlayan ekler arasına -mA olumsuzluk eki getirilerek sağlanmaktadır.

Tez metninde tespit edilen mutlak gelecek zaman kipinin şahıslara göre çekimi şu şekildedir:

Şahıs	Olumlu	Olumsuz
I. Teklik Şahıs	-	-
II. Teklik Şahıs	-	-
III. Teklik Şahıs	ḳıl-ġusıdur (205b/22) tiril-güsidür (203b/09)	al-maġusıdur (209a/03) béril-megüsidür (223b/23)
I. Çokluk Şahıs	artuḳ bol-ġumızdur (203b/04)	-
II. Çokluk Şahıs	ḳaytarıl-ġuŋgızdurlar (203a/07)	al-maġuŋgızdurlar (205b/09)
III. Çokluk Şahıs	buyur-ġusıdurlar (205b/26) tile-güsidürler (216a/05)	bol-maġusıdurlar (207b/04)

1.9.7.1.1.5.2. Gelecek – İstek

[140] János Eckmann, *Çağatayca El Kitabı,* s. 135.

Gelecek-istek kipi cümleye istek anlamı yükleyen gelecek zaman çekimidir. Tez metninde de tespit edildiği üzere -ġay/-gey/-ḳay/-key/-ay/ey gelecek zaman eki ve sonrasında şahıs zamirleri eklenerek kullanılan gelecek-istek kipi çekiminin Doğu Türkçesi döneminde -ġa/-ge biçimi de mevcuttur. Gelecek-istek çekiminde kullanılan -ġa/-ge ekleri geleceğe yönelik istek fonksiyonu taşıdığı için zamanla ek başındaki /g/ ve /ġ/ seslerinin yitimi ile -a/-e halini almışlardır. Bu halleri ile de istek kipi eki olarak kullanılmaya devam etmişlerdir.[141]

Şahıs	Olumlu	Olumsuz
I. Teklik Şahıs	kéltür-gey mén (207a/17)	ʿazāb ḳılmaġay mén (205a/03)
II. Teklik Şahıs	öl-gey sén (219a/07)	-
III. Teklik Şahıs	öltür-gey (203a/02)	bar-maġay (216b/04)
I. Çokluk Şahıs	sıla-ġay biz (YA544a/12)	bolmaġay biz (215b/26)
II. Çokluk Şahıs	tanı-ġay sizler (221a/09)	körset-megey sizler (YA543b/05)
III. Çokluk Şahıs	al-ġaylar (216b/11) pend alġuçı bol-ay-lar (YA543a/16) çıḳ-ay-lar gūrlardın (225a/02)	ḳoy-maġaylar (207b/13)

1.9.7.1.2. Dilek-Tasarlama Kipleri

Dilek-tasarlama kiplerinde söz konusu eylem zaman anlamı taşımaz ve tasarlama aşamasındadır. Tez metninde tespit edilen dilek-tasarlama kipleri emir kipi, şart kipi, istek kipi ve gereklilik kipi olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

1.9.7.1.2.1. Emir Kipi

Tez metninde tespit edilen emir kipi örneklerinin şahıslara göre çekimi şu şekildedir:

Şahıs	Olumlu	Olumsuz
I. Teklik Şahıs	-	-
II. Teklik Şahıs	tut-ġıl (YA542b/29) ḳılıçnı ḳoy (203a/03)	ḳorḳ-ma (YA543b/19) yé-megil (218a/12)
III. Teklik Şahıs	-	-
I. Çokluk Şahıs	-	-
II. Çokluk Şahıs	cihād ḳıl-ı͡nglar (214a/26)	ilt-me͡ngizler (218b/15)
III. Çokluk Şahıs	-	-

1.9.7.1.2.2. Şart Kipi

[141] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 303.

Şart kipinde söz konusu eylem bir şart anlamıyla tasarlanmaktadır. Eski Türkçe döneminde -sAr olarak kullanılan şart eki o dönemde şahıs zamirleri ile kip çekimine girmemektedir.[142]

"Türk ḳaġan Ötüken yış **olursar** ilte bun͡g yoḳ."[143]

(Türk Kağanı Ötüken ormanında otursa ilde sıkıntı yoktur)

Tez metninde tespit edilen şart kipi Eski Türkçe döneminde kullanılan -sAr şart ekinin son ses konumundaki /r/ sesinin yitimi ile oluşmuş -sA ekinin fiil kök ve gövdelerine eklenmesi ve sonrasında şahıs zamiri ya da şahıs eklerinin eklenmesi ile sağlanmaktadır.

Tez metninde şart kipinin şahıslara göre çekimi şu şekildedir:

Şahıs	Olumlu	Olumsuz
I. Teklik Şahıs	toḳuġan bol-sam (205b/08)	-
II. Teklik Şahıs	-	-
III. Teklik Şahıs	ḫutbe oḳu-sa (211a/22)	muvāfaḳat ḳıl-masa (216a/15)
I. Çokluk Şahıs	tile-sek (212b/13)	-
II. Çokluk Şahıs	yārīlıḳ ḳıl-san͡gızlar (210a/26)	yāver tut-masan͡gızlar (YA543b/10)
III. Çokluk Şahıs	bil-seler (YA545a/13)	bol-masalar (217b/05)

1.9.7.1.2.3. İstek Kipi

İstek kipinde söz konusu eylemin istenilmesi öne çıkmaktadır. Tez metninde tespit edilen istek kipi örneklerinin şahıs zamirlerine göre çekimi şu şekildedir:

"Ve taḳı ilhām bérgil kim ʿamel ḳılayım" (206b/24) (I. teklik şahıs)

"köp uluġ **ḳılalar**" (207a/05) (III. çokluk şahıs)

"muvaffāḳ **ḳılalın͡g** (215b/20) (I. çokluk şahıs)

"Ḫayberge **kéleliṅg** (215b/21) (I. çokluk şahıs)

1.9.7.1.2.4. Gereklilik Kipi

Gereklilik kipi söz konusu eylemin gerekliliğini belirtmek için kullanılmaktadır. Tez metninde müstakil bir gereklilik kipi eki bulunmamaktadır. Gereklilik anlamı cümle içinde *kérek* sözcüğünün kullanılması ve cümlede gerekliliği vurgulanan fiilin gelecek zaman çekimiyle kullanılması sayesinde sağlanır.

Tez metninde tespit edilen gereklilik kipi örnekleri şunlardır:

kérek kim efsūs **ḳılmaġaylar** (220a/17)

[142] Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 189.

[143] KTY/G3: Kül Tigin Yazıtı/Güney Cephesi, 3. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s. 3.

kérekmes kim ḫatunlar istihzā **ḳılġaylar** ḫatunlardın (220a/21)

kérek kim **bilgey** (221a/07)

Andaḳ kim Ḫudāy fermānın **kérek iltgey** (203b/17)

ve **kérek** kim ġıybet **ḳılmaġay** baʿżı sizlerdin özge baʿżını (220b/20)

1.9.7.2. Birleşik Zamanlı Çekimler

Türk dilinin tarihi gelişimi incelendiğinde hiçbir döneminde aynı fiil üzerinde iki zaman eki art arda çekimlenerek kullanılmamıştır. Böyle bir kullanım aynı iş veya olay farklı iki zamanda gerçekleşemeyeceği için Türk dilinin mantığına ters düşer. Türk dilinde birlişik zamanlı çekimler sadece yardımcı eylem kökleri aracılığı ile çekimlenir. Söz konusu fiil kök ve gövdesine ilk zaman eki gelir ardından yardımcı eylem kökü eklenir ve onun ardından da ikinci zaman eki yardımcı eyleme eklenir.

Tez metninde tespit edilen birleşik zaman çekimlerinde ikinci zaman eklerinin eklendiği yardımcı eylem kökü olarak ér-/é- yardımcı eylemi kullanılmıştır. Tez metninde rivayet birleşik çekimi kullanılmamış olup yalnızca hikaye birleşik çekimleri kullanılmıştır.

Tez metninde tespit edilen hikaye birleşik çekimleri: geniş zamanın hikaye birleşik çekimi, öğrenilen geçmiş zamanın hikaye birleşik çekimi, şart kipinin hikaye birleşik çekimi olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

1.9.7.2.1. Geniş Zamanın Hikaye Birleşik Çekimi

Geniş zamanın hikaye birleşik çekimi fiil kök ve gövdelerine -r/-Ar/-Ur geniş zaman ekleri eklendikten sonra -ér/-é yardımcı eyleminin görülen geçmiş zamanda şahıslara göre çekimlenmiş halleri getirilerek oluşturulur.

Geniş zamanın hikaye birleşik çekiminin olumsuz hali için de fiil kök ve gövdelerine -mAs olumsuzluk ekinin getirilip sonrasında yine -ér/-é yardımcı eyleminin görülen geçmiş zamanda şahıslara göre çekimlenmiş halleri getirilir.

Tez metninde tespit edilen geniş zamanın hikaye birleşik çekimi örnekleri şunlardır:

Şahıs	Olumlu	Olumsuz
I. Teklik Şahıs	mükerrer ḳıl-ur ér-di-m (224b/08)	-
II. Teklik Şahıs	āzād ḳıl-ur ér-di͡ng (219a/24)	-
III. Teklik Şahıs	ayt-ur ér-di (YA545a/20)	körül-mes ér-di (208a/12)
I. Çokluk Şahıs	ʿaẕāb ḳıl-ur ér-dük (217b/15)	ḳısḳa ḳıl-mas ér-dük (217b/11)
II. Çokluk Şahıs	efsūs ayt-ar ér-di-n͡gizler (204b/20)	inan-mas ér-di-n͡gizler (209a/25)
III. Çokluk Şahıs	ḳaytar-ur é-di-ler (217a/15)	ilgerilik tut-mas ér-di-ler (206a/16)

1.9.7.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikaye Birleşik Çekimi

Öğrenilen geçmiş zamanın hikaye birleşik çekimi fiil kök ve gövdelerine –(I)p zarf-fiil eki eklendikten sonra -ér/-é yardımcı eyleminin görülen geçmiş zamanda şahıslara göre çekimlenmiş halleri getirilerek oluşturulur.

Tez metninde tespit edilen öğrenilen geçmiş zamanın hikaye birleşik çekimi örnekleri şunlardır:

Şahıs	Olumlu	Olumsuz
I. Teklik Şahıs	vaʿde ḳıl-ı-p ér-di-m (223a/18)	-
II. Teklik Şahıs	éşit-i-p ér-di-n͡g (223b/07)	-
III. Teklik Şahıs	vaʿde béril-i-p ér-di (208a/04)	-
I. Çokluk Şahıs	-	-
II. Çokluk Şahıs	ġāfil ḳal-ı-p ér-di-n͡giz (204b/22)	-
III. Çokluk Şahıs	öt-üp ér-di-ler (207b/17)	-

1.9.7.2.3. Şart Kipinin Hikaye Birleşik Çekimi

Şart kipinin hikaye birleşik çekimi fiil kök ve gövdelerine -sA şart eklenip sonrasında -ér/-é yardımcı eyleminin görülen geçmiş zamanda şahıslara göre çekimlenmiş halleri getirilerek oluşturulur. Olumsuz çekiminde ise şart ekinden önce -mA olumsuzluk eki kullanılmaktadır.

Tez metninde tespit edilen şart kipinin hikaye birleşik çekimi örnekleri şunlardır:

III. teklik şahıs ulumlu çekimi: oḳu-sa é-di (211a/22)

III. çokluk şahıs olumsuz çekimi: bol-masa ér-di-ler (217b/07)

III. çokluk şahıs ulumlu çekimi: ayrıl-sa ér-di-ler (217b/14)

1.9.8. BİRLEŞİK FİİLLER

Türk dilinde yeni kavramları karşılamak için kullanılan yöntemlerden biri de birleştirme yoludur. Fiiller için izlenilen birleştirme yolu neticesinde birleşik fiiller oluşmuştur. Birleşik fiillerin oluşumlarına bakıldığında bir ad ile bir yardımcı fiilin, iki farklı fiilin ve bir veya birden fazla ad soylu sözcükle bir esas fiilin birleşiminden oluştuğu tespit

edilmektedir.[144] Tez metninde tespit edilen birleşik fiiller: yardımcı eylemler ile yapılan birleşik fiiller, tasvir fiilleri, yeterlilik fiilleri ve anlamca kaynaşmış birleşik fiiller olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

1.9.8.1. Yardımcı Eylemler ile Yapılan Birleşik Fiiller

Yardımcı eylemlerle yapılan birleşik fiiller bir ad veya sıfat ile bir yardımı eylemin birleşmesiyle oluşup ad veya sıfata eylem konumu kazandırır.

Tez metninde tespit edilen ve birleşik fiil oluşturan yardımcı eylemler: bol-, ḳıl-, bér-, ét- eylemleridir.

1.9.8.1.1. bol- Yardımcı Eylemi İle Kurulan Birleşik Fiiller

te͡ng bolġay (YA542b/05), ẓāhir bolġay (204b/12), maġrūr bolup (204b/21), vāḳıʿ bolġayını (205a/12), münkir bolġaylar (205b/02), berk bolġay (205b/16), şādmān bolup (205b/20), maʿlūm boldı (206b/13), müşerref boldı (207a/03)

buyurġan bolġaylar (205a/18), toḳuġan bolsam (205b/08), tilegen bolsa (205b/11), ölgen bolġay (220b/23) : bol- yardımcı eyleminin sıfat-fiillerle oluşturduğu birleşik fiiller.

vāḳıʿ bolmaġı (YA544a/19), artuḳ bolmaḳlıġı (203b/14), özge bolġuçılar (211a/05), helāk bolġuçılar (215b/08) : bol- yardımcı eyleminin fiilden isim yapma ekleriyle isim olduğu birleşik fiiller.

mebʿūs̱ bolġan (205b/17), helāk bolġanlar (208a/27) : bol- yardımcı eyleminin sıfat- fiil eki alarak sıfat-fiil olduğu birleşik fiiller.

1.9.8.1.2. kıl- Yardımcı Eylemi ile Kurulan Birleşik Fiiller

hicret ḳılıptur (205b/23), müsāraʿat ḳılmas (206a/16), cevr ḳıldılar (206a/25), ʿamel ḳılur (206b/09), āzād ḳıldılar (206b/26), duʿā ḳıldı (206b/27), yaḫşılıḳ ḳılıpdurlar (207a/08), ḳabūl ḳılur biz (207a/12), daʿvet ḳıldı (207b/19)

ʿarż ḳılılġaylar (209a/22), helāk ḳılılġusıdur (209b/17), vaḥy ḳılılur (205b/27): ḳıl- yardımcı eyleminin edilgen biçimi ile kurulan birleşik fiiller.

taṣdīḳ ḳılġuçı (206a/24), iş ḳılġuçılarġa (206a/26), istiġfār ḳılġan (211b/20), cihād ḳılġuçılar (212b/22), ṣabr ḳılġuçılar (212b/22), efsūs ḳılġanlardur (220a/19), ʿayb ḳılġan (220a/25), yād ḳılmaḳ (220b/02), ġıybet ḳılmaḳdın (220b/27) : ḳıl- yardımcı eyleminin fiilden isim yapma ekleri alarak isim olduğu ve sıfat-fiil ekleri alarak sıfat-fiil olduğu birleşik fiiller.

[144] Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 791.

1.9.8.1.3. bér- Yardımcı Eylemi İle Kurulan Birleşik Fiiller

ḫaber bérür (222a/03), ḥayāt bérdük (222b/05), tanuḳluḳ bérgey (223b/04), tefsīr béripdür (YA542a/30), işāret bérgeyler (YA542b/15), fāyide bérmes (YA543a/20), ant bérdiler (YA543a/22), mīrāṣ bérdük (YA543b/23)

pādāş bérilgeyler (203b/12), vaʿde bérilip (208a/04), taġyīr bérilmegüsidür (223b/23), cezā' bérilgün͡gizdürler (207b/09) : bér- yardımcı eyleminin edilgen biçiminin kullanıldığı birleşik fiiller.

yamġur bérgüçi (208a/05), haber bérgüçinin͡g (219b/23), yārī bérmekde (213a/13), müzd bérmekke (213a/17), zekūt bérmekdin (219b/04) : bér- yardımcı eyleminin fiilden isim yapma ekleri kullanılarak isim olduğu birleşik fiiller.

1.9.8.1.4. ét- Yardımcı Eylemi İle Kurulan Birleşik Fiiller

mekrūh étipdür (219b/19), perhīz étin͡gizler (220b/05), yād étip (222a/03), ḫalāṣ étgey (223a/13), şerīk étti (223b/15), şükr étgey (202b/11), ʿamel éter (204a/20), gümān étmes (204b/09), efsūs éter (204b/20)

ḥaşr étilgeyler (205a/27), ʿarż étilgeyler (207b/05), yārī étilgeyler (YA545a/09) : ét- yardımcı eyleminin edilgen biçimi ile kurulan birleşik fiiller.

bar étgendür (205b/17), taʿrīf étgen (210a/24), ḫūş-būy étgen (210a/25), yād étmegligidür (224a/25), ʿaẕāb étmegige (208a/01) : ét- yardımcı eyleminin fiilden isim yapma ekleri ile isim olmuş biçimleri ve sıfat-fiil ekleri ile sıfat fiil olmuş biçimleri ile kurulan yardımcı fiiller.

1.9.8.2. Tasvir Fiilleri

Tasvir fiilleri cümlede söz konusu iş veya olayın gerçekleşme zamanı ve gerçekleşme şekli ile ilgili bilgi verip cümleye derinlik anlam kuvveti kazandıran birleşik fiil türüdür. Fiil tabanına -A/-(I)p/-(U)p zarf-fiil eklerinin eklenerek ardından ikinci bir fiil ya da yardımcı eylem kullanılmasıyla oluşturulan tasvir fiilleri Eski Türkçe döneminin ilk evresi olan Köktürk Türkçesi döneminden itibaren Türk dilinde yazılı eserlerde kullanılmaktadır. Köktürkçe döneminde cümle anlamını bu derece kuvvetlendiren ve derinlik kazandıran bir gramer kategorisinin bulunması, Türk dilinin ilk yazılı metinleri olarak kabul edilen Köktürk Kağanlık Yazıtları'nda kullanılan edebi dilin olgunluğa erişmiş ve uzun bir zaman dilimini işaret eden bir geçmişinin olduğuna yönelik ip ipuçları vermektedir.

"Ötüken yış olursar beṉggü il tuta olurtaçı sen"[145] (Ötüken ormanında otururs sonsuza kadar devlet sahibi olarak oturacaksın)

Tez metninde tespit edilen tasvir fiili örnekleri şunlardır:
çıḳa ḳıla başladılar (YA543b/11), muḫālefet ḳıla başladılar (YA544b/14), ḳayta toḫtaġaylar (210a/19), atlana almaslar (217a/04)

1.9.8.3. Yeterlilik Fiilleri

Yeterlilik fiilleri eylem kök ve gövdelerine -A zarf-fiil eki eklenerek sonrasında al- ve bér- yardımcı eylemlerinin kullanılmasıyla oluşmuştur. Tez metninde tespit edilen yeterlilik fiili örnekleri şunlardır:
ḳıla almaġay (YA545a/11), mālik bola almaġuṉgızdurlar (205b/09), ʿāciz ḳıla almaġusıdur (209a/03), ḳoya bérmesdür (214b/01)

1.9.8.4. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller oluşturulurken bir isim veya sıfat ile bir fiil bir araya gelir. Bu birleşik fiil türündeki unsurlar kendi kelime anlamlarından uzaklaşarak yeni bir anlamı ifade ederler. Anlamca kaynaşmış birleşik fiillerde fiil unsuru yardımcı eylem değildir ama yardımcı eylem gibi kullanılmıştır. iç-, ur-, al-, yé-, tap-, ayt-, tüş- gibi fiiller anlamca kaynaşmış birleşik fiil oluşumu sırasında yardımcı eylem fonksiyonunda kullanılmıştır. Bu gibi fiiller tez metninde fiilden isim yapma eklerini alıp isim olarak ve sıfat fiil eklerini alıp sıfat fiil olarak da birleşik fiil oluşumunda kullanılmışlardır.

Tez metninde tespit edilmiş anlamca kaynaşmış birleşik fiil örnekleri şunlardır:
ant içtiler (221b/12), rāst aytsalar (212a/06), émgekke tüşer sizler (219b/17), muḫalefet tüşer (220a/13), yalġan aytḳuçı (219b/09), yol azmaḳlıḳda (223b/19), ḳurbān buyurmaḳ (YA544b/13), yüz évirgüçilerdürler (205a/11), söz évirmekde (212b/159), maḫrūm ḳalġusıdur (216a/20), īmān kéltürgenleridin (216b/06), şebḫūn kéltürüp (217a/20), rükūʿ kéltürgüçiler (218a/14), fermān kötermekligi (212b/10), yüz ḳoydılar (216b/25), köṉgül ḳoydılar (216b/26), minnet ḳoyarlar (221b/16), namāz oḳu (224b/15), sihr oḳuġanlar (205b/07), yol tapmadılar (206a/20), baş tartmaġay (YA543b/04), intiḳām tartḳuçı (YA543a/28), ʿaẕāb tartġıl (YA545a/22), āyet yiberdi (212a/21), uç urar (218b/04), naʿre urar (219a/18), köz tutḳıl (YA545b/13), dost tutḳıl (203a/27), efsūs tutar (204b/14)

[145] KTY/G8: Kül Tigin Yazıtı/Güney Cephesi, 8. satır, bkz. Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s. 4.

1.9.9. SIFAT-FİİLLER (PARTİSİP)

Sıfat-fiiller fiil kök ve gövdelerine sıfat-fiil eklerinin gelmesi ile oluşan gramer kategorileridir. Sıfat-fiiller bünyesinde barındırdığı fiil özellikleri aracılığıyla beraber kullanıldığı adı iş ve hareket bakımından nitelemektedir. [146]

Tez metninde tespit edilen sıfat-fiiller -ġan/-gen/-ḳan/-ken ve -Ar/-mAs sıfat-fiil ekleri ile oluşturulmuştur.

1.9.9.1. -ġan/-gen/-ḳan/-ken Sıfat-fiil Eki İle Oluşturulanlar

sınaġan (219a/13), barġan (219b/09), satılġanlardın (220b/03), tozġan (224b/24), körsetgen (210a/25), kéltürgenler (210a/26), ölgen (213a/10), yaratḳanımız (206a/27), ḳaytḳandın (208b/06), tapḳanlar (219b/21), yétken (YA543b/16), ötken (202b/04), körsetken (210a/25)

1.9.9.2. -Ar ve -mAs Sıfat-fiil Ekleri İle Oluşturulanlar

turar (211b/22), çıḳmasdın (224b/16)

1.9.10. ZARF-FİİLLER (GERUNDİUM)

Zarf-fiiller cümle içinde fiillerin bildirdiği oluş ve kılışın durum, tarz ve zamanını ifade edeni bir yanıyla fiil bir yanıyla zarf olan, çekimli fiile dönüşemeyen gramer kategorileridir.[147]

Tez metninde tespit edilen zarf-fiiller -A, -(I)p/-(U)p ve -mAy zarf-fiil ekleri ile oluşturulmuştur.

1.9.10.1. -A Zarf-fiil Eki İle Oluşturulanlar

ḳayta toḫtaġaylar (210a/19), atlana almaslar (217a/04)

1.9.10.2. -(I)p/-(U)p Zarf-fiil Eki İle Oluşturulanlar

yiberip (220b/12), bulġaşup (222a/16), bezep (222a/20), yazıp (222a/22), töşep (222a/22), bitkerip (222a/23), tolup (223b/26)

---

[146] Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 909.
[147] a.g.e. s. 983.

1.9.10.3. -mAy Zarf-fiil Eki İle Oluşturulanlar

-mAy zarf-fiil eki olumsuz bir anlam taşımaktadır.

tolmay (224a/01), ḳabūl ḳılmay (YA543b/11), urmay (204a/04), toḫtamaydurlar (209b/15), aymaydur (218a/16), tapmaydur (221a/03)

1.10. SÖZ DİZİMİ

Cümle bir olayı, bir durumu, bir hare, bir düşünceyi ya da bir duyguyu yargı bildirecek bir biçimde ifade eden gramer kategorisidir.[148] Türk dilinde bir cümlenin asli ve olmazsa olmaz unsuru yüklemdir. Türk dilinin mantığına göre cümledeki diğer unsurlar yüklem etrafında onu destekleyici veya açıklayıcı olarak yükleme yardımcı unsurlar olduğu için ve yüklemler zaman ve şahıslara göre çekimlenebildiği için sadece yüklem unsurundan cümle oluşabilmektedir. Yüklem unsuru tek başına bir yargının ne zaman gerçekleştiğini kim tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmeye yetmektedir. Türk dilinde yüklem genellikle cümlenin sonunda yer alır. Cümle içinde vurgunun yerini değiştirmek sebebiyle ya da başka dilden yapılan çeviriler sebebiyle yüklem unsurunun cümle sonunda olmadığı durumlar mevcuttur.

Tez metninde tespit edilen cümle türleri yapısına göre, yükleminin türüne göre, yükleminin yerine göre ve anlamına göre cümleler olmak üzere dört ayrı kategoride incelenmiştir.

1.10.1. Yapısına Göre Cümleler

Türk dilinde cümleler yapısına göre incelenirken cümlenin içerdiği yüklem yani yargı sayısına bakılarak basit cümleler ve birleşik cümleler başlıkları altında incelenir.

1.10.1.1. Basit Cümleler

Basit cümleler içerisinde bir yüklem yani bir yargı bulunduran cümlelerdir. Tez metninde tespit edilen basit cümle örnekleri şunlardır:

Helāk ḳılduḳ biz alarnı. (YA544a/25)

Durustluḳ bile kim bar érdiler alar. (YA544a/25)

Tatmaslar aḫiretde ölümni. (YA545b/05)

Bu Ḳurān yol körsetküçidür. (202b/04)

Yéttinçi yılın͡ıng muḥarremde Ḫayber ġazvesiġa teveccüh körsetti. (215b/18-19)

[148] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 398.

1.10.1.2. Birleşik Cümleler

Tez metninde çok sayıda birleşik cümle yapısı görülmekle birlikte tez metni Farsça'dan tercüme bir metin olduğu için bu birleşik cümle yapılarının büyük bir bölümü Türk dilinin cümle yapısına uygun değildir. Tez metninde tespit edilen birleşik cümleler: şartlı birleşik cümleler, bağlı birleşik cümleler ve sıralı birleşik cümleler olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

1.10.1.2.1. Şartlı Birleşik Cümleler

Şartlı birleşik cümleler şart anlamı içeren bir yardımcı cümlenin ana cümleyi desteklemesi ile oluşmaktadır. Tez metninde tespit edilen şartlı birleşik cümleler, yardımcı cümlenin başına Farsça "eger" cümle başı edatının getirilmesiyle ve yardımcı cümledeki şart anlamını sağlayacak unsura -sA şart ekinin eklenmesiyle ya da aynı yardımcı cümlede ikisinin de kullanılması ile sağlanmaktadır.

Tez metninde tespit edilen şartlı birleşik cümleler şunlardır:

… **eger** yāver **tutmasaŋgızlar** méni ve īmān kéltürmes sizler. (YA543b/10)

Ḫudāy ʿaẕābıdın némeni **eger tilese** saŋga … (203a/23)

Eger rāst **bolsa** … (203b/04)

… her kim **bolsa** … (210b/26)

… **eger** peyġamber bile **uruşsaŋgızlar ...** (212b/02)

… her kim vefā **ḳılsa** … (215a/15)

1.10.1.2.2. Bağlı Birleşik Cümleler

Türk dilinin cümle yapısına aykırı olmakla birlikte Farsça cümlelerin çevirisi yoluyla Türk dilinde yaygın olarak kullanılmıştır. Farsça "ki" bağlacı ile birbirine bağlanan cümleler metnimizde beş defa kullanılmıştır. Farsça dil mantığına uygun olan bu cümle yapısı metnimizde genel olarak Türkçe kim soru zamirinin edat olarak kullanılması ile ve Farsça "ki" bağlacının yerini almasıyla kurulmuştur. Bunun yanında yine Farsça dil mantığına uygun olan ve Farsça "meger", "ne … ne" gibi bağlaçlarla kurulan bağlı birleşik cümleler de tez metninde mevcuttur. Farsça dışında Arapça "ve", "amma" ve "yā … yā" gibi bağlaçlarla kurulmuş bağlı birleşik cümleler de tez metninde mevcuttur.

Nuṣretni andın iste **ki** ḳudret cihānıda her ẕerre pehlivāndur. (214b/01)

Ḥaḳḳ Subḥāne aytur **kim** "bu gümān iltküçilergedür yaman évirülmek" (214b/14)

Pes mundın özge yoḳ **kim** sindürür öz nefsige … (215a/11)

Alardurlar alar **kim** kāfir boldılar. (217a/27)

… yaratmaduḳ biz bularnı **meger** atétilgen zamānınıng endāzesi bile … (205a/09)

Ne anda fikr ḳılurlar ve **ne** anıng vāḳıʿ bolmaġayını müsellem tutarlar. (205a/12)

Bedr küni ölgen kāfirlerni anda saldılar **ammā** anıng ḥükminiŋ ʿumūmı bardur **ve** şāmil.dür her kim kāfir ölse. (213a/10)

yā alarnıng menzillerini kirmesdin burun alarġa körsetken bolġaylar **yā** ḫūş-būy étken bolġay alarnıng tervīḥi üçün cennetni. (210a/24-25)

1.10.1.2.3. Sıralı Birleşik Cümleler

Birden fazla cümlenin bir anlam bütünlüğü ya da belli bir sıra ile bir araya gelip tek bir cümle oluşturması veya iki farklı yargının ortak bir unsurunun bulunması sebebiyle tek bir cümlede ifade edilmesi durumunda ortaya çıkan cümle türüne sıralı birleşik cümle denmektedir. Tez metninde tespit edilen sıralı birleşik cümle örnekleri şunlardır:

Eger īmān ḫayrı bolsa érdi, rāstlıġı durustluġı bolsa édi ilgerilik tutmas érdiler bizge (206a/16)

Ve eger bāṭıl bolġay, yoḳ étgey … (218a/10)

Ve bir néçe çıḳtı, ḳuvvet tuttı ve ʿālemler taʿcınıng sebebi boldı. (218b/8)

Ve bu evvelġı yaḳīnlıḳ īmān ve taṣdīḳ biledür, āḫirīngġı yaḳīnlıḳ iḥsān ve taḥḳīḳ bile. (223a/13-14)

1.10.2. Yükleminin Türüne Göre Cümleler

Yükleminin türüne göre cümleler isim cümleleri ve fiil cümleleri olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.

1.10.2.1. İsim Cümleleri

İsim cümleleri tez metninde isim veya isim gruplarından sonra -ér/-é yardımcı eylem kökünün gelmesiyle veya zamir isim ve isim gruplarına -dUr bildirme eki ekenmesiyle oluşturulmuştur. Bunun yanında şahıs zamirleri de cümlenin yüklemi konumunda kullanıldığında -dUr bildirme eki olmadan kullanılabilmektedir. Bu durum da da cümle isim cümlesi niteliğindedir. Tez metninde tespit edilen isim cümlesi örnekleri şunlardır

Téngri’ning yaḳīnlıġı bendege ékki **ḳısımdur**. (223a/11)

Biz biligligrek biz anıng ḥāliġa kişidin kim **yaḳīnraḳdur** ḥablü’l-veriddin anga. (223a/01

“edbāra's-sücūd” ékki **rekʿatdur** aḳşām namāzıdın song. (224b/18-19)

Ve ḥāl ol-kim Ḳurāndın burun Mūsā -ʿaleyhi's-selām- kitābı yaʿnī **Tevrāt érdi**. (206a/22)
Emrü'l-Mü'minīn Ebū Bekir -raḍıyallāhu ʿanh- kim altı ay **anasınıng̃ ḳursaġıda érdi.** (206b/16)
Ol ḥażret **yigirmi üç yaşlıġ édi** ve sefer ve ḥużūrda **anıng̃ refīḳi ve ḳarīni érdi.** (206b/17-18)

1.10.2.2. Fiil Cümleleri

Yüklemleri çekimli fiil olan cümlelere fiil cümlesi denmektedir. Tez metninde tespit edilen fiil cümlesi örnekleri şunlardır:
Ve buyurduḳ biz Ādemī'ġa anıng̃ ata ve anasıġa yaḫşılıḳ ḳılmaḳ. (206b/9-10)
Émdi kim ʿaẕāb kéldi alarġa. (208a/18-19)
Ve yarılḳamaḳ **tile** mü'min érler ve mü'mine ḫatunlarġa. (211b/16-17)
Yaʿnī **mededkārlıġ ḳılġay biz** eger Peyġamber bile **uruşsanġızlar**. (212b/02)
Ol ḥażret bile Mekke ehlining̃ arasıda ṣulḥ **vāḳıʿ boldı.** (213b/25)

1.10.3. Yükleminin Yerine Göre Cümleler

Yükleminin yerine göre cümleler kurallı cümleler ve devrik cümleler olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

1.10.3.1. Kurallı Cümleler

Bir cümlede yüklem unsuru cümlenin sonunda ise bu cümle kurallı cümledir. Tez metninde tespit edilen kurallı cümle örnekleri şunlardır:
Pes Ḫudāy'dın yarılḳamaḳ **tile**. (214a/11)
Belkim gümān iltür érdiṅgizler. (215b/03)
Anı Mekke'de **saḳladılar** ve anıng̃ ḳatlining̃ āvāzesi il ara **tüşti.** (216a/24-25)
Ve alar sizlerning̃ ḳorḳuçıṅgızdın ḳurġanġa **kirdiler**. (216b/16)

1.10.3.2. Devrik Cümle

Bir cümlede yüklem unsuru cümlenin sonunda değil ise bu cümle devrik cümledir. Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri Farsçadan tercüme edilmiş bir eser olduğu için devrik cümleler sıklıkla kullanılmıştır.Tez metninde tespit edilen devrik cümle örnekleri şunlardır:
Taḥḳīḳ bile kim Ḫudāy ḫoşnūd boldı ṣaḥābelerning̃ īmān kéltürgenleridin. (216b/06-07)
Ger **tileseng̃** muʿcizeni ḫān-ı nevālesidin. (217a/09)
Yaʿnī öltürür érdiṅgizler alarnı. (217b/10-11)

Ve **bardur** mü'minler sezā-vārraḳ ol kelimeġa alardın özge. (217b/24-25)

1.10.4. Anlamına Göre Cümleler

Tez metninde yer alan cümleler anlamalarına göre olumlu cümleler, olumsuz cümleler, soru cümleleri ve hitap cümleleri olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

1.10.4.1. Olumlu Cümleler

Olumlu cümlelerde yüklem unsurunu oluşturan eylemin gerçekleşme durumunun tüm zaman ve şahıslara göre olumludur. Yüklem unsurunu oluşturan ad da olumlu olarak bildirme eki alır. Tez metninde tespit edilen olumlu cümle örnekleri şunlardır:

Yoluguçılar öz başlarını ve térgüçiler başdın saçnı baʿżı **yoludılar** ve baʿżı **térdiler**. (218a/03-04)

Ve yene otuz fereşte anı **emīn ḳılurlar** tamuġ ʿaẕābıdın. (YA542b/15)

Durustluḳ bile kim **intiḳām tartḳuçı biz** ol künde. (543a/28)

1.10.4.2. Olumsuz Cümleler

Olumsuz cümlelerde yüklem unsurunda bulunan isim veya fiil olumsuzluk bildirmektedir. Bunun yanında Farsça dil özelliklerine uygun olarak "ne" olumsuzluk edatı ve "ne … ne" bağlacı ile de olumsuz cümle yapısı kurulmaktadır. Ancak böyle cümlelerde Türkçe olumsuzluk eki veya edatına rastlanmamaktadır. Tez metninde tespit edilen olumsuz cümle örnekleri şunlardır.

… ve hīç kişi ol évniṉg ḳaşdın **ḳılmas**. (YA544b/12)

Tatmaslar āḫiretde ölümni. (YA545b/05)

Ḥaḳ Subḥāne ḫaber bérdi kim uçmaḫnıṉg ḥayātıġa ölüm **yoḳtur**. (YA545b/07)

Yaʿnī aḫyār ṣevābınıṉg az olmaḳlıġı ve esrār ʿiḳābınıṉg artuḳ bolmaḳlıġı **vuḳūʿ tapmas.** (203b/13-14)

Ne anda fikr ḳılurlar ve **ne** anıṉg vāḳıʿ bolmaġayını müsellem tutarlar. (205a/12)

Cīniṉg mü'minleri uçmaḫ tégreleride raḫneler ve rabżlarda bolġusıdurlar **ne** cennetde. (cennette değil) (209a/15-16)

1.10.4.3. Soru Cümleleri

Soru cümleleri söz cümledeki söz konusu hareketin veya durumun sorularak vurgulanmasıyla oluşur. Tez metnindeki soru cümleleri genellikle "kim", "né", "ḳa*" soru

ifadeleri ve bu ifadelerden türetilen soru kelimeleri ile kurulmuştur. Tez metninde tespit edilen soru cümlesi örnekleri şunlardır:

ve kimge ol yār érdi? (215a/01)

Pes kimdür kim mālik bolġay sizler üçün? (215a/25)

sizlerniŋ ḳaṣdıŋız teḫallüfdin nédür? (215b/02)

Nédür séniŋ ḥāliŋ? (219a/04)

Né dāne kirmedi yérge ki çıḳmadı yana? (222b/08)

Ve ḳaysı yérde yétküçiniŋ istiẓhārı bile bu işi ḳılur mén? (205b/11-12)

Pes mén néteg cür'et ḳılur mén? (205b/11)

1.10.4.4. Hitap Cümleleri

Hitap cümlelerinde seslenme, emir verme, rica etme, diyalog oluşturma gibi unsurlar mevcuttur. Tez metninde tespit edilen hitap cümlesi örnekleri şunlardır:

Ve taḳı ilhām bérgil kim ʿamel ḳılayım. (206b/24)

Ve aytıŋızlar aŋa kim: “dıḳ tatġıl ve tartġıl bu ʿaẕābnı”. (YA545a/19)

Aytḳıl ay Muḥammed ol kişilerge kim īmān kéltürüptürler. (202b/18)

Çün ḥāżır boldı ayttı: “ay ʿÖmer ḳılıçnı ḳoy Ḫaḳ Subḥāne ʿafvġa buyurdı.” (203A/02-03)

Ve Emīrü’l-Mü'minīn ʿÖmer ayttı: “yā! Resūlullāh ol Ḫudāy bile kim séni ḥaḳ bile ḫalḳġa yiberdi kim özge ġażābnıŋ eṣerin méniŋ yüzümde körmegeyler ve yazuḳ ötrüside ʿafv u şaffetidin özge méndin müşāhede ḳılmaġaylar.” (203A/03-04-05)

1.11. SÖZCÜK YAPIMI

1.11.1. Fiilden Fiil Yapma

1.11.1.1. -(I)l/-(U)l (edilgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar

bér-i-l-ür (YA542b/10), ayt-ı-l-urt (204b/06), yiber-i-l-i-p (207b/26)

1.11.1.2. -(I)n/-(U)n (dönüşlülük fonksiyonu) eki ile yapılanlar

yüzle-n-i-p (216b/24), békle-n-di-ler (217a/02), eyle-n-ür (YA542b/24)

1.11.1.3. -(I)ş/-(U)ş (işteşlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar

ur-u-ş-sa-ŋızlar (212b/02), égre-ş-i-p-dür-ler (211a/02)

1.11.1.4. -Ar (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar

ḳop-ar-ġay-lar (207a/18), çıḳ-ar-ġay-lar (207a/18), ḳayt-ar-ġay sén (207b/22)

1.11.1.5. -(U)r (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar

art-u-r-ġay-lar (212a/26), yaş-u-r-u-p-dur-lar (212b/12), ay-u-r-dı (223b/14)

1.11.1.6. -ġur/-gür (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar

az-ġur-ma-dı-m (223b/18), tir-gür-ür (YA542b/26), yét-gür-gey (YA544b/21)

1.11.1.7. -ķur/-kür (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar

öt-ker-ür-ler (202b/21), bit-ker-dü-k (222b/04), ķurt-ķar-du-ķ (YA544a/07)

1.11.1.8. -(I)t/-(U)t (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar

körse-t-tü-k (223b/08), ķorķ-u-t-ġu+çı (YA542b/07), éri-t-gey (YA545a/15), yürü-t-gil (207a/01)

1.11.1.9. -tUr/-dUr (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar

ol-tur-u-p (223a/18), kél-tür-ü-p-tür (223a/20), in-dür-ür-ler (223a/25), tol-dur-ġay (223b/26)

1.11.1.10. -ġuz/-güz (ettirgenlik fonksiyonu) eki ile yapılanlar

oltur-ġuz-ġay (YA545a/29), tir-güz-di (202a/13)

1.11.1.11. -sA eki ile yapılan fiiller

kör-se-t-ür (202a/21)

1.11.2. İsimden Fiil Yapma

1.11.2.1. +lA eki ile yapılanlar

baġış+la-dı (203b/01), baş+la-dı-lar (206a/13), ḫūş+la-ġay sén (206b/25)

1.11.2.2. +A eki ile yapılanlar

oynay < oyun+a+y (YA544b/28)

1.11.2.3. +dA eki ile yapılanlar

in-de-gü-çi-ge (216a/09), ün-de-ş-me-n͡gizler

1.11.3. İsimden İsim Yapma

1.11.3.1. +dAş eki ile yapılanlar

ķarın+daş-lar+ı+mız+nı (217b/19), yol+daş+lıġ+ı+dın (206b/04)

1.11.3.2. +lıġ/+lig/+luġ/+lüg/+lıķ/+lik/+luķ/+lük eki ile yapılanlar

aşuķmaķ+lıġ (209b/12), ķara͡nġu+luġ+dın+dur (YA543a/04), yaḫşı+lıķ (206b/10), artuķ+luķ (207b/04), yétmek+lig+ni (214a/23), tirig+lik (222a/09), köp+lük (YA544a/23)

1.11.3.3. +lıġ/+lig/ +luġ/+lüg (sıfat yapma fonksiyonu) ile yapılanlar

leẕẕet+lıġ (lezzetli) (211a/07), aġu+luġ ķuzı (zehirli kuzu), derd+lig (dertli) (202a/23), türlüg türlüg fāyideler (202b/10)

1.11.3.4. +sIz (yokluk fonksiyonu) eki ile yapışanlar

gümān+sız (203b/02), éksük+siz (204a/22)

İsimden isim yapma eklerinin yanında +rAk karşılaştırma ve +ġı/+ḳı aitlik bildiren eklerle kurulan isimler de bu tezden madde başı sözcük olarak kabul edilmiştir.

kéç+rek (205b/24), ḳatıḳ+raḳ (210b/23), evvel+ġı (223a/10), burun+ġı (YA545b/06)

1.11.4. Fiilden İsim Yapma

1.11.4.1. -nç/-(I)nç/-(U)nç eki ile yapılanlar

ḳorḳ-u-nç+ı+dın+dur (221b/01), ḳızġa-nç+lıḳ (213a/21)

1.11.4.2. -ġu/-gü/-ḳu/-kü eki ile yapılanlar

bél-gü+ler+dür (202b/15)

-ġu/-gü/-ḳu/-kü eki -çI (meslek yapma fonksiyonu) isismden isism yapma eki ile birlikte çok sık kullanılmıştır.

ḳaç-ġu+çı (210b/01), bér-gü+çi (210b/26), iç-kü+çi+ler+ge (211a/08), tart-ḳu+çı+lar+dın (211a/18)

1.11.4.3. -(ı)ġ/-(i)g/-(u)g/-(ü)g/-(ı)ḳ/-(i)k/-(u)ḳ/-(ü)k eki ile yapılanlar

öl-ü-g (222b/05), ört-ü-k+lüg (224a/14), aç-ı-ḳ+ḳa (212b/07)

1.11.4.4. -ḳa eki ile yapılanlar

ḳıs-ḳa (209b/16)

1.11.4.5. -(U)ş/-(I)ş eki ile yapılanlar

ur-u-ş+ı+ġa (221b/10), ül-ü-ş+dür (220b/07),

1.11.4.6. -(U)m/-(I)m eki ile yapılanlar

öl-ü-m (223a/25), yar-ı-m (213a/19)

1.11.4.7. -n/-In/-Un eki ile yapılanlar

yaşur-un (221b/15), sa-n+lar+ı+ġa (222a/13)

1.11.4.8. -l eki ile yapılanlar

tüke-l (YA543a/09)

1.11.4.9. -I eki ile yapılanlar

yaŋşı < yaḳ-ış-ı (204a/27), taḳ-ı (206b/24)

1.11.4.10. -mUr eki ile yapılanlar

yamġur < yaġ-mur (208a/05), tamurıdur < tam-mur+ı+dur (222b/27)

1.11.4.11. -maḳ/-mek eki ile yapılanlar

bar-maḳ+da (223a/23), kör-mek+lik (223b/07)

Bu fiilden isim yapma eklerinin yanında -A ve -ġan/-gen/-ḳan/-ken sıfat fiil ekleri de tez metninde sıkça kullanılmış ve bazı kullanımlarda fiilden isim yapma ekleri gibi bir işlev yüklenerek geldikleri kelimelerde anlam farklılaşmasına ya da ek kalıplaşmasına uğramıştır. yarat-ı-l-ġan+lar (YA542b/24), az-ġan+raḳ (205a/21), yarat-ḳan-ı-mız (206a/27), yan-a (222a/09)

1.12. Transkripsiyon Harflerine Aktarmada Dikkat Edilen Hususlar

Tez metni transkripsiyon harflerine aktarılırken Duhan Suresi haricindeki diğer bölümler Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi nüshası esas alınmıştır. Duhan Suresi ise Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi nüshasında bulunmadığı için bu bölüm Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshası esas alınarak transkripsiyon harflerine aktarılmıştır.

Transkripsiyon harflerine aktarımda ayet başlangıçlarında paragraf başlatılarak koyu olarak ayet numaraları yazılmıştır. Ayet numaralarının haricinde köşeli parantez içinde "[ ]" varakların kaçıncı varak olduğunu gösteren varak numarası ile varak yüzünü belirten "a" ve "b" harfleri yazılmıştır. Her satırın numarası da parantez içinde "( )" belirtilmiştir. Transkripsiyon harflerine aktarımda tarif edilen bu şekil düzenlemesini tez çalışmmamızdan bir bölümü örnek gösterilerek şu şekilde somutlaştırılabilir:

"13. اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا Durustluḳ bile (27) alar kim ayttılar: رَبُّنَا اللّٰهُ bizi͡ng yaratḳanımız Ḫudāy'dur. ثُمَّ اسْتَقَامُوا Pes turdılar a͡nga ve ʿudūl étmediler [TS-206b/01] andın. Yaʿnī cemʿ ḳıldılar tevḥīd ara kim ʿilmni͡ng ḫulāṣasıdur istiḳāmet kim ʿamelni͡ng müntehīsidür. Baḥrü'l-Ḥaḳāyıḳ'da (2) aytıpdur kim istiḳāmet körse né cevāriḥ bile şeriʿat aḥkāmını͡ng taʿahhüdiġa ve nüfūs bile ṭarīkat ādābı bile (3) te'dībge ve ḳulūb bile taʿalluḳātdın taṣfiye bile ve ervāḥ bile ṣaffāt envārıdın tecelīġa ve her bile tevḥīd-i maḥżġa ve (4) ḫafī bile fenāġa Ḥaḳḳ'dın özge ve beḳā-ı Ḥaḳḳ'ḳa ve istiḳāmet kemāli budur. Ve bilmek kérek kim istiḳāmet yoldaşlıġıdın (5) başḳa ve ṣavl-ı kemāl sırr menzilige fikridür."

Yukarıda örnek olarak verilen bölümde görüldüğü gibi yazma eserde üzeri kırmızı mürekkeple çizili olan ayet bölümleri transkripsiyon harflerine aktarımda Arap harfleri ile yazılmıştır. Yazma eserde ilgili surelerin ayetleri haricindeki atıf yapılan ayetler, hadisler, dualar, Arapça ve Farsça ibareler transkripsiyon harflerine aktarılarak ve dipnotlarda anlamları açıklanarak transkripsiyon harflerine aktarımda gösterilmiştir.

Yazma eserde yapılan yazım yanlışları ve kısaltmalar transkripsiyon harflerine aktarılırken < > işaretleri arasında düzeltilmiş ve dipnotlarda gösterilmiştir. Tez çalışmasına konu olan bölümler Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi nüshası ve Yusuf Ağa Kütüphanesi nüshası karşılaştırılarak tenkitli metin oluşturulurken iki nüsha arasındaki farklılıklar tespit edilip dipnotlarda belirtilmiştir.

Yazma eserde yer alan kişi adları, yer adları, eser adları ve diğer özel adlar transkripsiyonlu metinde Türkiye Türkçesi imla kurallarına uygun bir şekilde ilk harfleri büyük harf olacak şekilde ve kendilerinden sonra gelen çekim ekleri kesme işareti ile ayrılmış şekilde yazılmıştır. Bunun yanında nokta, virgül, iki nokta, ünlem işareti, tırnak işaretleri gibi imla kuralları da Türkiye Türkçesi yazım özellikleri göz önüne alınarak uygulanmıştır.

Yazma eserde bazı Arapça ve Farsça kelimelerde ى harfi (elif-i maksure) ile biten kelimeler "ā" (uzun a) harfi ile transkripsiyon harflerine aktarılmıştır.

تعالى Taʿālā (220a/26), **موسى** Mūsā (218b/02), **ماسوى** māsivā (YA542b/02)

Yazma eserde Türkçe kelimelerde ilk hecede bulunan /é/ (kapalı e) sesi Arap harfleriyle yazılırken اي ile karşılanmaktadır. Transkripsiyonlu yazımda bu ses "é" harfi ile karşılanmıştır.

ييرنى yérni (202a/13), **تينكرى** Téŋ̄gri (223a/08), **ايردى** érdi (202b/17)

Yazma eserde genellikle Arapça kelimelerde kullanılan أ ئ ؤ ء hemze karakteri kelime ortasında ا harfi ve ى harfi arasında kullanıldığı durumlarda transkripsiyon harflerine aktarılırken /y/ sesini karşılayan "y" harfi ile gösterilmiştir. Bu durum haricindeki hemzeler ise transkripsiyon harflerine aktarılırken /'/ ile karşılanmıştır.

دائم dāyim (219a/03), **فائده** fāyide (223b/20), **جائز** cāyiz (YA544a/19), **جرئت** cür'et (218b/27), **جزأ** cezā' (224b/24)

Yazma eserdeTürkçe sözcüklerde /ç/ ve /p/ ünsüzleri /c/ ve /b/ ünsüzlerini karşılayan **ج** ve **ب** Arap harfi ile yazılmıştır. Buna rağmen Türk dilinin ses özelliklerinin tarihsel gelişimi göz önünde bulundurularak bu harfler transkripsiyon harflerine aktarımda "ç" ve "p" harfleri ile karşılanmıştır.

جيقيب كيليب "çıḳıp kélip" (219a/19), **اولجا** "olça" (208a/23), **قاجيب** "ḳaçıp" (219b/03), **تولوب سين** tolup sén (223b/26)

Yazma eserde nazal n sesi Arap harfleri ile **نك** biçiminde iki harfle karşılanmıştır. Tez metninde **نك** biçiminde yazılan nazal n sesi transkripsiyon harflerine n͡g olarak aktarılmıştır.

سونكرا : son͡gra (222a/11), **تينكرى** tén͡gri (223a/08), **مينك** min͡g (203b/27)

2. METİN

SŪRETÜ'L-DUḪĀN[149]

[YA-542a/27] Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm

1. İmām Ebū'l-Leys -raḥmetullāh- özining tefsīrıda (28) İmām Muḥammed Ḫakim Tirmīẕī -ḳuddese sırrehu- naḳl ḳılur kim Ḥaḳ Subḥāne barça ḥükümler ve ḳaṣaṣnı sūre-i (29) maṣdar-ı dehda ḥurūf-ı muḳaṭṭaʿā bile müctemiʿdür. Ol ḥurūfda cemʿ ḳılıpdur mücmelen ve çün anı ta- (30) pınmas meger nübüvvet ve velāyet ṣāḥibi ʿavāmġa bildürmek üçün barça sūrede tafsīl béripdür. [YA542b/1] Ve aytıpdurlar ol ḥurūf işāret-dür kelimelerge. Andaḳ kim ḥa-mimde aytıpdurlar kim ḥamiyyetü'l- muḥibbīn ḥimāyet (2) ḳıldım öz dostlarımnı māsivā teveccühdin. Ve ayturlar anıng maʿnāsi oldur kim حٰمٓ ay ḳażı (3) işi yasaldı ve mühim aytıldı.

2. وَالْكِتَابِ الْمُبِينِۙ Ant behride kitāb bile kim Ḳurān'dur ṣarf-ı kerem bile.

3. (4) اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ uluġ ve bereketlıġ kéçede kim Ḳadir kéçesi-dür. (5) Ve ḳaysı bereket anga teng bolġay kim ol kéçede kitāb-ı kerīm kim dünyā ve dünyevī menāfiʿning sebebü ve rehberi (6) ve maʿnevī meyāminning vāsıṭası-dur. Levḥ-i maḥfūẓdın dünyā kökke nüzūl-ı şerifin erzānī tuttı. اِنَّا كُنَّا Du- (7) rustluḳ bile kim biz bar biz. مُنْذِرِينَ Ḳorḳutḳuçı Ḳurān inzāli bu kéçede ve cemʿi anga- (8) durlar kim leyl-i mubārek berāt kéçesidür. Ve ol Şāʿbannıng yartusınıng kéçesidür ve anıng (9) bereketi fereşteler nüzli ve daʿvet icābeti ve aḳżıye faṣlı ve naʿim taḳsīmidür.

4. فِيهَا Bu kéçede يُفْرَقُ (10) ayırıp ve faysal bérilür. كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍۙ Her işi kim ḥükm ḳılıpdur barça yılda rızḳlar ve ecel- (11) lerdin. Ve berāt kéçesi fāṣıla kéçeleridindür kim bu ümmetke béripdürler. Ḥadīṯde kélip (12) dür kim bu kéçede yarlıḳarlar yazuḳlardın her tügining sanı bile kim né kélip ḳuyılarıġa- (13) dur. Ve bu kéçede zemzem suyı artuḳ bolur ve ṣāḥib-i Keşşāf kéltürüpdür kim ḫaberdārdur kim her kim bu (14) kéçede yüz rekʿat namāz oḳusa Ḥaḳ Subḥāne yüz fereşte yiberür ta anıng bile bolġaylar. Otuz (15) fereşte anga işāret bérgeyler uçmaḥġa. Ve yene otuz fereşte anı emīn ḳılurlar tamuġ ʿaẕābıdın. (16) Ve otuz san alardın dünyevī afetlernı andın tıyarlar. Ve yene on fereşte şeyṭān mekāyididin defʿ (17) ḳılurlar andın. Ve bu kéçede niʿmet vaẓā'ifin bendelerge üleştürürler.

[149] YA.[542a/27dk.]: TS. nüshasında Sūretü'l-Duḫān (Duhan Suresi) bulunmamaktadır. Bu sebeple Duhan Suresi YA. nüshası esas alınarak okunmuştur.

5. اَمْراً Buyurduḳ biz buyurmaġı (18) ḳażāyā[150] tafṣīli bile bu kéçede. مِنْ عِنْدِنَاۤ bizing̃ ḳatımızdın اِنَّا كُنَّا durustluḳ bile kim bardur biz. (19) مُرْسِلِينَۚ Yibergüçi nebī kim Muḥammed sén.

6. رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَۚ Baġışladı Perverd-gārıng̃dınsın ḫalḳḳa. (20) Andaḳ kim özge yérde ayttı: *“vemā erselnāke illā raḥmeten lil-ʿālemīn”* [151] yā yibergüçi biz Cibrīl'ni Ḳurān bile öz (21) ḥabībimġa yā fereştelerni bu kéçede mü'min selāmıġa. اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ durustluḳ bile kim Ḫudāy (22) éşitküçidür bendelerning̃ barça sözini. الْعَلِيمُۢ Dānādur alarnıng̃ barça niyetlerige
7. رَبِّ (23) السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Kökler ve yérlerning̃ Āferīdegār'ıdur. وَمَا بَيْنَهُمَاۗ Ve olça alar aradur. Pes (24) bilin̄gizler ay yaratılġanlar اِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ eger barsız sizler kim eylenür sizler yaʿnī (25) yaḳīnıng̃ tileküçileri.

8. لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ Hīç maʿbūdī tapınmaḳ müstaḥaḳ yoḳtur. Meger ol يُحْيِۦ (26) tirgüzür وَيُمِيتُۖ öltürür yaʿnī oldur mevt ve ḥayātnıng̃ mūcidi رَبُّكُمْ oldur sizler- (27) ning̃ Perverd-gārıng̃ız وَرَبُّ اٰبَآئِكُمُ الْاَوَّلِينَ ve sizlerning̃ evvalġı atalarıng̃ızınıng̃ perverd-gārı.

9. بَلْ (28) هُمْ Kāfirler bu sözge mūḳın émestürler. Belkim alar شَكٍّ فِي şekkdedürler Ḳurān'dın. يَلْعَبُونَ O - (29) yun ve istihzā ḳılurlar anıng̃ bile.

10. فَارْتَقِبْ Pes sén köz tutġıl alar üçün يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاۤءُ (30) kündüzni kim kélgey بِدُخَانٍ مُبِينٍۙ āşikāre tuttı ʿaẕāb-ı ġālib şerrni tütün aytur. Pes murād ʿaẕābī **[YA543a/1]** dur kim nāzil bolġay müstehzīlarıġa. *ʿĀynü'l-muʿānī*'de kéltürür söz kim murād-ı ġabāridür kim mekke feṯḥi- (2) ning̃ küni biyik boldı. Andaḳ kim havānı yaptı. Ve ayturlar kāfirlerning̃ ḳaḥṭı ve cūʿ zamānı (3) érdi kim peyġamber[152] duʿāsı bile mecāʿet ve şiddet alarġa müstevlī boldı ta ölgen étlerni tirikligi (4) bile yér érdiler. Duḫān ʿibāret közning̃ ḳarang̃guluġdındur kim ḳarın açḳānlıġdın kim ḳarın (5) açḳān kişi köz żaʿafıdın özi ve kök ara duḫān şeklliġa körer. Ve *Tibyān*'da aytıp-dur kim ḳaḥṭ yılı- (6) da ḳuruḳ yıllıġ sebebi bile ḳarang̃gu ġubārī yérdin ḳoparılur tütün şekli bile ve bu cihetten ḳaḥṭlıġ (7) yılnı seneü'l-ġabrā ayturlar. Ve ʿāmu'l-ramād tesmiyyesining̃ vechi uşbu-dur ve baʿżınıng̃ ḳavli oldur kim bu duḫān (8) ḳıyāmet

[150] YA.[542b/18] ḳeżāyā: sorunlar: ayet olmamasına rağmen Arapça'daki yazımıyla yazıldığı için üzeri kırmızı ile çizilmiştir.
[151] YA.[542b/20] vemā erselnāke illā raḥmeten lil-ʿālemīn: “Ve biz seni, ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” (Kur'ân-ı Kerîm, 21/107)
[152] Peyġāmber: yazım yanlışı yapılmıştır. Peyġamber olarak okunmalıdır.

ʿalāmetleridin biri bolġusıdur. Andaḳ kim eşrāṭü'l-sāʿit ḥadīşide kélip-dür kim *"feẕikrül duḫān (9) veldeccāl"*[153] ve ol tütün bolġay kim Maşruḳdın Maġrebġa ḥadd.

11. يَغْشَى النَّاسَ Tükel tutar kişilerni ve ḳırḳ (10) künge tartar mü'minlerge andın tuman dég ḥāleti vāḳıʿ bolur ammā kāfirlerni mehveş ve serāsīme ḳılur. Fe fereşte- (11) ler alarġa ayturlar. هٰذَا عَذَابٌ اَلِيمٌ Bu derdlig ʿaẕāb kim Ḥaḳ Subḥāne vaʿde ḳılıp érdiler alarġa alar (12) zārīlep aytḳaylar:

12. رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ ay bizing Perverd-gārımız köter bizdin bu ʿaẕābnı (13) اِنَّا مُؤْمِنُونَ durustluḳ bile kim biz īmān kéltürgenler biz ʿaẕāb kötergendin song yaʿnī bu belā kim köter – (14) ilür īmān kéltürür biz Ḥaḳ Subḥāne aytur kim:

13. اَنّٰى Néteg bolġay لَهُمُ الذِّكْرٰى alarġa pend almaḳ ve bu çaġlıġ – (15) ʿaẕāb bile. وَقَدْ جَاءَهُمْ Ve ḥāl ol kim kéldi alarġa رَسُولٌ مُبِينٌ yiberilgeni muʿcizeler āşikāre aytılġuçı (16) ve alar aning bile pend alġuçı bolaylar.

14. ثُمَّ تَوَلَّوْ Pes arḳa anga ḳıldılar yaʿnī yüz évirdiler عَنْهُ īmāndın anga (17) وَقَالُوا مُعَلَّمٌ ve ayttılar. Olar girānīdür yaʿnī cebr ve yesār Ḳurān anga ögretürler. مَجْنُونٌ Dīvānedür ve aning (18) dimāġı miḫyaṭ boluptur bā-vücūd bu barçadın çün īmāngā raʿde bérilürler.

15. اِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ Durustluḳ (19) bile kim biz ʿaẕābnı kötergüçisi biz alardın. قَلِيلاً Az zamānı yaʿnī ḳaḥṭnı éltür biz peyġamber duʿāsı bile (20) alarning ʿömrlering āḫiriġa ḥadd ammā hīç fāyide bérmes. اِنَّكُمْ عَائِدُونَ Durustluḳ bile kim siz- (21) ler ḳaytḳuçılar sizler küfrge. Kéltürüptürler kim Ebū Süfyān cemʿi bile Ḳureyş'din Medīne'ge kéldiler Ḫudā (22) ve raḥm bile ant peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ġa bérdiler. Ve ol ḥażret duʿā ḳıldı ḳaḥṭ belāsı köterildi. (23) Ve alar andaḳ küfrge rābiḫ érdiler. Ve baʿżining ḳavli bile kim duḫānnı ḳıyāmet ʿalāmetini tutġaylar. Çün kimiler duʿā (24) ẕikri ḳılġaylar. Ḳırḳ kündin song duḫān köterilgen ve alarġa ḳaytḳaylar hem ol ḥāllarıġa kim bar ér- (25) diler şirk ve fısḳsın

16. يَوْمَ نَبْطِشُ لْبَطْشَةَ الْكُبْرٰى Barġıl kündüzni kim tutḳay biz kāfirlerni uluḳ (26) tutmaḳ yaʿnī ḳıyāmet küni. Ve Demyātī tefsīride kéltürüptür kim murād Bedr künidür kim Ḥaḳ Subḥāne

[153] YA.[543a/9] feẕikrül duḫān veldeccāl: duhan zikredildiğinde deccal gelecektir anlamında

riʿāyet (27) ḳılur müşriklerni kim ol künde tutḳay biz alarnı uluḳ ʿuḳūbeti bile öltürmek ve esīr ḳılmaḳ. اِنَّا مُنْتَقِمُونَ (28) Durustluḳ bile kim intiḳām tartḳuçı biz ol künde.

17. وَلَقَدْ فَتَنَّا Ve durustluḳ bile kim biz imtiḥān ḳılduḳ قَبْلَهُمْ (29) Mekke kāfirleridin burun قَوْمَ فِرْعَوْنَ ḳaḥṭ gürūhnı Firʿavn mülāzımlarıdın. وَجَاءَهُمْ Ve kéldi alarġa [YA-543b/1] رَسُولٌ كَرِيمٌ büzürg-vār peyġamberi ḥaseb ve nesebde yaʿnī Mūsā bin ʿİmrān -ʿaleyhi's-selām-.

18. اَنْ اَدُّوا اِلَيَّ Anıng bile kim edā' ḳılġay (2) sizler yaʿnī élig yatġay sizler. Ve yiberingizler munıng bile عِبَادَ اللّٰهِ Ḫudāynıng bendelerni yaʿnī (3) érenlerni. اِنِّي لَكُمْ Durustluḳ bile kim mén sizlerge رَسُولٌ اَمِينٌ yiberilip mén emīn vaḥy bile. Ve müteheyyim yaratur (4) mén ḫalḳıng yaḫşılıġın tilemekde.

19. وَاَنْ لَا تَعْلُوا Ve kélip mén anıng bile kim baş tartmaġay sizler (5) gīr kéltürmegey sizler عَلَى اللّٰهِ ḫudāyġa ve anıng vaḥynıng ihānetin körsetmegey sizler. اِنِّي اٰتِيكُمْ (6) بِسُلْطَانٍ Durustluḳ bile mén kéltürgüçi mén sizlerge ḥücceti مُبِينٍ rūşen öz müddeʿāmnıng şıdḳıġa. (7) Firʿavnīler bu sözni éşitkendin song Mūsā -ʿaleyhi's-selām-nıng azārınıng ḳaşdın ḳılurlar. Ay kim

20. وَاِنِّي عُذْتُ (8) ve durustluḳ bile kim mén penāh ilttim بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ öz Āferīdegār'ım ve sizlerning Āferīdegārıngızġa. اَنْ تَرْجُمُونِ (9) Andın kim menʿ-i seng yaratılġay sizler yā öltürgeyler yā sökgey sizler ve olça méning saḳlaġuçımdur.

21. (10) وَاِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِي Ve eger yāver tutmasangızlar méni ve īmān kéltürmes sizler. فَاعْتَزِلُونِ Pes Ḳarāḳḳa (11) barıngızlar méndin ve āzürde ḳılmangızlar méni. Alar ol ḫażretning sözin ḳabūl ḳılmay çıḳa ḳıla başladılar (12) élig til bile.

22. فَدَعَا رَبَّهُ Pes oḳudı Mūsā özining Perverd-gār'ını اَنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ anıng bile kim bu (13) ḳaḥṭ gürūhı قَوْمٌ مُجْرِمُونَ gürūhīdürler muşırr küfr ve kibirge yaʿnī alarnı helāk ḳılġıl kim müşriklerdürler. Ḫaḳ Taʿālā (14) anıng duʿāsın icābet ḳılıp ayttı:

23. فَاَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا Pes iltgil kéçe bile ménig bendelerimni Mışırdın. (15) اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ Durustluḳ bile kim sizler songdın kirgüçiler sizler yaʿnī sizler kim barsangızlar Firʿavn ve anıng (16) ḳavmi ḫaber-dār bolġaylar ve sizlerning songızdın kirgeyler ve deryā ḳaraġḳa yétken bolġay sizler. Pes ʿaṣā (17) deryāda ursang yarılur ve anda yollar peydā bolur. Benī İsrā'il bile ötgil.

24. وَاتْرُكِ الْبَحْرَ Ve ol deryānı ḳoy رَهْواً (18) sākin ve arasıda ol vech bile kim yollar anga ṭāhir bolġay. Yaʿnī yene ḳatla ʿaṣā anga urma tā öz ḥāliġa (19) barġay ve ḳoyġıl tā ḳaḥṭīlar kirgeyler ve ḳorḳma. إِنَّهُمْ Durustluḳ bile kim جُنْدٌ مُغْرَقُونَ gürūh-ı ġarḳā bo-l (20) ġaylardurlar yaʿnī barçası ol deryāda ġarḳ bolġusıdurlar. Pes Firʿavnīler tamāmı bile ġarḳ boldılar.

25. كَمْ تَرَكُوا (21) Né köp ḳoydılar مِنْ جَنَّاتٍ būstānlar وَعُيُونٍ ve aḳar-sular[154]

26. وَزُرُوعٍ [155] ve yétilgen ékinler وَمَقَامٍ كَرِيمٍ (22) ve ārāste yaḫşı menziller

27. وَنَعْمَةٍ كَانُوا ve tenaʿum ve bir hᵛār-dārlıġ esbānı kim bar érdiler. فِيهَا Ol niʿmetde فَاكِهِينَ (23) matʿumlar ve sévünçluḳ.

28. كَذٰلِكَ bizing işimiz mükezzibler bile munıng dékdür. وَأَوْرَثْنَاهَا Ve mīrāṣ bérdük (24) biz alarnıng menzillerni ve yérlerni قَوْماً اٰخَرِينَ özge gürūhīġa kişilerdin yaʿnī Benī İsrā'ilġa.

29. فَمَا بَكَتْ Pes (25) yıġlamadı عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ alarġa kök وَالْأَرْضُ ve ne yér yaʿnī alarnıng helākıdın kişilerġa ḥesāb yoḳ (26) édi. Muʿāllemda kéltürüptür kim çün mü'min ölse ḳırḳ ṣabāḥ kök ve yér anga yıġlarlar. Ve Enes -raḍıyallāhu ʿanh-dın (27) menḳūldur kim ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- aytıpdur kim hīç bende bolmaġay alar[156]. Meger kim anga kökde ékki éşik (28) bolmaġay kim anıng rūzīsi andın inip kélür ve éşikdin kim anıng ʿameli andın yuḳarı barur. Pes bende (29) kim zeḳāt ḳılsa bu ékki éşik rızḳ nüzūli ve anıng ʿamelining ʿurūcıdın maḥrūm ḳalurlar anga yıġlar- **[YA-544a/1]** lar. ʿAttār[157] -raḥmetullāh- aytur kim kökning yıġlamaġı anıng eṭrāfınıng ḳızılıdur. Ve Muʿāllemda kéltürüptür (2) kim Ḥüseyn Bin ʿAli -raḍıyallāhu ʿanhā- kim şehīd boldı kök anga yıġladı. Ve anıng yıġlamaġı ol édi (3) āfāḳ eṭrāfı ḳızıl boldı. Ve aytıpdur kök ve yérning yıġlamaġı Ādemīlerning yıġlamaġı dékdür[158]. Ve baʿżı (4) angadurlar kim ʿalāmeti alarġa ẓāhir bolur kim delīl bolġay ḥüzn ve esefḳa. Andaḳ yıġlamaġı kim aġlebġa (5) daldur 'ilm ve endūhgār. Her taḳdīr bile çün Firʿavnīlerġa ʿameli kim kökke barġay yoḳ édi ve yér- (6) yüzide hem yaḫşı iş ḳılmadılar.

[154] YA.[543b/21] "aḳar-sular" kelime grubunun üzerinde tok bulak yazmaktadır.
[155] YA.[543b/21] وَزُرُوعٍ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[156] YA.[543b/27] "alar" kelimesi yazılırken r harfi yazılmamıştır.
[157] YA.[544a/1] "raḥimehullāh" kelimesinin başındaki r harfi yazılmamıştır.
[158] YA.[544a/4] "dék" kelimesi satırın üst kısmına yazılmıştır.

Kök ve yér alarġa yıġlamadı. وَمَا كَانُوا Artuḳ édiler مُنْظَرِينَ mühlet (7) bérilgenler vaḳtidin özge vaḳtıġa.

30. وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي اِسْرَٓائِيلَ Ve her āyine ḳurtḳarduḳ biz Benī İsrā'ilni (8) مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِۙ ẖᵛār ḳılġuçı ʿaẕābdın kim Firʿavnnıng̃ ḳuralluġı érdi ve oġlanlar (9) öltürmek ve ruḥ-ı ʿamelde ʿaẕābı vāḳıʿ.

31. مِنْ فِرْعَوْنَۜ Firʿavndın اِنَّهُ كَانَ عَالِياً durustluḳ bile kim (10) bar érdi baş tartḳuçı özining̃ biyik étken مِنَ الْمُسْرِفِينَ kāfirlerdin kim ötküçidürler īmān (11) ḥaddlarıdın

32. وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ Ve durustluḳ bile kim tanladuḳ biz Mūsā ve Benī İsrā'ilning̃ mü'minlerni (12) عَلٰى عِلْمٍ dānişġa yaʿnī bildük biz kim alar sezā-vārdurlar. Anıng̃ bile kim sılaġay biz alarnı عَلَى الْعَالَمِينَۚ (13) alarnıng̃ zamānınıng̃ ʿālīlarıġa.

33. وَاٰتَيْنَاهُمْ Ve bérdük biz alarġa مِنَ الْاٰيَاتِ ḳudret bélgüleridin. (14) مَا فِيهِ بَلٰٓؤٌا مُبِينٌ Olça anda niʿmet āşikāre érdi deryānıng̃ yarġanı mén ve selvā ayırġanı[159] dék.

34. اِنَّ هٰٓؤُلَاءِ (15) Durustluḳ bile kim bu gürūh yaʿnī Ḳureyşnin̂ kāfirler لَيَقُولُونَۙ her āyine ayturlar.

35. اِنْ هِيَ Yoḳtur pes anıng̃ (16) ʿāḳıbeti ve ḥālning̃ ḫātmesi. اِلَّا مَوْتَتُنَا Meger evvalġı ölüm dünyāda ve andın song̃ ḥayāt[160] yoḳtur وَمَا نَحْنُ [161] (17) Ve yoḳtur biz بِمُنْشَرِينَ tirilgenler ve ḳoparılġanlar ölgendin song̃.

36. فَأْتُوا بِاٰبَائِنَٓا Pes kéltürüng̃üzler (18) bizing̃ atalarmızını اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ eger barsizler çın aytḳuçılar tirgüzmekde ölgendin song̃. (19) bu söz alardın cehl érdi. Anıng̃ üçün kim ne her-né cā'iz bolġay anıng̃ vāḳıʿ bolmaġı. Ḫudāy- (20) dın ḫāṣ vaḳtıda lāzım bolġay anıng̃ vücūdı ve ẓuhūrı her vaḳt bile kim özge tilegey. Pes baʿṣ- (21) nıng̃ vaʿdesi kim āḫiretdedür. Eger dünyāda vāḳıʿ bolmasa kişige ang̃a taḥakküm yétmegey.

[159] ayır<ġ>anı
[160] YA.[544a/16] "ḥayāt" kelimesi satırın üst kısmına yazılmıştır.
[161] YA.[544a/17] Ayetin الْأُوْلٰى bölümü metinde bulunmamaktadır.

37. اَهُمْ خَيْرٌ Āyā Ḳureyş- (22) ning yaḫşıraġıdurlar ḳuvvet ve şiddet ve māl ve şevketde. تُبَّعٍ اَمْ قَوْمُ yā ḫamīri Tubbiʿ ḳavmi kim leşkeri (23) érdiler ʿiẕẕet ve ülfet bile ve köplük ġānīda. وَالَّذِينَ Ve alar dağı kim bar érdiler مِنْ قَبْلِهِمْ Tubbiʿ (24) ḳavmidin burun ʿĀd dég ve Ṣemūd ve andın özge kim çün īmān kéltürmediler. اَهْلَكْنَاهُمْ (25) Helāk ḳılduḳ biz alarnı. اِنَّهُمْ كَانُوا Durustluḳ bile kim bar érdiler alar. مُجْرِمِينَ Gürūh-ı kāfirler (26) ve baʿṣ ve ḥaşr ve mengizleri ve iḫbār ve āṣār naḥiv işidin andın müfehhim bolur kim melekī érdi ḫamīr-(27) din. Anıng künyeti Ebū Kerb ve anıng atı Esʿed Bin Melikā Kerb köp Ḥaşm ve Tubbiʿ bile ʿālemning maşrıḳdın (28) ġarbġaça kézdi ve Ḥiretni binā ḳılıp Semerḳandnı dağı eşher ḳavl bile ol yasadı. Ve rivāyeti (29) İbn-i ʿAbbās -raḍıyallāhu ʿanh-dın bar kim ol peyġamber érdi. Ve ḥadīṣde kékilipdür kim bilmes mén kim Tubbiʿ peyġamber [YA-544b/1] érdi ve peyġamber émes érdi. Ve ʿĀīşe Ṣıddıḳa -raḍıyallāhu ʿanhā-dın menḳūldur kim sökmengizler Tubbiʿ'ni (2) kim İslām kéltürüptür. Ve bu cihet üçün Ḥaḳ Taʿālā anıng ḳavmini meẕemmet ḳılıpdur ne anı Muʿāllemü'l- (3) Tenvīlde kéltürüptür kim vaḳtī Medīne'de anıng oġlını öltürdiler ve ol ol yérni ehllerining ḳaṣdıġa (4) leşker iltti ékki ḫaber Benī Ḳureyżādın kim Ḳaʿab ve Esed atlıġ érdiler. Bu ḫaberni éşitip anıng ḳaşıġa bardılar (5) ve ayttılar bu cür'etni ḳılma kim Medīne āḫir zamān peyġamberining hicret ḳılur yéridür. Ve ol ḥażret-i (6) -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellemning- taʿrīfin ḳıldılar. Ve ol Medīne ehlining öltürmegi ve tilemeginig ba- (7) şıdın ötti ot tapınġuçı érdi. Ve ol ékki ḫabernig eylemekide Müselmān boldı. Ve cemʿi ile (8) kitāb ehlidin ménge yüzlendi nefer-i Hüẕeyl'din anıng yolınıng başıġa kélip ayttılar: delālet ḳıla- (9) lıng biz séni évige kim anda güncīdür kümiş ve mürvārīd vezīr ḥaddin ayttı: Ḳaydadur? Ayttılar: Mekke- (10) de ve alarnıng ġavżı ol érdi kim ol Kaʿbe évining ḳaṣdın ḳılġay ve helāk bolġay. Tubbiʿ günc ve évning (11) ḳışṣasın iḫbārġa arada kéltürdi ayttılar: Ey! melek zinhār kim ol biḳāʿnıng şarḳraġıdur (12) bir yüzide ve hīç kişi ol évning ḳaṣdın ḳılmas. Meger kim helāk bolġay ve sanga anda barmaḳ kérek (13) ve anıng taʿẓīmin ḳılmaḳ kérek ve ḳurbān buyurmaḳ kérek Tubbiʿ bardı ve évge ton kéydürdi ve altı ming (14) téve ḳurbān ḳıldurdı. Ve andın ménge yüzlendi anıng ḳavmi żamīrdin muḫālefet ḳıla başladılar kim pes (15) song dīnimizdin ḳaytıp sén biz sanga yaratmas biz. Tubbiʿ Ḫudāy tapınmaḳlıġnıng delīllerin alarġa (16) oḳudı. Ve alar baş tartmaḳḳa arturup ayttılar: Biz ot bile sınar biz ve otı bar érdi tağı étegide (17) mén tağlarıdın kim çün ékki kişining biribirige daʿvī bolsa édi ol otḳa kirer érdiler. (18) Mübṭal köyer érdi ve muḥaḳḳaḳḳa iffeti yétmes érdi. El-ḳışṣa[162]: Özining muṣāḥḥaf bile otḳa (19) kirdiler ve selāmet bile çıḳıp kéldiler. Ve alarnıng kişileri kirip tükel köydiler. (20) Ve yér erbābı Şükrullāh Mesāʿihim ḳaşıda şirretḳa ulaşıp-dur

[162] YA.[544b/18] el-ḳışṣa kelimesinin üzeri kırmızı ile çizilmiştir.

Tubbiʿ-nāme bitidi. Ḥażret-i peyġamber (21) -ṣallallāhu ʿaleyhi ve’s-sellem-ġa ve Şamul Yehudi’ġa tapşurdı kim eger ḥażretni tapsa anga yétgürgey. Ve alar (22) öz oġlanlarıġa tapşurġay ve vaṣiyyet ḳılsun kim ʿarżġa yétgürgeyler yigirmi bir néçe oġul (23) Şamul nesebidin Ebū Eyūb el-Enṣārī érdi -raḍıyallāhu ʿanh- ol nāmeni ʿarżġa yétgürdi. (24) Ḥażret Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve’s-sellem- üç nevbet ayttı kim: Merḥabā! balāḫü’l-ṣāliḥ. Ve er-Raḳḳāşī -raḥmetullāh-dın (25) naḳldur kim Ebū Kerb Esʿed Ḥimyerī īmān kéltürdi bizing peyġamberimiz -ṣallallāhu- (26) ʿaleyhi ve’s-sellem-ġa. Ol ḥażretning mebʿaṣıdın burun yétti yüz yılda Dercü’l-Dürer’da kéltürüptür kim (27) ménig éllig üç yıl müddeti bile hicretdin burun kim ménig ḳırḳ yıl biʿsetdin burun (28) bolġan bolġay.

38. وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ Ve yaratmaduḳ biz kök ve yérni وَمَا بَيْنَهُمَا ve ol- (29) ça anıng aradur لٰعِبِيْنَ oynay yaʿnī ḥikmet bile yaratılıp biz ne oyun bile belkim barça [YA-545a/1] maḥlūḳātnı kāmile ḥikmet bile ẓuhūrġa kéltürüptür. Ve ḥikmetdin revā émes kim Ādemīlerni mühmel ve muʿaṭṭal (2) ḳoyġay biz ṣevāb ve ʿiḳāb biz.

39. مَا خَلَقْنَا هُمَا Yaratġaydur biz yér ve kök ehlini اِلَّا بِالْحَقِّ (3) meger ḥaḳ üçün kim ol ḥaşriyyet-dür ṭāʿatḳa ve ʿukūbetdür maʿṣiyyetḳa. وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ Velikin müşrik- (4) lering köpregi uẕlet sebebi ve fikret yoḳluġı bile لَا يَعْلَمُوْنَ bilmesler kim ḥükm faẕlı ḥaḳ bile (5) bolġay.

40. اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ Durustluḳ bile kim Ḥaḳḳ’ning ayrılur küni bāṭıldın ayrılmaġlıḳ mü'min (6) ve kāfir ve muṭīʿ ve ʿalī ara مِيْقَاتُهُمْ اَجْمَعِيْنَ barça Ādemīlering yıġılmaġınıng vaḳtidür.

41. يَوْمَ- (7) لَا يُغْنِيْ küni kim defʿ ḳılmaġay مَوْلًى dostı ve ḳarındaşı عَنْ مَوْلًى özining dostı ve kar- (8) ındaşıdın شَيْئًا némeni bizing ʿaẕābımızdın yā söz yétkürmes kişi kişige hīç néme bile. وَلَا هُمْ (9) يُنْصَرُوْنَ Ve bolmaġaylar dostlar kim yārī étigeyler özge dostlardın.

42. اِلَّا مَنْ رَحِمَ اللّٰهُ Velikin kişi (10) kim Ḫudāy anga bağışlaġan bolġay yaʿnī alarnıng mü'minleri ılıġ ḳılġaylar biribiri bile şefāʿat (11) bile. اِنَّهُ هُوَ الْعَزِيْزُ Durustluḳ bile kim Ḫudāy ġālibdür kişige kim olʿaẕāb ḳılġay kişi ḳıla (12) almaġay.[163]

[163] YA.[545a/12] 42.ayetin son bölümü bu nüshada yazılmamıştır.

43. اِنَّ شَجَرَتَ Durustluḳ bile kim zaḳḳūm yıġaçı yaʿnī anıng yémişi ṭaʿām[164] الزَّقُّومِ yazuḳluḳ (13) nıng yémegidür yaʿnī Ebū Cehl ve zaḳḳūmnı çün bilseler.

44. [165]

45. كَالْمُهْلِ érilgen baḳır ve ġulle dég يَغْلِي (14) فِي الْبُطُونِ ḳaynar ḳursaḳlarda ḳaynamaġı

46. كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ılıġ su ḳaynaġanı dég yaʿnī pāre pāre (15) ḳılur alarnıng içekülerini ve éritgey emʿā ve iḥsānı pes Ḥaḳ Subḥāne zebāniyeġa aytur:

47. خُذُوهُ tutunguz- (16) lar bu yazuḳluḳnı فَاعْتِلُوهُ pes tartıngızlar anı ʿunf ve ḳahr bile الْجَحِيمِ سَوَاءِ اِلَى tamuġnıng ortasıġa.

48. ثُمَّ (17) صُبُّوا Ol vaḳt ḳoyunguzlar فَوْقَ رَأْسِهِ anıng başnıng üstige مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ısıġ su ʿaẕābı- (18) dın tā anıng bedeninig taşı tamāmı bu su bile muʿaẕẕeb bolġay. Andaḳ kim anıng içi

49. ذُقْ zaḳḳūmdın muʿaẕẕeb (19) dur. Ve aytıngızlar anga kim: “dıḳ tatġıl ve tartġıl bu ʿaẕābnı” اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ durustluḳ bile kim mén ercümend- (20) mén öz ḳavming ḳaşıda الْكَرِيمُ büzürg-vār öz gümānıng bile. Ve Ebū Cehl aytur érdi: Mén vādī (21) ehlining ʿazīzi ve ekremi-mén ve batḥāda méndin ʿazīzraḳ ve uluḳraḳ yoḳtur. Ol künde Ḥaḳ Subḥāne (22) buyurġay kim anga aytıngızlar ʿaẕāb tartġıl kim sén daʿvī ḳılur érding kim sén ʿazīz ve kerīm sén.

50. (23) اِنَّ هٰذَا Bu ʿaẕāb مَا كُنْتُم بِهِ oldur kim bar érdingizler sizler kim anıng bile تَمْتَرُونَ şekk kéltürür (24) érdingizler tā émdi muʿāyene kördüngüzler.

51. اِنَّ الْمُتَّقِينَ Durustluḳ bile kim perhīz-kārlar فِي مَقَامٍ (25) اَمِينٍ emīn yérde bolġaylar yaʿnī maḳāmī kim anda āfetler ve maḥāfetler bolmaġaylar.

52. فِي جَنَّاتٍ Būstān- (26) larda وَعُيُونٍ ve bulaḳlar başı.

[164] YA.[545a/12] ṭaʿām kelimesinin üzeri de kırmızı ile çizilmiştir.
[165] YA.[545a/13] 44. ayet bu nüshada yazılmamıştır.

53. يَلْبَسُونَ Yaparlar مِنْ سُنْدُسٍ وَاِسْتَبْرَقٍ nāzik ve ḳalın̄g ḥarīrlerdin (27) مُتَقَابِلِينَ ḫālīde kim müteḳābil bolġaylar biribirinin̄g meclīsleride tā biribiri bile menāfiʿ bolġa- (28) ylar. Ve Tefsīr-i Serabādīde kéltürüptür kim bu muḳābele mihmānlıġ künide bolġay dārü'l-ḥelālda kim Ḥaḳ Subḥāne (29) barça mü'minlerni bir ḫᵛānġanın̄g[166] başıda olturġuzġay ve barça biribirinin̄g yüz- **[YA-545b/1]** lerni körerler.

54. كَذٰلِكَ Munın̄g dég bu ḥālde bolurlar taġyīr ve tebdīl siz وَزَوَّجْنَاهُمْ (2) ve ḳarīn ḳılur biz mütteḳīlerni بِحُورٍ aḳ yüzlüg ḫatunlar bile عِينٍ ken̄g közlüg ve iḫtilāf- (3) dur anda kim bular dünyā ḫatunları bolġaylar yā ve cennetnin̄g ḥavrā ve ʿāynāsı.

55. يَدْعُونَ فِيهَا (4) Tileseler cennetde بِكُلِّ فَاكِهَةٍ her mīve kim ārzū ḳılurlar اٰمِنِينَ ḫālide kim emīndürler żarardın (5) yā anın̄g ārzūlamakıdın.

56. لَا يَذُوقُونَ Tatmaslar فِيهَا الْمَوْتَ āḫiretde ölümni. اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُوْلٰى (6) Meger burunġı ölümdin son̄g kim dünyāda yattılar ve çün maʿhūd kişiler ḳaşıda oldur kim her tirik- (7) likke ölüm son̄gıda bolur. Ḥaḳ Subḥāne ḫaber bérdi kim uçmaḥnın̄g ḥayātıġa ölüm yoḳtur وَوَقٰيهُمْ (8) ve saḳlar Ḥaḳ Subḥāne ve Taʿālā uçmaḥlıġlarnı ve alardın köterür عَذَابَ الْجَحِيمِ tamuġ ʿaẕābın.

57. فَضْلاً (9) مِنْ رَبِّكَ Faẕl u keremi yüzidin vāḳıʿdur sénin̄g Āferīdegār'ın̄gdın ذٰلِكَ ol ebedī ʿaẕāb ve ḥayāt (10) ṣarfı uçmaḥda هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ oldur uluġ ḳutulmaġlıḳ.

58. فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ Pes mundın özge (11) yoḳtur kim biz āsān ḳılduk Ḳurān'nı tüben yiberdük بِلِسَانِكَ sénin̄g luġatın̄gġa. لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (12) Ṣāyed kim sénin̄g ḳavmin̄g fehm ḳılġaylar. Ve anın̄g bile pend alġaylar ve alar ḫod pend alġuçı bolma- (13) dılar.

59. فَارْتَقِبْ Pes köz tutḳıl némeni kim alarġa inip kélür اِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ durustluḳ bile kim alar dağı (14) köz tutḳuçı durlar tā né néme san̄ga nāzil bolur ammā san̄ga ilāhī nuṣreti bolġusıdur ve alarnın̄g nihāyetsiz (15) ʿaẕāb dostlarġa her-dem tāze fetḥi ve düşmenlarġa her zamān endāzesiz rencīdür.

[166] ḫᵛānġanın̄g: Farsça ḫᵛān kelimesine hem +ġa yönelme durum eki hem de +nın̄g ilgi durum eki getirilerek yanlış bir kullanım oluşturulmuştur. Büyük ihtimalle eklerden birinin karalanması gerekiyordu.

[TS-202a/1][167] SŪRETÜ'L-CĀŞİYE[168]

Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm

1. (2) حٰمٓ Ḥurūf-ı muḳaṭṭaʿā ilāhī esmāsınıng muḫtaşır atıdurlar andaḳ kim ḥā işāretdür ḥay ve ḫafīẓġa ve mim kināye (3) mülk ve mecīddin ve Leṭāyifda kéltürüptür kim ḥā ezelī ḥikmet ve mim ebedī mülket bu her ékki iṣm bile ant yād ḳılur kim

2. (4) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ Ḳurān'ıng inip kélmegi مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ Ḥudāy ḳaşıdındur barçadın ġālib الْحَكِيمِ dānā ve (5) muṭṭālib tefsīri ve mevāhib taḳdīrida.

3. اِنَّ فِي السَّمٰوَاتِ Durustluḳ bile kim köklerde sitāre ve ṣābite yulduz- (6) lardın وَالْاَرْضِ ve yérlerde taġlar ve yıġaçlar ve tuvarlardın لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِيْنَ nişānelerdür īmān kéltür- (7) genlerge ṣānīʿ[169] vaḥdeti[170] ve ḳudretiḳa[171].

4. وَفِي خَلْقِكُمْ Ve sizlerning yaratmaḳıngızda[172] nuṭfedin ve anıng taġyīr-i ḥālidin ḥālıġa (8) وَمَا يَبُثُّ ve olçada toz-durur yérde مِنْ دَآبَّةٍ tébrengüçilerdin alarnıng ṣūretleri ve şekllerining (9) iḫtilāfı bile اٰيَاتٌ ʿalāmetlerdur istidlāl üçün Ḥażret-i Żiü'l-celāl ḥikmetiġa. لِقَوْمٍ يُوقِنُوْنَ Gürūhīġa kim (10) gümānsız bolġaylar yaʿnī istidlāl ḳılġaylar ol āyetler bile ve muttaḳīn bolġaylar istidlālning vāsıṭası bile.

5. (11) وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ Ve kéçe ve kündüzning iḫtilāfı[173] elvān ve muḳādder bile. اَنْزَلَ اللهُ وَمَآ Ve olçadın tüben (12) yiberdi Ḥudāy مِنَ السَّمَآءِ kökdin yā bulutdın مِنْ رِزْقٍ rūzīdin yaʿnī yamġur kim rūzī sebebi biledür[174]. (13) فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ Pes tirgüzdi ol yamġur bile yérni. بَعْدَ مَوْتِهَا [175] Ve anıng ḳuruġanı solġanıdın song وَتَصْرِيفِ (14) الرِّيَاحِ ve yéllerning ükürmekde cihetler iḫtilāfı ve aḥvāl tefāvüti bile. اٰيَاتٌ Her āyine delāletlerdür rūşen (15) ve hüveydā ilāhī ḳudretining kemāliġa. لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ Gürūhīġa kim taʿaḳḳul ḳılġaylar.

6. تِلْكَ Bu delīller اٰيَاتُ اللهِ Téngri (16) ḳudretining delīlleridür yā bu āyetler Ḳurān āyetleridür نَتْلُوهَا عَلَيْكَ oḳur biz sanga بِالْحَقِّ rāstlıġ (17) ve durustluḳ bile. فَبِاَيِّ حَدِيثٍ Pes ḳaysı söz

---

[167] YA. 545b/15
[168] Bu bölümden itibaren TS. nüshası esas alınmıştır.
[169] TS. [202a/7] ṣānīʿ (satırın üst kısmına sonradan eklenmiştir.) : YA. [545b/5] yok
[170] TS. vaḥdeti: "i" eki sonradan düzeltilerek eklenmiştir : YA. [545b/21] vaḥdet
[171] TS. ḳudertiġa: "i" eki sonradan düzeltilerek eklenmiştir : YA. [545b/22] ḳudretiḳa
[172] TS. yaratmaḳıngızda: kelimenin " -ḳıngızda" kısmı satırın üst kısmına yazılmıştır : YA. [545b/22] yaratmaḳda
[173] TS. iḫtilāfı (da ekinin üzeri karalanmıştır) : YA. [545b/ 26] iḫtilāfıda
[174] TS. biledür: YA. [545b/ 28] bile
[175] TS. [202a/13dk] بَعْدَ مَوْتِهَا : YA. [545b/ 28] yok

bile بَعْدَ اللّٰهِ Ḥudāy ḥadīṣidin soñg kim Ḳurāndur وَاٰيَاتِهٖ (18) ve anıñg ḳudretiniñg delīlleri يُؤْمِنُونَ īmān kéltürür siz ve ḥafṣ yā bile oḳur. Yaʿnī ḳaysı sözge īmān kéltürürler (19) eger bu sözge īmān kéltürmegeyler.

7. وَيْلٌ ʿAẕāb ḳatıḳlıġı لِكُلِّ اَفَّاكٍ her yalġan aytġuçıġadur اَثِيْمٍ köp (20) yazuḳ yaʿnī Naẓrib Bin Ḥāriṣ kim

8. يَسْمَعُ éşitür اٰيَاتِ اللّٰهِ Ḥudāynıñg āyetlerini kim تُتْلٰى عَلَيْهِ oḳulur añga. (21) ثُمَّ يُصِرُّ Pes ışrār ḳılur yaʿnī turmaḳ körsetür öz küfrige مُسْتَكْبِراً ḥaletide kim boyun tartġuçıdur īmān- (22) dın anıñg bile. كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا Güyā éşitmeydür anı çün ḳabūl ḳılmaydur ve anıñg bile alıġ alġuçı bolmaydur. (23) Güyā éşitmeydür. فَبَشِّرْهُ Pes ḫaber bér añga بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ derdlig ʿaẕābġa tamuġda beşāret tehekküm ṭarīḳı biledür.

9. وَاِذَا عَلِمَ (24) Ve çün éşitse مِنْ اٰيَاتِنَا bizinğ kitābımızınıñg āyetleridin شَيْئًا néme yaʿnī çün añga yétgey sözi (25) ve bilgey kim Ḳurān'dındur. اتَّخَذَهَا هُزُوًا Tutḳay anı mehzūbe yaʿnī anıñg bile efsūs ḳılġay ve ṣūreti bile (26) körsetgey kim ḥaḳ ve ṣavābdın yıraḳ bolġay. اُولٰٓئِكَ [176] Ol gürūh-ı müstehzīler لَهُمْ [177] alarġadur عَذَابٌ مُهِينٌ (27) ḫor ḳılġuçı ʿaẕāb.

10. مِنْ وَرَآئِهِمْ Alarnıñg yüzi[178] alıdın جَهَنَّمُ ve tamuġdur kim[179] añga müteveccihdürler yā alarnıñg soñgıdın [TS-202b/01] yaʿnī ölümdin soñg alarnıñg mālı tamuġḳa bolġusıdur. عَنْهُمْ وَلَا يُغْنِي Ve kitermes alardın مَا كَسَبُوا (2) olça kesb ḳılıpdurlar emvāl ve evlāddın شَيْئًا némeni Ḥudāy ʿaẕābıdın. وَلَا مَا اتَّخَذُوا Ve né defʿ ḳılur alar- (3) dın ʿaẕābnı olça tuttılar مِنْ دُونِ اللّٰهِ Ḥudāydın özge اَوْلِيَآءَ [180] dostlar ve maʿbūdlar. وَلَهُمْ Ve alarġadur (4) عَذَابٌ عَظِيمٌ uluġ ʿaẕābı kim anıñg ḳatıḳlıġı ḥaddin ötken bolġay.

11. هٰذَا Bu Ḳurān هُدًى yol körsetküçidür. (5) وَالَّذِينَ كَفَرُوا Ve alar kim īmān kéltürmediler بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ alar Perverd-gār'ınıñg āyetleriġa kim Ḳurān'dur (6) yā ḳudret ve anıñg ḥikmetiniñg delīlleri. لَهُمْ عَذَابٌ Alarġadur ʿaẕāb مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٌ elem yétgürgüçi ʿaẕāb- (7) nıñg[181] ḳatıḳraġıdın.

12. اَللّٰهُ [182] Ḥaḳ Ḥudāy الَّذِي سَخَّرَ oldur kim rām ḳıldı لَكُمُ الْبَحْرَ sizlerge deryānı yaʿnī anıñg (8) üstinin tüz ḳıldı tā taḫalḫul[183] némeler yıġaçlar dég anıñg üstide turġay. Ve aytıpdurlar

[176] YA. [546a/14] اُولٰٓئِكَ ayetinin üzeri çizilmemiştir.
[177] YA. [546a/14] لَهُمْ ayetinin üzeri çizilmemiştir.
[178] TS. yüzi : YA. [546a/15] yüziniñg
[179] TS. ve tamuġdur : YA. [546a/15] tamuġ kim
[180] YA. [546a/18] اَوْلِيَآءَ ayetinin üzeri çizilmemiştir.
[181] YA. [546a/22] ʿaẕābnıñg kelimesinin ʿaẕāb- kısmısatırın üst kısmına yazılmıştır.
[182] YA. [546a/22] اَللّٰهُ ayetinin üzeri çizilmemiştir.

anıng tesḫīri (9) oldur kim témes ġavṣdın anda ve kézmekdin anga. لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ Tā barur kéçeler فِيهِ anda بِأَمْرِهِ Ḫudāy fermānı (10) bile. وَلِتَبْتَغُوا Ve tā tiler sizler مِنْ فَضْلِهِ Téngri faẓlıdın türlüg türlüg fāyideler taḫāret dég ve ġavvāṣ- (11) lıġ ve balıġ avı وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ve tā bolġay kim şükr étgey sizler Téngri'ge bu niʿmetlerge.

13. وَسَخَّرَ لَكُمْ (12) Ve fermān bile ḳıldı sizler üçün yaʿnī yarattı sizlerning asıġıngız üçün مَا فِي السَّمٰوَاتِ olça köklerde- (13) dür ḳuyaşdın ve ay ve yulduzlar[184] ve yamġur وَمَا فِي الْأَرْضِ ve olça yérdedür taġdın ve deryā ve yıġaç ve mīve جَمِيعاً (14) barçası bularning مِنْهُ andın dur ve ne andın özgedin. اِنَّ فِي ذٰلِكَ Durustluḳ bile kim bu némelerning tesḫīride (15) لَاٰيَاتٍ her āyine bélgülerdür ilāhī ḳudreti ve pād-şāhlıġ ʿilm ve ḥikmetiġa. لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ Gürūhı üçün kim tefekkür ḳılġaylar. (16) Aning şunʿınıng ve ḫalḳının ʿicābı arasıda[185] kim mübdiʿlar şaḥīfelerġa ẓāhirdur mükdāt[186] şafāyiḥidin bāhir kéltürüptür- (17) ler kim Ġufārī Mekke şehride Fārūḳ -raḍıyallāhu ʿanh-nı sökti. Ve andın kim Fārūḳ-ı saṭvetī érdi tiledi kim anı tutḳay (18) ve eṣḳām tartḳay āyet kéldi kim.

14. قُلْ aytḳıl ay Muḥammed لِلَّذِينَ اٰمَنُوا ol kişilerge kim īmān kéltürüptürler. (19) Ötkeringizler ve ʿafv ḳılıngızlar يَغْفِرُوا tā ʿafv ḳılġaylar لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ alarġa kim ḳorḳmaslar اللّٰهِ اَيَّامَ (20) helāk ve ʿaẕāb künlerini ʿArab veḳāyiʿdin eyyāmġa taʿbīr ḳılurlar andaḳ kim yevm-i baʿṣ ve yevm-i iʿmās pes āyetning (21) maʿnisi oldur kim ötkerürler ḳavmidin kim te'emmül ḳılmaslar kāfirlerning helākının künleride ve ḳorḳmaslar (22) andın لِيَجْزِيَ tā pādāş bérgey biz قَوْماً gürūhīġa بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ olça bile barurlar kim kesb ḳılurlar (23) esāret ve maġfiretdin Keşşāf'da Saʿīd Bin Müseyyeb -raḥmetullāhdın- naḳl ḳılur kim biz Fārūḳ -raḍiyallāhu ʿanh-ning altıda (24) olturup érdük. Ḳarı bu āyetni oḳudıʿ Ömer ayttı: *"liyecziye ʿOmar bimā ṣana"*[187] Ve ayturlar āyetning nüzūlining sebebi Cehcāh (25) Ġufārī ve Sinān cihetining ḳıṣṣasıdur ve ṣümme[188] andın Sūre-i Münāfıḳūn'da meẕkūr bolgusıdur. Ve ol taḳdīr bile āyetni (26) Medenī aytmaḳ kérek kim sūre ittifāḳ bile Mekkīdür. Ve İmām Ṣeʿlebī -raḥmetullāh- tefsīride meẕkūrdur kim *"men ẓā-lleẕī yuḳriżullāhe"*[189] āyeti- (27) ning nüzūlidin song Feḫāş Yehudī taʿn yolı bile aytur érdi kim Ḫudāy meger muḥtāc boluptur kim ḳarż tiler. **[TS-203a/01]** Bu ḫaber Fārūḳ -raḍiyallāhuʿanh-ġa yétti. Sıçradı ve ḳılıç tartıp yüz

---

[183] TS. [202b/8] taḫalḫul : YA. [546a/23] müteḫallil
[184] TS. [202b/13] yulduzlar (-lar eki satırın üst kısmına yazılmıştır.): YA. [546a/29] yulduz
[185] TS. [202b/16] ʿicābı arasıda : YA. [546b/3] ʿicābıda
[186] TS. [202b/16] mükdāt : YA. [546b/4] müknāt
[187] liyecziyeʿOmarbimāṣanaʿ : "Ömer de yaptığının karşılığını bulur"
[188] ṣümme: iki nüshada da Arapça yazılışı ile yazılmıştır
[189] men ẓā-lleẕī yuḳriżullāhe : "kimdir Allah'a borç verecek olan?" (Kur'ān-ı Kerīm: 57/11)

anıng istemegi ve tilemegige ḳoydı. Tā her ḳayda körgey (2) anı öltürgey. Cibrīl- ʿaleyhi's-selām- bu āyetni kéltürdi ve Ḫudāy Resūli -sallalallāhu ʿaleyhi ve's-sellem ʿÖmer tilemegige yiberdi. Çün ḥāžır (3) boldı ayttı: "ay ʿÖmer ḳılıçnı ḳoy Ḥaḳ Subḥāne ʿafvġa buyurdı." Ve āyetni anga oḳudı. Ve Emīrü'l-Mü'minīn ʿÖmer ayttı: "yā! Resūlullāh (4) ol Ḫudāy bile kim séni ḥaḳ bile ḫalḳġa yiberdi kim özge ġažābnıng eşerin méning yüzümde körmegeyler ve yazuḳ (5) ötrüside ʿafv u şaffetidin özge[190] méndin müşāhede ḳılmaġaylar." Ve aytıpdurlar bu ḥüküm āyet-i ḳıtāl[191] bile mensūḫdur.

15. مَنْ عَمِلَ Her kim ḳılsa (6) صَالِحاً şāyeste işi فَلِنَفْسِهٖۚ pes anıng nefsigedür ol ʿamelning şevābı. وَمَنْ اَسَاءَ Ve her kim yaman iş ḳılsa[192] فَعَلَيْهَاۜ (7) pes angadur anıng vizr u vebāli. اِلٰى رَبِّكُمْ ثُمَّ Pes özining[193] Āferīdegār'ınggız[194] sarıġa تُرْجَعُونَ ḳaytarılġunggızdur- (8) lar girdār ve güftār pādāşın tatmaḳ üçün.

16. وَلَقَدْ اٰتَيْنَا Ve taḥḳīḳ bile bérdük بَنِيٓ اِسْرَٓائِيلَ الْكِتَابَ Yaʿḳūb'nıng (9) oġlanlarıġa Tevrāt وَالْحُكْمَ ve ḥüküm ḳılmaḳ dinde وَالنُّبُوَّةَ ve peyġamberliḳ. Yaʿnī baʿžını peyġamber ḳılduḳ biz alardın ve hīç ḳabīle- (10) din bu çaġlıġ peyġamber yoḳ érdiler kim Benī İsrā'il arasıda Yūsuf zamānı ʿĪsā -ʿaleyhi's-selām- zamānıġaça. وَرَزَقْنَاهُمْ (11) Ve rūzī bérdük biz[195] alarġa مِنَ الطَّيِّبَاتِ ḥelāl pākīze némelerdin. Ve aytıpdurlar murād menn ve selvīdür. وَفَضَّلْنَاهُمْ (12) Ve tefažžül bérdük biz alarġa عَلَى الْعَالَمِينَۚ alarnıng zamānlarıdaġı[196] ʿālimleriġa.

17. وَاٰتَيْنَاهُمْ Ve ʿaṭā ḳılduḳ biz alarġa (13) بَيِّنَاتٍ rūşen delīller bile مِنَ الْاَمْرِۚ dīn ve millet işidin yā peydā muʿcizeler yā hüveydā āyetler. Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- (14) işide tā anı ḥaḳ bile bildiler ve anıng işi alarġa muḥaḳḳaḳ boldı. فَمَا اخْتَلَفُوٓا Pes iḫtilāf ḳılmadılar anıng işide. (15) اِلَّا Meger مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْعِلْمُۢ andın song kim kéldi alarġa bilmegi ḥāl-i Ḥaḳīḳīġa yaʿnī taḥḳīḳ bile bildiler kim Ḥażret-i (16) Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem ol peyġamberdür kim Tevrāt'de yād ḳılıpdur[197]. Ve anıng işini yaptılar بَغْياً بَيْنَهُمْۜ ʿadāvet ve ḥasedi (17) yüzidin kim alarnıng arasıda bar. اِنَّ رَبَّكَ Ve durustluḳ bile kim séning

[190] TS. [203a/5] özge kelimesi satırın üst kısmına yazılmıştır.
[191] TS. [203a/5] āyet-i ḳıtāl: YA. [546b/23] āyetü'l-ḳıtāl
[192] YA. [546b/24] "Ve her kim yamān iş ḳılsa" cümlesi satırın alt kısmına yazılmıştır.
[193] TS. [203a/7] özining kelimesinin üzeri çizilmiştir. YA. yok
[194] TS. [203a/7] Āferīdegār'ınggız: YA. [546b/25] Āferīdegār'ınıng
[195] TS. [203a/11] bérdük biz alarġa : YA. [546b/29] bérdük alarġa

[196] TS. [203a/12] zamānlarıdaġı : YA. [547a/2] zamānıdaġı
[197] TS. [203a/16] yād ḳılıpdur : YA. [547a/2] yād étilipdür

Āferīdegār'ınꞑ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ ḥüküm ḳılur alar ara ḳıyāmet küni[198] olçada bar érdiler kim anda (18) يَخْتَلِفُونَ iḫtilāf ḳıldılar. Yaʿnī kelimāt-ı mübeyyin-i tevriye ara[199] kim ḫaber bérgüçi érdi *seyyid-i kāyināt ʿaleyhi -efż el-ṣalavāt vel-teslimāt* (19) naʿatıdın.

18. ثُمَّ جَعَلْنَاكَ pes Benī İsrā'il'din soꞑg ḳılduḳ biz séni. Yaʿnī muḳarrer ḳılduḳ séni[200] sülügüꞑgde عَلٰى شَرِيعَةٍ (20) rūşen yolıġa مِنَ الْاَمْرِ din işide. فَاتَّبِعْهَا Pes mütābaʿat ḳıl ol şeriʿatḳa ve özüꞑge büşrā ḳıl ve anıꞑg bile (21) ʿamel ḳıl وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَ الَّذِينَ ve mütābaʿat ḳılma alarnıꞑg ārzūlarıġa kim لَا يَعْلَمُونَ bilmesler tevḥīdniꞑg (22) Ḥaḳīḳatini. Yaʿnī Ḳureyşniꞑg başlıġları kim saꞑga ayturlar öz atalarınıꞑg dinige ḳaytḳıl.

19. اِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا (23) Durustluḳ bile kim hergiz alar defʿ ḳılmaslar عَنْكَ [201] séndin مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا Ḫudāy ʿaẕābıdın némeni eger tilese saꞑga. (24) وَاِنَّ الظّٰلِمِينَ Ve taḥḳīḳ bile cevr étküçiler بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍ berḥi alardın özge berḥiġa dostlardurlar. (25) Ve alarnıꞑg dostluġı biribirige mücāneset ḥasebi biledür. Ve çün saꞑga alar bile cinsiyet yoḳtur. Alarnıꞑg ārzūsınıꞑg (26) soꞑgıdın barma ve muṣāḥib öz cinsiꞑgdin istegil. وَاللّٰهُ Ve Ḫudāy وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ perhīzkārlarnıꞑg dostıdur (27) sén dağı alarnı dost tutḳıl.

20. هٰذَا Bu şeriʿat mütābaʿatı بَصَٓائِرُ لِلنَّاسِ körmekliklerdür kişilerge yaʿnī rūşen némeler **[TS-203b/01]** kim anıꞑg bile körgeyler Ḥaḳ yolını. وَهُدًى Ve yol körsetküçidür żalāletdin وَرَحْمَةٌ ve bağışladı. Téꞑgridin (2) لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ gürūhīġa kim gümānsız bolġaylar yaʿnī gümān bādiyesidin ötüp yaḳīnlıġ bir menzilініꞑg tilegüçisi (3) bolġaylar. Muʿallemde kéltürüptür kim neferi Mekke müşrikleridin mü'minlerge ayttılar kim olça sizler baʿṣ ve ḥaşr bābıda aytur siz- (4) ler. Eger rāst bolsa ve bizni özge ʿālemiġa iltgeyler anda dağı sizlerdin māl ve cāh bile artuḳ bolġumızdur. Andaḳ (5) kim bu ʿālemde[202] bar biz. Āyet kéldi kim;

21. اَمْ حَسِبَ ne munıꞑg dékdür āya saġınıpdurlar. الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّـَٔاتِ (6) Alar kim kesb ḳıldılar yamanlıġlarnı kim küfr ve maʿṣiyyetdür. اَنْ نَجْعَلَهُمْ ol-kim ḳılġay biz alarnı āḫiretde اٰمَنُوا وَعَمِلُوا لصَّالِحَاتِ kim (7) alar dég kim īmān kéltürdiler ve ḳıldılar şāyeste ʿameller. Yaʿnī müşrikler kerāmetde mü'minler (8) dég bolmaġusıdurlar.[203] سَوَٓاءً [204] Yeksāndur مَحْيَاهُمْ

[198] TS. [203a/17dk] يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ ḥüküm ḳılur alar ara ḳıyāmet küni : TS. [547a/8] yok
[199] TS. [203a/18] kelimāt-ı mübeyyin-i tevriye ara: YA. [547a/9] kelimāt-ı mübeyyin-i tevriyede
[200] TS. [203a/19] yaʿnī muḳarrer ḳılduḳ séni: YA. [547a/11] yaʿnī muḳarrer ḳılduḳ séni yaʿnī muḳarrer ḳılduḳ séni
[201] TS. [203a/23] عَنْكَ ayetinin üzeri çizilmemiştir.
[202] TS. [203b/5] bu ʿālemde tamlaması satırın üst kısmına yazılmıştır. YA. [547a/26] yok
[203] TS. [203b/8] bolmaġusıdurlar : YA. [547a/29] bolmaġusıdur
[204] TS. [203b/8] سَوَٓاءً ayetinin üzeri çizilmemiştir.

Ādemīlerning tirikligi وَمَمَاتُهُمْ ve alarnıng ölügi (9) dünyā ve āḫiretde. Yaʿnī her kim īmān bile ölse īmān bile tirilgüsidür ve her kim küfrde ölse küfr bile ḳoparılġusıdur. (10) سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ Yaman ḥükümdür kim alar ḳılurlar ve şirk ve tevḥīd neticesini teng tutarlar.[205]

22. وَخَلَقَ اللّٰهُ لسَّمٰوَاتِ (11) وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ Ve yarattı Ḫudāy kök ve yérni rāstlıġ ve ʿadl bile ve ʿadālet muḳteżāsı oldur kim muḥsin ve müsīḳa ve mūmin[206] (12) ve müşrik ara tefāvüt bolġay. وَلِتُجْزٰى Ve taḳı anıng üçün kim pādāş bérilgeyler. كُلُّ نَفْسٍ Her kişi بِمَا كَسَبَتْ (13) olça bile kesb ḳılġan bolġay ḫayr ve şerrdin. وَهُمْ Ve alar yaʿnī ʿamel ḳılġuçılar لَا يُظْلَمُونَ cevr körmegeyler. Yaʿnī (14) aḫyār ṣevābınıng az olmaḳlıġı ve esrār ʿiḳābınıng artuḳ bolmaḳlıġı vuḳūʿ tapmas. Belkim her kişige anıng (15) ʿameliġa köre ḫizā bérürler.

23. اَفَرَاَيْتَ [207] Āyā çün körer sén مَنِ اتَّخَذَ anı kim tuttı اِلٰهَهُ هَوٰيهُ özining Ḫudāyını (16) öz hevesin yaʿnī özining hevesiġa songıdın barġay ve fermān iltgey. Andaḳ kim Ḫudāy fermānın kérek (17) iltgey yā ol-kim öz maʿbūdın özining[208] ārzūsı bile tutar. Yaʿnī beti tapınur kim beti andın yaḫşıraḳ körse (18) anı ḳoyup mūfī Ḫudāylıḳġa köterür. وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ Ve çün körer siz anı kim yol azġurdı ve ḳoydı Ḫudāy (19) عَلٰى عِلْمٍ bilmekke kim anıng ḫażretiġa bar olça kişining[209] ʿāḳıbetiġa. وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهٖ Ve mühr ḳoydı anıng ḳulaġıġa tā (20) Ḫaḳ sözin éşitmegey وَقَلْبِهٖ ve anıng könglige tā Ḫaḳ āyetlerin taʿaḳḳul ḳılmaġay. وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهٖ Ve ḳoydı (21) anıng közige غِشَاوَةً yapuḳı tā iʿtibār közi bile baḳmaġay. şeraṭnıng cevābı oldur kim munıng dég kişige (22) néteg hidāyet bolġay. فَمَنْ يَهْدِيهِ Pes kimdür kim yol körsetgey bu kişige مِنْ بَعْدِ اللّٰهِ Ḫudāy ḳoyġandın song (23) anı. اَفَلَا تَذَكَّرُونَ Āyā pend almas sizler yaʿnī pend alınggızlar ve āgāh bolunggızlar.

24. وَقَالُوا Ve ayttılar baʿṣ münkirleri (24) مَا هِيَ [210] yoḳtur zendegānlıġ. اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا Meger dünyā zendgānlıġı kim biz anda biz نَمُوتُ وَنَحْيَا öler biz ve tirilür biz. (25) Yaʿnī baʿżı[211] bizdin öler ve baʿżı toġarlar. Ve iḥtimāli bar kim bu sözning aytḳuçıları tenāsuḫ meẕheblig bolġaylar. Ve alarnıng (26) ḳaşıda oldur kim her kim olar anıng rūḥı özgening bedenige

[205] TS. [203b/10] teng tutarlar : YA. [547b/3] tutarlar
[206] TS. [203b/11] müsī ve mūmin: YA. [547b/5] müsī ve muvaḥḥid

[207] TS. [203b/15] فَرَاَيْت ayetinin üzeri çizilmemiştir.
[208] YA. [547b/9dk] Ḫudāyını öz hevāsin yaʿnī özining hevāsıġa songıdın barġay ve fermān iltgey. Andaḳ kim Ḫüday fermānın kérek iltgey yā ol-kim öz maʿbūdın özining
[209] TS. [203b/19] kişi- kelimesi satırun üst kısmına yazılmıştır.
[210] TS. [203b/24] مَا هِيَ ayetinin üzeri çizilmemiştir.
[211] TS. [203b/25] baʿżı kelimesi satırun üst kısmına yazılmıştır.

taʿalluḳ tutar. Ve hem dünyāda ẓuhūr ḳılur tā yene ḳatla olar.[212] Ve yene ḳatla kélür (27) ve şām künidin kim alarnıng gümānı bile peyġamberdur. Naḳl ḳılıpdurlar kim mén özümni ming yétti yüz ḳalıbda körüp mén. **[TS-204a/01]** Ve hem müşrikler ayttılar وَمَا يُهْلِكُنَآ ve helāk ḳılmas bizni اِلَّا الدَّهْرُ meger zamān ötmegide yeki yeki ve ḳarılıġı. (2) وَمَا لَهُمْ Ve yoḳtur kāfirlerġa بِذٰلِكَ mu yanga kim ölüm nisbetin rūzgārġa ḳılurlar. مِنْ عِلْمٍ Hīç bilmegi dehrler muḳallibi (3) ve anıng maṣrafı Ḥażret-i ʿİzzetdür taʿālī şāne. Ve hīç işde dehrġa iʿtiyārı yoḳtur. اِنْ هُمْ [213] Yoḳturlar alar. اِلَّا (4) يَظُنُّونَ Meger kim gümān iltürler ve yalġuz taḳlīd bile delīliġa élig urmay sözler ayturlar.

25. وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ (5) Ve çün oḳulsa alarġa اٰيَاتُنَا bizing kitābımızning āyetleri بَيِّنَاتٍ [214] ḥāleti kim rūşen ve vāżiḥ aldılar (6) bolġay. Baʿṣ ve neṣr bābıda *“ḳul yuḥyihā ellezī enşe'hā evvele merretin meeliyyün naḳıyyün innellezi iḥyā muḥyi'l-Mevtā”*[215] oḫşaşı (7) مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ olmaġay alrnıng bürhānı. اِلَّآ اَنْ قَالُوا ائْتُوا Meger ol-kim aytḳaylar kéltürüngizler (8) بِاٰبَآئِنَآ bizing atalarımızını. اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ Eger bar sizler rāst aytġuçılar ḫalḳ tirgüzmegide ölgendin (9) song ḳıyāmet küni ve bu sözni cehl ve ʿinād [216] yüzidin aytur érdiler kim ölügler tirgüzmeklig muvaḳḳatdur (10) ḫaṣ vaḳtiġa vechi bile kim ḥikmet muḳteżāsıdur. Pes eger iḳtirāḥ vaḳtida vücūd tutmasa ḥamle-i aczġa ḳılmamaḳ kérek.

26. قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيكُمْ (11) Aytḳıl kim ḫudāy tirgüzür sizlerni atalarıngızının ḳursaġıda ثُمَّ يُمِيتُكُمْ song öltürür (12) dünyāda. ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ Pes yıġar gürlarda اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ tā ḳıyāmet küni لَا رَيْبَ فِيهِ hīç şekk yoḳtur (13) anıng kélmegide. وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ Velikin kişilerning köpregi لَا يَعْلَمُونَ bilmesler fikrlerning az- (14) lıġı ve naẓarlarının ḳuṣurı.

27. وَلِلّٰهِ Ve Ḫudāy’ġadur مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ kökler ve yérlerning pād-şāhlıġı. (15) تَقُومُ السَّاعَةُ وَيَوْمَ Ve künī kim ḳāyim bolġay ḳıyāmet يَوْمَئِذٍ ol künde يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ ziyān ḳılurlar (16) tebāh ḳılġuçılar. Ve alarnıng ziyānı ol bolġay kim tamuḳḳa ḳaytġaylar.

---

[212] TS. [203b/26] kélür kelimesi yazılmış ve üzeri çizilmiştir.
[213] TS. [204a/3] اِنْ هُمْ ayetinin üzeri çizilmemiştir.
[214] TS. [204a/5] بَيِّنَاتٍ ayetinin üzeri çizilmemiştir.
[215] ḳul yuḥyihā ellezī enşe'hā evvele merretin meeliyyün naḳıyyün innellezi iḥyā muḥyi'l-Mevtā : “de ki; onları ilk defa yaratan diriltecek” ayeti ile muhyi'l-mevta olan(ölüleri dirilten) Allah ölülerin diriltilmesi hakkında anlaşılır bir örnek vermiştir.)
[216] TS. [204a/9] bile kelimesi yazılıp üzeri çizilmiştir.

28. وَتَرٰى Ve körersin ol künde كُلَّ اُمَّةٍ her (17) gürūhīnı جَاثِيَةً tizidin çökken ve aytıpdurlar[217] ḥaşr kāfirlerinin̄g ḫāṣṣasıdur. Ve durustraḳ kim ʿām (18) tutuḳaylar kim barça kişi ol künnin̄g heybetidin tizdin çökgeyler. كُلُّ اُمَّةٍ Her gürūhı تُدْعٰى oḳurulurlar (19) اِلٰى كِتَابِهَا alarnın̄g itilgenlerige yaʿnī ʿamellerinin̄g ṣaḥīfeleri ve alarġa aytḳaylar. اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ Bu kün (20) cezā bérilgün̄gizdürler. مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ Olça bile bar érdin̄gizler kim ʿamel aytar érdin̄gizler.

29. هٰذَا كِتَابُنَا Budur (21) bizin̄g kitābımız kim yaʿnī[218] kitābī kim Kirāmen Kātibīn'ni anın̄g bitimegige buyurup érdük. يَنْطِقُ Söz aytur yaʿnī rūşen (22) ḳılur عَلَيْكُمْ sizlerge sizlerin̄g ʿamellerin̄gizni[219]. بِالْحَقِّ Rāstlıḳ bile artuḳ ve éksüksiz اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ (23) durustluḳ bile kim nüsḫa alduḳ biz. مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ Olça bile bar érdin̄gizler kim ḳıldın̄gızlar. Muʿāllem'de kéltürüptür (24) kim ékki fereşte insān ʿamelinin̄g defterin kökke iltgeyler. Ḥaḳ Subḥāne ṣābit aytar ol nüsḫada her ne ṣevābı yā ʿiḳābı (25) an̄ga müterettib bolġay. Ve laġv u maʿni sizni maḥv ḳılur. Ve aytıpdurlar istinsāḫ levḥ-i maḥfūẓdındur kim yıldın (26) yılġa Benī Ādem ʿamellerinin̄g nüsḫasın fereştelerige tapşururlar.

30. فَاَمَّا الَّذِينَ Fe emmā[220] alar kim اٰمَنُوا īmān kéltürüptür- (27) ler Ḫudāyġa olça anın̄g ḳaşıdındur. وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Ve ḳılıpdurlar yaḫşı ʿameller. فَيُدْخِلُهُمْ Pes kirgüzür **[TS-204b/01]** alarnı رَبُّهُمْ alarnın̄g Perverd-gār'ı فِي رَحْمَتِهٖ öz raḥmetida kim anın̄g cümlesidin cennetdür ذٰلِكَ (2) ol indürmek raḥmetde. هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ Oldur āşikāre ḳutulmaġlıġ.

31. وَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا Ve ammā alar kim (3) īmān kéltürmediler alarġa aytḳaylar: اَفَلَمْ تَكُنْ اٰيَاتِي Āyā yoḳ édi kim ménin̄g āyetlerim تُتْلٰى عَلَيْكُمْ oḳulur (4) érdi sizlerge yaʿnī peyġamberler yiberdim tā ménin̄g kitāblarımnın̄g āyetlerini sizlerge[221] oḳur érdiler. فَاسْتَكْبَرْتُمْ (5) Pes sizler tekebbür ḳıldın̄gızlar ve īmāndın anın̄g bile baş burmaḳ körsettin̄giz. وَكُنْتُمْ Ve bar érdin̄gizler (6) قَوْماً مُجْرِمِينَ gürūhī şirk kéltürgüçiler.

32. وَاِذَا قِيلَ Ve çün aytulur érdi sizlerninḡ ḳaşın̄gızda kim: ay ḳavm (7) اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ durustluḳ bile kim Ḫudāy'nın̄g vaʿdesi ḥaşr ve ḥesāb ve ṣevāb ve ʿiḳābḳa rāstdur. (8) وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا Ve ḳıyāmetnin̄g kélmegide hīç şekk yoḳtur. قُلْتُمْ مَا نَدْرِي Aytur érdin̄gizler (9) biz bilmes biz kim مَا السَّاعَةُ né némedür ḳıyāmet. اِنْ نَظُنُّ Gümān étmes biz saʿat ḳıyāmıġa. اِلَّا ظَنّاً Meger

[217] TS. [203b/11 aytıpdurlar : YA. [549b/5] aytıpdur
[218] TS. [204a/21] yaʿnī kelimesi satırın üst kısmına yazılmıştır.
[219] TS. [204a/22] ʿamellerin̄gizni : YA. [548a/16] ʿamellerin̄gizninḡ
[220] TS. [204a/26] fe emmā: fakat (Arapça)
[221] TS. [204b/4] oḳulur érdi sizlerge yaʿnī peyġamberler yiberdim tā ménin̄g kitāblarımnın̄g āyetlerini sizlerge: YA. [548a/25] yok

gümānı (10) sizlerdin yaʿnī bizing gümānımız oldur kim sizler dağı gümān iltür sizler[222] ḳıyāmetġa. Yaʿnī yaḳīn[223] sizlerge anda (11) وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ve yene yoḳtur biz gümānsızlar anda. Yaʿnī bizge dağı yaḳīnī yoḳtur ḳıyāmet ḳıyāmıġa.

33. وَبَدَا (12) Ve ẓāhir bolġay لَهُمْ alarġa āḫiretde سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا īmānlıġlarnıng pādāşı kim ḳılıpdurlar dünyāda. (13) وَحَاقَ بِهِمْ Ve tüşüp kélgey alarġa مَا كَانُوا بِهِ olçanıng ʿaẕābı kim bar érdiler anıng bile يَسْتَهْزِؤُنَ (14) efsūs tutar érdiler ḳıyāmet ʿuḳūbetleridin.

34. وَقِيلَ الْيَوْمَ Ve aytḳaylar alarġa kim bu kün نَنْسٰيكُمْ ḳoyar biz (15) sizlerni otda nevʿī bile kim ḳoyarlar ve anıng tartar unutulġan némeni. كَمَا نَسِيتُمْ Andaḳ kim sizler dağı (16) élig tartıng- ızlar ve ġaflet bile ḳoydunguzlar لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا sizler bu künning körmegini. Ve yıraḳ ḳılmadıngız- (17) lar anıng üçün وَمَأْوٰيكُمُ النَّارُ ve sizlerning turar yéringiz otdur. وَمَا لَكُمْ Ve yoḳturlar sizlerge مِنْ نَاصِرِينَ (18) yārlar ve meded yétküçiler kim ḫalāṣlıġ bérgeyler sizlerge otdın.

35. ذٰلِكُمْ ʿAẕābnıng inip kélmegi sizlerge (19) بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ ol sebeb biledür kim sizler tutung- uzlar اٰيَاتِ اللّٰهِ Ḫudāy kitābınıng āyetlerini yā anıng (20) ḳudretining delīlleri هُزُواً mehzūbe. Yaʿnī efsūs aytar érdingizler anıng bile tefekkür körsetmes érdingizler (21) anda. الْحَيٰوةُ لِدُنْيَاَّ وَغَرَّتْكُمُ Ve firifte ḳıldı sizlerni dünyā zendegānlıġı ve fānī ḥayātḳa maġrūr bolup cāvidāne ḥayāt- (22) dın ġāfil ḳalıp érdingiz. فَالْيَوْمَ Pes bu kün لَا يُخْرَجُونَ çıḳarılmaġusıdurlar مِنْهَا tamuġ otıdın. وَلَا هُمْ (23) يُسْتَعْتَبُونَ Ve yoḳturlar alar kim ḫoşnūdluḳ[224] tilegeyler alardın yaʿnī alarġa aytmaġay kim ʿözr-ḫ[v]āhluḳ ḳılıngızlar. (24) Tā sizlerdin bolġaylar kim Ḥaḳḳnıng ḫoşnūdluġı alardın asru yıraḳdur.[225]

36. فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ Pes Ḫudāy'ġadur barça şenālar (25) ve sitāyişler. رَبِّ لسَّمٰوَاتِ Kökler Āferīdegār'ı وَرَبِّ الْاَرْضِ ve yérning Āferīdegār'ı رَبِّ الْعَالَمِينَ (26) ʿālemlerning perverendesi ve terbiyet étküçisi.

37. وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ Angadur büzürk-varlıġ ʿaẓamet ve fermān ötkermeklik. (27) Ve anıng eşerleri ẓāhirdür فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۖ kökler ve yérde وَهُوَ لْعَزِيزُ oldur ġālib barça ḫalḳḳa الْحَكِيمُ **[TS-205a/01]** dānā barça işde.

[222] TS. [204b/10] dağı gümān iltür sizler: YA. [548B/2] yok.
[223] TS. [204b/10]yaḳīn : YA. [548B/2] ve yaḳin
[224] TS. [204b/23] ḫoşnūdluḳ : YA. [548B/15] ḫoşnūdluġ
[225] TS. [204b/24] tilegeyler alardın yaʿnī alarġa aytmaġay kimaʿözr-ḫāhluḳ ḳılıngızlar. Tā sizlerdin bolġaylar kim Ḥaḳḳnıng ḫoşnūdluġı: YA. [548B/15] yok

SŪRETÜ'L-ĀḤḲĀF[226]

Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm

1. (2) حٰمٓ İmām Ḳuşeyrī -ḳaddese sırrehu- aytıpdur kim ḥā işāret ilāhī ḥükmiġadur[227]. Ve mim kitābet pādşāhlıġ mecdidin (3) ant yād ḳılur özining kāmil ḥükmi ve şāmil mecdi bile kim ʿaẕāb ḳılmaġay mén her kim manga īmān kéltürse. Ve Leṭāyif-i (4) Hayṣamī'da meẕkūrdur[228] kim ḥā tevḥīd ehlining ḥimāyeti bolġay. Ve mim Ḥaḳ merżātı alardın maʿü'l-mezīd kim olʿibāretdür (5) Ālī Vechullāhü'l- Mecīd naẕarıdın.

2. تَنْزِيلُ الْكِتَابِ Kitābning yibermegi baʿżıdın song baʿżını مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ (6) ġālib ve ḳavī Ḫüdāvend'dindür الْحَكِيمِ ḥükm ḳılġuçı yā ṣevāb işlig ḳılıġda ve sözde ne andın özge.

3. مَا (7) خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ Yaratmaduḳ biz kökler ve yérlerni وَمَا بَيْنَهُمَا ve olça alarning arasıdadur (8) türlüg türlüg maḥlūḳlar[229] ve türlüg türlüg mevcūdlar. اِلَّا بِالْحَقِّ Meger rāstlıġ bile vechi bile kim ḥikmet ve ʿadālet muḳtażī- (9) sidür. وَاَجَلٍ مُسَمًّى Ve yaratmaduḳ biz bularnı meger at étilgen zamānının endāzesi bile her birige beḳā müddeti- (10) ning āḫiri bolġay yā zamānı kim barça anda tükenürler ḳıyāmet künidür. وَالَّذِينَ كَفَرُوا Ve alar kim īmān kéltürmediler (11) āḫiretde her āyine. عَمَّا اُنْذِرُوا Olçadın ḳorḳuturulġaylar baʿş ve ḥaşr ḥālleri ve yollarıdın[230] مُعْرِضُونَ yüz évirgüçilerdürler (12) ne anda fikr ḳılurlar ve ne aning vāḳıʿ bolmaġayını müsellem tutarlar.

4. قُلْ Aytḳıl ay Muḥammed kāfirlerġa kim sizler اَرَاَيْتُمْ (13) ḫaber béringizler manga تَدْعُونَ مَا olçadın tapınur sizler مِنْ دُونِ اللّٰهِ Ḫudāydın özge[231] fereşteler dég ve putlar ve cīn ve andın özge. (14) اَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا Anı körsetingizler manga kimni yaratıpdurlar[232] مِنَ الْاَرْضِ yérdin ve aning cüz'leridin. (15) اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ yā alarġadur şirketi فِي السَّمٰوَاتِّ kökler yaratmaḳda. Ve çün ẓāhirdür kim sizlerning maʿbūd- (16) larıngız ʿācizdürler ve alarġa yér ve kökde taṣarrufı

[226] YA. [548b/19dk]
[227] TS. [205a/2] ḥikmetiġa kelimesi karalanarak üzerine ḥükmiġa yazılmıştır: YA. [548b/20] ḥükmiġa
[228] TS. [205a/4] meẕkūrdur : YA. [548b/22] -dur
[229] TS. [205a/8] maḥlūḳlar : YA. [548b/26] maḥlūḳ
[230] TS. [205a/11dk] ve yollar : YA. [549a/1] yok
[231] TS.[205a/13dk] Ḫudāydın özge : YA. [549a/3] yok
[232] TS.[205a/14] yaratıpdurlar (mén kelimesinin üzeri çizilip -lar yazılmıştır) : YA. [549a/4] yaratıpdur mén

yoḳtur. Pes manga tapınmaḳda ménineg bile şerīk ḳılur sizler.[233] إِيتُونِي (17) بِكِتَابٍ Kéltürüngizler manga kitābı kim sizlerge kélgen bolġay مِنْ قَبْلِ هٰذَا Ḳurān kélmesdin burun kim anda (18) buyurġan bolġaylar sizlerni şirkge. اَوْ اَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ yā kéltürüngizler baḳıyye burunġılardın bilmegidin (19) yār. Ve ayttı burunġı peyġamberlerdin kim delālet ḳılġay alarneg ʿibādetineg istiḥḳāḳıġa. اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (20) Eger bar sizler rāst aytġuçılar öz daʿvīside. Ve çün müşrikler bu ḥüccetde ḳaldılar. Ḥaḳ Subḥāne alarneg yol (21) azmaḳlıġıneg bābıda ayttı kim:

5. وَمَنْ اَضَلُّ Ve kimdür yol azġanraḳ مِمَّنْ يَدْعُوا [234] kişidin kim oḳuġay ve tapınġay (22) اللّٰهِ Ḥudāy'dın özge. مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَـهُ Anı kim icābet ḳılmaġay aneg duʿāsını اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ (23) tā ḳıyāmet küni. Yaʿnī eger müsrik özineg bāṭıl maʿbūdını dünyā ʿömrineg müddetide oḳusa icābet eṣeri andın ṭāhir (24) bolmaġusıdur. وَهُمْ [235] Ve putlar دُعَآئِهِمْ عَنْ put[236] tapınġuçılar oḳuġanıdın alarnı غَافِلُونَ ḫabersizlerdür- (25) ler. Ve çün éşitmesler alarneg duʿāsını. Pes néteg icābet ḳılġaylar bed-baḫt kişi kim éşitküçi ve icābet (26) ḳılġuçı Ḫudāvend ʿibādetidin. Élig tartġay ve teveccüh yüzini soḳur ve éşitmes cemādiġa kéltürgey.

6. وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ [237] Ve çün ḥaşr étilgeyler Ādemiler. كَانُوا [238] Bolġaylar bāṭıl maʿbūdlar لَهُمْ öz ʿābidlerige اَعْدَآءً düşmenlar. **[TS-205b/01]** Olça[239] ḫilāfıġa kim gümān éltür érdiler alarġa şefāʿat ve kömek yétgürmekde. وَكَانُو Ve bolġay maʿbūdlar بِعِبَادَتِهِمْ (2) ʿābidler tapınmaġı bile alarnı كَافِرِينَ īmān kéltürmegenler yā ʿābidler[240] boġaylar maʿbūdlarneg tapınmaġıġa münkir. Yaʿnī (3) putlar aytḳaylar: Bular bizni tapınmadılar *"kemā ḳāl ve yevmü'l-ḳıyāme yekfirūn beşirkküm"* [241] yā put-persetler aytḳaylar biz bütlerni (4) tapınmaduḳ *"kemā ḳāl vallāhī rabbenā mā künnā müşrikīn"*.[242]

7. وَاِذَا تُتْلٰى Ve çün oḳulġay عَلَيْهِمْ kāfirlarġa اٰيَاتُنَا bizineg kitābımız- (5) nıneg āyetleri. بَيِّنَاتٍ Ḥāletide kim ẓāhir bolġay iʿcāz delīlleri andın. قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا Aytḳaylar alar kim īmān (6)

[233] YA.[549a/7] satırın üzeri çizilimiştir.
[234] TS.[205a/21] مِمَّنْ يَدْعُوا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[235] TS.[205a/24] ۥ iki nüshada da وَهُم ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[236] TS.[205a/24] putlar kelimesinin -lar ekinin üzeri çizilmiştir.
[237] YA.[549a/19] وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[238] TS.[205a/27] كَانُوا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[239] TS.[205b/1]olça: YA. [549a/20] olçaneg
[240] TS.[205b/2] ʿābidler : YA. [549a/22] ʿābid
[241] TS.[205b/3] kemā ḳāl ve yevmü'l-ḳıyāme yekfirūn beşirkküm : " Onlar(putlar) diyecekler ki onlar(put-perestler) bize tapınmadı."
[242] TS.[205b/4] kemā ḳāl vallāhī rabbenā mā künnā müşrikīn : "(put-perestler) diyecekler ki biz onlara tapınmadık"

kéltürmeydürler لِلْحَقِّ ol Ḥaḳ sözige. لَمَّا جَاءَهُمْ Ol vaḳt kim kéldi alarġa هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ budur āşikāre cādū- (7) luġı.

8. اَمْ يَقُولُونَ Belkim munga pende ḳılmaslar[243] anı siḥr oḳuġanlar ayturlar: افْتَرٰيهُ Bağlapdur Muḥammed Ḳurān'ı Ḫudāy'ġa (8) ve özidin aytıpdur: قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهُ Aytḳıl eger toḳuġan bolsam bu maḥāl-i farż bile kim ol asru uluḳ maʿşiyyeti- (9) dür. Ve her āyine anga uluġ ʿuḳūbeti müteferriʿ bolġay. فَلَا تَمْلِكُونَ Pes bizler ve bizlerdin özge mālik bola almaġungızdur- (10) lar. لِي Méning üçün مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا Ḫudāy'dın némeni yaʿnī[244] ḳādir bolmaġay sizler némening defʿiġa ʻaẕābdın. Eger (11) Ḫudāy manga tilegen bolsa pes mén néteg cür'et ḳılur mén. Ve ḳaysı yérde yétküçining istiẕhārı bile bu işi (12) ḳılur mén. هُوَ اَعْلَمُ [245] Ḫudāy dānāraḳdur. بِمَا تُفِيضُونَ Olça bile sizler ḥavż ḳılur sizler فِيهِ anda yaʿnī taʿn urar (13) sizler Ḳurān'ġa yaʿnī siḥr ve müfterī aytur sizler. كَفٰى بِهٖ شَهِيداً yéter Ḫudāy tanuḳ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ mén ve sizler ara (14) Ménig üçün tanuḳluḳ bérgey[246] kelāmnıng rāstlıġı ve aḥkām teblīġıġa. Ve sizlerge keẕb ve ʿinād ve angar ve fesād- (15) ḳa. وَهُوَ الْغَفُورُ Ve ol yarlıḳaġuçıdur kişini kim şirkdin tevbe ḳılġay. الرَّحِيمُ Mihribāndur kişige kim īmānda (16) berk bolġay.

9. قُلْ مَا كُنْتُ Aytḳıl ay Muḥammed kim mén yoḳtur mén بِدْعاً الرُّسُلِ yangı kélgen peyġamberi yaʿnī ol peyġamberi. (17) Yoḳtur mén sizlerge kim mebʿūṣ bolġan méndin burun dağı peyġamberler bar étkendür. Pes méning nübüvvetimġa manga münkir siz- (18) ler. مَا يُفْعَلُ وَمَا اَدْرِي Ve bilmes mén kim né ḳılġusıdur بِي manga miḥnet ve rāḥatdın yā iḳāmet ve hicretdin[247] yā muḳātele-i (19) ḳavim bile. وَلَا بِكُمْ Ve bilmes mén kim sizlerge né ḳılurlar[248] ḫasfdın ve ḳaẕf ve recfe ve öltürmek ve esīr ḳılmaḳ ve andın özge. (20) Muʿallem'de kéltürüptür kim bu āyetning ingenidin song müşrikler şād-mān bolup ayttılar bizing ve Muḥammed işi Téngri ḳaşıda (21) birdür. Ol özining ʿāḳıbetin bilmes. Andaḳ kim biz bilmes biz ve eger mebʿūṣ *"min ʿindallāh"*[249] bolsa kérek édi[250] kim Ḫudāy (22) anı ḫaber bérse érdi anga né ḳılġusıdur. Āyet kéldi kim *"liyaġfirā lekallāhu mā teḳaddeme min ẕenbike vemā teaḫḫār"*[251] (23) Ve Esbāb-ı Nüzūl'de meẕkūrdur kim Ḥażret-i Peyġamber -ṣallalāhu ʿaleyhi ve's-sellem- tüşde kördi kim hicret ḳılıptur yérige kim anda su ve (24) yıġaç ve naḫlistān érdi.

[243] TS.[205b/7] ḳılmaslar anı : YA. [549a/28] kılmaslar kim anı
[244] TS.[205b/10] yaʿnī: YA. [549b/3] yok
[245] YA. [549b/4] هُوَ اَعْلَمُ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[246] TS.[205b/14] bérgey: YA. [549b/7] bolġay
[247] TS.[205b/18] hicretdin: YA. [549b/12] hicret
[248] TS.[205b/19] ḳılurlar: YA. [549b/13] ḳılur
[249] TS.[205b/21] indallāh : Allah indinde, katında.
[250] TS.[205b/21] édi kelimesi satırın üst kısmına yazılmıştır.
[251] TS.[205b/22] liyaġfirā lekallāhu mā teḳaddeme min ẕenbike vemā teaḫḫār : "Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın diye" (Kur'ān-ı Kerīm 48/2)

Ṣaḥābe bu tüşni éşitkendin soñg ḫoş-ḥāl boldılar ve taʿbīr kim keçrek vāḳıʿ boldı. Ve müşrikler- (25) niñg āzārı alarġa ḥadddin ötüp érdi aṣḥāb hicretḳa aşuḳmaḳlıġ körsetür érdiler. Bu āyet nāzil boldı kim (26) aytḳıl kim[252] bilmes mén [253] mañga ve sizlerge hicretke buyurġusıdurlar yayuḳ. اِنْ اَتَّبِعُ Égreşmes mén اِلَّا مَا يُوحٰى meger ol némege kim vaḥy ḳılılur اِلَيَّ méniñg sarıġa ve andın öte alman. وَمَآ اَنَا Ve yoḳtur mén mén اِلَّا نَذِيرٌ meger ḳorḳutġuçı **[TS-206a/01]** Téñgri ʿaẕābıdın مُبِينٌ āşikāre méniñg ḳorḳutmaġım ve méniñg işlerimniñg ʿāḳıbetleri ve ḥāllarıñg ḫātmetleri- (2) din ilāhī vechidin başḳa ḫaber bére almas mén.

10. قُلْ Aytḳıl ay Muḥammed: اَرَاَيْتُمْ ḫaber bériñgizler mañga kim اِنْ كَانَ eger bolsa Ḳurān (3) مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ Téñgri ḳaşıdın. وَكَفَرْتُمْ بِهٖ Ve sizler kāfir bolupsizler añga وَشَهِدَ ve tanuḳluḳ béripdür. (4) شَاهِدٌ مِنْ بَنِيْٓ اِسْرَآئِيْلَ Tanuġı Benī İsrā'il'din yaʿnī alarnıñg iḫbārıdın ʿAbdullāh Selām dék. Ve aytıpdurlar (5) yā Bünyāmī -raḍıyallāhu ʿanh- عَلٰى مِثْلِهٖ Ḳurān'ġa kim Téñgri ḳaşıdındur Mesrūḳ -raḥmetullāh-dın menḳūldür kim bu tanuḳ (6) ne İbn-i Selām'dur ve ne andın özge Benī İsrā'il ʿālimleridin. Anıñg üçün kim İslām İbn-i Selām Medīne érdi.[254] Ve Āl- (7) Ḥamm Mekke'de inip kéldi. Belkim āyet[255] muḥaccededür kim Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ve Ḳureyş ara vāḳıʿ érdi. Ve şāhid Mūsā Kelim [256] -ʿaleyhi's-selām-dür. (8) Ve Ḳurān meṣeli Tevrāt ve āyetniñg maʿnāsi bu kim eger Ḳurān Téñgri ḳaşıdın bolsa ve sizler añga īmān kéltürmediñgiz- (9) ler. Ve Mūsā -ʿaleyhi's-selām- tanuḳluḳ bérdi Tevrāt'ḳa kim ol daġı Téñgri ḳaşıdındur فَاٰمَنَ ve Ḳurān'ġa īmān kéltürüpdür. (10) وَاسْتَكْبَرْتُمْ Ve sizler baş tartıp sizler ve añga īmān kéltürmey sizler. Ne kim sizler cüre yétküçiler bolġaysiz- (11) ler özüñgizge bu işde. اِنَّ اللّٰهَ Durustluḳ bile kim Ḫudāy لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ yol körsetmes (12) gürūh-ı çüre yétküçilerġa ve ḫızlan bādiyeside ḳoyar. Kéltürüpdürler kim Cüheyne ve Müzeyne ve Eslem ve Ġıfār ḳabīleleri dég (13) kim īmān kéltürdiler Benū ʿĀmir ve Ġuṭafān ve Esed ve Eşcaʿ ṭaʿn ḳıla başladılar alarġa. Ve āyet kéldi kim[257]:

11. وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا (14) Ve ayttılar alar kim kāfir érdiler Benū ʿĀmir'din ve alarnıñg emṣāli لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا alar üçün kim īmān kéltürdiler (15) Cüheyne'din ve alarnıñg iḫrābıdın. خَيْرًا Eger īmān ḫayrı bolsa érdi rāstlıġı durustluġı bolsa édi لَوْ كَانَ (16) ilgerilik tutmas مَا سَبَقُوْنَآ

[252] TS.[205b/26] aytḳıl kim: YA. [549b/21] aytḳıl
[253] TS.[205b/26] bilmes mén : YA. [549b/22] bilmes mén kim
[254] TS.[206a/6] Medīne érdi : YA. [550a/1] Medīne'de érdi
[255] TS.[206a/7] āyet kelimesi satırın üst kısmına yazılmıştır : YA. [550a/1] yok
[256] TS.[206a/7] Kelimdür kelimesi satırın üst kısmında yazılmıştır
[257] TS.[206a/13] āyet kéldi kim: YA. [550a/8] āyet kéldi

érdiler bizge ve müsāraʿat ḳılmas édi اِلَيْهِ anıng sarıġa ḳabīlelering erzelleri.[258] (17) Belkim biz anda ilgeri bolur érdük kim bizing mertebemiz alardın uluḳraḳdur. Ve bizing uluġluġumız ve şöhretimiz (18) köprek yā Yehuda Bin Selām ve anıng aṣḥābınıng islāmıdın song -radıyallāhu ʿanhım- ayttılar: Eger olça Muḥammed kéltürüptür[259] (19) ḫūb bolsa édi özgeler boldura almas érdi bizge ilgerilik tutmaḳ kim bizing belikimiz alardın (20) artuḳdur. وَاِذْ لَمْ يَهْتَدُوا Ve çün yol tapmadılar kāfirler yā Yehūd بِهٖ [260] Ḳurān bile. Yā olça bile[261] Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- (21) kéltürüptür. فَسَيَقُولُونَ Pes ayturlar هٰذَآ اِفْكٌ قَدِيمٌ bu éski yalġandur yaʿnī burunġılar dağı munıng dég (22) aytur érdiler.

12. وَمِنْ قَبْلِهٖ Ve ḥāl ol-kim Ḳurāndın burun كِتَابُ مُوسٰٓى Mūsā -ʿaleyhi's-selām- kitābı yaʿnī Tevrāt érdi. (23) Ve ḳılduḳ biz anı اِمَاماً dīn ehlining pişvāsı وَرَحْمَةً ve inanġuçılar raḥmetining sebebi. وَهٰذَا كِتَابٌ Ve (24) bu Ḳurān kitābıdur مُصَدِّقٌ taṣdīḳ ḳılġuçı Tevrātḳa yā barça münzile kitālarġa لِسَاناً عَرَبِياً ʿArabī til bile (25) لِّيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا tā ḳorḳutḳay alarnı kim cevr ḳıldılar öz nefsige küfr ve maʿṣiyyet bile. وَبُشْرٰى (26) Ve Ḳurān müjde bérgüsidür لِلْمُحْسِنِينَ yaḫşı iş ḳılġuçılarġa ilāhī rıḍvānı bile.[262]

13. اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا Durustluḳ bile alar (27) alar kim ayttılar: رَبُّنَا اللّٰهُ bizing yaratḳanımız Ḫudāy'dur. ثُمَّ اسْتَقَامُوا Pes turdılar anga ve ʿudūl étmediler **[TS-206b/01]** andın. Yaʿnī cemʿ ḳıldılar tevḥīd ara kim ʿilmning ḫulāṣasıdur istiḳāmet kim ʿamelning müntehīsidür. Baḥrü'l-Ḥaḳāyıḳ'da (2) aytıpdur kim istiḳāmet körse né cevāriḥ bile şeriʿat aḥkāmının taʿahhüdiġa ve nüfūs bile ṭarīkat ādābı bile (3) te'dībge ve ḳulūb bile taʿalluḳātdın taṣfiye bile ve ervāḥ bile ṣaffāt envārıdın tecellīġa ve her bile tevḥīd-i maḥżża ve (4) ḫafī bile fenāġa Ḥaḳ'dın özge ve beḳā-ı Ḥaḳ'ḳa ve istiḳāmet kemāli budur. Ve bilmek kérek kim istiḳāmet yoldaşlıġıdın (5) başḳa ve ṣavl-ı kemāl sırr menzilige fikridür. Pes bāṭıl ve ḫayālīdür eṣer ve muḥal.[263] عَلَيْهِمْ فَلَا خَوْفٌ Pes hīç ḳorḳmaḳ (6) yoḳdur mustaḳīm mü'minlerge. Alarġa meger vehy yétmekdin ol cihānda. هُمْ وَلَا يَحْزَنُونَ Ve yoḳturlar alar kim ḳayġu- (7) luḳ bolġaylar maḥbūbīning fevtidin bu cihānda.

---

[258] TS.[206a/16] erzelleri: YA. [550a/12] erzeli

[259] TS.[206a/18dk] yétgerüptür kelimesinde yétger- bölümünün üzeri çizilerek derkenara kéltür- yazılmış ve kelime kéltürüptür halini almıştır : [550a/14] kéltürgen

[260] TS.[206a/20] بِهٖ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.

[261] TS.[206a/20] yā olça bile: YA. [550a/16] yā olça

[262] TS.[206a/26] ilahī rıḍvānı bile: YA. [550a/23] ilahī rıḍvānıġa

[263] TS.[206b/1-5] Baḥrü'l-Ḥaḳāyıḳ'da (2) aytıpdur kim istiḳāmet körse né cevāriḥ bile şeriʿat aḥkāmının taʿahhüdiġa ve nüfūs bile ṭarīkat ādābı bile (3) te'dībge ve ḳulūb bile taʿalluḳātdın taṣfiye bile ve ervāḥ bile ṣaffāt envārıdın tecelīġa ve her bile tevḥīd-i maḥżża ve (4) ḫafī bile fenāġa Ḥaḳḳ'dın özge ve beḳā-ı Ḥaḳḳ'ḳa ve istiḳāmet kemāli budur. Ve bilmek kérek kim istiḳāmet yoldaşlıġıdın (5) başḳa ve ṣavl-ı kemāl sırr menzilige fikridür. Pes bāṭıl ve ḫayālīdür eṣer ve muḥal: YA. [550a/25] yok

14. أُولَٰئِكَ Ol gürūh yaʿnī īmān ve istiḳāmet ehli اَصْحَابُ الْجَنَّةِ (8) uçmaḫnıng mulāzımīlarıdurlar. خَالِدِينَ فِيهَا Cāvīd ḳalġanlar anda ve pādāş bérilgenler جَزَاءً pādāş (9) bérildiler.[264] بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Olça bile bar érdiler kim ʿamel ḳılur érdiler.

15. وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ Ve buyurduḳ biz (10) Ādemī'ġa بِوَالِدَيْهِ إِحْسَاناً anıng ata ve anasıġa yaḫşılıḳ ḳılmaḳ. حَمَلَتْهُ أُمُّهُ Köteripdür Ādemī'ni anıng (11) anası كُرْهاً émgek ve ḳatıḳlıġ bile وَوَضَعَتْهُ كُرْهاً ve ḳoyupdur yaʿnī toġuruptur meşaḳḳat ve miḥnet bile. (12) وَحَمْلُهُ Ve anıng ḥamelining müddeti وَفِصَالُهُ ve anıng sütdin ayırmaġınıng zamānı ثَلَاثُونَ شَهْراً otuz ay- (13) dur. Eger kişi tilese kim reḍāʿ müddetige yıl bolġay. Ve mundın maʿlūm boldı kim ḥaml müddetining aḳti altı ay bolġay (14) kim reḍāʿ zamānı *"ḥavleyn-i kāmileyn"*[265] dür. حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ tā vaḳti kim Ādemī yétgey[266] اَشُدَّهُ öz ḳuvvetining kemālıġa kim otuz üç yaşdur[267] aytıp- (15) durlar on sékkizdin tā ḳırḳ وَبَلَغَ اَرْبَعِينَ سَنَةً[268] ve yétti ḳırḳ yaşḳa. Müfessirlerning köpregi anġ-adurlar kim (16) bu āyet ḫāṣdur Emrü'l-Mü'minīn Ebū Bekir -raḍıyallāhu ʿanh- kim altı ay anasının ḳursaġıda érdi. Ve tükel ékki yıl (17) süt içti. Ve on sékkiz yaşda Ḥażret-i Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- mülāzımātıġa yétti. Ol ḥażret yigirmi üç yaşlıġ (18) édi ve sefer ve ḫużūrda anıng refīḳi ve ḳarīni érdi. Ve çün[269] Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ning mübārek[270] yaşı ḳırḳḳa yétti ve mebʿūṯ (19) boldı. Ve Ṣıddıḳ -raḍıyallāhu ʿanh- otuz sékkiz yaşda érdi kim anġa īmān kéltürdi ve çün ḳırḳ yaşlıġ boldı. (20) قَالَ رَبِّ Ayttı: ay méning Perverd-gār'ım اَوْزِعْنِي ilhām bér manga ve tevfīḳ bağışla manga اَشْكُرَ اَنْ tā şükr aytḳay- (21) mén نِعْمَتَكَ الَّتِي ol niʿmetiġa kim ʿamīm keremiṅg bile اَنْعَمْتَ عَلَيَّ enʿām ḳılıp sén manga kim İslām niʿmetidür. (22) وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ Ve niʿmetiġa kim méning ata ve anamġa bérip sén kim ḥayātdur ve ḳudret ve islām niʿmeti dağı. (23) Aytıpdurlar kim muhācir ve enṣārīdin kişi kim ata ve anası her ékkisi İslām şerefige yétken bolġaylar Ṣıddıḳ (24) -raḍıyallāhu ʿanhdın- özge yoḳtur. وَاَنْ اَعْمَلَ Ve taḳı ilhām bérgil kim ʿamel ḳılayım صَالِحاً تَرْضَاهُ yaḫşı ʿamel kim (25) sén ḫoşla<n>ġay[271] sén anı ve andın ḫoşnūd bolġaysén. Ḥaḳ Subḥāne anıng duʿāsını müstecāb ḳıldı ve (26) tevfīḳ bérdi tā toḳḳuz bendeni kim dīn üçün ʿaẕāb ḳılur érdiler. Satıp alıp āzād ḳıldılar ve ol cümle- (27) din Bilāl Ḥabeşī'dür -raḍıyallāhu ʿanh-. لِي

[264] TS.[206b/9] "bérilmek" kelimesinin üzeri karalanıp satırın üst kısmına "bérildiler" yazılmıştır.
[265] TS.[206b/14] ḥavleyn-i kāmileyn : "tam iki yıl" anlamına gelen Kur'ān-ı Kerīm'de Bakara Suresinde 233. ayette kullanılan süt emzirme zamanıdır.
[266] TS.[206b/14] yétgey kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir. YA.[550b/6] yok
[267] TS.[206b/14dk] otuz üç yaşdur YA.[550b/6] yok
[268] YA.[550b/7] وَبَلَغَ اَرْبَعِينَ سَنَةً ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[269] TS.[206b/18] çün kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir.
[270] TS.[206b/18] mübārek kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir. YA.[550b/11] yok
[271] ḫoşla<n>ġay: ḫoşlanġay

وَاَصْلِحْ Ve taḳı duʿā ḳıldı özining evlādı üçün bu vech bile kim **[TS-207a/01]** ṣalāḥġa kéltür méning üçün yaʿnī ṣalāḥnı yürütgil فِي ذُرِّيَّتِيْۚ méning oġullarımda. Bu duʿā dağı isticābet şerefi- (2) ġa yétti. Anıng ḳızı ʿĀīşe -raḍıyallāhu ʿanhā- peyġamberlerning eşrefi Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ferrāşının şerefiġa (3) müşerref boldı. Ve anıng oġlı ʿAbdurraḥmān müselmān boldı. Ve anıng oġlı Ebū ʿUtayḳ dağı Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem ḫıdmetining (4) devleti bile ser-efrāzlıġ taptı. Ve Sīṭ'da kéltürüptür kim ṣaḥābedin tört müselmān uluġ ana ve ata ve nebīrening oġlı bolġaylar. (5) Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ni körmeydür érdiler. Meger Ebū Ḳaḥāfe ve Ebū Bekir ve ʿAbdurraḥmān ve Ebū ʿUtayḳ -raḍıyallāhu ʿanhımā- ve köp uluġ ḳıla- (6) lar. Ṣıddıḳ -raḍıyallāhu ʿanh- evlādıdın ʿālemda bardurlar. Alarningköpregi ʿilm ve ṣalāḥ şerefi bile ārāstedürler اِنِّي [272] Durustluḳ (7) bile kim mén تُبْتُ اِلَيْكَ [273] ḳayttım séning ḥażretinggа her némedin kim séning rıżāng anda yoḳtur. وَاِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ (8) Ve boyun ḳoyġanlardın mén séning fermānınggа.

16. اُولٰٓئِكَ Ol gürūh kim الَّذِينَ [274] ana ve ataġa yaḫşılıḳ ḳılıpdurlar (9) ve niʿmet şükrin yérige kéltürüptürler. نَتَقَبَّلُ Ḳabūl ḳılılur عَنْهُمْ alardın اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا olçanıng (10) yaḫşıraġıdur kim ḳılıpdurlar. Ḳavli oldur kim aḥsen-i ḥüsn maʿnāsi bile bolġay. Yaʿnī alarning barçası yaḫşı ʿamel- (11) leri ḳabūl raḳamīn tapḳay. وَنَتَجَاوَزُ Ve ötkerilür عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ alarning yazuḳlarnı ḥafṣ her ékki (12) fiʿilde meftūḥ tün bile ve aḥsen né naṣbi bile oḳur. Yaʿnī biz ḳabūl ḳılur biz alarning ṭāʿatların[275] ve ötkerür biz (13) alarning seyyielerin[276]. Ve maʿdūr bolġaylar الْجَنَّةِۚ uçmaḥ ehli arasıda. وَعْدَ الصِّدْقِ Vaʿde (14) bérdi Ḫudāy rāst vaʿde[277] yaḫşılıḳ ḳabūlı ve īmānlıġdın ötmekde. الَّذِي كَانُوا Ol vaʿde kim bar érdiler dünyāda يُوعَدُونَ (15) vaʿde bérilgen anıng bile ol vaʿde bu āyetdedür kim: *"veʿadallāhu elleẕīne āmenū ve ʿamilūs-salāti"*[278] cīnnāh[279] ilāhe.

17. وَالَّذِي قَالَ (16) Ve ol kişi kim ayttı لِوَالِدَيْهِ öz ana ve atasıġa vaḳti kim anı īmān bile āḫiretka oḳur érdiler. اُفٍّ (17) لَكُمَآ Kerāhet sizlerge. اَتَعِدَانِنِيٓ Āyā vaʿde bérür sizler manga اُخْرَجَ اَنْ ol-kim çıḳarılıp kéltürgey mén yaʿnī (18) méni ölümdin ḳoparġaylar ve tirik gürdın çıḳarġaylarوَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ Ve durustluḳ bile kim ötüpdürler (19) köp ḳarnlar مِنْ قَبْلِي [280] méndin

[272] TS.[207a/6] اِنِّي ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[273] TS.[207a/7] ا تُبْتُ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[274] TS.[207a/8dk] الَّذِينَ ayeti satırın üst kısmına eklenmiştir. YA.[551a/1] yok
[275] TS.[207a/12] ṭāʿatların : YA.[551a/5] ṭāʿatlarnı
[276] TS.[207a/13] seyyielerin : YA.[551a/5] seyyielerni
[277] TS.[207a/14] vaʿde kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir. YA.[551a/6] yok
[278] TS.[207a/15] veʿadallāhu elleẕīne āmenū ve ʿamilūs-salāti : "Allah, inanıp iyi işlerde bulunanlara vaat etti"
[279] TS.[207a/15] cịnāh YA.[551a/8] yok
[280] TS.[207a/19] مِنْ قَبْلِي ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.

burun ve béri ḳaytıp kélmeydürler. وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللّٰهَ Ve anıng ata anası (20) istiġāṣe ḳılur érdiler Ḫudāyġa.[281] Ve aytur érdiler: وَيْلَكَ [282] Vāy! sanga اٰمِنْ [283] īmān kéltür ḳıyāmetġa. اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ Durustluḳ (21) bile kim Téngri'ning vaʿdesi baʿṣ ve ḥaşrda حَقٌّ rāstdur. فَيَقُولُ Pes ol kişi aytur érdi. هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيرُ Yoḳtur (22) bu kim sizler méni anıng bile oḳur sizler. لْأَوَّلِينَ Meger burunġılarnıng efsāneleri ve ebāṭīl (23) ve ekāẕīb kim yétipdürler cemʿi. Ayturlar bu āyet Ebū Bekir -raḍıyallāhu ʿanh-[284] ve ʿAbdurrāḥmān şānıda inip kélipdür. Ve (24) ʿĀīşe -raḍıyallāhu ʿanhā- bu ḳulıġa münkirdür. Ve ṣaḥīḥ oldur kim kāfirīning bābıda kim ata ve anasıġa[285] ʿāyiḳ édi. Nāzil boluptur:

18. (25) اُولٰٓئِكَ Ol ʿāyiḳ ve münkir gürūh الَّذِينَ حَقَّ alardurlar kim ve vācib boldı عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ alarġa ʿaẕāb (26) kelimesi. Ve bolġaylar فِي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ néçe gürūhī bile kāfirlerdin kim ötüpdürler مِنْ قَبْلِهِمْ alardın burun (27) مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ deyr ve Ādemīdin. اِنَّهُمْ Durustluḳ bile kim bular ve alar كَانُوا bardurlar خَاسِرِينَ ziyān [TS-207b/01] urġanlar.

19. وَلِكُلٍّ Ve her birige bu ékki ferīḳdın دَرَجَاتٌ pāyeler ve menzillerdür مِمَّا عَمِلُوا olçanıng cezāsıdın. (2) ʿAmel ḳılıpdurlar ḫayr ehlining pāyeleri ʿulüv sarıġa. Ve şerr erbābının pāyeleri esfel sarıġa. وَلِيُوَفِّيَهُمْ (3) Ve mundaḳ muḳarrer ḳıldı Ḫudāy tā tamām ḳılġay alarġa اَعْمَالَهُمْ alarning aʿmālining cezāsını. وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (4) ve alar sitem körgüçi bolmaġusıdurlar ṣevābda noḳṣān bile ve ʿiḳābda artuḳluḳ bile.

20. وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا (5) Ve yād ḳıl künini kim ʿarż étilgeyler kāfirlerġa[286] عَلَى النَّارِ tamuġ otıġa. *Muvażżiḥ*'da kéltürüptür kim ʿarż ḳılġaylar otnı (6) kāfirlerġa. Ve alarning turar yérleridin tamuġda alarġa körsetgeyler tā alarningelem ve ḥasreti artḳay. Ve alarġa aytḳaylar: (7) اَذْهَبْتُمْ İltingizler ve bilingizler طَيِّبَاتِكُمْ özüngüzning çüçük némeleringizni فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا dünyā zendegānlıġı- (8) da kim bar érdi sizlerge. وَاسْتَمْتَعْتُمْ Ve berḫudārlıġ taptıngızlar بِهَا ol leẕīẕler bile yaʿnī leẕẕet istifāsın (9) ḳıldıngızlar. Ve hīç āḫiret üçün[287] ḳoymadıngızlar. فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ Pes bu kün cezā bérilgüngizdürler عَذَابَ الْهُونِ (10) ḫorluḳ ve rüsvālıġ ʿaẕābın بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ olçanıng sebebi bile kim bar érdingizler kim tekebbür ḳılur érdingizler[288] فِي الْاَرْضِ yérde (11)

[281] TS.[207a/20dk] Ḫudāyġa kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir. YA.[551a/12] yok
[282] YA.[551a/12] وَيْلَكَ ayetinin üzerei kırmızı ile çizilmemiştir.
[283] YA.[551a/12] اٰمِنْ ayetinin üzerei kırmızı ile çizilmemiştir.
[284] TS.[207a/23] "Ebū Bekir raḍıyallāhu ʿanh" ifadesinin satır içinde üzeri çizilmiş ama aynı kullanım derkenarda tekrar yazılmıştır.
[285] TS.[207a/24] ata ve anasıġa : YA.[551a/17] ata anasıġa
[286] TS.[207b/5] kāfirlerġa: -ġa ekinin üzeri karalanmıştır.
[287] TS.[207b/9dk] āḫiret üçün: üçün kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir : YA.[551a/29] āḫiretḳa
[288] TS.[207b/10dk] kim tekebbür ḳılur érdingizler : YA.[551b/2] kim tekebbür aytar érdingizler

بِغَيْرِ الْحَقِّ istiḥḳāḳsız yaʿnī gīr ḳılur érdiŋgizler bāṭıl bile ve vechsiz. وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ Ve olçanıŋ sebebi bile (12) bar érdiŋgiz kim fısḳ ḳılur érdiŋgizler ayaḳ emr dāyiresidin taşḳarı iltür érüŋgizler ve baş fermān ḫaṭṭıġa ḳoymas (13) érdiŋgizler[289]. Tenebbühdür necāt ṭālibleriġa kim ayaḳ şerʿ endāzesidin taşḳarı ḳoymaġaylar.[290]

21. وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍۭ[291] Ve yād ḳıl ʿĀd ḳarındaşın yaʿnī peyġamberni (14) kim ʿĀd ḳabīlesidin érdi. Murād Ḫażret-i Hūd -ʿaleyhi's-selām-dür aytur kim: Anıŋ ve anıŋ ḳavminiŋ ḫālin Ḳureyş'niŋ baş (15) tartḳuçılarıġa aytḳıl: اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهُ Ol ḳavmī kim[292] ḳorḳuttı özíniŋ ḳavmini Ḫudāy'nıŋ ʿaẕābıdın.[293] (16) بِالْاَحْقَافِ Āḥḳāf yéride ol ḳumluḳ yéri érdi Ḫażr-ı Mevt yarıḳıda Emīn vilāyetide ve ayturlar ʿUmmān ve Mühre ara (17) érdi. وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ Ve ḫāl ol-kim ötüp érdiler ḳorḳutḳuçı peyġamberler مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ Hūd -ʿaleyhi's-selām- (18) dın burun خَلْفِهٖ وَمِنْ ve andın soŋ dağı kéldiler. Yaʿnī ne ol peyġamber érdi ḫalḳḳa andın burun ve andın (19) soŋ dağı peyġamberler bar érdiler. Ve çün ol ʿĀd ḳavmiġa mebʿūṯ boldı daʿvet ḳıldı alarnı اَلَّا تَعْبُدُوْا anıŋ (20) bile kim tapınmaŋgızlar. اِلَّا اللّٰهَ Meger Ḫudāy'ġa kim tapınmaḳ sezāvāri oldur. اِنِّيْٓ اَخَافُ Durustluḳ bile kim ḳorḳar mén (21) عَلَيْكُمْ sizlerge عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ uluḳ ve hevli köp künniŋ ʿaẕābıdın.

22. قَالُوْٓا Ayttılar ʿĀdīler kim: (22) ay Hūd اَجِئْتَنَا ayā kélip sén bizge لِتَاْفِكَنَا tā ḳaytarġay sén bizni عَنْ اٰلِهَتِنَا biziŋ putlarımızınıŋ (23) tapınmaġıdın tehdīd ve vaʿīd bile. فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ Pes kéltür bizge olça vaʿde ḳılur sén ʿaẕābdın. اِنْ كُنْتَ (24) Eger bar sén مِنَ الصّٰدِقِيْنَ cīn aytġuçılardın öz vaʿdeŋde.

23. قَالَ Ayttı Hūd -ʿaleyhi's-selām- kim aşuḳmaŋgızlar ʿaẕāb (25) tilemekde. اِنَّمَا الْعِلْمُ Mundın özge yoḳtur kim bilmek anıŋ inmegi vaḳtida عِنْدَ اللّٰهِ Ḫudāy ḳaşıdadur ve maŋa (26) anda medḫali yoḳtur. وَاُبَلِّغُكُمْ[294]Ve sizlerge yétgürür mén.[295] مَّآ اُرْسِلْتُ بِهٖ Olça yiberilip mén anıŋ bile (27) kim maŋ a yétgürmekdin özge yoḳtur. اَرٰىكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُوْنَ Velikin mén körer mén sizlerni gürūhī kim bilmes siz **[TS-208a/01]** menʿ ḳılur siz. Ve ʿaẕāb étmegige ve ʿiḳāb cülūliġa aşuḳur sizler Sūre-i Aʿrāfda ötüpdür kim cemʿi bile (2) ʿĀdīlerdin ḫaremge barıp yamġur

[289] TS.[207b/13 ve baş fermān ḫaṭṭıġa ḳoymas érüŋgüzler: YA.[551b/5] yok
[290] TS.[207b/13dk] endāzesidin taşġarı ḳoymaġaylar
[291] YA.[551b/5] وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍۭ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[292] TS.[207b/15dk] ol ḳavmi kim : néçük kelimesinin üzeri karalanarak satırın üst kısmına eklenmiştir : YA.[551b/5] néçük
[293] TS.[207b/15] yok : YA.[551b/8] ḳorḳunı
[294] YA.[551b/19] وَاُبَلِّغُكُمْ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[295] TS.[207b/26] ve sizlerge yétgerür mén "sizlerge" kelimesinin üstü karalanmıştır : YA.[551b/19] yétgerür mén sizlerge

tiledіler. Ve üç bulut çıḳtı ve çaḳırġuçı çaḳırdı kim birni alardın iḫtiyār ḳılın͡gız- (3) lar. Ve alar ḳara bulutnı iḫtiyār ḳıldılar ve alar bile kélür érdi tā alarnın͡g diyārıġaça.

24. فَلَمَّا رَاَوْهُ Pes ol vaḳt kim (4) kördiler ol némeni kim vaʿde bérilip érdi ʿaẕābdın عَارِضاً yayılġan[296] bulut kökde مُسْتَقْبِلَ اَوْدِيَتِهِمْ (5) yüz ḳoyġan alarnın͡g vādīleriġa. قَالُوا Ayttılar: عَارِضٌ هٰذَا Bu bulutīdur مُمْطِرُنَا yamġur bérgüçi (6) bizge. Hūd -ʿaleyhi's-selām- ayttı kim: بَلْ هُوَ bu ne yamġur bérgüçi bulutdur belkim ol مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهٖ ol némedür kim (7) aşuḳur érdin͡gizler an͡ga. رِيحٌ [297] Bu debūr yélidür فِيهَا عَذَابٌ اَلِيمٌ andadur derdlig ʿaẕābı ve ol yélidür (8) ḳatıḳlıġ ġāyetetidin.

25. تُدَمِّرُ Helāk ḳılur ve yoḳ éter كُلَّ شَيْءٍ barça némeni alarnın͡g nefsleri ve mālları ve (9) tavarlarıdın بِاَمْرِ رَبِّهَا öz Perverd-gār'ınıng fermānı bile. Pes ol yıl kéldi emir[298] ve ḳatıḳlıġda ve baş (10) tartmaḳlıġda ve āḫḳāfnın͡g arḳa ḳumlarıdın alarġa tökdi. Yétti kéçe ve sékkiz kün anın͡g astıda ḳaldılar. (11) Pes ḳumnı alardın kiterdi ve alarnın͡g tenlerini deryāġa taşladı. فَاَصْبَحُوا [299]Pes boldılar ḫālī bile kim eger (12) kişi alarnın͡g diyārıġa yétse érdi لَا يُرٰى körülmes érdi. اِلَّا مَسَاكِنُهُمْ Meger alarnın͡g turġan yérleri yaʿnī (13) barça helāk boldılar ve alarnın͡g turġan yérleri boş ḳaldı. كَذٰلِكَ Andaḳ kim alarġa cezā bérdük biz. نَجْزِي Pādāş (14) bérür biz الْمُجْرِمِينَ الْقَوْمَ kāfirler ve mükeẕẕibler gürūhıġa.

26. وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ Ve durustluḳ bile kim biz mümkin ḳılduḳ ʿĀd (15) ḳavmini فِيمَا اِنْ مَكَّنَّاكُمْ ol némede kim mümkin ḳılmaduḳ biz sizlerni ay Ḳureyş'nin͡g kāfirleri فِيهِ ol (16) némede ḳuvvetdin ve şevket ve māl köplügi taşarrufdın. وَجَعَلْنَا لَهُمْ Ve bérdük biz alarġa سَمْعاً ḳulaḳ tā éşitgeyler (17) وَاَبْصَاراً ve közler tā körgeyler وَاَفْئِدَةً ve kön͡güller tā tapḳaylar. Ve alar ḳulaḳ bile Ḥaḳ sözin éşitmediler (18) ve köz bile ḳudret delīllerin körmediler ve kön͡gül bile Tén͡gri'nin͡g vaḥdāniyetida tefekkür étmediler. Émdi kim ʿaẕāb (19) kéldi alarġa. فَمَا اَغْنٰى Pes kitermediler عَنْهُمْ alardın سَمْعُهُمْ alarnın͡g ḳulaġı وَلَا اَبْصَارُهُمْ (20) ve ne alarnın͡g közlerini وَلَا اَفْئِدَتُهُمْ ve ne alarnın͡g kön͡güllerini مِنْ شَيْءٍ némeni Tén͡gri ʿaẕābıdın. (21) اِذْ كَانُوا Çün bar érdiler kim taḳlīd ve taʿaṣṣubdın يَجْحَدُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ an͡gar ḳılur érdiler Ḫudāy'nın͡g (22) āyetleriġa yā peyġamberin͡g muʿcizeleriġa.[300] وَحَاقَ بِهِمْ Ve kirdi alarnın͡g tégresiġa. (23) مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ Olça bar érdiler kim an͡ga istihzā ḳılur érdiler yaʿnī ʿaẕāb.

[296] TS.[208a/4] "bolġan" kelimesinin üstü karalanmıştır. YA.[551b/25] yayılġan bolġan
[297] TS.[208a/7] رِيحٌ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[298] TS.[208a/9] pes ol yıl kéldi emr : YA.[552a/1] pes ol emir
[299] YA.[552a/3] فَاَصْبَحُوا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[300] TS.[208a/22] yā peyġamberin͡g muʿcizeleriġa: YA.[552a/13] yok

27. وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا Ve durustluḳ bile kim helāk ḳılduḳ (24) biz ay Mekke'ning ehli مَا حَوْلَكُمْ olça sizlerning tégrelering izde érdi مِنَ الْقُرٰى kéntlerdin Ḥicr dég (25) mütefekke. وَصَرَّفْنَا الْاٰيَاتِ Ve tekrār étip érdük biz āyetler ve ḥüccetlerni Ḳurā ehlige. لَعَلَّهُمْ (26) يَرْجِعُونَ Şāyed kim ḳaytḳaylar küfrdin alar ḳaytmadılar ve helāk boldılar.

28. فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ Pes yanga nuṣret ḳılmadılar (27) alarġa الَّذِينَ اتَّخَذُوا alar kim tutup érdiler ol helāk bolġanlar alarnı مِنْ دُونِ اللّٰهِ Ḫudāy'dın özge **[TS-208b/01]** قُرْبَاناً taḳarrüb üçün Ḫudāy'ġa. اٰلِهَةً Ḫudāylar ve yaʿnī putları kim alarnı Ḫudāylıḳḳa tutup érdiler (2) taḳarrüb üçün. Yanga yārī bérmediler alarġa ʿaẕāb vaḳtıda. بَلْ ضَلُّوا Belkim ġāyib boldılar عَنْهُمْ alar (3) nuṣretidin yaʿnī nevmīd boldılar. Ve kéldi alarning ümīdleri putlar yārī bérmegidin. وَذٰلِكَ Ve put (4) larning tutmaġı Ḫudāylıḳḳa yavuḳluḳ üçün Ḫudāy'ġa اِفْكُهُمْ alarning yalġanıdur. وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (5) Olça bardurlar kim toḳurlar ve nisbet bérürler ulūhiyetḳaʿāciz maḥlūḳıġa ve teveccüh yüzin ḳādir ḫālıḳdın évirür- (6) ler. Erbāb-ı sırr ve āṣār -raḥmetullāh- kéltürüptürler kim Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- Ṭāīf'din ḳaytḳandın song naḫl-i baṭınīde tüşti ve (7) kéçe ḳopup teheccüd oḳup Ḳurān oḳur érdi. Cemʿ-i Ḥabbānīler Nuṣaybīndin Yemenge barur érdiler. Anda yétip ḳırā'at (8) üninini éşittiler ve özin ḥażretḳa körsettiler ve Ḥaḳ Subḥāne ol ḳıṣṣadın ḫaber bérür kim:

29. وَاِذْ صَرَفْنَا Yād ḳıl (9) anı kim évirdük biz ve meyl bérdük biz اِلَيْكَ séning sarıġa مِنَ الْجِنِّ نَفَراً gürūhını cīndin. Ve alar yétti nefer érdiler (10) Nuṣaybīn ehlidin yā Ninovā yā Cezīre, Mūṣul ve alarning atları vechi bile kim ṣāḥib-i ʿAynü'l-Maʿānī taṣḥīḥ ḳılıpdur. (11) Budur Ṣāṣir, Māṣir, Daşi, Maşi, Erd, Ebyān, aḥkam ayturlar toḳḳuz san érdiler ve Zūbeʿa alardın érdi. Ve ol (12) İblīsning oġlıdur on ve[301] on iki dağı aytıpdurlar. Ve Lübāb'da kéltürüptür kim yétmiş ten érdiler Benī Uḳalbaş cinlerdin birining atıdur ve aning evlādını aning bile oḳurlar[302] (13) dın ve her taḳdīr bile يَسْتَمِعُونَ الْقُرْاٰنَ éşitür érdiler Ḳurān'nı. Ve ḳulluḳ tutar érdiler. فَلَمَّا حَضَرُوهُ Pes ol vaḳt (14) kim ḥāżır boldılar Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ḳaşıda. قَالُوا Ayttılar baʿżı baʿżıġa kim edeb yüzidin اَنْصِتُوا ünde- (15) şmengizler. Tā éşitgey sizler tefsīrlerde bardur[303] kim Ḳurān éşitmek ḥırşının gāyetidin biribirining (16) üstige tüşer érdiler. فَلَمَّا قُضِيَ Pes çün namāz[304] öteldi ve[305] ḳırā'atü't-tamāmġa yétti īmān kéltürdiler ol

[301] TS.[208b/12dk] on ve
[302] TS.[208b/12dk] Uḳalbaş cinlerdin birining atıdur ve aning evlādını aning bile oḳurlar YA.[552b/2] yok
[303] TS.[208b/15] tefṣīrlerde bardur : YA.[552b/5] tefṣīrlerde kéltürüptür
[304] TS.[208b/16dk] namāz kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir : YA.[552b/6] yok
[305] TS.[208b/16] ve : YA.[552b/6] yok

ḥażret (17) ḳa. Ve némeler sordılar ve Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- alarnı alarnıñ ḳavminiñ risāletiġa atadı. Ve alar وَلَّوْا ḳayttılar (18) اِلٰى قَوْمِهِمْ öz ḳavmi sarıġa مُنْذِرِينَ ḳorḳutḳuçılar ve oḳuġuçılar islāmġa.

30. قَالُوا يَا قَوْمَنَّا Ayttılar: (19) ay biziñ gürūh اِنَّا سَمِعْنَا كِتَاباً durustluḳ bile kim biz éşittük kitābını Ḫudāy ḳaşıdın اُنْزِلَ yiberilipdür (20) بَعْدِمِنْ مُوسٰى Mūsā kitābıdın soñ مُصَدِّقاً taṣdīḳ ḳılġuçı. لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ Ol némeni kim andın burun (21) érdi kitāblardın yā muvāffıḳ alarġa. Ayturlar ol cīnnīler Yehūd érdiler ve İncīl nüzūlidin ḫaberi yoḳ érdiler. (22) yā iʿtibār ḳılmas érdiler[306] anı. Andaḳ kim Yehūd'nıñ iʿtiḳād ḳılmaġıdur ol cihetdin ayttılar kim "مِنْ بَعْدِ مُوسٰى اُنْزِلَ"[307] (23) يَهْدِي yol körsetür ol kitāb اِلَى الْحَقِّ Ḫaḳ sarıġa. Yaʿnī olça durust ve rāstdur ʿaḳīdelerdin وَاِلٰى طَرِيقٍ (24) مُسْتَقِيمٍ tüz yolġa yaʿnī yétgürgüçi maḳṣūdḳa.

31. يَا قَوْمَنَّا اَجِيبُوا ay biziñ gürūh icābet ḳılıñ ızlar دَاعِيَ (25) اللّٰهِ Ḫudāy'nıñ oḳuġuçısın yaʿnī Muḥammed -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- وَاٰمِنُوا بِهٖ ve īmān kéltürüñ izler anña ve taṣdīḳ (26) ḳılıñgızlar anıñ ḫaberlerini. يَغْفِرْ لَكُمْ Tā yarlıḳaġay Ḫudāy[308] sizlerni مِنْ ذُنُوبِكُمْ baʿżı sizleriniñ yazuḳ- (27) larıñgızdın kim meẓālim bolmaġay ve aytıpdurlar[309] barça yazuḳlarnı وَيُجِرْكُمْ ve ḳurtḳarġay sizlerni مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ **[TS-209a/1]** derdlig ʿaẕābdın.

32. وَمَنْ لَا يُجِبْ Ve her kim icābet ḳılmasa دَاعِيَ اللّٰهِ oḳuġuçını Ḫudāy'ġa kim Ḥażret-i Muṣṭafā'dur (2) -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-. فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ Pes yoḳtur ʿāciz ḳılġuçı فِي الْاَرْضِ yérde yaʿnī her kim Ḥaḳḳ'nıñ oḳuġuçısını ḳabūl[310] (3) ḳılmasa ʿaẕāb añga nāzil bolġusıdur. Ve ol ʿāciz ḳıla almaġusıdur Ḫudāy'nı özige ʿaẕāb ḳılmaḳdın. (4) وَلَيْسَ لَهٗ Ve yoḳtur añga اَوْلِيَاءُ مِنْ دُونِهٖ Ḫudāy'dın özge dostlar ve meded yétküçiler. اُولٰٓئِكَ Ol gürūh (5) icābet ḳılmaġuçılar مُبِينٍ فِي ضَلَالٍ hüveydā azmaḳlıġdadurlar. Yaʿnī żalāleti[311] kim barça kişige rūşen bolġay. (6) ʿĀlemlerġa cin mü'mileriniñ ḥükmide iḫtilāfdur baʿżı añgadurlar kim alarnıñ ʿaẕābı hemīn necātdur otdın. (7) Ve pes andaḳ kim ayttı: *"ve tunciküm min ʿaẕābin elīm"*[312] Süfyān Sevrī -raḥmetullāh-dın menḳūldur kim; cīnniñ ṣevābı oldur kim (8) otdın ḳutulġaylar pes andın soñ alarnı tofraḳ éterler tuvarlar yosunı bile. Ve İmām Aʿẓam -raḥmetullāh- muña barıp- (9) dur. Ve İmām Mālik -raḥmetullāh- cemʿi bile añgadurlar kim alarġa iḥsānġa ṣevāb bardur.

[306] TS.[208b/22] yā iʿtibār ḳılmas érdiler : YA.[552b/12] yoḳ
[307] TS.[208b/22] اُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسٰى ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir iki nüshada da.
[308] YA. [552b/17] satırın büyük bölümü karalanmıştır.
[309] TS.[208b/27] aytıpdurlar: YA.[552b/18] aytıpdur
[310] TS.[209a/2] ḳabūl : YA.[552b/21] icābet
[311] TS.[209a/5] żalāleti : YA.[552b/24] żalāletida
[312] TS.[209a/7] ve tunciküm min ʿaẕābin elīm : "sizi elem ve acı veren azaptan kurtaracak" (Saff Suresi 10. ayet)

Andaḳ kim esāretḳa ʿiḳāb bolġusı- (10) dur ve Żaḥḥāk -raḥmetullāh-dın menḳūldur kim alar uçmaḫġa kirgeyler. Ve yérler ve içerler ve İmām Ebū Bekir Naḳḳāş -raḥmetullāh- tefsīride (11) ḥadīṣī kéltürüptür kim: alar uçmaḫġa inerler. Ve İmām Naḳḳāş -raḥmetullāh-dın sorupdurlar kim alar cennet niʿmetleridin (12) yérler. Cevāb aytıpdurlar Ḥaḳ Subḥāne alarġa tesbīḥi ve ẕikri ilhām bérür kim andın ança leẕẕet taparlar kim Benū Ādem (13) cennet niʿmetleridin. Muʿāllem'de kéltürüptür kim Żamre Bin Ḥabib -raḥmetullāh-dın sordılar kim cīnning mü'minige[313] ṣevāb (14) bardur? Ayttı kim ārī *"lem yaṭmışhunne insun ḳablehum ve lā cānn"* [314] āyetini[315] oḳudı. Ve ayttı *"el-insiyyāt'l-ins vel-cīnnātü'l-cīnn"* [316] ve hem Muʿāllem'de (15) ʿÖmer Bin ʿAbdülʿazīz -raḥmetullāh-dın naḳl ḳılur kim cīnning mü'minleri uçmaḫ tégreleride raḥneler ve rabżlarda bolġusı- (16) durlar ne cennetde. Ve Ḳaḍı Envār'da aytıpdur kim ẓāhirraḳ oldur kim cīn teklīf tüvābʿıda ins dékdürler (17) vallāh aʿlem.

33. اَوَلَمْ يَرَوْا Āyā körmediler ve bilmediler baʿṣ münkirleri اَنَّ اللّٰهَ الَّذِي anı kim ol Ḫudāy kim ʿaczsiz (18) ḳudreti bile خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ yarattı kök ve yérni وَلَمْ يَعْيَ ve harmadı ve émgek yétmedi anga بِخَلْقِهِنَّ (19) alarning yaratmaġıda. بِقَادِرٍ Tüvānādur عَلٰٓى اَنْ يُّحْيِيَ الْمَوْتٰى anga kim tirgüzgey ölüglerni kim ḳudret-i ṣābite[317] ve naḳs (20) ve inḳıṭāʿ anga yol tapmas āyet maʿnāsının muḥaṣṣılı oldur kim āyā Ḫudāy munıng dég ezelī ebedī kāmile ḳudreti (21) ölügler tirgüzmekke ḳādir yoḳtur بَلٰٓى [318] ārī bardur. اِنَّهٗ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ Durustluḳ bile kim ol barça némelerġe (22) قَدِيرٌ [319] tüvānādur ʿacz ve taʿabsız.

34. وَيَوْمَ يُعْرَضُ Ve yād ḳıl künini kim ʿarż[320] ḳılılġaylar الَّذِينَ كَفَرُوا alarġa kim īmān (23) kéltürmeydürler عَلَى النَّارِ otḳa. Yaʿnī otnı alarḳa ʿarż ḳılurlar ve bu ḳalbdur ḫilāf muḳteżāsı ẓāhirġa (24) meyyālġa ve tā keyd üçün kéltürürler. Pes alarġa aytḳaylar: اَلَيْسَ هٰذَا Āyā yoḳtur bu ʿaẕāb بِالْحَقِّ rāstlıġ bile (25) ve sizler inanmas érdingizler. قَالُوا بَلٰى Ayturlar ārī Ḥaḳḳdur andın song ant içerler kim وَرَبِّنَا (26) ve bizing Perverd-gār'ımız bile kim bu cin yol tüz[321] ékendür. قَالَ Aytḳay Ḫudāy yā tamuġning ḫārrnı alarġa kim فَذُوقُوا الْعَذَابَ (27) pes tatıngızlar

[313] TS.[209a/13] mü'minige : YA.[553a/5] mü'minlerige
[314] TS.[209a/14] lem yaṭmışhunne insun ḳablehum ve lā cānn : "Eşlerinden önce ne bir insan dokunmuş onlara, ne bir cin." (Kur'ān-ı Kerīm 55/74)
[315] TS.[209a/14] āyetini kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir.
[316] TS.[209a/14] el-insiyyāt'l-ins vel-cīnātü'l-cīn : "insalara insandan, cinlere cinden" (Hadīs-i Şerīf)
[317] TS.[209a/19] ḳudret-i ṣābite: YA.[553a/12] ṣābite
[318] YA.[553a/13] بَلٰى ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[319] YA.[553a/14] قَدِيرٌ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[320] TS.[209a/22] ʿarż kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir.
[321] TS.[209a/26] yol tüz kelimeleri satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[553a/19] yok

ʿazābnı بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ olçanıng sebebi bile kim bar érdingizler kim kāfir bolur érdingizler.[322] [TS-209b/1] Ḳıyāmetġa ve peyġamberler sözige yāver tutmas érdingizler.

35. فَاصْبِرْ Pes ṣabr ḳıl ay Muḥammed ḳavmning cefāsıġa كَمَا (2) صَبَرَ anıng dég kim ṣabr ḳıldılar أُولُوا الْعَزْمِ şebāt ve cidāl[323] مِنَ الرُّسُلِ peyġamberlerdin. Ve alar şeriʿatlar igeleri- (3) dürler aḥkām ḳavāʿidining temhīdide içtihād merāsimin taḳdīmġa yétgürdiler. Ve muʿānidlerġa düşmenlıġlarıġa ve (4) ṭāʿunlar mücādeleleriġa ve münkirlering āzār ve īzāsıġa ṣabr körsettiler ve alar Nūḥ ve İbrāhīm ve Mūsā ve (5) ʿĪsā'durlar -ʿalī nebiyyinā ve aleyhimü'ṣ-ṣalavat ve's-sellem-. Ve İmām Muḥyi'l-Senne -raḥmetullāh- aytıpdur kim: ūlū'l-ʿazm alardurlar (6) kim taḫṣīṣġa ẕikr raḳamın tapıpdurlar ékki yérde, biri mīṯāḳ almaḳda kim *"ve iẕe aḫeẕnā mine'l-nebiyyin mīṣāḳehim* (7) *ve minke ve min Nūḥ alāye"* [324] ikinci şerʿ ḳoymaḳda kim *"şerreʿ leküm mine'l-lezīne māyeṣṣabe Nūḥā alāye"* [325] hem-ol şerāiʿ aṣḥābıdur- (8) lar. bizing Peyġamberimiz -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ḳavli ol dehr kim alar peyġamberlering nücebāsıdurlar[326]. On sékkiz ten kim Sūre-i (9) Enʿām'da alarnıng atı bardur ve bizing Peyġamberimiz -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ġa emr boldı kim *"febīhüd yühüm aḳtadīh"* [327] ve Zādü'l-Mesīr'de (10) kéltürüptür kim barça peyġamberler ūlüü'l-ʿazmdurlar meger Ādem ve Yūnus ve Süleymān -ʿaleyhi's-selām-. Ve aytıpdurlar Yūnus'dın (11) özge ve pes ol aşuḳup[328] ḳavm arasıdın çıḳıp bardı. Ve Ḥażret-i Peyġamber'imiz buyurdı kim:[329] *"velā tekün kesāḥibü'l-ḥūt"* [330] (12) Yaʿnī ṣabrnıng yoḳıda pes munda dağı buyurur kim ṣabr ḳıl. وَلَا تَسْتَعْجِلْ Ve aşuḳmaḳlıġ tilegin ḳılma. لَهُمْ Ḳureyş (13) kāfirleri üçün ʿaẕāb étmegige kim şekksiz öz vaḳtide nāzil bolġusıdur. كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ Güyā alar (14) küni kim körgeyler مَا يُوعَدُونَ olça vaʿde bérilipdürler ʿaẕābdın yaʿnī[331] ḳıyāmet hevlin ve fezaʿın kim müşāhede (15) ḳılġaylar. Andaḳ körüngey alarġa kim[332] لَمْ يَلْبَثُوا toḫtamaydurlar dünyāda. نَهَارٌ اِلَّا سَاعَةً مِنْ Meger sāʿatī kündin (16) yaʿnī ḳısḳa sanaġaylar özining bolġanını dünyā ve berzaḫda tamuġ ʿuḳūbetlerining heybetidin بَلَاغٌ olça aytıldı (17) bu sūrede mevʿiẓelerdin

[322] YA.[555a/20] "kim kāfir bolur érdingizler" iki defa yazılmıştır.
[323] TS.[209b/2] cidāl: YA.[553a/22] cidāldın
[324] TS.[209b/7] ve iẕe aḫeẕnā mine'l-nebiyyin mīṣāḳehim ve minke ve min Nūḥ alāye: "o zaman ki biz nebilerden sağlam söz almıştık, Nuh'dan aldığımız gibi" (Ahzab Suresi 7. ayet)
[325] TS.[209b/7] şerreʿa leküm mine'l-lezīne māyeṣṣabe Nūḥā alāye: " (Allah), Nuh'a vahiy ile bildirdiği şeyi size de vasiyet etti" (Şura Suresi 13. ayet)
[326] TS.[209b/8] ḳavli ol dehr kim alar peyġamberlering nücebāsıdurlar : YA.[553b/29] nücebāsıdurlar
[327] TS.[209b/9] febīhüd yühüm aḳtadīh: YA. [553b/1] ayet olmamasına rağmen üzeri kırmızı ile çizilmiştir
[328] TS.[209b/11] aşuḳup : YA. [553b/3] aşuġup
[329] YA. [553b/4] Peyġamberimiz -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ġa buyurdı kim : TS.[209b/11] Peyġamberimiz buyurdu kim
[330] TS.[209b/11] ve lā tekün ke sāḥibü'l-ḥūti: "ve sen olma balık sahibi (Yunus peygamber) gibi" (Kalem Suresi 48. ayet)
[331] TS.[209b/14] yaʿnī : YA. [553b/7] yaʿnī kim
[332] TS.[209b/15] alarġa kim : YA. [553b/8] alarġa

kifāyetdür. فَهَلْ يُهْلَكُ Pes āyā helāk ḳılılġusıdur[333] ʿaẕāb bile vaḳti kim nāzil bolġay (18) yaʿnī bolmaġusıdurlar اِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ meger gürūhī çıḳıp barġanlar fermān dāyiresidin.

SŪRETÜ'L-MUḤAMMED ʿALEYHİ'Ṣ-ṢALAVĀT VE'S-SELĀM[334]

(19) Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm

1. (20) الَّذِينَ كَفَرُوا Alar kim kāfir boldılar وَصَدُّوا ḳaytardılar kişilerni عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ Ḫudāy yolıdın. Yaʿnī (21) tıydılar İslāmġa kirmekdin murād Ḳureyş'ning Şeyṭānlarıdur Ebū Cehl ve Naḍır ve ʿUtbe yā Bedir'ning muṭʿamları ve alar[335] (22) on ékki kişi érdiler ʿArab'nıng uluġlarıdın. اَضَلَّ [336] Bāṭıl ḳıldı Ḫudāy اَعْمَالَهُمْ [337] alarnıng ʿamellerini (23) kim mükārremdin sanar érdiler ṣıla-i raḥm dég ve esīr fekki ve civārınıng ḥıfẓı ve żiyāfet ḫūblıġı.

2. وَالَّذِينَ اٰمَنُوا (24) Ve alar kim īmān kéltürdiler وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ve ḳıldılar şāyeste işler ṭaʿām bérmek ve erḥām ṣılası dék. وَاٰمَنُوا [338] (25) Ve īmān kéltürdiler. بِمَا نُزِّلَ Olça bile tüben yiberilipdür[339] عَلٰى مُحَمَّدٍ yaḫşı ükülgen peyġamberi yaʿnī Ḳurān. وَهُوَ (26) الْحَقُّ Ve Ḳurān rāst ve durustdur ve Muḥammed -ṣallallāhu-ʿaleyhi-ve's-sellem- ḥaḳ ve Ḥaḳīḳat ṣāhibidür kélgen رَبِّهِمْ alar- (27) nıng Perverd-gār'ıdın alarġa. Pes alar kim īmān kéltürdiler Ḳurān'ġa yā Muḥammed'ġa -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-.[340] كَفَّرَ Ötkerür Ḫudāy **[TS-210a/1]** ve yapar عَنْهُمْ alardın سَيِّئَاتِهِمْ alarnıng yazuḳlarını. وَاَصْلَحَ بَالَهُمْ ve ṣalāḥġa kéltürür alarnıng (2) ḥālini dīn ve dünyāda yā ıṣlāḥ ḳılur alarnıng könglini tā ʿāṣī bolmaġaylar.

3. ذٰلِكَ Ol ıżlāl ve ıṣlāḥ بِاَنَّ الَّذِينَ (3) كَفَرُوا ol sebeb biledür kim alar kim kāfir boldılar. الْبَاطِلَ اتَّبَعُوا Songıdın bardılar bāṭıl yaʿnī şeyṭānġa. (4) وَاَنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا Ve alar kim īmān kéltürdiler الْحَقَّ اتَّبَعُوا égreştiler Ḥaḳḳ'ḳā kim Ḳurān'dur kélipdür alarġa (5) مِنْ رَبِّهِمْ alarnıng Āferīdegār'ıdın. كَذٰلِكَ Munıng dék[341] يَضْرِبُ اللّٰهُ beyān ḳılur Ḫudāy لِلنَّاسِ [342] (6) kişiler üçün اَمْثَالَهُمْ alarnıng meṣellerin[343] yaʿnī ferīḳayn ḥāllerini ẓāhir ḳılur.

---

[333] TS.[209b/17] helāk ḳılġusıdur : YA. [553b/11] helāk ḳılġusıdurlar
[334] YA.[553b/13]
[335] TS.[209b/21] alar : YA. [553b/16] bular
[336] YA. [553b/16] اَضَلَّ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[337] YA. [553b/17] اَعْمَالَهُمْ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir
[338] YA. [553b/19] وَاٰمَنُوا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir
[339] TS.[209b/25] yiberilipdür : -ler eki yazılmış ve üzeri karalanmıştır : YA. [553b/20] yiberilipdürler
[340] TS.[209b/27] Muḥammed'ġa -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-: YA. [553b/22] Muḥammed -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ġa
[341] TS.[210a/5] dég : -dür eki yazılmış ve üzeri karalanmıştır : YA. [553b/28] dékdür

4. فَاِذَا لَقِيتُمُ Pes her gāh (7) körsen͡gizler ay mü'minler الَّذِينَ كَفَرُوا alarnı[344] kim kāfir boldılar uruş vaḳtide. فَضَرْبَ الرِّقَابِ Pes urun͡gız- (8) lar alarnın͡g[345] boynunı urmaḳı اِذَا اَثْخَنْتُمُوهُمْ حَتّٰى tā çün köp öltürün͡giz alarnı. فَشُدُّوا الْوَثَاقَ (9) Pes berk ḳılın͡gızlar bendni yaʿnī tutun͡guzlar alarnı esīrlik bile. Ve berkitin͡gizler berk tā ġaçmaġaylar.[346] فَاِمَّا مَناًّ بَعْدُ (10) Pes esīrlikdin son͡g yā minnet ḳoyun͡gızlar minnet ḳoymaġı ve āzād étin͡gizler minnetsiz.[347] وَاِمَّا فِدَاءً Ve yā (11) fedā alın͡gızlar alardın fedā almaḳı حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ tā ḳoyġaylar uruş ehli اَوْزَارَهَا uruş Ḳurān'ını. (12) Yaʿnī İslām dīni barça yérge yétgey ve uruş ḥükmi ḳalmaġay. Ve ol ʿĪsā -ʿaleyhi's-selām- nüzūli yavuḳıda bolġusıdur (13) kim ḫaberde kélipdür kim ménin͡g ümmetimnin͡g uruşının͡g son͡gı Deccāl biledür. İmām Şāfʿī ve İmām Aḥmed -raḥmetullāh- (14) an͡gadurlar kim İmām Maḫīr'dür öltürmek ve esīr ḳılmaḳ ve ıṭlāḳ ara ve fedā-i māl bile yā müselmānlar esīrleri bile. Ve İmām (15) Aʿẓam -raḥmetullāh- aytur kim bu ḥüküm mensūḫdur yā maḫṣūṣ Bedir ḫarbiġa érdi. Ve émdi[348] öltürmek mümkindür[349] yā bende ḳılmaḳ ذٰلِكَ (16) budur iş saḳlan͡gızlar bu işni. وَلَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ Ve eger tilese Ḫudāy مِنْهُمْ[350] لَانْتَصَرَ her āyine eṣḳām alġay düşmen- (17) lardın siz kim uruş ḳılġay siz. وَلٰكِنْ Velikin emr ḳıldı cihādḳa لِيَبْلُوَا tā sınılġay بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ (18) baʿżını sizlerdin baʿżıġa. Yaʿnī sınmaḳlıġ[351] muʿāmelesin[352] ḳılġay mü'minni[353] kāfirge mübtelā ḳılġaylar tā cihād ḳılġaylar (19) tā uluḳ ṣevāb tapḳaylar ve kāfirni mü'min bile āzmāyiş ḳılġay tā gūş-ı māl tapḳaylar ve küfrdin ḳayta toḫtaġaylar. (20) وَالَّذِينَ قُتِلُوا [354] Ve alar kim uruş ḳılġaylar فِي سَبِيلِ اللّٰهِ Tén͡gri yolıda ve ḫafṣ-ı ḳutilū[355] oḳur yaʿnī öltürülgeyler. (21) فَلَنْ يُضِلَّ Ḫudāy bāṭıl ve żāyiʿ ḳılmaġay اَعْمَالَهُمْ alarnın͡g ʿamellerin.

5. Bat bolġay kim Ḫaḳ Subḥāne (22) yol körsetgey alarġa dünyāda ṣevāb işlerge ve āḫiretde fevz ve ṣevāb derecātıġa وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ve ṣalāḥġa[356] (23) kéltürgey alarnın͡g işlerini.

---

[342] YA. [553b/28] لِلنَّاسِ ayetinin üzeri kırmızıyla çizilmemiştir.
[343] TS.[210a/6] meṣellerin: YA. [553b/29] meṣellerini
[344] TS.[210a/7] alarnı : YA. [554a/1] alar
[345] TS.[210a/8] alarnın͡g: YA. [554a/1] yok
[346] TS.[210a/9] ġaçmaġaylar: YA. [554a/3] ḳaçmaġaylar
[347] TS.[210a/10] minnet kelimesi yazılmış ve üzeri karalanmıştır.
[348] TS.[210a/15] "ve émdi" kelimeleri satırın üst kısmına eklenmiştir : YA. [554a/9] ya
[349] TS.[210a/15] mümḳīndür: -dür eki satırın üst kısmına eklenmiştir : YA. [554a/10] mümḳīn
[350] TS.[210a/16dk] مِنْهُمْ : ayet
[351] TS.[210a/18] sınmaḳlıġ : YA. [554a/12] sınmaḳlıḳ
[352] TS.[210a/18] muʿāmelesin: YA. [554a/13] muʿāmelesini
[353] TS.[210a/18] mü'minni: YA. [554a/13] mü'min
[354] YA. [554a/14] وَالَّذِينَ قُتِلُوا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[355] TS.[210a/20] ḫafṣ-ı ḳutilū: öldürülenleri koruma: ḳutilū kelimesi Arapça yazımı ile yazılmıştır.
[356] TS.[210a/22] ṣalāḥġa: YA. [554a/17] ṣalāḥ

6. وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ Ve kirgüzgey alarnı cennetke. عَرَّفَهَا لَهُمْ Durustluḳ bile (24) kim taʿrīf étken bolġay alar üçün uçmaḥnı tā müştāḳ bolġan bolġaylar anga yā alarning menzillerini (25) kirmesdin burun alarġa körsetken bolġaylar yā ḫoş-büy étken bolġay alarning tervīḥi üçün cennetni.

7. (26) يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا Ay gürūh-ı īmān kéltürgenler اِنْ تَنْصُرُوا اللّٰهَ eger yārīlıḳ[357] ḳılsangızlar Ḫudāy dīni ve aning peyġamberige (27) يَنْصُرْكُمْ yārī ḳılur sizlerge tā düşmenlarġa muẓaffer bolġay sizler. وَيُثَبِّتْ اَقْدَامَكُمْ Ve üstüvār ḳılġay [TS-210b/1] sizlerning ḳıdemlering izni cihād maʿrekeside tā ḳaçġuçı bolmaġay sizler.[358]

8. وَالَّذِينَ كَفَرُوا Ve alar kim īmān kéltürmediler. (2) فَتَعْساً لَهُمْ Ḫorluḳ ve nigünsarlıḳ ve helāket ve ḳayġu ve zeştlıġ ve ümīdsizlıḳ alarġadur. وَاَضَلَّ [359] Ve yétgürgey ve (3) yoḳ ḳılġay Ḫudāy اَعْمَالَهُمْ alarning ʿamellerini.

9. ذٰلِكَ Bu ḫorluḳ ve ʿamelning buṭlānı alarġa بِاَنَّهُمْ ol sebeb bile- (4) dür kim alar كَرِهُوا [360] kerāhet tuttılar. Ve tilemegüçiler érdiler مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ ol némeni kim Ḫudāy tüben yiberiptür (5) öz Peyġamber'iġa -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- emridin tevḥīdḳa ve ḳıyām- şerʿ aḥkāmıġa. فَاَحْبَطَ Pes bāṭılve żāyiʿ ḳıldı Ḫaḳ Taʿālā اَعْمَالَهُمْ (6) alarning ʿamellerini kim andın ḥesābı tutar érdiler mescid-i ḥarām ʿimāreti dég ve év ṭavāfı ve mihmāndārlıḳ ve maẓlumlar emāneti (7) ve yetīmler köngül almaġı.

10. اَفَلَمْ يَسِيرُوا Āyā seyr ḳılmadılar ʿArab'ning kāfirleri istifhām-ı emr maʿnāsı biledür. Yaʿnī kérek (8) kim sefer ḳılġaylar فِي الْاَرْضِ yérde murād Ṣemūd ve ʿĀd bilādıdur. كَيْفَ كَانَ فَيَنْظُرُوا Pes baḳḳaylar kim néteg ékendür (9) عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ alarning işining ʿāḳıbeti ve ḥālining songı kim alardın burun érdiler küfr ve (10) tekẕīb ve ʿişyān ehlidin. دَمَّرَ اللّٰهُ Helāk ḳıldı Ḫudāy tevbedin ḳoparmak ve[361] ʿaẕābın yiberdi عَلَيْهِمْ alarġa. (11) وَلِلْكَافِرِينَ Ve īmān kéltürmegenlerge اَمْثَالُهَا aning dég ʿuḳūbetler bolġusıdur Mekke kāfirlering ḳorḳutmaġı- (12) dur.

[357] TS.[210a/26] yārīlıġ kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA. [554a/17] yārī
[358] TS.[210b/1] وَيُثَبِّتْ اَقْدَامَكُمْ Ve üstüvār ḳılġay sizlerning ḳıdemlering izni cihād maʿrekeside tā ḳaçġuçı bolmaġay sizler: YA. [554a/22] yok
[359] YA. [554a/24]وَاَضَلَّ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[360] YA. [554a/25] كَرِهُوا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[361] TS.[210b/10] ve: YA. [554b/4] yok

11. ذٰلِكَ Olça yaratıldı düşmenlar ʿiḳābı ve dostlar nuṣretidin. بِاَنَّ اللّٰهَ Ol sebeb biledür kim Ḫudāy (13) مَوْلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوا alarnıng dostıdur kim īmān kéltürdiler. Pes alarġa yārīlıḳ ḳılur. وَاَنَّ الْكَافِرِيْنَ (14) Ve anıng sebebi bile kim īmān kéltürmegenler لَا مَوْلٰى لَهُمْ hīç dostı yoḳtur. Alarġa kim ʿaẕāblardın kitergey.

12. (15) اِنَّ اللّٰهَ Durustluḳ bile kim[362] Ḫudāy öz[363] faẓlı bile يُدْخِلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوا indürür alarnı kim īmān kéltürüptürler (16) وَعَمِلُوا الصّٰلِحَاتِ ve ḳılıpdurlar arıġ işler riyā ve ġaraẓdın. جَنّٰتٍ تَجْرِيْ Būstānlar[364] kim barur مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ (17) ol arıġlarnıng yıġaçlarınıng tüpidin arıġlar. كَفَرُوا وَالَّذِيْنَ Ve alar kim kāfir boldılar يَتَمَتَّعُوْنَ (18) berḫu<r>dārlıġ[365] taparlar dünyā metāʿı bile. وَيَأْكُلُوْنَ Ve yérler كَمَا تَأْكُلُ الْاَنْعَامُ andaḳ kim yérler tavarlar yaʿnī alarnıng (19) himmeti maṣrūfdur yémekge. Ve ʿaḳl kérek kim anıng yémegi tiriklik üçün bolġay yaʿnī bedening ḳıvāmı cihetige ve nefsānī (20) ḳuvānıng naḳvetiġa ṭaʿām yégey. Ve anıng naẓarı anga kim beden ṭāʿat taḥammüllıġıda bolġay. Ve nefsānī ḳuvvetler istidlāl- (21) de rabbānī ḳudreti bile mümid ve muʿāvin bolġay. Ne olkim öz ʿömrini yémekning ṭufeyli bilgey *"ve ẕerhüm ye-ḳūlū ve yetemetteʿū"* [366] otlaġıda (22) tavarlar dég yémek uyuḳlamaḳdın özge anıng naẓarınıng matmaḥı bolmaġay. وَالنَّارُ Ve tamuḳ[367] otı مَثْوًى (23) maḳām ve ārāmgāhdur لَهُمْ kāfirlerge.

13. وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ Ve néçe kéntler ehlidin kim her ḥāl bile هِيَ اَشَدُّ قُوَّةً ḳatıḳ- (24) raḳ érdiler ḳuvvet yüzidin مِنْ قَرْيَتِكَ séning kéntning ehlidin. الَّتِيْ اَخْرَجَتْكَ Ol kénti[368] kim çıḳardılar (25) anıng ehli séni yaʿnī Mekke. اَهْلَكْنَاهُمْ Helāk ḳılduḳ biz ol kéntning ehllerini. فَلَا نَاصِرَ Pes hīç yārī (26) bérgüçi yoḳ érdi لَهُمْ alarġa kim[369] helāket vaḳtide tā feryādḳa yétgey.

14. اَفَمَنْ كَانَ Āyā her kim bolsa عَلٰى بَيِّنَةٍ rūşen ḥücceti- (27) ġa مِنْ رَبِّهٖ anıng yaratḳuçısıdın Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- dég ve mü'min[370] dég كَمَنْ زُيِّنَ bolġay. Kişi dég kim **[TS-211a/1]** ārāstedürler yaʿnī Şeyṭān yā anıng nefsi arāyiş béripdür لَهٗ anıng üçün عَمَلِهٖ

---

[362] TS.[210b/15] īmān kéltürmegenler لَا مَوْلٰى لَهُمْ hīç dostı yoḳtur. Alarġa kim ʿaẕāblardın kitergey. اِنَّ اللّٰهَ Durustluḳ bile kim : YA. [554b/8] yok

[363] TS.[210b/15] "öz" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA. [554b/9] yok

[364] TS.[210b/16] Būstānlar: YA. [554b/10] Būstānlarda

[365] berḫudārlıġ

[366] TS.[210b/21] ve ẕerhüm ye-ḳūlū ve yétemetteʿū : "Bırak onları yesinler ve geçinsinler." (Hicr Suresi: 3. ayet)

[367] TS.[210b/22] tamuḳ : YA. [554b/17] tamuġ

[368] TS.[210b/24 kénti: YA. [554b/19] kéntining

[369] TS.[210b/26] "kim" kelimesi satırın üst kısdmına eklenmiştir : YA. [554b/21] yok

[370] TS.[210b/27] mü'min : YA. [554b/21] mü'minler

سُوۡءُ gird-gārınıng yamanlığı (2) ve anıng yaman[371] girdārını şirk ve maʿşiyyetdin. وَاتَّبَعُوا Ve égreşipdürler اَهۡوَآءَهُمۡ özining ārzūlarını Ebū Cehl (3) ve müşrikler dék.

15. مَثَلُ الۡجَنَّةِ Olçasıdın kim sanga oḳur biz cennet ṣaffetidür. الَّتِي وُعِدَ الۡمُتَّقُونَ Ol uçmaḥı (4) kim vaʿde bérilipdürler anıng bile[372] perhīzkārlarġa فِيهَا ol uçmaḥda اَنۡهَارٌ مِنۡ مَّاءٍ arıġlardur suyıdın غَيۡرِ اٰسِنٍ (5) taġayyürsiz. Yaʿnī anıng isi ve tüsi ve ṭabʿı évrülmegen öz ḥālidin dünyā suları dég kim özge bolġuçılar bolġaylar. (6) وَاَنۡهَارٌ مِنۡ لَبَنٍ Ve arıġlardur sütdin kim her-giz طَعۡمُهٗ لَمۡ يَتَغَيَّرۡ ökrelmeydür anıng taʿamı çüçüklük ṣaffetidin. (7) yaʿnī yétig ve açıḳ bolmaydur zamān uzunluġı bile. وَاَنۡهَارٌ مِنۡ خَمۡرٍ لَّذَّةٍ Ve arıġlardur leẕẕetlıġ singüçi çaġırdın لِلشّٰرِبِينَ (8) içküçilerge kim ṭarabı bardur ve ḫımārı yoḳ. وَاَنۡهَارٌ Ve arıġlardur مِنۡ عَسَلٍ مُصَفًّى ṣāfī baldın [373] ṣāf ḳılġan (9) ot bile. Belkim[374] muṣaffā yaratılıpdur mūm ve faẓalātdın. وَلَهُمۡ Ve mütteḳīlerġadur فِيهَا uçmaḥda yā vücūd bu eşribe (10) مِنۡ كُلِّ الثَّمَرَاتِ barça mīvelerdin kim tileseler ṣāfī levnde ve leẕīẕ ṭaʿam bile ve ḫoş suyı bile. وَمَغۡفِرَةٌ Ve alarġa- (11) dur yazuḳlarnıng yapmaḳlıġı مِنۡ رَّبِّهِمۡ alarnıng Āferīdegār'ıdın. Yaʿnī yapar alarnıng yazuḳlarını ne anga (12) muʿāḳabe ḳılur ve ne anga muʿātebe körsetür. İşāret erbābı[375] aytıpdurlar kim andaḳ kim tört arıġ uçmaḥ yéride (13) Ṭūbā yıġaçınıng tüpide aḳaḳuçıdur. Tört arıġ dağı ʿārif könglining[376] yéride *"aṣlühā ṣābitün ferʿuhā fī'-* (14) *s-semā ṭayyibe"* [377] *si* yıġaçınıng astıda yürügüçidür köngül bulaġıdın inābet suyı ṣafvet süti ve serḫam ḫāne- (15) sidin muḥabbet çaġırını ve rūḥ mecrāsıdın meveddet ʿaseli Baḥrü'l-Haḳāyıḳ'da aytıpdur kim: Su işāret köngül ḥayātı- (16) ġadur. Ve süt fıṭrat-ı aṣliyeġa kim havā ḫumūżeti ve bidʿat nefāheti bile[378] özge bolmaydur. Ve çaġır ilāhī muḥabbetining cūşişi (17) ve muṣafī bal ḳurb ḥalāveti ve mīveler[379] ʿibāret-i mükāşefātdındur. Ve maġfiret vücūd günāhınıng ġufrānı *"vücudike ẕenbun* (18) *lā yuḳāse be ẕenbün"* [380] uçmaḥ būstānınıng mütenaʿimlerining ẕikridin song tamuġ ẕindānınıng[381] miḥnet tartḳuçı- (19) lardın ḫaber bérür. Ve aytur kim: Āyā her kim mundaḳ

[371] TS.[211a/2] yaman: YA. [554b/25] yok
[372] TS.[211a/4] "anga" kelimesinin üzeri karalanıp "anıng bile" kelimeleri satırın üst kısdmına eklenmiştir : YA. [554b/27] anga
[373] YA. [555a/4] ne TS.[211a/8] yok
[374] TS.[211a/9] "belkim" kelimesi satırın üst kısdmına eklenmiştir.
[375] TS.[211a/12] erbābı : YA. [555a/8] erbābıġa
[376] YA. [555a/8] könglining : köngli- kelimesi satırın üst kısmına yazılmıştır.
[377] TS.[211a/14] aṣlühā ṣābitün ferʿuhā fi's-semā ṭayyibe: doğrusu: ṭayyibeten aṣlühā ṣābitün ferʿuhā fi's-semā: "kökü sabit, dalları gökte olan güzel(ağaç)" (İbrahim Suresi: 24. ayet)
[378] TS.[211a/16] "bile" kelimesi satırın üst kısdmına eklenmiştir.
[379] TS.[211a/17] mīveler: -ler eki satırın üst kısdmına eklenmiştir: YA. [555a/8] mīve
[380] TS.[211a/18] vücudike ẕenbun lā yuḳāse be ẕenbün: " vücudun(varlığın) başka günahlarla mukayese edilmeyecek kadar büyük bir günahtır." (Arapça bir tasavvufi söz) "vücudu kezzem bin azim: en büyük günah vücudunuz, nefsiniz" Hadis'inden yola çıkılarak söylenen bir söz.
[381] TS.[211a/18] tamuġ ẕindānınıng: YA. [555a/14] ẕindānınıng

niʿmeti[382] münkir bolġay كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ kişi dég kim ol cāvidāndur. (20) فِي النَّارِ Tamuġ otıda وَسُقُوا [383] ve tatturulurlar uçmaḥlıġlarnıng̃ şirreti ornıġa مَّاءً حَمِيماً suyı (21) esr ve ısıġlıġda. فَقَطَّعَ Pes pāre pāre ḳılur ol su اَمْعَاءَهُمْ alarnıng̃ içekülerini. Kéltürüptürler kim (22) çün Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ḫuṭbe oḳusa édi ve münāfıḳlarnı ʿayb ḳılsa édi cemʿi nifāḳ ehlidin mesciddin çıḳıp (23) kélip istihzā yolı bile ṣaḥābe ʿālimleridin sorar érdiler kim bu kişi ḥālini aytur érdi. Ḥaḳ Subḥāne alarnıng̃ (24) ḥālidin ḫaber bérür kim;

16. وَمِنْهُمْ Ve baʿżı alardın yaʿnī münāfıḳlar مَنْ يَسْتَمِعُ alardurlar kim ḳulaḳ tutarlar اِلَيْكَ [384] séning̃ (25) ḫutebāng̃ sarıġa cumʿa küni ve andın özge. حَتّٰى اِذَا خَرَجُوا Tā çün taşḳarı[385] barġaylar مِنْ عِنْدِكَ séning̃ ḳaşıng̃dın. (26) قَالُوا Aytḳaylar لِلَّذِينَ اُوْتُوا الْعِلْمَ alarġa kim bilmek béripdürler ṣaḥābedin ʿAbdullāh Mesʿūd ve Ebū'd-Derdā (27) dég ve alarnıng̃ emṣāli - raḍıyallāhu ʿanhım-. Ve ʿİbn-i ʿAbbās -raḍıyallāhu ʿanh-dın menḳūldur kim mén hem alardındur mén kim münāfıḳlar **[TS-211b/1]** alardın sorar érdiler kim: مَاذَا قَالَ Né ayttı Peyġamber اٰنِفاً émdi yaʿnī biz fehm ḳılmaduk anıng̃ sözini ve munı masḫaralıḳ[386] vechi bile aytur érdiler. (2) اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ Ol gürūh alardurlar kim ezel ḥükmi bile طَبَعَ اللّٰهُ mühr ḳoyuptur Ḫudāy عَلٰى قُلُوبِهِمْ alarnıng̃ köng̃ül- (3) lerige nifāḳ ve şekk bile. وَاتَّبَعُوا Ve song̃ıdın barıpdurlar اَهْوَٓاءَهُمْ öz nefsining̃ hevesiġa. Ve ol cihet bile (4) tehāvün ḳılurlar seydā-nām -ʿaleyhi'ṣ-ṣalavat ve's-sellem- kelāmige.

17. وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا Ve alar kim yol tapıpdurlar yaʿnī mü'min[387] (5) زَادَهُمْ artuḳ ḳılur Peyġamber sözining̃ éşitmegi alarġa هُدًى başīret ve yaḳīn وَاٰتٰيهُمْ تَقْوٰيهُمْ ve bérür alarġa meded[388] toġrı (6) artmaġıda ve devām anıng̃ bile.[389]

18. فَهَلْ يَنْظُرُونَ Pes āyā intiẓār iltürler kāfirler ve münāfıḳlar yaʿnī muntaẓır émestürler اِلَّا السَّاعَةَ [390](7) meger ḳıyāmetġa. اَنْ تَأْتِيَهُمْ Ol-kim kélgeyler alarga nāgehān. فَقَدْ جَٓاءَ Pes durustluḳ bile kim kéldi ve ẓāhir boldı (8) اَشْرَاطُهَا [391] anıng̃ ʿalāmetleri. Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- mebʿaṣı ve ay yarılmaġı dék. فَاَنّٰى لَهُمْ Pes ḳaydın bolġay (9) alarġa اِذَا جَٓاءَتْهُمْ çün kélse

[382] TS.[211a/19] niʿmeti YA. [555a/15] niʿmetiġa
[383] YA. [555a/16] وَسُقُوا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[384] TS.[211a/24dk] اِلَيْكَ : ayet
[385] TS.[211a/15] "taşḳarı" kelimesi satırın üst kısdmına eklenmiştir : YA. [555a/22] yok
[386] TS.[211b/1] "masḫaralıḳ" kelimesi satırın üst kısdmına eklenmiştir YA. [555a/26] masḫariyet
[387] TS.[211b/4] mü'min YA. [555a/29] mü'minler
[388] TS.[211b/5dk] alarġa meded : YA. [555b/1] yok
[389] TS.[211b/6dk] anıng̃ bile : satırdaki "ang̃a" kelimesinin üzeri karalanmıştır. YA. [555b/2] ang̃a
[390] YA. [555b/3] اِلَّا السَّاعَةَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[391] YA. [555b/4] اَشْرَاطُهَا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.

ḳıyāmet alarġa ذِكْرٰىهُمْ alarnıng pend almaġı ve tevbe ḳılmaġı. Yaʿnī ḳıyāmet kim kélse (10) pend almaḳ ve ögüt almaḳ hīç fāyide bérmes.

19. فَاعْلَمْ اَنَّهٗ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ Yaʿnī çün muvaḥḥidlerning saʿādetidin ve müşrik- (11) ler ve münāfıḳlar şeḳāvetin bilding. Pes ṣābit yol bilinggge kim bardur vaḥdāniyetḳa. Ve bilip sén kim Ḥaḳ maʿbūdı (12) yoḳdur. Meger Téngri Ḥaḳāyıḳ sellemida kéltürüptür kim çün ʿālemiġa aytsalar aʿlem murād anıng bile ẕekkir bolġay. Yaʿnī yād ḳıl (13) olçanı bilip sén ve *Muvażżiḥ*'da kéltürüptür kim: Bilgil kim hīç ṣevābı yoḳtur kişining ṣevābıġa[392] kim[393] teng kim[394] dégey ol *"lāilāheillallah".* (14) وَاسْتَغْفِرْ Ve yarılḳamaḳ tile لِذَنْبِكَ öz günāhıng üçün. Muʿallem'de kéltürüptür kim ol ḥażret buyuruldı (15) istiġfār bile anıng bile kim maġfūrdur. Tā ümmet bu senetde anga iḳtidā ḳılġaylar. Ve Tibyān'da kéltürüptür kim murād (16) oldur kim ʿişmet tilegin ḳıl Ḫudāy'dın tā séni yazuḳlarıngdın asraġay. وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ Ve yarılḳa- (17) maḳ tile mü'min érler ve mü'mine ḫatunlarġa. Ve bu[395] ikrāmıdur Ḫudāy'dın bu ümmet Ḥaḳḳıda kim alarnng peyġamberiġa alar- (18) nıng yazuḳlarınıng istiġfārıġa buyurupdur. Ve İmām ʿAllāme Revḥullah Rūhe'din menḳūldür kim Ḥaḳ Subḥāne özi- (19) ning peyġamberini buyurdı ümmet istiġfārıġa ve ilāhī emrining ḫilāfı ol ḥażretdin mutaṣavvir émestür. Pes istiġfār (20) ḳılġan bolġay ve yarılḳamaḳ tilegi ḳılġan.[396] Ḥaḳ Taʿālā andın kerīmraḳdur kim öz ḥabībini buyurġay kim: Méndin néme[397] tile. Ve çün (21) tilese anga ʿaṭā ḳılmaġay. Pes maʿlūm bolur kim ümmetḳa yarılḳamaḳ devleti[398] bolġusıdur. وَاللّٰهُ يَعْلَمُ [399] Ve Ḫudāy bilür (22) مُتَقَلَّبَكُمْ [400] sizlerning barur ve évrülür yéringizni dünyāda وَمَثْوٰىكُمْ ve sizlerning ārāmgāh ve turar yéringizni (23) ʿuḳbāda. Yā bilür her ḳayda barur sizler kündüzde[401] ve her yérde turar sizler kéçede.

20. وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا Ve ayturlar (24) alar kim īmān kéltürüp érdiler. Ve mübālaġa ḳılurlar ḥırṣ cihetidin kim cihādḳa barur alarġa. لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ (25) Yanga tüben yiberilmes sūre-i uruş bābıda kāfirler bile. فَاِذَٓا اُنْزِلَتْ Pes çün tüben yiberilse سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ (26) sūre-i uruş[402] Ḳurān'dın

[392] TS.[211b/13dk] ṣevābıġa: -ġa eki satırın üst kısmına eklenmiştir YA. [555b/10] ṣevābı
[393] TS.[211b/13dk] kim : YA. [555b/10] yok
[394] TS.[211b/13dk] teng kim : YA. [555b/10] tengiçe kim
[395] TS.[211b/17] ve bu: YA. [555b/14] yok
[396] TS.[211b/20dk] (tile)-gi ḳılġan : YA. [555b/18] tilegen
[397] TS.[211b/20] néme : YA. [555b/18] yok
[398] TS.[211b/21dk] devleti
[399] YA. [555b/20] وَاللّٰهُ يَعْلَمُ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[400] YA. [555b/20] مُتَقَلَّبَكُمْ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[401] TS.[211b/23] -ge eki karalanarak üzerine -de eki yazılmıştır. YA. [555b/21] kündüzge
[402] TS.[211b/26] bābıda kelimesinin üzeri karalanmıştır. YA. [555b/24] bābıda

kim anda müteşābih bolmaġay. وَذُكِرَ [403] Ve yād étilgen فِيهَا الْقِتَالُ ol sürede (27) emr uruşḳa ve cihādḳa. رَاَيْتَ الَّذِينَ Körer sén alarnı kim bardur فِي قُلُوبِهِمْ alarnıng köngülleride **[TS-212a/1]** مَرَضٌ [404] şekk ve nifāḳ uġrıġa yādıngda seyyitluġı يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ körerler séning sarıġa. نَظَرَالْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ. (2) Kişining naẓarı kim aytıp kélgen bolġay alarġa beyhūşluḳ مِنَ الْمَوْتِ ölüm ḳayġusı ve endūhidın ya'nī (3) ḳorḳucı ve müteḥayyır ve ḳayġuluḳ bolġaylar. فَاَوْلٰى لَهُمْ Pes vāy alarġa yā tamuġ alarġadur.[405]

21. طَاعَةٌ Alarnıng işi fermān (4) kötermekligidür وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌ ve yaḫşı söz *"semi'nā ve āta'nā"*[406]dék. فَاِذَا عَزَمَ الْاَمْرُ Pes çün lāzım[407] boldı ḳıtāl (5) emri ve 'azm ḳıldılar cihād aṣḥābı alar ḫilāf ḳılıp ḫatunlar bile évleride öltürdiler. فَلَوْ صَدَقُوا اللّٰهَ Pes (6) eger rāst aytsalar érdi Ḫudāy'ġa ḥırṣ iẓhārıda cihādḳa لَكَانَ her āyine ol rāstlıġ bolur édi خَيْراً (7) لَهُمْ yaḫşıraḳ alarġa.

22. عَسَيْتُمْ فَهَلْ Pes āyā şāyed tevaḳḳu' bardur sizlerdin ay münāfıḳlar. اِنْ تَوَلَّيْتُمْ (8) Eger özüngizge alsangızlar kişilerning işlerini ya'nī ḫalḳning ḥākimi bolġay sizler. اَنْ تُفْسِدُوا (9) Ol-kim fesād ḳılġay sizler فِ الْاَرْضِ yérde ve cāh ve tecebbür sebebi bile türlüg türlüg bozuḳluḳ sizlerdin (10) vāḳı' bolġay. وَتُقَطِّعُوا Ve késingizler اَرْحَامَكُمْ öz raḥimlering izni tekebbür ve ta'azzum yüzidin. Yā sizlerdin kélür (11) eger a'rāż ḳılsangızlar Ḳurān'dın. Ve yüz évirseng izler fermāndın kim cāhiliyet işlerining başlarıġa (12) barsangızlar fesād ve raḥim ḳaṭ'i ve ḳan tökmekdin ve anıng emṣāli.

23. اُولٰئِكَ الَّذِينَ [408] Ol gürūh kim müfsid ve yüz évirgüçi- (13) dürler لَعَنَهُمُ اللّٰهُ sürüpdür Ḫudāy alarnı ve yıraḳ ḳılıpdur özining raḥmetidin. فَاَصَمَّهُمْ (14) Pes alarnı saġır ḳılıpdur tā Ḫaḳ sözin éşitmegeyler. وَاَعْمٰى اَبْصَارَهُمْ Ve soḳur ḳılıpdur alarnıng (15) közlerini tā 'ibret ve ḳudret delīllerin körmegeyler.

24. اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ Āyā yanga tefekkür ḳılmaslar Ḳurān- (16) da ve anıng mev'iẓeleri ve zecirleride tā fermānsızlıġdın ötkergeyler. اَمْ عَلٰى قُلُوبٍ Belkim alarnıng (17) köngüllerideder اَقْفَالُهَا anıng ḳuflları. Ya'nī néme kim köngüllerge ḳufllar ornlarıġa bolġay éşik- (18) lerge ve ol ilāhī ḫatmi ve tab'ıdur. Her āyine[409] Tibyān'da kéltürüptür kim Yehūd

[403] TS.[211b/26] وَذُكِرَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[404] TS.[212a/1] مَرَضٌ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[405] TS.[212a/3] alarġadur: -dur eki satırın üst kısmına eklenmiştir. YA. [555b/29] alarġadur
[406] semi'nāveāta'nā : "işittik ve itaat ettik" (Nur Suresi: 51. ayet)
[407] TS.[212a/4] lāzım : YA. [556a/1] mülāzım
[408] TS.[212a/12dk] الَّذِينَ : ayet
[409] TS.[212a/18] "her āyine" kelimeleri satırın üst kısmına eklenmiştir YA. [556a/16] yok

Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- naʿatin Tevrāt'da (19) oḳup érdiler. Ve ol ḥażret nübüvvetiniñ ṣıḥḥatin maʿlūm ḳılıp érdiler. Ve baʿṣdın burun ol ḥażret- (20) niñ ṣaffetin köp aytur érdiler. Ve anıñ ẓuhūrıdın ḫaber bérür érdiler. Resūl -ṣallalāhu ʿaleyhi ve's-sellem kim mebʿūṣ (21) boldı. Ve Medīne'ge kéldi alar ḳayttılar andın ve Ḫudāy Taʿālī āyet yiberdi kim:

25. اِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا Durustluḳ bile (22) alar kim ḳayttılar عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ öz idbārıġa. Yaʿnī kīn ḳittiler ve kāfir boldılar Muḥammed'ġa. مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ (23) Andın soñ kim rūşen bolup édi لَهُمُ الْهُدَىٰ alarġa beyānı ol ḥażretniñ nübüvvetiġa.[410] Ve[411] vāżıḥa (24) delīller bile bilip édi الشَّيْطَانُ laʿin déyü سَوَّلَ لَهُمْ[412] āsān ḳıldı ve bezedi[413] alar üçün añgar (25) ve ʿinādnı. وَاَمْلٰى لَهُمْ Ve Ḫudāy mühlet bérdi alarġa ve teʿcīl buyurmadı alarnıñ ʿuḳūbetiġa tā yazuḳda (26) arturġaylar.

26. ذٰلِكَ Bu mühlet bérmek بِاَنَّهُمْ قَالُوا ol sebeb biledür kim ayttılar Yehūdlar لِلَّذِينَ كَرِهُوا (27) alarnı kim kerāhet tutup érdiler. مَا نَزَّلَ اللّٰهُ Olçadın Ḫudāy yiberdi Ḳurān'dın[414] ve ḥükümlerdin yaʿnī münāfıḳlar **[TS-212b/1]** murād oldur kim Yehūd nifāḳ ehliġa ayttılar yaşurunluḳ bile. سَنُطِيعُكُمْ Bat bolġay kim fermān iltgey biz (2) sizlerge فِي بَعْضِ الْاَمْرِ baʿżı işlerde. Yaʿnī mededkārlıġ ḳılġay biz eger Peyġamber bile uruşsañgızlar. وَاللّٰهُ يَعْلَمُ (3) Ve Ḫudāy bilür اِسْرَارَهُمْ alarnıñ yaşurunluḳlarını.

27. فَكَيْفَ Pes néteg bolur alarnıñ ḥāli اِذَا تَوَفَّتْهُمُ (4) الْمَلٰٓئِكَةُ çün ḳabż ḳılġaylar alarnıñ canını fereşteler. يَضْرِبُونَ Urarlar وُجُوهَهُمْ alarnıñ yüzlerige (5) kim Ḥaḳḳ'dın ögürüpdürler. وَاَدْبَارَهُمْ Ve alarnıñ arḳalarıġa kim Ḥaḳ ehlige ḳılıpdurlar.

28. ذٰلِكَ[415] Alarnıñ (6) rūḥlarınıñ ḳabżın bu vaṣıf[416] bile بِاَنَّهُمُ اتَّبَعُوا ol sebeb biledür kim mütābaʿat ḳıldılar[417] مَا اَسْخَطَ اللّٰهَ (7) ol némege kim açıḳḳa kéltürdi Ḫudāy'nı. Yaʿnī anıñ ġażābınıñ mevci boldı Muḥammed -ṣallallāhu ʿleyhi ve's-sellem- işini[418] yaşurmaġı ve (8) münāfıḳlar ve müşrikler muʿāveneti dék. وَكَرِهُوا Ve ol sebeb bile kim tilemediler ve kārih

[410] TS.[212a/23] nübüvvetiġa : YA. [556a/22] nübüvvetidin
[411] TS.[212a/23] ve : YA. [556a/22] yok
[412] YA. [556a/22] سَوَّلَ لَهُمْ
[413] TS.[212a/24] laʿin déyü سَوَّلَ لَهُمْ āsān ḳıldı ve bézedi : YA. [556a/23] laʿin déyü سَوَّلَ āsān ḳıldı ve bézedi لَهُمْ
[414] TS.[212a/27] Ḳurān'dın: "-dın" eki satırın alt kısmına eklenmiştir : YA. [556a/26] Ḳurān
[415] YA. [556b/3] ذٰلِكَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[416] YA. [556b/3] vaṣıf kelimesi 3 noktalı f harfiyle yazılmıştır.
[417] TS.[212b/6] mütābaʿat ḳıldılar: YA. [556b/3] alar mütābaʿat ḳıldılar
[418] TS.[212b/7] "işini" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA. [556b/5] yok

érdiler رِضْوَانَهُ (9) Ḫudāy'nıñg ḫoşnūdluġını. Yaʿnī ʿameliġa kim anıñg rıżāsınıñg sebebi bolġay çün Peyġamber naʿati iẓhārı dék. Ve iḳrār añga (10) ve anıñg fermān kötermekligi. فَاَحْبَطَ Pes bāṭıl ḳıldı Ḫudāy اَعْمَالَهُمْ alarnıñg ʿamellerini.

29. اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ (11) Belkim saġındılar alar kim فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ alarnıñg köñgülleride nifāḳdur. Yaʿnī münāfıḳlar taṣavvur ḳıldılar (12) اَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللّٰهُ anı kim ẓāhir ḳılmaġay Ḫudāy اَضْغَانَهُمْ alarnıñg kīnelerini kim yaşurupdurlar köñgül- (13) de Peyġamber ve mü'mindin.[419]

30. وَلَوْ نَشَاءُ Ve eger biz tilesek لَاَرَيْنَاكَهُمْ körsetür biz sañga alarnı yaʿnī ʿalāmetler (14) ve nişāneler peydā ḳılur biz alarġa.[420] فَلَعَرَفْتَهُمْ Pes tanur sén alarnı بِسِيمٰيهُمْ ʿalāmeti bile kim dāl bolġay alar- (15) nıñg nifāḳıġa. وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ Ve her āyine tanur sén alarnı فِي لَحْنِ الْقَوْلِ söz évirmekde ṣavāb ṣavbıdın (16) taʿrīż ve tevriye cihetidin. وَاللّٰهُ يَعْلَمُ Ve Ḫudāy bilür اَعْمَالَكُمْ sizlerniñg girdārlarıñgızını. Ve anıñg münāsibi bile[421] (17) cezā birgüsidür. Enes Bin Mālik -raḍıyallāhu ʿanh-[422] aytıpdur kim: Bu āyet ingendin soñg hīç münāfıḳ yoḳ édi (18) kim ne Ḥażret-i Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- anı tanıdı sīmā ve söz bile. Tefsīr-i Muṭṭaliʿ ve ʿAynü'l- Maʿānī'de Enes -razıyallahu ʿanh-dın (19) naḳl ḳılıpdurlar kim baʿżı ġazvelerde kim toḳḳuz kişi münāfıḳlardın kéçe uyḳuda boldılar. Ve tañgda kim ḳoptılar (20) her biriniñg mañglayıda bitip édi heẕā münāfıḳ.

31. وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ Ve her āyine sınar sizlerni cihād işi ve özge (21) ḳatıḳ teklīfler bile. Yaʿnī sınaġuçınıñg muʿāmelesini ḳılur. حَتّٰى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ Tā bilgey mücāhidlerni yaʿnī ẓāhir (22) bolġay ḫalḳḳa kim cihād ḳılġuçılar[423] kimlerdürler مِنْكُمْ [424] sizlerdin. وَالصَّابِرِينَ Ve ṣabr ḳılġuçılar uruş meşaḳḳati- (23) ġa. وَنَبْلُوَا اَخْبَارَكُمْ Ve sınaġay sizlerniñg ḫaberleriñgizni kim aytur sizler īmānda yaʿnī tā anıñg ṣıddıḳ ve (24) keẕbi barçası āşikāre bolġay. Ve ḥafṣ-ı efʿāl-i ṣelāṣda nūn bile oḳur. Yaʿnī biz sınar biz tā bilgey biz [425] alarnıñg (25) ḫaberlerini.

32. اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا Durustluḳ bile alar kim īmān kéltürmediler yaʿnī Benī Ḳureyża[426] ve Naẓīr Yehudī. وَصَدُّوا (26) Ve yétdiler öz ḳavmini عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ Ḫudāy yolıdın kim İslām dīnidür

[419] TS.[212b/13] mü'mindin : YA. [556b/10] mü'minlerdin
[420] TS.[212b/14] yaʿnī ʿalāmetler ve nişāneler peydā ḳılur biz alarġa : YA. [556b/11] yaʿnī ʿalāmetler ve nişāneler bile aytur biz alarġa
[421] TS.[212b/16] bile : YA. [556b/14] yok
[422] TS.[212b/17] Enes Bin Mālik -raḍıyallāhu ʿanh- : YA. [556b/14] Enes Bin Mālik -raḍıyallah-
[423] TS.[212b/22] ḳılġuçılar : YA. [556b/19] ḳılġuçı
[424] YA. [556b/19] مِنْكُمْ ayetinin üzerikırmızı ile çizilmemiştir
[425] YA. [556b/22] ve sınaġay biz : TS.[212b/24] yok
[426] TS.[212b/25] Benī Ḳureyża : YA. [556b/23] Ḳureyża

وَشَآقُّوا الرَّسُوْلَ ve muḫālefet ḳıldılar (27) Resūl'ġa. مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ Andın soñg kim rūşen ve ẓāhir bolup édi لَهُمُ الْهُدٰىۙ alarġa Ḥaḳ yolı ve **[TS-213a/1]** ve Tevrāt'da oḳup ve bilip érdiler. لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ Ziyān yétgüre almaslar Ḫudāy'ġa شَيْـًٔا néme. Yaʿnī alarnıñg (2) küfri ve şaddıdın żarar ve eşeri Ḫudāy dīni[427] ve anıñg Peyġamberi'ġa yétmes. Belkim ol şerniñg şereri alarġa ḳaytḳusıdur. (3) وَسَيُحْبِطُ اَعْمَالَهُمْ Ve bat bolġay kim ḥabṭ ḳılġay Ḫudāy alarnıñg ʿamelleriniñg şevābını yaʿnī ʿibādetleri (4) kim ḳılurlar.

33. يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا ay ol kişileri kim īmān kéltürüp sizler اَطِيْعُوا اللّٰهَ fermān iltiñgizler (5) Ḫudāy'ġa olçada ḥüküm ḳılıpdur. وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ Ve fermān kötergüçi bolunġızlar Resūl'ġa olçada buyurur.[428] وَلَا تُبْطِلُوْٓا اَعْمَالَكُمْ (6) Ve bāṭıl ve beyhūde ḳılmañgızlar öz ʿamelleriñgizni riyā ve sümʿa yā ʿaceb bile kim muʿaccibniñg girdārı merdūd (7) ve meẕmūm bolġusıdur.

34. اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا Durustluḳ bile alar kim īmān kéltürmediler yaʿnī Ḳureyş ḳavmi. وَصَدُّوْا [429] (8) Ve yétdiler kişilerni عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ Ḥaḳ yolı sülūkıdın. ثُمَّ مَاتُوْا Pes öldiler yaʿnī öltürüldiler Bedir küni- (9) de. وَهُمْ كُفَّارٌ Ve ḥāl ol-kim īmān kéltürmegenler érdiler. فَلَنْ يَّغْفِرَ اللّٰهُ Pes her-giz yarlıġamaġay[430] Ḫudāy لَهُمْ alarnı (10) āyet nüzūli ehl-i ḳalb[431] şānıdadur ḳalb ḳuyuḳıdur kim Bedir küni ölgen kāfirlerni anda saldılar[432]. Ammā anıñg ḥükminiñg ʿumūmı bardur ve şāmildür her kim kāfir ölse.[433]

35. فَلَا تَهِنُوْا Pes süst- (11) luḳ ḳılmañgızlar ay mü'minler. وَتَدْعُوْٓا اِلَى السَّلْمِ Ve oḳumañgızlar kāfirlerni yaraşḳa yaʿnī yaraş tilemek (12) ḳılmañgızlar[434] alardın kim sizleriñg żaʿafıñgız ve tezelzüliñgiz nişānesi bolur. وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ Ve ḥāl oldur kim (13) sizler biyikrek sizler yaʿnī ġālibler. وَاللّٰهُ مَعَكُمْ Ve Ḫudāy sizler biledür yārī bérmekde.[435] وَلَنْ يَّتِرَكُمْ Ve żāyiʿ ḳılmaġay (14) Ḫudāy vāz étmes اَعْمَالَكُمْ sizleriñg girdārlarıñgızınıñg ṣevābıdın.

36. اِنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا Mundın özge (15) yoḳtur kim dünyānıñg zendegānlıġı لَعِبٌ oyunıdur pay-dār siz وَلَهْوٌ ve iʿtibār siz meşġulluḳı. وَاِنْ تُؤْمِنُوْا (16) Ve eger īmān kéltürseñgizler Ḫudāy ve Resūl'ġa وَتَتَّقُوْا ve perhīz étseñgiz maʿşiyyet ve[436] fużūldın يُؤْتِكُمْ اُجُوْرَكُمْ bérür (17) sizleriñg müzdleriñgizni āḫiretde. وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ Ve tilemes Ḫudāy sizlerge müzd bérmekke اَمْوَالَكُمْ (18)

[427] TS.[213a/2] "dīni" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir : YA. [556b/27] yok
[428] TS.[213a/5] buyurur : YA. [557a/2] buyurġay
[429] YA. [557a/4] وَصَدُّوْا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[430] TS.[213a/9] yarlıġamaġay: YA. [557a/6] yarlıḳamaġay
[431] TS.[213a/10dk] ehl-i ḳalb
[432] TS.[213a/10dk] ḳalb ḳuyuḳıdur kim Bedir küni ölgen kāfirlerni anda saldılar : YA. [557a/6] yok
[433] TS.[213a/10] kāfir ölse: YA. [557a/7] kāfir bolsa
[434] TS.[213a/12] kāfirlerni yaraşḳa yaʿnī yaraş tilemek ḳılmañgızlar: YA. [557a/8] yok
[435] TS.[213a/13dk] yārī bérmekde : YA. [557a/9] yok
[436] TS.[213a/16] ve : YA. [557a/12] yok

sizlerning[437] māllarıngızga. Yā Ḥaḳ Subḥāne tilemes sizlerning barça mālıngızını. Belkim infāḳḳa azı andın (19) ḥüküm ḳılıpdur kim ʿöşürdür ve ʿöşürning yarımı ve ʿöşürning rubʿı. **37.** اِنْ يَسْـَٔلْكُمُوهَا Eger tilese sizlerdin siz- (20) lerning māllarıngızını. فَيُحْفِكُمْ Pes mübālaġa ḳılġay tilemekde. Yaʿnī aytḳay barçasını nafaḳa ḳılıngızlar. تَبْخَلُوا (21) Sizler ḳızġançlıḳ ḳılur sizler[438] anıng bile ve bérmes sizler köngül ḫoşluġı[439] ve nefs arıġlıġı bile. وَيُخْرِجْ (22) Ve ẓāhir ḳılur Ḫudāy ol tilemek bile sizlerdin yā sizlerning ḳızġançlıġı bile اَضْغَانَكُمْ sizlerning kīne- (23) lering ve kedūretlering izni.

38. هٰٓا اَنْتُمْ Sizler هٰٓؤُلَآءِ ay gürūh-ı muḫāṭṭablar تُدْعَوْنَ oḳuluptur ve buyuruluptur[440] sizler.[441] (24) لِتُنْفِقُوا[442] Anıng üçün kim[443] nafaḳa ḳılġaysizler[444] فِي سَبِيلِ اللّٰهِ Ḫudāy yolıda. Yaʿnī zekūt béring izler yā ol-kim cihād esbābı (25) bile maṣrūf étingizler. فَمِنْكُمْ Pes sizlerdin bardur مَنْ يَبْخَلُ kişi kim ḳızġançlıḳ ḳılur zekūtda yā ġazve (26) nafaḳasıġa. وَمَنْيَبْخَلْ Ve her kim ḳızġançlıḳ ḳılsa olça bile anga vācibdür nafaḳa ḳılmaḳdın. فَاِنَّمَا يَبْخَلُ Pes mundın (27) özge yoḳtur kim ḳızġançlıḳ ḳılur. عَنْ نَفْسِهٖ ʿan ʿalī maʿnāsi biledür[445] özining nefsige kim anı ṣevābdın maḥrūm éter. وَاللّٰهُ الْغَنِيُّ **[TS-213b/1]** Ve Ḫudāy bī-niyāzdur sizlerning ṣadaḳalarıngız ve nafaḳalarıngızdın. وَاَنْتُمُ الْفُقَرَآءُ Ve sizler muḥtāc sizler. (2) Olça bile anıng ḳaşıdadur niʿmet fāyideleri ve kerāmet ḳavāʿididin. Pes bu kün bizni bérsengizler[446] ve tangla (3) anıng ʿivażıda ünini alıngızlar kim anıng kereminig ḫazānesidin hīç az bolmaġay. Ve sizler öz murādlarıngız (4) ve maḳṣadlarıngızġa fāyiż bolġay sizler. وَاِنْ تَتَوَلَّوْا Ve eger yüz évirsengizler olça sizlerge farż ḳılıpdurlar nafaḳa (5) ḳılmaḳdın. Yā eger iʿrāż ḳılsangızlar İslām ve aḥkām ḳabūlidin يَسْتَبْدِلْ bedel ḳılur قَوْماً غَيْرَكُمْ özge (6) gürūhı sizlerdin sizlerdin özgege.[447] Yaʿnī sizlerni helāk ḳılur ve özge ḳavmini kéltürür. ثُمَّ لَا يَكُونُوا Pes bolmaġaylar (7) ol ḳavm اَمْثَالَكُمْ sizler dék. Belkim fermān kötergüçirek bolġaylar perhizkārrak murād Benī Kinde ve Benī Naḫʿdur- (8) lar Yemen'din. Ve meşhūrraḳ oldur kim Ḥażret-i Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-din suāl ḳıldılar:[448] Bular ḳaysı gürūhdurlar? (9) ve Selmān -raḍıyallāhu ʿanh- ol ḥażretning yanıda olturup édi. Mübārek éligin Selmān'ning butıġa urdı ve (10) ayttı: Heẕā ve ḳavme ve ḫaberde kélipdür kim eger dīn köterilse ṣüreyyāġaça alurlar anı érler Fārsīlerdin. Ve

[437] TS.[213a/18] sizlerning : YA. [557a/14] yok
[438] TS.[213a/21] Sizler ḳızġançlıḳ ḳılur sizler, sizler ḳızġançlıḳ ḳılur sizler
[439] TS.[213a/21] köngül ḫoşluġı : YA. [557a/18] köngül ḫoşluġıdın
[440] TS.[213a/23dk] buyuruluptur
[441] TS.[213a/23] oḳuluptur ve buyuruluptur sizler: YA. [557a/20] oḳulup sizler
[442] TS.[213a/24] لِتُنْفِقُوا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[443] TS.[213a/24dk] kim
[444] TS.[213a/24dk] ḳılġay
[445] TS.[213a/24dk] ʿan ʿalī maʿnāsi biledür : YA. [557a/24] yok
[446] TS.[213b/2dk] bérse-(bérsengizler): YA. [557a/27] béringizler
[447] TS.[213b/6] gürūhı sizlerdin sizlerdin özgege : YA. [557b/2] yok
[448] TS.[213b/8] suāl ḳıldılar: YA. [557b/4] suāl ḳıldılar kim

Lübāb'da (11) kéltürüptür kim Ebū Dürdā -raḍıyallāhu ʿanh- bu āyetning̃ ḳırā'atidin song̃ aytur érdi: *"ebşirū"*[449] yā Benī Ferrūḫ murād Fārsīler'dürler. Ferruḫ Fārsī'de ḫuceste ve mübārekni ayturlar ʿArab żatnı işba' ḳılıp andaḳ kim andın Avs toġdı.[450]

(12) SŪRETÜ'L-FETḪ[451]

Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm

1. (13) Ṣıḥḥatḳa yétipdür kim hicretdin altınçı yılı Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿleyhi ve's-sellem vāḳıʿada kördi kim baʿżı bile ṣaḥābelerdin (14) Kaʿbe-i muʿaẓẓama -zāviyulllāh şürefā- 'nıng̃ ziyāretıġa bardı ve ʿumre ḳıldı. Yārānlar ol vāḳıʿanı éşitkendin song̃ saġındılar (15) kim ol vāḳıʿanıng̃ taʿbīri hem-ol yılda ẓuhūrġa kélgüsidür. Ve ʿālem seyyidi -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- işini yasamaḳḳa meşġūl (16) boldı. Ve düşenbe küni bu yılnıng̃ zi'l-ḳaʿdesining̃ ġurreside Medīne'din çıḳıp kélip ʿumreġa iḥrām baġladı. Ve yétmiş (17) téve hediye üçün rūzī bile ayttı. Ve aṣḥābnıng̃ köpregi ittifāḳ ḳıldılar. Ve ol ḥażretning̃ teveccühining̃ ḫaberi Mekke- (18) ning̃ müşriklerige yétti.[452] Ol ḥażretning̃ menʿıġa Kaʿbe'ning̃ ṭavāfıdın ittifāḳ körsettiler. Mekke'din çıḳıp kélip Beldaḥ'da (19) leşkergāh urdılar. Ve Peyġamber -ṣalavātullāh ves-selām ʿaleyhe-[453] ḫaberdār bolup Ḥudeybiye'de tüşti. Ve kāfirlerdin sarıdın[454] ʿUrve Bin Mesʿūd (20) Eṣ- ṣaḳafī Peyāġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-[455] ḳaşıġa kéldi kim ol ḥażretning̃ kélmegining̃ sebebini bilgey.[456] Andın song̃ Ḥuleys Kinānī kim Eḥābiş- (21) ning̃ ulugı édi hem kéldi ve bildi kim ol ḥażret[457] uruş dāʿiyyeside[458] yoḳtur. Ve Kaʿbe'ning̃ ziyāretiġa kéliptür ammā Ḳureyş (22) cāhiliyet ḥamiyyeti bile turup hīç vech bile rāżı bolmadılar kim Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ves's-ellem-[459] ve aṣḥāb Mekke'ge kirgeyler. Ve Peyġamber (23) -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ʿOṣmān -raḍıyallāhu ʿanh-nı alarnıng̃ ḳaşıġa yiberdi. Alar anı tuttılar ve anıng̃ öltürmegining̃

[449] TS.[213b/11] ebşirū : "sevinin"
[450] TS.[213b/11dk] Ferruḫ Fārsī'de ḫuceste ve mübārekni ayturlar ʿArab żatnı işbaʿ ḳılıp andaḳ kim andın Avs toġdı : YA.[557b/7] yok
[451] YA.[557b/8]
[452] TS.[213b/18] ḫaberi Mekke'ning̃ müşriklerige yétti : YA.[557b/14] ḫaberni Mekke'ge müşriklerge yétgürdiler
[453] TS.[213b/19] ṣalavātullāh ves-selām ʿaleyhe: YA.[557b/15] ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem
[454] TS.[213b/19] kāfirlerdin sarıdın: YA.[557b/16] kāfirler sarıdın
[455] TS.[213b/20] Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-: YA.[557b/16] Peyġamber
[456] TS.[213b/20] bilgey: YA.[557b/17] bilġay
[457] TS.[213b/21] ol ḥażret: YA.[557b/18] ol ḥażretġa
[458] TS.[213b/21] dāʿiyyeside : YA.[557b/18] dāʿiyyesi
[459] TS.[213b/22] Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ves's-ellem-: YA.[557b/20] Ḥażret-i Resūl -

ḫaberi (24) yétti. Ve ol sebeb bile bīʿatü'r-rıḍvān vāḳıʿ boldı. Andaḳ kim yaḳīnda meẕkūr bolġusıdur. El-ḳıṣṣa: Kāfirler Peyġamber'ning ḫaberini (25) éşitkendin song ḳorḳup Süheyl Bin ʿAmr'nı yiberdiler. Ol ḥażret bile Mekke ehlining[460] arasıda ṣulḥ vāḳıʿ boldı. (26) Ol nevʿ kim on yıl İslām ehli bile Ḳureyş kāfirlerning arasıda uruş bolmaġay. Ve yaşurun ve āşikāre biribiri (27) bile ve biribirining ḥalīfelerin taʿarruż yétgürmegeyler. Ve Müselmānlar özge yılda kélgeyler ve ʿumrening ḳażāsını[461] ḳılġaylar. [TS-214a/1] Özge şarṭlar hem vāḳıʿ boldı ve ṣaḥābening köpregi ol ṣulḥdın melūl boldılar. Ve ol ḥażret hem-ol yérde Ḥudeybiye'de (2) buyurdı tā mübārek saçlarını yoldılar. Ve baʿżı tévelerni ḳurbānlıġḳa buyurdı ve baʿżını naḥiye eslemidin Mekke'ge yiberdi (3) tā Merve'de öltürdiler. Ve ol yérning faḳīr ve miskīnlerige ulaşturdılar. Ve ṣaḥābedin hem ḫalḳ ve taḳṣīr vāḳī boldı ve (4) özlerining hediyesini ḳurbān ḳıldılar. Ve Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- yigirmi kün Ḥudeybiye'de turdılar ve tā yatur vaḳtide bir kéçe bu sūre nāzil boldı[462] ve ayttı kim; "bu kéçe sūre manga nāzil boldı kim durustraḳ (5) tutar mén olçadın ḳuyaş anga yaruḳluḳ salur." Andın song Sūre-i Fetḥ'ni ṣaḥābelerġa oḳudılar. Ve alarġa tehniyet (6) étti ve aṣḥāb[463] dağı ḥażretḳa mübārek yād éttiler. إِنَّا فَتَحْنَا Durustluḳ bile kim biz ḥüküm ḳıldık لَكَ séning üçün فَتْحاً (7) مُبِيناً ḥükm-i peydā ve hüveydā kim ol ṣulḥdur Ḳureyş bile. Ve ḥażretdin sordılar kim *"efteḥū"* [464] bu cevābda dédi kim naʿim[465] ve fī-nefs alar. (8) Ol ṣulḥ köp fetihlerning muḳaddimesi édi kim müselmānlar kim Mekke'de īmānın yaşurur érdiler. Sırrdāş bolup kāfirlerġa (9) āşikāre ḳıldılar. Ve Ḳurān alarġa oḳudılar. Ve köp kişi müselmān boldılar. Mekke feṭhining sebebi hem-ol édi ve mundındur kim baʿżı müfessir- (10) ler bu vech bile tefsīr ḳılıpdurlar kim biz açar-biz séning üçün Mekke şehrini taʿbīr-i māżī bile vuḳūʿ taḥḳīḳining cihetidür ve aytıp- (11) durlar murād Ḫayber ve Fedek feṭhidür. Pes Ḫudāy'dın yarılḳamaḳ tile.

2. لِيَغْفِرَ Tā yarlıḳaġay اللّٰهُ لَكَ séni Ḫudāy مَا تَقَدَّمَ (12) olça ötüptür vaḥydın burun مِنْ ذَنْبِكَ olçadın séning ʿitābing mevci bolġay.[466] وَمَا تَأَخَّرَ [467] Ve olça ḳalıpdur (13) andın song yā fetiḥdin burun ve andın song yā bu āyet inmesdin burun ve andın song İmām Ebu'l-Leys -raḥmetullāh- (14) aytıpdur kim; ötken yazuḳ Ādem ve Ḥavvā'ning yazuḳıdur ve kélgüçi ümmetning yazuḳları yaʿnī yarlıḳadı[468] (15) Ādem ve Ḥavvā'ning yazuḳını aning berekātı

[460] TS.[213b/25] "ehli" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir. YA.[557b/23] yok
[461] TS.[213b/27] ḳażāsını : YA.[557b/26] ḳażāsı
[462] TS.[214a/4dk] yigirmi kün Ḥudeybiye'de turdılar ve tā yatur vaḳtide her kéçe bu sūre nāzil boldı : YA. [558a/1] yok
[463] TS.[214a/6] aṣḥāb: YA. [558a/3] aṣḥābnı
[464] TS.[214a/7] efteḥū: Arapça "açmak"
[465] TS.[214a/7] naʿim kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir.
[466] TS.[214a/12] bolġay: YA. [558a/10] bola alġay
[467] YA. [558a/11]وَمَا تَأَخَّرَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[468] TS.[214a/14] yarlıḳadı: YA. [558a/13] yarlıḳamadı

bile. Ve yarlıḳar ümmetlerning yazuḳını anıng şefāʿati bile. -vesellemī raḥmetullāh- (16) aytıpdur kim; Ādem'ning yazuḳını anga iżāfe ḳıldı kim żillet vaḳtide[469] anıng arḳasıda édi. Ve ümmetning yazuḳını (17) anga isnād ḳıldı kim ol alarnıng pişvāsı ve işlerin[470] ḳılġuçısıdur. وَيُتِمَّ Ve yene ʿamīm faẓlı bile tamām ḳıldı (18) نِعْمَتَهُ öz niʿmetini عَلَيْكَ sana şehrler fetḥi bile yā dīn iʿlāsı bile yā nübüvvet inżimāmı bile mülkke yā şefāʿat (19) ḳavli bile. وَيَهْدِيَكَ صِرَاطاً مُسْتَقِيماً Ve körsetgey sanga toġrı yolnı yaʿnī ṣābit tutḳay anda.

3. وَيَنْصُرَكَ (20) اللهُ Ve yārī ḳılġay sanga Ḫudāy نَصْراً عَزِيزاً yārī ḳılmaġlıġı kim anda ʿiẕẕet ve ġalebe bolġay. Yaʿnī sén ol nuṣret bile (21) ḳāhir ve ġālib bolġay sén ve çün Ḥudeybiye ṣulḥıda ṣaḥābe daġdaġa ve tereddütdin ḫālī émes érdiler Ḥaḳ Subḥāne ayttı kim;

4. (22) هُوَ الَّذِي Oldur ol kim اَنْزَلَ السَّكِينَةَ yiberdi ārām ve sükūnnı فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ köngüllerige (23) īmān kéltürgenlerning. لِيَزْدَادُوا Tā ziyāde ḳılġaylar إِيمَاناً yétmekligni مَعَ إِيمَانِهِمْ[471] alarnıng (24) yétmekligi bile.[472] Yaʿnī arturġaylar öz yaḳīnini özgening yaḳīni bile yā īmānı kim dīn uṣūli bile édi. Arturġaylar (25) anı şerʿ fürūʿınıng īmānı bile وَلِلّٰهِ ve Ḫudāy'ġadur جُنُودُ السَّمٰوَاتِ leşkerleri kim[473] köklerning fereşţelerdin (26) وَالْأَرْضِ ve leşkeri yérning mücāhid mü'minlerdin. Pes ay īmān ehli cihād ḳılınglar ve ilāhī nuṣreti bile bolung - (27) lar[474] her kim kök ve yérning leşkeri anıng ḥükmide bolġay belkim künning żerrātı anıng çérigi bolġay. Özining evliyāsını **[TS-214b/1]** ġuzāt ve ḳayda öz düşmenlarıġa ḳoya bérmesdür نصر nuṣretni andın iste ki ḳudret cihānıda شى her żerre pehlivāndur ve her peşe-i ṣaf-derī[475] (2) وَكَانَ اللهُ Ve bardur Ḫudāy عَلِيماً [476] bilgüçi ḫalḳ muṣāllıḥıġa حَكِيماً ṣavāb işlıġ olçada ḳılġay. Ve cümledin oldur (3) kim sekīnet īmān kéltürgenlerning köngüllerige[477] yiberdi.

5. لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ Tā kirgüzgey īmān kéltürgen érenler (4) ve ḫatunlarnı köngüllerige bereketi bile dīn ve ṣebāt ve ʿaḳabātda جَنَّاتٍ تَجْرِي būstānlarġa kim aḳar مِنْ تَحْتِهَا (5) الْأَنْهَارُ tüpide menzillerning yā tüpide yıġaçlarnıng uluġ arıġlar خَالِدِينَ فِيهَا cāvidāndurlar anda. (6) وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ Ve anıng üçün ol kim yapḳaylar alardın سَيِّئَاتِهِمْ yamanlıġlarını alarnıng. Yaʿnī

[469] YA. [558a/15dk] anga iżāfe ḳıldı kim żillet vaḳtide
[470] TS.[214a/17] işlerin: YA. [558a/16] işleri

[471] YA. [558a/22dk] مَعَ إِيمَانِهِمْ
[472] TS.[214a/24] alarnıng yétmekligi bile: YA. [558a/23] yok
[473] TS.[214a/25] "kim" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA. [558a/24] yok
[474] TS.[214a/26] bolunglar: YA. [558a/26] muḥkem bolunglar
[475] TS.[214b/2] نصر nuṣretni andın iste ki ḳudret cihānıda شى her żerre pehlivāndur ve her peşe-i ṣaf-derī: YA. [558a/28] yok
[476] YA. [558a/28] عَلِيماً ayetinin üzeri kırmızıyla çizilmemiştir.
[477] TS.[214b/3] īmān kéltürgenlerning köngüllerige: "köngüllerige" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: yā [558a/29] īmān kéltürgenlerge

yoḳ (7) étgeyler uçmaḫḳa kirerdin[478] burun tā pāk ve pākīze rıḍvān ravżasıġa kirgeyler. وَكَانَ ذٰلِكَ Ve bardur bu (8) vaʿde alarġa عِنْدَ اللّٰهِ [479] Ḫudāy yaḳīnidin yaʿnī anıng ḥükmide فَوْزاً عَظِيماً uluḳ ḳutulmaḳlıġ ve né fevzī ʿaẓīm- (9) raḳ andın kim alar mekrūhlardın emīn bolurlar ve maḳṣūdlarġa fāyiż bolurlar.

6. وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ (10) Taḳı anıng üçündür kim tā ʿaẕāb ḳılġay münāfiḳ ér[480] bile ḫatunlarnı Medīne ehlidin وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ (11) müşrik érler ve ḫatunlarnı[481] Mekke ehlidin الظَّانِّينَ بِاللّٰهِ gümān életküçiler Ḫudāy'ġa. ظَنَّ السَّوْءِ Yaman gümān yaʿnī Esed (12) ve Ġaṭafān şirk ehlidin. Ve baʿżı münāfiḳlar gümān éltür érdiler[482] kim Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- kim Ḫudeybiye'ġa barur öltürürgüsidür (13) yā Medīne'ge sālim kélmegüsidür yā leşkeri anıng ḳaçġusıdurlar. Pes Ḫażret-i Risālet -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ġālib ve sālim[483] Medīne'ge ḳaytıp (14) kéldi. Ve Ḥaḳ Subḥāne aytur kim; عَلَيْهِمْ bu gümān éltküçilergedür دَائِرَةُ السَّوْءِ yaman évrülmek yaʿnī [484] maġlūb ve menkūb (15) bolġusıdurlar. وَغَضِبَ اللّٰهُ Ve ġażāb ḳıldı Ḫudāy عَلَيْهِمْ alarġa وَلَعَنَهُمْ ve sürdi alarnı öz raḥmetidin. (16) وَاَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ Ve ṭayyār ḳıldı alar üçün tamuġnı. وَسَاءَتْ مَصِيراً Ve yaman ḳaytur yérdür tamuġ.

7. وَلِلّٰهِ (17) جُنُودُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Ve Ḫudāy'ġadur leşkeri kök ve yérning yaʿnī her kim köklerde ve yérlerdedür barça (18) anıng maḥlūḳı ve musaḫḫiridürler. Andaḳ kim leşkerleri öz başlıġıġa bu sözning tekrārı mü'minlerning vaʿdesi (19) cihetidindür. Tā ilāhī nuṣreti bile mustaẓhir bolġaylar. Ve müşrikler ve münāfiḳlar vaʿdesi üçün tā rabbānī ʿaẕābıdın (20) ḳorḳuçı bolġaylar. وَكَانَ اللّٰهُ Ve bardur Ḫudāy عَزِيزاً ġālib öz fermānıda حَكِيماً dānā olçada buyurġay.

8. اِنَّا (21) اَرْسَلْنَاكَ Durustluḳ bile kim biz yiberdük séni شَاهِداً tanuḳ[485] séning ümmeting[486] aḳvāl ve efʿāliġa. وَمُبَشِّراً Ve müjde (22) bérgüçi alarġa kim sekīne alarnıng köngüllerige[487] nāzil boluptur. وَنَذِيراً Ve ḳorḳutġuçı alarnı kim yaman gümān iltipdürler. (23) Pes sén ümmetke aytḳıl kim yibermek méni ve ḳorḳutmaḳım ve sévindürmegim méning.

[478] TS.[214b/7] kirerdin burun: YA.[558b/4] kirmesdin burun
[479] YA.[558b/5] عِنْدَ اللّٰهِ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[480] TS.[214b/10] ér: YA.[558b/8] érler
[481] TS.[214b/10] ḫatunlarnı: YA.[558b/9] ḫatunlardın
[482] TS.[214b/12] éltür érdiler: érdi kelimesi sonradan eklenmiştir: : YA.[558b/10] éltürler
[483] TS.[214b/13] "ġālib ve sālim" kelimeleri satırın üst kısmına eklenmiştir.
[484] TS.[214b/14] yaʿnī: YA.[558b/14] yaʿnī alar
[485] TS.[214b/21] "tanuḳ" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[558b/21] yok
[486] TS.[214b/21] séning ümmeting: YA.[558b/22] séning ümmetingning
[487] TS.[214b/22] alarnıng köngüllerige: YA.[558b/22] köngüllerige alarnıng

9. لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ Anıng üçündür kim taşdīḳ (24) ḳılınglar Ḫudāy'nı وَرَسُولِهٖ [488] ve anıng yibergenini. وَتُعَزِّرُوهُ Ve taḳviyyet béringler dīnige anıng وَتُوَقِّرُوهُ ve uluġ tu- (25) tung lar fermānını anıng. وَتُسَبِّحُوهُ Ve pāklik bile yād ḳılınglar anı yā namāz oḳungızlar anıng üçün بُكْرَةً وَ (26) اَصِيلاً érte ve kéçede. Ve aytıpdurlar taʿazzür ve tevaḳḳur ve żamīri ʿāyid Ḥażret-i Peyġamber'ġadur -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-. Yaʿnī anga (27) nuṣret ḳılınglar ve taʿẓīmini anıng be-cāy[489] kéltürüngler kim taʿẓīmi anıng Ḥaḳīḳatde Ḥaḳ'nıng taʿẓīmidür kim emriġa anıng **[TS-215a/1]** vuḳūʿ kérek tapar. Ve Ḥażret-i risālet penāhī taʿẓīmide ilāhī emrining taʿẓīmi hem bardur ve kimge ol yār érdi kim[490] anıng (2) taʿẓīmining şarṭlarnı kemā-yenbaġı be-cāy[491] kéltürgey ﷺ Kişige yol yoḳturur taʿẓīming esrārında hem iḫtişāmıng (3) ġāyetidin hīç ʿaḳl āgāh émes ﷺ .[492]

10. اِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ Durustluḳ bile alar kim bīʿat ḳıldılar séning bile Ḫudeybiye'de. (4) اِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللّٰهَ Mundın özge yoḳ kim bīʿat ḳılıpdurlar Ḫudāy bile[493] maḳṣūd anıng bīʿatıdur. Ve anıng rıżāsı- (5) nıng bilmegi üçün murād bīʿatü'r-rıḍvāndur anıng ẕikri kélgüsidür. Sülemī -raḥmetullāh- aytıpdur kim bu söz cemʿ maḳāmıda- (6) dur ve Ḥaḳ Subḥāne cemʿning mertebesini hīç-kim üçün taṣrīḥ ḳılmadı. Meger anıng üçün kim mevcūdātnıng aḫas ve eşrefī (7) dür. Bu maḳāmdındur kim *"min yuti'r-rāsūle feḳad aṭaʿ Allāh"* [494] يَدُ اللّٰهِ Ḫudāy'nıng ḳuvveti öz vaʿdesiġa vefā ḳılmaḳ bile āḫiretning (8) ṣevābıda yā öz peyġamberining nuṣretide فَوْقَ اَيْدِيهِمْ alarnıng ḳuvvetlerining üstidedür vefāda ʿahdġa yā peyġamberġa (9) yārī bérmekde. Muʿāllem'de kéltürüptür kim ṣaḥābe -raḍıyallāhu ʿanhım- bīʿat vaḳtide Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ning éligni tutarlar édi.[495] (10) ve Yedullāh alarnıng ḳollarınıng üstide édi mübāʿitde. فَمَنْ نَكَثَ Pes her kim sindürse ʿahdni فَاِنَّمَا يَنْكُثُ (11)pes mundın özge yoḳ kim sindürür عَلٰى نَفْسِهٖ öz nefsige. Yaʿnī żararı anıng nefsige yéter[496] ve pes *Muvażżiḥ*'da kéltürüptür (12) kim üç néme rāciʿ ehlige anıng bolur. Birisi[497] meger *"velā yeḥīḳu'l-mekru's-seyyi'ü illā biehlihi"*[498] ékkinçi sitem "*innemā baġyüküm ʿalā*

---

[488] TS.[214b/24dk] وَرَسُولِهٖ (ayet): : YA.[558b/25] yok
[489] TS.[214b/27] be-cāy : YA.[558b/29] yérige
[490] TS.[215a/1] bardur ve kimge ol yār érdi kim: "ol yār érdi kim" kelimeleri düzeltme yapılarak satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[559a/1] bardur ve özin kim anıng yāri tutar
[491] TS.[215a/2] be-cāy YA.[559a/1] yérige
[492] TS.[215a/3] ﷺ Kişige yol yoḳ turur taʿẓīming esrārında hem iḫtişāmıng ġāyetidin hīç ʿaḳl āgāh émes ﷺ YA.[559a/2] yok
[493] TS.[215a/4] bile YA.[559a/3] bile kim
[494] TS.[215a/7] min yuti'r-rāsūle feḳad aṭaʿ Allāh: Kim Peygamber'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. (Nisa Suresi: 80. ayet)
[495] TS.[215a/9] édi YA.[559a/9] érdi
[496] TS.[215a/11] anıng nefsige yéter YA.[559a/11] anıng nefsige anıng yéter
[497] TS.[215a/12] birisi YA.[559a/12] biri
[498] velā yeḥīḳu'l-mekru's-seyyi'ü illā biehlihi : "Kötü tuzak ancak sahibini kuşatır." (Fatır Suresi: 43. ayet)

enfüsiküm"[499] üçünçi (13) *"'ahd nakżī ve men nekese finnemā yenkisü ʿalā nefsihi"*[500] ʿahd ve peymān bābıda aytıpdurlar ol kişi ki ʿahd üstide olturmastur (14) ʿahdini nihāyetiġa yétgürmesdür her kim ki érür ʿahdide muḥkem yıl kim her ḥāl bile ol ʿahdini sindürmestür.[501] وَمَنْ (15) اَوْفٰى Ve her kim vefā ḳılsa بِمَا عَاهَدَ olça bile[502] kim ʿahd ḳılıpdur عَلَيْهُ اللّٰهَ anga Ḫudāy bile. فَسَيُؤْتِيهِ Pes bat bérür (16) Ḫudāy anga اَجْراً عَظِيماً uluġ müzdi āḫiretde kim ol cennetdür. Kéltürüptürler kim Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- kim (17) Mekke'ge müteveccih boldı ʿumre niyeti bile baʿżı Aʿrāb bile çün Eslem ve Cüheyne ve Müzeyne ve Ġuffār ve Eşcaʿ'ġa yiberdi kim bu seferde (18) murāfaḳat ve muvāfaḳat ḳıldılar. Alar Ḳureyş uruşıdın ḳorḳtılar ve taʿallül körsetip teḫallüf ḳıldılar. (19) Ḥaḳ Subḥāne ḫaber bérdi öz peyġamberiġa kim çün Medīne'ge yétseng.

11. سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ Bat bolġay kim ayturlar (20) sanga ḳayta song ḳalġanlar مِنَ الْاَعْرَابِ tüzde olturġuçılardın yaʿnī ḳabāyili kim ʿöẕr kéltürgeyler kim شَغَلَتْنَا (21) meşġūl ḳıldı[503] bizni. اَمْوَالُنَا bizing māllarımız kim ġam-ḫᵛārı yoḳ édi ve żāyiʿ bolur édi. وَاَهْلُونَا Ve ḫatunlar (22) ve oġlanlarımız[504] kim kişisizligidin berk ve nevesiz ḳalurlar édi. فَاسْتَغْفِرْ لَنَا Pes yarlıḳamak tilegil bizing üçün bu (23) cihetdin kim teḫallüf ḳılduḳ ve murāfaḳat ve muvāfaḳatlıġ körsetmedük. يَقُولُونَ Ayturlar بِاَلْسِنَتِهِمْ öz tilleri bile (24) مَا لَيْسَ olça yoḳtur فِي قُلُوبِهِمْ köngülleride alarning. Yaʿnī iʿtiẕār ve istiġfārnı tili bile ḳılurlar. Ve alarning (25) köngüllerige[505] andın ḫaber yoḳtur. قُلْ Aytḳıl cevābıda alarning فَمَنْ يَمْلِكُكُمْ Pes kimdür[506] kim mālik bolġay sizler üçün (26) yaʿnī menʿ ḳılġay sizlerdin. مِنَ اللّٰهِ Ḫudāy ḥükmidin شَيْئاً némeni اِنْ اَرَادَ [507] eger tilese Ḫudāy بِكُمْ ضَراً sizlerge (27) ḳahrı ve hezīmeti ve ḳatli ve ḫalili māl ve ehlde yā ʿuḳūbeti teḫallüfde اَوْ اَرَادَ بِكُمْ yā eger tilese sizlerge نَفْعاً sūd-i meṣel-i devlet **[TS-215b/1]** ve nuṣret ve emvāl ve ahāli saḳlamaġı. بَلْ كَانَ اللّٰهُ Belkim bardur Ḫudāy بِمَا تَعْمَلُونَ olça sizler ḳılur sizler خَبِيراً (2) dānā ve bilür kim sizlering ḳaṣdıngız teḫallüfdin nédür. Ve sizler māl ve oġlanlar meşġulluḳını ḳılmaydur édingiz- (3) ler.

---

[499] innemā baġyüküm ʿalā enfüsiküm: "Sizin taşkınlıklarınız ancak sizin aleyhinizedir." (Yunus Suresi: 23. ayet)
[500] ʿahd nakżī ve men nekese finnemā yenkisü ʿalā nefsihi: "Kim ahdini bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur." (Fetih Suresi: 10. ayet)
[501] TS.[215a/14] ʿahd ve peymān bābıda aytıpdurlar ol kişi ki ʿahd üstide olturmastur (14) ʿahdini nihāyetiġa yétgürmesdür her kim ki érür ʿahdide muḥkem yıl kim her ḥāl bile ol ʿahdini sindürmestür YA.[559a/13] yok
[502] TS.[215a/15] "bile" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir.
[503] TS.[215a/21] ḳıldı YA.[559a/20] ḳıldılar
[504] YA.[559a/21] "oġlanlar" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir.
[505] TS.[215a/25] köngüllerige YA.[559a/24] köngülige
[506] TS.[215a/25] "kim" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir.
[507] YA.[559a/26] اِنْ اَرَادَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.

12. ظَنَنْتُمْ بَلْ Belkim gümān iltür érdiñgizler. اَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ Ol-kim yene ḳaytmaġay Peyġamber[508] وَالْمُؤْمِنُونَ (4) ve yanmaġaylar mü'minler اِلٰى اَهْلِيهِمْ öz ehlleri sarı Medīne'ge اَبَداً hergiz belkim müşrikler alarnı öltürgeyler (5) ve müste'ṣāl ḳılġaylar. وَزُيِّنَ ذٰلِكَ Ve ārāste boldı bu gümān yaʿnī Şeyṭān yasadı Peyġamber[509] ve aṣḥābınıñg (6) istiṣ'alini tā mütemekkin boldı فِي قُلُوبِكُمْ köñgülleriñgizde sizlerniñg. وَظَنَنْتُمْ Ve gümān iltiñgizler ظَنَّ السَّوْءِ (7) yaman gümān kim Ḫudā'nıñg dīni bāṭıl bolġay ve İslām milleti yıḳılġay. وَكُنْتُمْ Ve boldıñgız sizler bu gümān bile (8) قَوْماً بُوراً gürūh-ı helāk bolġuçılar[510] ʿaḳīde gürūhlardın fesādnıñg sebebi bile ve niyet yamanı bile.

13. وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ (9) بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ Ve her kim tapınmagay Ḫudāy'ġa ve yibergenige anıñg. Ve köñgül bile Ḫudāy ve Resūl[511] ḥükminiñg taṣdīḳini ḳılmaġay. (10) فَاِنَّا اَعْتَدْنَا Pes durustluḳ bile kim biz ṭayyār ḳılıp biz لِلْكَافِرِينَ tapınmaġanlarga سَعِيراً yaḳılġay ot.

14. (11) وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ Ve Ḫudāy'ġadur pād-şāhlıġı kökler ve yérlerniñg. ʿUlvī ve süflī memālik umūrı- (12) nıñg zamānı anıñg ḳudretiniñg ḳışṣasıdadur. يَغْفِرُ Yarlıḳar uluġ yazuḳnı لِمَنْ يَشَاءُ her kimge tilese. (13) وَيُعَذِّبُ Ve ʿaẕāb ḳılur kiçik yazuḳ bile مَنْ يَشَاءُ her kimni arada ḳılsa. وَكَانَ اللّٰهُ Ve bardur Ḫudāy (14) غَفُوراً yarlıḳaġuçı tevbe ḳılġuçılarnı رَحِيماً mihribān alarġa.

15. سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ Bat bolġay kim (15) aytḳaylar yene soñg ḳalġanlar Ḫudeybiye'din, murād hem-ol ḳabīlelerdürler[512] aytḳusıdurlar. اِذَا انْطَلَقْتُمْ (16) Ol vaḳt kim bardıñgız sizler اِلٰى مَغَانِمَ ġanīmetler sarı, murād Ḫayber ġanīmetleridür. لِتَأْخُذُوهَا (17) Tā alur sizler alarnı kim ذَرُونَا ḳoyuñguzlar bizlerge نَتَّبِعْكُمْ tā pey-revlıġ ḳılur biz sizlerge bu seferde. Kéltürüptür- (18) ler kim Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- altınçı yılınıñg ẕilḥiccede Ḫudeybiye'din yene ḳayttı. Yéttinçi yılınıñg muḥarremde Ḫayber ġazve- (19) siġa teveccüh körsetti. Ve ḫüküm boldı kim; her kim Ḫudeybiye'de ḥāẓır bolsa bu ġazāġa barsun ve alardın özge bu uruşda (20) ittifāḳ ḳılmasunlar . Çün ʿazm cezm boldı cemāʿat-i muḫālifler ayttılar; "ḳoyuñg bizlerni tā muvaffāḳ ḳılalıñg (21) sizlerge, Ḫayber'ġa kéleliñg" يُرِيدُونَ télerler muḫālifler. اَنْ يُبَدِّلُوا Ol-kim taġyīr bérgeyler كَلَامَ اللّٰهِ Ḫudāy'nıñg[513] sözi- (22) niñg yaʿnī ḫükmini anıñg buyuruptur kim Ḫudeybiye élidin özge bu uruşḳa barmaġaylar. قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا Aytḳıl (23) yaʿnī

[508] TS.[215b/3] Peyġamber YA.[559b/2] Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-
[509] TS.[215b/5] Peyġamber YA.[559b/4] Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-
[510] TS.[215b/8] bolġuçılar YA.[559b/7] bolġuçı
[511] TS.[215b/9] Resūl YA.[559b/8] Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-
[512] YA.[559b/14] yaʿnī hem-ol ʿarablar : TS.[215b/15] yok
[513] TS.[215b/21] "Ḫudāy'nıñg" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[559b/21] yok

égreşmegüngizlerdür bizlerge emri nefydür nehy maʿnāsi bile. Yaʿnī bizler bile çıḳıp kélmengler. كَذٰلِكُمْ قَالَ (24) اللّٰهُ Mundaḳ aytıpdur Ḫudāy مِنْ قَبْلُ sizlerning tehiyyengiz[514] yā sizlerdin kélmesimizdin burun Medīne'ge. (25) فَسَيَقُولُونَ Pes bat bolġay kim alar aytḳaylar Téngri[515] munga ḥüküm ḳılmadı. بَلْ تَحْسُدُونَنَآ Belkim sizler ḥased iltür- (26) sizler bizlerge tā ġanīmetde şerīk sizlerge bolmaġay biz. Ve ne andaḳ dur kim muḫālifler ayturlar;
بَلْ كَانُوا (27) لَا يَفْقَهُونَ Belkim bardurlar kim bilmesler[516] اِلَّا قَلِيلاً meger azraḳ némeni.

16. قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ Aytḳıl song ḳalġanlarġa مِنَ الْاَعْرَابِ **[TS-216a/1]** bādiye ehlidin. سَتُدْعَوْنَ [517] Bat bolġay kim tilegüngizdür اِلٰى قَوْمٍ [518] gürūhınıng uruşıġa اُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ (2) ḳatıḳ uruşnıng igelerige kim Yamāme ehlidürler. Müsellime-i kezzāb mütābıʿlarıdın yā ʿArab ḳabīleleri kim mürted boldılar. (3) Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem vaḳtidin song Hevāzin ve Ġatafān ol ḥażretning ḥayātıda kim Ḥuneyn vādīside uruş (4) ḳıldılar. Ve aytıpdurlar murād Fārs ve Rum ehlidürler. Āyetning mülaḫḫaṣı oldur kim sizlerni muḥārib ve mübādir kişiler (5) ning uruşıġa tilegüsidürler kim sizler تُقَاتِلُونَهُمْ uruş ḳılınglar alar bile ve öltürüngler alarnı. (6) اَوْ يُسْلِمُونَ yā müselmān bolġaylar eger bu müşrik ḳavim yā mürteddürler. Ḥükmi alarning ḳatldür yā İslām. Ve eger bulardın özge- (7) dürler ḳattāldur yā cizye. Ol taḳdīr İslāmġa inḳıyād maʿnāsi[519] bile bolġay. فَاِنْ تُطِيعُوا Pes eger fermān iltsengizler (8) kişige kim tilegüçidürler sizlerni ol gürūhning ḳıtālıġa. يُؤْتِكُمُ اللّٰهُ Bérür sizlerge Ḫudāy اَجْراً حَسَناً yaḫşı (9) mezādī kim ġanīmet dünyāda, cennetdür ʿuḳbāda. وَاِنْ تَتَوَلَّوْا Ve eger yüz évirsengizler ve arḳangızını indegüçige (10) ḳılsangızlar. كَمَا تَوَلَّيْتُمْ Ol türlüg kim iʿrāż ḳıldıngızlar مِنْ قَبْلُ bu Ḫudeybiye seferidin burun. يُعَذِّبْكُمْ (11) ʿAzāb ḳılur sizlerge Ḫudāy. عَذَاباً اَلِيماً ʿAzāb-ı derdlig çün müteḫalliflarıġa bu barça vaʿīd kim vāḳıʿ boldı. (12) Ve müselmānlarnıng żaʿīfleri ve ʿacezesi ḫayāl ḳıldılar kim bir żaʿīf ve ʿāciz ve usṭası bile cihāddın teḫallüf ḳılur biz. (13) Tā bizing ḥālimizning songıga yanga[520] yétgey. Āyet kéldi kim:

17. لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ Yoḳdur soḳurġa yazuḳı eger uruşḳa (14) barmaġay. وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ Ve ne aḳsaḳḳa cürüm eger cihāddın teḫallüf ḳılsa. وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ Ve né aġrıḳḳa tarlıġ (15) ve işmi eger mücāhidlerġa muvāfaḳat ḳılmasa kim bular maʿẕūrdurlar. وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ Ve her kim fermān iltse Ḫudāy'ġa وَرَسُولَهُ (16) ve yibergenige anıng cihādda ve andın özgede. يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ

[514] TS.[215b/24] tehiyyengiz: YA.[559b/24] tehiyyengizdin
[515] TS.[215b/25] "Téngri" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[559b/25] Ḫudāy
[516] TS.[215b/27dk] bilmesler : YA.[559b/27] yok
[517] TS.[216a/1] سَتُدْعَوْنَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[518] TS.[216a/1] اِلٰى قَوْمٍ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[519] YA.[560a/5] "İslāmġa inḳıyād maʿnāsi" bölümü satırın üst kısmına eklenmiştir.
[520] TS.[216a/13] "yanga" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[560a/11] yok

indürgey anı cennetlerġa ol nevʿ būstānlar kim (17) pūsta تَجْرِي barur مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ Uçmaḥlıġlarnıng menzillerining astıdın arıġlar. وَمَنْ يَتَوَلَّ Ve her kim (18) iʿrāż ḳılsa Ḫudāy[521] ve Resūl'nıng fermānıdın يُعَذِّبْهُ ʿaẕāb ḳılur anı Ḫudāy. عَذَاباً أَلِيماً ʿAẕābı kim derdī anıng (19) üzülmegey ve elemi anıng tükenmegey. Ol[522] ḥirmān ʿaẕābıdur kim Ḫudāy emrining muḫālefeti bile Laḳḳa devletidin yıraḳ (20) ve Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- fermānını tutulmaġanlar şefāʿat saʿādetidin maḥrūm ḳalġusıdur. *"neʿūzü-billāh minü'l ḥirmān"* [523] (21) örteme maḥrūm nevʿ otıġa kim özge ʿaẕāb söz ve miḥnet yüzidin ḥirmān ʿaẕābı dég émes.[524] Kéltürüptürler (22) kim Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- Ḥudeybiye'de menzil ḳıldı. Ḫarāş Bin Ümmiye'ni Mekke'ge yiberdi tā alarġa bildürgey (23) kim ḥażret ʿumreġa kélipdür ve uruş dāʿiyyeside yoḳtur. Ve Mekke ehli Ḫarāş'nı kirmekdin ve söz aytmaḳdın menʿ (24) ḳıldılar ol ḥażret ékinci Ẓi'n-nūreyn -raḍıyallāhu ʿanh-nı yiberdi. Anı Mekke'de saḳladılar ve anıng ḳatlining āvāze- (25) si il ara tüşti. Ol Ḫażret-i -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ṣaḥābelerni[525] tiledi, eṣaḥ ḳavl bile ming béş yüz kişi érdiler. (26) Ve bīʿat ḳıldı alar bile anga kim Ḳureyş'ġa ḳıtāl ḳılġaylar ve uruşdın yüz évirmegeyler. Şecere yıġaçınıng tüpide (27) olturup édi. Keşşāf'da kéltürüptür kim ḥażret şecere yıġaçınıng tüpide ḳarār tuttı. Ve şāḫī andın ol ḥażretning **[TS-216b/1]** mübārek arḳasıġa tüşti. ʿAbdullāh Muġaffel -raḍıyallāhu ʿanh- aytur kim; mén yek turup édim ol ḥażretning[526] baş (2) üstide. Ol şāḫnı ḳolumġa alıp anıng mübārek arḳasıdın aldım.[527] Ve ṣaḥābe bīʿat ḳıldılar öltürmek ve (3) ölümge şarṭ ol kim[528] hergiz ḳaçmaġaylar. Ḥażret-i -ṣalavātullāh ve's-sellem ʿaleyhe- aytdı kim; "sizler bu kün yér yüzining yaḫşıraḳ (4) sizler." Muʿallem'de Cābir -raḍıyallāhu ʿanh- dın naḳl ḳılıpdur kim Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- aytdı kim; "tamuġḳa barmaġay bir kişi (5) alardın kim taḥtü'ş-şecerede bīʿat ḳıldılar ve munı Bīʿatü'r-Rıḍvān ayturlar kim Ḥaḳ Subḥāne bu ḳavmdin ḫoşnūd boldı. (6) andaḳ kim aytur;

18. لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ Taḥḳīḳ bile kim Ḫudāy ḫoşnūd boldı عَنِ الْمُؤْمِنِينَ ṣaḥābelerning īmān kéltürgenleri- (7) din. اِذْ يُبَايِعُونَكَ Vaḳti kim bīʿat ḳıldılar séning bile تَحْتَ الشَّجَرَةِ şecere yıġaçınıng tüpide. فَعَلِمَ Pes bilür (8) Ḫudāy مَافِي قُلُوبِهِمْ olça köngüllerideдür alarnıng iḫlāṣ ve vefā ve ṣıddıḳ

[521] TS.[216a/18] Ḫudāy: YA.[560a/17] Ḫudāynıng
[522] TS.[216a/19] ol: YA.[560a/18] ve ol
[523] TS.[216a/20] neʿūzü-billāh minü'l ḥirmān : " mahrum kalmaktan Allah'a sığınırım" (Arapça bir dua sözü)
[524] TS.[216a/21] örteme maḥrūm nevʿ otıġa kim özge ʿaẕāb söz ve miḥnet yüzidin ḥirmān ʿaẕābı dég émes: YA.[560a/20] yok
[525] TS.[216a/25] ṣaḥābelerni: YA.[560a/24] aṣḥābnı
[526] TS.[216b/1] ḥażretning: YA.[560a/28] ḥażret-i -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ning
[527] TS.[216b/2] aldım: YA.[560a/29] köterdim
[528] TS.[216b/3] şarṭ ol kim: YA.[560a/29] anıng ol kim

ve ṣafādın. فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ (9) Pes yiberdi ārāmlıġ عَلَيْهِمْ alarġa وَأَثَابَهُمْ ve pādāş bérdi alarġa فَتْحاً قَرِيباً fetḥ-i yaḳīn kim ol Ḫayber fetḥidür (10) yā Mekke yā Hicr bir yéring atıdur.[529]

19. وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً Ve néme cezā bérdi alarġa öz faẕlıdın köp ġanīmetler. Yaʿnī Ḫayber'din يَأْخُذُونَهَا (11) alġaylar anı naḳdler ve żiyāʿ ve ʿuḳārdın. وَكَانَ اللهُ Ve bardur Ḫudāy عَزِيزاً ġālib ve ġalebe bérgüçi dostlarıġa, (12) حَكِيماً ḥüküm ḳılġuçı düşmenlarnıng maʿlūbiyetiġa.

20. وَعَدَكُمُ اللهُ Vaʿde ḳılıpdur Ḫudāy sizlerge ay ümmet مَغَانِمَ كَثِيرَةً köp (13) ġanīmetler Fāris ve Rum şehrleride. Belkim ʿālemning eṭrāf ve ektāfıda تَأْخُذُونَهَا alur sizler alarnı ḳıyāmetḳaca. (14) فَعَجَّلَ Pes teʿcīl bile naḳd bérdi لَكُمْ [530] sizlerge هٰذِهِ Ḫayber'ning bu ġanīmetini وَكَفَّ ḳaytardı ve ḳısḳa ḳıldı (15) اَيْدِيَالنَّاسِ kişilerning[531] ḳollarnı.[532] Yaʿnī Ḫayber ehlining ve alarnıng ḥalīfeleri kim Benī Esed ve Ġaṭafān édiler. عَنْكُمْ Sizler- (16) din tā Yehūd'nıng ḥulefāsı ḳorḳup uruşḳa kélmediler. Ve alar sizlerning ḳorḳuçıngızdın[533] ḳurġanġa kirdiler. (17) Tā sizler sālim ḳaldıngızlar. وَلِتَكُونَ [534] Ve tā bolġay ol ġanīmet اٰيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ nişāne mü'minlerge Peyġamber[535] sözi- (18) ning rāstlıġıġa Ḫayber fetḥiġa yā ilāhi ḳavlining ṣıdḳıġa ġanīmetler vaʿdesiġa. وَيَهْدِيَكُمْ Ve anıng üçün (19) kim körsetgey sizlerge صِرَاطاً مُسْتَقِيماً tüz yol kim tevekkül yolıdur ve muḥkem bolmaḳ ezelī faẕlıġa ve ḳoymaḳlıḳ işni (20) hem[536] bizni luṭfıġa. Seyr erbābı -raḥmetullāh- angadurlar kim çün Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ves'sellem- Ḥudeybiye'din ḳayttılar. (21) *"ve eṣābehum vetḥan ḳarībā"* [537] vaʿdesi ḥükmi bile Ḫayberīler uruşının yıraġını buyurdı. Ve ming tört yüz kişi Medīne- (22) din çıḳıp kélip Ḫayber'ning ḳalʿalarıġa müteveccih boldılar.[538] Ve Ṣaḥbā menzilidin Marḥeb yolı bile revān bolup seḥerī (23) érdi kim Ḥurṣa vādīsining yolıdın Ḫayberīler ḳalʿalarının arasıġa kirdiler.[539] Ve alar ḫabersiz ḳalʿalarıdın (24) çıḳıp kélip ve bīli ve küregi esbābı bile öz baġları ve ékinlerige yüzlenip érdiler kim nāgāh İslām (25) leşkeri alarnıng közlerige kirdi. Ve ayttılar ve Vallāh Muḥammedü'l-ḫamīs ve yüz ḥişārlarıġa ḳoydılar ve ol ḫażret[540] ayttı kim; *"Allah-u Ekber* (26)

[529] TS.[216b/10dk] bir yéring atıdur: YA.[560b/7] yok
[530] YA.[560b/12] لَكُمْ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[531] TS.[216b/15dk] kişilerning
[532] TS.[216b/15] kişilerning ḳollarnı: YA.[560b/13] ḳollarnıng
[533] TS.[216b/16] "ḳorḳmaḳdın" kelimesinin üzeri karalanarak "ḳorḳuçungızdın" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[560b/15] ḳorḳmaḳdın
[534] YA.[560b/15] وَلِتَكُونَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[535] TS.[216b/17] Peyġamber: YA.[560b/16] Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-
[536] TS.[216b/20] "yaʿni kelimesinin üzeri karalanmıştır.
[537] TS.[216b/20] ve eṣābehum vetḥan ḳarībā: "ve onlara bir fetih verdi" (Fetih Suresi: 18. ayet)
[538] TS.[216b/22] boldılar: YA.[560b/21] boldı
[539] TS.[216b/23] kirdiler: YA.[560b/23] kirdi
[540] TS.[216b/25] ḫazret: YA.[560b/25] ḫazret-i -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-

ḫaribet Ḫayber enne iẕā enzelne besāḥīt ḳavmin fessār ṣabāḥu'l- münẕerīn"[541] el-ḳıṣṣa Yehūd ḥişārı bolup köngül uruşıḳa ḳoydılar (27) ve müselmānlar evvel Naṭāt ehli bile uruştılar ve ol ḳalʿanı aldılar. Ve andın song Şıḳḳ ḳurġanı meftūḥ boldı. Ve **[TS-217a/1]** Muḥammed İsḥaḳ -raḥmetullāh- Muġāzī'side meẕkūrdur kim ol Ḫayber ḳurġanlarıdın Nāʿim ḳurġanını feṭḥ ḳıldılar. Andın (2) song Naṭāt ve Şıḳḳ'nı ve andın song Yehūd Saʿb Bin Muʿāẕ ḳurġanıġa béklendiler[542] ve köp uruş bile alındı. (3) Ve alarnıng ḳumāşları ve metāʿları ve ṭaʿāmları köp müselmānlarnıng ḳollarıġa tüşti. Andın song Ḥişār-ı Ḳamūş (4) ḳapamaġıġa meşġūl boldılar. Ve Ḫażret-i -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ġa ol baş aġrıġı tégdi. Özlügidin atlana almaslarlar édi. (5) Ve ḳalʿa esir ve muḥkem édi. Anda uruş-ı firāvān vāḳıʿ boldı. Ve bilāḫire Murtażī ʿAlī -raḍıyallāhu ʿanh- ḳavlide meftūḥ boldı. Ve ol (6) ḳalʿanıng éşikide Ḫayberī Marḥeb'ni öltürdi. Ve Tetmür éşikini ḳalʿadın üzüp özige ḳalḳan ḳıldı. Ve Yehūd (7) zinhār tilediler ve köp ġanīmetler ṣaḥābening ḳollarıġa tüşti. Ve Ebi'l-Ḥuḳayḳ gencini taptılar. Ve anda Ḫażret-i Risālet'ḳa[543] (8) zehir bérdiler. Ve aġuluġ ḳuzı anıng bile sözge kéldi kim; "Yā Resūlullāh méndin yéme kim méni zehir bile bulġapturlar. (9) Ger tilesemg muʿcizeni ḫᵛān-ı nevālesidin maḥẓurīdür éşit berre büryān sözi."[544]

21. وَأُخْرٰى Vaʿde ḳıldı Ḫudāy (10) sizlerge özge ġanīmetler yā özge feṭḥi şehrlerning kim henūz لَمْ تَقْدِرُوا ḳādir bolmay sizler عَلَيْهَا anga ve bilmes (11) sizler anı. قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ Durustluḳ bile kim iḥāṭa ḳılıpdur Ḫudāy'nıng ʿilmi بِهَا anga, murād hevāzin ġanīmetleridür (12) yā Fāris ve Rum ve Şām medīneleridür.[545] Mücāhid aytur kim; "Her feṭḥi kim ḳıyāmeṭḳaça bu ümmetke müyesser bolur munda dāḫildür." (13) وَكَانَ اللّٰهُ Ve bardur Ḫudāy عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ barça némelerge medīneler feṭḥidin ve ġanīmetler bérmeklikdin قَدِيراً tüvānā.

22. (14) وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ Ve eger ḳıtāl ḳılsalar édi sizler bile Ḥudeybiye'de كَفَرُوا الَّذِينَ[546] alar kim kāfir édiler Mekke ehlidin ve yaraşmaslar (15) édi. لَوَلَّوُا الْاَدْبَارَ Her āyine ḳaytarur édiler arḳalarını yaʿnī ḳaçar érdiler. ثُمَّ لَا يَجِدُونَ Pes tapmas édiler (16) وَلِيّاً iş ḳılġuçı kim alarnı saḳlaġay وَلَا نَصِيراً ve ne yārī kim alarġa mededkārlıġ körsetgey.

---

[541] TS.[216b/26] Allah-u Ekber ḫaribet Ḫayber enne iẕā enzelne besāḥīt ḳavmin fessār ṣabāḥu'l- münẕerīn : "(Allah-u Ekber) Hayber harab oldu. Biz düşman bir kavmin yurduna baskın yapıpgirdik mi, korkutulmuş olan o kavmin hali ne kötü olur." (Hadis)

[542] TS.[217a/2] béklendiler: YA.[560b/29] berklendiler

[543] TS.[217a/7] Ḫażret-i Risālet'ḳa: YA.[561a/6] Ḫażret-i Risālet -ṣallallāhu ʿaleyhi ves'sellem-ḳa

[544] TS.[217a/9] Yā Resūlallāh méndin yéme kim méni zehir bile bulġapturlar. Ger tilesemg muʿcizeni ḫān-ı nevālesidin maḥẓurīdür éşit berre büryān sözi: YA.[561a/7] yok

[545] TS.[217a/12] medīneleridür: YA.[561a/11] medīneleri ve

[546] TS.[217a/14dk] الَّذِينَ كَفَرُوا

23. سُنَّةَ اللّٰهِ (17) Ḳoyuptur Ḫudāy sünnet ḳoymaḳlıġı. الَّتِي قَدْ خَلَتْ Ol sünneti kim ötüptür مِنْ قَبْلُ mundın burun özge ümmetler- (18) de kim hemīşe enbiyā alarġa ġālib ékendürler. وَلَنْ تَجِدَ Ve tapmas sén لِسُنَّةِ اللّٰهِ Ḫudāy'nıng sünnetige. تَبْدِيلاً (19) Taġyīri her né ezelde muḳarrer ve muḳadder boluptur "*lā muḥālāt kā'in"* [547] bolġusıdur. Kéltürüptürler kim vaḳtide kim ol Ḥażret-i -ṣallallāhu-(20) ʿaleyhi ve's-sellem- Ḥudeybiye'de édi. Séksen kişiler Mekke ehlidin tang namāzı vaḳtide Tenʿīm taġıdın çaptılar ve şebḫūn kéltürüp (21) érdiler tā ṣaḥābelerni öltürgeyler. Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhive's-sellem- yārānları üstün bolup alarnı tuttılar ve ol Ḥażret[548] (22) alarnı āzād ḳıldı. Ve āyet nāzil boldı kim;

24. وَهُوَ الَّذِي Oldur ḫudāvendi kim maḥżī keremidin كَفَّ اَيْدِيَهُمْ ḳaytardı (23) ḳollarını küffārnıng عَنْكُمْ sizlerdin tā yaraştılar. وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ Ve ḳısḳa ḳıldı sizlerning ḳollarıngızını (24) alardın بِبَطْنِ مَكَّةَ Mekke vādīside yaʿnī Ḥudeybiye'de. مِنْ بَعْدِ اَنْ اَظْفَرَكُمْ Pes andın song kim ẓafer bérdi sizlerge (25) ve ġālib ḳıldı عَلَيْهِمْ alarġa. Murād ol séksen atlıġdurlar. وَكَانَ اللّٰهُ Ve bardur Ḫudāy. بِمَا تَعْمَلُونَ Olça ḳılur (26) sizler muḳātele kāfirler bile. Ḫudāy ve resūlining fermānı Ḫudāy évining taʿẓīmi cihetiġa بَصِيراً körgüçi ve sizlerge anga (27) cezā bérgüsidür.

25. هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا Alardurlar alar kim kāfir boldılar. وَصَدُّوكُمْ Ve ḳaytardılar sizlerni عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ **[TS-217b/1]** Mescid-i Ḥarām'nıng tavāfıdın. وَالْهَدْيَ Ve ḳaytardılar anı kim ḳurbān üçün kéltürüp érdingiz مَعْكُوفاً (2) ḥāletide kim ḳaytarılıp érdi اَنْ يَبْلُغَ andın kim yétgey مَحِلَّهُ anıng yérige[549] kim ḫarīrīdür. Yaʿnī *"minā"* maʿnā ḫulāṣası (3) oldur kim Mekke kāfirleri anıng sebebi bile sizlerni ʿumredin ḳaytardılar ve ḳurbānlıġnı anıng maḥaliġa ḳoymadılar. (4) Ḳıtāl ve istiṣ'al müstaḥaḳı bardurlar likin biz sizlerni bu yıl alarnıng ḳıtālıdın toḳtadur[550] biz. Īmān kéltürgenler cihetidin (5) kim Mekke'de bardurlar. وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ Eger[551] bolmasalar édi īmān kéltürgenler érler[552] وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ ve (6) īmān kéltürgen ḫatunlar Mekke'de kim sizler لَمْ تَعْلَمُوهُمْ alarnı bilmes sizler. Ve ol yétmiş iki ér ve ḫatun érdiler (7) kim īmānını[553] yaşurur érdiler. Ḥaḳ Subḥāne ayttı kim; "bolmasa érdiler alar Mekke'de ve sizler alarnı bilmes sizler ve yaḳīn bilen tanımas sizler anıng üçün kim alar kāfirler bilen ḳoşulup öltürüptürler. اَنْ تَطَؤُهُمْ [554] Bedeldür ricāldin yaʿnī eger ne ol bolur édi kim ol (8) mü'minler bardurlar ve ne ol bolur édi

[547] TS.[217a/19] lā muḥālāt kā'in : "yaratılması, var olması mümkün olan"
[548] TS.[217a/21] ol Ḥazret : YA.[561a/21] ol Ḥazret-i -ṣallallāhu ʿaleyhive's-sellem-
[549] TS.[217b/2] مَعْكُوفاً ḥāletide kim ḳaytarılıp érdi اَنْ يَبْلُغَ andın kim yétgey مَحِلَّهُ anıng yérige: YA.[561a/28] yok
[550] TS.[217b/4] toḳtadur: YA.[561b/1] toḫtatur
[551] TS.[217b/5] eger: YA.[561b/2] ve eger
[552] TS.[217b/5] īmān kéltürgenler érler: YA.[561b/3] īmān kéltürgenler érdiler, īmān kéltürgenler érdiler
[553] TS.[217b/6] īmānını: YA.[561b/3] īmānın
[554] TS.[217b/7dk] Mekke'de ve sizler alarnı bilmes sizler ve yaḳīn bilen tanımas sizler anıng üçün kim alar kāfirler bilen ḳoşulup öltürüptürler اَنْ تَطَؤُهُمْ : YA.[561b/5] yok

kim sizler alarnı ḳıtāl eṣnāsıda ḳalġansız ḳılur érdiñgizler yaʿnī astıġa alıp[555] helāk (9) étér érdiñgizler. فَتُصِيبَكُمْ Pes yéter édi sizlerge مِنْهُمْ alarnıñg helāk cihetidin. مَعَرَّةٌ Meger vehmi yaʿnī ġammı ve (10) endūhı mü'minler ḳatli sebebidin yā tāvānı kim küffārat ve diyet بِغَيْرِ عِلْمٍ *"en teṭa'ūhum"* [556]ġa maʿlūmdur[557] yaʿnī öltürür érdiñgizler (11) alarnı. Andın burun kim bilgey sizler her āyine biz sizleriñg ḳoluñgızını alardın ḳısḳa ḳılmas érdük. Pes ḳaytar- (12) duḳ sizlerni Mekke ehliniñg ḳatlide ve alarnıñg saḳlamaġını. Ciheti anıñg üçündür kim لِيُدْخِلَ اللّٰهُ tā indürgey (13) Ḫudāy فِي رَحْمَتِهِ [558] öz raḥmetiġa مَنْ يَشَاءُ her kimni tilese murād raḥmetdin artuḳsı[559] ḫayrlarınıñg tevfīḳidür. Ve aytıpdurlar (14) İslām dīni لَوْ تَزَيَّلُوا eger ayrılsa érdiler ol mü'minler kāfirlerdin ve Mekke'de bolmasalar érdi لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا (15) her āyine ʿaẕāb ḳılur érdük alarnı kim kāfir boldılar مِنْهُمْ Mekke ehlidin عَذَاباً أَلِيماً ʿaẕāb-ı mü'ellem ve mūciʿ dünyāda ḳatl ve seby (16) sebebi bile.[560]

26. اِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا Yād ḳıl ay Muḥammed[561] né ṭavr ḳıldılar ve indürdiler alar kim īmān kéltürmediler فِي قُلُوبِهِمُ (17) öz köñgülleride. الْحَمِيَّةَ Taʿaṣṣub ve tekebbür ve ġayretni حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ cāhiliyet ḥamiyyeti kim ḳulunı fermān kötermekdin (18) ḳaytarur. Yaʿnī biribirige ayttılar kim Muḥammed'ni[562] yārānları bile Mekke'de ḳoymas biz kim alar Bedir'de ve Uḥud'da bizing atalarımız bile (19) ḳarındaşlarımızını öltürüptürler. Lat ve ʿUzza bile kim bizing menzillerimizge inmesünler. Çün alar ʿaṣabiyyet ilgeri (20) kéltürdiler. فَأَنْزَلَ اللّٰهُ Pes yiberdi Ḫudāy سَكِينَتَهُ özining ārām ve ḳarārını عَلٰى رَسُولِهِ özining yibergenige (21) وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ ve mü'minlerge tā[563] muḳātele ḳılmadılar ve ṣulḥġa rāżı bolup ḳayttılar. Ve Süheyl Bin ʿAmr kim ṣulḥ-nāmening (22) bāʿiṣi érdi.[564] Ḳoymadı kim *"Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm"* [565] bitigeyler ve rāżı bolmadı kim Muḥammed Resūlullāh[566] kitābet ḳılġaylar Ḥaḳ Taʿālā aytur[567]; (23) وَأَلْزَمَهُمْ ve ṣābit ḳıldı Ḫudāy mü'minlerge كَلِمَةَ التَّقْوٰى taḳvī kelimesiġa kim şahādet kelimesidür yā Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm (24) kim Mekke ehli pend ḳılmadılar yā! Muḥammed Resūlullāh kim anıñg [568] kitābetiġa rıżā bérmediler. وَكَانُوا Ve bardur mü'minler اَحَقَّ بِهَا sezā-vār- (25) raḳ ol kelimeġa alardın özge. وَاَهْلَهَا Ve bardurlar ehli anıñg ve ūlī añga.

[555] TS.[217b/8dk] astıġa alıp: YA.[561b/6] yok
[556] en teṭa'ūhum : "onları farkında olmadan ezmeniz"
[557] TS.[217b/10dk] maʿlūmdur: YA.[561b/8] yok
[558] YA.[561b/11] فِي رَحْمَتِهِ ayetinin üzeri kırmızı ileçizilmemiştir.
[559] TS.[217b/13] artuḳsı: YA.[561b/12] artuḳnı
[560] TS.[217b/16] sebebi bile: YA.[561b/14] artuḳnı
[561] TS.[217b/16] Muḥammed: YA.[561b/15] Muḥammed -ṣallallāhu ʿaleyhive's-sellem-ni
[562] TS.[217b/18] Muḥammed'ni: YA.[561b/16] Muḥammed -ṣallallāhu ʿaleyhive's-sellem-ni
[563] TS.[217b/21] tā: YA.[561b/19] yok
[564] TS.[217b/22] érdi: YA.[561b/20] édi
[565] TS.[217b/22] Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm: YA.[561b/20] besmele
[566] TS.[217b/22] Muḥammed Resūlullāh: YA.[561b/21] Muḥammed Resūlullāh -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-
[567] TS.[217b/22]aytur: YA.[561b/21] aytur kim
[568] TS.[217b/24] anıñg kitābetiġa : "anıñg" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[561b/23] kitābetiġa anıñg

وَكَانَ اللّٰهُ Ve bardur Ḫudāy بِكُلِّ شَيْءٍ (26) عَلِيماً barça némege dānā. Ḳaytḳandın soñg Ḥudeybiye'din baʿżı ṣaḥābedin ayttılar; "Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- tüşiniñg taʿbīri rāst bolmadı. (27) Ve biz Kaʿbe ṭavāfın ḳılmaduḳ ve ḫalḳ ve taḳṣīr edā' étmedük." Āyet kéldi kim;

27. لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ Her āyine kim rāst ḳıldı Ḫudāy **[TS-218a/1]** ve muḥaḳḳaḳ étti رَسُولَهُ [569] özíniñg yibergenige[570] الرُّءْيَا ol tüşi kim yürür édi بِالْحَقِّ rāstlıġ bile kim ḥikmet üçün[571] bu yılda te'ḫīr ḳıldı. Kélür yılda[572] لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ her āyine kirer sizler (2) Mescid-i Ḥarām'ġa اِنْ شَاءَ اللّٰهُ kim tilepdür Ḫudāy. Aytıpdurlar istiṯnā Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- sözíniñg ḥikāyetidedür. Buyurdı kim (3) Mescid-i Ḥarām'ġa kiriñgizler inşā'allāh[573] [574] اٰمِنِينَ muḥallide kim emīn bolġay sizler düşmenlardın. رُؤُسَكُمْ مُحَلِّقِينَ [575] Yoluġuçılar öz başlarını وَمُقَصِّرِينَ ve (4) térgüçiler başdın saçnı baʿżı yoludılar ve baʿżı térdiler, لَا تَخَافُونَ ḳorḳmadılar hīç-kimdin. فَعَلِمَ Pes bilür Ḫudāy مَا (5) لَمْ تَعْلَمُوا olça sizler bilmes sizler ḥikmetdin ʿumre te'ḫīride. فَجَعَلَ Pes ḳıldı sizler üçün yaʿnī muḳarrer étti مِنْ دُونِ ذٰلِكَ (6) mundın burun[576] yaʿnī kirmesdin burun Mescid-i Ḥarām'ġa ḳażā ʿumresi cihetiġa. فَتْحاً قَرِيباً Feṯḥ-i yaḳīn kim Ḫayber feṯḥidür tā köñgli mūmin- (7) lerniñg ʿumre te'ḫīri endūhıdın ḫālī bolup ve ol feṯḥ bile şādmān bolġay.

28. هُوَ الَّذِي اَرْسَلَ Oldur ol Ḫudāvendi kim (8) yiberdi رَسُولَهُ öz resūliġa kim Muḥammed'dür[577] بِالْهُدٰى [578] ḫalḳḳa yol körsetmekge yā aḥkām beyānı ḳılmaḳḳa وَدِينِ الْحَقِّ durust (9) dīn bile kim islāmdur. لِيُظْهِرَهُ Tā ġālib ḳılġay ol dīnni عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ barça dīnlerġa yaʿnī tā eger dīn Ḥaḳ bolġay anıñg (10) aḥkāmını mensūḫ ḳılġay. Ve eger bāṭıl bolġay yoḳ étgey. Ve aytıpdurlar hīç dīn ehli bolmaġay. Meger kim müselmānlarnıñg maḳhūrı (11) ve maġlūbı bolġay ve ol ʿĪsā -ʿalī nebiyyinā ve ʿaleyhi's-sellem- nüzūliniñg vaḳti bolġay. وَكَفٰى بِاللّٰهِ Ve pesendedür شَهِيداً tanuḳ séniñg (12) nübüvvetiñgġa eger Süheyl aytḳay Muḥammed Bin ʿAbdullāh bitiñgizler ġam yémegil kim biz aytur biz.

---

[569] YA.[561b/28] رَسُولَهُ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[570] TS.[218a/1] yibergenige: YA.[561b/28] yibergeni
[571] TS.[218a/1dk] الرُّءْيَا ol tüşi kim yürür édi بِالْحَقِّ rāstlıġ bile kim ḥikmet üçün: YA.[561b/28] yok
[572] TS.[218a/1] kélür yılda: YA.[561b/28] ve kélür yılda
[573] TS.[218a/3] "inşā'allāh" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir
[574] YA.[562a/2] eger tilese Ḫudāy: TS.[218a/3] yok
[575] TS.[218a/3dk] رُؤُسَكُمْ
[576] YA.[562a/6] "özge" kelimesi yazılıp üzeri karalanmıştır.
[577] YA.[562a/8] Muḥammed'dür: TS.[218a/9] Muḥammed'dür -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-
[578] TS.[218a/9] بِالْهُدٰى ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.

29. مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ [579] Ḥudāy yibergenidür ḥaḳ bile. (13) وَالَّذِينَ مَعَهُۥٓ Ve alar kim anıng biledürler mü'minlerdin اَشِدَّاءُ ḳatıḳ köngüllüg ve ġalīẓdürler عَلَى الْكُفَّارِ (14) kāfirlerġa رُحَمَآءُ mihribān ve şefiḳdürler بَيْنَهُمْ öz aralarıda. تَرٰيهُمْ Körersin alarnı رُكَّعاً rükūʿ kéltürgüçi- (15) ler, سُجَّداً sücūd ḳılġuçılar yaʿnī vaḳtlerning köpregide meşġūldürler namāzġa. *Muvażżiḥ*'da kéltürüptür kim bu münāḳıb rāciʿdür. (16) Barça ṣaḥābe -raḍıyallāhu ʿanhım-ġa ammā bu elfāẓda aymaydur her birining iḫtiṣāṣı bile aṣḥāb-ı ḫavāṣıdın ḫāṣ menḳıbet *"vellezīne* (17) *meʿahum"* [580] Ṣıddīḳ -raḍıyallāhu ʿanh-ning medḥidür kim ḳurb ve maʿiyyet ve refāḳat bile dār u ġārda maḫṣūṣ édi. Ve *"eşiddāū ʿale'l-küffāri"* [581] (18) Fārūḳ -raḍıyallāhu ʿanh- ṣaffetidür kim anıng şiddeti ve ġılẓetining nihāyetidür şirk ve nifāḳ ehli bile barçaġa ittifāḳdur. (19) *"rahmāū beynehüm"* [582] Ẕi'n-nūreyn -raḍıyallāhu ʿanh-ning naʿatıdur kim anıng rāfet ve ḫayā ve dil-nüvāzlıġı ve vefāsı meşhūrdur. Ve ḫālıḳ ve ḫalāyıḳ (20) ḳaşıda ol ṣaffāt ve simāt bile mevṣūfdur *"rukkeʿan sücceden"* [583] Murtażī ʿAlī -raḍıallāhu ʿanh- ḫālining şerḥidür kim anıng evḳātı- (21) ning ekṣeri tāʿāt ve ʿibādāt veẓā'ifi bile öter érdi. يَبْتَغُونَ Tilerler her kéçe ming iḥrām tekbīri āvāzı anıng ḫalveti[584] (22) ʿatebe-i ʿaliyysi ḫādimlerining semāʿıġa yéter érdi. يَبْتَغُونَ [585] Tilerler bu uluġlar فَضْلاً مِنَ اللّٰهِ faẓlı Ḫudāy'dın yaʿnī (23) artuḳsı ṣavāb andın aytarlar. وَرِضْوَاناً Anıng ḫażretining ḫoşnūdluġın tilerler. سِيمَاهُمْ ʿAlāmetleri alarnı (24) فِي وُجُوهِهِمْ yüzleride alarnıng ẓāhir érdi مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ secde ḳılmaḳlıġ eşeridin. *Lübāb*'da (25) aytur kim namāznıng eşeri alarnıng ẓāhir manglayıda[586] lāyiḥ édi kim ḳılġuçılarnıng yüzi köngül ehlining naẓarıda tā bende-i-(26) ḫurşīddür. *"men keşşerā ṣalātehu bi'l-leyli ḫasūne vechuhu bi'n-nehārī"* [587] *Nefeḥāt*'da meẓkūrdur kim çün ervāḥ-ı ilāhi ḳurbining bereketi bile (27) ṣāfī boldı. Muvāfaḳat envārı işba'sıġa ẓāhir bolur. ḥācet érmestür tanuḳ-ı ʿāşıḳḳa kim sīmāsını [TS-218b/1] Körüban belkim anı ol vech ile ʿāşıḳ-durur.[588] ذٰلِكَ Bu vaṣıf kim meẓkūr boldı مَثَلُهُمْ [589] alarnıng ṣaffeti- (2) dür Mūsā -ʿaleyhi's-sellem- kitābıda فِي التَّوْرٰيةِ Mūsā -ʿaleyhi's-selām- kitābıda[590] yaʿnī[591] alar bu ṣaffet bile Tevrāt'da meẓkūrdurlar. (3) وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْجِيلِ Taḳı alarnıng ṣaffetidür İncīl'de yaʿnī uşbu naʿat bile ʿĪsā kitābıda mesṭūrdur. Yā alar ṣaffeti (4)

[579] YA.[562a/14] مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[580] vellezīne meʿahum: "onlarla beraber olanlar"
[581] eşiddāū ʿale'l-küffāri: "kafirlere karşı çok şiddetli"
[582] rahmāū beynehüm: "kendi aralarında ise çok merhametli"
[583] rukkeʿan sücceden: "bolca rüku edip bolca secde eden"
[584] TS.[218a/21] ḫalveti : YA.[562a/26] ḫalvetidin
[585] TS.[218a/22] يَبْتَغُونَ ; ayetin bu kısmı burada tekrar yazılmıştır. YA.[562a/27] ayetin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir
[586] TS.[218a/25] manglayıda : YA.[562b/1] manglaylarıda
[587] men keşşerā ṣalātehu bi'l-leyli ḫasūne vechuhu bi'n-nehārī: "Kim geceleri çokça namaz kılarsa gündüz olunca onun yüzü parlar, güzelleşir." (Hadis)
[588] TS.[218b/1] ḥācet érmestür tanuḳ-ı ʿāşıḳḳa kim sīmāsını Körüban belkim anı ol vech ile ʿāşıḳ-durur: YA.[562b/3] yok
[589] YA.[562b/4] مَثَلُهُمْ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[590] TS.[218b/2] "Mūsā ʿaleyhisellem kitābıda" iki defa tekrarlanmıştır.
[591] TS.[218b/2] مَثَلُهُمْ alarnıng ṣaffetidür Mūsā -ʿaleyhi's-sellem- kitābıda فِي التَّوْرٰيةِ Mūsā ʿaleyhisellem kitābıda yaʿnī : YA.[562b/4] مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ alarnıng ṣaffetidür Mūsā -ʿaleyhi's-sellem- kitābıda yaʿnī

İncīlde كَزَرْعٍ ékinge oḫşar kim evvelde اَخْرَجَ شَطْئَهٗ çıḳarur öz şāḫegīni. Yaʿnī uç urar ve bir şāḫ[592] çıḳar. فَاٰزَرَهٗ (5) Pes ḳavī ḳılur ol bir şāḫnı. فَاسْتَغْلَظَ Pes yuġan bolur. فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهٖ Pes turar öz tüpleri bile (6) ol dāne érdi[593] ve ot żaʿīf bāḫir yıġaçı bolur. الزُّرَّاعَ يُعْجِبُ Ḫoşḥāl ḳılur ékinçilerni ve ḳuvveti ve yuġānlıġı (7) ve rāstlıġı ve ḫūblıġı anıng bu miṣlidür. Ve mümeṣṣili anıng Ḥażre-ti Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-dür ve anıng yārları (8) -raḍıyallāhu ʿanhım- kim ol İslām daʿveti bile żaʿīf édi. Ve bir néçe çıḳtı ḳuvvet tuttı ve ʿālemler taʿcınıng sebebi boldı. (9) Ḥaḳ Subāne bu temṣīlni ayttı; لِيَغِيظَ [594] Açıḳlanġaylar بِهِمُ الْكُفَّارَ Peyġamber yārlarıġa kāfirler. İmām-ı Ḳuşeyrī -raḥmetullāh- (10) aytıpdur kim āyet aṣḥāb ḥālidedür. Pes[595] her kim alarġa açıḳlay[596] ve alarnı düşmen tutḳay küffārġa dāḫil (11) bolġusıdur. وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا Vaʿde ḳıldı Ḫudāy alarġa kim īmān kéltürüptürler. وَعَمِلُواالصَّالِحَاتِ (12) Ve ḳılıpdurlar pesen-dīde işler مِنْهُمْ alardın yaʿnī barçasıġa alarnı vaʿde ḳılıpdur مَغْفِرَةً yazuḳ yarlıḳa- (13) maḳnı وَاَجْراً عَظِيماً ve uluġ müzdi. *“Elḥamdülillāh ʿalā külli ḥāl.”*[597]

SŪRETÜ'L-ḤUCURĀT[598]

(14) Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm

1. يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا (15) ay kişilerī kim īmān kéltürüp sizler لَا تُقَدِّمُوا ilgeri iltmeng̃izler öz sözleriñgizni بَيْنَ يَدَيِ (16) اللّٰهِ وَرَسُولِهٖ Ḫudāy ve anıng Resūlining ḳavlidin ilgeri. Yaʿnī söz aytmang̃ızlar andın burun kim Peyġamber -ṣal- (17) lallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- söz aytḳay yā aşuḳmang̃ızlar emr ve nehyde andın burun yā maʿnāde kitāb[599] ve senet tāvīlide (18) ilgerilik tutmang̃ızlar Peyġamber’ġa kim ol ang̃a dānāraḳdur. وَاتَّقُوا اللّٰهَ Ve ḳorḳung̃ızlar Ḫudāydın taḳdīm- (19) de ang̃a ḳavlen ve fiʿlen. اِنَّاللّٰهَ سَمِيعٌ Durustluḳ bile kim Ḫudāy éşitküçidür sizlering̃ sözleriñgizni, عَلِيمٌ (20) dānādur sizlering̃ fiʿilleriñgizge.

2. يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ay gürūh-ı īmān kéltürgenler لَا تَرْفَعُوا biyik ḳılmang̃ız- (21) lar اَصْوَاتَكُمْ öz ünleriñgizni فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ Peyġamber ünidin yuḳarı. Alarġa edeb resmlerining̃ taʿlīmini (22)

[592] TS.[218b/4dk] ve bir şāḫ : YA.[562b/7] yok
[593] TS.[218b/6] “bolur” kelimesinin üzeri karaanarak satırın üst kısmına “érdi” kelimesi eklenmiştir: YA.[562b/8] bolur
[594] YA.[562b/12] لِيَغِيظَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[595] TS.[218b/10] pes : YA.[562b/13] yok
[596] TS.[218b/10] acıḳlay : YA.[562b/13] acıḳlansa
[597] TS.[218b/13] Elḥamdülillāh ʿalā külli ḥāl : “Her halimiz için Allah’a hamd olsun” (Arapça bir dua sözü): YA.[562b/17] yok
[598] YA.[562b/17]
[599] TS.[218b/17] maʿnāde kitāb : YA.[562b/20] maʿnā ve kitāb

bérür yaʿnī söz [600] kim aytur sizler öz ünüñgizni anıñg ünidin biyikrek kötermeñgizler. وَلَا تَجْهَرُوا Ve (23) āşikāre aytmañgızlar لَهُ بِالْقَوْلِ anıñg üçün sözni yaʿnī añga biyik nidā ḳılmañgızlar كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ āşikāre oḳumaḳ (24) dég berḫi sizlerdin لِبَعْضٍ baʿżını belkim öz ünüñgizni yumşaḳ ḳılıñgızlar levāzımını[601] mürāʿāt (25) ḳılġan bolġay sizler. Aytıpdurlar anı at ve künyet bile oḳumañgızlar andaḳ kim biribiriñgizni oḳur siz- (26) ler. Belkim yā! Nebīyullāh ve yā! Resūlullāh bile ḫiṭāb ḳılıñgızlar. اَنْ تَحْبَطَ اَعْمَالُكُمْ Tā bāṭıl bolmaġay sizlerniñg ʿamelleriñgiz (27) bu cür'et sebebi bile. وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ Ve sizler bilmes sizler kim sizlerniñg ʿamelleriñgiz ḥabṭe bolup **[TS-219a/1]** edeb terki bile. Büzürgler aytıpdurlar *"men terek'l-ādāb rudde ʿani'l-bāb"* [602] İblīsniñg toḳḳuz yüz miñg yıllıġ (2) ṭāʿati bir edepsizlik bile hīç boldı. Kéltürüptürler kim Ṣābit Bin Ḳays -raḍıyallāhu ʿanh- biyik ünlüg kişi érdi. (3) Dāyim Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-selem- bile biyik söz aytur érdi. Bu āyet kim nāzil boldı évde olturdı, yıġlamaḳ (4) zārīlıḳḳa meşġūl boldı. Ḫaber ol ḥażretḳa yétip anı tiledi ve ayttı; "Nédür séniñg ḥāliñg? Ṣābit ayttı; "Yā Resūlullāh (5) méniñg ḳulaġımda aġırlıḳ bardur ve mén siziñg meclīsiñg izde biyik ün bile söz aytur mén. Ḳorḳtum kim méniñg (6) ʿamelim ḥabṭe bolġay." Ḥażret-i Resūl -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ayttı kim; "Rāżı émes sén añga kim zendegānlıġ ḳılġay sén ḫayr bile ve (7) ölgey sén ḫayr bile. Yaʿnī şehīd bolġay sén ve sén uçmaḥ ehlidin sén.[603]" Ṣābit ayttı; "Ḫoşnūd boldum ve bu beşāret (8) bile hergiz ün siziñg ḥużūrıñgızda biyik kötermeyin." Āyet kéldi.[604]

3. اِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ Durustluḳ bile alar kim (9) tüben tutarlar اَصْوَاتَهُمْ öz ünlerini عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ Ḫudāy Resūliniñg ḳaşıda. Ve edebde uyat bile (10) söz ayturlar. اُولٰٓئِكَ Ol gürūh الَّذِينَ امْتَحَنَ اللّٰهُ alardurlar kim imtiḥān ḳılıpdur Ḫudāy قُلُوبَهُمْ alarnıñg (11) köñgüllerini لِلتَّقْوٰى taḳvā ḳabūli üçün. *Keşfü'l-Esrār*'da aytıpdur kim pākīze ḳılıpdur Ḫudāy[605] alarnıñg köñgül- (12) lerini ve sınamaḳ arıġ ḳılmaḳ maʿnāsi biledür. Andaḳ kim altunnı iḫlāṣ küreside ḳoyarlar tā anıñg ġışşları (13) köygey ve arıġ altun ḳalġay. Ayturlar bu sınaġan altundur, لَهُمْ bu köñgülleri arıġ gürūhġadur مَغْفِرَةٌ (14) yazuḳlar yarlıḳamaġı وَاَجْرٌ عَظِيمٌ ve uluġ müzd ḳıraḳsız. Kéltürüptürler kim Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- seriyye yiberdi (15) ḥayġa Benīü'l-ʿAnber iḥyāsıdın ol seriyye néçe esīri andın Medīne'ge kéltürdiler ḳavm-i Benī Temīm'din Akraʿ Bin Ḥābis dég (16) ve ʿAttār Bin Ḥācib Zeberḳān Bin Bedr ve alardın özge öz esīrleriniñg soñgıdın Medīne'ge kéldiler. Yarım (17) künge yavuḳ édi. Ve Ḥażret-i Peyġamber -ṣallallāhu

[600] TS.[218b/22] yaʿnī söz: YA.[562b/25] söz yaʿnī
[601] TS.[218b/24] tā edeb levāzımını: YA.[562b/28] levāzımınıñg
[602] men terek'l-ādāb rudde ʿani'l-bāb: "Kim adabı terk ederse kapıdan geri çevrilir." (Arapça atasözü)
[603] TS.[219a/7] sén: YA.[563a/11] yok
[604] TS.[219a/8] Āyet kéldi YA.[563a/11] Āyet kéldi kim
[605] TS.[219a/11] Ḫudāy :YA.[563a/15] Ḫaḳ Subḥāne

ʿaleyhi ve's-sellem- istirāḥat ḳılıp érdi.[606] Alar ḥucurāt ṭāhiredin bir bir ḥücreniŋ (18) éşigige barur érdiler. Ve naʿre urar érdiler kim; "Yā[607] Muḥammed çıḳıp kél tā biziŋ esīrlerimiziŋ işini yasaġay sén." (19) Āḫir Ḥażret uyġandı ve çıḳıp kélip alardın birisini ḥüküm ḳıldı. Ol kişi ḥüküm ḳıldı kim esīrleriŋ yartusıġa (20) fedā alġay ve yartusını āzād ḳıldı. Āyet kéldi[608] kim;

4. اِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ [609] Durustluḳ bile (21) alar kim nidā ḳılurlar séni مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ ḥücrelerniŋ taşıdın yā aniŋ alıdın. اَكْثَرُهُمْ Alarnıŋ köpregi (22) لَا يَعْقِلُونَ insāniyet zihinleri yoḳtur ve edeb riʿāyetin ḳılmaġın körsetmesler.

5. وَلَوْ اَنَّهُمْ ṣabr ḳılsalar édi حَتّٰى تَخْرُجَ tā sén çıḳıp kélgey sén اِلَيْهِمْ alar sarıġa. لَكَانَ Her āyine bar érdi[610] (24) خَيْراً لَهُمْ yaḫşıraḳ alarġa kim alarnıŋ tükel esīrlerini āzād ḳılur érdiŋ. وَاللّٰهُ غَفُورٌ Ve Téŋri yarlıḳa- (25) ġuçıdur kişini kim tevbe ḳılġay edepsizlikdin. رَحِيمٌ Mihribāndur ādāb ehlige kim ulūl-libāb seddiniŋ (26) taʿẓīmini ḳılurlar kim edeb raḥmetiniŋ yaratḳuçısıdur ḥürmet niʿmet ḥāli. Kéltürüptürler kim Ḥażre-ti Resūl (27) -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- toḳḳuzuncı yılda hicretdin Velīd Bin ʿUḳbe'ni Benīü'l-Muṣṭalıḳ'ḳa yiberdi tā alarnıŋ ṣadaḳaların **[TS-219b/1]** alġay. Ve velīd ve alar ara cāhiliyetde ḳānī vāḳıʿ érdi çün[611] velīd kélgeniniŋ ḫaberin éşittiler. Ḳadīmī düşmenlıġ başıdın (2) ötüp yaŋgı muḥabbet ṭarḥın[612] saldılar. Ve köp kişiler taʿẓīm ve iclāl yüzidin aniŋ otrusuġa çıḳıp kéldiler. (3) Ol saġındı kim aniŋ muḳātelesiġa kéledürler. Ḳaçıp Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ḳaşıġa kélip ġarażġa yétgürdi kim (4) Benīü'l-Muṣṭalıḳ mürted boldılar. Ve méniŋ öltürmegim ḳaşdın ḳıldılar ve zekūt bérmekdin baş burdılar. Ol Ḥażret (5) Ḫālid Velīd'ni cemʿi bile alarnıŋ başıġa yiberdi. Ve ayttı kim alarnıŋ işide tamām iḥtiyātnı bérige kéltür ve aşuḳmaḳlıġ[613] (6) körsetmegil. Ḫālid bardı ve kişileriniŋ arasıġa yiberdi tā alarnıŋ ḥāllerin tecessüs körsetgey. Ol kişi (7) kördi kim bang -ı namāz ayturlar ve cemāʿat oḳurlar. Ve İslām şiʿārı alardın ẓāhirdür ḳayta kélip Ḫālid'ġa ayttı ve (8) Ḫālid ḥażret ġarażıġa yétgürdi. Ve āyet kéldi.[614]

[606] TS.[219a/17] érdi:YA.[563a/23] érdiler
[607] TS.[219a/18] yā :YA.[563a/24] ey
[608] TS.[219a/20] āyet kéldi :YA.[563a/27] ve āyet kéldi
[609] YA.[563a/27] اِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[610] TS.[219a/23]érdi:YA.[563b/2] édi
[611] TS.[219b/1] çün :YA.[563b/7] ve çün
[612] TS.[219b/2] ṭarḥın :YA.[563b/8] ṭarḥını
[613] TS.[219b/5] aşuḳmaḳlıġ :YA.[563b/13] aşuḳmaġlıḳ
[614] TS.[219b/8] ve āyet kéldi :YA.[563b/16] ve āyet kéldi kim

6. يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا ay gürūh-ı mü'minler اِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ (9) eger kélse sizlerge yalġan aytķuçı çıķıp barġan Ḫudāy fermānıdın بِنَبَإٍ ḫaberi bile. Yaʿnī ḫaberi kéltürse mūḥiş (10) kim ḫātırātlar[615] te'ellümining mevci bolġay. فَتَبَيَّنُوا Pes tefaḥḥuş ķılıngızlar ve yaḫşı songıdın barıngızlar. اَنْ تُصِيبُوا [616] Tā yétgürmegey (11) siz mekrūhı[617] قَوْماً gürūhīġa بِجَهَالَةٍ nādānlıġ bile yaʿnī gümān éltgey sizler kim kāfirdürler. Ve alar bile uruş (12) ķılġay sizler. Ve ḥāl ol-kim alar müselmān bolġaylar فَتُصْبِحُوا Pes bolur sizler عَلٰى مَا فَعَلْتُمْ olçaġa ķılıp sizler (13) نَادِمِينَ ögüngüçiler yaʿnī fāsıķ ḫaberi bile aşuķmangızlar işlering̃iz yasamaġıda. Tā vaķtī kim ol ḫabering̃ (14) çınlıġının̆g bélgüleri sizlerge ẓāhir bolġay.

7. وَاعْلَمُوا اَنَّ فِيكُمْ Bilingizler ol-kim sizler aradur رَسُولَ (15) اللّٰهِ Ḫudāynıng yibergeni ve anıng taʿẓīmi anıng iķtiżāsın ķılur kim yalġan ve maʿnāsız söz anıng ḫażretiġa ʿarż ķılma- (16) ġay sizler . لَوْ يُطِيعُكُمْ [618] Eger fermān iltse sizlerge yaʿnī eger sizlering sözüngizni éşitse Peyġamber. Ve sizler üçün (17) iş ķılsa فِي كَثِيرٍ مِنَ الْاَمْرِ köpide işlerdin. لَعَنِتُّمْ Her āyine émgekke tüşer sizler ve helāk bolur sizler. (18) وَلٰكِنَّ اللّٰهَ حَبَّبَ Dost ķılıpdur اِلَيْكُمُ الْاِيمَانَ sizlerge īmān ve tevḥīdni. وَزَيَّنَهُ Ve bezepdür anı فِي قُلُوبِكُمْ (19) sizlering köngüllering̃izde delīller nuṣbı ve ḥüccetler ve bürhānlar tavżīḥi bile. وَكَرَّهَ Ve düşmen ķılıp ve mekrūh étip- (20) dür اِلَيْكُمُ الْكُفْرَ sizler sarıġa Ḥaķ yapmaķnı وَالْفُسُوقَ ve çıķıp barmaķnı toġrı yolıdın وَالْعِصْيَانَ (21) ve fermānsızlıġ ķılmaķdın. اُولٰٓئِكَ Ol gürūh kim ḫayrlar taḥķīķ[619] ķılurlar. هُمُ الرَّاشِدُونَ Alardurlar yol tapķanlar (22) ṣalāḥ ṭarīķi bile. Ve ol īmān tezeyyüni ve küfr tekrīhidür.

8. فَضْلاً Faẓl üçündür مِنَ اللّٰهِ Ḫudāy'dın yaʿnī faẓl kim Ḫudāy sizler- (23) ge tilepdür وَنِعْمَةً ve niʿmeti anıng ḫażretidin. وَاللّٰهُ عَلِيمٌ Ve Ḫudāy dānādur ḫaber bérgüçining cīnni ve yalġanıġa. حَكِيمٌ (24) Muḥkem işligdür bendelering işlerige ve anıng ḥikmetleridindür kim ḫaberler taḥķīķiġa buyurur kim cīn émes. (25) Ḫaberlerdin türlüg türlüg fitneler toġar. Kéltürüptürler kim ʿAbdullāh Revāḥe -raḍıyallāhu ʿanh- ve İbn-i Ebī Selül ara Ḫażret-i Resūl (26) -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ḥużūrıda mücādele bardı. Ve anga yétti kim biribirining ķavmidin cemāʿati mededge kéldiler. Ve iş sögmek (27) ve sefāhetdin uruş ve urmaķķa tarttı. Ḫaķ Subḥāne āyet yiberdi kim;

[615] TS.[219b/10] ḫātırārlar :YA.[563b/18] ḫātır
[616] YA.[563b/18] اَنْ تُصِيبُوا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[617] TS.[219b/11] mekrūhı :YA.[563b/18] mekrūhıġa
[618] YA.[563b/26] لَوْ يُطِيعُكُمْ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[619] TS.[219b/21] taḥķīķ :YA.[564a/3] taḥķīķin

9. وَاِنْ طَٓائِفَتَانِ Ve eger iki gürūh مِنَ الْمُؤْمِنِينَ **[TS-220a/1]** īmān kéltürgenlerdin اقْتَتَلُوا uruşsalar biribiri bile. فَاَصْلِحُوا Pes ışlāḥ ḳılın͡gızlar بَيْنَهُمَاۚ (2) alar ara naṣīḥat bile. Ve daʿvet ḳılın͡gız alarnı Ḫudāy ḥükmiġa. فَاِنْ بَغَتْ Pes eger sitem ḳılsa ve artuḳluḳ istese (3) اِحْدٰيهُمَا biri ol iki ṭāifedin عَلَى الْاُخْرٰى ol birige ve ṣulḥdın ʿudūl körsetse ve Ḫudāy fermānıġa rāżı bolmasa (4) فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي pes uruşın͡gızlar ol gürūh bile kim bāġī ḳılurlar. حَتّٰى تَفِيٓءَ Tā ḳaytḳaylar اِلٰٓى اَمْرِ اللّٰهِۚ Ḫudāy (5) ḥükmiġa ve boyunġa alġaylar. فَاِنْ فَٓاءَتْ Pes eger ḳaytsalar ol ṭāife bāġī Ḥaḳ yolıġa ve sitem terkin ḳılıp şerʿ (6) ḥükümleriġa münḳād bolsalar. فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا Pes ışlāḥ ḳılın͡gızlar alar ara بِالْعَدْلِ rāstlıġ bile. (7) Yaʿnī meyil ḳılman͡gızlar bir ṭāifeġa ve Ḥaḳ yolıdın tecāvüz körsetmen͡gizler. وَاَقْسِطُوٓاۜ Ve dād ḳılın͡gızlar barça (8) işlerde. اِنَّ اللّٰهَ Durustluḳ bile kim Ḫudāy يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ dost tutar ʿadl ḳılġuçılarnı kim söz ve (9) işde ʿadālet ḳānūnını[620] riʿāyet ḳılsalar kim mülk ve dīn işinin͡g medārı ʿadl biledür.

10. اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ (10) اِخْوَةٌ Mundın özge yoḳtur[621] kim mü'minler ḳarındaşlardurlar biribiri bile dünyāda kim barçası müntesib- (11) dürler bir aṣldın kim ol īmāndur. فَاَصْلِحُوا Pes ṣalāḥġa kéltürün͡gizler بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ sizlerni͡n͡g (12) ḳarındaşlarıngız[622] ara. Her gāh kim ḫilāfı ve şiḳāfı vāḳıʿ bolsa ẕikr bile aḫaveyn taḫṣīṣ ol cihet biledür kim cemʿini͡n͡g (13) azrāġı kim alar ara muḫālefet tüşer. Ékki kişidürler yā murād Evs ve Ḫazreç ebnāsı bolġay. Ve alar iki (14) ḳarındaş érdiler. وَاتَّقُوا اللّٰهَ Ve ḳorḳun͡gız[623] ilāhī ʿaẕābıdın anın͡g[624] fermānını͡n͡g muḫālefetide. لَعَلَّكُمْ (15) تُرْحَمُونَ Şāyed kim sizler raḥmet ḳılılġay sizler. Naḳldur kim cemʿi Benī Temīm'din istihzā ḳılur érdiler ṣaḥābenin͡g (16) dervīşleriġa ʿUmār dég ve Ḫabbāb ve Bilāl ve Selmān ve Ṣuḥeyb -raḍıyallāhu ʿanhım-. Ḥaḳ Subḥāne āyet yiberdi kim;

11. (17) يٰٓاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ay kişileri kim īmān kéltürüp sizler لَا يَسْخَرْ kérek kim efsūs ḳılmaġaylar ve istifāf (18) körsetmegeyler قَوْمٌ gürūhī sizlerdin مِنْ قَوْمٍ özge gürūhīdin. عَسٰٓى اَنْ يَكُونُوا Şāyed ol-kim bolġaylar (19) alar kim efsūs ḳılġanlardur.[625] خَيْرًا مِنْهُمْ Yaḫşıraḳ efsūs ḳılġuçılardın ve baʿżı ezvāc-ı ṭāhirāt (20) -raḍıyallāhu ʿanhā-dın Ümmü Seleme -raḍıyallāhu ʿanhā-nı boy ḳısḳalıġıġa yā Ṣafiyye -raḍıyallāhu ʿanhā-nı Yehūdiyet'ḳa ġıybet (21) ḳıldılar. Ḥaḳ Subḥāne ayttı kim; وَلَا نِسَٓاءٌ Ve kérekmes kim ḫatunlar istihzā ḳılġaylar مِنْ نِسَٓاءٍ ḫatunlar- (22) dın. عَسٰٓى اَنْ يَكُنَّ Şāyed bolġaylar alar kim istihzā ḳılılıpdurlar خَيْرًا مِنْهُنَّۚ yaḫşıraḳ istihzā ḳılġuçılar- (23) dın. Ve Ṣābit Bin Ḳays -raḍıyallāhu ʿanh- aṣḥābdın bir üni ʿaybını ayttı.

[620] TS.[220a/9] ḳānūnını :YA.[564a/19] ḳānūnını͡n͡g
[621] TS.[220a/10] yoḳtur :YA.[564a/20] yoḳturlar
[622] TS.[220a/12] ḳarındaşlarıngız :YA.[564a/22] ḳarındaşın͡gız
[623] TS.[220a/14] ḳorḳun͡gız :YA.[564a/25] ḳorḳun͡gızlar
[624] TS.[220a/14] anın͡g:YA.[564a/25] ve anın͡g
[625] TS.[220a/19] ḳılġanlardur :YA.[564b/1] ḳılġanlardurlar

Andın dagı nehy kéldi kim وَلَا تَلْمِزُوا (24) ve ʿayb ḳılmaŋgızlar اَنْفُسَكُمْ öz nefslerińgizni. Yaʿnī öz dīnińgizniń ehli kim mü'minler bir vaḥdet nefs (25) dékdürler. Pes her kim özgeni ʿayb ḳılur özini ʿayb ḳılġan bolġay. Ve Ebū Mālik Enṣārīʿ, Abdullāh bin Ebī Ḥıdır (26) Denī -raḍıyallāhu ʿanhā- ayttı; "Yā Naṣīrānī ol cevābıda ayttı kim; 'yā Yehūdī Ḫudāy Taʿāli ḫüküm ḳıldı kim وَلَا تَنَابَزُوا (27) ve oḳumaŋgızlar biribirińgizni بِالْاَلْقَابِ yaman laḳablar bile.'" Andaḳ kim Yehūd ve[626] Tersā kim müselmān bolġan bolġay. **[TS-220b/1]** Yehūdiyet ve Naṣrāniyet bile laḳab ḳılġaylar yā mü'minīni fāsıḳ ve münāfıḳ oḳuġaylar بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ (2) Yaman atıdur kişini[627] yād ḳılmaḳ[628] fısḳ bile yaʿnī Yehūd ve Tersā aytmaḳın[629] بَعْدَ الْاِيمَانِ anıŋg kirgeni- (3) din soŋg īmānda وَمَنْ لَمْ يَتُبْ ve her kim tevbe ḳılmasa bu satılġanlardın. فَاُولٰٓئِكَ Pes ol gürūh هُمُ (4) الظَّالِمُونَ alardurlar cevr étküçiler öz nefsige kim anı münhīlerdin ilāhiniŋg saḫtı ve pād-şāhlıġıŋg (5) ʿiḳāb-ı muʿarriżīde kéltürürler.

12. يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ay gürūh-ı gerdīdeler اجْتَنِبُوا perhīz étińgizler ve ḳoyuŋguz- (6) lar كَثِيراً مِنَ الظَّنِّ köpini[630] gümānlardın. اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ Durustluḳ bile kim baʿżı gümāndın اِثْمٌ [631] bezedür[632] (7) ve yazuḳ aŋga mütereffiʿ bolur. Ve bilmek kérek kim gümān tört ülüşdür ol *"māmūrun bihi"* [633] ve ol kümānniŋg yaḫşısıdur. Ḫudāy- (8) ġa ve mü'minlerge ve ḫaberde kélipdür kim *inne "ḥusne'z-zannī mine'l-īmānī"* [634] ékkinçi ḥarāmdur. Ve ol yaman gümāndur Ḫudāy'ġa ve (9) mü'minlerge ve oldur eṣim mūcibi. Üçünçi *"mendūbun ileyhi"*[635] ol taḥarrī bolġay ḳıble işide. Ve binā ḳoymaḳ gümānniŋg ġalebesiġa (10) içtihādiye işleride. Törtünçi mübāḥ ol gümāndur dünyā işleri ve maʿşiyyet-i mühimleride. Ve bu ṣūretde yaman gümānlıġ selāmet (11) mevci vehmler intiẓāmıdur. Ve meger[636] Ḥazm ḳabīlidin sanapdurlar. Kéltürüptürler kim ékki kişi ṣaḥābe -raḍıyallāhu ʿanhım-[637] uluġlarıdın (12) baʿżı seferlerde Selmān -raḍıyallāhu ʿanh-nı Ḥażret-i Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ḳaşıġa yiberip idāmı yā ṭaʿāmı tilediler. (13) Ve Ḥażret-i Üsāme -raḍıyallāhu ʿanh-ġa ḥavāle ḳıldı. Ve Üsāme ayttı kim; "Méniŋg ḳaşımda hīç yeŋg ülügi yoḳtur." Selmān yene kéldi (14) ve ḥāl-i ṣūretin yene ayttı. Alar anıŋg ġıybetide ayttılar kim Selmānġa ḳudumī barur. Eger Sümeyḥa[638] ḳuyuḳıġa barsa anıŋg suyı

[626] TS.[220a/27] ve :YA.[564b/8] ya
[627] TS.[220b/2] kişini :YA.[564b/10] kişiniŋg
[628] TS.[220b/2] "bolġay" kelimesi yazılmış ve üzeri karalanmıştır : YA.[564b/10] ḳılmaġı
[629] TS.[220b/2] aytmaḳın :YA.[564b/11] aytmaḳ
[630] TS.[220b/6] köpini :YA.[564b/14] köpi
[631] YA.[564b/15] اِثْمٌ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[632] TS.[220b/6] bézedür :YA.[564b/15] bezedür
[633] māmūrun bihi: "bunu yapmak için emir almış)
[634] inne ḥusne'z-zannī mine'l-īmānī: "Hüsn-ü(iyi düşünce) zan imandandır" (Hadis)
[635] mendūbun ileyhi: "onun için zorunlu değil ama yapmasında sevap var"
[636] TS.[220b/11] ve meger :YA.[564b/20] yok
[637] TS.[220b/11 ṣaḥābe -raḍıyallāhu ʿanhım-:YA.[564b/20] ṣaḥābe -raḍıyallāhu ʿanhım-dın
[638] TS.[220b/14dk] Sümeyḥa; köp suluḳ ḳuyuḳıdur.

(15) ḳurur andın soñg[639] teḥabbüsġa tüştiler kim āyā Üsāme cīn ayttı kim ṭaʿām yoḳ édi yā bizge ḳızġançlıḳ ḳıldı (16) özge kün kim Ḥażret-i Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- ḳaşıġa kéldiler. Ayttı kim; "Nédür āyetniñg ḳızılı kim sizler – (17) niñg tişleriñgizniñg arasıda körer mén?" Ayttılar kim; "Biz āyet yémeydür biz." Ol ḥażret ayttı kim; "Yeñgülüg (18) āyetni aytmaydur mén Ādemī'niñg āyetini aytadur mén ve bu āyet nāzil boldı kim yaman gümān éltmeñgizler." (19) وَلَا تَجَسَّسُوا Ve teḥabbüs ḳılmañgızlar andaḳ kim Üsāme işide yaman gümānlıġ boldunġızlar. Ve teḥabbüs ḳıldınġızlar. (20) وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ Ve kérek kim ġıybet ḳılmaġay baʿżı sizlerdin بَعْضاً özge baʿżını andaḳ ki Selmān bāre- (21) side ḳıldınġızlar. Ġıybet oldur kim kişiniñg ġaybāneside sözi aytḳaylar kim eger yüzige aytsalar añga kārih bolġay. (22) Pes temṣīli körsetür ġıybetniñg yamanlıġı üçün bu vech bile kim اَيُحِبُّ āyā dost tutar اَحَدُكُمْ [640] bir o sizler- (23) din. اَنْ يَأْكُلَ Anı kim yégey لَحْمَاَخِيهِ öz ḳarındaşınıñg étin. مَيْتاً Ḥāletide kim ölgen bolġay (24) ol ḳarındaş belkim sizlerniñg nefsiñgiz andın teneffür körsetür. فَكَرِهْتُمُوهُ Pes mekrūh tutunġuzlar anı ve yémeñgiz- (25) ler. Pes andaḳ kim ölgenniñg étin yémekke kārih sizler kérek kim ġıybetde hem kārih bolġay sizler. وَاتَّقُوا (26) اللّٰهَ Ve ḳorḳunġızlar ilāhī ʿuḳūbetidin ġıybet ḳılmaḳ sebebi bile. اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ Durustluḳ bile kim Ḥudāy (27) tevbeniñg ḳabūl ḳılġuçısıdur cemʿidin kim tāyyib bolġaylar ġıybet ḳılmaḳdın. رَحِيمٌ Mihribāndur alarġa **[TS-221a/1]** kim yétilġaylar ġıybet aytmaḳdın. Kéltürüptürler kim Mekke feṭḥiniñg küni cemʿī-i ṭuleḳā'dın vaḳti bile kim Bilāl -raḍıyallāhu ʿanh- (2) Beytü'l-Ḥarām *"el-Ḥarām zādehullāhu taʿẓīmen"*[641] āyendegīde eẕānġa meşġūl édi. Anıñg ġıybetide tüştiler ve biri alarnıñg (3) sözleridin ol édi kim āyā Muḥammed hīç özge kişi tapmaydur kim bang -ı namāz aytḳay bu ḳara ḳarġadın özge ve anıñg (4) nesebide ḳadḥ ḳıldılar. Āyet kéldi kim;

13. يَا اَيُّهَا النَّاسُ ay kişiler اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ durustluḳ bile kim biz yarattuḳ (5) sizlerni مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى érī ḫatunīdin kim Ādem ve Ḥavvā'durlar[642] ve çün barçañgız bir ata ve anadın sizler. (6) Pes nesebi bile ögünmek ve nesebide ʿayıblamaḳ hīç vechi yoḳtur. *"en-näsü min ciheti't-timsāli ekfaū ebūhum Ādem (7) ve'l-ummu Ḥavvā"* [643] Ol-kim kişi ḳabāyil ve ʿaşāyirġa maḳtanur kérek kim bilgey şuʿūb ve buṭūn teşʿibi tanışmaḳ[644] üçündür. (8) Ne[645] tefāḫur üçün andaḳ kim buyurur; وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوباً Ve ḳılduḳ biz sizlerni şuʿbeler yaʿnī uluġ cemāʿatler (9) mensūb bir aşlıġa وَقَبَائِلَ ve ḳabīleler müntesib şuʿūbḳa. لِتَعَارَفُوا Tā tanıġay sizler biribiriñgizni ve (10)

[639] TS.[220b/15dk] soñg : YA.[564b/24] yok
[640] YA.[565a/3] اَحَدُكُمْ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[641] el-Ḥarām zādehullāhu taʿẓīmen: "Mescidī Haram; Allah onu daha da yüceltsin"
[642] TS.[221a/5] Ādem ve Ḥavvā'durlar : YA.[565a/13] Ādem Ḥavvā'durlar
[643] en-näsü min ciheti't-timsāli ekfaū ebūhum Ādem ve'l-ummu Ḥavvā: "insanlar şekil olarak birbirine denktir; babaları Adem ve anneleri Havva'dır." (Hadis)
[644] TS.[221a/7] tanışmaḳ : YA.[565a/16] tapışmaḳ
[645] TS.[221a/8] ne : YA.[565a/16] yene

ayrılġay sizler. Yaʿnī ékki kişi kim bir at bile mütteḥid bolġaylar ḳabīleġa ayrılurlar. Andaḳ kim Ẕeyd-i Temīmī Ḳureyşī Ẕeyd- (11) din. Ve bilmek kérek kim şuʿūb müştemil bolġay ḳabāyilġa. Andaḳ kim Ḫuzeyme şuʿūbı'dür müştemil néçe ḳabīleġa biri[646] andın (12) Kinānedür ve ḳabīle-i ʿİmāterġa iştimāli bardur. Andaḳ kim Ḳureyş ʿUmāredür Kināne'din ve ʿUmeyr'din soñg buṭūndur (13) Lü'ey dég kim baṭınīdür Ḳureyş'din ve andın soñg ifḫārdur Hāşim dég kim[647] faḥẕīdür Lü'eydin. Pes (14) andın soñg ʿaşāyirdür ʿAbbās dég Hāşimdin andın soñg faẓīlet bolġay. Ol ehl-i beytdür Benīü'l-ʿAbbās (15) dék. Ve aytıpdurlar şuʿūb-ı Ḳaḥṭān'dın bolġay ve Ḳabāyil-i ʿAdnān'dın ve ḳavli oldur kim Şuʿūb-ı ʿAcem'dindür (16) ve Ḳabāyil-i ʿArab'dın. Ve her ḳadīr bile اِنَّ اَكْرَمَكُمْ ve[648] durustluḳ bile kim sizleriñg uluġraġıñgız عِنْدَ اللّٰهِ Téñgri (17) ḳaşıda[649] اَتْقٰيكُمْ sizleriñg perhīzkārraġıñgızdur kim taḳvā bile nüfūsḳa kemāl rütbesi ḥāṣıl bolur. Ve her kimge (18) taḳvā köprek anıñg ḳıdem-i faẓl mertebeside élgerrek *"'inde'l-ʿiẓāmu mecduke bi'l-ʿilmi ve'l-edebi lā bi'l-künūzi velā (19) bi'l-aṣli ve'n-nesebi eş-şerefu bi'l-ʿilmi ve'l-edebi lā bi'l-aṣli ve'n-nesebi"*[650] اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ Durustluḳ bile kim Ḫudāy (20) dānādur sizleriñg vaṣl u nesebiñgizge. خَبِيرٌ Āgāh sizleriñg ʿilm ve edebiñgizdin. Kéltürüptürler kim cemʿi (21) Benī Esed'din Medīne'ge kélip şahādet kelimesin iẓhār ḳılur érdiler. Ve aytur érdiler; "Yā Resūlullāh tükel (22) ʿArab yalġuz séniñg ḳaşıñgġa kélipdürler ve biz ehl ve ʿayālimiz bile kélip biz Aʿrāb'nıñg köpregi séniñg (23) bile uruştılar. Ve biz cellādunı tarta tuttuḳ biz el- ḳışṣa. Uluġ minneti bar érdiler Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ġa özi[651] (24) īmānı bile. Ḫaḳ Subḥāne ayttı kim;

14. قَالَتِ الْاَعْرَابُ Ayttılar bādiye ehli Benī Esed ve Ġaṭafān'dın kim biz اٰمَنَّا īmān (25) kéltürüp biz ve īmān kéltürgen. قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا Aytḳıl kim īmān kéltürmey sizler kim īmān tilniñg iḳrārıdur. (26) Köñgül taṣdīḳi bile sizlerge iḳrār bardur ve taṣdīḳ yoḳ. Pes aytmañgızlar kim īmān kéltürüp biz. وَلٰكِنْ قُولُوا اَسْلَمْنَا (27) Velikin aytıñgızlar kim İslām kéltürüp biz murād laġvī-i İslām'dur. ʿİbāret inḳıyādın bolġay kirmek[652] sellemde ve kelime iẓhārı **[TS-221b/1]** öltürmek ve esīr ḳılmaḳ ḳorḳunçıdındur. وَلَمَّا يَدْخُلِ الْاِيمَانُ Ve kirmeydür īmān فِي قُلُوبِكُمْ sizleriñg (2) köñgülleriñgizde lā-cürüm sizleriñg köñglüñgiz til bile muvāfaḳatı yoḳtur. وَاِنْ تُطِيعُوا اللّٰهَ Ve eger fermān iltseñgiz- (3) ler Ḫudāy'ġa وَرَسُولَهُ ve anıñg yibergenige iḫlāṣ bile ve nifāḳ başıdın

[646] TS.[221a/11] biri : YA.[565a/20] bir
[647] TS.[221a/13] kim : YA.[565a/22] yok
[648] TS.[221a/16] ve : YA.[565a/25] yok
[649] TS.[221a/17] ḳaşıda : YA.[565a/25] ḳaşıdın
[650] ʿinde'l-ʿiẓāmu mecduke bi'l-ʿilmi ve'l-edebi lā bi'l-künūzi velā bi'l-aṣli ve'n-nesebi eş-şerefu bi'l-ʿilmi ve'l-edebi lā bi'l-aṣli ve'n-nesebi: "Büyüklerin katında yücelik ilim ve edep iledir. Mal ve mülkle veya soy-sop ile değildir. Şeref de ilimde ve edeptedir, soyda kökende değildir."(Hadis)
[651] TS.[221a/23] özi : YA.[565b/4] öziniñg
[652] TS.[221a/27] kirmek : YA.[565b/8] ve kirmek

ötsen͡gizler لَا يَلِتْكُمْ az ḳılmaġay Ḫudāy. (4) مِنْ اَعْمَالِكُمْ Sizlerning͡ girdārlarıng͡ızning͡ müzdidin شَيْئًا némeni bil tamāmı ve kemāli bile sizlerge yétgürür (5) اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ Durustluḳ bile kim Ḫudāy yarlıḳaġuçıdur yazuḳını kim muṭīʿlerdin ṣādır bolġan bolġay. رَحِيمٌ (6) Mihribāndur alarnıng͡ ecirlerining͡ tavaffiyesiġa.

15. اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ Mundın özge yoḳtur kim Ḥaḳīḳī īmān kéltürgenler (7) اٰمَنُوا الَّذِينَ alardurlar kim kéltürdiler[653] بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ Ḫudāy ve anıng͡ Resūlıġa köng͡ül ḫulūṣı ve niyet ṣaffāsı bile. (8) ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا Pes şekk ḳılmadılar köng͡ül ve til bile[654] iḳrār ḳılġandın song͡ وَجَاهَدُوا ve öz īmānınıng͡ taḥḳīḳi (9) üçün cihād ḳıldılar بِاَمْوَالِهِمْ öz mālları bile kim ġāzīlerġa nafaḳa ḳıldılar. Yā alar üçün silāḥ satıp (10) aldılar. وَاَنْفُسِهِمْ Ve öz nefsleri bile[655] kāfirlerning͡ uruşıġa mübāşir boldılar فِي سَبِيلِ اللّٰهِ Ḫudāy rıżāsı (11) nıng͡ yolıda. اُولٰٓئِكَ Ol gürūh-ı mücāhid mü'minler هُمُ الصَّادِقُونَ alardurlar rāst aytḳuçılar īmān daʿvīside. (12) Bu āyet ingendin song͡ hem-ol gürūh ant içtiler kim biz ṣādıḳ mü'minler biz. Āyet kéldi kim;

16. قُلْ Aytḳıl alarġa; اَتُعَلِّمُونَ (13) اللّٰهَ "Āyā ḫaber ḳılur sizler Ḫudāy'ġa بِدِينِكُمْ öz dīning͡iz bile. Ve yalġan ant içer sizler īmānġa. وَاللّٰهُ يَعْلَمُ (14) Ve ḥāl oldur kim Téng͡ri bilür مَا فِي السَّمٰوَاتِ olça köklerdedür ʿulvī gevānidin وَمَا فِي الْاَرْضِ ve olça yérde- (15) dür süflī ḥavādiṣidin. وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ Ve Ḫudāy barça némelerge عَلِيمٌ dānādur ve hīç néme an͡ga yaşurun bolmas. (16) Pes sizlerning͡ bildürmek ve ḫaber ḳılmaḳnıng͡ muḥtācı émestür."

17. يَمُنُّونَ عَلَيْكَ Minnet ḳoyarlar san͡ga اَنْ اَسْلَمُوا (17) anıng͡ bile kim İslām kéltürüptürler. قُلْ لَا تَمُنُّوا Aytḳıl: "Minnet ḳoyman͡gızlar عَلَيَّ man͡ga اِسْلَامَكُمْ öz islāmıng͡ız bile. (18) بَلِ اللّٰهُ Belkim Téng͡ri يَمُنُّ minnet ḳoyar عَلَيْكُمْ sizlerge اَنْ هَدٰيكُمْ anıng͡ bile kim yol körsetipdür sizlerge (19) لِلْاِيمَانِ īmānġa. اِنْ كُنْتُمْ Eger bar siz sizler صَادِقِينَ cīn aytḳuçılar īmān daʿvīside."

18. اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ (20) Durustluḳ bile kim Ḫudāy bilür غَيْبَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ olça yaşurundur kökler ve yérlerde. وَاللّٰهُ بَصِيرٌ Ve Ḫudāy (21) körgüçidür بِمَا تَعْمَلُونَ olça bile sizler ḳılur sizler īmān iẓhārı ve nifāḳ ebṭānıdın.

[653] TS.[221b/7] kéltürdiler : YA.[565b/15] īmān kéltürdiler
[654] TS.[221b/8] köng͡ül ve til bile : YA.[565b/16] köng͡ül bile ve til bile
[655] TS.[221b/10] bile : YA.[565b/18] bile kim

SŪRETÜ'L-ḲAF[656]

(22) Bismi'llāḥi'rraḥmāni'r-raḥīm

1. قٓ Muḳaṭṭaʿā ḥurūfı (23) farḳ üçündür manẓūm ve menṯūr kelāmnıñ arasıda. İmām İlmü'l-Ḥadī -raḥmetullāh- aytıpdur kim: "Bu ḥurūf neṣrġa (24) teşbīb urnıġadur naẓımġa kim éşitküçi bu ḥurūfnıñ éşitmekligidin istidlāl ḳılur añga kim kelāmı kim andın (25) soñg kélgeni menṯūrdur ne manẓūm.[657] Pes bu ḥurūfnıñ īrādıda cemāʿatiniñ revvidür kim Ḳurān'nı şiʿir ayturlar. (26) Ve bu ḥurūfda bi-ʿaynihī aytıpdurlar işmidür Téñgri Taʿālī'nıñ işmleridin yā Ḳurān'nıñ atıdur yā Ḳādir ve Ḳadīr ve Ḳahhār (27) ve Ḳābıż ve Ḳuddūs ve Ḳavī ve Ḳayyūm işminiñ miftāḥıdur yā işāretdür ḳāf kelimesiġa." Yaʿnī toḫta ay Muḥammed -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- **[TS-222a/1]** olça[658] māmūr bolup sén. İmām Ebu'l-Leys -raḥmetullāh- aytıpdur kim; "Ḳāf'ıñ maʿnāsi oldur kim *"Allahu ḳā'imun bi'l-ḳısṭ"*[659] Ve (2) ayturlar Ḳāf tağınıñ atıdur. Yérniñ küresiġa muḥīṭ kim Ḥaḳ Subḥāne anı yaşıl zeberceddin yaratıpdur anıñ (3) bile ḳasım yād étip[660] yā ḳasemdür Téñgri Taʿālī'niñ ḳudreti bile[661] kim vaḫz-ı aḳreb sırrı bu sūrede andın ḫaber bérür yā (4) ḳasem yād ḳılur öz ḥabībi könglíniñ ḳuvveti bile. وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِۚ Ve uluġ Ḳurān'nıñ Ḥaḳḳı bile kim barça Ādemīler mebʿūṯ (5) bolġusıdurlar. Ve kāfirler baʿṯġa yétmediler.

2. بَلْ عَجِبُوْٓا Belkim ʿaceb tuttılar اَنْ جَاۤءَهُمْ andın kim kéldi alarġa (6) مُّنْذِرٌ ḳorḳutġuçı peyġamberi مِّنْهُمْ alarnıñ cinsidin. فَقَالَ الْكٰفِرُوْنَ Pes ayttılar kāfirler vaż-ı ẓāhir-i muvażżaʿ-ı (7) żamīrde alarnıñ ḥālíniñ taḳabbuḥı üçündür küfrde هٰذَا bu tañglamaḳlıġ Muḥammed'ni risālet[662] üçün شَيْءٌ عَجِيْبٌ (8) tañg néme ve ʿaceb işdür. Ve yene ayttılar;

3. ءَاِذَا مِتْنَا Āyā biz kim öler biz وَكُنَّا تُرَابًاۚ ve bolur biz tofraḳ. Bizni ḥayāt (9) ḥāliġa[663] yana[664] ḳaytarġusıdurlar ve rūḥımız cesedġa ḳaytġusıdur. ذٰلِكَ Bu ḳaytmaġımız tiriglikke رَجْعٌۢ بَعِيْدٌ yıraḳ (10) ḳaytmaġlıḳdur ʿādet ve imkāndın. Pes Ḥaḳ Taʿālā alarnıñ revviġa ayttı;

---

[656] YA.[566a/1]

[657] TS.[221b/25] . İmām İlmü'l-Ḥadī -raḥimehullāh- aytıpdur kim; "Bu ḥurūf neṣrġa teşbīb urnıġadur naẓımġa kim éşitgüçi bu ḥurūfnıñ éşitmekligidin istidlāl ḳılur añga kim kelāmı kim andın soñg kélgeni menṯūrdur ne manẓūm. : YA.[566a/2] yok

[658] TS.[222a/1] olça : YA.[566a/5] ve olça

[659] Allahu ḳā'imun bi'l-ḳısṭ: "Allah tam bir adaletle hükmeder."(Hadis)

[660] TS.[222a/3] yād étip : YA.[566a/7] yād étipdür

[661] TS.[222a/3] Téñgri Taʿālī'niñ ḳudreti bile: YA.[566a/8] Téñgri Taʿālī'niñ ḳudreti bile ilāhi ḳudreti bile

[662] TS.[222a/7] Muḥammed'ni risālet üçün : YA.[566a/13] Muḥammed'ni -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem- üçün

[663] TS.[222a/9] ḥayāt ḥāliġa : YA.[566a/14] ḥayāt ʿālemiġa

[664] TS.[222a/9] yana : YA.[566a/14] yene

4. قَدْ عَلِمْنَا Taḥḳīḳ kim biz bilür biz مَا تَنْقُصُ (11) الْاَرْضُ olça yétgürür yér. مِنْهُمْۚ Āyet vitri[665] süngekdin alarnıng ölgenlerindin songra وَعِنْدَنَا ve ḳaşımız- (12) dadur. كِتَابٌ حَفِيظٌ Kitābıdur kitābıdur[666] saḳlaġuçı eşyānıng tefāṣīlini. Pes olça alardın tofraḳ boluptur. (13) Anı bilür biz yā bitikligdür[667] maḥfūẓ indirās ve taġyīrdin müştemil atları ve sanlarıġa anı hem unutmas biz. Pes iʿādesi (14) alarnıng fütādesi song[668] bizge düşvār bolmaġay. Ve andaḳ émesdür kim alar dégeyler.

5. بَلْ كَذَّبُوا Bel tekẕīb ḳılıpdurlar (15) ve bitimey بِالْحَقِّ rāst ve durust Ḳurān'ġa yā Muḥammed -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ġa. لَمَّا جَاءَهُمْ Ol vaḳt kim kéldi alarġa muʿcize (16) körsetti ve ḥüccet lāzım ḳıldı. فَهُمْ فِي اَمْرٍ مَرِيجٍ Pes alar bulġaşuḳ işdedürler yaʿnī bulġaşup ve ıżṭırāb- (17) ġa kéltürüptürler[669] Ḳurān şanıda gāhī anı siḥr dérler ve gāhī şiʿir ve gāhī efsāne ve Peyġamber Ḥaḳḳında vaḳti anı mecnūn oḳurlar (18) ve vaḳti kāhin ve vaḳti müfterī.

6. اَفَلَمْ يَنْظُرُوا Āyā baḳmaslar biʿşet ve ḥaşr mengizleri اِلَى السَّمَاءِ kök sarıġa kim vāḳıʿdur (19) فَوْقَهُمْ başlarınıng üstide kim maḥż ḳudret bile. كَيْفَ بَنَيْنَاهَا Né tavr binā ḳılıp biz anı ṭabaḳanıng üstide (20) ṭabaḳa وَزَيَّنَّاهَا ve bezep biz anı yulduzlar bile. وَمَا لَهَا Ve yoḳtur anga مِنْ فُرُوجٍ hīç téşükler ve yaruḳlar- (21) dın. Pes yaratmaġı néme bu nevʿ barça uluġluġı bile ve fercesiz ve ʿillet ve şikāf ve ʿaybsız delīldür ʿilm ve ḳudret (22) kemāliġa ve bilmek nihāyeti ve ḥikmetiġa.

7. وَالْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا Ve yérni yazıp biz ve töşep biz sönik yüzige. وَاَلْقَيْنَا (23) فِيهَا Ve salıp biz anda رَوَاسِيَ biyik berk taġlar tüpi muḥkem. وَاَنْبَتْنَا فِيهَا Ve bitkerip biz yérde مِنْ كُلِّ زَوْجٍ (24) her türlüg nebātıdın بَهِيجٍۙ yaḫşı ve ārāste ve şādlıġ arturġuçı ve bu barçanı ḳılduḳ.

8. تَبْصِرَةً Körgüçilig (25) üçün yaʿnī iʿtibār ve istidlāl naẓarı bile baḳmaḳ وَذِكْرٰى ve yād ḳılmaḳ ve pend almaḳ üçün لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ (26) her ḳaytḳuçı bende Ḫudāy'ġa.

9. وَنَزَّلْنَا Ve tüben yiberdük مِنَ السَّمَاءِ bulutdın yā kök ṭarafıdın مَّاءً مُبَارَكاً (27) suyı köp fāyidelıġ. فَاَنْبَتْنَا Pes bitkerdük بِهٖ ol su bile جَنَّاتٍ būstānları dereḫtleri ve mīvelerġa [TS-222b/1]

[665] TS.[222a/11] Āyet vitri : YA.[566a/17] Āyet vitri ve
[666] TS.[222a/12] kitābıdur kitābıdur : YA.[566a/18] kitābıdur
[667] TS.[222a/13] yétikligdür: -ligdür ekleri satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[566a/19] bitip
[668] TS.[222a/14] "fütādesi song" kelimeleri satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[566a/20] yok
[669] TS.[222a/17] "kéltürgüçi" kelimesi "kéltürüptürler" olarak düzeltilmiştir.

müştemil. وَحَبَّ الْحَصِيدِ Ve taḳı bitkerdük yamġur bile dāne kim anıng̃ şānıdın oldur kim urġaylar miṣl-i (2) buġday ve arpa ve tarıḳ ve anıng̃ emṣāli.

10. وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ Ve bitkerdük biyik ve uluġ ḫurma yıġaçlarını (3) لَهَا ol ḫurmalıḳlarġa[670] طَلْعٌ نَضِيدٌ ḫurma ḳabuġı yérge bitken murād ṭalʿnıng̃ terākidür yā mīveniṅg̃ köplügi (4) anda bu barçanı bitkerdük.

11. رِزْقاً لِلْعِبَادِ Rızḳ üçün bendelerġa وَأَحْيَيْنَا بِهِ ve tirgüzdük ol su bile (5) بَلْدَةً مَيْتاً ölüg efsürde yérni. Pes andaḳ kim ölüg yérge ḥayāt bérdük. كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ Andaḳdur sizler- (6) ning̃ çıḳmaḳlıġınġ̃ız gürdın. Yaʿnī tirilmek ve maḥşer ʿarṣasıda ḥāżır bolmaḳ. Ve eger kişi te'emmül ḳılsa dāne-i iḥyāsıda kim ölüg (7) dég tofraḳda kömüglügdür. Ve ẓuhürın anıng̃ ḫafādın song̃ yıraḳ émestür emvāt ḥayātıdın şemme bilgey. (8) Né dāne kirmedi yérge ki çıḳmadı yana ünās dānesiġa yang̃a bu gümān bolġay Çıḳar né kör ki çū kördüng̃ bir açar egirmekni (9) ḳuyaş ve ay ġurūbıġa né ziyān bolġay [671]Pes Ḥażret-i Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ning̃ mübārek köng̃lining̃ tesellīsi üçün (10) kim ḳavm[672] tekẕībidin melūl érdi. Ümem-i mażiyye[673] mükeẕẕiblerining̃ ḥālidin ḫaber bérür ve aytur kim.

12. كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ Tekẕīb (11) ḳıldılar Mekke ehlidin burun قَوْمُ نُوحٍ Nūḥ ḳavmi kim Benī Şīt ve Benī Ḳābīl érdiler. Nūḥ -ʿaleyhi's-selām-ni وَأَصْحَابُ (12) الرَّسِّ ve yā Yamāme ḳuyuġınıñg ehli yā ber-i muʿaṭṭale yā cebel-i feṭḥ öz peyġamberi Ḥanẓala İbn-i Ṣufvān -ʿaleyhi's-selām-ni وَثَمُودُ (13) Şemūd ḳavmi Ṣāliḥ -ʿaleyhi's-selām-ni.

13. وَعَادٌ Ve ʿĀd ḳavmi Hūd -ʿaleyhi's-selām-ni وَفِرْعَوْنُ ve Firʿavn[674] Mūsā ve Hārūn -ʿaleyhi's-selām-ni (14) وَإِخْوَانُ لُوطٍ ve ḳarındaşları Lūṭ'nıng̃ anı ʿaleyhisellem

14. وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ ve Eyke aṣḥābı Şuʿayyib (15) -ʿaleyhi's-selām- ni وَقَوْمُ تُبَّعٍ ve Tubbiʿ ḳavmi Tubbiʿni ve Duḫān Sūresi'de Şemme anıng̃ ḥikāyetidin ötti ve battı. Yād étilgen enbiyānıng̃ (16) ḫaberleri her biri öz maḥalide bitilipdür. كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ [675] Tekẕīb ḳıldılar barça peyġamberlerni. Anıng̃ üçün kim (17) enbiyā biribirining̃ muṣaddıḳıdurlar. Pes alarnıng̃

[670] TS.[222b/3] ḫurmalıḳlarġa : YA.[566b/9] ḫurma bağānlarġa
[671] TS.[222b/9] (8) Né dāne kirmedi yérge ki çıḳmadı yana ünās dānesiġa yang̃a bu gümān bolġay Çıḳar né körgeçü kördüng̃ bir açar egirmekni (9) ḳuyaş ve ay ġurūbıġa né ziyān bolġay : YA.[566b/14] yok
[672] TS.[222b/9] ḳavm : YA.[566b/15] ḳavmning̃
[673] TS.[222b/10] Ümem-i mażiyye : YA.[566b/16] Ümem-i ḫāliyye
[674] TS.[222b/13] Firʿavn kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir.
[675] YA.[566b/22] كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.

birining tekẕībi barçasının[676] tekẕībi bolġay. Ve çün (18) tekẕīb ḳıldılar. فَحَقَّ وَعِيدِ Pes lāzım boldı ve indi alarġa ve vaʿīdim yaʿnī olça vaʿde ḳılıp érdim ʿaẕābdın.

15. اَفَعَيِينَا Āyā biz (19) ʿāciz bolup biz. Ve renc tapıp biz بِالْخَلْقِ الْاَوَّلِ ḫalḳnı evvelġı yaratmaġıda. Tā ʿāciz ḳalġay biz ékkinci yaratmaḳdın. Mekke'ning (20) müşrikleri muʿterif érdiler anga kim Ḥaḳ Taʿālā ḫalḳning mübdiʿidür evvelde. Pes aytur kim kişi kim ḳādir bolġay cemʿining (21) yaratmaḳıġa maddesiz ve müddetsiz. Yanga ḳadir bolmaġay alarning iʿādesiġa mevād cemʿi ve ḥayāt revvi bile anga. Ve şüphesiz anga (22) ḳutımız bar. بَلْ هُمْ Belkim kāfirler فِي لَبْسٍ şekk ve şüphededürler şeyṭānī vesveseler sebebi bile. مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ Yangı yaratmaḳdın (23) yaʿnī baʿṣ ve ḥaşrnı ʿādetning muḫālifi körerler. Ve ḫalḳ-ı cedīdde muḥaḳḳaḳlarıngız nāzik nükteler ve daḳīḳü'l-ṭayf sözleri (24) bardur.

16. وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ Ve taḥḳīḳ kim yarattuḳ biz Ādemī'ni. وَنَعْلَمُ Ve bilür biz مَا تُوَسْوِسُ بِهٖ ol (25) néme kim vesvese ḳılur anı anıng bile نَفْسُهٗ nefsi anıng yaman endīşelerdin. وَنَحْنُ اَقْرَبُ Ve biz yaḳīnraḳ biz (26) اِلَيْهِ insānġa مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ cānī tamurından. Ve bu yaḳīnlıġ ʿilm ve ḳudret bile né mekān ve mesāfe bile[677] yā veridī aytıpdur. Ḥablü'l-verid (27) tamurıdur köngülge muttaṣıl ve Téngri Taʿālī'ning ʿilmi bendege yaḳīnraḳdur anıng könglining ʿilmidin. Ve aytıpdurlar **[TS-223a/1]** biz biligligrek biz anıng ḥāliġa kişidin kim yaḳīnraḳdur ḥablü'l-veriddin anga. Baḥrü'l Ḥaḳāyıḳ ṣāḥibi aytıpdur (2) kim; "Ḥablü'l-verid insānı nefsining eczāsının yaḳīnraġıdur anga." Pes bu sözde işāretidür anga kim Ḥaḳ Subḥāne ol (3) aḳrebdin bendege aḳrebdür. Pes andaḳ kim insān[678] özini tiler tapar Ḥaḳḳ'nı hem hergāh tilese tapar ve *"ve iẕā seleke* (4) *ʿibādī"* [679] Ve Zebūr'da[680] kélipdür kim; *"elā men ṭalebenī vecedenī naḥnū eḳrabū yedey elkilā ḳāf min ḥablü'l-verīd"* [681] (5) Ol sanga andın yaḳīn ve sén ʿaceb andın baʿīd [682] bilmek kérek kim Ḥaḳ ḳurbi néçūn ve çigüne bolġay. ay ʿazīz cān ḳurbini (6) kim tenge yapuşturupdur anıng keyfiyyetini tapsa bolmas Ḥaḳ ḳurbi kim keyfiyyetdin muḳaddes ve münezzehdür. (7) Néteg ürek ḳılsa bolur ve hem *Meṣnevī-i Maʿnevī*dedür[683] sanga cānıng ḳurbı néçeni-durur Téngri ḳurbın né bilür siz ay şükūr (8) ḳurb ḳuyı ve yuḳarı

[676] TS.[222b/17] muṣaddıḳıdurlar. Pes alarning birining tekẕībi barçasının: YA.[566b/24] yok
[677] TS.[222b/26] "né mekān ve mesāfe bile" ifadeleri satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[567a/6] yok
[678] TS.[223a/3]insān : YA.[567a/11] yok
[679] ve iẕā seleke ʿibādī: "eğer kullarım sana beni soracak olursa"
[680] TS.[223a/3] Ve Zebūr'da: YA.[567a/10] fānī ḳarīb Ve Zebūr'da
[681] elā men ṭalebenī vecedenī naḥnū eḳrabū yedey elkilā ḳāf min ḥablü'l-verīd: "Bilin ki kim beni ister ve ararsa bulur, biz ona şah damarından daha yakınız." (Kaf Suresi:16. ayet)
[682] TS.[223a/5] naḥnū eḳrabū yedey elkilā ḳāf min ḥablü'l-verīd (5) Ol sanga andın yaḳīn ve sén ʿaceb andın baʿīd : YA.[567a/11dk]
[683] TS.[223a/7] *Meṣnevī-i Maʿnevī*dedür : YA.[567a/14] *Meṣnevī-i Maʿnevī*de meẕkūrdür

yarmaḳdur[684] ay Ḫavāṣ Téngri ḳurbı yarlıḳ ḳaydıdın olmaḳdur ḫalāṣ Keşfü'l-Esrār'da (9) kéltürüptür kim bendening yaḳînlıġı Téngri'ge kim[685] buyurdı *"ve'ḳtarīb"* [686]. Ve ḳudsī ḥadīṯlerde kélipdür[687] (10) *"lā yezālu'l-abdu yeteḳarrebū ileyhe bi'n-nevāfili"* [688] Ve bu evvelġı yaḳînlıḳ īmān ve taṣdīḳ biledür, āḫirīnggı[689] yaḳînlıḳ[690] iḥsān (11) ve taḥḳīḳ bile. Yaʿnī müşāhede maḳāmı kim *"en taʿbudallāhe keenneke terāhu"*[691] ve Téngri'ning yaḳînlıġı bendege ékki ḳısımdur. Biri barça (12) ḫalḳḳa ʿilm ve ḳudret bile *"ve huve meʿaküm eynemā küntüm"*[692]taḳı dergāh ḫavāṣıġa yaḫṣılıḳ ḫaṣṣāyısı bile. Luṭf şevāhidi kim *"naḥnū eḳrabū* (13) *ileyhi"* [693] bérür ol yaḳînlıġı ġaybı tā cihāndın anı ḫalāṣ étgey.[694] Songra yaḳînlıġı bağışlaġay[695] Ḥaḳîḳī yā su yā balçıḳdın[696] anı (14) arıtḳay bendening barlıḳ mevhūmı kün kündin az bolur. Ve aṣlī barlıġı artuḳ ẓuhūr ḳılur. Tā andaḳ kim evvelde (15) özi édi āḫirde hem özi bolġay. Munda[697] ʿalāyiḳ munḳaṭaʿ ve esbāb-ı müzmaḥil ve rüsūm-ı bāṭıl ve ḥudūd-ı mütelāşī ve işāret-i mütenāhī (16) ve ʿibāret-i müntefī ve Ḥaḳḳ-ı yektā ve özi bile bāḳī mevc ursa *"limeni'l-mülk"*[698] muḥīṭi nāgāh ol muḥīṭ içre barı ġarḳā bolurlar. Āyet:[699]

17. (17) اِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ Yād ḳıl kim çün tutḳaylar ékki tutḳuçı fereşte mükelleflerning aḳvāl ve iʿmālin ve yétgeyler عَنِ الْيَمِينِ (18) ong yanıdın biri قَعِيدٌ وَعَنِ الشِّمَالِ ve sol yanıdın biri. Yaʿnī bu iki müvekkil melek bendening ong ve solında olturup (19) anı saḳlaġuçısı bolġaylar.

18. مَا يَلْفِظُ Taşġarı taşlamaġay öz aġzıdın مِنْ قَوْلٍ hīç sözi yaʿnī sözlegüçi bolmaġay (20) néme bile. اِلَّا لَدَيْهِ Meger ḳaşıda anıng رَقِيبٌ asraġuçı bolġay عَتِيدٌ ḥāżır kim fi'l-ḥāl bitürler. *Lübāb*'da kéltürüptür[700] (21) evvelġı ḥikmetde meẓkūrdur kim ʿaceb tutar mén Ādem oġlıdın kim ékki fereştesi anıng ilgerigi tişlerinde olturuptur- (22) lar. Tili anıng alarnıng ḳalemidür ve aġzınıng sözi alarnıng ḳarasıdur. Néteg maʿnāsız söz aytḳay ve ḥāl ol-kim aytur[701] (23) ve

---

[684] TS.[223a/8] yarmaḳdur: YA.[567a/15] yarmaḳ érmesdür
[685] TS.[223a/9] kim: YA.[567a/16] oldur kim
[686] ve'ḳtarīb: "yakınlaş" (Hadis'ten bölüm)
[687] TS.[223a/9] kélipdür: YA.[567a/16] kélipdür kim
[688] lā yezālu'l-abdu yeteḳarrebū ileyhe bi'n-nevāfili: "kulum bana nafile ibadetlerle yaklaşmayı sürdürür" (Hadis)
[689] TS.[223a/10] āḫirīnggı : YA.[567a/17] āḫirīnki
[690] TS.[223a/10] yaḳînlıḳ: YA.[567a/18] yaḳînlıġ
[691] en taʿbudallāhe keenneke terāhu: "Allah'ı görürmüşçesine ona ibadet etmendir" (Hadis)
[692] ve huve meʿaküm eynemā küntüm: "Her nerede olursanız olun O sizinle beraberdir." (Ankebut Suresi: 4. ayet)
[693] naḥnū eḳrabū ileyhi: "Biz ona daha yakınız"
[694] TS.[223a/13] bérür ol yaḳînlıġı ġaybı tā cihāndın anı ḫalāṣ étgey: YA.[567a/20] yok
[695] TS.[223a/13dk] bağışlaġay: YA.[567a/20] yok
[696] TS.[223a/13] yā su yā balçıḳdın: YA.[567a/21] tā su ve yā balçıḳdın
[697] TS.[223a/15] "munda" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[567a/22] yok
[698] limeni'l-mülk: "Bütün mülk kimin?" (Mü'min Suresi:16. ayet)
[699] TS.[223a/16] mevc ursa limeni'l-mülk muḥīṭi nāgāh ol muḥīṭ içre barı ġarḳa bolurlar. Āyet: YA.[567a/24] yok
[700] TS.[223a/20] kéltürüptür: YA.[567a/29] kéltürüptür kim
[701] TS.[223a/22] aytur : YA.[567b/2] aytur köp aytur

ḥadīṣde kélipdür kim *“min ḥüsn-i islāmi’l-mer’i terkuhu mā lā yaʿnīhi”* [702] eblehā barmaḳda ḳılma ṣarfe ger ḳılur sén ṣarf-i ḳüffār ḳıl. (24) Maṣlaḥatnıngdur til ağız içre hem ḳınıda yaḫşı ḳılıp ay muḥterem[703] ékki melek bu nevʿ bendelerning saḳlaġuçısıdurlar. (25) Ve yaḫşı ve yamannı anıng kitābet ḳaydıġa indürürler kim nāgāh ecel yétse.

19. وَجَاءَتْ Ve kélse سَكْرَةُ الْمَوْتِ ölüm beyhūşluġı (26) بِالْحَقِّ Téngri Taʿālānıng emri bile kim rāst ve durustdur. Ve ayturlar anga ذٰلِكَ bu ölümdür. مَا كُنْتَ مِنْهُ Olça (27) bar éding sén kim andın تَحِيدُ ḳaçar éding ve ḳorḳar éding ve anı mekrūh tutar édin.

20. وَنُفِخَ فِي الصُّورِ Ve urulsa **[TS-223b/1]** ṣūrda ékkinçi nevbetde ve bu nefḫada kişiler gürlarıdın çıḳarlar. Ve fereşteler ayturlar ذٰلِكَ bu kündür يَوْمُ الْوَعِيدِ (2) kündüzi kim barça ḫalḳlarġa anıng bile vaʿīd ḳılurlar édi yaʿnī ḳorḳuturlar édi.

21. وَجَاءَتْ Ve kélür ol künde (3) maḥşer ʿarşasıġa كُلُّ نَفْسٍ her kişi مَعَهَا سَائِقٌ anıng bile sürgüçi yaʿnī fereşte kim anı ḥesāb mevḳıfıġa sürgey. وَشَهِيدٌ (4) Ve anıng bile tanuḳı kim yaḫşı ve yaman iʿmālıġa anıng tanuḳluḳ bérgey. Ol hem fereşte bolġay yā cevāriḥi anıng né sayıḳdın (5) ḳaçmaḳlıḳ müyesser ve né tanuḳnung élide tanmaḳlıḳ mutaṣavver. Ve her kişige Ḥaḳḳ’dın ḫiṭāb yétgey kim

22. لَقَدْ كُنْتَ [704] Taḥḳīḳ kim (6) bar éding sén dünyāda فِي غَفْلَةٍ ḫabersizlıḳda مِنْ هٰذَا bu kündin. فَكَشَفْنَا Pes köterdük عَنْكَ közüngdin (7) غِطَاءَكَ cehl ve ġafletingning perdesini. Tā her né éşitip érding muʿayyene körgil. فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ Pes közüng[705] (8) bu kün ḥicāb keşfining sebebi bile andın حَدِيدٌ bitikdür. Ve aytıpdurlar körmeklik munda dānālıḳ maʿnāside- (9) dür. Yaʿnī olça sanga ẓāhir émes édi baʿs ve ḥaşr aḥvālidin bu kün sanga körsettük ve anga dānā boldung.

23. وَقَالَ (10) Ve aytur قَرِينُهُ yérge olturġuçısı anıng yaʿnī meleki kim anga müvekkildür. هٰذَا Budur مَا لَدَيَّ olça ménimg ḳaşıda عَتِيدٌ (11) ḥāżırdur yaʿnī iʿmālning defteri anıng. Pes ḫiṭāb yétgey salıḳ ve şehīdġa kim

---

[702] min ḥüsn-i islāmi’l-mer’i terkuhu mā lā yaʿnīhi: “Boş işleri terk etmek kişinin müslümanlığının güzelliğindendir.” (Hadis)

[703] TS.[223a/24] eblehā barmaḳda ḳılma ṣarfe ger ḳılur sén ṣarfe küffār ḳıl. (24) Maṣlaḥatnıngdur til ağız içre hem ḳınıda yaḫşı ḳılıp ay muḥterem : YA.[567b/3dk] eblehā barmaḳda ḳılma ṣarfe ger ḳılur sén ṣarfe küffār ḳıl Maṣlaḥatnıngdur til ağız içre hem ḳınıda yaḫşı ḳılıp ay muḥterem

[704] YA.[567b/13] لَقَدْ كُنْتَ ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.

[705] TS.[223b/7] közüng: YA.[567b/13] közüng séning

24. اَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ Taşlanġızlar (12) dūzaḫġa[706] كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ üçeşküçi ve boyun tolġa-ġuçı kāfirni.

25. مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ Menʿ étküçi ḫayrnı yaʿnī toḫtatġuçı (13) mālnı mefrūża ḥuḳūḳıdın. Ve aytıpdurlar[707] āyet velīd muġayyirenin̄g şānındadur.[708] Ve Murād ḫayrdın İslām dīni. Ve ol menʿ (14) ḳılur érdi özinin̄g oġlanlarını, ḳarındaşlarını müselmānlıḳdın. Ve küfr ve ʿinād ve şaffetiġa hem mevṣūf édi. (15) Özge şaffeti مُعْتَدٍ ötkergüçi Tén̄gri Taʿālā ḥaddleridin مُرِيبٍ şekk kéltürgüçi vaḥdāniyetġa.

26. اَلَّذِي جَعَلَ Ol-kim ayurdı (16) yaʿnī şerīk étti مَعَ اللّٰهِ cīn Tén̄gri'ge اِلٰهاً اٰخَرَ özge Tén̄gri'ni. فَاَلْقِيَاهُ Pes taşlanġızlar anı فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ (17) ḳatıḳ cāvidān ʿazābġa. Ve çün tileseler kim ol kāfirni tamuġḳa salġaylar. Aytur man̄ga né yazuḳdur dīv man̄ga musallaṭ (18) édi ve méni yoldın azġurdı. Ol dīvni ḥāżır ḳılġaylar tanġay.

27. قَالَ قَرِينُهُ Aytḳay bizge olturġuçısı anın̄g yaʿnī (19) ol dīv kim dünyāda anın̄g bile édi. رَبَّنَا [709] ay Perverd-gār'ımız مَا اَطْغَيْتُهُ mén yoldın azġurmadım anı ve anın̄g Ḥaḳḳıda (20) ḥaddin ötmedim. وَلٰكِنْ كَانَ Velikin bar édi ol فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ uzun yol azmaḳlıḳda andın ḳaytmadı.

28. قَالَ (21) Aytur Ḥaḳ Subḥāne لَا تَخْتَصِمُوا muḫāsama ḳılman̄glar لَدَيَّ ménin̄g ḳaşımda kim hīç fāyide bu ḫuṣūmetḳa müretteb yoḳtur. (22) وَقَدْ قَدَّمْتُ Taḥḳīḳ ilgeri yiberdim اِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ sizlerge öz vaʿīdimni öz kitāblarımda ve öz peyġamber- (23) lerimnin̄g tilleri bile. Ve ḥālā sizlerge hīç ḫücceti ḳalmaydur[710] ve hīç ʿözr sizlerdin mesmūʿ émesdür.

29. مَا يُبَدَّلُ (24) اَلْقَوْلُ Taġyīr bérilmegüsidür söz لَدَيَّ ménin̄g ḳaşımda yaʿnī vaʿde ve vaʿīdi kim ḳılıp mén. Tebdīl an̄ga yol tapmas (25) وَمَا اَنَا بِظَلَّامٍ ve mén émes mén cevr ḳılġuçı لِلْعَبِيدِ bendelerge kim istiḥḳāḳsız alarġa ʿazāb ḳılġay mén.

30. (26) يَوْمَ نَقُولُ Yād ḳıl kündüzni kim aytḳay Tén̄gri Taʿālā ve ḥafṣ-ı nūn bile oḳur yaʿnī aytur biz لِجَهَنَّمَ tamuġġa; (27) هَلِ امْتَلَأْتِ "Āyā toldun̄g yaʿnī mén vaʿde ḳılıp mén kim séni toldurġay mén ins u cīn kāfirleridin. Tolup sén **[TS-224a/1] yā** tolmay sén." Tén̄gri Taʿālā munı dégey. وَتَقُولُ Ve aytur tamuġ; هَلْ مِنْ مَزِيدٍ "Āyā hīç artuḳluḳ bardur bu istifhāmdur (2) suāl

[706] TS.[223b/12] dūzaḫġa: YA.[567b/19] dūzaḫḳa
[707] TS.[223b/13] aytıpdurlar: YA.[567b/21] aytıpdur
[708] TS.[223b/13] şānındadur: YA.[567b/21] şānıdadur
[709] YA.[567b/21] رَبَّنَا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[710] TS.[223b/23] ḳalmaydur: YA.[568a/4] ḳalmaydurur

maʿnāside yaʿnī ziyāde ḳıl. Ve Ḥaḳ Subḥāne taḳı[711] kāfir anga yiberür tā tolḳay[712] ve ḳavli oldur kim *"ḥattā yeḍeʿa'l-cebbāru ḳademeyhi* (3) *fīhā feteḳūlū ḳaṭṭ u ḳaṭ"* [713] bu ḳıdem Téngri'gedür kim uçurur dūzaḫ otın Téngri'din özge kim anıng ay köngül yā sén çıkar [714] (4) ve İmām Zāhid ve baʿżı muḥaḳḳaḳlardın ol sarıdurlar kim istifhām nefy maʿnāsidedür. Yaʿnī lā-mezīd toldum ve artuḳluḳḳa (5) sıġmaḳlıḳ yoḳtur.

31. وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ Ve yaḳīn kéltürülgen cennet لِلْمُتَّقِينَ perhīzkārlarġa غَيْرَ بَعِيدٍ tā keyddür. (6) Yaʿnī uçmaḫ alarġa yaḳīn bolġay. Yıraḳ bolmaġay.[715] Ve bu andın burun bolġay kim alarnı uçmaḫḳa iltgeyler. Ol uçmaḫnı alarġa (7) körsetürler her birining menāzil ve naʿīmini naẓarıġa kéltürürler tā leẕẕeti artḳay. Pes ayturlar;

32. هٰذَا [716] Budur (8) مَا تُوعَدُونَ olça vaʿde bérilip édingizler dünyāda ve bunı ṭayyār ḳılıp siz لِكُلِّ اَوَّابٍ her ḳaytḳuçı üçün (9) şirkdin tevḥīdḳa yā maʿṣiyyetdin ṭāʿatḳa yā ḫalḳdın ḳaytıp Ḥaḳḳ'ḳa. حَفِيظٍ Şerʿ ḥadd ve dünyā saḳlaġuçı yā emr (10) ve nehyni riʿāyet ḳılġuçı. Ve aytıpdurlar nefsni maʿṣiyyetdin asraġuçı yā muḥāfaẓat-ı rabbānī ʿahdini étküçi. Yā ol-kim (11) özining enfās ve evḳātı bile yaʿnī her nefside Ḥaḳ Taʿālā'dın ġāfil ve ẕāhil bolmaġay. Beyt: (12) dāyimā ger asrasang evḳāt ve enfāsıngnı sén yétgürü bu asramaḳdın séni sulṭānlıḳḳa bat sanga bir pend iki ʿālem içre. (13) Pes kim Téngri'din ayru hergiz çıḳmasung dem tā sang a bardur ḥayāt [717]

33. مَنْ خَشِيَ الرَّحْمٰنَ Her kim ḳorḳsa Téngri Taʿālā'dın (14) بِالْغَيْبِ yaşurun ve örtüklüg yaʿnī öz ʿamelini ḫalḳdın yaşurġay. Ve aytıpdurlar kim āşikāre ve nihānı anıng (15) bir bolġay وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ ve kéltürgey ḥaḳ sarı ḳaytḳan köngül. Yaʿnī iḳbāl ḳılġuçı ṭāʿatḳa boyun (16) tolġaġuçı nefs mütābaʿatıdın. Pes bu kişi ve emṣāliġa anıng ayturlar.

---

[711] TS.[224a/2] Ḥaḳ Subḥāne taḳı: YA.[568a/11] Ḥaḳ Subḥāne ve Taʿālā
[712] TS.[224a/2] tolḳay: YA.[568a/11] tolgay
[713] ḥattā yeḍeʿa'l-cebbāru ḳademeyhi (3) fīhā feteḳūlū ḳaṭṭ u ḳaṭ: "Ta ki Cebbar ayaklarıyla basana kadar, o zaman yeter yeter diyecek."
[714] TS.[224a/3] bu ḳıdem Téngri'gedür kim uçurur dūzaḫ otın Téngri'din özge kim anıng ay köngül yā sén çıkar: YA.[568a/12] yok
[715] TS.[224a/6] "bolmaġay" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir: YA.[568a/15] yok
[716] YA.[568a/16] اُدْخُلُوهَا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir.
[717] TS.[224a/13] Beyt: dāyimā ger asrasang evḳāt ve enfāsıngnı sén yétgürü bu asramaḳdın séni sulṭānlıḳḳa bat sanga bir pend iki ʿālem içre. Pes kim Téngri'din ayru hergiz çıḳmasung dem tā sang a bardur ḥayāt: YA.[568a/20] yok

34. اُدْخُلُوهَا[718] iningler uçmaḫḳa بِسَلَامٍ (17) emīnlik ve selāmetlıġ bile. Yā teşrīf tapıp Téngri Taʿālā ve fereşteleriniñg selāmı bile. ذٰلِكَ Bu kün يَوْمُ الْخُلُودِ (18) beḳā kündüzi cāvidāndur. Yaʿnī bu künde ölüm bolmaġay.

35. لَهُمْ Cennet ehligedür مَا يَشَاؤُنَ olça tilegeyler türlüg (19) niʿmetlerdin ve leẕẕetler eşnāfıdın. فِيهَا Ol uçmaḫda وَلَدَيْنَا ve ḳaşımızdadur مَزِيدٌ artuḳ ançadın kim (20) tilerler ve ekṣer ol sarıdurlar kim mezīddin murād reviyyetdür.

36. وَكَمْ اَهْلَكْنَا Ve köp kişilerni helāk ḳılduḳ (21) قَبْلَهُمْ alardın burun. Yaʿnī séniñg ḳavmiñgdin مِنْ قَرْنٍ her ḳarnınıñg ehlidin kim vāḳıʿ ḥasbı bile. هُمْ اَشَدُّ Alar ḳatıḳ- (22) raḳ édiler مِنْهُمْ Mekke kāfirleridin بَطْشاً ḳuvvet yüzidin ʿĀd ve Ṣemūd kibi. فَنَقَّبُوا Pes yol kittiler فِي الْبِلَادِ şehr- (23) lerde yaʿnī bardılar bāzergānlıḳḳa ve seferler ḳıldılar ve māl ve metāʿ köp ḳulġa kéltürdiler. هَلْ مِنْ مَحِيصٍ Hīç bolġay[719] (24) alarġa ḳaçmaḳlıġı ölümdin yā penāhı Téngri ḳażāsıdın hem-in kim fenā ḥükmi nāzil boldı. Hīç néme alarnıñg éligin tutmadı.

37. (25) اِنَّ فِي ذٰلِكَ Taḥḳīḳ kim olça meẕkūr boldı bu sūrede. لَذِكْرٰى Her āyine pendi ve yād étmekligidür لِمَنْ كَانَ لَهُ her kişige (26) kim bolsa anña قَلْبٌ şaġışlıḳ köngül iḫbār-ı ḥaḳāyıḳıda yā uyġatġuçı ʿaḳlı ġaflet uyḳusıdın. Süllemī -raḥmetullāh- Şiblī -ḳuddüs (27) sırruhu- naḳl ḳılur kim Ḳurān'nıñg mevʿiẓesiġa köngül kérekdür ḥāżır Ḫudāy'ġa[720] ṭurfaü'l-ʿayni ġāfil bolmaġay. اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ **[TS-224b/1] yā** kişi kim semiʿü'l-ḳāsī ḳılġay. Yaʿnī ḳulaḳ salġay ve éşitgey iʿtibār ṭarīḳı bile. وَهُوَ شَهِيدٌ Ve ol ḥāżır bolġay (2) éşitmek vaḳtide tā anıñg maʿnālerinіñg fehmin ḳıla alġay. *Lübāb*'da kéltürüptür kim ḳalbniñg ṣāḥibi ʿArab'nıñg (3) mü'minidür ve şehīd kitāb ehliniñg mü'minidür kim tanuḳlugı bardur Muḥammed -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-niñg naʿatıġa. Şeyḫ Ebu Saʿīd Ḫurrāz (4) -ḳuddise sırruhu- aytıpdur kim semiʿü'l-ḳāsī Ḳurān'nı éşitür vaḳtde andaḳ kérek kim gūyā Peyġamber'din éşitedür. Pes fehmde (5) biyikrek barsa[721] ve andaḳ bilgey kim Cibrīl'din istimāʿ ḳıladur. Pes fehmni biyikrek iltse ve andaḳ bilgey kim[722] (6) Téngri Taʿālā'dın éşitedür Şeyḫü'l-İslām -ḳuddüsullāh ruḥe- aytıpdur kim bu söz tamāmdur.[723] Ve anña Ḳurān'da tanuḳı bardur. (7) Ve ol şehīd lafẓıdur ve şehīd anı dérler kim ḥāżır bolġay aytḳuçıdın éşitgey né ḫaber bérgüçidin kim ġāyib ḫaber bérgüçidin (8) éşitür ve ḥāżır sözlegüçidin. Ve İmām Caʿfer Ṣādıḳ -

[718] YA.[568a/23] هٰذَا ayetinin üzeri kırmızı ile çizilmemiştir
[719] TS.[224a/23] bolġay : YA.[568b/2] bolġay mu?
[720] TS.[224a/27] Ḫudāy'ġa : YA.[568b/7] Ḫudāy'ġa kim
[721] TS.[224b/5] barsa : YA.[568b/13] iltse
[722] TS.[224b/5] kim Cibrīl'din iştimāʿ ḳıladur. Pes fehmni biyikrek iltse ve andaḳ bilgey kim : YA.[568b/13] yok
[723] YA.[568b/14] "tamām" kelimesi satırın üst kısmına eklenmiştir.

raḍıyallāhu ʿanh-dın menḳūldur kim mükerrer ḳılur érdim Ḳurān'nı tā vaḳti kim (9) anıng mütekellimidin éşittim.

38. وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ Ve taḥḳīḳ kim biz yarattuḳ kökler ve yérlerni. وَمَا بَيْنَهُمَا Ve olça arasıdadur alarnıng فِي سِتَّةِ اَيَّامٍ altı künde yekşenbedin şenbegeçe. وَمَا مَسَّنَا Ve yétmedi bizge (11) yaratmaḳıda alarnıng مِنْ لُغُوبٍ hīç renci ve harmaḳlıġı Yehūd ḳulınıng revvidür kim ayttılar şenbe küni istirāḥat ḳıldı. (12) Kéltürüptürler kim Ḥażret-i Peyġamber -ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem-ning mübārek rengi *"festereḥa yevme's-sebt"* [724] éşitmegidin song ḳızıl boldı. (13) ve āyet kéldi kim;

39. فَاصْبِرْ Pes ṣabr ḳıl عَلٰى مَا يَقُولُونَ olça ayturlar Yehūd yā müşriklerning sözige baʿṣ anga rīdā yā (14) her néme sening Ḥaḳḳıngda alardın vāḳıʿ bolur. Çün siḥr ve şiʿir ve cünūn kim nisbet ḳılurlar yā olça mening Ḥaḳḳımda ayturlar (15) şerīk ve veled ittiḫāẕıdın. وَسَبِّحْ Ve namāz oḳu بِحَمْدِ رَبِّكَ Perverd-gār'ıng emri bile قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ ḳuyaş (16) çıḳmasdın burun kim tang namāzı-durur[725] وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ve anıng batmasıdın burun[726] kim évlek ve ikindik- (17) dür.

40. وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ Ve kéçening baʿżısıda namāz ḳıl Ḫudāy üçün kim aḳşām ve yatḳaşuḳ namāzıdur. وَاَدْبَارَ السُّجُودِ (18) Ve namāz ḳıl secdelerning songıda. İmām Zāhid[727] Murtażī ʿAlī -raḍıyallāhu ʿanh-dın naḳl ḳılur kim; *"edbāra's-sücūd"* [728] ékki rekʿatdur aḳşām (19) namāzıdın song. Ve aytıpdurlar vitirdür yatḳaşuḳdın song yā nāfile farıżalardın song.

41. وَاسْتَمِعْ Ve (20) ḳulaḳ tut ve éşit carlamaḳnı يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ kündüzi kim carlar carlaġuçı. Yaʿnī İsrāfīl -ʿaleyhi's-selām- (21) مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ yaḳīn yérdin kökke yaʿnī ṣaḫre-i beytü'l-muḳaddes kim barça yérdin sékkiz mīl yaḳīnraḳdur (22) kökge. Ve aytıpdurlar mekān-ı ḳarīb ol maʿnā biledür kim üni anıng barça yérge yéter. Ve hīç yéridin yıraḳ (23) bolmaġay ḫaberdedür kim İsrāfīl ṣaḫrening üstide barmaḳ ḳulaḳḳa ḳoyġay ve aytḳay ay uşaḳ söngeng ler (24) ve ay bir biridin ayrılıp étler ve ay tozġan tügler Ḫudāy Taʿālā aytur kim cemʿ bolung ḳażā ve cezā üçün.

[724] festereḥa yevme's-sebt: "ve cumartesi günü istirahat etti."
[725] TS.[224b/16] namāzı-durur : YA.[568b/25] namāzıdur
[726] TS.[224b/16] batmasıdın: YA.[568b/25] tapmasıdın
[727] TS.[224b/18] İmām Ẓāhid: YA.[568b/27] İmām Ẓāhid -raḍıyallāhu ʿanh-
[728] edbāra's-sücūd: "secdelerin ardından"

42. يَوْمَ (25) يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ Kündüzi kim éşitgeyler baʿṣ ṣayḥasını Ékkinçi nefḥadur بِالْحَقِّ ol néme bile kim Ḥaḳḳ'dur yaʿnī (26) baʿṣ. Ve ayturlar éşitküçilerge kim ذٰلِكَ bu kün يَوْمُ الْخُرُوجِ gürdın çıḳar kündür.

43. اِنَّا نَحْنُ Taḥḳḳīḳ kim biz (27) نُحْـيِ tirgüzür biz kişilerni yaʿnī ölüg nuṭfeġa ḥayāt bérür biz. وَنُمِيتُ Ve öltürür biz alarnı dünyāda. وَاِلَيْنَا الْمَصِيرُ **[TS-225a/1]** Ve bizing sarıdur ḳaytmaḳlıġ alarnıng yene ḳatla kim ḥesāb üçün tirgüzür biz.

44. يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ Yādıngġa (2) kéltür kündüzni kim yarılġay yér ve yıraḳ bolġay عَنْهُمْ Ādemīler'din yaʿnī ölügler song çıḳaylar gürlardın سِرَاعاً (3) aşuḳuçılar carlaġuçılar sarı ذٰلِكَ bu tirgüzmek alarnı gürlardın حَشْرٌ cemʿ ḳılmaḳlıḳdur[729] عَلَيْنَا (4) يَسِيرٌ bizge āsān.

45. نَحْنُ اَعْلَمُ Biz dānāraḳ biz بِمَا يَقُولُونَ olça ayturlar kāfirler ḳıyāmet angarıdın ve méning ḥaḳḳımdaġı (5) iftirādın ve mekrūh sözlerning Ḥaḳḳıngda. وَمَا اَنْتَ Ve yoḳdur sén. عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ Alarġa musallaṭī kim ḳahr ve cebr bile (6) alarnı īmānġa tutḳay sén. فَذَكِّرْ Pes pend aytḳıl بِالْقُرْاٰنِ Ḳurān pendleri bile مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ kişi kim ḳorḳ- (7) ġay[730] méning vaʿīdimdin kim pend almaslar alar bile ḳorḳ-ḳuçılardın[731] özgeler.

[729] TS.[225a/3] ḳılmaḳlıḳdur : YA.[569a/11] ḳılmaḳdur
[730] TS.[225a/7] ḳorḳġay : YA.[569a/15] ḳorḳay
[731] TS.[225a/7] ḳorḳġuçılardın : YA.[569a/16] ḳorḳḳuçılardın

3.DİZİN

ʿābid <Ar. kul, köle

ʿā.+ ler 205b/02

ʿā.+ lerige 205a/27

ʿaceb <Ar. şaşılacak şey, şaşkınlık

ʿa. 213a/06, 222a/08, 223a/05

ʿa. tutar 223a/21

ʿa. tuttılar 222a/05

ʿaceze <Ar. acizler, düşkünler

ʿa.+ si 216a/12

ʿāciz <Ar. düşkün, aciz, muhtac

ʿā. 216a/12

ʿā. bolup 222b/19

ʿā.+ dürler 205a/16

ʿā. ḳalġay 222b/19

ʿā. ḳıla almaġusıdur 209a/03

ʿā. ḳılġuçı 209a/02

ʿacz <Ar. becerememe, yapamama, gücü yetmeme

ʿa. 209a/22

ḥamle-i a.+ ġa ḳılmamaḳ 204a/10

ʿaczsiz <AR.+T acz içinde olmayan

ʿa. 209a/17

aç - I. feth etmek

a.- ar 214a/10

II. açmak

a.- ar 222b/08

açıḳ öfke, kızgınlık

a. 211a/07

a.+ ḳa kéltürdi 212b/07

açıḳla - kızmak, öfkelenmek

a.- y 218b/10

açıḳlan - öfkelenmek

A.- ġaylar 218b/09

açḳān aç, acıkan, aç olan

a. YA543a/05

açḳānlıġ açlık

a.+ dın YA543a/04

ādāb <Ar. edep edepler

ā. 219a/25

ā.+ ı 206b/02

ʿadālet <Ar. adalet, doğruluk, hakka uyma, eşitlik

ʿa. 203b/11, 205a/08, 220a/09

ʿadāvet <Ar. düşmanlık

ʿa. 203a/16

Ādemī <A+F insan, kişi, insanoğlu

Ā.+ din 207a/27

Ā.+ ġa 206b/10

Ā.+ ler 205a/27, 222a/04

Ā.+ lerdin 225a/02

Ā.+ lerining͡ YA545a/06

Ā.+ lerni YA545a/01

Ā.+ lerning͡ 203b/08, YA544a/03

Ā.+ ni 206b/10, 222b/24

Ā.+ ning͡ 220b/18

Ādemī <A+F herhangi bir insan, herhangi bir kişi

Ā. 206b/14

ʿādet <Ar. görenek, alışkanlık, davranış, huy

ʿā. 222a/10

ʿā.+ ning͡ 222b/23

ʿadl <Ar. doğruluk

ʿa. 203b/11, 220a/09

ʿa. ḳılġuçılarnı 220a/08

āfāḳ <Ar. ufuklar,
ā. YA544a/03

Āferīdegār <Far. Tanrı
Ā.+ ı 204b/25
Ā.+ ıdın 210a/05, 211a/11
Ā.+ ıdur YA542b/23
Ā.+ ım YA543b/08
Ā.+ ın͡g 203a/17
Ā.+ ın͡gdın YA545b/09
Ā.+ ın͡gız 203a/07
Ā.+ ın͡gızġa YA543b/08

āfet <Ar. bela, felaket
ā.+ ler YA545a/25
ā.+ lerni YA542b/16

ʿafv <Ar. suçunu bağışlama
ʿa. 203a/05
ʿa.+ ġa 203a/03
ʿa. ḳılġaylar 202b/19
ʿa. ḳılın͡gızlar 202b/19

āgāh <Far. uyanık, haberdar, bilgili
ā. 221a/20
ā. bolun͡gızlar 203b/23
ā. émes 215a/03

aġırlıḳ hastalık
a. 219a/05

aġız ağız
a. 223a/24
a.+ ıdın 223a/19
a.+ ının͡g 223a/22

aġleb <Ar. daha kuvvetli, galip
a.+ ġa YA544a/04

aġrıḳ hastalık
a.+ ı 217a/04
a.+ ḳa 216a/14

aġuluġ zehirli
a. 217a/08

ahāli <Ar. halk, ahali
a. 215b/01

aḫas <Ar. başlıca, en önemili
a. 215a/06

aḫaveyn <Ar. iki erkek kardeş
a. 220a/12

ʿahd <Ar. ant, yemin
ʿa. 215a/13
ʿa.+ ġa 215a/08
ʿa.+ ide 215a/14
ʿa.+ ini 215a/14
ʿa.+ ini étküçi 224a/10
ʿa. ḳılıpdur 215a/15
ʿa.+ ni 215a/10

āḫir <Ar. son
ā. YA544b/05
Ā. 219a/19
ā.+ de 223a/15
ā.+ i 205a/10
ā.+ iġa YA543a/20

āḫiret <Ar. ahiret
ā. 207b/09
ā.+ de 203b/06, 203b/09, 204b/12, 205a/11, 210a/22, 213a/17, 215a/16, YA545b/05
ā.+ dedür YA544a/21
ā.+ ka 207a/16
ā.+ nin͡g 215a/07

āḫırın͡gı AR.+T. sonraki
ā. 223a/10

aḥkām <Ar. hükümler

a. 205b/14, 209b/03, 213b/05, 218a/08
A. 208b/11
a.+ ıġa 210b/05
a.+ ını 218a/10
a.+ ınıng͡ 206b/02

aḥsen <Ar. çok güzel, en güzel
a. 207a/12
a.-i ḥüsn 207a/10

aḥvāl <Ar. durumlar, haller
a. 202a/14
a.+ idin 223b/08

aḫyār <Ar. iyi ve hayırlı olanlar
a. 203b/14

aḳ ak, beyaz
a. YA545b/02

aḳ - akmak
a.- aḳuçıdur 211a/13
a.- ar 214b/04

ʿaḳabāt <Ar. korkunç olaylar, tehlikeli hadiseler ve anlar
ʿa.+ da 214b/04

aḳarsu ırmak, akarsu
a.+ lar YA543b/21

ʿāḳıbet <Ar. son, nihayet
ʿā.+ i 210b/09, YA544a/16
ʿā.+ iġa 203b/19
ʿā.+ in 205b/21
ʿā.+ leri 206a/01

ʿaḳīde <Ar. iman, dini inanış
ʿa. 215b/08
ʿa.+ lerdin 208b/23

ʿaḳl <Ar. akıl
ʿa. 210b/19, 215a/03
ʿa.+ ı 224a/26

aḳreb <Ar. en yakın, daha yakın
vaḫz-ı a. 222a/03
a.+ din 223a/03
a.+ dür 223a/03

aḳsaḳ aksak
a.+ ḳa 216a/14

aḳşām <Ar. akşam
a. 224b/17, 224b/18

aḳt <Ar. vakit tespiti
a.+ i 206b/13

aḳvāl <Ar. sözler
a. 214b/21, 223a/17

aḳżıye <Ar. hükümler
a. YA542b/09

al - I. satın almak
a.- dılar 221b/10
a.- ıp 206b/26
II. sahiplenmek
a.- ġaylar 216b/11
a.- sang͡ızlar 212a/08
a.- ur 215b/17
a.- urlar 213b/10
III. kabul etmek
a.- ġay 219b/01
a.- man 205b/27
IV. bir yerden ayırmak koparmak a.- dım 216b/02
a.- ıng͡ızlar 213b/03
a.- ıp 216b/02
a.- ur 216b/13
V. ele geçirmek feṯḥ etmek
a.- dılar 216b/27

VI. yardımcı fiil

vāžiḥ a.- dılar 204a/05

nüsḫa a.- duḳ 204a/23

fehmin ḳıla a.- ġa 224b/02

eṣḳām a.- ġay 210a/16

fedā a.- ġay 219a/20

boyunġa a.- ġaylar 220a/05

pend a.- ġaylar YA545b/12

alıġ a.- ġuçı 202a/22

pend a.- ġuçı YA543a/16

pend a.- ġuçı bolmadılar YA545b/12

fedā a.- ıng͡ızlar 210a/11

pend a.- ıng͡ızlar 203b/23

astıġa a.- ıp 217b/08

ḳıla a.- maġay YA545a/11

mālik bola a.- maġung͡ızdurlar 205b/09

ʿāciz ḳıla a.- maġusıdur 209a/03

ḫaber bére a.- mas 206a/02

pend a.- mas 203b/23

boldura a.- mas érdi 206a/19

pend a.- maslar 225a/07

ziyān yétgüre a.- maslar 213a/01

atlana a.- maslarlar édi 217a/04

al ön, karşı

a.+ ıdın 202a/27, 219a/21

ʿalāmet <Ar. alamet, belirti

ʿa.+ i 212b/14, YA544a/04

ʿa.+ ini YA543a/23

ʿa.+ ler 212b/13

ʿa.+ lerdur 202a/09

ʿa.+ leri 211b/08

ʿA.+ leri 218a/23

ʿa.+ leridin YA543a/08

alar onlar, III. çokluk kişi zamiri

a. 202b/05, 203a/17, 203a/23, 203a/25, 203b/07, 203b/10, 203b/13, 204a/03, 204a/26, 204b/02, 204b/23, 205a/10, 205b/05, 206a/14, 206a/26, 206a/27, 206b/06, 207a/27, 207b/04, 208a/03, 208a/17, 208a/26, 208a/27, 208b/02, 208b/09, 208b/17, 209a/10, 209a/11, 209b/02, 209b/04, 209b/08, 209b/13, 209b/21, 209b/24, 209b/27, 210a/03, 210a/04, 210a/20, 210a/24, 210b/01, 210b/04, 210b/17, 211b/04, 211b/24, 212a/05, 212a/21, 212a/22, 212a/24, 212b/11, 212b/25, 213a/07, 214a/07, 214b/09, 214b/16, 215a/03, 215b/25, 216a/05, 216a/26, 216b/16, 216b/23, 217a/14, 217a/27, 217b/07, 217b/16, 217b/18, 217b/19, 218a/13, 218b/02, 218b/03, 219a/08, 219a/21, 219a/23, 219b/01, 219b/11, 219b/12,

220a/02, 220a/06, 220a/13, 220a/19,
220a/22, 221b/09, 222a/14, 222a/16, 225a/07, YA542b/23, YA542b/28, YA542b/29, YA543a/11, YA543a/16, YA543a/23, YA543b/27, YA544a/12, YA544a/23, YA544a/25, YA544b/16, YA544b/21, YA545b/12, YA545b/13
a. 203b/06, 209b/20, 213b/23, 215a/18, 219a/17, 220b/14, 224a/21, YA543b/11
a.+ dın 202b/01, 202b/02, 203a/09, 203a/24, 204b/23, 204b/24, 205a/04, 206a/17, 206a/19,
207a/09, 207a/26, 208a/01, 208a/11, 208a/19, 210a/01, 210a/11, 210b/09, 211a/24, 211b/01,
213a/12, 214b/06, 215b/19, 216b/05, 217a/24, 217b/11, 217b/25, 218b/12, 219a/16, 219a/19,
219b/07, 222a/12, 224a/21, 224b/14, YA542b/16, YA543a/19, YA544a/19, YA545b/08
a.+ dın érdi 208b/11
a.+ dındur 211a/27
a.+ durlar 207a/25, 209b/05, 211a/24, 211b/02, 219a/10, 220b/04, 221b/07, 221b/11
a.+ durlar 217a/27, 219b/21
a.+ ga 211b/07
a.+ ġa 202b/19, 203a/11, 203a/12, 203a/14, 203a/15, 204a/05, 204a/19, 204b/03, 204b/12,
204b/13, 204b/14, 204b/23, 205a/16, 205b/01, 205b/06, 205b/25, 206a/13, 207a/25, 207b/03,
207b/06, 208a/10, 208a/13, 208a/16, 208a/19, 208a/27, 208b/02, 208b/21, 209a/09, 209a/12,
209a/22, 209a/24, 209a/26, 209b/15, 209b/27, 210a/04, 210a/22, 210a/25, 210b/03, 210b/10,
210b/13, 210b/26, 211a/26, 211b/05, 211b/09, 211b/24, 212a/02, 212a/03, 212a/07, 212a/23,
212a/25, 212b/14, 212b/27, 213a/02, 214a/05, 214a/09, 214b/08, 214b/15, 214b/22, 215b/14,
216a/22, 216b/09, 216b/10, 217a/16, 217a/18, 217a/25, 218b/10, 218b/11, 219a/24, 220b/27,

221b/12, 222a/05, 222a/15, 222b/18, 223b/24, 224a/06, 224a/24, YA543a/03, YA543a/11, YA543a/14, YA543a/15, YA543a/24, YA543a/29, YA543b/25, YA544a/04, YA544a/06, YA544a/13, YA544b/15, YA545b/13
a.+ ġa 206b/06, 210b/14, 218b/21, 225a/05
a.+ ġadur 202a/26, 202b/03, 205a/15, 210b/02, 211a/10, 212a/03
a.+ ġadur 202b/06
a.+ ḳa 209a/23
a.+ nı 203a/27, 203b/06, 204b/01, 205a/24, 205b/02, 206a/25, 207b/19, 208a/27, 208b/01, 208b/17, 209a/08, 210a/08, 210a/09, 210a/23, 210b/15, 211b/27, 212a/13, 212a/14, 212a/27, 212b/13, 212b/14, 212b/15, 213a/09, 214b/15, 214b/22, 215b/04, 215b/17, 216a/05, 216b/13, 217a/16, 217a/21, 217a/22, 217b/06, 217b/07, 217b/08, 217b/11, 217b/15, 218a/14, 218a/23, 218b/10, 218b/12, 220a/02, 224a/06, 224b/27, 225a/03, 225a/06, YA543a/27, YA543b/13, YA544a/12, YA544a/25
a.+ nıng̃ 202a/08, 202a/27, 202b/01, 203a/12, 203a/17, 203a/21, 203a/25, 203b/08, 203b/25, 203b/27, 204a/07, 204a/16, 204a/19, 204b/01, 205a/07, 205a/19, 205a/20, 205a/25, 206a/04, 206a/14, 206a/15, 207a/10, 207a/11, 207a/12, 207a/13, 207b/03, 207b/06, 208a/03, 208a/05, 208a/08, 208a/11, 208a/12, 208a/13, 208a/19, 208a/20, 208a/22, 208b/03, 208b/04, 208b/10, 208b/17, 209a/06, 209a/19, 209b/09, 209b/22, 209b/26, 210a/01, 210a/02, 210a/05, 210a/06, 210a/08, 210a/21, 210a/23, 210a/24, 210a/25, 210b/03, 210b/06, 210b/09, 210b/13, 210b/18, 211a/11, 211a/21, 211a/23, 211a/27, 211b/02, 211b/09, 211b/17, 211b/27, 212a/14, 212a/16, 212a/25, 212b/03, 212b/04, 212b/05, 212b/10, 212b/11,

212b/12, 212b/14, 212b/24, 213a/01, 213a/03, 213b/23, 214a/17, 214a/23, 214b/06, 214b/22, 215a/08, 215a/10, 215a/24, 215a/25, 216a/06, 216b/08, 216b/15, 216b/25, 217a/03, 217b/04, 217b/09, 217b/12, 218a/24, 218a/25, 218b/01, 218b/03, 219a/10, 219a/11, 219a/24, 219a/27, 219b/05, 219b/06, 221a/02, 221b/06, 222a/06, 222a/07, 222a/10, 222a/11, 222a/14, 222b/17, 222b/21, 223a/22, 224a/24, 224b/10, 224b/11, 225a/01, YA542b/22, YA543a/20, YA543b/24, YA543b/25, YA544a/13, YA544b/10, YA544b/19, YA545a/10, YA545a/15, YA545b/14

a.+ nıŋ͡g 202a/27, 203a/25, 207a/06, 212a/03, 212b/05, 219a/21

ʿalāyiḳ <Ar. ilgiler, ilişkiler, alakalar

ʿa. 223a/15

aʿlem <Ar. bilgililer

a. 211b/12

ʿālem<Ar. dünya, cihan

ʿā. 213b/15, 224a/12

ʿā.+ da 207a/06

ʿā.+ de 203b/05

ʿā.+ iġa 203b/04, 211b/12

ʿā.+ ler 218b/08

ʿā.+ lerġa 209a/06

ʿā.+ lerniŋ͡g 204b/26

ʿā.+ niŋ͡g 216b/13, YA544a/27

alıġ yarar, fayda, menfaat

a. alġuçı 202a/22

alın - fet olunmak, feth edilmek, ele geçirilmek

a.- dı 217a/02

ʿalī <Ar. kendi

ʿa. 213a/27, YA545a/06

ʿālī <Ar. ulu, yüce

ʿā.+ larıġa YA544a/13

ʿālim <Ar. ilim sahibi, bilgili

ʿā.+ leridin 206a/06, 211a/23

ʿā.+ leriġa 203a/12

ʿaliyy<Ar. yüksek, büyük, meşhur

ʿatebe-i ʿa.+ si 218a/22

almaḳ : yardımcı fiil

ögüt a. 211b/10

pend a. 211b/10, 222a/25, YA543a/14

mīs̱āḳ a.+ da 209b/06

fedā a.+ ı 210a/11

köŋ͡gül a.+ ı 210b/07

pend a.+ ı 211b/09

alt üst karşıtı, alt

a.+ ıda 202b/23

altı altı sayısı

a. 206b/13, 206b/16, 224b/10, YA544b/13

altınçı altıncı

a. 213b/13, 215b/18

altun altın

a. 219a/13

a.+ dur 219a/13

a.+ nı 219a/12

ʿām <Ar. yaygın, genel, umumi

ʿā. tutḳaylar 204a/17

ʿā.ü'l-ramād YA543a/07

aʿmāl<Ar. amaller, işler

a.+ ining 207b/03

ʿamel<Ar. iş, niyet

ʿa. 203b/13, 206b/24

ruḥ-ı ʿa.+ de YA544a/09

ʿa. éter érdingizler 204a/20

ʿa.+ i YA543b/28, YA544a/05

ʿa.+ iġa 203b/15, 212b/09

ʿa.+ im 219a/06

ʿa.+ ini 224a/14

ʿa.+ ining 204a/24, YA543b/29

ʿa. ḳıl 203a/21

ʿa. ḳılayım 206b/24

ʿa. ḳılıpdurlar 207b/02

ʿa. ḳılur érdiler 206b/09

ʿa.+ ler 204a/27

ʿa.+ ler ḳıldılar 203b/07

ʿa.+ leri 207a/10

ʿa.+ lerin 210a/21

ʿa.+ lerini 209b/22, 210b/03, 210b/06, 212b/10

ʿa.+ lerining 204a/19, 204a/26, 213a/03

ʿa.+ leringiz 218b/26, 218b/27

ʿa.+ leringizni 204a/22, 213a/06

ʿa.+ ning 203a/06, 206b/01, 210b/03

ʿamīm <Ar. genel, umuma ait, yaygın

ʿa. 206b/21, 214a/17

ammā <Ar. ama, lakin

a. 204b/02, 213b/21, 218a/16, YA543a/10, YA543a/20, YA545b/14

A. 213a/10

ʿan <Ar. kendi, özü

ʿa. 213a/27

ana anne

a. 207a/04, 207a/08, 207a/16

a.+ dın 221a/05

a.+ mġa 206b/22

a.+ sı 206b/11, 206b/23, 207a/19

a.+ sıġa 206b/10, 207a/24

a.+ sının 206b/16

ança öylece

a. 209a/12

a.+ dın 224a/19

anda orada

a. 202b/09, 203a/17, 203b/04, 203b/24, 204b/10, 204b/11, 204b/21, 205a/10, 205a/12, 205a/17, 205b/12, 205b/23, 206a/17, 206b/08, 207a/07, 207b/26, 211b/26, 213a/10, 214a/19,

214a/20, 214b/05, 217a/07, 222a/23, 222b/04, YA543b/17, YA544a/14, YA544b/09, YA544b/12, YA545a/25, YA545b/03

A. 208b/07, 217a/05

a.+ dur 208a/07

andaḳ öylece, o şekilde

a. 202a/02, 202b/20, 209a/07, 210b/18, 211a/12, 213b/11, 216b/06, 218b/25, 220b/19, 220b/20, 220b/25, 221a/08, 222b/05, 223a/03, 223a/14, 224b/04, 224b/05, YA542b/01, YA542b/20, YA543a/23

a. 203b/04, 203b/16, 204b/15, 205b/21, 208a/13, 208b/22, 209a/09, 209b/15, 213b/24, 214b/18, 219a/12, 220a/27, 221a/10, 221a/11, 221a/12, YA543a/02, YA543a/08, YA544a/04, YA545a/18

a.+ dur 215b/26

a.+ dur 222b/05

a. émesdür 222a/14

andın ondan

a. 202b/14, 202b/17, 202b/22, 202b/25, 203a/15, 203b/17, 205a/06, 205a/13, 205a/23, 205b/05, 205b/19, 205b/27, 206a/06, 206b/01, 206b/25, 207b/18, 208b/20, 209a/08, 209a/12, 209a/25, 210b/06, 211a/25, 211b/20, 212a/21, 213a/18, 213b/11, 214a/13, 214b/01, 214b/09, 215a/25, 216a/16, 216a/27, 216b/27, 217a/02, 217a/24, 217b/02, 218a/23, 218b/16, 218b/17, 219a/15, 220b/15, 220b/24, 221a/11, 221a/13, 221a/14, 221b/23, 222a/03, 222a/05, 223a/05, 223a/27, 223b/07, 223b/19, 224a/06, YA542b/16, YA542b/17, YA543a/10, YA543b/28, YA544a/16, YA544a/24, YA544a/26, YA544b/14

A. 212a/23, 212b/27, 213b/20, 214a/05, 217a/01, 217a/03, 217b/11, 220a/23, YA543b/09

aṅga ona

a. 202a/20, 202a/23, 202a/24, 202a/27, 202b/09, 203a/03, 204a/25, 205b/09, 205b/22, 206a/03, 206a/08, 206a/10, 206a/27, 206b/19, 208a/07, 208a/23, 208b/25, 209a/03, 209a/04, 209a/18, 209a/19, 209a/20, 210a/24, 210b/20, 211a/11, 211a/12, 211b/15, 211b/21, 212b/09,

213a/26, 214a/05, 214a/16, 214a/17, 214b/26, 215a/15, 215a/16, 216a/26, 217a/10, 217a/11, 217a/26, 217b/25, 218b/18, 218b/19, 218b/23, 219a/06, 219b/26, 220b/07, 220b/21, 221b/15, 221b/23, 222a/20, 222b/20, 222b/21, 223a/01, 223a/02, 223a/26, 223b/08, 223b/09, 223b/23, 224a/02, 224a/26, 224b/06, 224b/13, YA542b/05, YA542b/15, YA543a/16, YA543a/17, YA543b/18, YA543b/26, YA543b/27, YA543b/29, YA544a/02, YA544a/21, YA544b/21, YA545a/10, YA545a/19, YA545a/22

a.+ dur 203a/07

a.+ dur 204b/26

a.+ durlar 206b/15, 209a/06, 209a/09, 210a/14, 216b/20, YA542b/07, YA544a/04

a.+ dur 202b/14

an͡gar ona, ona doğru

a. 205b/14, 208a/21, 212a/24

a.+ ıdın 225a/04

anı onu

a. 202a/22, 202a/25, 202b/17, 203a/02, 203a/14, 203b/15, 203b/18, 203b/23, 205b/07, 205b/22, 206a/23, 206b/25, 207a/16, 208b/09, 208b/22, 209a/17, 212b/12, 212b/18, 213a/27, 213b/10, 213b/23, 214a/25, 214b/25, 216a/16, 216a/18, 216b/11, 217a/11, 217b/01, 218b/01, 218b/25, 219a/04, 219b/18, 220b/04, 220b/24, 222a/02, 222a/13, 222a/17, 222a/19, 222a/20, 222b/14, 222b/25, 223a/13, 223a/19, 223a/27, 223b/03, 223b/15, 223b/18, 224b/07, YA542a/29, YA542b/04, YA542b/15, YA544b/02, YA545a/16

A. 205a/14, 205a/22, 216a/24, 220b/23, 222a/13

anın͡g onun

a. 202a/07, 202a/13, 202a/18, 202a/22, 202a/25, 202b/04, 202b/06, 202b/07, 202b/08, 203a/01, 203a/06, 203a/07, 203a/14, 203a/16, 203a/20, 203b/01, 203b/12, 203b/14, 203b/19, 203b/20, 203b/21, 203b/26, 204a/03, 204a/13, 204a/21,

204a/27, 204b/01, 204b/05, 204b/13, 204b/15, 204b/17, 204b/19, 204b/20, 204b/27, 205a/12, 205a/14, 205a/22, 206a/16, 206a/18, 206b/10, 206b/12, 206b/18, 206b/25, 207a/03, 207a/15, 207a/19, 207a/22, 207b/14, 207b/19, 207b/25, 207b/26, 208a/10, 208b/12, 208b/26, 209b/02, 210a/26, 210b/11, 210b/14, 210b/19, 210b/20, 210b/22, 210b/25, 210b/27, 211a/01, 211a/02, 211a/04, 211a/05, 211a/06, 211b/01, 211b/06, 211b/08, 211b/12, 211b/15, 212a/12, 212a/16, 212a/17, 212a/20, 212b/07, 212b/09, 212b/10, 212b/16, 212b/23, 213a/02, 213a/10, 213a/21, 213b/02, 213b/03, 213b/23, 214a/15, 214a/16, 214a/27, 214b/06, 214b/08, 214b/10, 214b/13, 214b/18, 214b/24, 214b/25, 214b/27, 215a/01, 215a/04, 215a/05, 215a/11, 215a/12, 215b/09, 215b/12, 215b/22, 216a/16, 216a/18, 216a/19, 216a/24, 216b/02, 216b/18, 217a/08, 217b/02, 217b/03, 217b/07, 217b/12, 217b/24, 217b/25, 218a/09, 218a/13, 218a/18, 218a/19, 218a/20, 218a/21, 218b/07, 218b/16, 218b/22, 218b/23, 219a/12, 219a/21, 219b/02, 219b/03, 219b/15, 219b/23, 219b/24, 220a/14, 220b/02, 220b/14, 221a/03, 221a/18, 221b/03, 221b/07, 221b/17, 221b/18, 222a/02, 222b/01, 222b/02, 222b/07, 222b/15, 222b/25, 222b/27, 223a/01, 223a/06, 223a/20, 223a/21, 223a/22, 223a/25, 223b/02, 223b/03, 223b/04, 223b/09, 223b/10, 223b/17, 223b/18, 224a/03, 224a/14, 224a/16, 224b/02, 224b/09, 224b/16, 224b/22, YA542b/02, YA542b/08, YA542b/14, YA542b/29, YA543a/16, YA543a/17, YA543b/04, YA543b/05, YA543b/12, YA543b/14, YA543b/15, YA543b/28, YA543b/29, YA544a/01, YA544a/02, YA544a/15,

YA544a/19, YA544a/20, YA544a/27, YA544b/02, YA544b/03, YA544b/04, YA544b/08, YA544b/13, YA544b/14, YA544b/28, YA545a/12, YA545a/17, YA545a/18, YA545a/23, YA545b/05, YA545b/12

a. 202b/16, 206a/06, 207a/02, 207b/14, 213a/24, 214b/23, 218a/23, 221a/02, 222b/16, YA543b/01, YA544a/12, YA544a/19, YA544a/27

ant ant, yemin

a. 202a/03, 205a/03, YA542b/03

a. bérdiler YA543a/22

a. içer 221b/13

a. içerler 209a/25

a. içtiler 221b/12

ara ara, arasında

a. 203a/17, 203a/18, 203b/12, 205b/13, 206a/07, 206b/01, 210a/14, 216a/25, 219b/01, 219b/25, 220a/02, 220a/06, 220a/12, 220a/13, YA543a/05, YA545a/06

a.+ da YA544b/11

a.+ da ḳılsa 215b/13

a.+ dur 219b/14, YA542b/23, YA544b/28

a. érdi 207b/16

a.+ larıda 218a/14

a.+ sıda 202b/16, 203a/10, 203a/17, 207a/13, 213b/25, 213b/26, 220b/17, 221b/22, YA543b/18

a.+ sıdadur 205a/07, 224b/10

a.+ sıdın 209b/11

a.+ sıġa 216b/23, 219b/06

ārām <Far. durma, eğlenme, dinlenme

ā. 214a/22, 217b/20

ārāmgāh <Far. dinlenme yeri veya bekleme yeri

ā. 211b/22

ā.+ dur 210b/23

ārāmlıġ **<Far.** +T. dinlenmelik beklemelik yer

ā. 216b/09

ārāste<Far. süslenmiş bezenmiş

ā. 222a/24, YA543b/22

ā. boldı 215b/05

ā.+ dürler 207a/06, 211a/01

arāyiş<Far. süs, bezek.

a. béripdür 211a/01

a'rāż <Ar. işaretler

a. ḳılsan͡gızlar 212a/11

arıġ temiz, hayırlı

a. 210b/16, 219a/13

arıġ su yolu, ark

a. 211a/12, 211a/13

a.+ lar 210b/17, 214b/05, 216a/17

a.+ lardur 211a/04, 211a/06, 211a/07, 211a/08

a.+ larnın͡g 210b/17

arıġ duru, saf, temiz

a. 219a/13

a. ḳılmaḳ 219a/12

arıġlıḳ duruluk, saflık, temizlik

a.+ ı 213a/21

arıt- arıtmak temizlemek

a.- ḳay 223a/14

ārī <Far. evet

ā. 209a/14, 209a/21, 209a/25

ʿārif <Ar. bilgili

ʿā. 211a/13

arḳa arka

a. 208a/10

a. ḳıldılar YA543a/16

a.+ larıġa 212b/05

a.+ larını 217a/15

a.+ n͡gızını 216a/09

a.+ sıda édi 214a/16

a.+ sıdın 216b/02

a.+ sıġa 216b/01

arpa arpa

a. 222b/02

ʿarṣa <Ar. yer, toprak

ʿa.+ sıda 222b/06

ʿa.+ sıġa 223b/03

art - artmak, çoğalmak, fazlalaşmak

a.- ḳay 207b/06, 224a/07

artmaḳ artmak

a.+ ıda 211b/06

artuḳ fazla, çok

a. 204a/22, 223a/14, 224a/19

a. bolġumızdur 203b/04

a. bolmaḳlıġı 203b/14

a. bolur YA542b/13

a.+ dur 206a/20

a. édiler YA544a/06

a. ḳılur 211b/05

a.+ sı 217b/13, 218a/23

artuḳluḳ fazlalık, çokluk

a. 207b/04, 220a/02, 224a/01

a.+ ḳa 224a/04

artur - arttırmak, fazlalştırmak

a.- ġaylar 212a/26, 214a/24

a.- ġaylar 214a/24

a.- ġuçı 222a/24

a.- up YA544b/16

ʿarż <Ar. sunma

ʿa. étilgeyler 207b/05

ʿa.+ ġa YA544b/22, YA544b/23

ʿa. ḳılġaylar 207b/05

ʿa. ḳılılġaylar 209a/22

ʿa. ḳılmaġay 219b/15

ʿa. ḳılurlar 209a/23

ārzū <Ar. istek, dilek.

ā. ḳılurlar YA545b/04

ā.+ larıġa 203a/21

ā.+ larını 211a/02

ā.+ sı 203b/17

ā.+ sının͡g 203a/25

ārzūlamak <AR.+T. İstemek, dilemek

ā.+ ıdın YA545b/05

ʿaṣā <Ar. değnek, sopa

ʿa. YA543b/16, YA543b/18

ʿaṣabiyyet <Ar. öfkeli ve sinirli olma durumu

ʿa. 217b/19

āsān <Far. kolay
ā. 225a/04
ā. ḳıldı 212a/24
ā. ḳılduk YA545b/11
āṣār <Ar. eserler
ā. 208b/06, YA544a/26
ʿasel <Ar. bal
ʿa.+ i 211a/15
aṣḥāb <Ar. sahabeler, sahipler
a. 205b/25, 213b/22, 214a/06, 218b/10
a.-ı ḫavāṣıdın 218a/16
a.+ dın 220a/23
a.+ ı 212a/05, 222b/14
a.+ ıdurlar 209b/07
a.+ ınıng͡ 206a/18, 215b/05
a.+ nıng͡ 213b/17
asıġ yarar, fayda
a.+ ıng͡ız 202b/12
ʿāṣī <Ar. isyan eden, asi
ʿā. bolmaġaylar 210a/02
aṣl <Ar. asıl, kök, öz
a.+ dın 220a/11
a.+ ıġa 221a/09
aṣlī <Ar. birincil, asıl
a. 223a/14
aṣliye <Ar. asli, birincil
fıṭrat-ı a.+ ġa 211a/16
asra - korumak
a.- ġay 211b/16
a.- ġuçı 223a/20, 224a/10
a.- sang͡ 224a/12
asramaḳ korumak
a.+ dın 224a/12
asru çok, fazla
a. 204b/24, 205b/08
ast alt, aşağı
a.+ ıda 208a/10, 211a/14
a.+ ıdın 216a/17
a.+ ıġa alıp 217b/08
ʿaşāyir <Ar. aşiretler, kabileler, göçebeler
ʿa.+ dür 221a/14
ʿa.+ġa 221a/07
ʿāşıḳ <Ar. aşık, seven
ʿā.+ durur 218b/01
tanuḳ-ı ʿā.+ ḳa 218a/27
āşikāre <Far. belli, açık, meydanda
ā. 204b/02, 205b/06, 206a/01, 213b/26, 224a/14, YA543a/15
ā. Aytmang͡ızlar 218b/23
ā. Bolġay 212b/24
ā. Érdi YA544a/14
ā. Ḳıldılar 214a/09
ā. Oḳumaḳ 218b/23
ā. Tuttı YA542b/30
aşuḳ - acele etmek
a.- ḳuçılar 225a/03
a.- mang͡ızlar 207b/24, 218b/17, 219b/13
a.- up 209b/11
a.- ur 208a/01
a.- ur érding͡izler 208a/07
aşuḳmaḳlıġ acelecilik
a. 209b/12
a. körsetmegil 219b/05
a. körsetür érdiler 205b/25
at ad, isim

a. 218b/25, 221a/10

a. étilgen 205a/09

a.+ ı 209b/09, YA544a/27

a.+ ıdur 208b/12, 216b/10, 220b/02, 221b/25, 222a/02

a.+ ıdurlar 202a/02

a.+ ları 208b/10, 222a/13

ata ata, baba

a. 206b/10, 206b/22, 206b/23, 207a/04, 207a/19, 207a/24, 221a/05

a.+ dı 208b/17

a.+ ġa 207a/08

a.+ larımız 217b/18

a.+ larımızını 204a/08

a.+ larının͡g 203a/22

a.+ ların͡gızının͡g 204a/11, YA542b/27

a.+ larmızını YA544a/18

a.+ sıġa 207a/16

ʿatebe <Ar. eşik, basamak

ʿa.-i ʿaliyysi 218a/22

atlan - at binmek, atlanmak

a.- a almaslarlar édi 217a/04

atlıġ adlı, isimli

a.+ durlar 217a/25

a. érdiler YA544b/04

ʿaṭā <Ar. af, bağışlama

ʿa. ḳılduḳ 203a/12

ʿa. ḳılmaġay 211b/21

av av

a.+ ı 202b/11

ʿavām <Ar. herkes, halk

ʿa.+ ġa YA542a/30

āvāz <Ar. ses, seda

ā.+ ı 218a/21

āvāze <Far. yüksek ses

ā.+ si 216a/24

ay ey (ünlem)

a. 202b/13, 202b/18, 203a/03, 204b/06, 205a/12, 205b/16, 206a/02, 206b/16, 206b/20, 207b/22, 208a/15, 208a/24, 208b/19, 208b/24, 209b/01, 210a/07, 210a/26, 212a/07, 213a/04, 213a/11, 213a/23, 214a/26, 216b/12, 217b/16, 218b/15, 218b/20, 219b/08, 220a/17, 220b/05, 221a/04, 221b/26, 223a/05, 223a/07, 223a/08, 223a/24, 223b/18, 224a/03, 224b/23, 224b/24, YA542b/02, YA542b/24, YA543a/12, YA543b/07, YA544b/11

a.+ dur 206b/12

ay I. ay, kamer

a. 211b/08, 222b/09

II. yılın bölümü, ay

a. 206b/13

ay - söylemek

a.- maydur 218a/16

Āyā <Far. acaba, şüphe ve soru anlamı veren edat

ā. 203b/05, 207b/22, 209a/20, 209b/17, 211b/06, 212a/07, 220b/15, 220b/22, 221a/03
ā. 203b/15, 203b/23, 204b/03, 207a/17, 209a/17, 209a/24, 210b/07, 210b/26, 211a/19, 212a/15, 221b/13, 222a/08, 222a/18, 222b/18, 223b/26, 224a/01, YA544a/21

ayaḳ ayak
a. 207b/12, 207b/13

ʿayāl <Ar. bir kimsenin bakmakla yükümlü olduğu kişiler, aile, eş
ʿa.+ imiz 221a/22

ʿayb <Ar. ayıp, kusur, hata
ʿa.+ ını 220a/23
ʿa. ḳılmaŋ͡gızlar 220a/24
ʿa. ḳılsa édi 211a/22
ʿa. ḳılur 220a/25

ʿaybsız <AR.+T. ayıbı olmayan
ʿa. 222a/21

āyendegī <Far. gelen, gelecek
ā.+ de 221a/02

āyet <Ar. Kur'an sözleri, ayet, delil
ā. 202b/18, 205b/25, 206a/07, 206a/13, 206b/16, 207a/23, 209a/20, 212b/17, 213a/10, 214a/13, 217a/22, 218b/10, 219a/03, 219b/08, 220b/17, 220b/18, 221b/12, 223b/12, 224b/13
Ā. 203b/05, 205b/22, 216a/13, 217b/27, 219a/08, 219a/20, 221a/04, 221b/12, 222a/11, 223a/16
ā.-i ḳıtāl 203a/05
ā.+ dedür 207a/15
ā.+ ini 209a/14, 220b/18
ā.+ iniŋ͡g 202b/26
ā.+ ler 202a/10, 202a/16, 203a/13, 208a/25
ā.+ leri 204a/05, 205b/05
ā.+ leridin 202a/24
ā.+ leridür 202a/16
ā.+ leriġa 202b/05, 208a/22
ā.+ lerim 204b/03
ā.+ lerin 203b/20
ā.+ lerini 202a/20, 204b/04, 204b/19
ā.+ ni 202b/24, 202b/25, 203a/02, 203a/03, 220b/18
ā.+ niŋ͡g 202b/20, 202b/24, 205b/20, 206a/08, 213b/11, 220b/16
Ā.+ niŋ͡g 216a/04
ā. yiberdi 212a/21, 219b/27, 220a/16

ʿayıbla- <AR.+T. ayıplamak, kınamak
ʿa.- maḳ 221a/06

ayır - ayırmak
a.- ġanı YA544a/14
a.- ıp YA542b/10

ayırmaḳ ayırmak
a.+ ınıŋ͡g 206b/12

ʿāyid <Ar. ait, özgü, yaraşır
ʿā. 214b/26

ʿāyiḳ <Ar. mani olan, geciktiren, engelleyen
ʿā. 207a/25
ʿā. édi 207a/24
ʿayn <Ar. göz
ṭurfa-ül ʿa.+ i 224a/27
ʿāynā <Ar. iri ve güzel gözlü
ʿā.+ sı YA545b/03
ayrıl - I. seçilip ayrılmak
a.- ġay 221a/10
a.- ur YA545a/05
a.- urlar 221a/10
II. uzaklaşıpayrılmak
a.- sa érdiler 217b/14
III. ayrışmak
a.- ıp 224b/24
ayrılmaġlıḳ ayrılık
a. YA545a/05
ayru ayrı
a. 224a/13
ayt - I. söylemek
a.- adur 220b/18
a.- ar 204a/24
a.- arlar 218a/23
a.- ġuçılar 204a/08, 205a/20
a.- ıl-ur érdi 204b/06
a.- ıŋ͡gızlar 221a/27, YA545a/19, YA545a/22
a.- ıp 212a/02
a.- ıpdur 205a/02, 205b/08, 206b/02, 209a/16, 209b/05, 211a/15, 212b/17, 214a/14, 214a/16, 215a/05, 215b/24, 218b/10, 219a/11, 221b/22, 222a/01, 222b/26, 223a/01, 224b/04, 224b/06, YA543a/05, YA543b/27, YA544a/03
a.- ıpdurlar 202b/08, 203a/05, 203a/11, 204a/17, 204a/25, 206a/04, 206b/14, 208b/12, 208b/27, 209a/12, 209b/10, 211a/12, 214a/10, 214b/26, 215a/13, 216a/04, 217b/13, 218a/10, 219a/01, 221a/15, 221b/25, 222b/27, 223b/07, 223b/12, 224a/10, 224a/14, 224b/19, 224b/22, YA542b/01
a.- ıpdurlar 206b/23, 218a/02, 218b/25
a.- ḳay 213a/20, 218a/12, 223b/25, 224b/23
A.- ḳay 209a/26, 223b/17
a.- ḳaylar 204a/07, 204a/19, 204b/14, 205b/03, 207b/06, 209a/24, 215b/15, 215b/25, 220b/21, YA543a/12
a.- ḳaylar 205b/05, 211a/26
a.- ḳaylar: 204b/03
a.- ḳıl 202b/18, 205b/26, 207b/15, 214b/23
a.- ḳıl 204a/11, 205a/12, 205b/08, 205b/16, 206a/02,

215a/25, 215b/22, 215b/27, 221a/25,
221b/12, 221b/17
a.- ḳuçıdın 224b/07
a.- ḳuçılar 221b/11, YA544a/18
a.- ḳuçıları 203b/25
a.- ḳusıdurlar 215b/15
a.- maġay 204b/23
a.- man͡gızlar 221a/26
a.- maydur 220b/18
a.- salar 211b/12, 220b/21
a.- salar érdi 212a/06
a.- tı 202b/24, 203a/03, 205a/19, 205a/21, 207a/16, 208a/06, 209a/07, 209a/14, 211b/01,
213b/10, 213b/17, 214a/04, 214a/21, 216b/03, 216b/04, 216b/25, 217b/07, 218b/09, 219a/04,
219a/06, 219a/07, 219b/05, 219b/07, 220a/21, 220a/23, 220a/26, 220b/13, 220b/14, 220b/17,
221a/24, 222a/10, YA542b/20, YA543b/14, YA544b/09, YA544b/24
a.- tı 206b/20, 207b/24, 209a/14, 220b/16
a.- tılar 203b/03, 203b/23, 204a/01, 205b/20, 206a/14, 206a/18, 206a/27, 208b/22, 212a/26,
212b/01, 215b/20, 216b/25, 217b/18, 217b/26, 220b/14, 222a/06, 222a/08, 224b/11, YA543a/17,
YA544b/05, YA544b/08, YA544b/11, YA544b/16
a.- tılar 207b/21, 208b/14, 208b/18, 220b/17, 221a/24, YA544b/09
a.- tılar: 208a/05
a.- ur 203b/03, 207b/14, 210a/15, 211a/19, 212b/23, 214b/14, 216b/01, 216b/06, 217a/12,
217b/22, 218a/12, 218a/25, 218b/22, 222b/10, 222b/20, 223a/22, 223b/09, 223b/25, 224a/01,
224b/24, YA542b/30, YA543a/14, YA544a/01, YA545a/15
a.- ur 223b/16, 223b/20
a.- ur érdi 202b/27, 207a/21, 211a/23, 213b/11, YA545a/20
a.- ur érdiler 204a/09, 206a/22, 207a/20, 211b/01, 212a/20, 221a/21
a.- ur érdin͡gizler 204b/08
a.- urlar 202b/24, 203a/22, 204a/04, 205b/07, 206a/21, 207b/16, 208b/11, 211b/23, 213b/11,
215a/19, 215b/26, 216b/05, 221b/24, 222a/02, 223a/26,

223b/01, 224a/07, 224a/16, 224b/13,
224b/14, 224b/26, 225a/04, YA542b/02, YA543a/02, YA543a/07, YA543a/11, YA544a/15
a.- urlar 207a/23, 208b/21, 209a/25, 215a/23, 219a/13
II. yardımcı fiil
yalġan a.- ġuçıġadur 202a/19
cīnn a.- ġuçılardın 207b/24
bang-ı namāz a.- ḳay 221a/03
söz a.- ḳay 218b/17, 223a/22
şükr a.- ḳay 206b/20
pend a.- ḳıl 225a/06
yalġan a.- ḳuçı 219b/09
cīnn a.- ḳuçılar 221b/19
āşikāre a.- man͡gızlar 218b/23
söz a.- man͡gızlar 218b/16
cīnn a.- tı 220b/15
müfterī a.- ur 205b/13
söz a.- ur 219a/05
söz a.- ur 204a/21
söz a.- ur érdi 219a/03
bang-ı namāz a.- urlar 219b/07
söz a.- urlar 219a/10
aytıl - söylenmek, zikredilmek, anılmak
a.- dı 209b/16, YA542b/03
a.- ġuçı YA543a/15
aytmaḳ I. söylemek
a. 202b/26
a.+ dın 216a/23
a.+ ın 220b/02
II. yardımcı fiil
ġıybet a.+ dın 221a/01
ayur - ayırmak
a.- dı 223b/14
az I. az, çok karşıtı
a. 203b/14
a. bolmaġay 213b/03
a. bolur 223a/14
a.+ ı 213a/18
a. ḳılmaġay 221b/03
II. kıtlık
a. YA543a/19
ʿazāb <Ar. azap, işkence
ʿa. 202a/27, 202b/06, 202b/20, 207a/25, 207b/24, 208a/18, 208a/23, 208b/02, 209a/03, 209a/24, 209b/17, 216a/21, YA543a/11, YA543a/15, YA545a/23, YA545b/09, YA545b/15
ʿa. 202a/19
ʿa.-ı derdlig 216a/11
ʿa.-ı ġālib YA542b/30
ʿa.-ı mü'ellem 217b/15
ʿa.+ dın 205b/10
ʿa.+ dın 207b/23, 208a/04, 209a/01, 209b/14, 222b/18, YA544a/08
ʿa. étmegige 208a/01, 209b/13
ʿa.+ ġa 202a/23, 223b/16
ʿa.+ ı 202b/04, 204b/13, 208a/07, 209a/06, 216a/21, YA544a/09
ʿa.+ ı 216a/18

ʿa.+ ıdın 202b/02, 203a/23, 206a/01, 207b/15, 207b/21, 208a/20, 214b/19, 220a/14, YA542b/15, YA545a/17
ʿa.+ ıdur 216a/19
ʿa.+ ımızdın YA545a/08
ʿa.+ ın 207b/10, 210b/10, YA545b/08
ʿa. ḳılġay 214b/10, 223b/24, YA545a/11
ʿa. ḳılmaġay 205a/03
ʿa. ḳılmaḳdın 209a/03
ʿa. ḳılur érdiler 206b/26
ʿa. ḳılur érdük 217b/15
ʿa. ḳılur 215b/13, 216a/18
ʿa. ḳılur 216a/11
ʿa. kötergendin YA543a/13
ʿa.+ lardın 210b/14
ʿa.+ nı 202b/03, 209a/27, YA543a/12, YA543a/19, YA545a/19
ʿa.+ nıng͡ 202b/06
ʿa.+ nıng͡ 204b/18
ʿa. tartġıl YA545a/22

ʿaẕābī <Ar. öyle bir azap
ʿa.+ dur YA542b/30

āzād <Ar. özgür, hür
ā. étin͡gizler 210a/10
ā. ḳıldı 217a/22, 219a/20
ā. ḳıldılar 206b/26
ā. ḳılur érdin͡g 219a/24

ʿaẓamet <Ar. büyüklük
ʿa. 204b/26

āzār <Far. incitme
ā. 209b/04
ā.+ ı 205b/25
ā.+ ınıng͡ YA543b/07

azġanraḳ daha sapkın, daha çok yoldan çıkmış
yol a. 205a/21

azġur - yoldan çıkarmak
yoldın a.- dı 223b/17
yoldın a.- madım 223b/18
yol a.+ dı 203b/18

ʿaẓīmraḳ <AR.+T. daha büyük daha ulu
ʿa. 214b/08

ʿazīz <Ar. sayın, muhterem
ʿa. 223a/05, YA545a/22
ʿa.+ i YA545a/21

ʿazīzraḳ <AR.+T. daha muhterem
ʿa. YA545a/21

azlıḳ : az, çok karşıtı
a.+ ı 204a/13

ʿazm <Ar. karar, niyet
ʿa. 215b/20
ūlū-l ʿa. 209b/05
ūlū-ü'l ʿa.+ durlar 209b/10
ʿa. ḳıldılar 212a/05

azmaḳlıḳ : yoldan çıkma, azgınlık
yol a.+ da 223b/19
yol a.+ ınıng͡ 205a/21
a.+ dadurlar 209a/05

āzmāyiş <Far. tecrübe, sınama, deneme
ā. ḳılġay 210a/19

azraġ daha az, en az

a.+ ı 220a/13

āzürde <Far. incinmiş, kırılmış, gücenmiş

ā. ḳılmaŋ͡gızlar YA543b/11

bāb : <Far. hakkında, konu, bölüm

b.+ ıda 203b/03, 204a/06, 205a/21, 207a/24, 211b/25, 215a/13

bādiye <Ar. çöl, kır

b. 216a/01, 221a/24

b.+ side 206a/12

b.+ sidin 203b/02

baġ <Far. bağ, bahçe

b.+ ları 216b/24

bağışla - I. affetmek

b.- dı 203b/01

II. ihsan etmek

b.- dı YA542b/19

b.- ġay 223a/13

III. yardımcı fiil

tevfīḳ b. 206b/20

bağışlaġan Tanrı'nın er-Rahman sıfatı. b. bolġay YA545a/10

bāġī <Ar. asilik, baş kaldırma

b. 220a/05

b. ḳılurlar 220a/04

bağla - I. bağlamak

b.- pdur 205b/07

bağla - : II. yardımcı fiil

iḥrām b.- dı 213b/16

bāhir <A.

b. 202b/16

bāḫir <Ar. apaçık, belli

b. 218b/06

baʿīd <Ar. uzak, ırak

b. 223a/05

bāʿiṣ <Ar. sebep olan, müsebbip

b.+ i érdi 217b/22

baḳ - : I. bakmak görmek gözetlemek

b.- maġay 203b/21

b.- maslar 222a/18

II. dikkat etmek

b.- ḳaylar 210b/08

baḳır bakır

b. YA545a/13

baḳıyye <Ar. kalan, artan

b. 205a/18

bāḳī <Ar. kalıcı, daimî.

b. 223a/16

baḳmaḳ bakmak

b. 222a/25

bal bal

b. 211a/17

b.+ dın 211a/08

balçıḳ balçık, çamur

b.+ dın 223a/13

bālıġ : balık

b. 202b/11

bang <Far. ezan, haykırma, bağırış

b.-ı namāz aytḳay 221a/03

b.-ı namāz ayturlar 219b/07

bar var

b. 203a/17, 203b/05, 203b/19, 203b/25, 204a/08, 205a/20,

222b/22, YA542b/07, YA544a/18, YA544a/28
b.+ dı 209b/11, 219b/26
b.+ dur 208b/15, 209a/09, 209a/14, 209a/21, 209b/09, 211b/11, 211b/27, 212a/07, 213a/10, 213a/25, 214b/02, 214b/07, 214b/20, 215a/01, 215b/01, 216b/11, 217a/13, 217a/25, 217b/24, 217b/25, 219a/05, 221a/12, 221a/26, 222b/24, 224a/01, 224a/13, 224b/03, 224b/06, YA542b/18
b.+ durlar 207a/06, 207a/27, 208b/05, 215b/27, 217b/04, 217b/05, 217b/08, 217b/25
b. édi 223b/19
b. édi͡ng 223a/27, 223b/06
b. érdi 207b/08, 219a/23, YA544a/10, YA544b/16
b. érdiler 203a/17, 204b/13, 206b/09, 207a/14, 207b/19, 208a/21, 208a/23, 221a/23, YA543a/24, YA543b/22, YA544a/23, YA544a/25
b. érdi͡ngiz 207b/12
b. érdi͡ngizler 204a/20, 204a/23, 204b/05, 207b/10, 209a/27, YA545a/23
b. étkendür 205b/17
b.+ sa 224b/05
b.+ sız YA542b/24

bar - I. gitmek, varmak
b.- dı 213b/14, 219b/06, YA544b/13
b.- dılar 210a/03, 224a/23, YA544b/04
b.- dı͡ngız 215b/16
b.- dur 211a/08, 215b/13
b.- ġay 203b/16, YA543b/19, YA544a/05
b.- ġaylar 211a/25
b.- ġıl YA543a/25
b.- ı͡ngızlar 219b/10, YA543b/11
b.- ıp 208a/01
b.- ıpdur 209a/08
b.- ıpdurlar 211b/03
b.- ma 203a/26
b.- maġay 216a/14, 216b/04
b.- maġaylar 215b/22
b.- sa 220b/14
b.- sa͡ngızlar 212a/12, YA543b/15
b.- sun 215b/19
b.- ur 202b/09, 210b/16, 211b/22, 211b/23, 211b/24, 214b/12, 216a/17, 220b/14, YA543b/28
b.- ur érdiler 208b/07, 219a/18
b.- urlar 202b/22

bār <Ar. yük
b. 223a/16

barça tüm, bütün, hepsi

b. 204a/18, 204b/24, 204b/27, 205a/01, 205a/10, 206a/24, 208a/08, 208a/13, 208b/27, 209a/05, 209a/21, 209b/10, 210a/12, 211a/10, 213a/18, 214b/17, 216a/11, 217a/13, 217b/26, 218a/09, 220a/07, 221b/15, 222a/04, 222a/21, 222b/16, 223a/11, 223b/02, 224b/21, 224b/22, YA542a/28, YA542a/30, YA542b/10, YA542b/22, YA544b/28, YA545a/06, YA545a/29

b. 218a/16

b.+ dın 202a/04, YA543a/18

b.+ ġa 218a/18

b.+ nı 222a/24, 222b/04

b.+ n͡gız 221a/05

b.+ sı 202b/14, 207a/10, 212b/24, 220a/10, YA543b/20

b.+ sıġa 218b/12

b.+ sını 213a/20

b.+ sının͡g 222b/17

II. yardımcı fiil

çıḳıp b.- ġan 219b/09

gürūh-i çıḳıp b.- ġanlar 209b/18

bāre <Far. defa, kez

b.+ side ḳıldın͡gızlar 220b/20

barlıḳ varlık

b. 223a/14

b.+ ı 223a/14

barmaḳ varmak

b. 224b/23, YA544b/12

b.+ da 223a/23

b.+ nı 219b/20

baʿs <Ar. ölümden sonra dirilme

b. 203b/03, 203b/23, 205a/11, 207a/21, 209a/17, 222b/23, 223b/08, 224b/13, 224b/25, 224b/26, YA544a/26

b. 204a/06

yevm-i b. 202b/20

b.+ dın 212a/19

b.+ ġa 222a/05

b.+ nın͡g YA544a/20

başīret <Ar. önden görüş, seziş

b. 211b/05

baş baş

b. 216b/01, 217a/04

b. burdılar 219b/04

b. burmaḳ 204b/05

b.+ dın 218a/04

b.+ ı YA545a/26

b.+ ıda YA545a/29

b.+ ıdın 219b/01, 221b/03, YA544b/06

b.+ ıġa YA544b/08

b.+ ıġa yiberdi 219b/05

b.+ ının͡g YA545a/17

b. ḳoymas érdin͡gizler 207b/12

b.+ larıġa 212a/11

b.+ larını 218a/03

b.+ larının͡g 222a/19

b. tartıp 206a/10

b. tartḳuçı YA544a/10

b. tartḳuçılarıġa 207b/14

b. tartmaġay YA543b/04

b. tartmaḳḳa YA544b/16

b. tartmaḳlıġda 208a/09

başḳa : başka, diğer, farklı

b. 206a/02, 206b/05

başla - : yardımcı fiil

çıḳa ḳıla b.- dılar YA543b/11

muḫālefet ḳıla b.- dılar YA544b/14

ṭaʿn ḳıla b.- dılar 206a/13

başlıġbaşlık, önde gelen

b.+ ıġa 214b/18

b.+ ları 203a/22

bat - batmak

b.- masıdın 224b/16

b.- tı 222b/15

bat çabuk, hemen

b. 215a/15, 224a/12

b. bolġay 213a/03, 215b/25

B. bolġay 210a/21, 212b/01, 215a/19, 215b/14, 216a/01

bāṭıl <Ar. hakikatsiz, hurafe

b. 205a/23, 205a/27, 206b/05, 207b/11, 210a/03, 210a/21, 213a/06

rüsūm-ı b. 223a/15

b. bolġay 215b/07

b. bolmaġay 218b/26

b.+ dın YA545a/05

b. ḳıldı 210b/05, 212b/10

B. ḳıldı 209b/22

baṭınī<Ar. gizli

naḫl-i b.+ de 208b/06

b.+ dür 221a/13

bāvücūd <Far. bununla beraber

b. YA543a/18

bāzergānlıḳ <Far. +T. tüccarlık

b.+ ḳa 224a/23

baʿżı <Ar. kimi, bazı

b. 203b/25, 208b/14, 208b/26, 209a/06, 211a/24, 212b/02, 212b/19, 213b/13, 214a/02, 214a/09, 214b/12, 215a/17, 217b/26, 218a/04, 220a/19, 220b/06, 220b/12, 220b/20, 224a/04,

YA544a/03

b.+ dın 205a/05

b.+ ġa 208b/14, 210a/18

b.+ nı 203a/09, 205a/05, 210a/18, 214a/02, 218b/24, 220b/20

b.+ nın͡g YA543a/07, YA543a/23

b.+ sıda 224b/17

be-cāy <Far. yerine, yere

b. kéltürgey 215a/02

b. kéltürün͡gler 214b/27

bedbaḫt <Far. bahtsız, kara bahtlı

b. 205a/25

bedel <Ar. karşılık

B.+ dür 217b/07

b. ḳılur 213b/05

beden<Ar. beden, vücut

b. 210b/20

b.+ ige 203b/26

b.+ inin͡g YA545a/18

b.+ inḡ 210b/19

Bedr <Ar. Bedir Savaşı

B. 210a/15, 213a/08, 213a/10, YA543a/26

B.+ de 217b/18

B.+ ninḡ 209b/21

behr <Ar. bölüm, konu

b.+ ide YA542b/03

beḳā <Ar. devamlılık

b. 205a/09, 224a/18

b.-ı Ḥaḳḳḳa 206b/04

béklen - beklenmek

b.- diler 217a/02

bel <Far. bel küreği, kürek

b. 222a/14

belā <Ar. bela felaket

b. YA543a/13

b.+ sı YA543a/22

bélgü işaret, belirti, delil, iz

b.+ lerdür 202b/15

b.+ leri 219b/14

b.+ leridin YA544a/13

belkim <Far. +T. I. yoksa

b. 215b/04

II. bilakis

B. 203b/14, 213a/18, 213b/07, 215b/03, 222a/05, 222b/22, YA542b/28

III. doğrusu

b. 208a/06, 215b/01, 218b/01, 218b/24

b. 205b/07, 206a/07, 206a/17, 211a/09, 212a/16, 212b/11, 215b/25, 215b/27, 218b/26, 221b/18

IV. hatta

b. 214a/27, 220b/24

B. 208b/02, 213a/02, 216b/13

bende<Far. kul

b. 222a/26, YA543b/27, YA543b/28

b.-i ḫurşīddür 218a/25

b.+ ge 222b/27, 223a/03, 223a/11

b. ḳılmaḳ 210a/15

b. ḳılmaslar 205b/07

b.+ lerġa 222b/04

b.+ lerge 223b/24, YA542b/17

b.+ lerimni YA543b/14

b.+ lerni YA543b/02

b.+ lerninḡ 219b/24, 223a/24, YA542b/22

b.+ ni 206b/26

b.+ ninḡ 223a/09, 223a/14, 223a/18

ber <Ar. (berr) toprak yer kara toprak

b.-i muʿaṭṭale 222b/12

bér - I. vermek

b.- diler 217a/08

b.- ipdürler 211a/26

b.- mes 213a/21

b.- senḡizler 213b/02

b.- ür 223a/13

II. ihsan etmek

b.- di 217a/24

b.- dük 203a/08, YA544a/13

b.- ür 213a/16, 215a/15

B.- ür 216a/08
III. bağışlamak
b.- dük 208a/16
b.- ip 206b/22
b.- ipdürler YA542b/11
IV. yardımcı fiil
cezā' b.- di 216b/10
ḫaber b.- di 215a/19, YA545b/07
mühlet b.- di 212a/25
naḳd b.- di 216b/14
pādāş b.- di 216b/09
tanuḳluḳ b.- di 206a/09
tevfīḳ b.- di 206b/26
Vaʿde b.- di 207a/14
ant b.- diler YA543a/22
cezā' b.- dük 208a/13
ḥayāt b.- dük 222b/05
meyl b.- dük 208b/09
mīrāṣ b.- dük YA543b/23
rūzī b.- dük 203a/11
tefażżül b.- dük 203a/12
ḫaber b.- e almas 206a/02
pādāş b.- gey 202b/22
tanuḳluḳ b.- gey 205b/14, 223b/04
ḫalāṣlıġ b.- geyler 204b/18
işāret b.- geyler YA542b/15
taġyīr b.- geyler 215b/21
ilhām b.- gil 206b/24
ġalebe b.- güçi 216b/11
müjde b.- güçi 214b/22
yamġur b.- güçi 208a/05, 208a/06
yārī b.- güçi 210b/26
ḫaber b.- güçi érdi 203a/18
ḫaber b.- güçidin 224b/07
ḫaber b.- güçiniṉg 219b/23
cezā' b.- güsidür 212b/17, 217a/27
müjde b.- güsidür 206a/26
cezā' b.- ilgüṉgizdürler 204a/20
faysal b.- ilür YA542b/10
ḫaber b.- iṉgizler 205a/13, 206a/02
zekūt b.- iṉgizler 213a/24
taḳviyyet b.- iṉgler 214b/24
arāyiş b.- ipdür 211a/01
tanuḳluḳ b.- ipdür 206a/03
tefsīr b.- ipdür YA542a/30
rıżā b.- mediler 217b/24
yārī b.- mediler 208b/02
fāyide b.- mes 211b/10, YA543a/20
ḳoya b.- mesdür 214b/01
ḫaber b.- se érdi 205b/22
ḫaber b.- ür 208b/08, 211a/19, 211a/24, 222a/03, 222b/10
ḥayāt b.- ür 224b/27
ilhām b.- ür 209a/12
meded b.- ür 211b/05
Pādāş b.- ür 208a/14
taʿlīmini b.- ür 218b/22
vaʿde b.- ür 207a/17
ḫaber b.- ür érdiler 212a/20
ḫizā b.- ürler 203b/15
nisbet b.- ürler 208b/05
ḫaber b. 202a/23

ilhām b. 206b/20

berāt <Ar. berat gecesi
b. YA542b/08, YA542b/11

berekāt <Ar. bereketin çoğulu, bolluklar
b.+ ı 214a/15

bereket <Ar. bolluk bereket
b. YA542b/05
b.+ i 214b/04, 218a/26, YA542b/09

bereketlıġ <AR.+T. bereketli
b. YA542b/04

berḫ <Ar. pay, hisse
b.+ i 218b/24

berḫī <Far. herhangi bir pay, öyle bir pay
b. 203a/24
b.+ ġa 203a/24

berḫudārlıġ <Far. +T. muradına ermiş, mutlu
b. 207b/08, 210b/18

béri beri, yakın
b. 207a/19
b.+ ge 219b/05

béril - I. verilmek
b.- ürler YA543a/18

II. yardımcı fiil
pādāş b.- diler 206b/09
vaʿde b.- gen 207a/15
mühlet b.- genler YA544a/07
pādāş b.- genler 206b/08
pādāş b.- geyler 203b/12
cezā' b.- gün͡gizdürler 207b/09
vaʿde b.- ip édin͡gizler 224a/08
vaʿde b.- ip érdi 208a/04
vaʿde b.- ipdürler 209b/14, 211a/04
Taġyīr b.- megüsidür 223b/23

berk güçlü, sert
b. 210a/09, 215a/22, 222a/23
b. bolġay 205b/16
b. ḳılın͡gızlar 210a/09

berkit - bağlamak
b.- in͡gizler 210a/09

bérmek : vermek, yardımcı fiil
mühlet b. 212a/26
ṭaʿām b. 209b/24
yārī b.+ de 213a/13, 215a/09
zekūt b.+ din 219b/04
yārī b.+ idin 208b/03
müzd b.+ ke 213a/17

bérmeklik verme işi, vermeklik
b.+ din 217a/13

berre <Ar. kuzu
b. 217a/09

berzaḫ <Ar. ölülerin ruhlarının kıyamete kadar bulunacakları yer
b.+ da 209b/16

béş beş sayısı
b. 216a/25

beşāret <Ar. göz açıklığı, derin görüş
b. 202a/23, 219a/07

beyān<Ar. bildirme, açıklama, söyleme
b.+ ı 212a/23
b.+ ı ḳılmaḳḳa 218a/08

b. ḳılur 210a/05

beyhūde <Far. boş, faydasız

b. ḳılmaŋ͡gızlar 213a/06

beyhūşluḳ <Far. +T. sarhoşluk

b. 212a/02

b.+ ı 223a/25

beyt <Ar. ev

b. 224a/11

ṣaḫre-i b.-ül muḳaddes 224b/21

ehl-i b.+ dür 221a/14

b. 221a/02

beze - süslemek

b.- di 212a/24

b.- p 222a/20

b.- pdür 219b/18

bezed - süsletmek, süslendirmek

b.- ür 220b/06

bīʿat <Ar. kabul ve tasdik

b. 215a/09

b.-ür rıḍvān 213b/24

b.-ür Rıḍvān 216b/06

b.-ür rıḍvāndur 215a/05

b.+ ıdur 215a/04

b. ḳıldı 216a/26

b. ḳıldılar 215a/03, 216b/02, 216b/05, 216b/07

b. ḳılıpdurlar 215a/04

biʿaynihī <Ar. aynıyla, olduğu gibi

b. 221b/25

bidʿat<Ar. dinde sonradan ortaya çıkan şey, yenilik

b. 211a/16

biḳāʿ <Ar. yerler, topraklar, ülkeler

b.+ nıŋ͡g YA544b/11

bil - I. bilmek

b.- ip 211b/11, 211b/13

b.- mes 204b/09, 205b/19, 205b/21, 205b/26, 217a/10

b.- mesler 215b/27

b.- seler YA545a/13

b.- ür 211b/21, 211b/23, 212b/03, 212b/16, 215b/02, 216b/07, 218a/04, 221b/14, 221b/19,

222a/10, 222a/13, 222b/24, 223a/07

b.- güçi 214b/02

b.- mesler 204a/13

II. anlamak idrak etmek farkına varmak

b.- di 213b/21

b.- diŋ͡g 211b/11

b.- gey 213b/20, 221a/07, 224b/05

b.- gil 211b/13

b.- iŋ͡gizler 207b/07

b.- mes 205b/18, 218a/05, 218b/27

b.- mesler 203a/21, YA545a/04

III. tanımak

b.- gey 210b/21, 212b/21, 217b/11

b.- mes 207b/27, 217b/06, 217b/07, YA544a/28

IV. kabul etmek

b.- diler 203a/14, 203a/15

b.- dük YA544a/12

b.- gey 202a/25, 222b/07

b.- ip édi 212a/24
b.- ip érdiler 213a/01
b.- mediler 209a/17
V. haberdar olmak
b.- gey 212b/24
b.- in͡gizler YA542b/24
b.- in͡gizler 219b/14
b. 221b/04

bīl bel
b.+ i 216b/24
bilād <Ar. beldeler, şehirler, ülkeler
b.+ ıdur 210b/08
bilāḫire <Ar. sonradan
b. 217a/05
bildür - bildirmek
b.- gey 216a/22
b.- mek YA542a/30
bildürmek bildirmek
b. 221b/16
bile ile
b. 202a/03, 202a/05, 202a/09, 202a/10, 202a/11, 202a/13, 202a/14, 202a/17, 202a/18, 202a/22, 202a/25, 202b/10, 202b/12, 202b/14, 202b/22, 202b/25, 202b/26, 202b/27, 203a/04, 203a/05, 203a/08, 203a/13, 203a/14, 203a/15, 203a/17, 203a/20, 203a/23, 203a/24, 203a/25, 203b/01, 203b/04, 203b/09, 203b/11, 203b/13, 203b/17, 203b/21, 203b/27, 204a/04, 204a/10, 204a/20, 204a/22, 204a/23, 204b/05, 204b/07, 204b/13, 204b/15, 204b/16, 204b/20, 205a/03, 205a/08, 205a/09, 205a/16, 205b/02, 205b/08, 205b/11, 205b/12, 205b/19, 206a/11, 206a/20, 206a/24, 206a/25, 206a/26, 206b/02, 206b/03, 206b/04, 206b/09, 206b/11, 206b/21, 206b/27, 207a/04, 207a/06, 207a/07, 207a/10, 207a/12, 207a/15, 207a/16, 207a/18, 207a/21, 207a/22, 207a/26, 207a/27, 207b/04, 207b/08, 207b/10, 207b/11, 207b/20, 207b/23, 207b/26, 208a/01, 208a/03, 208a/09, 208a/11, 208a/14, 208a/17, 208a/18, 208a/23, 208b/10, 208b/12, 208b/13, 208b/19, 209a/08, 209a/09, 209a/18, 209a/21, 209a/24, 209a/26, 209a/27, 209b/17, 209b/25, 210a/09, 210a/14, 210a/19, 210a/23, 210b/14, 210b/15, 210b/18, 210b/21, 210b/23, 211a/04,

211a/07, 211a/09, 211a/10, 211a/16, 211a/23, 211b/01, 211b/02, 211b/03, 211b/06, 211b/07, 211b/12, 211b/15, 211b/25, 212a/05, 212a/09, 212a/21, 212a/24, 212b/01, 212b/02, 212b/06, 212b/08, 212b/14, 212b/16, 212b/18, 212b/21, 212b/24, 212b/25, 213a/06, 213a/07, 213a/21, 213a/22, 213a/25, 213a/26, 213b/02, 213b/13, 213b/17, 213b/22, 213b/24, 213b/25, 213b/26, 213b/27, 214a/06, 214a/07, 214a/10, 214a/15, 214a/17, 214a/18, 214a/19, 214a/20, 214a/24, 214a/25, 214a/26, 214b/04, 214b/10, 214b/19, 214b/21, 214b/25, 215a/03, 215a/04, 215a/07, 215a/14, 215a/15, 215a/17, 215a/23, 215a/24, 215b/07, 215b/08, 215b/09, 215b/10, 215b/13, 215b/23, 216a/05, 216a/07, 216a/12, 216a/19, 216a/25, 216a/26, 216b/06, 216b/07, 216b/14, 216b/21, 216b/22, 216b/24, 216b/27, 217a/02, 217a/08, 217a/11, 217a/14, 217a/26, 217b/03, 217b/16, 217b/18, 217b/19, 218a/01, 218a/07, 218a/09, 218a/12, 218a/16, 218a/17, 218a/18, 218a/20, 218a/21, 218a/26, 218b/02, 218b/03, 218b/05, 218b/08, 218b/19, 218b/25, 218b/26, 218b/27, 219a/01, 219a/02, 219a/03, 219a/05, 219a/06, 219a/07, 219a/08, 219a/09, 219a/20, 219b/05, 219b/09, 219b/11, 219b/13, 219b/19, 219b/22, 220a/01, 220a/02, 220a/04, 220a/06, 220a/08, 220a/10, 220a/12, 220a/27, 220b/01, 220b/02, 220b/06, 220b/22, 220b/26, 221a/01, 221a/04, 221a/06, 221a/10, 221a/16, 221a/17, 221a/19, 221a/22, 221a/23, 221a/24, 221a/26, 221b/02, 221b/03, 221b/04, 221b/05, 221b/07, 221b/08, 221b/09, 221b/10, 221b/13, 221b/17, 221b/18, 221b/19, 221b/20, 222a/03, 222a/04, 222a/19, 222a/20, 222a/21, 222a/25, 222a/27,

222b/01, 222b/04, 222b/21, 222b/22, 222b/25, 222b/26, 223a/11, 223a/12, 223a/16, 223a/20, 223a/26, 223b/02, 223b/03, 223b/04, 223b/07, 223b/22, 223b/25, 224a/11, 224a/17, 224a/21, 224b/01, 224b/15, 224b/25, 225a/05, 225a/06, 225a/07, YA542a/29, YA542b/03, YA542b/07, YA542b/12, YA542b/14, YA542b/18, YA542b/20, YA542b/21, YA542b/29, YA543a/03, YA543a/04, YA543a/06, YA543a/13, YA543a/15, YA543a/16, YA543a/19, YA543a/20, YA543a/21, YA543a/22, YA543a/23, YA543a/27, YA543a/28, YA543b/01, YA543b/03, YA543b/04, YA543b/06, YA543b/08, YA543b/12, YA543b/14, YA543b/15, YA543b/17, YA543b/18, YA543b/19, YA543b/20, YA543b/23, YA544a/05, YA544a/09, YA544a/11, YA544a/12, YA544a/15, YA544a/20, YA544a/23, YA544a/25, YA544a/27, YA544a/28, YA544b/16, YA544b/18, YA544b/19, YA544b/27, YA544b/28, YA545a/01, YA545a/04, YA545a/05, YA545a/08, YA545a/10, YA545a/11, YA545a/12, YA545a/16, YA545a/18, YA545a/19, YA545a/20, YA545a/23, YA545a/24, YA545a/27, YA545b/02, YA545b/12, YA545b/13

b.+ dür 202a/12, 202a/23, 203a/25, 204b/19, 210a/03, 210a/13, 210b/03, 210b/07, 210b/12, 212a/26, 212b/06, 213a/13, 213a/27, 219a/12, 220a/09, 220a/12, 223a/10, 224b/22

b.+ dürler 218a/13

b. édi 214a/24, 223b/18

bilen ile

b. 217b/07

bilig bilgi

b.+ imiz 206a/19

b.+ i͡ngge 211b/11

biligligrek daha bilgili

b. 223a/01

bilmek bilmek

b. 206b/04, 207b/25, 211a/26, 220b/07, 221a/11, 222a/22, 223a/05

b.+ i 203a/15, 204a/02, 215a/05

b.+ idin 205a/18

b.+ ke 203b/19

binā <Ar. bina, inşa, yapı

b. ḳılıp 222a/19, YA544a/28

b. ḳoymaḳ 220b/09

bī-niyāz <Far. duasız

b.+ dur 213b/01

bir : I. sayı

b. YA544b/12, YA544b/22

II. herhangi bir

b. 203b/02, 214a/04, 216a/12, 216b/04, 216b/10, 218b/04, 218b/05, 218b/08, 219a/02, 220a/07, 220a/23, 220b/22, 222b/08, 224a/12, YA543b/22

b.+ i 209b/06, 220a/03, 221a/02, 221a/11, 222b/16, 223a/18, YA543a/08

B.+ i 223a/11

b.+ ige 205a/09, 207b/01, 220a/03

b.+ ining͡ 208b/12, 212b/20, 218a/16, 222b/17, 224a/07

B.+ isi 215a/12

b.+ isini 219a/19

b.+ ni 208a/01

III. aynı tek

b. 220a/11, 220a/24, 221a/05, 221a/09, 221a/10

b. bolġay 224a/15

b.+ dür 205b/21

birbir teker teker

b. 219a/17

biribiri birbiri

b. 213b/26, 220a/01, 220a/10, YA545a/10, YA545a/27

b.+ din 224b/24

b.+ ge 203a/25, 217b/18, YA544b/17

b.+ ning͡ 208b/15, 213b/27, 219b/26, 222b/17, YA545a/27, YA545a/29

b.+ ngi͡zni 218b/25, 220a/27, 221a/09

biʿşet <Ar. gönderme, gönderiliş

b. 222a/18

b.+ din YA544b/27

bit - çıkmak, filizlenmek, tohumun açması

b.- ken 222b/03

biti - yazmak

b.- di YA544b/20

b.- geyler 217b/22

b.- mey 222a/15

b.- ngi͡zler 218a/12

b.- p édi 212b/20

b.- rler 223a/20

bitik yazılmış şey

b.+ dür 223b/07

bitiklig yazılı

b.+ dür 222a/13

bitil - yazılmak

b.- genlerige 204a/19

b.- ipdür 222b/16

bitimek yazmak

b.+ ige 204a/21

bitker - yazdırmak

b.- dük 222a/27, 222b/01, 222b/02, 222b/04

b.- ip 222a/23

biyik I. büyük

b. 222a/23, 222b/02

b. étken YA544a/10

II. önemli

b. YA543a/02

III. yüksek

b. 218b/23, 219a/02, 219a/03, 219a/05

b. ḳılmaŋ͡ızlar 218b/20

b. kötermeyin 219a/08

biyikrek : I. daha büyük

b. 224b/05

II. daha ulu, daha büyük

b. 213a/13

III. daha yüksek

b. kötermeŋ͡izler 218b/22

biz biz, I. çokluk kişi zamiri

b. 202a/16, 202b/22, 202b/23, 203a/09, 203a/11, 203a/12, 203a/19, 203b/05, 203b/06, 203b/24, 204a/23, 204b/09, 204b/11, 204b/14, 205a/07, 205a/09, 205b/03, 205b/21, 206a/17, 206a/23, 206b/09, 207a/12, 208a/13, 208a/14, 208a/15, 208a/16, 208a/24, 208a/25, 208b/09, 208b/19, 210b/25, 211a/03, 211b/01, 212b/01, 212b/02, 212b/13, 212b/14, 212b/24, 214a/06, 214a/10, 214b/21, 215b/10, 215b/17, 215b/26, 216a/12, 217b/04, 217b/11, 217b/18, 217b/27, 218a/12, 220b/17, 221a/04, 221a/08, 221a/22, 221a/23, 221a/24, 221a/25, 221a/26, 221a/27, 221b/12, 222a/08, 222a/10, 222a/13, 222a/19, 222a/20, 222a/22, 222a/23, 222b/18, 222b/19, 222b/24, 222b/25, 223a/01, 223b/25, 224b/09, 224b/26, 224b/27, 225a/01, 225a/04, YA542b/04, YA542b/07, YA542b/17, YA542b/18, YA542b/20, YA543a/13, YA543a/14, YA543a/19, YA543a/25, YA543a/27, YA543a/28, YA543b/24, YA544a/07, YA544a/11, YA544a/12, YA544a/13, YA544a/17, YA544a/25, YA544b/09, YA544b/15, YA544b/16, YA544b/27, YA544b/28, YA545a/02, YA545b/02, YA545b/11

b. 220b/17, 225a/04, YA544b/16

b.+ din 203b/25, YA543a/12

b.+ ge 204b/11, 206a/16, 206a/19, 207b/22, 207b/23, 208a/06, 220b/15, 222a/14, 223b/17,

224b/10, 225a/04
b.+ in͡g 206a/17, 216a/13, 217b/18, 217b/19, 219a/18, 225a/01, YA542b/18, YA543a/12
b.+ in͡g 202a/24, 204a/05, 204a/08, 204a/21, 204b/10, 205b/04, 205b/20, 206a/19, 206a/27,
207b/22, 208b/19, 208b/24, 209a/26, 209b/08, 209b/09, 215a/21, 215a/22, YA543b/23, YA544a/18,
YA544b/25, YA545a/08
b.+ ler 205b/09, 215b/23
b.+ lerdin 205b/09
b.+ lerge 215b/17, 215b/23, 215b/26
b.+ lerni 215b/20
b.+ ni 203b/04, 204a/01, 205b/03, 207b/22, 213b/02, 215a/21, 216b/20
b.+ ni 222a/08
bol - : I. olmak
b.- aylar YA543a/16
b.- dı 206b/19, 224b/12, YA544a/03
b.- dılar 212b/19
b.- dın͡gız 215b/07
b.- dura almas érdi 206a/19
b.- ġan bolġay YA544b/27
b.- ġay 202a/26, 202b/04, 202b/11, 203b/13, 204a/16, 205a/10, 205a/17, 210a/24, 210a/25,
210b/27, 211b/08, 211b/20, 212a/02, 216b/17, 218b/25, 220a/25, 220a/27, 221a/15, 221b/05,
223a/20, 223b/04, 225a/02, YA543a/14, YA544a/20
b.- ġaylar 202a/10, 203b/02, 203b/03, 204b/24, 206b/07, 207a/26, 210a/24, 211a/05, 213b/07,
220a/18, 220a/22, 223a/19, YA543b/16
b.- ġaylar 205a/27
b.- ġaysiz.ler 206a/10
b.- ġusıdur 211b/21, YA543a/08
b.- maġay 210b/01, 215b/26, 218a/10, 223a/19, 224b/23, YA543b/27
b.- maġaylar 213b/06, YA545a/09, YA545a/25
b.- maġusıdurlar 203b/08, 207b/04
b.- mas 223a/06
b.- maydur 202a/22, 211a/07
b.- sa 205b/21, 224a/26
b.- un͡gızlar 213a/05
b.- un͡glar 214a/26
b.- up 213b/19, 216b/26
b.- ur 212b/03, 219b/12, 223a/07
b.- urlar YA545b/01

II. meydana gelmek gerçekleşmek
b.- dı YA543a/02
b.- ġay YA543a/09
b.- sa édi YA544b/17
b.- ġay 210b/19, 224a/06
b.- maġay 213b/26, 224a/18
b.- maġusıdurlar 209b/18
III. bulunmak mevcut olmak
b.- dılar 208a/11
b.- ġanını 209b/16
b.- ġay 204a/06, 205a/04, 205b/01, 206b/13, 207a/10, 210b/20, 212a/17, 216a/07, 223a/05,
223a/15, YA544a/04, YA545a/05, YA545a/28
b.- ġaylar 207a/04, YA542b/14, YA545a/25, YA545b/03
b.- ġusıdur 202b/01, 210a/12, 210b/11
b.- ġusıdurlar 209a/15
b.- maġay 210b/22, YA543b/28
b.- masa érdiler 217b/07
b.- masalar édi 217b/05
b.- masalar érdi 217b/14
b.- sa 206a/02, 206a/08, 210b/26
b.- sa édi 206a/15
b.- sa érdi 206a/15
b.- ur 215a/12, YA545b/07
b.- ur édi 217b/07, 217b/08
IV. yardımcı fiil
mālik b.- a almaġun͡gızdurlar 205b/09
ārāste b.- dı 215b/05
cezm b.- dı 215b/20
emr b.- dı 209b/09
ḥāżır b.- dı 203a/02
hīç b.- dı 219a/02
ḫoşnūd b.- dı 216b/05, 216b/06
ḥükm b.- dı 215b/19
lāzım b.- dı 212a/04, 222b/18
maʿlūm b.- dı 206b/13
mebʿūṣ b.- dı 206b/19, 207b/19, 212a/21
meftūḥ b.- dı 216b/27, 217a/05
meşġūl b.- dı 213b/16, 219a/04
mevci b.- dı 212b/07
meẕkūr b.- dı 218b/01, 224a/25
muḥaḳḳaḳ b.- dı 203a/14
müselmān b.- dı 207a/03
Müselmān b.- dı YA544b/07
müstevli b.- dı YA543a/03
müşerref b.- dı 207a/03
mütemekkin b.- dı 215b/06
müteveccih b.- dı 215a/17
nāzil b.- dı 205b/25, 214a/04, 217a/22, 219a/03, 220b/18, 224a/24
ṣāfī b.- dı 218a/27
sebebi b.- dı 218b/08
şehīd b.- dı YA544a/02
vācib b.- dı 207a/25
vāḳıʿ b.- dı 205b/24, 213b/24, 213b/25, 214a/01, 214a/03, 216a/11, 217a/05

ẓāhir b.- dı 211b/07
ġarḳ b.- dılar YA543b/20
ġāyib b.- dılar 208b/02
ḥāżır b.- dılar 208b/14
helāk b.- dılar 208a/13, 208a/26
ḫoşḥāl b.- dılar 205b/24
kāfir b.- dılar 209b/20, 210a/03, 210a/07, 210b/17, 212a/22, 217a/27, 217b/15
melūl b.- dılar 214a/01
meşġūl b.- dılar 217a/04
mübāşir b.- dılar 221b/10
mürted b.- dılar 216a/02, 219b/04
müselmān b.- dılar 214a/09
müteveccih b.- dılar 216b/22
nevmīd b.- dılar 208b/03
Ḫoşnūd b.- dum 219a/07
dānā b.- dun͡g 223b/08
gümānlıġ b.- dun͡gızlar 220b/19
mebʿūṣ b.- ġan 205b/17
müselmān b.- ġan 220a/27
müştāḳ b.- ġan 210a/24
ṣādır b.- ġan 221b/05
helāk b.- ġanlar 208a/27
āşikāre b.- ġay 212b/24
bağışlaġan b.- ġay YA545a/10
bat b.- ġay 213a/03, 215b/25
Bat b.- ġay 210a/21, 212b/01, 215a/19, 215b/14, 216a/01
bāṭıl b.- ġay 215b/07
berk b.- ġay 205b/16
bir b.- ġay 224a/15
bolġan b.- ġay YA544b/27
cāyiz b.- ġay YA544a/19
çérigi b.- ġay 214a/27
dal b.- ġay 212b/14
ebnāsı b.- ġay 220a/13
eger b.- ġay 218a/10
emīn b.- ġay 218a/03
fāyiż b.- ġay 213b/04
fażīlet b.- ġay 221a/14
ġalebe b.- ġay 214a/20
ġālib b.- ġay 214a/21
gümān b.- ġay 222b/08
ḥabṭe b.- ġay 219a/06
ḥākimi b.- ġay 212a/08
ḥaḳ b.- ġay 218a/09
ḥāżır b.- ġay 224b/01, 224b/07
helāk b.- ġay YA544b/10, YA544b/12
Hīç b.- ġay 224a/23
hidāyet b.- ġay 203b/22
ḫoşnūd b.- ġay 206b/25
ḥükmide b.- ġay 214a/27
inḳıyādın b.- ġay 221a/27
ḳādir b.- ġay 222b/20
ḳaraġḳa yétken b.- ġay YA543b/16
kāre b.- ġay 220b/21, 220b/25
ḳāyim b.- ġay 204a/15
maġlūbı b.- ġay 218a/11
maḳhūrı b.- ġay 218a/10
mālik b.- ġay 215a/25
mevci b.- ġay 214a/12, 219b/10
muʿāvin b.- ġay 210b/21

muʿaẕẕeb b.- ġay YA545a/18
muẓaffer b.- ġay 210a/27
mümid b.- ġay 210b/21
münkir b.- ġay 211a/19
müştemil b.- ġay 221a/11
müteferriʿ b.- ġay 205b/09
müterettib b.- ġay 204a/25
nāzil b.- ġay 209b/17, YA543a/01
ölgen b.- ġay 220b/23
rūşen b.- ġay 209a/05
sebebi b.- ġay 212b/09
şādmān b.- ġay 218a/07
şehīd b.- ġay 219a/07
taḥarrī b.- ġay 220b/09
tefāvüt b.- ġay 203b/12
tekẕībi b.- ġay 222b/17
teng̃ b.- ġay YA542b/05
ṭāhir b.- ġay YA543b/18
vāḳıʿ b.- ġay 212a/10
vaḳti b.- ġay 218a/11
yaḳīn b.- ġay 224a/06
ẓāhir b.- ġay 204b/12, 205b/05, 212b/22, 219b/14
ẕekkir b.- ġay 211b/12
ziyān b.- ġay 222b/09
buyurġan b.- ġaylar 205a/18
ḳayġuluḳ b.- ġaylar 212a/03
ḳorḳuçı b.- ġaylar 214b/20
körsetken b.- ġaylar 210a/25
maʿdūr b.- ġaylar 207a/13
menāfiʿ b.- ġaylar YA545a/27
meẕheblig b.- ġaylar 203b/25
mustaẕhir b.- ġaylar 214b/19
muttaḳīn b.- ġaylar 202a/10
münkir b.- ġaylar 205b/02
müselmān b.- ġaylar 216a/06, 219b/12
müteḳābil b.- ġaylar YA545a/27
mütteḥid b.- ġaylar 221a/10
tāyyib b.- ġaylar 220b/27
yétken b.- ġaylar 206b/23
gürūh-ı ġarḳā b.- ġaylardurlar YA543b/19
gürūh-ı helāk b.- ġuçılar 215b/08
özge b.- ġuçılar 211a/05
artuḳ b.- ġumızdur 203b/04
dāḫil b.- ġusıdur 218b/11
lāmuḥālātkā'in” b.- ġusıdur 217a/19
meẕkūr b.- gusıdur 202b/25
meẕkūr b.- ġusıdur 213b/24
meẕmūm b.- ġusıdur 213a/07
nāzil b.- ġusıdur 209a/03, 209b/13
nuṣreti b.- ġusıdur YA545b/14
ʿiḳāb b.- ġusıdur 209a/09
ġarḳ b.- ġusıdurlar YA543b/20
maġlūb b.- ġusıdurlar 214b/14
mebʿūṣ b.- ġusıdurlar 222a/05
menkūb b.- ġusıdurlar 214b/15
rāst b.- madı 217b/26
rāżı b.- madı 217b/22
pend alġuçı b.- madılar YA545b/12
rāżı b.- madılar 213b/22

az b.- maġay 213b/03
bāṭıl b.- maġay 218b/26
bürhānı b.- maġay 204a/07
düşvār b.- maġay 222a/14
ġāfil b.- maġay 224a/11, 224a/27
ḳādir b.- maġay 205b/10, 222b/21
meẓālim b.- maġay 208b/27
müteşābih b.- maġay 211b/26
yıraḳ b.- maġay 224a/06
vāḳıʿ b.- maġayını 205a/12
ʿāṣī b.- maġaylar 210a/02
ṭāhir b.- maġusıdur 205a/24
ḥāżır b.- maḳ 222b/06
muḥkem b.- maḳ 216b/19
yaşurun b.- mas 221b/15
rāżı b.- masa 220a/03
vāḳıʿ b.- masa YA544a/21
ḳādir b.- may 217a/10
özge b.- maydur 211a/16
ḥāżır b.- sa 215b/19
rāst b.- sa 203b/04
tilegen b.- sa 205b/11
vāḳıʿ b.- sa 220a/12
ḫūb b.- sa édi 206a/19
münḳād b.- salar 220a/06
toḳuġan b.- sam 205b/08
cemʿ b.- un͡g 224b/24
āgāh b.- un͡gızlar 203b/23
ḥabṭe b.- up 218b/27
ḫālī b.- up 218a/07
maġrūr b.- up 204b/21
māmūr b.- up 222a/01
ʿāciz b.- up 222b/19
rāżı b.- up 217b/21
revān b.- up 216b/22
Sırrdaş b.- up 214a/08
şādmān b.- up 205b/20
üstün b.- up 217a/21
rūşen b.- up édi 212a/23
ẓāhir b.- up édi 212b/27
kāfir b.- upsiz.ler 206a/03
b.- uptur 214b/22
miḫyaṭ b.- uptur YA543a/18
muḥtāc b.- uptur 202b/27
muḳadder b.- uptur 217a/19
muḳarrer b.- uptur 217a/19
nāzil b.- uptur 207a/24
tofraḳ b.- uptur 222a/12
artuḳ b.- ur YA542b/13
az b.- ur 223a/14
ḥāṣıl b.- ur 221a/17
helāk b.- ur 219b/17
maʿlūm b.- ur 211b/21
müfehhim b.- ur YA544a/26
mütereffiʿ b.- ur 220b/07
müyesser b.- ur 217a/12
nāzil b.- ur YA545b/14
nişānesi b.- ur 213a/12
peydā b.- ur YA543b/17
tofraḳ b.- ur 222a/08
vāḳıʿ b.- ur 224b/14, YA543a/10
yıġaçı b.- ur 218b/06
yuġan b.- ur 218b/05
ẓāhir b.- ur 218a/27, YA544a/04

rāstlıġ b.- ur édi 212a/06
żāyiʿ b.- ur édi 215a/21
kāfir b.- ur érdi͡ngizler 209a/27
i b.- ur érdük 206a/17
bār-ı ġarḳā b.- urlar 223a/16
emīn b.- urlar 214b/09
fāyiż b.- urlar 214b/09

bolmak : olmak, yardımcı fiil
vāḳıʿ b.+ ı YA544a/19

bolmaḳlıḳ : olmalık, olma işi, yardımcı fiil
artuḳ b.+ ı 203b/14

boş boş
b. 208a/13

boy boy, uzunluk
b. 220a/20

boyun boyun
b.+ ġa alġaylar 220a/05
b. ḳoyġanlardın 207a/08
b. tartġuçıdur 202a/21
b. tolġaġuçı 223b/11, 224a/15
b.+ unı urmaḳı 210a/08

bozuḳluḳ bozukluk
b. 212a/09

bu **bu**
b. 202a/03, 202a/16, 202a/19, 202b/11, 202b/14, 202b/24, 203a/02, 203a/05, 203a/10, 203b/05, 203b/22, 203b/25, 204a/09, 204b/14, 204b/16, 204b/22, 205a/20, 205b/08, 205b/11, 205b/20, 205b/24, 206a/05, 206a/08, 206a/11, 206a/21, 206a/24, 206b/07, 206b/16, 206b/27, 207a/15, 207a/22, 207a/23, 207a/24, 207b/01, 207b/09, 208a/06, 209a/23, 209a/24, 209a/26, 209b/17, 210a/15, 210a/16, 211a/09, 211a/23, 211b/15, 211b/17, 212b/06, 213b/02, 213b/11, 213b/16, 214a/04, 214a/07, 214a/10, 214a/13, 214b/07, 214b/14, 214b/18, 215a/05, 215a/17, 215a/22, 215b/05, 215b/07, 215b/17, 215b/19, 215b/22, 216a/06, 216a/10, 216a/11, 216b/03, 216b/05, 216b/14, 217a/12, 217b/04, 218a/01, 218a/15, 218a/16, 218a/22, 218b/02, 218b/07, 218b/09, 218b/27, 219a/07, 219a/13, 220b/03, 220b/10, 220b/18, 220b/22, 221a/03, 221b/23, 221b/24, 221b/25, 222a/03, 222a/07, 222a/21, 222a/24, 222b/04, 222b/08, 222b/26, 223a/02, 223a/10, 223a/18, 223a/24, 223a/26, 223b/01, 223b/06, 223b/07, 223b/08, 223b/20, 224a/01,

224a/03, 224a/06, 224a/12, 224a/16, 224a/18, 224a/25, 224b/06, 224b/26, 225a/03, YA542b/07, YA542b/11, YA542b/12, YA542b/13, YA542b/17, YA542b/18, YA542b/21, YA542b/28, YA543a/06, YA543a/07, YA543a/12, YA543a/13, YA543a/14, YA543a/18, YA543b/07, YA543b/12, YA543b/29, YA544a/15, YA544a/19, YA544b/02, YA544b/05, YA545a/16, YA545a/18, YA545a/19, YA545a/28, YA545b/01
b. 202a/15, 202b/04, 203a/01, 203a/27, 204a/19, 205b/25, 207a/01, 208a/05, 208a/07, 210b/03, 212a/26, 212b/17, 215a/07, 218b/01, 219a/03, 221b/12, 221b/22, 222a/09, 224a/17, YA542b/09, YA543a/11, YA544b/04, YA545a/23
b.+ dur 205b/06, 206b/04, 210a/16
B.+ dur 204a/20, 208b/11, 223b/09, 224a/07
b.+ lar 207a/27, 216a/15, YA545b/03
b.+ lar 205b/03, 213b/08
b.+ lardın 216a/06
b.+ larnı 205a/09
b.+ larnıng̃ 202b/14
b.+ nı 224a/08

buġday buğday
misl̲-i b. 222b/02

bulaḳ pınar, su kaynağı
b.+ ıdın 211a/14
b.+ lar YA545a/26

bulġa - bulamak
b.- pturlar 217a/08

bulġaş - bulaşmak
b.- up 222a/16

bulġaşuḳ bulaşık, bulanık
b. 222a/16

bulut bulut
b. 208a/01, 208a/04
b.+ dın 202a/12, 222a/26
b.+ dur 208a/06
b.+ nı 208a/03

bulutī <T.+F. herhangi bir bulut
b.+ dur 208a/05

bur - çevirmek, döndürmek, yardımcı fiil
baş b.- dılar 219b/04
baş b.- maḳ 204b/05

burun önce
b. 205a/17, 205b/17, 206a/22, 207a/19, 207a/26, 207b/18, 210a/25, 212a/19, 214a/12, 214a/13, 214b/07, 215b/24, 216a/10, 217a/17, 217b/11, 218a/06, 218b/16, 218b/17, 222b/11,

224a/06, 224a/21, 224b/16, YA543a/29, YA544a/24, YA544b/26, YA544b/27
b. érdi 208b/20
b. érdiler 210b/09
burunġı önceki
b. 205a/19, YA545b/06
b.+ lar 206a/21
b.+ lardın 205a/18
b.+ larnın͡g 207a/22
būstān <Far. bostan, bahçe
b.+ ının͡g 211a/18
b.+ lar 216a/16, YA543b/21
b.+ lar 210b/16
b.+ larda YA545a/25
b.+ larġa 214b/04
b.+ ları 222a/27
but <Far. bacak
b.+ ıġa 213b/09
buṭlān <Ar. geçersizlik, batıllık
b.+ ı 210b/03
buṭūn <Ar. nesiller, soylar
b. 221a/07
b.+ dur 221a/12
buyur - I. buyurmak, emretmek
b.- dı 203a/03, 209b/11, 211b/19, 214a/02, 216b/21, 223a/09
b.- dı 218a/02
b.- duḳ 206b/09, YA542b/17
b.- ġan bolġaylar 205a/18
b.- ġay 211b/20, 214b/20, YA545a/22
b.- ġusıdurlar 205b/26
b.- up érdük 204a/21
b.- updur 211b/18
b.- uptur 215b/22
b.- ur 209b/12, 213a/05, 219b/24, 221a/08
II.yardımcı fiil
ḳurbānlıġḳa b.- dı 214a/02
teʿcīl b.- madı 212a/25
buyurmaḳ buyurmak
b.+ ı YA542b/17
ḳurbān b. YA544b/13
buyurul - emredilmek
b.- dı 211b/14
b.- uptur 213a/23
bürhān <Ar. delil, ispat, tanık
b.+ ı bolmaġay 204a/07
b.+ lar 219b/19
büryān <Far. kebap
b. 217a/09
büşrā <Ar. müjde, sevinçli haber
b. ḳıl 203a/20
büzürg <Far. büyük, ulu
b.+ ler 219a/01
büzürgvār <Far. ulu olan, büyük olan
b. YA543b/01, YA545a/20
büzürkvarlıġ <Far.+T. saygıdeğer, ulu, muhterem
b. 204b/26
cādūluġ <Far. +T. cadılık
c.-ı 205b/06
cāh <Far. yer, makam, mevki
c. 203b/04, 212a/09
cāhiliyet <Ar. cahillik

c. 212a/11, 213b/22, 217b/17

c.+ de 219b/01

cān <Far. can

c. 223a/05

c.+ ını 212b/04

c.+ ın͡g 223a/07

cānī <Far. hayatî, can ile ilgili

c. 222b/26

carla - çağırmak

c.- ġuçı 224b/20

c.- ġuçılar 225a/03

c.- r 224b/20

carlamaḳ çağırmak

c.+ nı 224b/20

cāvīd <Ar. kalıcı

c. ḳalġanlar 206b/08

cāvidān <Far. kalıcı

c. 223b/16

c.+ dur 211a/19, 224a/18

c.+ durlar 214b/05

cāvidāne <Far. kalıcı

c. 204b/21

cāyiz <Ar. yapılmasında cevaz olan yapılabilir şey.

c. bolġay YA544a/19

cebel <Ar. dağ

c.+ i 222b/12

cebr <Ar. zor, zorlama

c. 225a/05, YA543a/17

cedīd <Ar. yeni

ḫalḳ-ı c.+ de 222b/23

cefā <Ar. eziyet

c.+ sıġa 209b/01

cehl <Ar. bilmezlik

c. 204a/09, 223b/06

c. érdi YA544a/19

cellād<Ar. cellat

c.+ unı tarta tuttuḳ 221a/23

cemʿ <Ar. topluluk

c. 215a/05

c.-i BenīTemīmdin 220a/15

c.-i Ḥabbānīler 208b/07

c. bolun͡g 224b/24

c.+ i 207a/23, 208a/01, 209a/09, 211a/22, 219b/05, 221a/01, 221a/20, 222b/21, YA542b/07, YA544b/07

c.+ idin 220b/27

c.+ inin͡g 220a/12, 222b/20

c. ḳıldılar 206b/01

c. ḳılıpdur YA542a/29

c. ḳılmaḳlıḳdur 225a/03

c.+ nin͡g 215a/06

cemāʿat <Ar. cemaat, topluluk, güruh

c.-i muḫālifler 215b/20

c.+ i 219b/26

c.+ inin͡g 221b/24

c.+ ler 221a/08

c. oḳurlar 219b/07

cemād <Ar. cansız şey

c.+ iġa 205a/26

cennet <Ar. cennet

c. 209a/11, 209a/13, 211a/03, 224a/05

c. 224a/18

c.+ de 209a/16, YA545b/04

c.+ dür 204b/01, 215a/16, 216a/09
c.+ ke 210a/23
c.+ lerġa 216a/16
c.+ ni 210a/25
c.+ ning YA545b/03

cesed <Ar. ceset
c.+ ġa ḳaytġusıdur 222a/09

cevāb <Ar. yanıt
c. 209a/12
c.+ da 214a/07
c.+ ı 203b/21
c.+ ıda 215a/25, 220a/26

cevāriḥ <Ar. organlar
c. 206b/02
c.+ i 223b/04

cevr <Ar. eziyet zulüm
c. 203b/13
c. étküçiler 203a/24, 220b/04
c. ḳıldılar 206a/25
c. ḳılġuçı 223b/24

cezā' <Ar. I. karşılık
c. 224b/24
c. bérgüsidür 212b/17
c. bérilgüngizdürler 204a/20
c.+ sını 207b/03

II. ceza
c. bérdük 208a/13
c. bérgüsidür 217a/27
c. bérilgüngizdürler 207b/09
c.+ sıdın 207b/01

III. ödül
c. bérdi 216b/10

cezīre <Ar. şehir
c. 208b/10

cezm <Ar. kesin karar
c. boldı 215b/20

cidāl <Ar. sözlü mücadele
c. 209b/02

cihād <Ar. düşman ile din yolunda mücadele
c. 210b/01, 212a/05, 212b/20, 213a/24
c.+ da 216a/16
c.+ dın 216a/12, 216a/14
c.+ ḳa 210a/17, 211b/24, 211b/27, 212a/06
c. ḳıldılar 221b/09
c. ḳılġaylar 210a/18
c. ḳılġuçılar 212b/22
c. ḳılınglar 214a/26

cihān <Ar. dünya
c.+ da 206b/06, 206b/07
c.+ dın 223a/13
c.+ ıda 214b/01

cihet <Ar. taraf, yan
c. 211b/03, 220a/12, YA544b/02
c.+ din 208b/22, 215a/23, YA543a/06
c.+ i 217b/12
c.+ idin 211b/24, 212b/16, 217b/04, 217b/09
c.+ idindür 214b/19
c.+ idür 214a/10
c.+ iġa 217a/26, 218a/06
c.+ ige 210b/19
c.+ ining 202b/25

c.+ ler 202a/14

cīn <Ar. (cinn) cin

c. 205a/13, 209a/06, 209a/16, 209a/26, 223b/15, 223b/26

c. aytġuçılardın 207b/24

c. aytķuçılar 221b/19

c. ayttı 220b/15

c.+ din 208b/09

c. émes 219b/24

c.+ i 219b/23

c.+ lerdin 208b/12

c.+ ning͡ 209a/07, 209a/13, 209a/15

cīnnī <Ar. cinli

c.+ ler 208b/21

cins <Ar. tür

c.+ idin 222a/06

c.+ ing͡din 203a/26

cinsiyet <Ar. tür bakımından, soy bakımından

c. 203a/25

civār <Ar. çevre, yöre

c.+ ınıng͡ 209b/23

cizye <Ar. vergi

c. 216a/07

cūʿ <Ar. kıtlık, açlık

c. YA543a/02

cumʿa <Ar. Cuma günü

c. 211a/25

cūşiş <Far. coşma, kaynama

c.+ i 211a/16

cülūl <Ar. çıkmak

c.+ iġa 208a/01

cümle <Ar. tüm, hepsi

c.+ din 206b/26, 214b/02

c.+ sidin 204b/01

cünūn <Ar. delilik

c. 224b/14

cür'et <Ar. cesaret

c. 218b/27

c. ķılur 205b/11

c.+ ni ķılma YA544b/05

cürüm <Ar. suç, kabahat

c. 216a/14

cüz' <Ar. bölüm, parça

c.+ leridin 205a/14

çaġır şarap

ç. 211a/16

ç.+ dın 211a/07

ç.+ ını 211a/15

çaġlıġ kadar, denli

ç. 203a/10, YA543a/14

çaķır - çağırmak

ç.- dı 208a/01

ç.- ġuçı 208a/01

çap - akın, yağma, saldırı

ç.- tılar 217a/20

çérig asker

ç.+ i bolġay 214a/27

çıķ - I. ayrılmak dışarı çıkmak

ç.- ar 224b/26

ç.- arlar 223b/01

ç.- aylar 225a/02

ç.- ıp 211a/22, 216b/24, 219a/19, 219a/23, YA544b/19

ç.- ıp kél 219a/18

ç.- madı 222b/08

II. doğmak, görünmek

ç.- ar 218b/04

ç.- masdın 224b/16

ç.- tı 208a/01

III. ayrılıp gitmek

ç.- ıp 209b/11, 213b/16, 213b/18, 215b/23

gürūh-i ç.- ıp barġanlar 209b/18

ç.- ıp kélip 216b/22

IV. meydana gelmek

ç.- ar 222b/08

ç.- masun͡g 224a/13

ç.- tı 218b/08

V. yükselmek yukarı çıkmak ç.- ıp 219b/02

VI. sapmak terketmek

ç.- ıp barġan 219b/09

ç.- ıp barmaḳnı 219b/20

ç.- a ḳıla başladılar YA543b/11

çıḳar - I. uzaklaştırmak dışarıya çıkarmak ç.- dılar 210b/24

II. kurtarmak, kaldırmak

ç.- ġaylar 207a/18

III. doğması ya da bitkinin uç vermesi, filiz vermesi

ç.+ ur 218b/04

IV. uzaklaştırmak dışarıya çıkarmak

ç. 224a/03

çıḳarıl - çıkarılmak

ç.- ıp 207a/17

ç.- maġusıdurlar 204b/22

çıḳmaḳlıḳ çıkma, çıkma işi

ç.+ ın͡gız 222b/06

çın doğru

ç. YA544a/18

çınlıġ doğruluk

ç.+ ının͡g 219b/14

çigūne <Far. neden, nasıl

ç. 223a/05

çök - çökmek

ç.- ken 204a/17

ç.- keyler 204a/18

çū <Far. gibi

ç. 222b/08

çūre <F çare

ç. yétküçiler 206a/10

gürūh-ı ç. yétküçilerġa 206a/12

çüçüktatlı, lezzetli

ç. 207b/07

çüçüklük tatlılık, lezzetlilik

ç. 211a/06

çün : <Far. I. çünkü

ç. 205a/25, 205a/27, 205b/04, 212b/04, 212b/09, 214a/21, 216b/20, 218a/26, 219b/01, 223a/17, YA543a/18, YA544a/05, YA544a/24, YA545b/06

ç. 208a/21, 215b/20, 217b/19, 224b/14

II. bunun için, bu yüzden

ç. 202a/22, 202a/24, 203a/25, 204b/06, 205a/15, 205a/20, 206a/20, 206b/18, 208b/16, 210a/08, 211a/25, 211b/10, 215a/17, 216a/11, 221a/05, 222b/17, 223b/16, YA542a/29

Ç. 203a/02, YA543a/23

III. eğer

ç. 202a/24, 203b/15, 204a/05, 211a/22, 211b/09, 211b/12, 211b/20, 211b/25, 215a/19, YA543b/26, YA544b/17, YA545a/13

IV. ve sonra

ç. 203b/18, 206b/19, 207b/19

V. bunun için bu yüzden

ç. 212a/04

dād <Far. adalet, doğruluk, iyilik

d. ḳılın͡gızlar 220a/07

dağdağa <Ar. gürültü

d. 214a/21

dağı de/da, dahi

d. 203a/27, 203b/04, 204b/10, 204b/11, 204b/15, 205b/17, 206a/09, 206a/21, 206b/22, 207a/01, 207a/03, 207b/18, 207b/19, 208b/12, 209b/12, 211a/13, 214a/06, 220a/23, YA544a/23, YA544a/28, YA545b/13

dāḫil <Ar. dahil, içinde, bünyesinde, girmiş

d. bolġusıdur 218b/10

d.+ dür 217a/12

dāʿiyye <Ar. içten gelen bir duyguyu teşvik edici hal

d.+ side 213b/21, 216a/23

daḳīḳ- <Ar. ince, nazik

d.-ül ṭayf 222b/23

dal <Ar. (dall) delalet eden, gösteren, işaret eden

d. bolġay 212b/14

d.+ dur YA544a/05

dānā <Far. bileni bilgili, haberdar

d. 202a/04, 205a/01, 214b/20, 215b/02, 217b/26

d. boldun͡g 223b/08

d.+ dur 218b/20, 219b/23, 221a/20, 221b/15

D.+ dur YA542b/22

dānālıḳ <Far. +T. bilgililik, haberdar olma

d. 223b/07

dānāraḳ <.F+T. daha bilgili

d. 225a/04

d.+ dur 205b/12, 218b/18

dāne <Far. tane, tohum

d. 222b/01, 222b/08

d.-i iḥyāsıda 222b/06

d. érdi 218b/06

d.+ siġa 222b/08

dāniş <Far. bilgi, ilim

d.+ ġa YA544a/12

dār <Ar. yer, mekan

d. 218a/17

d.-ü'l ḥelālde YA545a/28

Daşi <Ar. Cin adı

D. 208b/11

daʿvet <Ar. davet

d. YA542b/09

d.+ i 218b/08

d. ḳıldı 207b/19

d. ḳılın͡gız 220a/02

daʿvī <Ar. dava, kavga

d. YA544b/17

d. ḳılur érding YA545a/22

d.+ side 205a/20, 221b/11, 221b/19

dāyim <Ar. devamlı, sürekli

d. 219a/03

dāyimā <Ar. her zaman daima

d. 224a/12

dāyire <Ar. daire, çevre

d.+ sidin 207b/12, 209b/18

dé - demek, söylemek

d.- di 214a/07

d.- gey 211b/13, 224a/01

d.- geyler 222a/14

d.- rler 222a/17, 224b/07

debūr <Ar. batı rüzgarı, batıdan esen yel

d. 208a/07

def' <Ar. uzaklaştırma, gönderme

d.+ iġa 205b/10

d. ḳılmaġay YA545a/07

d. ḳılmaslar 203a/23

d. ḳılur 202b/02

d. ḳılurlar YA542b/16

defter <Ar. defter

d.+ i 223b/10

d.+ in 204a/24

dég gibi

d. 202b/08, 202b/10, 203b/07, 203b/08, 203b/21, 205a/13, 206a/04, 209a/20, 209b/02, 209b/23, 210a/05, 210b/06, 210b/11, 210b/22, 210b/27, 211a/03, 211a/05, 211a/19, 211a/27, 211b/08, 212a/04, 212b/08, 212b/09, 213b/07, 218b/24, 220a/16, 221a/13, 221a/14, 221a/15, 222b/07, YA543a/10, YA544a/24, YA545a/14, YA545b/01

d. 206a/12, 206a/21, 208a/24, 209b/24, 219a/15, YA544a/14, YA545a/13

d.+ dür 203b/05, YA543b/23, YA544a/03

d.+ dürler 209a/16, 220a/25

d. émes 216a/21

deh <Far. on sayısı

sūre-i maṣdar-ı d.+ da YA542a/29

dehr <Ar. zaman, dünya, devir

d. 209b/08

d.+ ġa 204a/03

d.+ ler 204a/02

delālet <Ar. iz, işaret

d. ḳılalıng YA544b/08

d. ḳılġay 205a/19

d.+ lerdür 202a/14

delīl <Ar. delil, belge

d. YA544a/04

d.+ dür 222a/21

d.+ iġa 204a/04

d.+ ler 202a/15, 203a/13, 212a/24, 219b/19

d.+ leri 202a/18, 202b/06, 204b/20, 205b/05

d.+ leridür 202a/16

d.+ lerin 208a/18, 212a/15, YA544b/15

dem <Far. an, zaman

d. 224a/13

derd <Far. dert

d.+ i 216a/18

derdlig <Far. +T. dertli

d. 202a/23, 208a/07, 209a/01, YA543a/11

ʿAẕāb-ı d. 216a/11

derecāt <Ar. dereceler, makamlar

d.+ ıġa 210a/22

dereḫt <Far. ağaç

d.+ leri 222a/27

dergāh <Far. makam, kapı

d. 223a/12

dervīş <Far. fakir, yoksul

d.+ leriġa 220a/16

deryā <Far. deniz, su

d. 202b/13, YA543b/16

d.+ da YA543b/17, YA543b/20

d.+ ġa 208a/11

d.+ nı 202b/07, YA543b/17

d.+ nıng͡ YA544a/14

devām <Ar. devam

d. 211b/06

devlet <Ar. talih, şans

sūd-i meṣel-i d. 215a/27

d.+ i 207a/04, 211b/21

d.+ idin 216a/19

deyr <Ar. insanlık alemi, dünya

d. 207a/27

déyü diye

d. 212a/24

dıḳ <Ar. erimeli deri hastalığı

d. YA545a/19

dīde <Far. göz

d.+ ler 220b/05

dil-nüvāzlıḳ <Far. +T. gönül alan, gönül okşayan

d.+ ı 218a/19

dimāġ <Ar. akıl beyin

d.+ ı YA543a/18

dīn <Ar. din

d. 203a/13, 203a/20, 206a/23, 206b/26, 208b/13, 210a/02, 214a/18, 214a/24, 214b/04, 218a/09, 218a/10, 220a/09

d.+ de 203a/09

d.+ i 210a/12, 210a/26, 213a/02, 215b/07, 217b/14, 223b/12

d.+ idür 212b/26

d.+ ige 203a/22, 214b/24

d.+ imizdin YA544b/15

d.+ in͡giz 221b/13

d.+ in͡gizning͡ 220a/24

d.+ lerġa 218a/09

d.+ ni 218a/09

dīv <Ar. şeytan, cin, zabani

d. 223b/16, 223b/18

d.+ ni 223b/17

dīvāne <Far. deli

d.+ dür YA543a/17

diyār <Ar. yer, yurt, ülke

d.+ ıġa 208a/12

d.+ ıġaça 208a/03

diyet <Ar. bedel

d. 217b/10

dost <Far. dost, arkadaş

d.+ ı 210b/14, YA545a/07

d.+ ıdur 203a/26, 210b/13

d. ḳılıpdur 219b/18

d.+ lar 202b/03, 209a/04, 210b/12, YA545a/09

d.+ lardın YA545a/09

d.+ lardurlar 203a/24

d.+ largȧ YA545b/15

d.+ larıġa 216b/11

d.+ larımnı YA542b/02

d. tutar 220a/08, 220b/22

d. tutḳıl 203a/27

dostluḳ <Far. +T. dostluk

d.+ ı 203a/25

duʿā <Ar. dua

d. 207a/01, YA543a/23

d. ḳıldı 206b/27, YA543a/22

d.+ sı YA543a/03, YA543a/19

d.+ sın YA543b/14

d.+ sını 205a/22, 205a/25, 206b/25

duḫān <Ar. duman

d. YA543a/05, YA543a/07, YA543a/24

d. 222b/15, YA543a/04

d.+ nı YA543a/23

durust <Far. doğru, gerçek

d. 208b/23, 218a/08, 222a/15

d.+ dur 209b/26, 223a/26

durustluḳ <Far. +T. doğruluk

d. 202a/17, 203a/17, 204a/23, 204b/07, 207a/18, 208a/14, 208a/23, 208b/19, 211b/07, 215b/10, 221a/04, 221a/16, YA542b/06, YA542b/18, YA542b/21, YA543a/13, YA543a/28, YA543b/08, YA544a/09, YA544a/11, YA545a/19, YA545b/13

d. 202a/05, 202b/14, 203a/23, 206a/11, 206a/26, 207a/06, 207a/20, 207a/27, 207b/20, 209a/21, 210a/23, 210b/15, 212a/21, 212b/25, 213a/07, 214a/06, 214b/21, 215a/03, 217a/11, 218b/19, 219a/08, 219a/20, 220a/08, 220b/06, 220b/26, 221a/19, 221b/05, 221b/19, YA543a/18, YA543a/20, YA543b/03, YA543b/06, YA543b/15, YA543b/19, YA544a/15, YA544a/25, YA545a/05, YA545a/11, YA545a/12, YA545a/24

d.+ ı 206a/15

durustraḳ <Far. +T. daha doğru

d. 204a/17

d. tutar 214a/04

dūzaḫ<Far. cehennem, tamu

d. 224a/03

d.+ ġa 223b/11

dünyā <Ar. dünya
d. 203b/09, 203b/24, 204b/21, 205a/23, 207b/07, 209b/16, 210b/18, 211a/05, 220b/10, 224a/09, YA542b/05, YA542b/06, YA545b/03
d.+ da 203b/26, 204a/12, 204b/12, 207a/14, 209b/15, 210a/02, 210a/22, 211b/22, 216a/09, 217b/15, 220a/10, 223b/06, 223b/18, 224a/08, 224b/27, YA544a/16, YA544a/21, YA545b/06
d.+ nıng͡ 213a/15
dünyevī <Ar. dünya ile ilgili
d. YA542b/05, YA542b/16
düşenbe <Far. farsça pazartesi, haftanın ikinci günü
d. 213b/16
düşmen düşman
d. ḳılıp 219b/19
d.+ lar 205a/27, 210b/12
d.+ lardın 210a/16, 218a/03
d.+ larġa 210a/27, YA545b/15
d.+ larıġa 214b/01
d.+ larnıng͡ 216b/12
d. tutḳay 218b/10
düşmenlıġ düşmanlık
d. 219b/01
d.+ larıġa 209b/03
düşvār <Far. güç, zor
d. bolmaġay 222a/14
é - i-mek yardımcı fiili
arḳasıda é.- di 214a/16
atlana almaslarlar é.- di 217a/04
bar é.- di 223b/19
bile é.- di 214a/24, 223b/18
bilip é.- di 212a/24
bitip é.- di 212b/20
bolmasalar é.- di 217b/05
bolsa é.- di 206a/15, YA544b/17
bolur é.- di 217b/07, 217b/08
eger ḳılsalar é.- di 217a/14
hemol é.- di 214a/09
ḫūb bolsa é.- di 206a/19
Ḥudeybiye'de é.- di 217a/20
ḫuṭbe oḳusa é.- di 211a/22
ḳalurlar é.- di 215a/22
kérek é.- di 205b/21
ḳorḳuturlar é.- di 223b/02
lāyiḥ é.- di 218a/25
maḫṣūṣ é.- di 218a/17
meşġūl é.- di 221a/02
mevṣūf é.- di 223b/13
muḥkem é.- di 217a/05
muḳaddimesi é.- di 214a/08
musallaṭ é.- di 223b/17
müsāraʿat ḳılmas é.- di 206a/16
ʿayb ḳılsa é.- di 211a/22
ʿāyiḳ é.- di 207a/24
ol é.- di 221a/03, YA544a/02
olturup é.- di 213b/09, 216a/27
özi é.- di 223a/15
rāstlıġ bolur é.- di 212a/06

rūşen bolup é.- di 212a/23
ṣabr ḳılsalar é.- di 219a/23
tutarlar é.- di 215a/09
uluġı é.- di 213b/21
üstide é.- di 215a/10
vaʿīd ḳılurlar é.- di 223b/02
yaraşmaslar é.- di 217a/15
yaşlıġ é.- di 206b/18
yavuḳ é.- di 219a/17
yéter é.- di 217b/09
yoḳ é.- di 204b/03, 212b/17, 215a/21, 220b/15, YA543b/26, YA544a/05
yürür é.- di 218a/01
ẓāhir bolup é.- di 212b/27
ẓāhir émes é.- di 223b/08
żaʿīf é.- di 218b/08
żāyiʿ bolur é.- di 215a/21
artuḳ é.- diler YA544a/06
Ġaṭafān é.- diler 216b/15
kāfir é.- diler 217a/14
ḳatıḳraḳ é.- diler 224a/22
ḳaytarur é.- diler 217a/15
tapmas é.- diler 217a/15
turup é.- dim 216b/01
mekrūh tutar é.- din 223a/27
bar é.- di͡ng 223a/27, 223b/06
ḳaçar é.- di͡ng 223a/27
ḳorḳar é.- di͡ng 223a/27
meşġulluḳını ḳılmaydur é.- di͡ngizler 215b/02
vaʿde bérilip é.- di͡ngizler 224a/08
āgāh é.- mes 215a/03
cīnn é.- mes 219b/24
dég é.- mes 216a/21
mén é.- mes 223b/24
rāżı é.- mes 219a/06
revā é.- mes YA545a/01
ẓāhir é.- mes édi 223b/08
peyġamber é.- mes érdi YA544b/01
ḫālī é.- mes érdiler 214a/21
andaḳ é.- mesdür 222a/14
mesmūʿ é.- mesdür 223b/22
muḥtācı é.- mestür 221b/16
mutaṣavvir é.- mestür 211b/19
yıraḳ é.- mestür 222b/07
mūḳın é.- mestürler YA542b/28
muntaẓır é.- mestürler 211b/06
Yād é.- tilgen 222b/15

ebāṭīl <Ar. gerçeğe aykırı, doğru olmayan, bir dine karşı inanç
e. 207a/22

ebedī <AR.+FAR. sonsuz
e. 202a/03, 209a/20, YA545b/09

eblehā <Ar. akılsız, akılsızca
e. 223a/23

ebnā <Ar. oğullar
e.+ sı bolġay 220a/13

ebşirū <Ar. sevinin anlamında Arapça ifade
e. 213b/11

ebṭān <Ar. gizli saklı olanlar, çukurlar
e.+ ıdın 221b/20

Ebyān <Ar. Cin adı

E. 208b/11

ecel <Ar. ölüm vakti

e. 223a/25

e.+ lerdin YA542b/10

ecir <Ar. ücret

e.+ leriniṅg 221b/06

eczā <Ar. parça, parçalar, bölümler

e.+ sınıṅg 223a/02

edā' <Ar. yerine getirme, davranış

e. étmedük 217b/27

e. ḳılġay YA543b/01

edeb <Ar. edep

e. 208b/14, 218b/21, 219a/01, 219a/22, 219a/26

e.+ de 219a/09

e.+ iṅgizdin 221a/20

edepsizlik <AR.+T. edepsizlik

e. 219a/02

e.+ din 219a/25

ef'āl <Ar. işler, fiiller

ḥafṣ-ı e.-i ṣelāṣda 212b/24

e.+ iġa 214b/21

efsāne <Far. efsane, masal

e. 222a/17

e.+ leri 207a/22

efsūs <Far. feryad sözcüğü, eyvah, acıma

e. éter érdiṅgizler 204b/20

e. ḳılġanlardur 220a/19

e. ḳılġay 202a/25

e. ḳılġuçılardın 220a/19

e. ḳılmaġaylar 220a/17

e. tutar érdiler 204b/14

efsürde <Far. duygusuz, donuk

e. 222b/05

efteḥū <Ar. açmak

e. 214a/07

eger <Far. eğer

e. 202a/19, 203a/23, 204a/10, 205a/23, 205b/08, 205b/21, 206a/02, 206a/08, 208a/11, 210a/16, 212a/06, 212b/02, 212b/13, 213a/16, 213b/04, 215a/26, 215a/27, 216a/06, 216a/13, 216a/14, 216a/15, 217b/07, 217b/14, 218a/09, 218a/12, 219a/22, 219b/09, 219b/16, 219b/27, 220a/05, 220b/21, 222b/06, YA542b/24, YA543b/10, YA544a/18, YA544b/21

E. 203b/04, 204a/08, 205a/20, 205b/10, 206a/15, 206a/18, 206b/13, 207b/24, 212a/08, 213a/19, 217b/05, 219b/16, 220b/14, 221b/19, YA544a/21

e. bolġay 218a/10

e. iltseṅgizler 216a/07, 221b/02

e. ḳılsa 220a/02

e. ḳılsalar édi 217a/14

e. ḳılsaṅgızlar 210a/26, 212a/11, 213b/05

e. köterilse 213b/10

egirmek eğirmek açmak

e.+ ni 222b/08

égreş - uymak

é.- ipdürler 211a/02

é.- megün͡gizlerdür 215b/23

é.- mes 205b/26

é.- tiler 210a/04

ehl <Ar. I. halk, ahali

e. 221a/22

e.+ ige 215a/12

e.+ lerini 210b/25

e.+ lerinin͡g YA544b/03

e.+ i 207a/13, 208a/24, 210b/25, 216a/23, 216b/27, 217b/24, 220a/24, 222b/12

e.+ idi 210b/23

e.+ idin 208b/10, 210b/24, 214b/10, 214b/11, 217a/14, 217a/20, 217b/15, 219a/07, 222b/11,
224a/21

e.+ idürler 216a/02

e.+ igedür 224a/18

e.+ ini YA545a/02

e.+ inin͡g 213b/25, 216b/15, 217b/12, YA544b/06, YA545a/21

II. sahip malik

e.-i ḳalb 213a/10

e.+ i 206b/07, 210a/11, 213b/26, 214a/26, 217b/25, 218a/10, 218a/18, 221a/24

e.+ idin 210b/10, 211a/22, 214b/12, 216a/01, YA544b/08

e.+ iġa 212b/01

e.+ ige 208a/25, 212b/05, 219a/25

e.+ inin͡g 205a/04, 206a/23, 207b/02, 218a/25, 224b/03

III. aile akraba

e.-i beytdür 221a/14

e.+ de 215a/27

e.+ leri 215b/04

IV. kavim

e.+ idürler 216a/04

ekāẕīb <Ar. asılsız, yalan uydurma

e. 207a/23

ékin ekin

é.+ ge 218b/04

é.+ ler YA543b/21

é.+ lerige 216b/24

ékinçi ekinci, çiftçi

é.+ lerni 218b/06

ékki iki, sayısı

é. 202a/03, 204a/24, 206b/16, 207a/11, 207b/01, 208b/12, 209b/06, 209b/22, 217b/06, 220a/03, 220a/13, 220b/11, 221a/10, 223a/11, 223a/17, 223a/18, 223a/21, 223a/24, 224a/12,
224b/18, YA543b/27, YA543b/29, YA544b/04, YA544b/07, YA544b/17

é. 220a/13

é.+ si 206b/23

ékkinçi ikinci

é. 209b/07, 215a/12, 216a/24, 220b/08, 222b/19, 223b/01

é. 224b/25

ekrem <Ar. cömert, kerem sahibi

e.+ i YA545a/21

ekşer <Ar. çok

e. 224a/20

e.+ i 218a/21

éksüksiz eksiksiz

é. 204a/22

ektāf <Ar. omuzlar, omuz kemikleri

e.+ ıda 216b/13

él şehir, devlet, ülke

é. 216a/25

é.+ ide 223b/05

é.+ idin 215b/22

elem <Ar. keder

e. 207b/06

e.+ i 216a/19

e. yétgürgüçi 202b/06

elfāz <Ar. laflar, kelimeler, sözler

e.+ da 218a/16

élgerrek daha ileri, daha önde

é. 221a/18

élig el

é. YA543b/02, YA543b/12

é.+ in 213b/09

é.+ in tutmadı 224a/24

é.+ ni 215a/09

é. tartġay 205a/26

é. tartın͡gızlar 204b/16

é. urmay 204a/04

el-ḳıṣṣa <Ar. kıssaların, hikayelerin başlangıçlarında kullanılan başlık

e. 216b/26, 221a/23

e. 213b/24, YA544b/18

éllig elli sayısı

é. YA544b/27

elvān <Ar. farklı, çeşitli

e. 202a/11

emʿā <Ar. bağırsaklar

e. YA545a/15

emānet <Ar. emanet

e.+ i 210b/06

émdi şimdi

é. 210a/15, 211b/01, YA545a/24

É. 208a/18

émgek emek, zahmet

é. 206b/11, 209a/18

é.+ ke tüşer 219b/17

emīn <Ar. güvenilir

e. YA543b/03, YA545a/25

e. 207b/16

e. bolġay 218a/03

e. bolurlar 214b/09

e.+ dürler YA545b/04

e. ḳılurlar YA542b/15

emīnlik <AR.+T. güvenilirlik

e. 224a/17

emīr <Ar. önde gelen kişi

E.-ü'l Mü'minīn 203a/03

emr <Ar. emir, buyruk

e. 207b/12, 210b/07, 211b/27, 218b/17, 224a/09

e. boldı 209b/09

e.+ i 212a/05, 215b/23, 223a/26, 224b/15

e.+ idin 210b/05

e.+ iġa 214b/27

e.+ ining 211b/19, 215a/01, 216a/19
e. kéldi 208a/09
e. ḳıldı 210a/17

emṣāl<Ar. örnekler, misaller
e.+ i 206a/14, 211a/27, 212a/12, 222b/02
e.+ iġa 224a/16

emvāl <Ar. mülkler, mallar, para ile alınan şeyler
e. 202b/02, 215b/01

emvāt <Ar. ölüler
e. 222b/07

enʿām <Ar. En'am suresi
Sūre-i E.+ da 209b/09
e. ḳılıp 206b/21

enbiyā <Ar. peygamberler
e. 217a/18, 222b/17
e.+ nıng 222b/15

endāze <Far. ölçü
e.+ si 205a/09
e.+ sidin 207b/13

endāzesiz <Far. +T. ölçüsüz
e. YA545b/15

endīşe <Ar. düşünce, endişe
e.+ lerdin 222b/25

endūh <Far. gam, keder
e.+ ı 217b/10
e.+ ıdın 212a/02, 218a/07

endūh-kār <Far. kederli, gam sahibi
e. YA544a/05

enfās <Ar. nefes, soluk, dua
e. 224a/11
e.+ ıngnı 224a/12

enṣārī<Ar. Hicret'ten sonra Mekkelileri konuk eden Medineliler
e.+ din 206b/23

envār <Ar. ışıklar
e.+ ı 218a/27
e.+ ıdın 206b/03

ér - : i-mek yardımcı fiili → é-

alardın é.- di 208b/11
ara é.- di 207b/17
āşikāre é.- di YA544a/14
aytılur é.- di 204b/06
aytsalar é.- di 212a/06
aytur é.- di 202b/27, 207a/21, 211a/23, 213b/11, YA545a/20
bāʿişi é.- di 217b/22
bar é.- di 207b/08, 219a/23, YA544a/10, YA544b/16
boldura almas é.- di 206a/19
bolmasalar é.- di 217b/14
bolsa é.- di 206a/15
burun é.- di 208b/21
cehl é.- di YA544a/19
dāne é.- di 218b/06
Ebū Eyūbel Enṣārī é.- di YA544b/23
Fārūḳ-ı saṭvetī é.- di 202b/17
ḫaber bérgüçi é.- di 203a/18
ḫaber bérse é.- di 205b/22
ḫarbiġa é.- di 210a/15
istirāḥat ḳılıp é.- di 219a/17
ḳabīlesidin é.- di 207b/14

ḳarīni é.- di 206b/18
ḳaytarılıp é.- di 217b/02
kélür é.- di 208a/03
kişi é.- di 219a/02
körülmes é.- di 208a/12
ḳuralluġı é.- di YA544a/08
Ḳurān oḳur é.- di 208b/07
ḳursaġıda é.- di 206b/16
küyer é.- di YA544b/18
Medīne é.- di 206a/06
melekī é.- di YA544a/26
menʿ ḳılur é.- di 223b/13
naḫlistān é.- di 205b/24
oḳulur é.- di 204b/04
ol é.- di YA544b/10
öter é.- di 218a/21
ötüp é.- di 205b/25
peyġamber é.- di 207b/18, YA544a/28
peyġamber émes é.- di YA544b/01
seḥerī é.- di 216b/23
söz aytur é.- di 219a/03
tapınġuçı é.- di YA544b/07
tégrelerin͡gizde é.- di 208a/24
Tevrāt é.- di 206a/22
vāḳıʿ é.- di 206a/07, 219b/01
vaʿ de bérilip é.- di 208a/04
yār é.- di 215a/01
yaşda é.- di 206b/19
yéri é.- di 207b/16
yéter é.- di 218a/22
yétmes é.- di YA544b/18
yétse é.- di 208a/12
yoḳ é.- di 210b/26
ẓāhir é.- di 218a/24
zamānı é.- di YA543a/02
aşuḳmaḳlıġ körsetür é.- diler 205b/25
atlıġ é.- diler YA544b/04
ayrılsa é.- diler 217b/14
aytur é.- diler 204a/09, 206a/22, 207a/20, 211b/01, 212a/20, 221a/21
bar é.- diler 203a/17, 204b/13, 206b/09, 207a/14, 207b/19, 208a/21, 208a/23, 221a/23, YA543a/24,
YA543b/22, YA544a/23, YA544a/25
barur é.- diler 208b/07, 219a/18
BenīḲābīl é.- diler 222b/11
bilip é.- diler 213a/01
bolmasa é.- diler 217b/07
burun é.- diler 210b/09
efsūs tutar é.- diler 204b/14
éşitür é.- diler 208b/13
gümān iltür é.- diler 205b/01, 214b/12
ḫaber bérür é.- diler 212a/20
ḫālī émes é.- diler 214a/21
ḫatun é.- diler 217b/06
ḥesābı tutar é.- diler 210b/06
Ḫudāylıḳḳa tutup é.- diler 208b/01
ilik tutmas é.- diler 206a/16

īmān kéltürmegenler é.- diler 213a/09
īmān kéltürüp é.- diler 211b/24
iʿtibār ḳılmas é.- diler 208b/22
istiġāṣe ḳılur é.- diler 207a/20
istihzā ḳılur é.- diler 208a/23, 220a/15
iẓhār ḳılur é.- diler 221a/21
ḳaçar é.- diler 217a/15
kāre é.- diler 212b/08
ḳarındaş é.- diler 220a/14
ḳatıḳraḳ é.- diler 210b/24
kerāhet tutup é.- diler 212a/27
ḳılur é.- diler 208a/21
kirer é.- diler YA544b/17
kişi é.- diler 209b/22, 216a/25
körmeydür é.- diler 207a/05
ḳulluḳ tutar é.- diler 208b/13
leşkeri é.- diler YA544a/23
maʿlūm ḳılıp é.- diler 212a/19
muʿterif é.- diler 222b/20
naʿre urar é.- diler 219a/18
nefer é.- diler 208b/09
ʿamel ḳılur é.- diler 206b/09
ʿaẕāb ḳılur é.- diler 206b/26
oḳup é.- diler 212a/19
oḳur é.- diler 204b/04, 207a/16
ötüp é.- diler 207b/17
san é.- diler 208b/11
sanar é.- diler 209b/23
sorar é.- diler 211a/23, 211b/01
şebḫūn kéltürüp é.- diler 217a/21
ten é.- diler 208b/12
tilemegüçiler é.- diler 210b/04
tutup é.- diler 208a/27
üstige tüşer é.- diler 208b/16
vaʿde ḳılıp é.- diler YA543a/11
yaşurur é.- diler 214a/08, 217b/07
Yehūd é.- diler 208b/21
yér é.- diler YA543a/04
yoḳ é.- diler 203a/10, 208b/21
yüzlenip é.- diler 216b/24
mükerrer ḳılur é.- dim 224b/08
vaʿde ḳılıp é.- dim 222b/18
āzād ḳılur é.- diṅg 219a/24
daʿvī ḳılur é.- diṅg YA545a/22
éşitip é.- diṅg 223b/06
bar é.- diṅgiz 207b/12
ġāfil ḳalıp é.- diṅgiz 204b/22
kéltürüp é.- diṅgiz 217b/01
aşuḳur é.- diṅgizler 208a/07
Aytur é.- diṅgizler 204b/08
bar é.- diṅgizler 204a/20, 204a/23, 204b/05, 207b/10, 209a/27, YA545a/23
baş ḳoymas é.- diṅgizler 207b/13
efsūs éter é.- diṅgizler 204b/20
gīr ḳılur é.- diṅgizler 207b/11
gümān iltür é.- diṅgizler 215b/03
helāk étér é.- diṅgizler 217b/09
inanmas é.- diṅgizler 209a/25
kāfir bolur é.- diṅgizler 209a/27

ḳalġansız ḳılur é.- din͡gizler 217b/08
ʿamel éter é.- din͡gizler 204a/20
öltürür é.- din͡gizler 217b/10
şekk kéltürür é.- din͡gizler YA545a/24
taşḳarı iltür é.- din͡gizler 207b/12
tefekkür körsetmes é.- din͡gizler 204b/20
tekebbür ḳılur é.- din͡gizler 207b/10
yāver tutmas é.- din͡gizler 209b/01
buyurup é.- dük 204a/21
i bolur é.- dük 206a/17
ḳısḳa ḳılmas é.- dük 217b/11
ʿaẕāb ḳılur é.- dük 217b/15
olturup é.- dük 202b/24
tekrār étip é.- dük 208a/25
ḥācet é.- mestür 218a/27
rābiḫ é.+ diler YA543a/23
fısḳ ḳılur é.+ din͡gizler 207b/12
melūl é.- di 222b/10
kāfir é.- diler 206a/14

ér - : yetmek yetişmek
é.- ür 215a/14

ér : erkek, adam
é. 214b/10, 217b/06
é.+ ler 211b/17, 213b/10, 214b/11, 217b/05

erbāb <Ar. sahip
e.-ı sırr 208b/06
e.+ ı 211a/12, 216b/20, YA544b/20
e.+ ınıng͡ 207b/02

ercümend <Far. muhterem, şerefli
e. YA545a/19

Erd <Ar. Cin adı
E. 208b/11

éren erkekler, erler, adamlar
é.+ ler 214b/03
é.+ lerni YA543b/03

erḥām <Ar. hısımlar, akrabalar
e. 209b/24

érī <T.+F. herhangi bir erkek, öyle bir erkek
é. 221a/05

éril - erimek
é.- gen YA545a/13

érit - eritmek
é.- gey YA545a/15

érte sonra, sabah
é. 214b/26

ervāḥ <Ar. ruhlar, canlar
e. 206b/03
e.-ı ilāhī 218a/26

erzānī <Far. layık görme, uygun görme
e. tuttı YA542b/06

erẕel <Ar. rezil, alçak

eṣaḥ <Ar. (eṣaḥḥ) daha doğru, doğru
e. 216a/25

esāret<Ar. esirlik, tutsaklık
e. 202b/23
e.+ ḳa 209a/09

esbāb <Ar. araçlar, vasıtalar
e.-ı müżmaḥil 223a/15
e.+ ı 213a/24, 216b/24

esbān <Ar. örtü, peçe
e.+ ı YA543b/22

esef <Ar. acıma, keder, hüzün
e.+ ḳa YA544a/04

eṣer <Ar. eser, meydana getirilen şey
e. 206b/05
e.+ i 205a/23, 213a/02, 218a/25
e.+ idin 218a/24
e.+ in 203a/04
e.+ leri 204b/27

esfel <Ar. sefil, aşağı, bayağı
e. 207b/02

eṣim <Ar. günahkar, kabahatli, yalancı
e. 220b/09

esīr <Ar. esir, tutsak
e. 209b/23, 217a/05
e.+ i 219a/15
e. ḳılmaḳ 205b/19, 210a/14, 221b/01, YA543a/27
e.+ leri 210a/14
e.+ lerimizning͡ 219a/18
e.+ lerini 219a/24
e.+ lerining͡ 219a/16
e.+ lerning͡ 219a/19

esīrlik <AR.+T. tutsaklık
e. 210a/09
e.+ din 210a/10

eṣḳām <Ar. hastalıklar, illetler, dertler
e. alġay 210a/16
e. tartḳay 202b/18

éski eski
é. 206a/21

eslem <Ar. en selametli, en doğru, en sağlam
E. 206a/12, 215a/17
e.+ idin 214a/02

esmā <Ar. isimler, adlar
e.+ sınıng͡ 202a/02

eṣnā <Ar. vakit, ara, aralık, an
e.+ sıda 217b/08

eṣnāf <Ar. sınıflar
e.+ ıdın 224a/19

esr <Ar. esirlik, kulluk
e. 211a/21

esrār <Ar. giz, gizlenilen, bilinmeyen şeyler
e. 203b/14
e.+ ında 215a/02

eşher <Ar. en şöhretli, pek meşhur, tanınmış
e. YA544a/28

éşik eşik, kapı
é. YA543b/27, YA543b/29
é.+ din YA543b/28
é.+ ide 217a/06
é.+ ige 219a/18
é.+ ini 217a/06

éşit - I. duymak, işitmek
é.- edür 224b/04, 224b/06
é.- gey 224b/01, 224b/07

é.- geyler 208a/16, 224b/25
é.- ip YA544b/04
é.- kendin 205b/24, 213b/14, 213b/25, YA543b/07
é.- küçi 221b/23
é.- küçi.dür YA542b/22
é.- mediler 208a/17
é.- megey 203b/20
é.- mes 205a/26
é.- mesler 205a/25
é.- meydür 202a/23
é.- se 219b/16
é.- tiler 208b/08, 219b/01
é.- tim 224b/09
é.- ür 224b/04, 224b/08
é.- küçi 205a/25
é.- küçilerge 224b/26
é. 217a/09, 224b/20
é.+ ligidin 221b/23
II. idrak etmek, akıl erdirmek, dinlemek
é.- gey 208b/15
é.- ip érding 223b/06
é.- meydür 202a/22
é.- ür 202a/20
é.- ür érdiler 208b/13
III. kabul etmek, bellemek
é.- megeyler 212a/14
é.- se 202a/24
é.- tük 208b/19

éşitgüçi : Allah'ın sıfatlarından biri, es-Semi', esmaü'l hüsnadan bir ad.
é.+ dür 218b/19

éşitmek : I. duymak işitmek
é.+ i 211b/05
é.+ idin 224b/12
II. akıl erdirme idrak etme dinleme
é. 208b/15, 224b/02

eşref <Ar. şerefli, onurlu
e.+ i 207a/02
e.+ idür 215a/06

eşribe<Ar. içkiler, içilecek şeyler
e. 211a/09

eşyā <Ar. nesne, eşya
e.+ nıng 222a/12

ét et
é.+ in 220b/23, 220b/25
é.+ ler 224b/24
é.+ lerni YA543a/03

ét - yardımcı fiil
maḥrūm é.- er 213a/27
yoḳ é.- er 208a/08
efsūs é.- er érdingizler 204b/20
helāk é.- ér érdingizler 217b/09
ʿamel é.- er érdingizler 204a/20
tofraḳ é.- erler 209a/08
ḫalāṣ é.- gey 223a/13
şükr é.- gey 202b/11
yoḳ é.- gey 218a/10
yoḳ é.- geyler 214b/07
yād é.- ilgen 211b/26
āzād é.- ingizler 210a/10
maṣrūf é.- ingizler 213a/25
perhīz é.- ingizler 220b/05
yād é.- ip 222a/03
tekrār é.- ip érdük 208a/25
mekrūh é.- ipdür 219b/19

biyik é.- ken YA544a/10
ḫoşbūy é.- ken 210a/25
taʿrīf é.- ken 210a/24
bar é.- kendür 205b/17
Menʿ é.- küçi 223b/11
ʿahdini é.- küçi 224a/10
cevr é.- küçiler 203a/24, 220b/04
terbiyet é.- küçisi 204b/26
ʿudūl é.- mediler 206a/27
tefekkür é.- mediler 208a/18
edā' é.- medük 217b/27
Gümān é.- mes 204b/09
vāz é.- mes 213a/14
perhīz é.- sen͡giz 213a/16
muḥaḳḳaḳ é.- ti 218a/01
muḳarrer é.- ti 218a/05
şerīk é.- ti 223b/15
tehniyet é.- ti 214a/06
yād é.- tiler 214a/06
ʿaẕāb é.+ ige 208a/01, 209b/13
yād é.+ idür 224a/25

éteg etek, dağın eteği
é.+ ide YA544b/16

étil - yardımcı fiil
at é.- gen 205a/09
ḥaşr é.- geyler 205a/27
ʿarż é.- geyler 207b/05
yārī é.- geyler YA545a/09

eṭrāf <Ar. çevre, taraflar
e. 216b/13
e.+ ı YA544a/03
e.+ ınıng YA544a/01

év ev
é. 210b/06
é.+ de 219a/03
é.+ ge YA544b/13
é.+ ige YA544b/09
é.+ inin͡g 217a/26, YA544b/10
é.+ leride 212a/05
é.+ nin͡g YA544b/10, YA544b/12

évir - I. döndürmek yönlendirmek
é.- dük 208b/09
II. yardımcı fiil
yüz é.- diler YA543a/16
yüz é.- güçidürler 212a/12
yüz é.- güçilerdürler 205a/11
yüz é.- megeyler 216a/26
söz é.- mekde 212b/15
eger é.- sen͡gizler 216a/09
yüz é.- sen͡gizler 212a/11, 213b/04
yüzin é.- ürler 208b/05

evḳāt <Ar. zamanlar
e. 224a/12
e.+ ı 224a/11
e.+ ınıng 218a/20

evlād <Ar. çocuklar
e.+ dın 202b/02
e.+ ı 206b/27
e.+ ıdın 207a/06
e.+ ını 208b/12

évlek öğle vakti
e. 224b/16

evliyā <Ar. evliya, veliler

e.+ sını 214a/27

évrül - evrilmek, çevrilmek, dönmek

é.- megen 211a/05

é.- ür 211b/22

évrülmek evrilmek, çevrilmek, dönmek

é. 214b/14

evvelġı <AR.+T. I. ilk, ilki

e. YA542b/27, YA544a/16, e. 222b/19

II. önceki

e. 223a/10, 223a/21

evvel <Ar. : I. ilk olarak

e. 216b/27

II. önce

e.+ de 218b/04, 222b/20, 223a/14

eylemek yapmak, etmek

e.+ ide YA544b/07

eylen - dalga geçmek

e.- ür YA542b/24

eyyām <Ar. günler, gündüzler

e.+ ġa 202b/20

eẕān <Ar. ezan

e.+ ġa 221a/02

ezel <Ar. başlangıcı olmayan geçmiş zaman

e. 211b/02

e.+ de 217a/19

ezelī <Ar. başlangıçsız, öncesiz

e. 202a/03, 209a/20, 216b/19

ezvāc <Ar. kocalar, eşler, çiftler

e.-ı ṭāhirāt 220a/19

faḥẕī <Ar. uyluk

f.+ dür 221a/13

faḳīr <Ar. yoksul

f. 214a/03

fānī <Ar. ölümlü, sonu olan

f. 204b/21

farıża <Ar. farz

f.+ lardın 224b/19

farḳ <Ar. fark

f. 221b/22

farż <Ar. yapılması gereken, Allah'ın emirleri

maḥāl-i f. 205b/08

f. ḳılıpdurlar 213b/04

fāsıḳ <Ar. Allah'ın emirlerini tanımayan, günah işleyen, fesatçı

f. 219b/13, 220b/01

fāṣıla <Ar. ara, aralık, mesafe

f. YA542b/11

fāyide <Ar. fayda, yarar

f. 223b/20

f. bérmes 211b/10, YA543a/20

f.+ ler 202b/10

f.+ leri 213b/02

fāyidelıġ <AR.+T. yararlı, faydalı

f. 222a/27

fāyiż <Ar. bolluk, çokluk

f. bolġay 213b/04

f. bolurlar 214b/09

faysal <Ar. karar, kesin hüküm

f. bérilür YA542b/10

fażalāt <Ar. pislikler

f.+ dın 211a/09

faẕīlet <Ar. erdem
f. bolġay 221a/14
faẕl <Ar. erdem
f. 219b/22
F. 219b/22, YA545b/09
ḳıdem-i f. 221a/18
f.+ ı 210b/15, 214a/17, 218a/22, YA542b/09, YA545a/04
f.+ ıdın 202b/10, 216b/10
f.+ ıġa 216b/19
fedā <Ar. uğruna verme, gözden çıkarma
f.-i māl 210a/14
f. alġay 219a/20
f. alın͡gızlar 210a/11
f. almaḳı 210a/11
fe-emmā <Ar. kaldı ki, gelince
F. 204a/26
fehm <Ar. anlama, idrak etme
f.+ de 224b/04
f.+ in ḳıla alġa 224b/02
f. ḳılġaylar YA545b/12
f. ḳılmaduk 211b/01
f.+ ni 224b/05
fekk <Ar. feshetmek, bozmak, koparmak, kesmek
f.+ i 209b/23
fenā <Ar. kötü
f. 224a/24
f.+ ġa 206b/04
fercesiz <AR.+T. kurtuluşsuz, çaresiz
f. 222a/21
fereşte <Far. melek
f. 204a/24, 223a/17, 223b/03, 223b/04, YA542b/14, YA542b/15, YA542b/16
f.+ ler 205a/13, 212b/04, 223b/01, YA542b/09, YA543a/10
f.+ lerdin 214a/25
f.+ lerige 204a/26
f.+ lerinin͡g 224a/17
f.+ lerni YA542b/21
f.+ si 223a/21
ferīḳ <Ar. insan topluluğu, cemaat
f.+ dın 207b/01
ferīḳayn <Ar. iki taraf, iki askeri birlik
f. 210a/06
fermān <Far. buyruk, ferman
f. 202b/12, 207b/12, 209b/18, 212a/03, 212b/10
f.+ dın 212a/11
f.+ ı 202b/09, 208a/09, 217a/26
f.+ ıda 214b/20
f.+ ıdın 216a/18, 219b/09
f.+ ıġa 220a/03
f.+ ın 203b/16
f.+ ını 214b/25
f.+ ını tutulmaġanlar 216a/20
f.+ ınıng͡ 220a/14
f.+ ıng͡ġa 207a/08
f. iltgey 203b/16, 212b/01
f. iltin͡gizler 213a/04
f. iltse 216a/15, 219b/16
f. kötergüçi 213a/05

f. kötergüçirek 213b/07

f. kötermekdin 217b/17

f. ötkermeklik 204b/26

fermānsızlıġ <Far. +T. başına buyrukluk

f.+ dın 212a/16

f. ḳılmaḳdın 219b/21

ferrāş <Ar. döşeyen, süpüren, hizmetçi

f.+ ınıng͡ 207a/02

feryād <Far. feryat, haykırış

f.+ ḳa 210b/26

fesād <Ar. bozukluk

f. 212a/12

f.+ ḳa 205b/14

f. ḳılġay 212a/09

f.+ nıng͡ 215b/08

feṯḥ <Ar. fetih

f. 218a/07, 222b/12

f.-i yaḳīn 216b/09

F.-i yaḳīn 218a/06

f.+ din 214a/13

f.+ i 214a/18, 217a/10, 217a/12

f.+ idin 217a/13

f.+ idür 214a/11, 216b/09, 218a/06

f.+ iġa 216b/18

f.+ ining͡ 214a/09, 221a/01, YA543a/01

f. ḳıldılar 217a/01

f.+ lerning͡ 214a/08

Sūre-i F.+ ni 214a/05

feṯḥī <Ar. o fetih, öyle bir fetih

f. YA545b/15

fevt <Ar. elden çıkarma, kaybetme

f.+ idin 206b/07

fevz <Ar. galiplik, zafer, üstünlük

f. 210a/22

fevzī <Ar. galip gelen, üstün olan

f. 214b/08

feza‘ <Ar. gökyüzü

f.+ ın 209b/14

fisḳ <Ar. hak yoldan çıkma, Allah’a karşı isyan etme

f. 220b/02

f.+ dın YA543a/25

f. ḳılur érding͡izler 207b/12

fiṭrat <Ar. yaratılış, mizaç

f.-ı aṣliyeġa 211a/16

fi <Ar. içinde

f.-l ḥāl 223a/20

fi‘il <Ar. fiil, eylem

f.+ de 207a/12

f.+ lering͡izge 218b/20

fikr <Ar. fikir, düşünce

f.+ idür 206b/05

f. ḳılurlar 205a/12

f.+ lerning͡ 204a/13

fikret <Ar. zihin, düşünce

f. YA545a/04

fi‘len <Ar. fiilen

f. 218b/19

fī-nefs <Ar. kendi içinde, nefs içinde

f. 214a/07

firāvān <Far. çok, bol, fazla, aşırı uruş-ı f. 217a/05

firifte <Far. aldatılmış, kandırılmış, aldanmış
f. ḳıldı 204b/21

fitne <Ar. fesat, ara bozma
f.+ ler toġar 219b/25

fużūl <Ar. fazla, lüzumsuz
f.+ dın 213a/16

fürūʿ <Ar. aşağı
f.+ ınıng͡ 214a/25

fütāde <Far. düşmüş, düşkün, müptela, çaresiz
f.+ si 222a/14

ġabāri <Ar. tozdan, toza benzer
ġ.+ dür YA543a/01

ġaç - . kaçmak
ġ.- maġaylar 210a/09

ġāfil <A düşünmeyen, uyanık olmayan, gafil.
ġ. bolmaġay 224a/11, 224a/27
ġ. ḳalıp érding͡iz 204b/22

ġaflet <Ar. gafillik, boş bulunma, dalgınlık
ġ. 204b/16, 224a/26
ġ.+ ing͡nin͡ 223b/06

gāh <Far. zaman bildiren edat, bazen
g. 210a/06, 220a/12

gāhī <Far. bazen
g. 222a/17

ġalebe <Ar. yenme, üstün gelme
ġ. bérgüçi 216b/11
ġ. bolġay 214a/20
ġ.+ siġa 220b/09

ġālib <Ar. üstün gelen, galip
ġ. 202a/04, 204b/27, 205a/06, 214b/13, 214b/20, 216b/11
ʿaẕāb-ı ġ. YA542b/30
ġ. bolġay 214a/21
ġ.+ dür YA545a/11
ġ. ékendürler 217a/18
ġ. ḳıldı 217a/25
ġ. ḳılġay 218a/09
ġ.+ ler 213a/13

ġalīẓ <Ar. kaba, nezaket dışı, terbiyesizlik
ġ.+ dürler 218a/13

ġamḫᵛār <AR.+FAR. gam sahibi, kederlenen
ġ.+ ı 215a/21

ġam <Ar. (ġamm) keder
ġ.+ ı 217b/09
ġ. yémegil 218a/12

ġānī <Ar. bol, varlıklı, zengin
ġ.+ da YA544a/23

ġanīmet <Ar. ganimet
ġ. 216a/09, 216b/17
ġ.+ de 215b/26
ġ.+ ini 216b/14
ġ.+ ler 215b/16, 216b/10, 216b/13, 216b/18, 217a/07, 217a/10, 217a/13
ġ.+ leridür 215b/16, 217a/11

ġār <Ar. mağara
ġ.+ da 218a/17

ġaraż <Ar. hedef, gaye
ġ.+ dın 210b/16
ġ.+ ġa yétgürdi 219b/03
ġ.+ ıġa 219b/08

ġarb <Ar. batı yönü

ġ.+ ġaça YA544a/28

ġarḳ <Ar. batma, suya batma, boğulma

ġ. boldılar YA543b/20

ġ. bolġusıdurlar YA543b/20

ġarḳā <Ar. batmış, boğulmuş

gürūh-ı ġ. bolġaylardurlar YA543b/19

bār-ı ġ. bolurlar 223a/16

ġavṣ <Ar. içine girmek, iyice anlamak

ġ.+ dın 202b/09

ġ.+ ı YA544b/10

ġavvāṣlıġ <AR.+T. derinlemesine bilme

ġ. 202b/10

ġayb <Ar. bilinmeyen, görülmeyen

ġ.+ ı 223a/13

ġaybāne <Ar. bilinmeyen

ġ.+ side 220b/21

ġāyet <Ar. nihayet, uç, sonuç

ġ.+ idin 208a/08, 208b/15, 215a/03

ġāyib <Ar. kayıp, bilinmeyen

ġ. 224b/07

ġ. boldılar 208b/02

ġayret <Ar. gayret

ġ.+ ni 217b/17

ġazā <Ar. din uğruna savaş

ġ.+ ġa 215b/19

ġażāb <Ar. hiddet, öfke

ġ.+ ınıng͡ 212b/07

ġ. ḳıldı 214b/15

ġ.+ nıng͡ 203a/04

ġāzī <Ar. savaş geçirmiş kimse, yaralanmış kimse

ġ.+ lerġa 221b/09

ġazve <Ar. savaş, cenk

ġ. 213a/25

ġ.+ lerde 212b/19

ġ.+ siġa 215b/18

genc <Far. genç, yiğit

k.+ ini 217a/07

ger <Far. eğer

g. 223a/23, 224a/12

G. 217a/09

gürūh-ı g. 220b/05

gevān <Ar. kahramanlar, yiğitler

g.+ idin 221b/14

ġılẓet <Ar. kalınlık, kabalık, sertlik

ġ.+ ining͡ 218a/18

ġışş <Ar. karışıklık, hile, saf olmayan

ġ.+ ları 219a/12

ġıybet <Ar. gıybet, arkasından konuşma

Ġ. 220b/21

ġ. aytmaḳdın 221a/01

ġ.+ de 220b/25

ġ.+ ide 220b/14

ġ.+ ide tüştiler 221a/02

ġ. ḳıldılar 220a/20

ġ. ḳılmaġay 220b/20

ġ. ḳılmaḳ 220b/26

ġ. ḳılmaḳdın 220b/27

ġ.+ ning͡ 220b/22

gīr <Far. savaş, kavga
g. kéltürmegey YA543b/05
g. ḳılur érdiṅgizler 207b/11

girānī <Far. ağır
g.+ dür YA543a/17

girdār<Far. meşguliyet
g. 203a/08
g.+ ı 213a/06
g.+ ını 211a/02
g.+ larıṅgızını 212b/16
g.+ larıṅgızınıṅg 213a/14, 221b/04

girdgār <Far. yüce ve keskin, Tanrı için kullanılan Farsça bir sıfat
g.+ ınıṅg 211a/01

ġubārī <Ar. tozlu, toz
ġ. YA543a/06

ġubrā<Ar. kıtlık, kuraklık
sene-ü'l ġ. YA543a/07

ġufrān <Ar. affetme
ġ.+ ı 211a/17

ġulle <Far. zincir
ġ. YA545a/13

gūr <Far. mezar
g.+ dın 207a/18, 222b/06, 224b/26
g.+ larda 204a/12
g.+ lardın 225a/02, 225a/03
g.+ larıdın 223b/01

ġurre <Ar. aklık, parlaklık
ġ.+ side 213b/16

ġurūb<Ar. batma, batış, gün batımı
ġ.+ ıġa 222b/09

gūş <Far. emek, gayret, çalışma
g.-ı māl tapḳaylar 210a/19

gūyā <Far. sözde, sanki
g. 224b/04
G. 202a/22, 202a/23, 209b/13

ġuzāt <Ar. gaza eden, ordunun başında savaşan
ġ. 214b/01

güftār<Far. tatlı söz
g. 203a/08

gümān <Far. şüphe
g. 203b/02, 214b/11, 214b/14, 215b/05, 215b/07, 220b/07
g. bolġay 222b/08
g.+ dın 220b/06
g.+ dur 220b/08, 220b/10
G. étmes 204b/09
g.+ ı 203b/27, 204b/09
g.+ ımız 204b/10
g.+ ıṅg YA545a/20
g. iltgey 219b/11
g. iltiṅgizler 215b/06
g. iltipdürler 214b/22
g. iltküçiler 214b/11
g. iltmeṅgizler 220b/18
g. iltür érdiler 205b/01, 214b/12
g. iltür érdiṅgizler 215b/03
g. iltür 204b/10
g. iltürler 204a/04
g.+ lardın 220b/06
g.+ nıṅg 220b/07, 220b/09

gümānlıġ <Far. +T. şüpheli, bir şeyden şüphesi olan.

g. 220b/10
g. boldun͡gızlar 220b/19
gümānsız <Far. +T. şüphesiz
g. 202a/10, 203b/02
g.+ lar 204b/11
günāh <Ar. günah
g.+ ınıŋ͡g 211a/17
g.+ ıŋ͡g 211b/14
günc <Far. köşe, mevki
g. YA544b/10
g.+ idür YA544b/09
gürūh<Far. cemaat, topluluk
g. 206b/07, 207a/08, 207a/25, 208b/19, 208b/24, 209a/04, 211b/02, 212a/12, 219a/10, 219b/21, 219b/27, 220a/04, 220b/03, 221b/12, YA544a/15
g.-ı çūre yétküçilerġa 206a/12
g.-ı ġarḳā bolġaylardurlar YA543b/19
g.-ı ger 220b/05
g.-ı helāk bolġuçılar 215b/08
g.-ı īmān kéltürgenler 210a/26, 218b/20
G.-ı kāfirler YA544a/25
g.-ı muḫāṭṭablar 213a/23
g.-ı mücāhid 221b/11
g.-ı mü'minler 219b/08
g.-ı müstehzīler 202a/26
g.-ı şirk kéltürgüçiler 204b/06
g.-i çıḳıp barġanlar 209b/18
g.+ durlar 213b/08
g.+ ġadur 219a/13
g.+ ı 204a/18, 213b/06, YA543b/13
G.+ ı 202b/15
g.+ ıġa 202b/22, 208a/14
g.+ ını 204a/17, 208b/09, YA543a/29
g.+ ınıŋ͡g 216a/01
g.+ lardın 215b/08
g.+ nıŋ͡g 216a/08
gürūhī <Far. herhangi bir güruh, öyle bir güruh
g. 207a/26, 207b/27, 220a/18
g.+ din 220a/18
g.+ dürler YA543b/13
g.+ ġa 203b/02, 219b/11, YA543b/24
G.+ ġa 202a/09, 202a/15
ḥā <Ar. Arapçada bir harf
ḥ. 202a/02, 202a/03, 205a/02, 205a/04
h. 221a/24
ḫaber <Ar. haber
ḫ. 203a/01, 215a/25, YA544b/04
ḫ. 219a/04
ḫ. bér 202a/23
ḫ. bérdi 215a/19, YA545b/07
ḫ. bére almas 206a/02
ḫ. bérgüçi érdi 203a/18
ḫ. bérgüçidin 224b/07
ḫ. bérgüçiniŋ͡g 219b/23
ḫ. bériŋ͡gizler 205a/13, 206a/02
ḫ. bérse érdi 205b/22
ḫ. bérür érdiler 212a/20

ḫ. bérür 208b/08, 211a/19, 211a/24, 222a/03, 222b/10
ḫ.+ de 210a/13, 213b/10, 220b/08
ḫ.+ dedür 224b/23
ḫ.+ i 208b/21, 213b/17, 213b/23, 219b/09, 219b/13
ḫ.+ in 219b/01
ḫ.+ ini 213b/24
ḫ. ḳılmaḳnıng̃ 221b/16
ḫ. ḳılur 221b/13
ḫ.+ ler 219b/24
ḫ.+ lerdin 219b/25
ḫ.+ leri 222b/16
ḫ.+ lerini 208b/26, 212b/25
ḫ.+ leriñgizni 212b/23
ḫ.+ ni YA544b/04
ḫ.+ niñg̃ 219b/13, YA544b/07

ḫaberdār <AR.+FAR. haberi olan
ḫ. 213b/19, YA543b/16
ḫ.+ dur YA542b/13

ḫabersiz <AR.+T. habersiz, haberi olmayan
ḫ. 216b/23
ḫ.+ lerdürler 205a/24

ḫabersizlıḳ <AR.+T. habersizlik
ḫ.+ da 223b/06

ḥabīb <Ar. sevgili dost
ḥ.+ i 222a/04
ḥ.+ imġa YA542b/21
ḥ.+ ini 211b/20

Ḥablü'l verīd <Ar. şah damarı
Ḥ.-ül verid 222b/26, 223a/02
ḥ.-ül veriddin 223a/01

ḥabṭ <Ar. iptal etme, bozma
ḥ. ḳılġay 213a/03

ḥabṭe <Ar. → ḥabṭ
ḥ. bolġay 219a/06
ḥ. bolup 218b/27

ḥācet <Ar. ihtiyaç, istek
ḥ. érmestür 218a/27

ḥad <Ar. (ḥadd) sınır
ḥ. YA543a/09, YA543a/20
ḥ.+ din 205b/25, YA544b/09
ḥ.+ din ötken 202b/04
ḥ.+ din ötmedim 223b/19
ḥ.+ larıdın YA544a/11
ḥ.+ leridin 223b/14

ḥad <Ar. : (ḥadd) bazı suçlara şer'î ceza
ḥ. 224a/09

ḫādim <Ar. hizmet eden
ḫ.+ lerininğ̃ 218a/22

ḥadīṯ <Ar. İslam peygamberine ait sözler
ḥ.+ de 223a/23, YA542b/11, YA544a/28
ḥ.+ i 209a/11
ḥ.+ ide YA543a/08
ḥ.+ idin 202a/17
ḥ.+ lerde 223a/09

ḫafā <Ar. gizli olma, gizlilik, kapalılık
ḫ.+ dın 222b/07

ḫafī <Ar. gizli, saklı
ḫ. 206b/04

ḫafīẓ <Ar. muhafaza eden, saklayan, koruyan

ḫ.+ ġa 202a/02

ḥafṣ <Ar. toplama, bir araya getirme

ḥ. 202a/18, 207a/11

ḥ.-ı efʿāl-i ṣelāṣda 212b/24

ḥ.-ı ḳutilū oḳur 210a/20

ḥ.-ı nūn 223b/25

Ḥaḳ <Ar. (Ḥaḳḳ) I. el-Hakk, Tanrı

Ḥ. YA542b/14, YA543a/26

ḥ. 202b/07, 208b/23

Ḥ. 203a/03, 203b/20, 204a/24, 205a/04, 205a/20, 205b/06, 206b/25, 208a/17, 208b/08, 209a/12, 210a/21, 210b/05, 211a/23, 211b/11, 211b/18, 211b/20, 212a/14, 213a/18, 214a/21, 214b/14, 215a/06, 215a/19, 216b/05, 217b/07, 217b/22, 218b/09, 219b/27, 220a/16, 220a/21, 222a/02, 222a/10, 222b/20, 223a/02, 223a/05, 223a/06, 223b/20, 224a/02, 224a/11, 224a/15, YA543a/11, YA543a/14, YA543b/13, YA544b/02, YA545a/15, YA545a/21, YA545a/28, YA545b/07, YA545b/08

Ḥ.-ı yektā 223a/16

Ḥ.+ dın 206b/04, 223b/05

Ḥ.+ ḳa 224a/09

Ḥ.+ ḳā 210a/04

beḳā-ı Ḥ.+ ḳa 206b/04

Ḥ.+ nıng͡ 204b/24, 214b/27

II. adalet doğruluk

Ḥ.+ nıng͡ 209a/02

ḥ. YA542a/28

ḥ. 213a/08

Ḥ. 203b/01, 209b/26, 212b/05, 212b/27, 218a/12, 220a/05, 220a/07, YA545a/03, YA545a/04

Ḥ.+ dın 212b/05

III. doğru

Ḥ. 202a/26, 203a/04, 203a/14, 219b/20

Ḥ. bolġay 218a/09

Ḥ.+ dur 209a/25, 224b/25

Ḥ.+ ı 222a/04

Ḥ.+ nıng͡ YA545a/05

IV. ile ilgili e dair

Ḥ.+ ıda 211b/17, 223b/18

Ḥ.+ ımda 224b/14

Ḥ.+ ımdaġı 225a/04

Ḥ.+ ında 222a/17

Ḥ.+ ıng͡da 224b/14, 225a/05

V. pay

Ḥ.+ nı 223a/03

ḥaḳāyıḳ <Ar. hakikatler, gerçekler

Ḥ. 211b/12

Ḥ.+ ıda 224a/26

ḥaḳīḳat <Ar. gerçek, doğru

Ḥ. 209b/26

Ḥ.+ de 214b/27

Ḥ.+ ini 203a/22

ḥaḳīḳī <Ar. asıl, doğrusu

Ḥ. 221b/06, 223a/13

ḥāl-i Ḥ.+ ġa 203a/15

ḥākim <Ar. hakim, hükmeden

ḥ.+ i bolġay 212a/08

ḥāl <Ar. hal, durum, vaziyet

ḥ. 206a/22, 207b/17, 210b/23, 213a/09, 213a/12, 215a/14, 219b/12, 221b/14, 223a/22, YA543a/15

fi-l ḥ. 223a/20

ḥ.-i Ḥaḳīḳīġa 203a/15

ḥ.-i ṣūreti 220b/14

ḥ.+ de YA545b/01

ḥ.+ ıġa 202a/07

ḥ.+ i 212b/03, 219a/26

ḥ.+ idedür 218b/10

ḥ.+ idin 211a/05, 211a/24, 222b/10

taġyīr-i ḥ.+ idin 202a/07

ḥ.+ iġa 222a/09, 223a/01, YA543b/18

ḥ.+ imizning 216a/13

ḥ.+ in 207b/14

ḥ.+ ini 210a/02, 211a/23

ḥ.+ ining 210b/09, 218a/20, 222a/07

ḥ.+ ing 219a/04

ḥ.+ larıġa YA543a/24

ḥ.+ larıng 206a/01

ḥ.+ leri 205a/11

ḥ.+ lerin 219b/06

ḥ.+ lerini 210a/06

ḥ.+ ning YA544a/16

ḥālā <Ar. henüz, şimdi

ḥ. 223b/22

ḫalāṣ <Ar. kurtuluş

ḫ. 223a/08

ḫ. étgey 223a/13

ḫalāṣlıġ <AR.+T. özgürlük, hürriyet

ḫ. bérgeyler 204b/18

ḫalāvet <Ar. tatlılık

ḫ.+ i 211a/17

ḫalāyıḳ <Ar. yaratılmışlar

ḫ. 218a/19

ḫālet <Ar. durum,vaziyet

ḫ.+ i 204a/05

ḫ.+ ide 202a/21, 217b/02

Ḫ.+ ide 205b/05, 220b/23

ḫāletī <Ar. öyle bir durum

ḫ. YA543a/10

ḫālıḳ <Ar. yaratıcı

ḫ. 218a/19

ḫ.+ dın 208b/05

ḫālī <Ar. öyle bir halde, o halde

ḫ. 208a/11

ḫ.+ de YA545a/27, YA545b/04

ḫālī <Ar. bir şeyden arınmış müstesna, boş

ḫ. bolup 218a/07

ḫ. émes érdiler 214a/21

ḫalīfe <Ar. ardıllar, halefler

ḫ.+ leri 216b/15

ḫ.+ lerin 213b/27

ḫalil <Ar. samimi, dost

ḫ.+ i 215a/27

ḫalḳ <Ar. I. yaratılmış, mahluk,insanlar

ḫ. 214a/03, 214b/02

ḫ.+ dın 224a/09, 224a/14

ḫ.+ ġa 203a/04

ḫ.+ ḳa 204b/27, 207b/18, 212b/22, 218a/08, 223a/12, YA542b/19

ḫ.+ larġa 223b/02

ḫ.+ nı 222b/19

ḫ.+ nın͡g 212a/08, 222b/20

ḫ. tirgüzmegide 204a/08

ḫ. 217b/27

ḫ.+ nın͡g YA543b/04

II. yaratılış,yaratılma

ḫ.-ı cedīdde 222b/23

ḫ.+ ının͡g 202b/16

ḫalvet <A.dinlenme

ḫ.+ i 218a/21

ḥamel <Ar. hamilelik

ḥ.+ inin͡g 206b/12

ḥ. 206b/13

ḥa-mīm <Ar. Kur'anda ha ve mim ile

başlayan ve anlamı bilinmeyen, huruf-ı mukata olarak tanımlanan bölüm

ḥ.+ de YA542b/01

ḫamīr<Ar. hamur

ḫ.+ din YA544a/26

ḫ.+ i YA544a/22

ḥamiyyet <Ar. onur, haysiyet

ḥ.-ü'l muḥibbīn YA542b/01

ḥ.+ i 213b/22, 217b/17

ḥamle <Ar. atılış, atılma, saldırı

ḥ.-i aczġa ḳılmamaḳ 204a/10

ḫᵛān <Far. sofra

ḫ.-ı nevālesidin 217a/09

ḫ.nın͡g YA545a/29

ḫāne <Far. hane, ev

ḫ.+ sidin 211a/14

har - yormak

h.- madı 209a/18

ḫᵛār <Ar. hor, hakir, aşağı

ḫ. ḳılġuçı YA544a/08

ḥarām <Ar. haram

mescid-i ḥ. 210b/06

ḥ.+ dur 220b/08

ḫarb <Ar. savaş, cenk

ḫ.+ iġa érdi 210a/15

ḫᵛār-dārlıġ <Far. +T. sofra tutma, sofra açma

h. YA543b/22

ḥarem <Ar. harem

ḥ.+ ge 208a/01

ḥarīr <Ar. ipek

ḥ.+ lerdin YA545a/26

ḫarīrī <Ar. ipekli, ipekten

ḫ.+ dür 217b/02

harmaḳlıġ yorulmuş, yorulma

h.+ ı 224b/11

ḫār <Ar. sıcak kızgın

ḫ.+ nı 209a/26

ḫāṣ <Far. özgü, has

ḫ. 204a/10, 218a/16, YA544a/20

ḫ.+ dur 206b/16

ḥasb <Ar. gereğince

ḥ.+ ı 224a/21

ḥaseb<Ar. şeref, soy temizliği

ḥ. YA543b/01

ḥ.+ i 203a/25

ḥased <Ar. kıskançlık, çekemezlik
ḥ.+ i 203a/16
ḥ. iltür 215b/25

ḫasf <Ar. yere batma
ḫ.+ dın 205b/19

ḥāṣıl <Ar. çıkan, türeyen
ḥ. bolur 221a/17

ḥasret <Ar. hasret
ḥ.+ i 207b/06

ḫāṣṣa <Ar. ileri gelenler
ḫ.+ sıdur 204a/17

ḥaṣṣāyış <Ar. hassasiyet
ḥ.+ ı 223a/12

ḥaşr <Ar. toplama, ölüleri diriltip mahşere çıkarma
ḥ. 203b/03, 204a/17, 204b/07, 205a/11, 222a/18, 223b/08, YA544a/26
ḥ.+ da 207a/21
ḥ. étilgeyler 205a/27
ḥ.+ nı 222b/23

ḥaşriyyet <Ar. toplama
ḥ.+ dür YA545a/03

ḫatm <Ar. bitirme, mühürleme, sonlandırma
ḫ.+ i 212a/18

ḫātme <Ar. bitirme, hatim etme
ḫ.+ si YA544a/16

ḫātmet <Ar. bitiş, sonuç
ḫ.+ leridin 206a/01

ḥattā <Ar. hatta
ḥ. 224a/02

ḫatun <So. kadın hanım
ḫ. érdiler 217b/06
ḫ.+ lar 212a/05, 215a/21, 217b/06, 220a/21, YA545b/02
ḫ.+ lardın 220a/21
ḫ.+ larġa 211b/17
ḫ.+ ları YA545b/03
ḫ.+ larnı 214b/04, 214b/10, 214b/11

ḫatunī <So.+F. herhangi bir kadın,
ḫ.+ din 221a/05

ḫāṭırāt <Ar. hatıralar
ḫ.+ lar 219b/10

ḫaṭ <Ar. (ḫaṭṭ) sınır
ḫ.+ ıġa 207b/12

havā <Ar. hava
h. 211a/16
h.+ nı YA543a/02

ḥavādiṣ <Ar. önemli haberler
ḥ.+ idin 221b/15

ḥavāle <Ar. bir işi veya bir şeyi başkasına bırakma
ḥ. ḳıldı 220b/13

ḫavāṣ <Ar. duygular
Ḫ. 223a/08
aṣḥāb-ı ḫ.+ ıdın 218a/16
ḫ.+ ıġa 223a/12

ḥavleyn <Ar. iki yıl
ḥ.-i kāmileyndür 206b/14

ḥavrā <Ar. ahu gözlü
ḥ. YA545b/03

ḥavż <Ar. kavga
ḥ. ḳılur 205b/12

Ḥay <Ar. Allah'ın bir sıfatı
ḥ. 202a/02
ḥ.+ ġa 219a/15

ḫayā <Ar. utanma, sıkılma, ar, namus
ḫ. 218a/19
ḫayāl <Ar. hayal
ḫ. ḳıldılar 216a/12
ḫayālī <AR.+FAR. hayali, gerçek olmayan
ḫ.+ dür 206b/05
ḫayāt <Ar. hayat, ömür
ḫ. 222a/08, 222b/21, 224a/13, YA544a/16, YA545b/09
ḫ. bérdük 222b/05
ḫ. bérür 224b/27
ḫ.+ dın 204b/21
ḫ.+ dur 206b/22
ḫ.+ ıda 216a/03
ḫ.+ ıdın 222b/07
ḫ.+ ıġa YA545b/07
ḫ.+ ıġadur 211a/15
ḫ.+ ḳa 204b/21
ḫ.+ nın͡g YA542b/26
ḫayr <Ar. hayır iyilik güzellik
ḫ. 207b/02, 219a/06, 219a/07
ḫ.+ dın 223b/12
ḫ.+ ı 206a/15
ḫ.+ lar 219b/21
ḫ.+ larınıng͡ 217b/13
ḫ.+ nı 223b/11
ḫ. 203b/13
ḫazāne <Ar. hazine
ḫ.+ sidin 213b/03
ḫāżır <Ar. hazır
ḫ. 223a/20, 224a/27, 224b/08
ḫ. boldı 203a/02
ḫ. boldılar 208b/14
ḫ. bolġay 224b/01, 224b/07
ḫ. bolmaḳ 222b/06
ḫ. bolsa 215b/19
ḫ.+ dur 223b/10
ḫ. ḳılġaylar 223b/17
ḫażret <Ar. saygı sözü, sayın, saygıdeğer
ḫ. 206b/17, 211b/14, 212a/19, 213b/21, 213b/25, 214a/01, 216a/23, 216a/24, 216a/27, 216b/25, 219b/08, 220b/17, YA543a/22
Ḫ. 217a/21, 219a/19, 219b/04
Ḫ.-i Hūd 207b/14
Ḫ.-i Muṣṭafādur 209a/01
Ḫ.-i ʿİẕẕetdür 204a/03
Ḫ.-i peyġamber YA544b/20
Ḫ.-i Peyġamber 203a/15, 205b/23, 206b/17, 212b/18, 213b/08, 218b/07, 219a/17, 220b/12, 220b/16, 222b/09, 224b/12
Ḫ.-i Peyġamberġadur 214b/26
Ḫ.-i Peyġamberimiz 209b/11
ḫ.-i Resūl YA543b/27
Ḫ.-i Resūl 206b/18, 207a/02, 212a/18, 213b/13, 213b/22, 215a/16, 216a/22, 219a/03, 219a/06, 219a/26, 219b/25, YA544b/24
Ḫ.-i risālet 215a/01
Ḫ.-i Risālet 214b/13
Ḫ.-i Risāletḳa 217a/07

Ḥ.-i ṣalavātullāhvessellemʿaleyhe 216b/03
Ḥ.-i ṣallallāhuʿaleyhivessellem 216a/25, 216b/20, 217a/19
Ḥ.-i ṣallallāhuʿaleyhivessellemġa 217a/04
ḥ.-i ṣallallāhuʿaleyhivessellemning YA544b/05
Ḥ.-i Üsāme 220b/13
Ḥ.-i Żiülcelāl 202a/09
ḥ.+ din 211b/19, 214a/07
ḥ.+ idin 219b/23
ḥ.+ iġa 203b/19, 219b/15
ḥ.+ ining 218a/23
ḥ.+ inggġa 207a/07
ḥ.+ ḳa 208b/08, 208b/16, 214a/06, 219a/04
ḥ.+ ni YA544b/21
ḥ.+ ning 212a/19, 212a/23, 213b/09, 213b/17, 213b/18, 213b/20, 216a/03, 216a/27, 216b/01, YA543b/11, YA544b/26

hediye <Ar. hediye
h. 213b/17
h.+ sini 214a/04

helāk <Ar. helak
h. 202b/20, 217b/09
h. boldılar 208a/13, 208a/26
h. bolġanlar 208a/27
h. bolġay YA544b/10, YA544b/12
gürūh-ı h. bolġuçılar 215b/08
h. bolur 219b/17
h. étér érdingizler 217b/08
h.+ ıdın YA543b/25
h.+ ınıng 202b/21
H. ḳıldı 210b/10
h. ḳılduḳ 208a/23, 224a/20
H. ḳılduḳ 210b/25, YA544a/25
h. ḳılġıl YA543b/13
h. ḳılılġusıdur 209b/17
h. ḳılmas 204a/01
h. ḳılur 213b/06
H. ḳılur 208a/08

helāket <Ar. helak olma
h. 210b/02, 210b/26

ḥelāl <Ar. helal
ḥ. 203a/11
dār-ü'l ḥ.+ de YA545a/28

hem <Far. hem, ve
h. 203b/26, 204a/01, 209a/14, 211a/27, 213b/21, 214a/01, 214a/03, 215a/01, 215a/02, 216b/20, 220b/25, 222a/13, 223a/03, 223a/07, 223a/15, 223a/24, 223b/04, 223b/13, YA543a/24, YA544a/06

hemīn <Far. işte bu
h. 209a/06, 224a/24

hemīşe <Far. her zaman
h. 217a/18

hem-ol <Far. +T. derhal, hemen

h. 209b/07, 213b/15, 214a/01, 215b/15, 221b/12
h. édi 214a/09

henūz<Far. şimdi, daha
h. 217a/10

her <Far. her, bütün, hep
h. 202a/03, 202a/19, 203a/01, 203a/06, 203b/09, 203b/14, 203b/26, 204a/16, 204a/24, 205a/03, 205a/09, 206b/03, 206b/23, 207a/07, 207a/11, 207b/01, 208b/13, 209a/01, 209a/02, 210a/06, 210b/23, 210b/26, 211a/19, 211b/23, 212b/20, 213a/10, 213a/26, 214a/27, 214b/01, 214b/17, 215a/10, 215a/14, 215a/15, 215b/09, 215b/12, 215b/13, 215b/19, 216a/15, 216a/17, 217a/19, 217b/13, 218a/16, 218a/21, 218b/10, 220a/25, 220b/03, 221a/16, 221a/17, 222a/24, 222a/26, 222b/16, 223b/03, 223b/05, 223b/06, 224a/07, 224a/08, 224a/11, 224a/21, 224a/25, 224b/14, YA542b/10, YA542b/12, YA542b/13, YA544a/05, YA544a/19, YA544a/20, YA545b/04, YA545b/06, YA545b/15
h. 203a/05, 203b/12, 204a/18, 217a/12, 220a/12, 224a/13

her-āyine <Far. elbette
h. 202a/14, 202b/15, 205a/11, 205b/09, 210a/16, 212a/06, 212a/18, 212b/15, 212b/20, 217a/15, 217b/11, 217b/15, 217b/27, 218a/01, 219a/23, 219b/17, 224a/25, YA544a/07, YA544a/15

her-dem <Far. her an, her zaman
h. YA545b/15

hergāh <Far. her zaman
h. 223a/03

hergiz <Far. asla
h. 203a/23, 211a/06, 213a/09, 215b/04, 216b/03, 219a/08, 224a/13

ḥesāb<Ar. hesap
ḥ. 204b/07, 223b/03, 225a/01, YA543b/25
ḥ.+ ı tutar érdiler 210b/06

heves<Ar. heves, arzu, istek
h.+ iġa 203b/16, 211b/03
h.+ in 203b/16

hevl <Ar. korku
h.+ i 207b/21
h.+ in 209b/14

heybet <Ar. korku ve saygı uyandırani hal, gösteriş
h.+ idin 204a/18, 209b/16

heẕā <Ar. bu, o, şu
h. 212b/20
H. 213b/10

hezīmet <Ar. hezimmet, bozgun
h.+ i 215a/27
ḫıdmet <Ar. hizmet
ḫ.+ inin͡g 207a/03
ḥıfẓ <Ar. koruma, saklama
ḥ.+ ı 209b/23
ḫımār <Ar. içki, şarap
ḫ.+ ı 211a/08
ḥırṣ <Ar. sonu gelmeyen arzu, istek
ḥ. 211b/24, 212a/06
ḥ.+ ının͡g 208b/15
ḫızlan <Ar. rezil olma
ḫ. 206a/12
ḥicāb <Ar. perde, örtü
ḥ. 223b/07
hicret <Ar. hicret, İslam peygamberinin Mekke'den Medine'ye göç etmesi
h.+ din 205b/18, 213b/13, 219a/27, YA544b/27
h.+ ḳa 205b/25
h.+ ke 205b/26
h. ḳılıptur 205b/23
h. ḳılur YA544b/05
hīç <Far. hiç, olmayan, yok
h. 203a/09, 204a/03, 204a/12, 204b/08, 206b/05, 207b/09, 210b/14, 210b/25, 211b/10, 211b/13, 212b/17, 213b/03, 213b/22, 215a/03, 218a/10, 220b/13, 221a/03, 221a/06, 221b/15, 222a/20, 223a/19, 223b/20, 223b/22, 224a/01, 224b/11, 224b/22, YA543a/20, YA543b/27, YA544b/12, YA545a/08
H. 204a/02, 224a/24, YA542b/25
h. boldı 219a/02
H. bolġay 224a/23
hīç-kim <Far. +T. hiç kimse
h. 215a/06
h.+ din 218a/04
hidāyet <Ar. doğruluk, doğru yol
h. bolġay 203b/22
ḥikāyet <Ar. hikaye, hikayeler
ḥ.+ idedür 218a/02
ḥ.+ idin 222b/15
ḥikmet <Ar. I. hakikat,sır
ḥ. 202a/03, 204a/10, 205a/08, 218a/01, YA544b/28, YA545a/01
ḥ.+ din 218a/05, YA545a/01
ḥ.+ iġa 202b/15
ḥ.+ inin͡g 202b/06
II. bilgelik hakimlik
ḥ.+ iġa 202a/09, 222a/22
ḥ.+ leridindür 219b/24
III. hakikata dair kısa söz
ḥ.+ de 223a/21
ḫilāf <Ar. karşı, karşılık, yalan
ḫ. 209a/23
ḫ.+ ı 211b/19, 220a/12
ḫ.+ ıġa 205b/01
ḫ. ḳılıp 212a/05
ḥimāyet <Ar. koruma, himaye etme
ḥ.+ i 205a/04

ḥ. ḳıldım YA542b/01

himmet <Ar. gayret, çabalama
h.+ i 210b/19

ḥirmān <Ar. nasipsizlik, mahrumluk
ḥ. 216a/19, 216a/21

ḥiṣār <Ar. hisar
Ḥ.-ı Ḳamūṣ 217a/03
ḥ.+ ı 216b/26
ḥ.+ larıġa 216b/25

ḫiṭāb <Ar. söyleme, hitap etme
ḫ. 223b/10
ḫ. ḳılın͡gızlar 218b/26
ḫ. yétgey 223b/05

ḫizā <Ar. sıra
ḫ. bérürler 203b/15

ḫōd <Far. kendi
ḫ. YA545b/12

ḫor <Far. ehemmiyetsiz, değersiz
ḫ. ḳılġuçı 202a/27

ḫorluḳ <Far. +T. değersizlik
ḫ. 207b/10, 210b/03
Ḫ. 210b/02

ḫoş <Ar. iyi, güzel
ḫ. 211a/10

ḫoş-būy <Far. güzel kokan
ḫ. étken 210a/25

ḫoş-ḥāl <Far. memnun
ḫ. boldılar 205b/24
Ḫ. ḳılur 218b/06

ḫoşlan - <Far. +T. hoşlanmak
ḫ.- ġay 206b/25

ḫoşluġ <Far. +T. iyilik, hoşluk
ḫ.+ ı 213a/21

ḫoşnūd <Far. memnun, beğenen
ḫ. boldı 216b/05, 216b/06
Ḫ. boldum 219a/07
ḫ. bolġay 206b/25

ḫoşnūdluḳ <Far. +T. memnuniyet
ḫ. 204b/23
ḫ.+ ı 204b/24
ḫ.+ ın 218a/23
ḫ.+ ını 212b/09

ḫūb <Far. hoş, güzel
ḫ. bolsa édi 206a/19

ḫūblıḳ <Far. +T. hoşluk, güzellik
ḫ.+ ı 209b/23, 218b/07

ḫuceste <Far. uğurlu, meymenetli, hayırlı, kutlu
ḫ. 213b/11

ḥucurāt <Ar. odalar, evler
ḥ. 219a/17

Ḫudā <Far. Tanrı
Ḫ. 213a/16, YA543a/21
Ḫ.+ nın͡g 215b/07

Ḫudāvend <Far. Tanrı
Ḫ. 205a/26
Ḫ.+ dindür 205a/06

Ḫudāvendī <Far. Tanrı
ḫ. 217a/22
Ḫ. 218a/07

Ḫudāy <Far. Tanrı
ḫ. 204a/11
Ḫ. 202a/04, 202a/12, 202a/17, 202b/02, 202b/07, 202b/09, 202b/27, 203a/02, 203a/04, 203a/23, 203a/26, 203b/11, 203b/16, 203b/18, 203b/22,

204b/19, 205b/11, 205b/12, 205b/13,
205b/21, 206a/11, 207a/14, 207b/03, 207b/25, 208b/19,
208b/26, 209a/17, 209a/20, 209a/26,
209b/20, 209b/22, 209b/27, 210a/05, 210a/16, 210a/21,
210a/26, 210b/03, 210b/04, 210b/10,
210b/12, 210b/15, 211b/02, 211b/21, 212a/13, 212a/21,
212a/25, 212a/27, 212b/03, 212b/10,
212b/12, 212b/16, 212b/26, 213a/02, 213a/03, 213a/09,
213a/13, 213a/14, 213a/17, 213a/22,
213a/24, 213b/01, 214a/11, 214a/20, 214b/02, 214b/08,
214b/15, 214b/20, 215a/04, 215a/15,
215a/16, 215a/26, 215b/01, 215b/09, 215b/13, 215b/24,
216a/08, 216a/11, 216a/18, 216a/19,
216b/06, 216b/08, 216b/11, 216b/12, 217a/09, 217a/13,
217a/17, 217a/25, 217a/26, 217b/13,
217b/20, 217b/23, 217b/25, 217b/27, 218a/02, 218a/04,
218a/12, 218b/11, 218b/16, 218b/19,
219a/09, 219a/10, 219a/11, 219b/09, 219b/22, 219b/23,
220a/02, 220a/03, 220a/04, 220a/08,
220a/26, 220b/26, 221a/19, 221b/03, 221b/05, 221b/07,
221b/10, 221b/15, 221b/19, 224b/17,
224b/24, YA542b/21, YA544b/15, YA545a/10, YA545a/11
Ḫ.+ dın 202b/03, 205a/13, 205a/22, 205b/10, 208a/27, 209a/04, 211b/16, 211b/17, 214a/11,
218a/22, 218b/18, 219b/22, YA544a/19
Ḫ.+ dur 206a/27
ḫ.+ ġa YA543b/05
Ḫ.+ ġa 204a/27, 205b/07, 207a/20, 207b/20, 208b/01, 208b/04, 209a/01, 212a/06, 213a/01,
213a/05, 214b/11, 215b/09, 216a/15, 220b/07, 220b/08, 221b/03, 221b/13, 222a/26, 224a/27
Ḫ.+ ġadur 204a/14, 204b/24, 214a/25, 214b/17, 215b/11
Ḫ.+ ını 203b/15
Ḫ.+ lar 208b/01
Ḫ.+ nı 209a/03, 212b/07, 214b/24

Ḫ.+ nın͡g 202a/20, 204b/07, 207b/15, 208a/21, 208b/25, 212b/09, 215a/07, 215b/21, 217a/11,
217a/18, 219b/15, YA543b/02

Ḫudāylıḳ <Far. +T. ilahlık
Ḫ.+ ġa 203b/18
Ḫ.+ ḳa 208b/04
Ḫ.+ ḳa tutup érdiler 208b/01

ḥudūd <Ar. sınırlar, uçlar
ḥ.-ı mütelāşī 223a/15

ḥuḳūḳ <Ar. haklar
ḥ.+ ıdın 223b/12

ḫulāṣa <Ar. sözün özü
ḫ.+ sı 217b/02
ḫ.+ sıdur 206b/01

ḥulefā <Ar. halifeler
ḥ.+ sı 216b/16

ḫulūṣ <Ar. halislik, saflık, gönül temizliği
ḫ.+ ı 221b/07

ḥumūżet <Ar. ekşilik, kekrelik
ḥ.+ i 211a/16

ḫurma <Ar. hurma
ḫ. 222b/02, 222b/03

ḫurmalıḳ <AR.+T. hurmalık, hurma bahçesi
ḫ.+ larġa 222b/03

ḫurşīd <Far. güneş
bende-i ḫ.+ dür 218a/26

ḥurūf <Ar. harfler
ḥ. 221b/22, YA542b/01
ḥ.-ı muḳaṭṭaʿā YA542a/29
Ḫ.-ı muḳaṭṭaʿā 202a/02
ḥ.+ da 221b/25, YA542a/29
ḥ.+ ı 221b/21
ḥ.+ nın͡g 221b/23, 221b/24

ḫuşūmet <Ar. düşmanlık
ḫ.+ ḳa 223b/20

ḫutebā <Ar. hutbe okuyanlar
ḫ.+ n͡g 211a/25

ḫuṭbe <Ar. hutbe
ḫ. oḳusa édi 211a/22

ḥużūr <Ar. hürmet edilen kişinin yanı, makamı
ḥ.+ da 206b/18
ḥ.+ ıda 219b/26
ḥ.+ ın͡gızda 219a/08

ḥüccet <Ar. delil
ḥ. 222a/16
ḥ.+ de 205a/20
ḥ.+ i 223b/22, YA543b/06
ḥ.+ iġa 210b/26
ḥ.+ ler 219b/19
ḥ.+ lerni 208a/25

ḥücre <Ar. ev, oda
ḥ.+ lerin͡g 219a/21
ḥ.+ nin͡g 219a/17

ḥükm <Ar. hüküm, karar
ḥ. 203a/05, 210a/15, YA545a/04
ḥ.-i peydā 214a/07
ḥ. boldı 215b/19
ḥ.+ dür ḳılurlar 203b/10
ḥ.+ i 205a/03, 210a/12, 211b/02, 216b/21, 224a/24
h.+ i 216a/06
ḥ.+ ide 209a/06, 214b/08

ḫ.+ ide bolġay 214a/27

ḫ.+ idin 215a/26

ḫ.+ iġa 220a/02, 220a/05

ḫ.+ iġadur 205a/02

ḫ.+ ini 215b/22

ḫ.+ ining͡ 213a/10, 215b/09

ḫ. ḳıldı 219a/19, 220a/26

ḫ. ḳıldık 214a/06

ḫ. ḳılġuçı 205a/06, 216b/12

ḫ. ḳılıpdur 213a/05, 213a/19, YA542b/10

ḫ. ḳılmadı 215b/25

ḫ. ḳılmaḳ 203a/09

ḫ. ḳılur 203a/17

ḫ.+ ler YA542a/28

ḫ.+ lerdin 212a/27

ḫ.+ leriġa 220a/06

ḫürmet <Ar. saygı

ḫ. 219a/26

ḫüsn <Ar. güzel, güzellik

aḥsen-i ḫ. 207a/10

hüveydā <Far. açık, belli, aşikar

h. 202a/15, 203a/13, 209a/05, 214a/07

ılıġ ılık

ı. YA545a/14

ı. ḳılġaylar YA545a/10

ısıġ sıcak

ı. YA545a/17

ısıġlıġ sıcaklık, ısınmış

ı.+ da 211a/21

ışlāḥ <Ar. düzeltme, iyileştirme

ı. 210a/02

ı. ḳılın͡gızlar 220a/01, 220a/06

ı. ḳılur 210a/02

ışrār <Ar. ısrar, ayak direme

ı. ḳılur 202a/21

ıṭlāḳ <Ar. bağışlama

ı. 210a/14

ıżlāl <Ar. dalalete düşürme, doğru yoldan çıkarma

ı. 210a/02

ıżṭırāb <Ar. acı elem keder

ı.+ ġa 222a/16

iʿāde <Ar. geri gönderme, gönderilme

i.+ si 222a/13

i.+ siġa 222b/21

ʿibādāt <Ar. ibadetler

ʿi. 218a/21

ʿibādet <Ar. ibadet

ʿi.+ idin 205a/26

ʿi.+ ining͡ 205a/19

ʿi.+ leri 213a/03

ʿibāret <Ar. meydana geliş

ʿi. YA543a/04

ʿi. 221a/27

ʿi.-i mükāşefātdındur 211a/17

ʿi.-i müntefī 223a/16

ʿi.+ dür 205a/04

ʿibret <Ar. ibret

ʿi. 212a/15

ʿicāb <Ar. lazım gelme, gerek

ʿi.+ ı 202b/16

icābet <Ar. kabul etme

i. 205a/23

i.+ i YA542b/09

i. ḳılġaylar 205a/25

i. ḳılġuçı 205a/25

i. ḳılıŋ͡gızlar 208b/24

i. ḳılıp YA543b/14

i. ḳılmaġay 205a/22

i. ḳılmaġuçılar 209a/05

i. ḳılmasa 209a/01

i‘cāz <Ar. aciz bırakma

i. 205b/05

iclāl <Ar. ikram

i. 219b/02

iç iç, içerisi

i.+ i YA545a/18

iç - I. içmek

i.- erler 209a/10

i.- küçilerge 211a/08

i.- ti 206b/17

II. yardımcı fiil

ant i.- er 221b/13

ant i.- erler 209a/25

ant i.- tiler 221b/12

içekü iç, içerisi

i.+ lerini 211a/21, YA545a/15

içre içeri

i. 223a/16, 223a/24, 224a/12

içtihād <Ar. gücü yettiği kadar, sonuna kadar yapma

i. 209b/03

içtihādiye <Ar. gücü yettiği kadar, sonuna kadar yapma

i. 220b/10

idām <Ar. katık, yemek

i.+ ı 220b/12

idbār <Ar. talihsizlik, bahtsızlık

i.+ ıġa 212a/22

iffet <Ar. namus

i.+ i YA544b/18

ifḫār <Ar. şereflendirme, onurlandırma

i.+ dur 221a/13

iftirā <Ar. iftira

i.+ dın 225a/05

ige sahip

i.+ leridürler 209b/02

i.+ lerige 216a/02

ihānet <Ar. ihanet

i.+ in YA543b/05

iḫāṭa <Ar. sarma, içine alma

i. ḳılıpdur 217a/11

iḫbār <Ar. haber verme

i. YA544a/26

i.+ ġa YA544b/11

i.+ ı 224a/26

i.+ ıdın 206a/04

iḫlāṣ <Ar. samimiyet, doğruluk

i. 216b/08, 219a/12, 221b/03

iḫrāb <Ar. azmetme

i.+ ıdın 206a/15

iḫrām <Ar. ihram, hac ibadetine mahsus ritüel kıyafeti

i. 218a/21

i. baġladı 213b/16

iḫsān <Ar. lutuf

i. 223a/10

i.+ ġa 209a/09

i.+ ı YA545a/15

iḫtilāf <Ar. anlaşmazlık, ayrılık

i.+ dur 209a/06, YA545b/02

i.+ ı 202a/09, 202a/11, 202a/14

i. ḳıldılar 203a/18

i. ḳılmadılar 203a/14

iḫtimāl <Ar. ihtimal

i.+ i 203b/25

iḫtişāş <Ar. uzmanlık

i.+ ı 218a/16

iḫtişām <Ar. şanlı görünüş

i.+ ın͡g 215a/02

iḫtiyār <Ar. irade

i.+ ı 204a/03

i. ḳıldılar 208a/03

i. ḳılın͡gızlar 208a/01

iḫtiyāt <Ar. ilerisini görerek, düşünerek davranma

i.+ nı 219b/05

iḫyā <Ar. diriltme

dāne-i i.+ sıda 222b/06

i.+ sıdın 219a/15

ʿiḳāb <Ar. eziyet

ʿi. 208a/01, YA545a/02

ʿi. bolġusıdur 209a/09

ʿi.+ da 207b/04

ʿi.+ ı 204a/24, 210b/12, 220b/05

ʿi.+ ının͡g 203b/14

ʿi.+ ḳa 204b/07

iḳāmet <Ar. oturma

i. 205b/18

iḳbāl <Ar. arzu, istek

i. ḳılġuçı 224a/15

ikindik ikindi zamanı

i.+ dür 224b/16

ikrām <Ar. ikram, bağış

i.+ ıdur 211b/17

iḳrār <A.

i. 212b/09, 221a/26

i.+ ıdur 221a/25

i. ḳılġandın 221b/08

iḳtidā <Ar. kabul, tasdik

i. ḳılġaylar 211b/15

iḳtirāḥ <Ar. söylenilme

i. 204a/10

iḳtiżā <Ar. lazım gelme, gerekme

i.+ sın ḳılur 219b/15

iʿlā <Ar. yükseltme, yüceltme

i.+ sı 214a/18

ilāhī <AR.+FAR. ilahi, Tanrı ile alakalı

i. 202a/02, 202a/15, 202b/15, 205a/02, 206a/02, 206a/26, 211a/16, 211b/19, 212a/18, 214a/26, 214b/19, 215a/01, 216b/18, 220a/14, 220b/26, YA545b/14

ervāḥ-ı i. 218a/26

i.+ nin͡g 220b/04

ile ile

i. 218b/01, YA544b/07

ilgeri ileri

i. 206a/16, 206a/17, 206a/19, 217b/19, 218b/15, 218b/16, 223a/21, 223b/21

ilgeriki ileriki sonraki

i. 223a/21

ilgerilik ilerilik

i. tutman͡gızlar 218b/18

ilhām <Ar. içine doğma, ilham

i. bér 206b/20

i. bérgil 206b/24

i. bérür 209a/12

ʿillet <Ar. hastalık, sakatlık, bela

ʿi. 222a/21

ʿilm <Ar. ilim, bilim, bilme

ʿi. YA544a/05

ʿi. 202b/15, 207a/06, 221a/20, 222a/21, 222b/26, 223a/12

ʿi.+ i 217a/11, 222b/27

ʿi.+ idin 222b/27

ʿi.+ nin͡g 206b/01

ilt - I. iletmek, göndermek

i.- gey 203b/17

i.- geyler 203b/04, 204a/24, 224a/06

i.- gil YA543b/14

i.- in͡gizler 207b/07

i.- se 224b/05

i.- ür YA543a/19

II. yardımcı fiil

fermān i.- gey 203b/16, 212b/01

gümān i.- gey 219b/11

fermān i.- in͡gizler 213a/04

gümān i.- in͡gizler 215b/06

gümān i.- ipdürler 214b/22

gümān i.- küçi.ler 214b/11

i.- küçilergedür 214b/14

gümān i.- men͡gizler 220b/18

i i.- men͡gizler 218b/15

fermān i.- se 216a/15, 219b/16

eger i.- sen͡gizler 216a/07, 221b/02

leşker i.- ti YA544b/04

penāh i.- tim YA543b/08

gümān i.- ür 204b/10

ḥased i.- ür 215b/25

gümān i.- ür érdiler 205b/01, 214b/12

gümān i.- ür érdin͡gizler 215b/03

taşḳarı i.- ür érdin͡gizler 207b/12

gümān i.- ürler 204a/04

intiẓār i.- ürler 211b/06

iʿmāl <Ar. yapmak, etmek

i.+ ıġa 223b/04

i.+ in 223a/17

i.+ nin͡g 223b/10

īmān <Ar. iman, inanç, inanma

ī. 203b/09, 206a/15, 206b/07, 207a/16, 214a/26, 219b/18, 219b/22, 221a/25, 221b/01, 221b/11, 221b/19, 221b/20, 223a/10, YA544a/10

ī.+ da 205b/15, 212b/23, 220b/03

ī.+ dın 202a/21, 204b/05, YA543a/16

ī.+ dur 220a/11

ī.+ gā YA543a/18

ī.+ ġa 221b/13, 221b/19

ī.+ ġa tutḳay 225a/06

ī.+ ı 214a/24, 214a/25, 221a/24

ī.+ ın 214a/08

ī.+ ını 217b/07

ī.+ ınıng 221b/08

ī. kéltür 207a/20

ī. kéltürdi 206b/19, YA544b/25

ī. kéltürdiler 203b/07, 206a/13, 206a/14, 208b/16, 209b/24, 209b/25, 209b/27, 210a/04, 210b/13
ī. kéltürgen 214b/03, 217b/06, 221a/25
ī. kéltürgenler 217b/05, 221b/06, YA543a/13
Ī. kéltürgenler 217b/04
gürūh-ı ī. kéltürgenler 210a/26, 218b/20
ī. kéltürgenlerdin 220a/01
ī. kéltürgenlerge 202a/06
ī. kéltürgenleridin 216b/06
ī. kéltürgenlerning 214a/23, 214b/03
ī. kéltürmediler 202b/05, 204b/03, 205a/10, 210b/01, 212b/25, 213a/07, 217b/16, YA544a/24
ī. kéltürmedingizler 206a/08
ī. kéltürmegenler érdiler 213a/09
ī. kéltürmegenler 205b/02, 210b/14
ī. kéltürmegenlerge 210b/11
ī. kéltürmegeyler 202a/19
ī. kéltürmes YA543b/10
ī. kéltürmey 206a/10, 221a/25
ī. kéltürmeydürler 205b/05, 209a/22
ī. kéltürse 205a/03
ī. kéltürsengizler 213a/16
ī. kéltürüngizler 208b/25
ī. kéltürüp érdiler 211b/24
ī. kéltürüp 213a/04, 218b/15, 220a/17, 221a/24, 221a/26
ī. kéltürüpdür 206a/09
ī. kéltürüptürler 202b/18, 204a/26, 210b/15, 218b/11
ī. kéltürür 202a/18, YA543a/14
ī. kéltürürler 202a/18
īmānlıġ <AR.+T. inançlı
ī.+ dın 207a/14
ī.+ larnıng 204b/12
ʿimāret <Ar. bayındır, mamur, yapı
ʿi.+ i 210b/06
iʿmās <Ar. saklanma
yevm-i i. 202b/20
imkān <Ar. imkan, olabilirlik
i.+ dın 222a/10
imtiḥān <Ar. sınav, deneme
i. ḳılduḳ YA543a/28
i. ḳılıpdur 219a/10
in - I. gökten inmek, nuzul olmak
i.- di 222b/18
i.- gendin 212b/17
i.- genidin 205b/20
i.- ip 202a/04, 204b/18, 206a/07, YA545b/13
i.- mesdin 214a/13
II. düşmek, gitmek, gelmek
i.- erler 209a/11
i.- ingler 224a/16
i.- ip YA543b/28
i.- mesünler 217b/19

i.- gendin 221b/12

i.- ip 207a/23

inābet <Ar. tevbe edip hak yola dönme

i. 211a/14

ʿinād <Ar. inat

ʿi. 204a/09, 205b/14, 223b/13

ʿi.+ nı 212a/25

inan - inanmak

i.- ġuçılar 206a/23

i.- mas érdin͡gizler 209a/25

inde - davet etmek, çağırmak

i.- güçige ḳılsan͡gızlar 216a/09

indirās <Ar. kökten yıkılma, tamamen yok olma

i. 222a/13

indür - indirmek

i.- diler 217b/16

i.- gey 216a/16, 217b/12

i.- ür 210b/15

i.- ürler 223a/25

indürmek indirmek

i. 204b/02

infāḳ <Ar. nafaka verip geçindirme, besleme, bakma

i.+ ḳa 213a/18

inḳıṭāʿ <Ar. sona erme, tükenme, kesilme

i. 209a/20

inḳıyād <Ar. boyun eğme, kendini teslim etme

i. 216a/07

i.+ ın bolġay 221a/27

inmek inmek

i.+ i 207b/25

ins <Ar. insan

i. 209a/16, 223b/26

insān <Ar. insan

i. 204a/24, 223a/03

i.+ ġa 222b/26

i.+ ı 223a/02

insāniyet <Ar. insaniyet

i. 219a/22

inşā'allāh <Ar. inşallah, Allah'ın izniyle, yapmasıyla

i. 218a/03

intiḳām <Ar. intikam, öç

i. tartḳuçı YA543a/28

intiẓām <Ar. düzen

i.+ ıdur 220b/11

intiẓār <Ar. gözleme, bekleme

i. iltürler 211b/06

inzāl <Ar. indirilme

i.+ i YA542b/07

inżimām <Ar. katılma, dahil olma

i.+ ı 214a/18

īrād <Ar. getirme, söyleme

ī.+ ıda 221b/24

iʿrāż <Ar. sakınma

i. ḳıldın͡gızlar 216a/10

i. ḳılsa 216a/18

is duman lekesi

i.+ i 211a/05

İslām <Ar. İslam dini, müslümanlık

i. 206b/22

İ. 206b/21, 206b/23, 210a/12, 212b/26, 213b/05, 213b/26, 215b/07, 216a/06, 216b/24,

217b/14, 218b/08, 219b/07, 223b/12
i.+ dur 218a/09
İ.+ dur 221a/27
i.+ ġa 208b/18
İ.+ ġa 209b/21, 216a/07
i.+ ıdın 206a/18
i.+ ın͡gız 221b/17
İ. kéltürüp 221a/27
İ. kéltürüptür YA544b/02
İ. kéltürüptürle 221b/17

iṣm <Ar. ad, isim
i. 202a/03
i.+ i 216a/15
i.+ idür 221b/25
i.+ inin͡g 221b/26
i.+ leridin 221b/25

ʿiṣmet <Ar. masumluk, günahsızlık, temizlik
ʿi. 211b/16

isnād <Ar. suçlama, iftira etme
i. ḳıldı 214a/17

iste - istemek
i. 214b/01
i.- gil 203a/26
i.- se 220a/02

istemek istemek
i.+ i 203a/01

isticābet <Ar. kabul olunma
i. 207a/01

istidlāl <Ar. delil ile anlama
i. 202a/09, 222a/25
i.+ de 210b/20
i. ḳılġaylar 202a/10
i. ḳılur 221b/23
i.+ nin͡g 202a/10

istifā <Ar. tam olarak alma, alınma, ödetilme
i.+ sın ḳıldın͡gızlar 207b/08

istifāf<Ar. günahtan kaçınma
i. körsetmegeyler 220a/17

istifhām <Ar. sorup anlama
i. 224a/04
i.+ dur 224a/01
i.+ ı 210b/07

istiġāṣe <Ar. yardım isteme
i. ḳılur érdiler 207a/20

istiġfār <Ar. Allah'tan af dileme
i. 211b/15
i.+ ıġa 211b/18, 211b/19
i. ḳılġan 211b/19
i.+ nı ḳılurlar 215a/24

istiḥḳāḳ <Ar.] hakkı olma
i.+ ıġa 205a/19

istiḥḳāḳsız <AR.+T. hakkı olmama
i. 207b/11, 223b/24

istihzā <Ar. alay etme
i. 211a/23
i. ḳılġaylar 220a/21
i. ḳılġuçılardın 220a/22
i. ḳılılıpdurlar 220a/22
i. ḳılur érdiler 208a/23, 220a/15
i. ḳılurlar YA542b/29

istiḳāmet <Ar. doğrultu
i. 206b/01, 206b/04, 206b/07
i. körse 206b/02

istimāʿ <Ar. kulak verip dinleme

i. ḳıladur 224b/05

istinsāḫ <Ar. öğüt alma, nasihat alma

i. 204a/25

istirāḥat <Ar. dinlenme

i. ḳıldı 224b/11

i. ḳılıp érdi 219a/17

istiṣ'al <Ar. sorma soruşturma

i. 217b/04

i.+ ini 215b/06

istiṯnā <Ar. istisna, ayırma, ayrı tutma

i. 218a/02

istiẓhār <Ar. güvenme, dayanma, arka verme

i.+ ı 205b/11

ʿiṣyān <Ar. isyan

ʿi. 210b/10

iş I. meşgale, iş

i. 210a/16, 219b/26

i.+ de 204a/03, 205a/01, 206a/11

i.+ dedürler 222a/16

i.+ dür 222a/08

i.+ i 203a/14, 205b/11, 205b/20, 212a/03, 212b/20, YA542b/03, YA542b/10

i.+ ide 203a/14, 203a/20, 219b/05, 220b/09, 220b/19

i.+ idin 203a/13, YA544a/26

i.+ imiz YA543b/23

i.+ ini 203a/16, 212b/07, 213b/15

i.+ ini yasaġay 219a/18

i.+ ining 220a/09

i. ḳılġuçı 217a/16

i. ḳılsa 219b/17

i.+ lerde 212b/02, 220a/08

i.+ lerdin 219b/17

i.+ leri 220b/10

i.+ leride 220b/10

i.+ leringiz yasamaġıda 219b/13

i.+ ni 210a/16, 216b/19

II. iş, hareket, davranış, amel

i.+ de 220a/09

i.+ i 203a/06

i.+ ining 210b/09

i. ḳılġuçılarġa 206a/26

i. ḳılmadılar YA544a/06

i. ḳılsa 203a/06

i.+ ler 210b/16

i.+ ler ḳıldılar 209b/24

i.+ ler ḳılıpdurlar 218b/12

i.+ lerge 210a/22

i.+ lerige 219b/24

i.+ lerimning 206a/01

i.+ lerin 214a/17

i.+ lerini 210a/23, 212a/08

i.+ lerining 212a/11

işāret <Ar. işaret, iz

i. 205a/02, 211a/15

İ. 211a/12

i.-i mütenāhī 223a/15

i. bérgeyler YA542b/15

i.+ dür 202a/02, 221b/26, YA542b/01

i.+ idür 223a/02

işba' <Ar. doyma, karnını doyurma
i. ḳılıp 213b/11
i.+ sıġa 218a/27
işlig işli
i. 205a/06
i.+ dür 219b/24
i. 214b/02
iştimāl <Ar. kaplama, içerme, ihtiva etme
i.+ i 221a/12
ʿitāb <Ar. azarlama
ʿi.+ ın͡g 214a/12
iʿtibār <Ar. ehemmiyet verme
i. 203b/21, 213a/15, 222a/25, 224b/01
i. ḳılmas érdiler 208b/22
iʿtiḳād <Ar. inanma
i. ḳılmaġıdur 208b/22
iʿtiẕār <Ar. özür dileme
i. ḳılurlar 215a/24
ittifāḳ <Ar. ortaklık
i. 202b/26
i.+ dur 218a/18
i. ḳıldılar 213b/17
i. ḳılmasunlar 215b/20
i. körsettiler 213b/18
ittiḫāẕ <Ar. edinme, edinilme
i.+ ıdın 224b/15
ʿivaż <Ar. hazırlanmış
ʿi.+ ıda 213b/03
īzā <Ar. iyiliğe karşı iyilik etme
ī.+ sıġa 209b/04
iżāfe <Ar. katmak,eklemek, karıştırmak
i. ḳıldı 214a/16
iẓhār <Ar. gösterme, meydana çıkarma
i.+ ı 212b/09, 221a/27, 221b/20
i.+ ıda 212a/06
i. ḳılur érdiler 221a/21
ʿiẕẕet <Ar. değer, kıymet, yücelik, ululuk
ʿi. 214a/20, YA544a/23
Ḥażret-i ʿİ.+ dür 204a/03
ḳabāyil <Ar. kabile
ḳ. 221a/07
Ḳ.-i ʿAdnāndın 221a/15
Ḳ.-i ʿArabdın 221a/16
ḳ.+ ġa 221a/11
ḳ.+ i 215a/20
ḳabīl <Ar. mümkün
ḳ.+ idin 220b/11
ḳabīle <Ar. kabile
ḳ.-i ʿİmāterġa 221a/12
ḳ.+ din 203a/09
ḳ.+ ġa 221a/10, 221a/11
ḳ.+ ler 221a/09
ḳ.+ lerdürler 215b/15
ḳ.+ leri 206a/12, 216a/02
ḳ.+ leri͡ng 206a/16
ḳ.+ sidin érdi 207b/14
ḳabuġ kabuk
ḳ.+ ı 222b/03
ḳabūl <Ar. kabul
ḳ. 207a/11
ḳ.+ ı 207a/14
ḳ.+ i 219a/11
ḳ.+ idin 213b/05

ḳ. ḳılġuçısıdur 220b/27
Ḳ. ḳılılur 207a/09
ḳ. ḳılmasa 209a/02
ḳ. ḳılmay YA543b/11
ḳ. ḳılmaydur 202a/22
ḳ. ḳılur 207a/12

ḳabż <Ar. tutma, kavrama
ḳ.+ ın 212b/06
ḳ. ḳılġaylar 212b/04

ḳaç - kaçmak
ḳ.- ar édiṅ 223a/27
ḳ.- ar érdiler 217a/15
ḳ.- ġuçı 210b/01
ḳ.- ġusıdurlar 214b/13
Ḳ.- ıp 219b/03
ḳ.- maġaylar 216b/03

ḳaçmaḳlıḳ kaçış, kaçma
ḳ. 223b/05
ḳ.+ ı 224a/24

ḳaʿde <Ar. oturma, son oturuş
zi-ül ḳ.+ siniṅ 213b/16

ḳadḥ <Ar. kötüleme, çekiştirme
ḳ. ḳıldılar 221a/04

ḳadīmī <A +F. eski
Ḳ. 219b/01

Ḳadir : Kur'ân'ın inmeye başladığı gece <A.
Ḳ. YA542b/04

ḳadīr <Ar. tükenmez kudret sahibi olan, Allah'ın sıfatlarından biri
ḳ. 221a/16
ḳ. 221b/25

ḳādir <Ar. kuvvetli, güçlü
ḳ. 208b/05, 209a/21
Ḳ. 221b/25
ḳ. bolġay 222b/20
ḳ. bolmaġay 205b/10, 222b/21
ḳ. bolmay 217a/10

ḳāf <Ar. Arapçada bir harf
ḳ. 221b/26
Ḳ. 222a/02
Ḳ.+ ıṅg 222a/01

kāfir <Ar. inanmayan
k. 213a/10, 224a/02, YA545a/06
k. boldılar 209b/20, 210a/03, 210a/07, 210b/17, 212a/22, 217a/27, 217b/15
k. bolupsizler 206a/03
k. bolur érdiṅgizler 209a/27
k.+ dürler 219b/11
k. édiler 217a/14
k. érdiler 206a/14
k.+ ge 210a/18
k.+ larġa 205b/04
k.+ ler 206a/20, 208a/14, 211b/06, 211b/25, 217a/26, 217b/07, 218b/09, 222a/05, 222a/06,
222b/22, 225a/04
K.+ ler 213b/24, YA542b/28
Gürūh-ı k.+ ler YA544a/25
k.+ lerdin 207a/26, 213b/19, 217b/14, YA544a/10
k.+ lerġa 204a/02, 205a/12, 207b/05, 207b/06, 214a/08, 218a/14
k.+ lerge 210b/23

k.+ leri 208a/15, 209b/13, 210b/07, 217b/03, YA544a/15

k.+ leridin 223b/26, 224a/22, YA543a/29

k.+ lerining 204a/17, 210b/11

k.+ lerni 213a/10, 213a/11, YA543a/10, YA543a/25

k.+ lerning 202b/21, 213b/26, 221b/10, YA543a/02

k.+ ni 210a/19, 223b/11, 223b/16

kāfirīn <Ar. kafirler

k.+ ing 207a/24

ḳahhār <Ar. kahreden, kahredici, Allah'ın sıfatlarından biri

Ḳ. 221b/25

kāhin <Ar. gayipten haber verdiğini savunan kimse

k. 222a/18

ḳāhir <Ar. kahreden, zorlayan

ḳ. 214a/21

ḳahr <Ar. helak etme, ezme

ḳ. 225a/05, YA545a/16

ḳ.+ ı 215a/27

ḳaḥṭ <Ar. kıtlık, yokluk

ḳ. YA543a/05, YA543a/22, YA543a/29, YA543b/13

ḳ.+ ı YA543a/02

ḳ.+ nı YA543a/19

ḳaḥṭī <AR.+FAR. yokluk ve kıtlığa maruz kalanlar

ḳ.+ lar YA543b/19

ḳaḥṭlıġ <AR.+T. kıtlık, yokluk

ḳ. YA543a/06

ḳal - : I. yaşam sürdürmek, oturmak

ḳ.- dılar 205a/20, 208a/10

ḳ.- ġanlar 215a/20

II. geriye kalmak

ḳ.- ġanlar 215b/15

ḳ.- ġanlarġa 215b/27

ḳ.- ġay 219a/13

ḳ.- maydur 223b/22

III. bir durum oluşmak bir hale girmek

ḳ.- dı 208a/13

ḳ.- ıpdur 214a/12

ḳ.- maġay 210a/12

ḳ.- urlar édi 215a/22

IV. yardımcı fiil

sālim ḳ.- dıngızlar 216b/17

Cāvīd ḳ.- ġanlar 206b/08

ʿāciz ḳ.- ġay 222b/19

maḥrūm ḳ.- ġusıdur 216a/20

ġāfil ḳ.- ıp érdingiz 204b/22

maḥrūm ḳ.- urlar YA543b/29

ḳalʿa <Ar. kale

ḳ. 217a/05

ḳ.+ dın 217a/06

ḳ.+ larıdın 216b/23

ḳ.+ larıġa 216b/22

ḳ.+ larınıng 216b/23

ḳ.+ nı 216b/27

ḳ.+ nıng 217a/06

ḳalb <Ar. yürek

ḳ. 213a/10

ehl-i ḳ. 213a/10

ḳ.+ dur 209a/23

ḳ.+ ning 224b/02

ḳalem <Ar. kalem

ḳ.+ idür 223a/22

ḳalġansız kalansız, devamı olmayan

ḳ. ḳılur érdingizler 217b/08

ḳalıb <Ar. kalıp, vücut, beden

ḳ.+ da 203b/27

ḳalıng kalın

ḳ. YA545a/26

ḳalḳan kalkan

ḳ. ḳıldı 217a/06

kāmil <Ar. bütün, tam, eksiksiz

k. 205a/03

kāmilen <Ar. tam olarak

k. 209a/20, YA545a/01

kāmileīn <Ar. tam oolarak

ḥavleyn-i k.+ dür 206b/14

ḳan kan

ḳ. tökmekdin 212a/12

ḳānī <Ar. bir kan, kan davası

ḳ. 219b/01

ḳānūn <Ar. kanun, yasa

ḳ.+ ını 220a/09

ḳapamaḳ kuşatma, kale kuşatması

ḳ.+ ıġa 217a/04

ḳara kara, siyah

ḳ. 208a/03, 221a/03

ḳ.+ sıdur 223a/22

ḳaraġ kara parçası, toprak

ḳ.+ ḳa yétken bolġay YA543b/16

ḳarangġu karanlık

ḳ. YA543a/06

ḳarangġuluġ karanlık

ḳ.+ dındur YA543a/04

ḳarār <Ar. karar

ḳ.+ ını 217b/20

ḳ. tutt 216a/27

kāre <Ar. gönülsüz, isteksiz

k. 220b/25

k. bolġay 220b/21, 220b/25

k. érdiler 212b/08

ḳarġa karga kuşu

ḳ.+ dın 221a/03

ḳarı ihtiyar, koca, yaşlı

Ḳ. 202b/24

ḳarılıḳ yaşlılık, ihtiyarlık

ḳ.+ ı 204a/01

ḳarın karın

ḳ. YA543a/04

ḳarındaş kardeş

ḳ. 220b/24

ḳ. érdiler 220a/14

ḳ.+ ı YA545a/07

ḳ.+ ıdın YA545a/07

ḳ.+ ın 207b/13

ḳ.+ ınıng 220b/23

ḳ.+ lardurlar 220a/10

ḳ.+ ları 222b/14

ḳ.+ larımızını 217b/19

ḳ.+ larını 223b/13

ḳ.+ larıngız 220a/12

ḳarīb <Ar. yakın, yakın olan

mekān-ı ḳ. 224b/22

ḳarīn <Ar. yakın

ḳ.+ i érdi 206b/18

ḳ. ḳılur YA545b/02

ḳarn <Ar. yüzyıllık zaman

ḳ.+ ınıng͡ 224a/21

ḳ.+ lar 207a/19

ḳarż <Ar. borç, ödünç

ḳ. 202b/27

ḳaṣaṣ <Ar. hikayeler, kıssalar

ḳ.+ nı YA542a/28

ḳaṣd <Ar. niyet, bile bile yapma, öldürme, yaralama

ḳ.+ ıġa YA544b/03

ḳ.+ ın ḳıldılar 219b/04

ḳ.+ ın ḳılġay YA544b/10

ḳ.+ ın ḳılmas YA544b/12

ḳ.+ ın ḳılurlar YA543b/07

ḳ.+ ıng͡ız 215b/02

ḳasem <Ar. yemin

ḳ. 222a/04

ḳ.+ dür 222a/03

ḳ. 222a/03

ḳāsī <Ar. hissiz, duygusuz, duyusuz

semiʿ-ül ḳ. 224b/04

semiʿ-ül ḳ. ḳılġay 224b/01

ḳaş huzur, kat

ḳ.+ ıda 203b/26, 205b/20, 208b/14, 218a/20, 219a/09, 221a/17, 223a/20, 223b/09, YA544b/20,
YA545a/20, YA545b/06

ḳ.+ ıdadur 207b/25, 213b/02

ḳ.+ ıdın 206a/03, 206a/08, 208b/19

ḳ.+ ıdındur 202a/04, 204a/27, 206a/05, 206a/09

ḳ.+ ıġa 213b/20, 213b/23, 219b/03, 220b/12, 220b/16, YA544b/04

ḳ.+ ımda 220b/13, 223b/20, 223b/23

ḳ.+ ımızdadur 222a/11, 224a/19

ḳ.+ ıng͡dın 211a/25

ḳ.+ ıng͡ġa 221a/22

ḳ.+ ıng͡ızda 204b/06

ḳat kat, huzur

ḳ.+ ımızdın YA542b/18

ḳatıḳ katı, sert, şiddetli

ḳ. 212b/21, 216a/02, 218a/13, 223b/16

ḳatıḳlıġ sertlik, katılık

ḳ. 206b/11, 208a/08

ḳ.+ da 208a/09

ḳ.+ ı 202a/19, 202b/04

ḳatıḳraḳ daha katı, daha sert

ḳ. édiler 224a/21

ḳ. érdiler 210b/23

ḳ.+ ıdın 202b/07

ḳatl <Ar. öldürme

ḳ. 217b/15

ḳ.+ dür 216a/06

ḳ.+ i 215a/27, 217b/10

ḳ.+ ide 217b/12

ḳ.+ inin͡g 216a/24

ḳatla defa, kez

ḳ. 203b/26, 225a/01, YA543b/18

ḳattāl <Ar. çok katleden, çok öldürücü

ḳ.+ dur 216a/07

ḳaṭʿ <Ar. kesme, biçme

ḳ.+ i 212a/12

ḳavāʿid <Ar. kurallar

ḳ.+ idin 213b/02

ḳ.+ inin͡g 209b/03

ḳavī <Ar. kuvvetli, güçlü, sağlam

ḳ. 205a/06

Ḳ. 221b/26

ḳ. ḳılur 218b/05

ḳavl <Ar. söz, laf

ḳ. 216a/25, YA544a/28

ḳ.+ i 209b/08, 214a/19, 221a/15, 224a/02, YA543a/07, YA543a/23

Ḳ.+ i 207a/10

ḳ.+ ide 217a/05

ḳ.+ idin 218b/16

ḳ.+ inin͡g 216b/18

ḳavlen <Ar. sözlü olarak

ḳ. 218b/19

ḳavm <Ar. kavim, millet, halk

ḳ. 204b/06, 209b/11, 213b/07, 216a/06, 222b/10

muḳātele-i ḳ. 205b/19

ḳ.-i BenīTemīmdin 219a/15

ḳ.+ din 216b/05

ḳ.+ i 208b/18, 213a/07, 222b/11, 222b/13, 222b/15, YA543b/16, YA544a/22, YA544b/14

ḳ.+ idin 202b/21, 219b/26, YA544a/24

ḳ.+ iġa 207b/19

ḳ.+ ini 207b/15, 208a/15, 212b/26, 213b/06, YA544b/02

ḳ.+ inin͡g 207b/14, 208b/17

ḳ.+ in͡g YA545a/20, YA545b/12

ḳ.+ in͡gdin 224a/21

ḳ.+ nin͡g 209b/01

ḳavme <Ar. kavim

ḳ. 213b/10

ḳavmī <Ar. herhangi bir kavim, öyle bir kavim

ḳ. 207b/15

ḳayd <Ar. pranga, zincir, bağlamak için kullanılan şey

ḳ.+ ıdın 223a/08

ḳ.+ ıġa 223a/25

ḳayda nerede

ḳ. 203a/01, 211b/23, 214b/01

Ḳ.+ dur YA544b/09

ḳaydın nereden

ḳ. 211b/08

ḳayġu kaygı, gam, tasa, keder

ḳ. 210b/02

ḳ.+ sı 212a/02

ḳayġuluḳ kaygılı

ḳ. 206b/06

ḳ. bolġaylar 212a/03

ḳāyim <Ar. ayakta duran

ḳ. bolġay 204a/15

ḳayna- kaynamak

ḳ.- ġanı YA545a/14

ḳ.- r YA545a/14

ḳaynamaḳ kaynamak

ḳ.+ ı YA545a/14

ḳaysı hangi, hangisi

ḳ. 202a/17, 202a/18, 205b/11, 213b/08, YA542b/05

ḳayt - I. dönmek, vazgeçmek

ḳ.- a 215a/20, 219b/07

ḳ.- a toḫtaġaylar 210a/19

ḳ.- ġaylar 204a/16

ḳ.- ıp 207a/19, 214b/13, 224a/09, YA544b/15

ḳ.- ḳan 224a/15

ḳ.- ḳandın 208b/06

Ḳ.- ḳandın 217b/26

ḳ.- ḳaylar 208a/26, 220a/04, YA543a/24

ḳ.- ḳıl 203a/22

ḳ.- ḳuçı 222a/26, 224a/08

ḳ.- ḳuçılar YA543a/21

ḳ.- ḳusıdur 213a/02

ḳ.- madı 223b/19

ḳ.- madılar 208a/26

ḳ.- maġay 215b/03

ḳ.- salar 220a/05

ḳ.- tı 215b/18

ḳ.- tılar 208b/17, 212a/21, 212a/22, 216b/20, 217b/21

ḳ.- tım 207a/07

ḳ.- ur 214b/16

II. yardımcı fiil

cesedġa ḳ.- ġusıdur 222a/09

ḳaytar - geri çevirmek, döndürmek

ḳ.- dı 216b/14, 217a/22

ḳ.- dılar 209b/20, 217a/27, 217b/01, 217b/03

ḳ.- duḳ 217b/11

ḳ.- ġay 207b/22

ḳ.- ġusıdurlar 222a/09

ḳ.- ılıp érdi 217b/02

ḳ.- ur 217b/18

ḳ.- ur édiler 217a/15

ḳaytarıl - döndürülmek

ḳ.- ġuṅgızdurlar 203a/07

ḳaytmaġlıḳ dönme, geri dönüş

ḳ.+ dur 222a/10

ḳaytmaḳ dönmek

ḳ.+ ımız 222a/09

ḳaytmaḳlıġ → ḳaytmaġlıḳ dönme, geri dönüş

ḳ. 225a/01

Ḳayyūm <Ar. baki ve kayim olan, Allah'ın sıfatlarından biri

Ḳ. 221b/26

ḳażā <Ar. olacağı belli olan, tayin edilen işler

ḳ. 218a/06, 224b/24

ḳ.+ sıdın 224a/24

ḳ.+ sını ḳılġaylar 213b/27

ḳazf <Ar. atma

ḳ. 205b/19

ḳażı <Ar. kadı

ḳ. YA542b/02

kéçe gece

k. 202a/11, 208a/10, 208b/07, 212b/19, 214a/04, 218a/21, YA543b/14

k.+ de 211b/23, 214b/26, YA542b/04, YA542b/05, YA542b/07, YA542b/09,

YA542b/12, YA542b/13, YA542b/14,
YA542b/17, YA542b/18, YA542b/21
k.+ ler 202b/09
k.+ leridindür YA542b/11
k.+ ning̃ 224b/17
k.+ si YA542b/11
k.+ sidür YA542b/04, YA542b/08

kéçrek daha geç, geç vakitte
k. 205b/24

kedūret <Ar. bulanıklık
k.+ leringizni 213a/23

kél - I. gelmek
k.- di 206a/07, 208a/19, 208b/03, 212a/21, 213b/20, 213b/21, 214b/14, 220b/13, 222a/05,
YA543a/15, YA543a/29
k.- diler 207b/18, 219a/16, 219b/02, 220b/16, YA543a/21, YA544b/19
k.- edürler 219b/03
k.- eling̃ 215b/21
k.- gen 205b/16, 209b/26
k.- geni 221b/24
k.- gey 204b/13, 219a/23, YA542b/30
k.- geyler 211b/07, 213b/27
k.- ip 207b/22, 211a/23, 213b/16, 213b/18, 216b/24, 219a/19, 219b/03, 219b/07, 221a/21,
221a/22, YA542b/12, YA543b/04, YA544b/08
k.- ipdür 207a/23, 216a/23
k.- ipdürler 221a/22
k.- iptür 213b/21
k.- mediler 216b/16
k.- megüsidür 214b/13
k.- mengler 215b/23
k.- mesimizdin 215b/24
k.- meydürler 207a/19
k.- se 211b/09, 219b/09, 223a/25
k.- ür 203b/26, 212a/10, 223b/02, YA543b/28, YA545b/13
K.- ür 218a/01
k.- ür érdi 208a/03
k.- genining̃ 219b/01
II. nuzulolmak
k.- di 202b/18, 203a/15, 203b/05, 205b/06, 205b/22, 206a/13, 216a/13, 219a/08, 219a/20,
219b/08, 221b/12, 222a/15, 224b/13
k.- gen 205a/17
k.- ipdür 210a/04
k.- mesdin 205a/17
k.- di 217b/27, 221a/04
III. ortaya çıkmak
k.- di 211b/07
IV. ifade etmek ortaya koymak
k.- gen 212a/02

k.- ipdür 210a/13, 213b/10, 220b/08, 223a/04, 223a/09, 223a/23, YA542b/11, YA543a/08, YA544a/28

V. yardımcı fiil

emr k.- di 208a/09

nehy k.- di 220a/23

sözge k.- di 217a/08

mededge k.- diler 219b/26

ẕikri k.- güsidür 215a/05

ẓuhūrġa k.- güsidür 213b/15

çıḳıp k.- ip 216b/22

çıḳıp k. 219a/18

kelām <Ar. söz

k.+ ı 221b/23

k.+ ige 211b/04

k.+ nıng͡ 205b/14, 221b/22

kélgüçi : gelecek, sonraki

k. 214a/14

kelimāt <Ar. kelimeler, sözler

k.- mübeyyin-i tevriye 203a/18

kelime <Ar. sözcük, söz

k. 221a/27

k.+ ġa 217b/25

k.+ lerge YA542b/01

k.+ si 207a/26

k.+ sidür 217b/23

k.+ siġa 217b/23, 221b/26

k.+ sin 221a/21

kélmek gelmek

k.+ i 202a/04, 204b/18

k.+ ide 204a/13, 204b/08

k.+ ining͡ 213b/20

kéltür - I. getirmek

k.- üpdür YA542b/13

k.- üptür YA544b/26

k.- üptürler 202b/16

k. 219b/05, 225a/02

k.- di 203a/02, YA544b/11

k.- diler 219a/15, 221b/07, 224a/23

k.- gey 205a/26, 207a/17, 224a/15

k.- güçi YA543b/06

k.- ün͡gizler 204a/07, 205a/18

K.- ün͡gizler 205a/17

k.- ün͡güzler YA544a/17

k.- üp érdin͡giz 217b/01

k.- ür 213b/06

k.- ürler 224a/07

II. söylemek

k. 207b/23

k.- se 219b/09

k.- üpdürler 206a/12

k.- üptür 206a/18, 206a/21, 209a/11

k.- üptürler 208b/06, 222a/17

K.- üptürler 211a/21, 215a/16, 215b/17, 216a/21, 217a/19, 219a/02, 219a/14, 219a/26, 219b/25,
220b/11, 221a/01, 221a/20, 224b/12

k.- ür YA543a/01

k.- ürler 209a/24, 220b/05

III. yardımcı fiil

īmān k. 207a/20

açıḳḳa k.- di 212b/07

īmān k.- di 206b/19, YA544b/25
i k.- diler 217b/20
īmān k.- diler 203b/07, 206a/13, 206a/14, 208b/16, 209b/24, 209b/25, 209b/27, 210b/13
īmān k.- gen 217b/06, 221a/25
gürūh-ı īmān k.- genler 210a/26, 218b/20
īmān k.- genler 217b/05, 221b/06, YA543a/13
Īmān k.- genler 217b/04
īmān k.- genlerdin 220a/01
īmān k.- genlerge 202a/06
īmān k.- genleridin 216b/06
īmān k.- genlerning 214a/23, 214b/03
becāy k.- gey 215a/02
ʿöẕr k.- geyler 215a/20
şekk k.- güçi 223b/14
gürūh-ı şirk k.- güçi.ler 204b/06
rükūʿ k.- güçiler 218a/14
īmān k.- mediler 202b/05, 204b/03, 205a/10, 210b/01, 212b/25, 213a/07, 217b/16
īmān k.- -mediler YA544a/24
īmān k.- medingizler 206a/08
īmān k.- megenler 205b/02, 210b/14
īmān k.- megenler érdiler 213a/09
īmān k.- megenlerge 210b/11
gīr k.- megey YA543b/05
īmān k.- megeyler 202a/19
īmān k.- mes YA543b/10
īmān k.- mey 206a/10, 221a/25
īmān k.- meydürler 205b/06, 209a/23
īmān k.- se 205a/03
īmān k.- sengizler 213a/16
īmān k.- üngizler 208b/25
becāy k.- üngler 214b/27
īmān k.- üp 213a/04, 218b/15, 220a/17, 221a/25, 221a/26
İslām k.- üp 221a/27
īmān k.- üp érdiler 211b/24
şebḫūn k.- üp érdiler 217a/20
īmān k.- üpdür 206a/09
İslām k.- üptür YA544b/02
ẓuhūrġa k.- üptür YA545a/01
İslām k.- üptürle 221b/17
īmān k.- üptürler 202b/18, 204a/26, 210b/15, 218b/11
yérige k.- üptürler 207a/09
īmān k.- ür 202a/18, YA543a/14
şekk k.- ür érdingizler YA545a/23
īmān k.- ürler 202a/18
īmān k.+ diler 210a/04
īmān k.+ gen 214b/03

IV. ifade edilmek söylenmek
k.- üptür 202a/03, 203b/03, 204a/23, 205b/20, 207a/04,

207b/05, 208b/12, 209a/13, 209b/10,
211b/12, 211b/13, 211b/14, 211b/15, 212a/18, 213b/11, 215a/09, 215a/11, 216a/27, 218a/15,
223a/09, 223a/20, 224b/02, YA543a/26, YA543b/26, YA544a/01, YA544b/03, YA545a/28
V. davet etmek
k. 207a/01
k.- gey 210a/23
k.- üng̃izler 220a/11
k.- üptürler YA543a/21
k.- ür 210a/01
kéltürül - getirilen
k.- gen 224a/05
kemāl <Ar. olgunluk
k. 221a/17
ṣavl-ı k. 206b/05
k.+ ıġa 206b/14
k.+ i 206b/04, 221b/04
k.+ iġa 202a/15, 222a/22
kemāyenbaġı <Ar. gereği gibi, olduğu gibi
k. 215a/02
ként <S. kent, şehir
k.+ ler 210b/23
k.+ lerdin 208a/24
k.+ ning̃ 210b/24, 210b/25
kéntī <S.+F. öyle bir kent
k. 210b/24
keng̃ geniş
k. YA545b/02
kerāhet <Ar. iğrenme, tiksinme
k. 207a/17
k. tuttılar 210b/04
k. tutup érdiler 212a/27
kerāmet <Ar. ikramlar, bağışlar
k. 213b/02
k.+ de 203b/07
kérek gerek
k. 202b/26, 203b/16, 204a/10, 206b/04, 210b/07, 210b/19, 215a/01, 220a/17, 220b/07, 220b/20, 220b/25, 221a/07, 221a/11, 223a/05, 224b/04, YA544b/12, YA544b/13
k.+ dür 224a/27
k. édi 205b/21
kérek - gerekmek, ihtiyaç olmak
k.- mes 220a/21
kerem <Ar. cömertlik
ṣarf-ı k. YA542b/03
k.+ i YA545b/09
k.+ idin 217a/22
k.+ ining̃ 213b/03
k.+ ing̃ 206b/21
kerīm <Ar. cömert
k. YA545a/22
kitāb-ı k. YA542b/05
kerīmraḳ <AR.+T. daha cömert
k.+ dur 211b/20
kés - kesmek
k.- ingizler 212a/10
kesb <Ar. kazanma
k. ḳıldılar 203b/06

k. ḳılġan 203b/13
k. ḳılıpdurlar 202b/02
k. ḳılurlar 202b/22
keşf <Ar. keşif
k.+ ining͡ 223b/07
keyd <Ar. hile
k. 209a/24
k.+ dür 224a/05
kéydür - giydirmek
k.- di YA544b/13
keyfiyyet <Ar. nitelik
k.+ din 223a/06
k.+ ini tapsa 223a/06
kéz - girmek
k.- di YA544a/28
keẕb <Ar. yalan
k. 205b/14
k.+ i 212b/24
kézmek girmek
k.+ din 202b/09
keẕẕāb <Ar. yalancı
Müsellime-i k. 216a/02
ḳıble <Ar. kıble
ḳ. 220b/09
ḳıdem <Ar. eskilik, kadim olma
ḳ. 224a/03
ḳ.-i faẓl 221a/18
ḳ.+ leriṉgizni 210b/01
ḳıl - I. yapmak etmek
ḳ. 223a/23
ḳ.- .ıpdur 212a/13
ḳ.- a almaġay YA545a/11
ḳ.- dı 202b/08, 218a/05
ḳ.- dıṉgızlar 204a/23
ḳ.- ġay 203b/06
ḳ.- ġusıdur 205b/18, 205b/22
ḳ.- ıp 219b/12
ḳ.- ıpdurlar 204a/27, 204b/12, 207a/10, 210b/16, 212b/05
ḳ.- ma 223a/23
ḳ.- sa 203a/05
ḳ.- ur 205b/12, 215b/01, 221b/20, 223a/23
ḳ.- urlar 205b/19, 213a/04
II. göndermek bahşetmek
ḳ.- dı 202b/12
ḳ.- duḳ 206a/23
ḳ.- ur érdiler 208a/21
III. yaratmak
ḳ.- duḳ 203a/19, 221a/08, 222a/24
IV. yardımcı fiil
büşrā ḳ. 203a/20
mütābaʿat ḳ. 203a/20
namāz ḳ. 224b/17, 224b/18
ʿamel ḳ. 203a/21
ṣabr ḳ. 209b/01, 209b/12, 224b/13
tilegin ḳ. 211b/16
yād ḳ. 207b/05, 207b/13, 209a/22, 211b/12
Yād ḳ. 208b/08, 217b/16, 223a/17, 223b/25
ziyāde ḳ. 224a/02
fehmin ḳ.- a alġa 224b/02
ʿāciz ḳ.- a almaġusıdur 209a/03

çıḳa ḳ.- a başladılar YA543b/11
muḫālefet ḳ.- a başladılar YA544b/14
ṭaʿn ḳ.- a başladılar 206a/13
istimāʿ ḳ.- adur 224b/05
uluġ ḳ.- alar 207a/05
delālet ḳ.- alın͡g YA544b/08
muvaffāḳ ḳ.- alın͡g 215b/20
ʿamel ḳ.- ayım 206b/24
āsān ḳ.- dı 212a/24
āzād ḳ.- dı 217a/22, 219a/20
bāṭıl ḳ.- dı 210b/05, 212b/10
Bāṭıl ḳ.- dı 209b/22
bīʿat ḳ.- dı 216a/26
daʿvet ḳ.- dı 207b/19
duʿā ḳ.- dı 206b/27, YA543a/22
emr ḳ.- dı 210a/17
firifte ḳ.- dı 204b/21
ġażāb ḳ.- dı 214b/15
ḥavāle ḳ.- dı 220b/13
Helāk ḳ.- dı 210b/10
ḥükm ḳ.- dı 219a/19, 220a/26
isnād ḳ.- dı 214a/17
istirāḥat ḳ.- dı 224b/11
iżāfe ḳ.- dı 214a/16
ḳalḳan ḳ.- dı 217a/06
ḳısḳa ḳ.- dı 216b/14, 217a/23
ḳızġançlıḳ ḳ.- dı 220b/15
lāzım ḳ.- dı 222a/16
menzil ḳ.- dı 216a/22
meşġūl ḳ.- dı 215a/21
muḳarrer ḳ.- dı 207b/03
müstecāb ḳ.- dı 206b/25
ʿumre ḳ.- dı 213b/14
rām ḳ.- dı 202b/07
rāst ḳ.- dı 217b/27
ṣābit ḳ.- dı 217b/23
tamām ḳ.- dı 214a/17
teʾḫīr ḳ.- dı 218a/01
ṭayyār ḳ.- dı 214b/16
Vaʿde ḳ.- dı 217a/09, 218b/11
żāyiʿ ḳ.- dı 210b/05
ḥükm ḳ.- dık 214a/06
arḳa ḳ.- dılar YA543a/16
āşikāre ḳ.- dılar 214a/09
āzād ḳ.- dılar 206b/26
bīʿat ḳ.- dılar 215a/03, 216b/02, 216b/05, 216b/07
cemʿ ḳ.- dılar 206b/01
cevr ḳ.- dılar 206a/25
cihād ḳ.- dılar 221b/09
fetḥ ḳ.- dılar 217a/01
ġıybet ḳ.- dılar 220a/21
ḫayāl ḳ.- dılar 216a/12
iḫtilāf ḳ.- dılar 203a/18
iḫtiyār ḳ.- dılar 208a/03
işler ḳ.- dılar 209b/24
ittifāḳ ḳ.- dılar 213b/17
ḳadḥ ḳ.- dılar 221a/04
ḳaṣdın ḳ.- dılar 219b/04
kesb ḳ.- dılar 203b/06
ḳurbān ḳ.- dılar 214a/04
menʿ ḳ.- dılar 216a/24
muḫālefet ḳ.- dılar 212b/26
murāfaḳat ḳ.- dılar 215a/18
muvāfaḳat ḳ.- dılar 215a/18

mütābaʿat ḳ.- dılar 212b/06
nafaḳa ḳ.- dılar 221b/09
ʿameller ḳ.- dılar 203b/07
ʿazm ḳ.- dılar 212a/05
ṣabr ḳ.- dılar 209b/02
seferler ḳ.- dılar 224a/23
suāl ḳ.- dılar 213b/08
taʿrīfin ḳ.- dılar YA544b/06
taṣavvur ḳ.- dılar 212b/11
teḫallüf ḳ.- dılar 215a/18
tekẕīb ḳ.- dılar 222b/18
Tekẕīb ḳ.- dılar 222b/11, 222b/16
ṭavr ḳ.- dılar 217b/16
uruş ḳ.- dılar 216a/04
ḥimāyet ḳ.- dım YA542b/01
bāreside ḳ.- dıng͡ızlar 220b/21
iʿrāż ḳ.- dıng͡ızlar 216a/10
istifāsın ḳ.- dıng͡ızlar 207b/09
teḥabbüs ḳ.- dıng͡ızlar 220b/19
tekebbür ḳ.- dıng͡ızlar 204b/05
āsān ḳ.- duk YA545b/11
helāk ḳ.- duḳ 208a/23, 224a/20
Helāk ḳ.- duḳ 210b/25, YA544a/25
imtiḥān ḳ.- duḳ YA543a/28
muḳarrer ḳ.- duḳ 203a/19
mümkin ḳ.- duḳ 208a/14
ʿaṭā ḳ.- duḳ 203a/12
peyġamber ḳ.- duḳ 203a/09
teḫallüf ḳ.- duḳ 215a/23
istiġfār ḳ.- ġan 211b/20
kesb ḳ.- ġan 203b/13
mürāʿāt ḳ.- ġan 218b/25
öziniʿayb ḳ.- ġan 220a/25
ṣāf ḳ.- ġan 211a/08
tilegi ḳ.- ġan 211b/20
iḳrār ḳ.- ġandın 221b/08
efsūs ḳ.- ġanlardur 220a/19
āzmāyiş ḳ.- ġay 210a/19
delālet ḳ.- ġay 205a/19
edā' ḳ.- ġay YA543b/01
efsūs ḳ.- ġay 202a/25
fesād ḳ.- ġay 212a/09
ġālib ḳ.- ġay 218a/09
ḥabṭ ḳ.- ġay 213a/03
ḳaṣdın ḳ.- ġay YA544b/10
mededkārlıġ ḳ.- ġay 212b/02
menʿ ḳ.- ġay 215a/26
mensūḫ ḳ.- ġay 218a/10
muʿāmelesin ḳ.- ġay 210a/18
mübālaġa ḳ.- ġay 213a/20
nafaḳa ḳ.- ġay 213a/24
ʿaẕāb ḳ.- ġay 214b/10, 223b/24, YA545a/11
ṣavāb ḳ.- ġay 214b/02
semiʿ-ül ḳāsī ḳ.- ġay 224b/01
tamām ḳ.- ġay 207b/03
tevbe ḳ.- ġay 205b/15, 219a/25
uruş ḳ.- ġay 210a/17, 219b/12
üstüvār ḳ.- ġay 210a/27
yārī ḳ.- ġay 214a/20
yoḳ ḳ.- ġay 210b/03
zendegānlıġ ḳ.- ġay 219a/06
cihād ḳ.- ġaylar 210a/18
fehm ḳ.- ġaylar YA545b/12
ḥāżır ḳ.- ġaylar 223b/17
ılıġ ḳ.- ġaylar YA545a/10

icābet ḳ.- ġaylar 205a/25
iḳtidā ḳ.- ġaylar 211b/15
istidlāl ḳ.- ġaylar 202a/10
istihzā ḳ.- ġaylar 220a/21
ḳabż ḳ.- ġaylar 212b/04
ḳażāsını ḳ.- ġaylar 213b/27
ḳıtāl ḳ.- ġaylar 216a/26
kitābet ḳ.- ġaylar 217b/22
laḳab ḳ.- ġaylar 220b/01
mübtelā ḳ.- ġaylar 210a/18
müste'ṣāl ḳ.- ġaylar 215b/05
müşāhede ḳ.- ġaylar 209b/15
ʿafv ḳ.- ġaylar 202b/19
ʿarż ḳ.- ġaylar 207b/05
sefer ḳ.- ġaylar 210b/08
taʿaḳḳul ḳ.- ġaylar 202a/15
tefekkür ḳ.- ġaylar 202b/15
uruş ḳ.- ġaylar 210a/20
ẕikri ḳ.- ġaylar YA543a/24
ziyāde ḳ.- ġaylar 214a/23
helāk ḳ.- ġıl YA543b/13
riʿāyet ḳ.- ġuç 224a/10
cevr ḳ.- ġuçı 223b/24
ḫ∨ār ḳ.- ġuçı YA544a/08
ḫor ḳ.- ġuçı 202a/27
ḥükm ḳ.- ġuçı 205a/06, 216b/12
icābet ḳ.- ġuçı 205a/26
iḳbāl ḳ.- ġuçı 224a/15
iş ḳ.- ġuçı 217a/16
ʿāciz ḳ.- ġuçı 209a/02
taṣdīḳ ḳ.- ġuçı 206a/24
cihād ḳ.- ġuçı.lar 212b/22
ṣabr ḳ.- ġuçı.lar 212b/22
sücūd ḳ.- ġuçı.lar 218a/15
efsūs ḳ.- ġuçı.lardın 220a/19
istihzā ḳ.- ġuçı.lardın 220a/22
iş ḳ.- ġuçı.larġa 206a/26
ʿadl ḳ.- ġuçı.larnı 220a/08
tevbe ḳ.- ġuçı.larnı 215b/14
ḳabūl ḳ.- ġuçı.sıdur 220b/27
tebāh ḳ.- ġuçı-lar 204a/16
daʿvet ḳ.- ın͡gız 220a/02
berk ḳ.- ın͡gızlar 210a/09
dād ḳ.- ın͡gızlar 220a/07
ḫiṭāb ḳ.- ın͡gızlar 218b/26
ıṣlāḥ ḳ.- ın͡gızlar 220a/01, 220a/06
icābet ḳ.- ın͡gızlar 208b/24
iḫtiyār ḳ.- ın͡gızlar 208a/01
nafaḳa ḳ.- ın͡gızlar 213a/20
ʿafv ḳ.- ın͡gızlar 202b/19
ʿözrḫvāhluḳ ḳ.- ın͡gızlar 204b/23
taṣdīḳ ḳ.- ın͡gızlar 208b/26
tefaḥḥuṣ ḳ.- ın͡gızlar 219b/10
yumşaḳ ḳ.- ın͡gızlar 218b/24
cihād ḳ.- ın͡glar 214a/26
nuṣret ḳ.- ın͡glar 214b/27
taṣdīḳ ḳ.- ın͡glar 214b/24
uruş ḳ.- ın͡glar 216a/05
yād ḳ.- ın͡glar 214b/25
binā ḳ.- ıp 222a/19, YA544a/28
düşmen ḳ.- ıp 219b/19
enʿām ḳ.- ıp 206b/21
ḫilāf ḳ.- ıp 212a/05
icābet ḳ.- ıp YA543b/14

işba' ḳ.- ıp 213b/11
Tebdīl ḳ.- ıp 223b/23
terkin ḳ.- ıp 220a/05
ṭayyār ḳ.- ıp 215b/10, 224a/08
vaʿde ḳ.- ıp 223b/26
yaḫşı ḳ.- ıp 223a/24
istirāḥat ḳ.- ıp érdi 219a/17
maʿlūm ḳ.- ıp érdiler 212a/19
vaʿde ḳ.- ıp érdiler YA543a/11
vaʿde ḳ.- ıp érdim 222b/18
cemʿ ḳ.- ıpdur YA542a/29
Dost ḳ.- ıpdur 219b/18
ḥükm ḳ.- ıpdur 213a/05, 213a/19, YA542b/10
iḥāṭa ḳ.- ıpdur 217a/11
imtiḥān ḳ.- ıpdur 219a/10
meẕemmet ḳ.- ıpdur YA544b/02
naḳl ḳ.- ıpdur 216b/04
ʿahd ḳ.- ıpdur 215a/15
pākīze ḳ.- ıpdur 219a/11
saġır ḳ.- ıpdur 212a/14
soḳur ḳ.- ıpdur 212a/14
taṣḥīḥ ḳ.- ıpdur 208b/10
vaʿde ḳ.- ıpdur 218b/12
Vaʿde ḳ.- ıpdur 216b/12
yād ḳ.- ıpdur 203a/16
bīʿat ḳ.- ıpdurlar 215a/04
farż ḳ.- ıpdurlar 213b/04
işler ḳ.- ıpdurlar 218b/12
kesb ḳ.- ıpdurlar 202b/02
naḳl ḳ.- ıpdurlar 212b/19
Naḳl ḳ.- ıpdurlar 203b/27
ʿAmel ḳ.- ıpdurlar 207b/02
tefsīr ḳ.- ıpdurlar 214a/10
tekẕīb ḳ.- ıpdurlar 222a/14
yaḫşılıḳ ḳ.- ıpdurlar 207a/08
hicret ḳ.- ıptur 205b/23
cür'etni ḳ.- ma YA544b/05
mütābaʿat ḳ.- ma 203a/21
tilegin ḳ.- ma 209b/12
ḥükm ḳ.- madı 215b/25
taṣrīḥ ḳ.- madı 215a/06
iḫtilāf ḳ.- madılar 203a/14
iş ḳ.- madılar YA544a/06
muḳātele ḳ.- madılar 217b/21
nuṣret ḳ.- madılar 208a/26
pend ḳ.- madılar 217b/24
seyr ḳ.- madılar 210b/07
şekk ḳ.- madılar 221b/08
yıraḳ ḳ.- madın͡gızlar 204b/16
fehm ḳ.- maduk 211b/01
mümkin ḳ.- maduḳ 208a/15
ṭavāfın ḳ.- maduḳ 217b/27
az ḳ.- maġay 221b/03
defʿ ḳ.- maġay YA545a/07
ġıybet ḳ.- maġay 220b/20
icābet ḳ.- maġay 205a/22
ʿarż ḳ.- maġay 219b/15
ʿaṭā ḳ.- maġay 211b/21
ʿaẕāb ḳ.- maġay 205a/03
taʿaḳḳul ḳ.- maġay 203b/20
taṣdīḳini ḳ.- maġay 215b/09
ẓāhir ḳ.- maġay 212b/12
żāyiʿ ḳ.- maġay 210a/21, 213a/13
efsūs ḳ.- maġaylar 220a/17

müşāhede ḳ.- maġaylar 203a/05
icābet ḳ.- maġuçılar 209a/05
ḥamle-i aczġa ḳ.- mamaḳ 204a/10
āzürde ḳ.- mangızlar YA543b/11
beyhūde ḳ.- mangızlar 213a/06
biyik ḳ.- mangızlar 218b/20
meyl ḳ.- mangızlar 220a/07
nidā ḳ.- mangızlar 218b/23
ʿayb ḳ.- mangızlar 220a/24
süstluḳ ḳ.- mangızlar 213a/11
teḥabbüs ḳ.- mangızlar 220b/19
tilemek ḳ.- mangızlar 213a/12
muḫāsama ḳ.- manglar 223b/20
helāk ḳ.- mas 204a/01
ḳaṣdın ḳ.- mas YA544b/12
müsāraʿat ḳ.- mas édi 206a/16
iʿtibār ḳ.- mas érdiler 208b/22
ḳısḳa ḳ.- mas érdük 217b/11
icābet ḳ.- masa 209a/01
ḳabūl ḳ.- masa 209a/03
muvāfaḳat ḳ.- masa 216a/15
tevbe ḳ.- masa 220b/03
bende ḳ.- maslar 205b/07
defʿ ḳ.- maslar 203a/23
te'emmül ḳ.- maslar 202b/21
tefekkür ḳ.- maslar 212a/15
ittifāḳ ḳ.- masunlar 215b/20
ḳabūl ḳ.- may YA543b/11
ḳabūl ḳ.- maydur 202a/22
meşġulluḳını ḳ.- maydur édingizler 215b/02
arada ḳ.- sa 215b/13
eger ḳ.- sa 220a/02
iʿrāż ḳ.- sa 216a/18
iş ḳ.- sa 203a/06, 219b/17
ḳızġançlıḳ ḳ.- sa 213a/26
te'emmül ḳ.- sa 222b/06
teḫallüf ḳ.- sa 216a/14
ürek ḳ.- sa 223a/07
vefā ḳ.- sa 215a/15
zeḳāt ḳ.- sa YA543b/29
ʿayb ḳ.- sa édi 211a/22
riʿāyet ḳ.- salar 220a/09
eger ḳ.- salar édi 217a/14
ṣabr ḳ.- salar édi 219a/23
eger ḳ.- sangızlar 210a/26, 212a/11, 213b/05
indegüçige ḳ.- sangızlar 216a/10
vaṣiyyet ḳ.- sun YA544b/22
artuḳ ḳ.- ur 211b/05
bedel ḳ.- ur 213b/05
beyān ḳ.- ur 210a/05
cür'et ḳ.- ur 205b/11
defʿ ḳ.- ur 202b/02
ḫaber ḳ.- ur 221b/13
ḥavż ḳ.- ur 205b/12
helāk ḳ.- ur 213b/06
Helāk ḳ.- ur 208a/08
hicret ḳ.- ur YA544b/05
Ḫoşḥāl ḳ.- ur 218b/06
ḥükm ḳ.- ur 203a/17
ıṣlāḥ ḳ.- ur 210a/02
ıṣrār ḳ.- ur 202a/21
iḳtiżāsın ḳ.- ur 219b/15

istidlāl ḳ.- ur 221b/23
ḳabūl ḳ.- ur 207a/12
ḳarīn ḳ.- ur YA545b/02
ḳavī ḳ.- ur 218b/05
ḳızġançlıḳ ḳ.- ur 213a/21, 213a/25, 213a/27
maḥv ḳ.- ur 204a/25
mehveş ḳ.- ur YA543a/10
menʿ ḳ.- ur 208a/01
muḳātele ḳ.- ur 217a/26
muʿāḳabe ḳ.- ur 211a/12
muʿāmelesini ḳ.- ur 212b/21
naḳl ḳ.- ur 202b/23, 209a/15, 224a/27, 224b/18, YA542a/28
ʿayb ḳ.- ur 220a/25
ʿaẕāb ḳ.- ur 215b/13, 216a/18
ʿAẕāb ḳ.- ur 216a/11
pārepāre ḳ.- ur 211a/21, YA545a/14
peydā ḳ.- ur 212b/14
peyrevlıġ ḳ.- ur 215b/17
rūşen ḳ.- ur 204a/22
serāsīme ḳ.- ur YA543a/10
şerīk ḳ.- ur 205a/16
teḫallüf ḳ.- ur 216a/12
vaʿde ḳ.- ur 207b/23
vesvese ḳ.- ur 222b/25
yād ḳ.- ur 202a/03, 205a/03, 222a/04
yārī ḳ.- ur 210a/27
yārīlıḳ ḳ.- ur 210b/13
ẓāhir ḳ.- ur 210a/06, 213a/22
ẓuhūr ḳ.- ur 203b/26, 223a/14
menʿ ḳ.- ur érdi 223b/13
istiġāṣe ḳ.- ur érdiler 207a/20
istihzā ḳ.- ur érdiler 208a/23, 220a/15
iẓhār ḳ.- ur érdiler 221a/21
ʿamel ḳ.- ur érdiler 206b/09
ʿaẕāb ḳ.- ur érdiler 206b/26
mükerrer ḳ.- ur érdim 224b/08
āzād ḳ.- ur érdi͡ng 219a/24
daʿvī ḳ.- ur érdi͡ng YA545a/22
gīr ḳ.- ur érdi͡ngizler 207b/11
ḳalġansız ḳ.- ur érdi͡ngizler 217b/08
tekebbür ḳ.- ur érdi͡ngizler 207b/10
ʿaẕāb ḳ.- ur érdük 217b/15
ārzū ḳ.- urlar YA545b/04
bāġī ḳ.- urlar 220a/04
defʿ ḳ.- urlar YA542b/16
emīn ḳ.- urlar YA542b/15
fikr ḳ.- urlar 205a/12
ḥükmdür ḳ.- urlar 203b/10
iʿtiẕār ḳ.- urlar 215a/24
istiġfārnı ḳ.- urlar 215a/24
istihzā ḳ.- urlar YA542b/29
ḳaṣdın ḳ.- urlar YA543b/07
kesb ḳ.- urlar 202b/22
mübālaġa ḳ.- urlar 211b/24
nidā ḳ.- urlar 219a/21
nisbet ḳ.- urlar 224b/14
ʿarż ḳ.- urlar 209a/23
Oyun ḳ.- urlar YA542b/28
rūzgārġa ḳ.- urlar 204a/02
taḫḳīḳ ḳ.- urlar 219b/21
taʿbīr ḳ.- urlar 202b/20

taʿẕīmini ḳ.- urlar 219a/26
tehāvün ḳ.- urlar 211b/04
ziyān ḳ.- urlar 204a/15
vaʿīd ḳ.- urlar édi 223b/02
ḳ.- ġuçı 208b/20
ḳ.- ġuçı.lar 203b/13
ḳ.- ġuçı.larnıng 218a/25
ḳ.- ġuçı.sıdur 214a/17
ġālib ḳ.+ dı 217a/25
fısḳ ḳ.+ ur érdingizler 207b/12
ḳurbān ḳ.- durdı YA544b/14
riʿāyet ḳ. YA543a/27

ḳılıç kılıç
ḳ.+ nı 203a/03
ḳ. tartıp 203a/01

ḳılığ kıyafet, görünüş
ḳ.+ da 205a/06

ḳılıl - : yardımcı fiil
raḥmet ḳ.- ġay 220a/15
ʿarż ḳ.- ġaylar 209a/22
helāk ḳ.- ġusıdur 209b/17
istihzā ḳ.- ıpdurlar 220a/22
Ḳabūl ḳ.- ur 207a/09
vaḥy ḳ.- ur 205b/27

ḳılmaġlıḳ : yardımcı fiil
yārī ḳ.+ ı 214a/20

ḳılmaḳ : yardımcı fiil
arıġ ḳ. 219a/12
bende ḳ. 210a/15
esīr ḳ. 205b/19, 210a/14, 221b/01, YA543a/27
ġıybet ḳ. 220b/26
ḥükm ḳ. 203a/09
taʿẕīmin ḳ. YA544b/13
vefā ḳ. 215a/07
yād ḳ. 220b/02, 222a/25
yaḫşılıḳ ḳ. 206b/10
fermānsızlıġ ḳ.+ dın 219b/21
ġıybet ḳ.+ dın 220b/27
nafaḳa ḳ.+ dın 213a/26, 213b/05
ʿaẕāb ḳ.+ dın 209a/03
tevbe ḳ.+ ı 211b/09
iʿtiḳād ḳ.+ ıdur 208b/22
riʿāyetin ḳ.+ ın körsetmesler 219a/22
beyānı ḳ.+ ḳa 218a/08
ḫaber ḳ.+ nıng 221b/16

ḳılmaḳlıḳ → ḳılmaġlıḳ, yardımcı fiil
secde ḳ. 218a/24
cemʿ ḳ.+ dur 225a/03

ḳın kın, kılıf, kabuk
ḳ.+ ıda 223a/24

ḳırā'at <Ar. okuma
ḳ. 208b/07
ḳ.-ü't tamāmġa 208b/16
ḳ.+ idin 213b/11

ḳıraḳsız <AR.+T. kenarsız, kıyısız, sınırsız
ḳ. 219a/14

ḳırḳ kırk sayısı
ḳ. 206b/15, 206b/19, YA543a/09, YA543b/26, YA544b/27
Ḳ. YA543a/24
ḳ.+ ḳa 206b/18

ḳısım <Ar. parça

ḳ.+ dur 223a/11

ḳısḳa kısa

ḳ. 209b/16

ḳ. ḳıldı 216b/14, 217a/23

ḳ. ḳılmas érdük 217b/11

ḳısḳalıḳ kısalık

ḳ.+ ıġa 220a/20

ḳıṣṣa <Ar. hikaye, kıssa

ḳ.+ dın 208b/08

ḳ.+ sıdadur 215b/12

ḳ.+ sıdur 202b/25

ḳ.+ sın YA544b/11

ḳıtāl <Ar. savaş, vuruşma, birbirini öldürme

ḳ. 212a/04, 217b/08

ḳ. 217b/04

āyet-i ḳ. 203a/05

ḳ.+ ıdın 217b/04

ḳ.+ ıġa 216a/08

ḳ. ḳılġaylar 216a/26

ḳıvām <Ar. olgunluk, yav, çağ

ḳ.+ ı 210b/19

ḳıyām <Ar. başlama

ḳ.-ı şerʿ 210b/05

ḳ.+ ıġa 204b/09, 204b/11

ḳıyāmet <Ar. kıyamet

ḳ. 203a/17, 204a/09, 204a/12, 204a/15, 204b/09, 204b/11, 204b/14, 205a/10, 205a/23, 209b/14, 211b/09, 225a/04, YA543a/08, YA543a/23, YA543a/26

ḳ.+ ġa 204b/10, 207a/20, 211b/07

Ḳ.+ ġa 209b/01

ḳ.+ ḳaca 216b/13

ḳ.+ ḳaça 217a/12

ḳ.+ ning̃ 204b/08

ḳız kız çocuğu,

ḳ.+ ı 207a/02

ḳızġançlıḳ kıskançlık

ḳ.+ ı 213a/22

ḳ. ḳıldı 220b/15

ḳ. ḳılsa 213a/26

ḳ. ḳılur 213a/21, 213a/25, 213a/27

ḳızıl kızıl

ḳ. 224b/12, YA544a/03

ḳ.+ ı 220b/16

ḳ.+ ıdur YA544a/01

ki <Far. ki edatı

k. 214b/01, 215a/13, 215a/14, 220b/20, 222b/08

kibi gibi

k. 224a/22

kibir <Ar. kibir

k.+ ge YA543b/13

kiçik küçük

k. 215b/13

kifāyet <Ar. yetişme, el verme

k.+ dür 209b/17

kim I. kimse kişi

k. 203a/05, 203a/06, 203b/09, 203b/26, 205a/03, 209a/01, 209a/02, 210b/26, 211a/19, 213a/10, 214b/17, 215a/10, 215a/14, 215a/15, 215b/09,

215b/19, 216a/15, 216a/17, 218b/10,
220a/25, 220b/03, 224a/13
k.+ dür 205a/21, 215a/25
k.+ ge 215a/01, 215b/12, 221a/17
k.+ lerdürler 212b/22
k.+ ni 205a/14, 215b/13, 217b/13

II. Farsça bağlama edatı “ki”nin yerine kullanılan Türkçe soru edatı
k. 202a/02, 202a/03, 202a/05, 202a/09, 202a/12, 202a/15, 202a/17, 202a/20, 202a/21, 202a/25, 202a/26, 202a/27, 202b/04, 202b/05, 202b/07, 202b/09, 202b/11, 202b/14, 202b/15,
202b/16, 202b/17, 202b/18, 202b/19, 202b/20, 202b/21, 202b/22, 202b/23, 202b/26, 202b/27,
203a/04, 203a/10, 203a/15, 203a/16, 203a/17, 203a/18, 203a/21, 203a/22, 203a/23, 203b/01,
203b/02, 203b/03, 203b/05, 203b/06, 203b/07, 203b/09, 203b/10, 203b/11, 203b/12, 203b/15,
203b/16, 203b/17, 203b/18, 203b/19, 203b/21, 203b/22, 203b/24, 203b/25, 203b/26, 203b/27,
204a/02, 204a/04, 204a/05, 204a/09, 204a/11, 204a/15, 204a/16, 204a/17, 204a/18, 204a/20,
204a/21, 204a/23, 204a/24, 204a/25, 204a/26, 204b/01, 204b/02, 204b/03, 204b/06, 204b/07,
204b/09, 204b/10, 204b/12, 204b/13, 204b/14, 204b/15, 204b/18, 204b/19, 204b/23, 204b/24,
205a/02, 205a/03, 205a/04, 205a/08, 205a/10, 205a/12, 205a/15, 205a/17, 205a/19, 205a/21,
205a/22, 205a/25, 205b/01, 205b/05, 205b/06, 205b/08, 205b/15, 205b/16, 205b/17, 205b/18,
205b/19, 205b/20, 205b/21, 205b/22, 205b/23, 205b/24, 205b/25, 205b/26, 205b/27, 206a/02,
206a/05, 206a/06, 206a/07, 206a/08, 206a/09, 206a/10, 206a/11, 206a/12, 206a/13, 206a/14,
206a/17, 206a/19, 206a/25, 206a/27, 206b/01, 206b/02, 206b/04, 206b/06, 206b/09, 206b/13,

206b/14, 206b/15, 206b/16, 206b/19, 206b/21, 206b/22, 206b/23, 206b/24, 206b/26, 206b/27, 207a/04, 207a/07, 207a/08, 207a/10, 207a/14, 207a/15, 207a/16, 207a/18, 207a/21, 207a/22, 207a/23, 207a/24, 207a/25, 207a/26, 207a/27, 207b/05, 207b/08, 207b/10, 207b/12, 207b/13, 207b/14, 207b/15, 207b/20, 207b/21, 207b/24, 207b/25, 207b/27, 208a/01, 208a/03, 208a/04, 208a/06, 208a/11, 208a/13, 208a/14, 208a/15, 208a/18, 208a/21, 208a/23, 208a/26, 208a/27, 208b/01, 208b/05, 208b/06, 208b/08, 208b/09, 208b/10, 208b/12, 208b/14, 208b/15, 208b/19, 208b/20, 208b/22, 208b/27, 209a/01, 209a/05, 209a/06, 209a/07, 209a/09, 209a/10, 209a/11, 209a/12, 209a/13, 209a/14, 209a/15, 209a/16, 209a/17, 209a/19, 209a/20, 209a/21, 209a/22, 209a/25, 209a/26, 209a/27, 209b/02, 209b/05, 209b/06, 209b/07, 209b/08, 209b/09, 209b/10, 209b/11, 209b/12, 209b/13, 209b/14, 209b/15, 209b/17, 209b/20, 209b/23, 209b/24, 209b/27, 210a/03, 210a/04, 210a/07, 210a/13, 210a/14, 210a/15, 210a/17, 210a/20, 210a/21, 210a/24, 210b/01, 210b/04, 210b/06, 210b/08, 210b/09, 210b/12, 210b/13, 210b/14, 210b/15, 210b/16, 210b/17, 210b/18, 210b/19, 210b/20, 210b/23, 210b/24, 210b/26, 210b/27, 211a/03, 211a/04, 211a/05, 211a/06, 211a/08, 211a/10, 211a/12, 211a/15, 211a/16, 211a/19, 211a/21, 211a/23, 211a/24, 211a/26, 211a/27, 211b/01, 211b/02, 211b/04, 211b/07, 211b/09, 211b/11, 211b/12, 211b/13, 211b/14, 211b/15, 211b/16, 211b/17, 211b/18, 211b/20, 211b/21, 211b/24, 211b/26, 211b/27, 212a/02, 212a/11, 212a/12, 212a/17, 212a/18, 212a/20, 212a/21, 212a/22, 212a/23,

212a/26, 212a/27, 212b/01, 212b/05, 212b/06, 212b/07, 212b/08, 212b/09, 212b/11, 212b/12, 212b/14, 212b/17, 212b/18, 212b/19, 212b/22, 212b/23, 212b/25, 212b/26, 212b/27, 213a/03, 213a/04, 213a/06, 213a/07, 213a/10, 213a/12, 213a/15, 213a/19, 213a/24, 213a/25, 213a/26, 213a/27, 213b/03, 213b/08, 213b/10, 213b/11, 213b/13, 213b/15, 213b/20, 213b/21, 213b/22, 213b/24, 213b/26, 214a/04, 214a/06, 214a/07, 214a/08, 214a/09, 214a/10, 214a/14, 214a/16, 214a/17, 214a/20, 214a/21, 214a/22, 214a/24, 214a/25, 214a/27, 214b/03, 214b/04, 214b/09, 214b/10, 214b/12, 214b/14, 214b/18, 214b/21, 214b/22, 214b/23, 214b/27, 215a/01, 215a/03, 215a/04, 215a/05, 215a/06, 215a/07, 215a/09, 215a/11, 215a/12, 215a/14, 215a/15, 215a/16, 215a/17, 215a/19, 215a/20, 215a/21, 215a/22, 215a/23, 215a/25, 215b/02, 215b/07, 215b/10, 215b/14, 215b/16, 215b/17, 215b/18, 215b/19, 215b/22, 215b/25, 215b/26, 215b/27, 216a/01, 216a/02, 216a/03, 216a/04, 216a/05, 216a/08, 216a/09, 216a/10, 216a/11, 216a/12, 216a/13, 216a/15, 216a/16, 216a/18, 216a/19, 216a/21, 216a/22, 216a/23, 216a/26, 216a/27, 216b/01, 216b/03, 216b/04, 216b/05, 216b/06, 216b/07, 216b/09, 216b/15, 216b/19, 216b/20, 216b/23, 216b/24, 216b/25, 217a/01, 217a/08, 217a/10, 217a/11, 217a/12, 217a/14, 217a/16, 217a/17, 217a/18, 217a/19, 217a/22, 217a/24, 217a/27, 217b/01, 217b/02, 217b/03, 217b/05, 217b/06, 217b/07, 217b/08, 217b/10, 217b/11, 217b/12, 217b/15, 217b/16, 217b/17, 217b/18, 217b/19, 217b/21, 217b/22, 217b/23, 217b/24, 217b/27, 218a/01, 218a/02, 218a/03, 218a/06, 218a/07,

218a/08, 218a/09, 218a/12, 218a/13, 218a/15, 218a/17, 218a/18, 218a/19, 218a/20, 218a/25, 218a/26, 218a/27, 218b/01, 218b/04, 218b/08, 218b/10, 218b/11, 218b/15, 218b/16, 218b/18, 218b/19, 218b/22, 218b/25, 218b/27, 219a/02, 219a/03, 219a/05, 219a/06, 219a/08, 219a/10, 219a/11, 219a/12, 219a/14, 219a/18, 219a/19, 219a/20, 219a/21, 219a/24, 219a/25, 219a/26, 219b/03, 219b/05, 219b/07, 219b/10, 219b/11, 219b/13, 219b/15, 219b/21, 219b/22, 219b/24, 219b/25, 219b/26, 219b/27, 220a/04, 220a/08, 220a/09, 220a/10, 220a/11, 220a/12, 220a/13, 220a/15, 220a/16, 220a/17, 220a/19, 220a/21, 220a/22, 220a/23, 220a/24, 220a/26, 220a/27, 220b/04, 220b/06, 220b/07, 220b/08, 220b/11, 220b/13, 220b/14, 220b/15, 220b/16, 220b/17, 220b/18, 220b/19, 220b/20, 220b/21, 220b/22, 220b/23, 220b/25, 220b/26, 220b/27, 221a/01, 221a/03, 221a/04, 221a/05, 221a/07, 221a/08, 221a/10, 221a/11, 221a/12, 221a/13, 221a/15, 221a/16, 221a/17, 221a/19, 221a/20, 221a/24, 221a/25, 221a/26, 221a/27, 221b/05, 221b/06, 221b/07, 221b/09, 221b/12, 221b/14, 221b/17, 221b/18, 221b/19, 221b/22, 221b/23, 221b/24, 222a/01, 222a/02, 222a/03, 222a/04, 222a/05, 222a/08, 222a/10, 222a/14, 222a/15, 222a/18, 222a/19, 222b/01, 222b/05, 222b/06, 222b/10, 222b/11, 222b/16, 222b/20, 222b/24, 222b/25, 223a/01, 223a/02, 223a/03, 223a/04, 223a/05, 223a/06, 223a/09, 223a/11, 223a/12, 223a/14, 223a/17, 223a/20, 223a/21, 223a/23, 223a/25, 223a/26, 223a/27, 223b/02, 223b/03, 223b/04, 223b/05, 223b/09, 223b/10, 223b/16, 223b/18, 223b/20, 223b/23, 223b/24, 223b/25, 223b/26,

224a/02, 224a/03, 224a/04, 224a/06, 224a/13, 224a/14, 224a/19, 224a/20, 224a/21, 224a/24, 224a/25, 224a/26, 224a/27, 224b/01, 224b/02, 224b/03, 224b/04, 224b/05, 224b/06, 224b/07, 224b/08, 224b/09, 224b/11, 224b/12, 224b/13, 224b/14, 224b/16, 224b/17, 224b/18, 224b/20, 224b/21, 224b/22, 224b/23, 224b/24, 224b/25, 224b/26, 225a/01, 225a/02, 225a/05, 225a/06, 225a/07, YA542a/28, YA542b/01, YA542b/02, YA542b/03, YA542b/04, YA542b/05, YA542b/07, YA542b/08, YA542b/10, YA542b/11, YA542b/12, YA542b/13, YA542b/18, YA542b/19, YA542b/20, YA542b/21, YA542b/24, YA542b/30, YA543a/01, YA543a/02, YA543a/03, YA543a/04, YA543a/05, YA543a/07, YA543a/08, YA543a/09, YA543a/11, YA543a/13, YA543a/14, YA543a/19, YA543a/20, YA543a/21, YA543a/23, YA543a/24, YA543a/25, YA543a/26, YA543a/27, YA543a/28, YA543b/01, YA543b/03, YA543b/04, YA543b/07, YA543b/08, YA543b/09, YA543b/12, YA543b/13, YA543b/15, YA543b/18, YA543b/19, YA543b/22, YA543b/26, YA543b/27, YA543b/28, YA543b/29, YA544a/01, YA544a/02, YA544a/04, YA544a/05, YA544a/08, YA544a/09, YA544a/10, YA544a/11, YA544a/12, YA544a/15, YA544a/19, YA544a/20, YA544a/21, YA544a/22, YA544a/23, YA544a/24, YA544a/25, YA544a/26, YA544a/28, YA544b/01, YA544b/02, YA544b/03, YA544b/04, YA544b/05, YA544b/09, YA544b/10, YA544b/11, YA544b/12, YA544b/14, YA544b/17, YA544b/21, YA544b/22, YA544b/24, YA544b/25, YA544b/26, YA544b/27, YA545a/01, YA545a/03, YA545a/04, YA545a/05, YA545a/07, YA545a/09, YA545a/10, YA545a/11, YA545a/12, YA545a/18, YA545a/19, YA545a/22, YA545a/23,

YA545a/24, YA545a/25, YA545a/27, YA545a/28, YA545b/03, YA545b/04, YA545b/06, YA545b/07, YA545b/11, YA545b/12, YA545b/13

k.+ dür 203b/22

kimi kimisi

k.+ ler YA543a/23

kīn <Ar. kin

k. ḳittiler 212a/22

kināye <Ar. üstü kapalı, dolaylı anlatım

k. 202a/02

kīne <Far. gönülde gizli düşmanlık, kin

k.+ lerini 212b/12

k.+ leriñgiz 213a/22

kir - : girmek

k.- di 208a/22

k.- diler 216b/16, 216b/23, YA544b/19

k.- er 218a/01

k.- er érdiler YA544b/17

k.- erdin 214b/07

k.- genidin 220b/02

k.- geyler 209a/10, 213b/22, 214b/07, YA543b/16, YA543b/19

k.- güçiler YA543b/15

k.- iñgizler 218a/03

k.- ip YA544b/19

k.- medi 222b/08

k.- mesdin 210a/25, 218a/06

k.- meydür 221b/01

közlerige k.- di 216b/25

kirgüz - girdirmek, sokmak

k.- gey 210a/23, 214b/03

k.- ür 204a/27

kirmek girmek

k. 221a/27

k.+ din 209b/21

k.+ din 216a/23

kişi kişi, şahıs

k. 203b/12, 204a/18, 205a/25, 206b/23, 207a/16, 207a/21, 208a/12, 211a/19, 211a/23, 212b/19, 213a/25, 214a/09, 215a/13, 216b/04, 216b/21, 219a/19, 219b/06, 220b/11, 221a/03, 221a/07, 221a/10, 222b/06, 222b/20, 223b/03, 224a/16, 224b/01, 225a/06, YA543a/05, YA544b/12, YA545a/08, YA545a/09, YA545a/11

K. 210b/27

k.+ din 205a/21, 223a/01

k.+ dürler 220a/13

k. érdi 219a/02

k. érdiler 209b/22, 216a/25

k.+ ge 203b/14, 203b/21, 203b/22, 205b/15, 209a/05, 216a/08, 223b/05, 224a/25, YA544a/21, YA545a/08, YA545a/11

K.+ ge 215a/02

k.+ ler 210a/06, 217a/20, 219b/02, 221a/04, 223b/01, YA545b/06
k.+ lerdin YA543b/24
k.+ lerġa YA543b/25
k.+ lerge 202b/18, 203a/27
k.+ leri 213a/04, 220a/17, YA544b/19
k.+ lerī 218b/15
k.+ lerni 209b/20, 213a/08, 224a/20, 224b/27, YA543a/09
k.+ lerning 204a/13, 212a/08, 216a/04, 216b/15, 219b/06
k.+ ni 205b/15, 219a/25, 220b/02
k.+ ning 203b/19, 211b/13, 220b/21, YA544b/17
K.+ ning 212a/02

kişisisizlik kimsesizlik
k.+ idin 215a/22

kit - I. gitmek
yol k.- tiler 224a/22
II. yardımcı fiil
kīn ḳ.- tiler 212a/22

kitāb <Ar. kitap, kutsal kitap
k. 208b/23, 218b/17, 224b/03, YA542b/03, YA544b/08
k.-ı kerīm YA542b/05
k.+ ı 205a/17, 206a/22
k.+ ıda 218b/02, 218b/03
k.+ ıdın 208b/20
k.+ ıdur 206a/24, 222a/12
k.+ ıdur 222a/12
k.+ ımız 204a/21
k.+ ımızның 202a/24, 204a/05, 205b/04
k.+ ını 208b/19
k.+ ının 204b/19
k.+ lardın 208b/21
k.+ larġa 206a/24
k.+ larımda 223b/21
k.+ larımnıng 204b/04
K.+ ning 205a/05

kitābet <Ar. yazı yazma, kaleme alma
k. 205a/02, 223a/25
k.+ iġa 217b/24
k. ḳılġaylar 217b/22

kitābī <AR.+FAR. öyle bir kitap
k. 204a/21

kiter - götürmek, uzaklaştırmak
k.- di 208a/11
k.- gey 210b/14
k.- mediler 208a/19
k.- mes 202b/01

ḳol kol, el
ḳ.+ larıġa tüşti 217a/03, 217a/07
ḳ.+ larını 217a/23
ḳ.+ larının 215a/10
ḳ.+ larıngızını 217a/23
ḳ.+ larnı 216b/15
ḳ.+ umġa 216b/02
ḳ.+ ungızını 217b/11

ḳop - kalkmak
ḳ.- tılar 212b/19
ḳ.- up 208b/07

ḳopar - kaldırmak, çıkarmak

ḳ.- ġaylar 207a/18

ḳoparıl - kaldırılmak, çıkarılmak

ḳ.- ġanlar YA544a/17

ḳ.- ġusıdur 203b/09

ḳ.- ur YA543a/06

ḳoparmak kaldırmak, çıkarmak

ḳ. 210b/10

ḳorḳ - korkmak

ḳ.- ar 207b/20

ḳ.- ar édin͡g 223a/27

ḳ.- ġay 225a/06

ḳ.- ḳuçılardın 225a/07

ḳ.- ma YA543b/19

ḳ.- madılar 218a/04

ḳ.- maslar 202b/19, 202b/21

ḳ.- sa 224a/13

ḳ.- tılar 215a/18

ḳ.- tum 219a/05

ḳ.- uçı 212a/03

ḳ.- uçı bolġaylar 214b/20

ḳ.- uçı.n͡gızdın 216b/16

ḳ.- un͡gız 220a/14

ḳ.- un͡gızlar 218b/18, 220b/26

ḳ.- up 213b/25, 216b/16

ḳorḳmaḳ korkmak

ḳ. 206b/05

ḳorḳunç korkunç

ḳ.+ ıdındur 221b/01

ḳorḳut - korkutmak

ḳ.- ġuçı 205b/27, 214b/22, 222a/06

ḳ.- ḳay 206a/25

ḳ.- ḳuçı 207b/17, YA542b/07

ḳ.- tı 207b/15

ḳ.- urlar édi 223b/02

ḳorḳutḳuçı korkutucu

ḳ.+ lar 208b/18

ḳorḳutmaḳ korkutmak

ḳ.+ ıdur 210b/11

ḳ.+ ım 206a/01, 214b/23

ḳorḳuturul - korkutturulmak

ḳ.- ġaylar 205a/11

ḳoşul - düzenlenmek

ḳ.- up 217b/07

ḳoy - : I. bırakmak, terk etmek

ḳ.- a bérmesdür 214b/01

ḳ.- ar 204b/14, 206a/12

ḳ.- arlar 204b/15

ḳ.- dı 203b/18

ḳ.- dun͡guzlar 204b/16

ḳ.- ġıl YA543b/19

ḳ.- mas 217b/18

ḳ.- un͡g 215b/20

ḳ.- un͡guzlar 215b/17, 220b/05

ḳ.- up 203b/18

ḳ. YA543b/17

II. bir yere koymak

ḳ. 203a/03

ḳ.- arlar 219a/12

ḳ.- dı 203b/20

ḳ.- dılar YA543b/21

ḳ.- ġandın 203b/22

Ḳ.- madı 217b/22

ḳ.- madılar 217b/03

ḳ.- madın͡gızlar 207b/09

ḳ.- un͡guzlar YA545a/17

ḳ.- updur 206b/11

III. çıkarmak

ḳ.- maġaylar 207b/13

IV. yükseltmek yaymak

ḳ.- ġaylar 210a/11

V. götürmek

ḳ.- ġay 224b/23

VI. yasamak, kanun koymak

ḳ.- uptur 217a/17

VII. yardımcı fiil

minnet ḳ.- ar 221b/18

Minnet ḳ.- arlar 221b/16

mühr ḳ.- dı 203b/19

yüz ḳ.- dı 203a/01

kön͡gül ḳ.- dılar 216b/26

yüz ḳ.- dılar 216b/25

yüz ḳ.- ġan 208a/05

boyun ḳ.- ġanlardın 207a/08

muʿaṭṭal ḳ.- ġay YA545a/02

mühmel ḳ.- ġay YA545a/01

Minnet ḳ.- man͡gızlar 221b/17

baş ḳ.- mas érdin͡gizler 207b/12

minnet ḳ.- un͡gızlar 210a/10

mühr ḳ.- uptur 211b/02

ḳoymaḳ : yardımcı fiil

binā ḳ. 220b/09

şerʿ ḳ.+ da 209b/07

minnet ḳ.+ ı 210a/10

ḳoymaḳlıḳ I. bırakma, koyma işi

ḳ. 216b/19

II. yasama işi

sünnet ḳ.+ ı 217a/17

kök gök, sema

k. 203b/11, 209a/18, 214a/27, 214b/17, 222a/18, 222a/26, YA543a/05, YA543b/25, YA543b/26, YA544a/02, YA544a/03, YA544b/27, YA545a/02

k. YA544a/06

k.+ de 205a/16, 208a/04, YA543b/27

k.+ din 202a/12

k.+ ge 204a/24, YA542b/06, YA544a/05

k.+ ke 224b/21, 224b/22

k.+ ler 204a/14, 204b/27, 205a/07, 205a/15, 215b/11, 221b/19, 224b/09

k.+ ler 204b/25, YA542b/23

k.+ lerde 202a/05, 214b/17

k.+ lerdedür 202b/12, 221b/14

k.+ lerni͡ng 214a/25

k.+ ni͡ng YA544a/01

kömek <Far. yardım

k. 205b/01

kömüglüg gömülü

k.+ dür 222b/07

kön͡gül gönül

k. 208a/18, 211a/14, 211a/15, 213a/21, 215b/09, 216b/26, 218a/25, 221b/07, 221b/08, 224a/03, 224a/15, 224a/26, 224a/27

K. 221a/26

k. almaġı 210b/07

k.+ de 212b/12

k.+ ge 222b/27

k.+ i 218a/06

k.+ ige 203b/20

k.+ ini 210a/02

k.+ ining 211a/13, 222a/04, 222b/09, 222b/27

k. ḳoydılar 216b/26

k.+ ler 208a/17

k.+ lerge 212a/17

k.+ leri 219a/13

k.+ leride 211b/27, 212b/11, 215a/24, 217b/17

k.+ leridedür 212a/17, 216b/08

k.+ lerige 211b/02, 214a/22, 214b/03, 214b/04, 214b/22, 215a/25

k.+ lerini 208a/20, 219a/11

k.+ leringizde 215b/06, 219b/19, 221b/02

k.+ üngiz 221b/02

köngüllüg gönüllü, hevesli

k. 218a/13

köp çok

k. 202a/19, 207a/05, 207a/19, 207b/21, 210a/08, 212a/20, 214a/08, 214a/09, 216b/10, 216b/12, 217a/02, 217a/03, 217a/07, 219b/02, 222a/27, 224a/20, 224a/23, YA543b/21, YA544a/27

k.+ ide 219b/17

k.+ ini 220b/06

köplük çokluk

k. YA544a/23

k.+ i 208a/16, 222b/03

köprek daha çok

k. 206a/18, 221a/18

k.+ i 204a/13, 206b/15, 207a/06, 213b/17, 214a/01, 219a/21, 221a/22, YA545a/04

k.+ ide 218a/15

kör - I. görmek bakıp gömek

k.- di 205b/23, 213b/13

k.- diler 208a/04

k.- düng 222b/08

k.- er 203b/18, 207b/27, 220b/17, YA543a/05

k.- er 211b/27

k.- erler 212a/01, YA545b/01

k.- ersin 204a/16

k.- ersin 218a/14

k.- gey 203a/01

k.- geyler 208a/17

k.- mediler 208a/18

k.- megeyler 203a/04

k.- meydür érdiler 207a/05

k.- sengizler 210a/07

K.- üban 218b/01

k.- üp 203b/27

k.- güçi 217a/26

k.- güçidür 221b/20

k. 222b/08

II. anlamak idrak etmek

k.- di 219b/07

k.- er 203b/15

k.- geyler 203b/01, 209b/14

k.- mediler 209a/17

k.- megeyler 212a/15

III. bulmak

k.- megeyler 203b/13

IV. öyle kabul etmek, gibi kabul etmek

k.- se 203b/17

V. yardımcı fiil

muʿāyene k.- dün͡güzler YA545a/24

muḫālifi k.- erler 222b/23

muʿāyyene k.- gil 223b/06

sitem k.- güçi 207b/04

istiḳāmet k.- se 206b/02

köre göre

k. 203b/15

körgüçilig gözlemcilik

K. 222a/24

körmek görmek

k.+ ini 204b/16

körmeklik görme işi

k. 223b/07

k.+ lerdür 203a/27

körset - I. göstermek

k.- gey 202a/26, 214a/19, 216b/19

k.- geyler 207b/06

k.- in͡gizler 205a/14

k.- ken bolġaylar 210a/25

k.- megey YA543b/05

tefekkür k.- mes érdin͡gizler 204b/20

k.- tiler 208b/08

k.- tin͡giz 204b/05

k.- tük 223b/08

k.- ür 202a/21, 212b/13, 220b/22

k.- ürler 224a/07

II. yardımcı fiil

mededkārlıġ k.- gey 217a/16

tecessüs k.- gey 219b/06

yol k.- gey 203b/22, 210a/22

taʿallül k.- ip 215a/18

yol k.- ipdür 221b/18

yol k.- küçidür 202b/04, 203b/01

muvāfaḳatlıġ k.- medük 215a/23

istifāf k.- megeyler 220a/18

aşuḳmaḳlıġ k.- megil 219b/06

tecāvüz k.- men͡gizler 220a/07

yol k.- mes 206a/11

riʿāyetin ḳılmaġın k.- mesler 219a/22

ʿudūl k.- se 220a/03

muʿcize k.- ti 222a/16

teveccüh k.- ti 215b/19

ittifāḳ k.- tiler 213b/18

ṣabr k.- tiler 209b/04

muʿātebe k.- ür 211a/12

teneffür k.- ür 220b/24

yol k.- ür 208b/23

aşuḳmaḳlıġ k.- ür érdiler 205b/25

körsetmek göstermek

yol k.+ ke 218a/08

körül - görülmek

k.- mes érdi 208a/12

körün - görünmek

k.- gey 209b/15

köter-I. götürmek

k. YA543a/12

k.- dük 223b/06

k.- güçisi YA543a/19

k.- ipdür 206b/10

k.- ür 203b/18, YA545b/08

II. yardımcı fiil

ʿaẕāb k.- gendin YA543a/13

fermān k.- güçi 213a/05

fermān k.- güçirek 213b/07

biyikrek k.- meng̃izler 218b/22

biyik k.- meyin 219a/08

köteril - I. götürülmek

k.- di YA543a/22

k.- gen YA543a/24

k.- ür. YA543a/13

II. yardımcı fiil

eger k.- se 213b/10

kötermek : götürmek

fermān k.+ din 217b/17

kötermeklik götürme işi

k.+ i 212b/10

k.+ idür 212a/04

köy - yanmak

k.- diler YA544b/19

k.- gey 219a/13

k.- er érdi YA544b/18

köz göz

k. 208a/18, YA543a/05

k.+ i 203b/21

k.+ ige 203b/21

k.+ ler 208a/17

k.+ lerige kirdi 216b/25

k.+ lerini 208a/20, 212a/15

k.+ ning̃ YA543a/04

k. tutġıl YA542b/29

k. tutḳıl YA545b/13

k. tutḳuçıdurlar YA545b/14

k.+ üng̃ 223b/06

k.+ üng̃din 223b/06

közlüg gözlü

k. YA545b/02

Ḳuddūs <Ar. Allah'ın el-Kuddüs sıfatı, bütün noksanlardan münezzeh

Ḳ. 221b/26

ḳudret <Ar. güç, kudret

ḳ. 202b/06, 206b/22, 208a/18, 212a/15, 214b/01, 222a/19, 222a/21, 222b/26, 223a/12, YA544a/13

ḳ.-i ṣābite 209a/19

ḳ.+ i 202b/15, 209a/18, 209a/20, 210b/21, 222a/03

ḳ.+ iḳa 202a/07

ḳ.+ ining̃ 202a/15, 202a/16, 202a/18, 204b/20, 215b/12

ḳudsī <Ar. kutsal

ḳ. 223a/09

ḳudumī <Ar. uzak bir yoldan gelen

ḳ. 220b/14

ḳufl <Ar. kilit, sürgü

ḳ.+ lar 212a/17

ḳ.+ ları 212a/17

ḳul kul

ḳ.+ ġa 224a/23

ḳ.+ ıġa 207a/24

ḳ.+ ınıng̃ 224b/11

ḳ.+ unı 217b/17

ḳulaḳ kulak, organ adı

ḳ. 208a/16, 208a/17

ḳ.+ ı 208a/19

ḳ.+ ıġa 203b/19

ḳ.+ ımda 219a/05

ḳ.+ ḳa 224b/23

ḳ. salġay 224b/01

ḳ. tut 224b/20

ḳ. tutarlar 211a/24

ḳulluḳ kulluk

ḳ. tutar érdiler 208b/13

ḳulūb <Ar. kalpler, yğrekler

ḳ. 206b/03

ḳum kum

ḳ.+ larıdın 208a/10

ḳ.+ nı 208a/11

ḳumāş <Ar. kumaş

ḳ.+ ları 217a/03

ḳumluḳ kumlu

ḳ. 207b/16

ḳuralluḳ kurallı, düzen

ḳ.+ ı érdi YA544a/08

ḳurb <Ar. yakın olma

ḳ. 211a/17, 218a/17, 223a/08

ḳ.+ ı 223a/07, 223a/08

ḳ.+ ın 223a/07

ḳ.+ i 223a/05, 223a/06

ḳ.+ ini 223a/05

ḳ.+ ining͡ 218a/26

ḳurbān <Ar. kurban

ḳ. 217b/01

ḳ. buyurmaḳ YA544b/13

ḳ. ḳıldılar 214a/04

ḳ. ḳıldurdı YA544b/14

ḳurbānlıġ <AR.+T. kurbanlık

ḳ.+ ḳa buyurdı 214a/02

ḳ.+ nı 217b/03

ḳurġan mezar, kabir

ḳ.+ ġa 216b/16

ḳ.+ ı 216b/27

ḳ.+ ıġa 217a/02

ḳ.+ ını 217a/01

ḳ.+ larıdın 217a/01

ḳursaḳ kursak

ḳ.+ ıda 204a/11

ḳ.+ ıda érdi 206b/16

ḳ.+ larda YA545a/14

ḳurtḳar - kurtarmak

ḳ.- duḳ YA544a/07

ḳ.- ġay 208b/27

ḳuru - kurumak

ḳ.- ġanı 202a/13

ḳ.- r 220b/15

ḳuruḳ kuru

ḳ. YA543a/06

ḳuṣur <Ar. eksiklik, kusur

ḳ.+ ı 204a/14

ḳut kut, baht

ḳ.+ ımız 222b/22

ḳutilū <Ar. Arapça "öldürüldüler" manasında ibare

ḥafṣ-ı ḳ. oḳur 210a/20

ḳutul - kurtulmak

ḳ.- ġaylar 209a/08

ḳutulmaġlıġ kurtuluş

ḳ. 204b/02

ḳutulmaġlıḳ → ḳutulmaġlıġ, kurtuluş

ḳ. YA545b/10

ḳutulmaḳlıġ → ḳutulmaġlıġ, kurtuluş

ḳ. 214b/08

ḳuvā <Ar. kuvvetler, güçler

ḳ.+ nıng͡ 210b/20

ḳuvvet <Ar. kuvvet, güç

ḳ. 210b/24, 224a/22, YA544a/22

ḳ.+ din 208a/16

ḳ.+ i 215a/07, 218b/06, 222a/04

ḳ.+ ining͡ 206b/14

ḳ.+ ler 210b/20

ḳ.+ lerining͡ 215a/08

ḳ. tuttı 218b/08

ḳuyaş güneş

ḳ. 214a/05, 222b/09, 224b/15

ḳ.+ dın 202b/13

ḳuyı kuyu

ḳ. 223a/08

ḳ.+ larıġadur YA542b/12

ḳuyuḳ → ḳuyı, kuyu

ḳ.+ ıdur 213a/10

ḳ.+ ıġa 220b/14

ḳ.+ ınıng͡ 222b/12

ḳuzı kuzu

ḳ. 217a/08

küffār <Ar. kafirler

k. 223a/23

k.+ ġa 218b/10

k.+ nıng͡ 217a/23

küffārat <Ar. → küffār, kafirler

k. 217b/10

küfr <Ar. küfür, Tanrı'yı inkar

k. 203b/06, 203b/09, 206a/25, 210b/09, 219b/22, 223b/13, YA543b/13

k.+ de 203b/09, 222a/07

k.+ din 208a/26, 210a/19

k.+ ge YA543a/21, YA543a/23

k.+ i 213a/02

k.+ ige 202a/21

kümiş gümüş

k. YA544b/09

kün gün

k. 204a/19, 204b/14, 204b/22, 207b/09, 208a/10, 213b/02, 214a/04, 216b/03, 220b/16, 223a/14, 223b/07, 223b/08, 224a/17, 224b/26

k.+ de 204a/15, 204a/16, 223b/02, 224a/18, 224b/10, YA543a/27, YA543a/28, YA545a/21

k.+ din 209b/15, 223a/14, 223b/06, YA543a/24

k.+ dür 223b/01, 224b/26

k.+ ge 219a/17, YA543a/10

k.+ i 203a/17, 204a/09, 204a/12, 205a/23, 209b/14, 211a/25, 213a/10, 213b/16, 221a/01, 224b/11, YA543a/02, YA543a/26, YA545a/05

k.+ ī YA545a/07

k.+ ide 213a/08, YA545a/28

k.+ idin 203b/27

k.+ idür 205a/10, YA543a/26

k.+ ini 207b/05, 209a/22

k.+ leride 202b/21

k.+ lerini 202b/20

k.+ ning͡ 204a/18, 204b/16, 207b/21, 214a/27

kündüz gündüz

k.+ de 211b/23

k.+ i 223b/02, 224a/18, 224b/20

k.+ i 224b/25

k.+ ni 223b/25, 225a/02, YA543a/25

k.+ ning͡ 202a/11

k. YA542b/30

künī <Far. +T. öyle bir gün

k. 204a/15

künyet <Ar. ad, soyad bilgileri, künye

k. 218b/25,

k.+i YA544a/27

küre <Ar. küre

k.+ side 219a/12

k.+ siġa 222a/02

kürek kürek

k.+ i 216b/24

lā-cürüm <Ar. suçsuz, günahsız

l. 221b/02

lafẓ <Ar. söz

l.+ ıdur 224b/07

laġv <Ar. çirkin söz

l. 204a/25

l.+ i 221a/27

laʿin <Ar. kovulmuş, nefret kazanmış, istenilmeyen

l. 212a/24

laḳab <Ar. lakap

l. ḳılġaylar 220b/01

l.+ lar 220a/27

lā-mezīd <Ar. artmayan, çoğalmayan

l. 224a/04

lāyiḥ <Ar. dar

l. édi 218a/25

lāzım <Ar. gerekli

l. YA544a/20

l. boldı 212a/04, 222b/18

l. ḳıldı 222a/16

leşker <Far. asker

l.+ i 214a/26, 214a/27, 214b/13, 214b/17, 216b/25

l.+ i érdiler YA544a/22

l. iltti YA544b/04

l.+ leri 214a/25, 214b/18

leşkergāh <AR.+FAR. ordugah, ordu şehri

l. urdılar 213b/19

levāzım <Ar. lazım olan şeyler

l.+ ını 218b/24

levḥ <Ar. levha, yazılı şey

l.-i maḥfūẓdın YA542b/06

l.-i maḥfūẓdındur 204a/25

levn <Ar. renk, boya

l.+ de 211a/10

leyl <Ar. gece

l.-i mubārek YA542b/08

leẕīẕ <Ar. tatlı, hoşa giden

l. 211a/10

l.+ ler 207b/08

lez̲z̲et<Ar. tat

l. 207b/08

l.+ i 224a/07

l.+ ler 224a/19

l. taparlar 209a/12

lez̲z̲etlıġ <AR.+T. tatlı

l. 211a/07

likin <Far. lakin, ancak

l. 217b/04

luġat <Ar. kelimeler

l.+ ın͡gga YA545b/11

luṭf <Ar. ihsan lütuf

L. 223a/12

l.+ ıġa 216b/20

maʿ <Ar. ile, birlikte

m.-ü'l mezīd 205a/04

maʿbūd <Ar. tapılan şey

m.+ ı 211b/11

m.+ ın 203b/17

m.+ ını 205a/23

m.+ lar 202b/03, 205a/27, 205b/01

m.+ ların͡gız 205a/15

m.+ larnın͡g 205b/02

maʿbūdī <Ar. herhangi bir mabud

m. YA542b/25

maddesiz <AR.+T. madde olmadan

m. 222b/21

maʿdūr <Ar. haksızlığa uğramış

m. bolġaylar 207a/13

maġfiret <Ar. Allah'ın affı

m. 211a/17

m.+ din 202b/23

maġfūr <Ar. Allah'tan af dileyen kimse

m.+ dur 211b/15

maġlūb <Ar. kaybeden

m. bolġusıdurlar 214b/14

m.+ ı bolġay 218a/11

maġreb <Ar. batı

M.+ ġa YA543a/09

maġrūr <Ar. büyüklenen, büyüklük taslayan

m. bolup 204b/21

maḥāfet <Ar. korku, korkma

m.+ ler YA545a/25

maḥal <Ar. yer

m.+ ide 222b/16

m.+ iġa 217b/03

maḥāl <Ar. yerler

m.-i farż 205b/08

maḥbūbī <Ar. sevilen, sevgili

m.+ nin͡g 206b/07

maḥfūẓ <Ar. saklanmış, korunmuş

m. 222a/13

levḥ-i m.+ dın YA542b/06

levḥ-i m.+ dındur 204a/25

maḥlūḳ <Ar. yaratılmış

m.+ ı 214b/18

m.+ ıġa 208b/05

m.+ lar 205a/08

maḥlūḳāt <Ar. yaratılanlar

m.+ nı YA545a/01

maḥrūm <Ar. yoksun

m. 216a/21

m. éter 213a/27

m. ḳalġusıdur 216a/20

m. ḳalurlar YA543b/29

maḫṣūṣ <Ar. hissedilen

m. 210a/15

m. édi 218a/17

maḥşer <Ar. mahşer

m. 222b/06, 223b/03

maʿhūd <Ar. vaad edilen, söz verilen

m. YA545b/06

maḥv <Ar. yok etme

m. ḳılur 204a/25

maḫż <Ar. halis

m. 222a/19

tevḥīd-i m.+ ġa 206b/03

maḫżī <Far. saf olan, halis olan

m. 217a/22

maḫżurī <Ar. daha önceden hazırlanmış olan

m.+ dür 217a/09

maʿiyyet <Ar. beraberlik, arkadaşlık

m. 218a/17

maḳām <Ar. makam, kat

m. 210b/23

m.+ dındur 215a/07

m.+ ı 223a/11, YA545a/25

m.+ ıdadur 215a/05

maḳhūr <Ar. kahrolmuş, mağlup olmuş, bozguna uğramış

m.+ ı bolġay 218a/10

maḳṣad <Ar. istenen, amaşlanan şey

m.+ larıng͡ızġ 213b/04

maḳṣūd <Ar. istek

m. 215a/04

m.+ ḳa 208b/24

m.+ larġa 214b/09

maḳtan - <Moğ.+T. övünmek

m.- ur 221a/07

māl <Ar. mal, mülk

m. 203b/04, 208a/16, 215a/27, 215b/02, 224a/23, YA544a/22

fedā-i m. 210a/14

m.+ ı 202b/01

m.+ ıng͡ızını 213a/18

m.+ ları 208a/08, 221b/09

m.+ larımız 215a/21

m.+ larıng͡ızga 213a/18

m.+ larıng͡ızını 213a/20

m.+ nı 223b/12

güş-ı m. tapḳaylar 210a/19

mālik <Ar. sahip

m. bola almaġung͡ızdurlar 205b/09

m. bolġay 215a/25

maʿlūbiyet <Ar. yenilgi

m.+ iġa 216b/12

maʿlūm <Ar. bilinen, belli

m. boldı 206b/13

m. bolur 211b/21

m.+ dur 217b/10

m. ḳılıp érdiler 212a/19

māmūr <Ar. imar edilmiş, bayındır, güzel

m. bolup 222a/01

maʿnā <Ar. mana, anlam

m. 204a/25, 217b/02, 224b/22

m.+ de 218b/17

m.+ lerining 224b/02

m.+ si 202b/21, 206a/08, 207a/10, 213a/27, 215b/23, 216a/07, 219a/12, 222a/01

m.+ side 224a/02

m.+ sidedür 223b/07, 224a/04

m.+ sining 209a/20

m.+ si 210b/07, YA542b/02

maʿnāsız <Ar. anlamsız

m. 219b/15, 223a/22

maʿnevī <Ar. manevi

m. YA542b/06

Meṣnevī-i M.+ dedür 223a/07

manẓūm <Ar. nazm olunmuş, şiir

m. 221b/22, 221b/24

manga bana, I. teklik kişi zamirinin yönelme hali

m. 205a/03, 205a/13, 205a/14, 205a/16, 205a/17, 205b/11, 205b/17, 205b/18, 205b/26, 206a/02, 206b/20, 206b/21, 207a/17, 207b/25, 207b/27, 214a/04, 221b/17, 223b/16

manglay <Moğ. alın, alın bölgesi

m.+ ıda 212b/20, 218a/25

maʿreke <Ar. muharebe meydanı, çarpışma yeri

m.+ side 210b/01

maṣdar <Ar. kaynak, temel, bir şeyin ortaya çıktığı yer

sūre-i m.-ı dehda YA542a/29

masḫaralıḳ <AR.+T. maskaralık, dalga geçme, alay etme

m. 211b/01

Māṣir <Ar. cin adı

M. 208b/11

māsivā <Ar. ondan gayrısı, Allah'tan başka her şey hakkında kullanılan tabir

m. YA542b/02

maʿṣiyyet <Ar. asilik

m. 206a/25, 213a/16

m.-i mühimleride 220b/10

m.+ din 211a/02, 224a/09, 224a/10

m.+ dür 203b/06

m.+ idür 205b/08

m.+ ḳa YA545a/03

maṣlaḥat <Ar. iş

M.+ nıngdur 223a/24

maṣraf <Ar. sarf edilen şey

m.+ ı 204a/03

maṣrūf <Ar. sarf olunmuş şey

m.+ dur 210b/19

m. étingizler 213a/25

Maşi <Ar. cin adı

M. 208b/11

maşruḳ <Ar. doğu

m.+ dın YA544a/27

M.+ dın YA543a/09

matmaḥ <Ar. göz dikilen, göz konulan şey

m.+ ı 210b/22

matʿum <Ar. yiyecekler

m.+ lar YA543b/23

māżī <Ar. geçmiş

taʿbīr-i m. 214a/10

mażiyye <Ar. → māżī, geçmiş
Ümem-i m. 222b/10

maẓlum <Ar. zulme uğrayan
m.+ lar 210b/06

maʿẕūr <Ar. özrü olan, mazur
m.+ durlar 216a/15

mebʿaṣ <Ar. gönderilme, yollanma
m.+ ı 211b/08
m.+ ıdın YA544b/26

mebʿūṣ <Ar. gönderilmiş, peygamber olarak gönderilmiş kimse
m. 205b/21
m. boldı 206b/18, 207b/19, 212a/20
m. bolġan 205b/17
m. bolġusıdurlar 222a/04

mecāʿet <Ar. acıkma, açlık
m. YA543a/03

mecd <Ar. şan, şeref, büyüklük
m.+ i 205a/03
m.+ idin 205a/02

mecīd <Ar. şan ve şeref sahibi, büyük, ulu
m.+ din 202a/03

meclīs <Ar. oturulacak, toplanılacak yer, bir araya gelmiş insan topluluğu
m.+ iṅgizde 219a/05
m.+ leride YA545a/27

mecnūn <Ar. deli, divane
m. 222a/17

mecrā <Ar. bir işin gidiş, oluş yolu, bir haberin yayılma yolu, alanı
m.+ sıdın 211a/15

medār <Ar. birşeyin döneceği, üzerinde hareket edeceği yer, etrafında dönülen nokta, yörünge
m.+ ı 220a/09

meded <Ar. medet, yardım
m. 204b/18
m. bérür 211b/05
m.+ ge kéldiler 219b/26
m. yétküçiler 209a/04

meded-kārlıġ <AR.+FAR.+T. yardım edicilik, yardım etme işi
m. ḳılġay 212b/02
m. körsetgey 217a/16

medenī <Ar. şehirli
m. 202b/26

medḥ <Ar. övme
m.+ idür 218a/17

medḫal <Ar. dahil olunacak, girilecek yer, kapı
m.+ i 207b/26

medīne <Ar. şehir
m.+ ler 217a/13
m.+ leridür 217a/12

mefrūża <Ar. farz olunmuş şeyler, farzlar
m. 223b/12

meftūḥ <Ar. feth edilmiş, açılmış
m. 207a/12

m. boldı 216b/27, 217a/05

meger <Far. meğer, oysa ki
m. 202b/27, 204a/01, 205a/09, 205b/26, 205b/27, 209b/10, 209b/18, 211b/07, 215a/12, 215b/27, 220b/11, YA542a/30, YA545a/03
m. 203a/15, 203b/24, 204a/04, 204a/07, 204b/09, 205a/08, 207a/05, 207a/22, 207b/20, 208a/12, 211b/12, 215a/06, 217b/09, 218a/10, 223a/20, YA542b/25, YA543b/27, YA544a/16, YA544b/12, YA545b/06, 209b/15

mehveş <Ar. ay gibi, ay gibi güzel kadın
m. ḳılur YA543a/10

mehzūbe <Ar. mağlup
m. 204b/20
m. tutḳay 202a/25

mekān <Ar. yer, mekan
m. 222b/26
m.-ı ḳarīb 224b/22

mekāyid <Ar. hileler, aldatmalar, düzenler
m.+ idin YA542b/16

Mekkī <Ar. Mekke'de inen ayetler
M.+ dür 202b/26

mekrūh <Ar. iğrenç, tiksinti veren, yapılması hoş görülmeyen
m. 225a/05
m. étipdür 219b/19
m.+ ı 219b/11
m.+ lardın 214b/09
m. tutar édin 223a/27
m. tutun͡guzlar 220b/24

melek <Ar. melek
m. 223a/18, 223a/24, YA544b/11
m.+ i 223b/09

melekī <AR.+FAR. herhangi birmelek
m. érdi YA544a/26

melūl <Ar. usanmış, bıkmış, bezmiş
m. boldılar 214a/01
m. érdi 222b/10

memālik <Ar. kullar, köleler
m. 215b/11

menʿ <Ar. men etme, yasaklama, durdurma
m.-i seng YA543b/09
m. étküçi 223b/11
m.+ ıġa 213b/18
m. ḳıldılar 216a/23
m. ḳılġay 215a/26
m. ḳılur érdi 223b/12
m. ḳılur 207b/27

mén ben, I. teklik kişi zamiri
m. 203b/27, 205a/03, 205b/11, 205b/12, 205b/13, 205b/16, 205b/17, 205b/18, 205b/19, 205b/26, 205b/27, 206a/02, 206b/21, 207a/07, 207a/08, 207a/17, 207b/20, 207b/26, 207b/27, 211a/27, 214a/05, 216b/01, 219a/05, 220b/17, 220b/18,

223a/21, 223b/18, 223b/23, 223b/24,
223b/26, YA543b/03, YA543b/04, YA543b/06, YA543b/08, YA544a/14, YA544a/28, YA544b/17, YA545a/19, YA545a/20, YA545a/21
m. YA545a/20
m.+ din 203a/05, 205b/17, 207a/19, 217a/08, YA543b/11, YA545a/21
m.+ din 211b/20
m. émes 223b/24
m.+ ge YA544b/08, YA544b/14
m.+ i 207a/18, 207a/22, 214b/23, 217a/08, 223b/17, YA543b/10, YA543b/11
m.+ ing͡ 203a/04, 204b/03, 204b/04, 205a/16, 205b/17, 205b/27, 206a/01, 206b/20, 206b/22,
207a/01, 210a/13, 214b/23, 219a/05, 219b/04, 223b/09, 223b/20, 223b/23, 224b/14, 225a/04,
225a/07, YA543b/09, YA543b/14, YA544b/27
M.+ ing͡ 205b/10, 205b/14, 220b/13

menāfi‘ <Ar. menfaatler, çıkarlar
m. bolġaylar YA545a/27
m.+ ning͡ YA542b/05

menāzil <Ar. menziller, yollar
m. 224a/07

menḳıbet <Ar. menkıbeler, hikayeler
m. 218a/16

menkūb <Ar. talihsiz, gözden düşmüş
m. bolġusıdurlar 214b/14

menḳūl <Ar. aktarılmış, nakledilmiş
m.+ dur 209a/07, 209a/10, 211a/27, 224b/08, YA543b/27, YA544b/01
m.+ dür 206a/05, 211b/18

menn <Ar. ihsan etme, iyilik etme
m. 203a/11

mensūb <Ar. bir yere, kimseye, şeye ait olan, bir şeyle ilgisi olan
m. 221a/09

mensūḫ <Ar. hükmü kaldırılmış
m.+ dur 203a/05, 210a/15
m. ḳılġay 218a/10

menşūr <Ar. saçılmış, dağılmış, düzenli olmayan, manzum olmayan, vezinsiz ve kafiyesiz söz
m. 221b/22
m.+ dur 221b/24

menzil <Ar. yol, mesafe
m.+ idin 216b/22
m.+ ige 206b/05
m.+ ining͡ 203b/02
m. ḳıldı 216a/22
m.+ ler YA543b/22

m.+ lerdür 207b/01
m.+ lerimizge 217b/19
m.+ lerini 210a/24
m.+ lerinin͡g 216a/17
m.+ lerni YA543b/24
m.+ lernin͡g 214b/05

men͡giz beniz
m.+ leri 222a/18, YA544a/26

merāsim <Ar. resmi tören
m.+ in 209b/03

merdūd <Ar. reddedilmiş, kovulmuş
m. 213a/06

merḥabā <Ar. merhaba, selamlama sözcüğü
m. YA544b/24

mertebe <Ar. derece, basamak, miktar
m.+ miz 206a/17
m.+ side 221a/18
m.+ sini 215a/06

merżāt <Ar. rıza, razı olma, hoşnutluk
m.+ ı 205a/04

mesāfe <Ar. mesafe, ara
m. 222b/26

mescid <Ar. mescit
m.-i ḥarām 210b/06
m.+ din 211a/22

meṣel <Ar. örnek, misal
sūd-i m.-i devlet 215a/27
m.+ i 206a/08
m.+ lerin 210a/06

mesmūʿ <Ar. işitilmiş, duyulmuş
m. émesdür 223b/22

meṣnevī <Ar. mesnevi, hikaye
M.-i Maʿnevīdedür 223a/07

mesrūḳ <Ar. sirkat olunmuş, çalınmış
M. 206a/05

meṣṭūr <Ar. satırlanmış yazılmış çizilmiş
m.+ dur 218b/03

meşaḳḳat <Ar. zahmet, sıkıntı, zorluk, güçlük
m. 206b/11
m.+ iġa 212b/22

meşġūl <Ar. meşgul, bir iş ile uğraşan
m. boldı 213b/15, 219a/04
m. boldılar 217a/04
m.+ dürler 218a/15
m. édi 221a/02
m. ḳıldı 215a/21

meşġulluḳ <AR.+T. meşgul olma
m.+ ı 213a/15
m.+ ını ḳılmaydur édin͡gizler 215b/02

meşhūr <Ar. şöhretli, önde gelen
m.+ dur 218a/19

meşhūrraḳ <AR.+T. daha şöhretli
m. 213b/08

metāʿ <Ar. satılacak mal, eşya
m. 224a/23
m.+ ı 210b/18
m.+ ları 217a/03

mevād <Ar. varlıklar, maddeler
m. 222b/21

mevāhib <Ar. ihsanlar, bahşlar

m. 202a/05

mevc <Ar. dalga

m.+ i 220b/11

m.+ i boldı 212b/07

m.+ i bolġay 214a/12, 219b/10

m. ursa 223a/16

mevcūd <Ar. var olan

m.+ lar 205a/08

mevcūdāt <Ar. varlıklar

m.+ nıng͡ 215a/06

meveddet <Ar. sevme, sevgi, sevgi gösterme

m. 211a/15

mevhūm <Ar. kuruntuya dayanan

m.+ ı 223a/14

mevʿiẓe <Ar. öğüt

m.+ lerdin 209b/17

m.+ leri 212a/16

m.+ siġa 224a/27

mevḳıf <Ar. durak

m.+ ıġa 223b/03

mevṣūf <Ar. vasıflanmış

m.+ dur 218a/20

m. édi 223b/13

mevt <Ar. ölüm

m. YA542b/26

meyāmin <Ar. kutlular, bereketliler, uğurlular

m.+ ning͡ YA542b/06

meyl <Ar. yönelme

m. bérdük 208b/09

m. ḳılmang͡ızlar 220a/07

meyyāl <Ar. yönelen

m.+ ġa 209a/24

mezādī <Ar. çoğaltılmış, arttırılmış

m. 216a/09

meẓālim <Ar. zulümler

m. bolmaġay 208b/27

meẕemmet <Ar. kınama, yerme

m. ḳılıpdur YA544b/02

meẕheblig <AR.+T. mezhepli

m. bolġaylar 203b/25

mezīd <Ar. artma, çoğalma

maʿ-ü'l m. 205a/04

m.+ din 224a/20

meẕkūr <Ar. adı geçmiş, zikredilmiş

m. boldı 218b/01, 224a/25

m. bolgusıdur 202b/25

m. bolġusıdur 213b/24

m.+ dur 202b/26, 205a/04, 205b/23, 217a/01, 218a/26, 223a/21

m.+ durlar 218b/02

meẕmūm <Ar. ayıp, yerilmiş

m. bolġusıdur 213a/07

miftāḥ <Ar. açıcı, açan, feth eden

m.+ ıdur 221b/26

miḫyaṭ <Ar. karışık

m. boluptur YA543a/18

mihmāndārlıḳ <Far. +T. misafirperverlik

m. 210b/06

mihmānlıġ <Far. +T. misafirlik

m. YA545a/28

miḥnet <Ar. zahmet, eziyet

m. 205b/18, 206b/11, 216a/21

m. tartḳuçılardın 211a/18

mihribān <Far. merhametli
m. 215b/14, 218a/14
M.+ dur 205b/15, 219a/25, 220b/27, 221b/06
mīl <Ar. uzaklık birimi
m. 224b/21
millet<Ar. din, bir dinde bulunanlar
m. 203a/13
m.+ i 215b/07
mim <Ar. Arapçada bir harf
m. 202a/02, 202a/03, 205a/02, 205a/04
minā <Ar. birden
m. 217b/02
minnet <Ar. şükür, teşekkür
m.+ i 221a/23
m. ḳoyar 221b/18
M. ḳoyarlar 221b/16
m. ḳoymaġı 210a/10
m. ḳoymaŋgızlar 221b/17
m. ḳoyuŋgızlar 210a/10
minnetsiz <AR.+T. şükürsüz
m. 210a/10
miŋ bin sayısı
m. 203b/27, 216a/25, 216b/21, 218a/21, 219a/01, YA544b/13
mīrāṣ<Ar. miras, birinden geriye kalan mal, mülk
m. bérdük YA543b/23
mīṣāḳ<Ar. sözleşme
m. almaḳda 209b/06
miskīn <Ar. aciz, zavallı
m.+ lerige 214a/03
miṣl <Ar. misal, örnek
m.-i buġday 222b/01
m.+ idür 218b/07
mīve <Far. meyve
m. 202b/13, YA545b/04
m.+ ler 211a/17
m.+ lerdin 211a/10
m.+ lerġa 222a/27
m.+ niŋ 222b/03
mu → bu
m. 204a/02
muʿaccib <Ar. acayip, şaşılacak şey
m.+ niŋ 213a/06
muʿāḳabe <Ar. cezalandırma
m. ḳılur 211a/12
muʿāmele <Ar. davranma, davranış
m.+ sin ḳılġay 210a/18
m.+ sini ḳılur 212b/21
muʿānid <Ar. inatçı
m.+ lerġa 209b/03
muʿarriżī <Ar. karşı gelen
m.+ de 220b/05
muʿātebe <Ar. azarlama
m. körsetür 211a/12
muʿaṭṭal <Ar. tatil edilmiş, bırakılmış, kullanılmaz
m. ḳoyġay YA545a/01
muʿaṭṭale <Ar. → muʿaṭṭal
ber-i m. 222b/12
muʿāvenet <Ar. yardım etme
m.+ i 212b/08
muʿāvin <Ar. yardım eden, yardımcı
m. bolġay 210b/21
muʿāyene <Ar. gözden geçirme

m. kördüng̑üzler YA545a/24
m. körgil 223b/06

muʿaẕẓama <Ar. muazzam, ulu, yüze
Kaʿbe-i m. 213b/14

muʿaẕẓeb <Ar. azap gören, eziyet çeken
m. bolġay YA545a/18
m.+ dur YA545a/18

mubārek <Ar. mübarek, hayırlı, kutlu
leyl-i m. YA542b/08

mūciʿ <Ar. elem ve acı veren
m. 217b/15

mūcib <Ar. lazım gelmiş, içap ermiş
m.+ i 220b/09

mūcid <Ar. ortaya çıkmış, icat edilmiş
m.+ i YA542b/26

muʿcize <Ar. Peygamberlerin yaptığına
inanılan olağanüstü işler
m. körsetti 222a/15
m.+ ler 203a/13, YA543a/15
m.+ leriġa 208a/22
m.+ ni 217a/09

mūfī <Ar. ifa eden, yerine getiren
m. 203b/18

muġayyire <Ar. tagyir edilmiş, değiştirilmiş, başkalaştırılmış
m.+ ning̑ 223b/12

muḥabbet <Ar. sevgi, dostluk
m. 211a/15, 219b/02
m.+ ining̑ 211a/16

muḥacce <Ar. delil gösterme, ispatlama
m.+ dedür 206a/07

muhācir <Ar. hicret eden
m. 206b/23

muḥāfaẓat <Ar. koruyuculuk
m.-ı rabbānī 224a/10

muḥaḳḳaḳ <Ar. doğru
m. boldı 203a/14
m. étti 218a/01
m.+ ḳa YA544b/18
m.+ lardın 224a/04
m.+ larıng̑ız 222b/23

muḥal <Ar. mümkün olmayan
m. 206b/05

muḫālefet <Ar. karşıtlık, aykırılık
m.+ i 216a/19
m.+ ide 220a/14
m. ḳıla başladılar YA544b/14
m. ḳıldılar 212b/26
m. tüşer 220a/13

muḫālif <Ar. karşıt, aykırı
m.+ i körerler 222b/23
m.+ ler 215b/21, 215b/26
cemāʿat-i m.+ ler 215b/20

muḥalli <Ar. tahliye eden, boşaltan
m.+ de 218a/03

muḥārib <Ar. muharebe eden, savaşan
m. 216a/04

muḥarrem <Ar. hicrî takvimin ilk ayı, aşure ayı
m.+ de 215b/18

muḫāsama <Ar. husumet, iki taraf arasındaki düşmanlık
m. ḳılmaǧlar 223b/20

muḥaṣṣıl <Ar. hasıl eden, meydana getiren
m.+ ı 209a/20

muḫāṭṭab <Ar. hitap olunan, muhattap
gürūh-ı m.+ lar 213a/23

muḥibbīn <Ar. sevgi duyan, dost
ḥamiyyet-ü'l m. YA542b/01

mūḥiş <Ar. korku veren, korkutan
m. 219b/09

muḥīṭ<Ar. çevre
m. 222a/02, 223a/16
m.+ i 223a/16

muḥkem <Ar. sağlam kılınmış
m. 215a/14, 222a/23
M. 219b/24
m. bolmaḳ 216b/19
m. édi 217a/05

muḥsin <Ar. ihsan eden, iyilikte bulunan
m. 203b/11

muḥtāc <Ar. ihtiyaç sahibi
m. 213b/01
m. boluptur 202b/27
m.+ ı émestür 221b/16

muḫtaṣır <Ar. kısaca
m. 202a/02

muḥterem <Ar. saygıdeğer
m. 223a/24

muḳābele <Ar. karşılık
m. YA545a/28

muḳadder <Ar. tayin olunmuş, belirlenmiş
m. boluptur 217a/19
m. 202a/11

muḳaddes <Ar. kutsal
m. 223a/06
ṣaḫre-i beyt-ül m. 224b/21

muḳaddime <Ar. başlangıç, önde bulunan
m.+ si édi 214a/08

muḳallib <Ar. çeviren, dönüştüren, başka şekle sokan
m.+ i 204a/02

muḳarrer <Ar. kararlaştırılmış, şüphesiz, sağlam
m. boluptur 217a/19
m. étti 218a/05
m. ḳıldı 207b/03
m. ḳılduḳ 203a/19

muḳātele <Ar. vuruşma, birbirini öldürme
m.-i ḳavm 205b/18
m. ḳılmadılar 217b/21
m. ḳılur 217a/26
m.+ siǧa 219b/03

muḳaṭṭaʿā <Ar. kesişmek
M. 221b/21
ḥurūf-ı m. YA542a/29
Ḥurūf-ı m. 202a/02

mūḳın <Ar. şüphesiz ve kesin olarak bilinen
m. émestürler YA542b/28

muḳtażī <Ar. gerekli olan, lazım gelen

m.+ sidür 205a/08

muḳteżā <Ar. gerek olmuş, lazım gelmiş

m.+ sı 203b/11, 209a/23

m.+ sıdur 204a/10

mulāzımī <AR.+FAR. bir yerde tutunup kalanlar

m.+ larıdurlar 206b/08

mūm <Ar. yumuşak

m. 211a/09

munda bunda

m. 209b/12, 217a/12, 223b/07

M. 223a/15

mundaḳ böylece, bunca,

m. 207b/03, 211a/19

M. 215b/24

mundın bundan

m. 206b/13, 213a/26, 215a/11, 217a/17, 218a/06, YA545b/10

M. 207b/25, 213a/14, 215a/04, 220a/10, 221b/06

m.+ dur 214a/09

munı bunu

m. 211b/01, 216b/05, 224a/01

munıng͡ bunun

m. 203b/05, 203b/21, 206a/21, 209a/20, YA543b/02, YA543b/23

M. 210a/05, YA545b/01

munḳaṭaʿ <Ar. kesilmiş, kesintili

m. 223a/15

muntaẓır <Ar. gözleyen, bekleyen

m. émestürler 211b/06

mung͡a buna

m. 205b/07, 209a/08, 215b/25

murād <Ar. amaç, dilek

m. 203a/11, 207b/14, 209b/21, 210b/08, 211b/12, 211b/15, 212b/01, 213b/07, 213b/11, 214a/11, 215a/05, 215b/15, 215b/16, 216a/04, 217a/11, 217b/13, 220a/13, 221a/27, 222b/03, 224a/20, YA542b/30, YA543a/01, YA543a/26

M. 217a/25, 223b/12

m.+ larıng͡ız 213b/03

murāfaḳat <Ar. refakat etme, yoldaşlık

m. 215a/23

m. ḳıldılar 215a/18

muṣaddıḳ <Ar. tasdik eden, onaylayan

m.+ ıdurlar 222b/17

muṣaffā <Ar. tasfiye edilmiş, yabancı maddelerden arındırılmış, saf

m. 211a/09

muṣafī <Ar. → muṣaffā

m. 211a/17

muṣāḥḥaf <Ar. yanlışlıkla değiştirilmiş

m. YA544b/18

musaḫḫir <Ar. zapt eden boyun eğdiren elde eden

m.+ idürler 214b/18

muṣāḥib <Ar. sohbet edilen, sohbet arkadaşı

m. 203a/26

musallaṭ <Ar. sataşmış, ilişmiş
m. édi 223b/16
m.+ ı 225a/05

muṣāllih <Ar. sulh yapan, barışan
m.+ ıġa 214b/02

muṣırr <Ar. direnen, vazgeçmeyen, ayak direyen
m. YA543b/13

mustaḳīm <Ar. doğru
m. 206b/06

mustaẓhir <Ar. dayanan, arka veren
m. bolġaylar 214b/19

mutaṣavver <Ar. tasavvur edilmiş, düşünülmüş, tasarlanmış
m. 223b/05

mutaṣavvir <Ar. tasarlayan, tasavvur eden
m. émestür 211b/19

muʿterif <Ar. itiraf eden
m. érdiler 222b/20

muttaḳīn <Ar. Allah'tan korkan
m. bolġaylar 202a/10

muttaṣıl <Ar. aralıksız, durmadan
m. 222b/27

muṭʿam <Ar. yiyeceği, içeceği çok olan
m.+ ları 209b/21

muṭīʿ <Ar. itaat eden, boyun eğen
m. YA545a/06
m.+ lerdin 221b/05

muṭṭālib <Ar. talepte bulunan, talep eden
m. 202a/05

muvāfaḳat <Ar. uyma, uzlaşma
m. 218a/27
m.+ ı 221b/02
m. ḳıldılar 215a/18
m. ḳılmasa 216a/15

muvāfaḳatlıġ <AR.+T. uzlaşım
m. körsetmedük 215a/23

muvaffāḳ <Ar. başaran
m. ḳılalın͡g 215b/20

muvāffiḳ <Ar. başarı kazandıran
m. 208b/21

muvaḥḥid <Ar. Allah'ın birliğine inanan
m.+ lerning 211b/10

muvaḳḳat <Ar. geçici, sürekli olmayan
m.+ dur 204a/09

muvażżaʿ <Ar. itibarsız, değersiz
vażʿ-ı ẓāhir-i m.-ı żamīrde 222a/06

muẓaffer <Ar. galip, zafer kazanmış
m. bolġay 210a/27

mübādir <Ar. bir işe hemen girişen
m. 216a/04

mübāḥ <Ar. yapılmasında sakınca görülmeyen
m. 220b/10

mübāʿit <Ar. bağlılık sözü
m.+ de 215a/10

mübālaġa <Ar. abartma
m. ḳılġay 213a/20
m. ḳılurlar 211b/24

mübārek <Ar. hayırlı, kutlu

m. 206b/18, 214a/02, 214a/06, 216b/01, 216b/02, 222b/09, 224b/12
m. 213b/09
m.+ ni 213b/11

mübāşir <Ar. bir işe başlayan
m. boldılar 221b/10

mübdiʿ <Ar. yeni şeyler bulan, dinde normalin dışına çıkan
m.+ idür 222b/20
m.+ lar 202b/16

mübeyyin <Ar. bildiren, açıklayan
kelimāt- m.-i tevriye 203a/18

mübtelā <Ar. düşkün, tutkun
m. ḳılġaylar 210a/18

mübṭal <Ar. hükümsüz bırakılmış, bozulmuş, iptal edilmiş
m. YA544b/18

mücādele <Ar. çekişme, mücadele
m. 219b/26
m.+ leriġa 209b/04

mücāhid <Ar. savaşan, uğraşan
m. 214a/26
m. 217a/12
gürūh-ı m. 221b/11
m.+ lerġa 216a/15
m.+ lerni 212b/21

mücāneset <Ar. benzeme, aynı cins olma
m. 203a/25

mücmelen <Ar. kısaltarak, az ve öz sözle
m. YA542a/29

müctemiʿ <Ar. toplanmı, toplu, birleşmiş
m.+ dür YA542a/29

müddeʿā <Ar. iddia olunan şey
m.+ mnıng͡ YA543b/06

müddet <Ar. muayyen vakit
m.+ i 206b/12, YA544b/27
m.+ ide 205a/23
m.+ ige 206b/13
m.+ ining͡ 205a/09, 206b/13

müddetsiz <AR.+T. belli bir vakti olmayan
m. 222b/21

mü'ellem <Ar. elem veren, elemli
ʿaẕāb-ı m. 217b/15

müfehhim <Ar. anlatan
m. bolur YA544a/26

müfessir <Ar. tefsir eden
m.+ ler 214a/09
m.+ lerning͡ 206b/15

müfsid <Ar. bozan
m. 212a/12

müfterī <Ar. iftira eden, iftiracı
m. 222a/18
m. aytur 205b/13

mühim <Ar. ehemmiyetli, önemli, gerekli
m. YA542b/03
maʿşiyyet-i m.+ leride 220b/10

mühlet <Ar. bir işin yapılması için verilen zaman
m. bérdi 212a/25
m. bérilgenler YA544a/06
m. bérmek 212a/26

mühmel <Ar. ihmal edilmiş, boşlanmış, bırakılmış
m. ḳoyġay YA545a/01

mühr <Far. mühür
m. ḳoydı 203b/19
m. ḳoyuptur 211b/02

müjde <Far. müjde, sevinçli haber
m. bérgüçi 214b/21
m. bérgüsidür 206a/26

mükārrem <Ar. keremlilik, el açıklığı
m.+ din 209b/23

mükāşefāt <Ar. meydana çıkarma, Allah sırlarını görme
ʿibāret-i m.+ dındur 211a/17

mükdāt <Ar. tasdik edilmiş, onaylanmış
m. 202b/16

mükellef <Ar. bir şeyi yapmakla sorumlu olan
m.+ lerning̑ 223a/17

mükerrer <Ar. tekrar, tekrar edilmiş
m. ḳılur érdim 224b/08

mükeẕẕib <Ar. yalanlayan
m.+ ler 208a/14, YA543b/23
m.+ lerining̑ 222b/10

mülaḫḫaṣ <Ar. kısaltılmış, özeti çıkarılmış, kısaca
m.+ ı 216a/04

mülāzım <Ar. bir yere sarılıp kalan
m.+ larıdın YA543a/29

mülāzımāt <Ar. bir yere sarılıp kalanlar
m.+ ıġa 206b/17

mülk <Ar. mal, mülk
m. 202a/03, 220a/09
m.+ ke 214a/18

mülket <Ar. mallar
m. 202a/03

mümeṣṣil <Ar. temsil eden, temsilci
m.+ i 218b/07

mümid <A.yardım eden
m. bolġay 210b/21

mü'min <Ar. inanan
m. 203b/11, 210a/19, 210b/27, 211b/04, 211b/17, YA542b/21, YA543b/26, YA545a/05
m.+ din 212b/13
m.+ idür 224b/03
m.+ ige 209a/13
m.+ ler 203b/07, 210a/07, 213a/11, 215b/04, 217b/08, 217b/10, 217b/14, 217b/24, 220a/10,
220a/24, 221b/11, 221b/12
gürūh-ı m.+ ler 219b/08
m.+ lerdin 214a/26, 218a/13
m.+ lerge 203b/03, 206b/06, 216b/17, 217b/21, 217b/23, 220b/08, 220b/09, YA543a/10
m.+ leri 209a/15, YA545a/10
m.+ lerining̑ 209a/06
m.+ lerni YA544a/11, YA545a/29
m.+ lerning̑ 214b/18
M.+ lerning̑ 218a/06
m.+ ni 210a/18

mü'mine <Ar. inanan kadın

m. 211b/17

mü'minīn <Ar. inananlar
Emīr-ü'l M. 203a/03
m.+ i 220b/01

mümkin <Ar. mümkün, imkanı olan
m.+ dür 210a/15
m. ḳılduḳ 208a/14
m. ḳılmaduḳ 208a/15

münāfiḳ <Ar. inanmayıp müslüman gibi görünen
m. 212b/17, 212b/20, 214b/10, 220b/01
m.+ lar 211a/24, 211a/27, 211b/06, 211b/11, 212a/07, 212a/27, 212b/08, 212b/11, 214b/12,
214b/19
m.+ lardın 212b/19
m.+ larnı 211a/22

Münāfiḳūn <Ar. Münāfıḳūn suresinin adı
Sūre-i M.+ da 202b/25

münāḳıb <Ar. övünülecek vasıflar
m. 218a/15

münāsib <Ar. uygun, yerinde
m.+ i 212b/16

münezzeh <Ar. temiz, arındırılmış
m.+ dür 223a/06

münhī <Ar. haber ulaştıran, haberci
m.+ lerdin 220b/04

münḳād <Ar. boyun eğen
m. bolsalar 220a/06

münkir <Ar. inkar eden, kabul etmeyen
m. 205b/17, 207a/25
m. bolġay 211a/19
m. bolġaylar 205b/02
m.+ dür 207a/24
m.+ leri 203b/23, 209a/17
m.+ lerning 209b/04

müntefī <Ar. menfaatlenen, faydalanan
ʿibāret-i m. 223a/16

müntehī <Ar. nihayet bulan, sona eren
m.+ sidür 206b/01

müntesib <Ar. intisap eden, giren, dahil olan
m. 221a/09
m.+ dürler 220a/10

münzile <Ar. inen, nüzul olan
m. 206a/24

mürāʿāt <Ar. saklama, koruma
m. ḳılġan 218b/24

müretteb <Ar. tertipli, düzenli
m. 223b/20

mürted <Ar. dinden çıkan
m. boldılar 216a/02, 219b/04
m.+ dürler 216a/06

mürvārīd <Far. inci
m. YA544b/09

müsāraʿat <Ar. teşebbüs, girişme, acele etme, süratli davranma
m. ḳılmas édi 206a/16

müsellem <Ar. doğruluğu herkes tarafından kabul edilmiş su götürmez gerçekler
m. tutarlar 205a/12

müsellime <Ar. teslim eden, veren
M.-i kez̲z̲āb 216a/02

Müselmān <Ar. Müslüman
m. 207a/04
m. boldı 207a/03
M. boldı YA544b/07
m. boldılar 214a/09
m. bolġan 220a/27
m. bolġaylar 216a/06, 219b/12
m.+ lar 210a/14, 214a/08, 216b/27
M.+ lar 213b/27
m.+ larnıng̑ 216a/12, 217a/03, 218a/10

müselmānlıḳ <AR.+T. Müslümanlık
m.+ dın 223b/13

müsī <Ar. vasiyet eden
m.+ ḳa 203b/11

müstaḥaḳ <Ar. hak eden, bir şeyi hak etmiş
m. YA542b/25
m.+ ı 217b/04

müstecāb <Ar. kabul edilmiş
m. ḳıldı 206b/25

müstehzī <Ar. istihza eden, biriyle alay eden
m.+ larıġa YA543a/01
gürūh-ı m.+ ler 202a/26

müste'ṣāl <Ar. kökünden koparılmış
m. ḳılġaylar 215b/05

müstevli <Ar. ele geçiren, idaresi altına alan
m. boldı YA543a/03

müşāhede <Ar. gözle görme, şahit olma
m. 223a/11
m. ḳılġaylar 209b/14
m. ḳılmaġaylar 203a/05

müşerref <Ar. şeref verilmiş
m. boldı 207a/03

müşrik <Ar. ortak koşan
m. 203b/12, 214b/11, 216a/06
m.+ ler 203b/07, 204a/01, 205a/20, 205b/20, 211a/03, 211b/10, 212b/08, 214b/19, 215b/04
m.+ lerdürler YA543b/13
m.+ leri 222b/20
m.+ leridin 203b/03
m.+ lerige 213b/18
m.+ lerni YA543a/27
m.+ lerning̑ 205b/24, 224b/13, YA545a/03

müştāḳ <Ar. can atan
m. bolġan 210a/24

müştemil <Ar. içine alan, içeren
m. 221a/11, 222a/13, 222b/01
m. bolġay 221a/11

mütābaʿat <Ar. uyma, tabi olma
m.+ ı 203a/27
m.+ ıdın 224a/16

m. ḳıl 203a/20

m. ḳıldılar 212b/06

m. ḳılma 203a/21

mütābıʿ <Ar. uyan, tabi olan

m.+ larıdın 216a/02

müteferriʿ <Ar. bir kökten ayrılan, dal budak salan

m. bolġay 205b/09

müteḫallif <Ar. uymayan, uygun olmayan

m.+ larıġa 216a/11

müteḥayyır <Ar. hayrete kalan, şaşırmış

m. 212a/03

müteheyyim <Ar. hayret eden

m. YA543b/03

müteḳābil <Ar. tekabül eden, karşı karşıya olan

m. bolġaylar YA545a/27

mütekellim <Ar. . tekellüm eden, söyleyen, konuşan

m.+ idin 224b/09

mütelāşī <Ar. telaş eden, acele eden

ḥudūd-ı m. 223a/15

mütemekkin <A m. boldı 215b/06

mütenāhī <Ar. nihayet bulan, biten, sona eren

işāret-i m. 223a/15

mütenaʿim <Ar. nimet içinde büyüyen

m.+ lerining͡ 211a/18

mütereffiʿ <Ar. sözü geçen, hatırı olan, nüfuzlu kimse

m. bolur 220b/07

müterettib <Ar. tertip edilmiş, sıralanmış, düzenli

m. bolġay 204a/25

müteşābih <Ar. birbirine benzeyen, benzer

m. bolmaġay 211b/26

müteveccih <Ar. teveccüh eden, bir cihete, tarafa yönelen

m. boldı 215a/17

m. boldılar 216b/22

m.+ dürler 202a/27

mütteḥid <Ar. birleşmiş, birlik olmuş

m. bolġaylar 221a/10

mütteḳī <Ar. ittika eden, dayanan, dayanmış

m.+ lerġadur 211a/09

m.+ lerni YA545b/02

müvekkil <Ar. birini vekil eden

m. 223a/18

m.+ dür 223b/09

müyesser <Ar. kolaylıkla olan, kolayı bulunan

m. 223b/05

m. bolur 217a/12

müzd <Ar. ücret, karşılık

m. 219a/14

m. bérmekke 213a/17

m.+ i 215a/16, 218b/13

m.+ idin 221b/04

m.+ leriṅgizni 213a/17

müżmaḥil <A.

esbāb-ı m. 223a/15

naʿat <Ar. naat
n. 218b/03
n.+ ıdur 218a/19
n.+ ıġa 224b/03
n.+ i 212b/09
n.+ in 212a/18
nādānlıġ <Far. +T. bilgisizlik, cahillik
n. 219b/11
nafaḳa <Ar. geçimlik, geçinme parası
n. ḳıldılar 221b/09
n. ḳılġay 213a/24
n. ḳılıng͡ızlar 213a/20
n. ḳılmaḳdın 213a/26, 213b/04
n.+ larıng͡ızdın 213b/01
n.+ sıġa 213a/26
nāfile <Ar. lüzumlu olmadığı halde yapılmış iş
n. 224b/19
nāgāh <Far. ansız
n. 216b/24, 223a/16, 223a/25
nāgehān <Far. ansızın, birdenbire
n. 211b/07
naḥiv <Ar. söz dizimi
n. YA544a/26
naḥiye <Ar. bucak, belde
n. 214a/02
naḫl <Ar. hurma ağacı
n.-i baṭınīde 208b/06
naḫlistān <Far. hurma bahçesi, hurmalık
n. érdi 205b/24
naʿīm <Ar. bollukta yaşayan
n. 214a/07, YA542b/09
n.+ ini 224a/07
naḳd <Ar. para
n. bérdi 216b/14
n.+ ler 216b/11
naḳl <Ar. aktarma
n.+ dur YA544b/25
n.+ dur 220a/15
n. ḳılıpdur 216b/04
n. ḳılıpdurlar 212b/19
n. ḳılıpdurlar 203b/27
n. ḳılur 202b/23, 209a/15, 224a/27, 224b/18, YA542a/28
naḳs <Ar. işlemek
n. 209a/19
naḳvet <Ar. seçkin
n.+ iġa 210b/20
namāz <Far. namaz
n. 208b/16
bang-ı n. aytḳay 221a/03
bang-ı n. ayturlar 219b/07
n.+ ġa 218a/15
n.+ ı 217a/20
n.+ ıdın 224b/19
n.+ ıdur 224b/17
n.+ ıdurur 224b/16
n. ḳıl 224b/17, 224b/18
n.+ nıng͡ 218a/25
n. oḳu 224b/15
n. oḳung͡ızlar 214b/25
n. oḳusa YA542b/14
nāme <Far. yazılı şey, mektup, yazı
n.+ ni YA544b/23

naʿre <Ar. nara, yüksek sesle bağırma
n. urar érdiler 219a/18

naṣb <Ar. saplama, dikme
n.+ i 207a/12

naṣīḥat <Ar. öğüt
n. 220a/02

Naṣrāniyet <Ar. Hıristiyanlık
N. 220b/01

naẓar <Ar. bakma, bakış
n.+ ı 210b/20, 212a/02, 222a/25
n.+ ıda 218a/25
n.+ ıdın 205a/05
n.+ ıġa 224a/07
n.+ ınıng͡ 210b/22
n.+ larınıng͡ 204a/14

nāzik <Far. ince, zarif
n. 222b/23, YA545a/26

nāzil <Ar. inen, inici
n. 214b/22
n. boldı 205b/25, 214a/04, 217a/22, 219a/03, 220b/18, 224a/24
n. bolġay 209b/17, YA543a/01
n. bolġusıdur 209a/03, 209b/13
N. boluptur 207a/24
n. bolur YA545b/14

naẓm <Ar. dizme, sıraya koyma, düzenleme
n.+ ġa 221b/23

ne <Far. Farsça ne edatı
n. 202b/14, 203b/05, 204a/24, 205a/06, 205a/12, 206a/06, 206a/10, 207b/18, 208a/06, 208a/20, 209a/16, 210b/21, 211a/11, 211a/12, 212b/18, 215b/26, 216a/14, 217a/16, 217b/08, 221a/08, 221b/24, 222b/08, YA543b/25, YA544a/19, YA544b/02, YA544b/28

né soru edatı, ne
n. 202b/02, 204b/09, 205b/18, 205b/19, 205b/22, 206b/02, 207a/12, 214b/08, 216a/14, 217a/19, 217b/16, 222b/08, 222b/09, 222b/26, 223a/07, 223b/04, 223b/05, 223b/06, 223b/16, 224b/07, YA542b/12, YA544a/19, YA545b/14
n. 211b/01, 222a/19, 222b/08, YA543b/21
n.+ dür 215b/02
n.+ dür 219a/04, 220b/16

nebāt <Ar. bitki
n.+ ıdın 222a/24

nebī <Ar. peygamber
n. YA542b/19

nebīre <Ar. torun, kız torun
n.+ ning͡ 207a/04

necāt <Ar. kurtulma
n. 207b/13
n.+ dur 209a/06

néçe nasıl

n. 207a/26, 210b/23, 218b/08, 219a/15, 221a/11, YA544b/22

néçün niçin, ne için

n. 223a/05, 223a/07

nefāhet <Ar. kibir

n.+ i 211a/16

nefeḥāt <Ar. ruh üflenmesi

n.+ da 218a/26

nefer <Ar. adam, asker, kişi

n.-i Hüẕeyldin YA544b/08

n. érdiler 208b/09

n.+ i 203b/03

nefḥa <Ar. üflemek, üfürmek

n.+ da 223b/01

n.+ dur 224b/25

nefs <Far. nefis, can, öz, varlık

n. 213a/21, 220a/24, 224a/16

n.+ i 211a/01, 222b/25

n.+ ide 224a/11

n.+ ige 206a/25, 213a/27, 215a/11, 220b/04

n.+ igedür 203a/06

n.+ ining͡ 211b/03, 223a/02

n.+ in͡giz 220b/24

n.+ leri 208a/08, 221b/10

n.+ lerin͡gizni 220a/24

n.+ ni 224a/10

nefsānī <Ar. nefse ait

n. 210b/19, 210b/20

nefy <Ar. sürme, sürgün etme

n. 224a/04

n.+ dür 215b/23

nehy <Ar. yasak etme, yasaklama

n. 215b/23

n.+ de 218b/17

n. kéldi 220a/23

n.+ ni 224a/10

néme şey

n. 202a/24, 211b/20, 212a/17, 213a/01, 215a/12, 216b/10, 221b/15, 222a/08, 222a/21, 222b/25, 223a/20, 224a/24, 224b/14, 224b/25, YA545a/08, YA545b/14

n.+ de 208a/15, 208a/16

n.+ din 207a/07

n.+ dür 204b/09, 208a/06

n.+ ge 205b/27, 212b/07, 217b/26

n.+ ler 202b/08, 203a/27, 208b/17

n.+ lerdin 203a/11

n.+ lerge 217a/13, 221b/15

n.+ lerġe 209a/21

n.+ leriṅ͡gizni 207b/07

n.+ lerniṅ͡g 202b/14

n.+ ni 202b/02, 203a/23, 204b/15, 205b/10, 208a/04, 208a/08, 208a/20, 208b/20, 210b/04, 215a/26, 215b/27, 221b/04, YA545b/13

N.+ ni YA545a/08

n.+ niṅ͡g 205b/10

neseb <Ar. nesil, soy

n.+ de YA543b/01

n.+ i 221a/06

n.+ ide 221a/04, 221a/06

n.+ idin YA544b/23

n.+ i͡ngizge 221a/20

neṣr <Ar. manzum olmayan söz

n. 204a/06

n.+ ġa 221b/22

néteg nasıl, ne şekilde, ne gibi

n. 203b/22, 205a/25, 205b/11, 212b/03

n. 223a/07, 223a/22, YA543a/14

n. ékendür 210b/08

netice<Ar. sonuç

n.+ sini 203b/10

nevʿ <Far. tür, çeşit

n. 213b/26, 216a/16, 216a/21, 222a/21, 223a/24

nevāle <Ar. yiyecek

ḫ∨ān-ı n.+ sidin 217a/09

nevbet <Ar. sıra

n. YA544b/24

n.+ de 223b/01

neve <Far. dölsüzlük, soyunu devam ettirememe

n.+ siz 215a/22

nevʿī <Far. cinsle ilgili, türle ilgili

n. 204b/15

nevmīd <Far. ümitsiz

n. boldılar 208b/03

nidā <Ar. bağırma, seslenme

n. ḳılma͡ngızlar 218b/23

n. ḳılurlar 219a/21

nifāḳ <Ar. münafıklık, iki yüzlülük

n. 211a/22, 211b/03, 212a/01, 212b/01, 218a/18, 221b/03, 221b/20

n.+ dur 212b/11

n.+ ıġa 212b/15

nigünsarlıḳ <Far. +T. baş aşağı olma

n. 210b/02

nihān <Far. gizli, saklı

n.+ ı 224a/14

nihāyet <Ar. son

n.+ i 222a/22

n.+ idür 218a/18

n.+ iġa yétgürmesdür 215a/14

nihāyetsiz <AR.+T. sonsuz

n. YA545b/14

niʿmet <Ar. nimet, lütuf, bağış

n. 207a/09, 213b/02, 219a/26, YA542b/17, YA544a/14

n.+ de YA543b/22

n.+ i 206b/22, 211a/19, 219b/23

n.+ idin 203a/19

n.+ idür 206b/21

n.+ iġa 206b/21, 206b/22

n.+ ini 214a/18

n.+ lerdin 224a/19

n.+ lerge 202b/11

n.+ leridin 209a/11, 209a/13

nisbet<Ar. ilgi, bağlılık

n. bérürler 208b/05

n.+ in 204a/02

n. ḳılurlar 224b/14

nişāne <Far. belirti, alamet

n. 216b/17

n.+ ler 212b/14

n.+ lerdür 202a/06

n.+ si bolur 213a/12

niyet <Ar. niyet

n. 215b/08, 221b/07

n.+ i 215a/17

n.+ lerige YA542b/22

noḳṣān <Ar. eksiklik

n. 207b/04

nūn <Ar. Arapçada bir harf

n. 212b/24

ḥafṣ-ı n. 223b/25

nuṣb <Ar. tayin etmek, belirlemek

n.+ ı 219b/19

nuṣret <Ar. yardım

n. 214a/20, 215b/01

n.+ i 214a/26, 214b/19

n.+ i bolġusıdur YA545b/14

n.+ ide 215a/08

n.+ idin 208b/03, 210b/12

n. ḳılın͡glar 214b/27

n. ḳılmadılar 208a/26

n.+ ni 214b/01

nuṭfe <Ar. döl suyu

n.+ din 202a/07

n.+ ġa 224b/27

nübüvvet <Ar. peygamberlik

n. 214a/18, YA542a/30

n.+ iġa 212a/23

n.+ imġa 205b/17

n.+ inin͡g 212a/19

n.+ in͡gġa 218a/12

nücebā <Ar. soyu sopu temiz, nesli pak olan kimseler

n.+ sıdurlar 209b/08

nüfūs <Ar. ruhlar, canlar

n. 206b/02

n.+ ḳa 221a/17

nükte <Ar. herkesin anlayamadığı ince mana

n.+ ler 222b/23

nüsḫa <Ar. yazılı, yazılmış şey, yazılı bir eserden çıkarılan suret

n. alduḳ 204a/23

n.+ da 204a/24

n.+ sın 204a/26

nüzl <Ar. inmek

n.+ i YA542b/09

nüzūl <Ar. aşağı inme

n.-ı şerifin YA542b/06

n.+ i 210a/12, 213a/10, YA543b/29

n.+ idin 202b/27, 208b/21

n.+ inin͡g 202b/24, 218a/11

o **o**, III. teklik kişi zamiri

o. 220b/22

o.+ lar 203b/26

oġlan erkek çocuk

o.+ lar 215b/02, YA544a/08

o.+ larıġa 203a/09, YA544b/22

o.+ larımız 215a/22

o.+ larını 223b/13

oġul erkek çocuk

o. YA544b/22

o.+ ı 207a/03, 207a/04

o.+ ıdın 223a/21

o.+ ıdur 208b/12
o.+ ını YA544b/03
o.+ larımda 207a/01
oḫşa - benzemek
o.- r 218b/04
oḫşaş benzer
o.+ ı 204a/06
oḳu - I. okumak
o.- dı 202b/24, 203a/03, 209a/14
o.- dılar 214a/05, 214a/09
o.- p 213a/01
o.- p érdiler 212a/19
o.- r 202a/16, 202a/18, 207a/12, 212b/24, 223b/25
o.- r érdiler 204b/04
II. çağırmak davet etmek
o.- man͡gızlar 213a/11, 218b/25
o.- r érdiler 207a/16
III. bilmek bellemek
o.- r 207a/22
IV. adlandırmak
o.- ġaylar 220b/01
o.- man͡gızlar 220a/27
o.- r 218b/25
o.- rlar 208b/12, 222a/17
V. tapmak ibadet etmek kabul etmek
o.- dı YA543b/12
o.- ġanıdın 205a/24
o.- ġay 205a/21
o.- ġuçını 209a/01
o.- ġuçısın 208b/25
o.- ġuçısını 209a/02
o.- sa 205a/23
VI. göstermek aşikar kılmak
o.- dı YA544b/16
o.- ġuçılar 208b/18
o.- r 211a/03
VII. yardımcı fiil
namāz o. 224b/15
siḥr o.- ġanlar 205b/07
namāz o.- n͡gızlar 214b/25
teheccüd o.- p 208b/07
ḥafṣ-ı ḳutilū o.- r 210a/20
Ḳurān o.- r érdi 208b/07
cemāʿat o.- rlar 219b/07
namāz o.- sa YA542b/14
ḫuṭbe o.- sa édi 211a/22
oḳul - çağırılmak
o.- ġay 205b/04
o.- sa 204a/05
o.- uptur 213a/23
o.- ur 202a/20
o.- ur érdi 204b/03
oḳumaḳ göstermek
āşikāre o. 218b/23
oḳurul - çağırılmak
o.- urlar 204a/18
ol o, III. teklik kişi zamiri
o. 202a/10, 202a/13, 202b/18, 202b/25, 203a/04, 203a/06, 203a/16, 203a/20, 204a/15, 204a/16, 204a/18, 204a/24, 204b/02, 204b/19, 205a/04, 205b/06, 205b/08, 205b/15, 205b/16, 206a/09, 206b/06, 206b/21, 206b/26, 207a/15, 207a/16,

207a/21, 207b/08, 207b/16, 207b/18,
207b/19, 208a/03, 208a/04, 208a/06, 208a/07, 208a/09, 208a/15, 208a/27, 208b/08, 208b/11,
208b/13, 208b/16, 208b/21, 208b/22, 208b/23, 209a/03, 209a/17, 209a/21, 209b/08, 209b/11,
210a/03, 210a/12, 210b/03, 210b/04, 210b/17, 210b/25, 211a/04, 211a/19, 211a/21, 211b/03,
211b/13, 211b/14, 211b/19, 211b/26, 212a/06, 212a/18, 212a/19, 212a/23, 212a/26, 212b/06,
212b/07, 212b/08, 213a/02, 213a/04, 213a/22, 213b/07, 213b/09, 213b/14, 213b/15, 213b/17,
213b/20, 213b/21, 213b/24, 213b/25, 214a/01, 214a/03, 214a/07, 214a/17, 214a/20, 214a/22,
215a/01, 215a/13, 215a/14, 215a/16, 216a/03, 216a/08, 216a/16, 216a/24, 216a/27, 216b/01,
216b/09, 216b/17, 216b/25, 216b/27, 217a/01, 217a/04, 217a/05, 217a/19, 217a/21, 217a/25,
217b/06, 217b/07, 217b/08, 217b/14, 217b/25, 218a/01, 218a/07, 218a/09, 218a/11, 218a/20,
218b/01, 218b/05, 218b/06, 218b/08, 218b/18, 219a/04, 219a/15, 219b/13, 219b/22, 220a/03,
220a/04, 220a/05, 220a/11, 220a/12, 220a/26, 220b/03, 220b/07, 220b/08, 220b/09, 220b/10,
220b/24, 222a/27, 222b/03, 222b/04, 222b/24, 223a/02, 223a/13, 223a/16, 223b/02, 223b/12,
223b/16, 223b/18, 223b/19, 224a/04, 224a/20, 224b/01, 224b/07, 224b/22, 224b/25, YA542a/29,
YA542b/01, YA542b/05, YA542b/08, YA542b/25, YA543a/09, YA543a/22, YA543a/24, YA543a/27, YA543a/28, YA543b/11,
YA543b/17, YA543b/18, YA543b/20, YA544a/28, YA544b/03, YA544b/05, YA544b/06, YA544b/07, YA544b/10, YA544b/11,
YA544b/12, YA544b/17, YA544b/23, YA545a/03, YA545a/11, YA545b/09

o. 202a/26, 205b/06, 205b/21, 206b/07, 206b/17, 207a/08, 207a/14, 207a/25, 207b/15, 208b/20, 209a/04, 210a/02, 210b/12, 210b/24, 211a/03, 211b/02, 212a/12, 213b/18, 213b/26, 214a/08, 215b/16, 216a/07, 216a/10, 216a/19, 216a/25, 216b/02, 217a/17, 219a/10, 219a/19, 219b/03, 219b/04, 219b/06, 219b/21, 220b/17, 221a/14, 221b/11, 222a/15, 223a/05, 223b/04, 223b/17, 224a/06, 224a/19, YA543b/22, YA544b/26, YA545a/17, YA545a/21

o.+ dur 202b/07, 202b/09, 202b/21, 203b/11, 203b/21, 203b/26, 204b/10, 204b/27, 207a/10, 207a/24, 207b/20, 209a/07, 209a/16, 209a/20, 211b/16, 212b/01, 213a/12, 213b/08, 214b/02, 216a/04, 217b/03, 220b/09, 220b/21, 221a/15, 221b/14, 222a/01, 222b/01, 224a/02, YA542b/02, YA542b/26, YA543a/07, YA545a/23, YA545b/06, YA545b/10

O.+ dur 204b/02, 214a/22, 217a/22, 218a/07

o. édi 221a/03, YA544a/02

o. érdi YA544b/10

olar onlar, III. çokluk kişi zamiri

o. 203b/26

o. YA543a/17

olça öyle, öylece

o. 202b/02, 202b/03, 202b/12, 202b/13, 202b/22, 203b/03, 203b/13, 203b/19, 204a/27, 205a/07, 206a/20, 207b/23, 208a/24, 208b/23, 209b/14, 209b/16, 213a/26, 213b/04, 214a/12, 215a/15, 215a/24, 215b/01, 216b/08, 218a/05, 221b/14, 221b/19, 221b/20, 222a/01, 222a/11, 222a/12, 222b/18, 223b/08, 223b/09, 224a/08, 224a/18, 224a/25, 224b/10, 224b/13, 224b/14, 225a/04, YA542b/23, YA543b/09, YA544b/27

O. 204a/20, 204a/23, 205b/01, 205b/12, 206b/09, 207b/26, 208a/23, 208b/05, 209b/25, 210b/12, 213b/02, 217a/25, 223a/26, YA544a/14

o.+ da 202a/08, 203a/17, 213a/05, 214b/02, 214b/20

o.+ dın 202a/11, 205a/13, 214a/05, 214a/12

O.+ dın 205a/11, 212a/27

o.+ ġa 219b/12

o.+ nı 211b/13

o.+ nıŋ͡g 204b/13, 207a/09, 207b/01, 207b/10, 207b/11, 209a/27

O.+ sıdın 211a/03

ol-kim o kişi ki

o. 203b/06, 203b/17, 204a/07, 206a/22, 207a/17, 207b/17, 210b/21, 213a/09, 213a/24, 214b/06, 216b/03, 219b/12, 219b/14, 220a/18, 223a/22, 224a/10, YA543a/15

o. 211b/07, 212a/09, 215b/03, 215b/21, 221a/07, 223b/14

olmaḳ olmak

o.+ dur 223a/08

olmaḳlıḳ oluş, olma

o.+ ı 203b/14

oltur - oturmak, bulunmak

o.- dı 219a/03

o.- ġuçılardın 215a/20

o.- ġuçısı 223b/09, 223b/17

o.- mastur 215a/13

o.- up 223a/18

o.- up édi 213b/09, 216a/27

o.- up érdük 202b/24

o.- upturlar 223a/21

olturġuz - oturtmak, koymak

o.- ġay YA545a/29

on on sayısı

o. 206b/15, 206b/17, 208b/12, 209b/22, 213b/26, YA542b/16

O. 209b/08

oŋ͡g doğru, sağ

o. 223a/18

orta orta

o.+ sıġa YA545a/16

orun yer

o.+ ıġa 211a/20

o.+ ıġadur 221b/23

o.+ larıġa 212a/17

ot ateş

o. 211a/09, 215b/10, YA544b/07, YA544b/16

o.+ da 204b/15

o.+ dın 204b/18, 209a/06, 209a/08

o.+ dur 204b/17

o.+ ı 210b/22, YA544b/16

o.+ ıda 211a/20

o.+ ıdın 204b/22

o.+ ıġa 207b/05, 216a/21

o.+ ın 224a/03

o.+ ḳa 209a/23, YA544b/17, YA544b/18

o.+ nı 207b/05, 209a/23

ot ot, bitki

o. 218b/06

otlaḳ otlak

o.+ ıda 210b/21

otru karşı, karşılama

o.+ suġa 219b/02

otuz otuz sayısı

o. 206b/12, 206b/14, 206b/19, YA542b/14, YA542b/15, YA542b/16

oyna - oyalamak
o.- y YA544b/28
oyun oyun, hile
o. YA544b/28
o.+ ıdur 213a/15
o. ḳılurlar YA542b/28
ög - övmek
ö.- üpdürler 212b/05
ögret - öğretmek
ö.- ürler YA543a/17
ögün - övünmek
ö.- güçiler 219b/13
ögünmek övünmek
ö. 221a/06
ögüt öğüt, nasihat
ö. almaḳ 211b/10
ökrel - değiştirilmek
ö.- meydür 211a/06
öl - ölmek
ö.- diler 213a/08
ö.- er 203b/24, 203b/25, 222a/08
ö.- gen 213a/10, YA543a/03
ö.- gen bolġay 220b/23
ö.- gendin 204a/08, YA544a/17, YA544a/18
ö.- genlerindin 222a/11
ö.- genning 220b/25
ö.- gey 219a/07
ö.- se 203b/09, 213a/10, YA543b/26
öltür - öldürmek
ö.- di 217a/06
ö.- diler 212a/05, 214a/03, YA544b/03
ö.- gey 203a/02
ö.- geyler 215b/04, 217a/21, YA543b/09
ö.- üngiz 210a/08
ö.- üngler 216a/05
ö.- üptürler 217b/07, 217b/19
ö.- ür 204a/11, 224b/27, YA542b/26
ö.- ür érdingizler 217b/10
ö.- ürgüsidür 214b/12
öltürmek öldürmek
ö. 205b/19, 210a/14, 210a/15, 216b/02, 221b/01, YA543a/27, YA544a/09
ö.+ im 219b/04
ö.+ ining 213b/23
ö.+ i YA544b/06
öltürül - öldürülmek
ö.- diler 213a/08
ö.- geyler 210a/20
ölüg ölü
ö. 222b/05, 222b/06, 224b/27
ö.+ i 203b/08
ö.+ ler 204a/09, 209a/21, 225a/02
ö.+ lerni 209a/19
ölüm ölüm
ö. 204a/02, 212a/02, 223a/25, 224a/18, YA544a/16, YA545b/07
ö.+ din 202b/01, 207a/18, 224a/24, YA545b/06

ö.+ dür 223a/26
ö.+ ge 216b/03
ö.+ ni YA545b/05
ʿömr <Ar. ömür
ʿö.+ ini 210b/21
ʿö.+ ining 205a/23
ʿö.+ lerining YA543a/20
örte - yakmak, tutuşturmak
ö.- me 216a/21
örtüklüg örtülü
ö. 224a/14
ʿöşür <Ar. vergi
ʿö.+ dür 213a/19
ʿö.+ ning 213a/19
öt - I. geçmek
ö.- er érdi 218a/21
ö.- gil YA543b/17
ö.- ken 214a/14
ö.- sengizler 221b/03
ö.- ti 222b/15, YA544b/07
ö.- üp 203b/02, 219b/02
ö.- üp érdi 205b/25
ö.- üp érdiler 207b/17
ö.- üpdür 208a/01
ö.- üpdürler 207a/18, 207a/26
ö.- üptür 214a/12, 217a/17
II. yardımcı fiil
ḥadddin ö.- ken 202b/04
ḥadddin ö.- medim 223b/19
öte öte, başka
ö. 205b/27
ötel - tamamlanmak, geçilmek
ö.- di 208b/16
ötker - geçirmek
ö.- geyler 212a/16
ö.- güçi 223b/14
ö.- ingizler 202b/19
ö.- ür 207a/12
ö.- ür 209b/27
ö.- ürler 202b/21
ötkeril - geçirilmek
ö.- ür 207a/11
ötkermeklik : yardımcı fiil
fermān ö. 204b/26
ötküçi aşmak, geçmek, haddi aşmak
ö.+ dürler YA544a/10
ötmek geçmek
ö.+ de 207a/14
ö.+ ide 204a/01
ötrü karşı
ö.+ side 203a/05
öz kendi, öz, asıl
ö. 202a/21, 203a/22, 203a/26, 203b/16, 203b/17, 204b/01, 205a/20, 205a/27, 206a/25, 206b/14, 207a/16, 207b/24, 208a/09, 208b/18, 209b/13, 210b/05, 210b/15, 210b/21, 211a/05, 211b/03, 211b/14, 211b/20, 212a/10, 212a/22, 212b/26, 213a/06, 213b/03, 214a/18, 214a/24, 214b/01, 214b/15, 214b/18, 214b/20, 215a/07, 215a/08, 215a/11, 215a/19, 215a/23, 215b/04,

216b/10, 216b/24, 217b/13, 217b/17, 218a/03, 218a/08, 218a/14, 218b/04, 218b/05, 218b/15,
218b/21, 218b/22, 218b/24, 219a/09, 219a/16, 220a/24, 220b/04, 220b/23, 221b/08, 221b/09,
221b/10, 221b/13, 221b/17, 222a/04, 222b/12, 222b/16, 223a/19, 223b/21, 224a/14, YA542b/02,
YA542b/20, YA543b/06, YA543b/08, YA543b/18, YA544b/22, YA545a/20
ö.+ i 221a/23, 223a/15, 223a/16, YA543a/05
ö.+ i édi 223a/15
ö.+ idin 205b/08
ö.+ ige 209a/03, 217a/06
ö.+ in 208b/08
ö.+ ini 223a/03
ö.+ ining͡ 203a/07, 203b/15, 203b/16, 203b/17, 205a/03, 205a/23, 205b/21, 206b/27, 207b/15,
209b/16, 211a/02, 211b/18, 212a/13, 213a/27, 217b/20, 218a/01, 223b/13, 224a/11, YA542a/27,
YA543b/12, YA544a/10, YA545a/07
ö.+ ining͡ 214a/27, YA544b/18
ö.+ iniʿ ayb ḳılġan 220a/25
ö.+ lerining͡ 214a/04
ö.+ ümni 203b/27
ö.+ üng͡e 203a/20
ö.+ üng͡izge 206a/11, 212a/08
ö.+ üng͡üzning͡ 207b/07

özge başka
ö. 202b/03, 203a/04, 203a/05, 203a/24, 203b/04, 205a/06, 205a/13, 205a/22, 205b/09,
205b/19, 206a/06, 206b/04, 206b/24, 207b/25, 207b/27, 208a/27, 209a/04, 209b/11, 210b/22,
211a/25, 212b/20, 213a/14, 213a/27, 213b/05, 213b/06, 213b/27, 215a/04, 215a/11, 215b/19,
215b/22, 216a/21, 217a/10, 217a/17, 217b/25, 219a/16, 220a/10, 220a/18, 220b/16, 220b/20,
221a/03, 221b/06, 223b/15, 224a/03, YA542b/20, YA543b/24, YA544a/07, YA544a/20, YA544a/24, YA545a/09,
YA545b/10
ö. 214a/01, 223b/14
ö. bolġuçılar 211a/05
ö. bolmaydur 211a/16
ö.+ de 216a/16
ö.+ din 202b/14
ö.+ dürler 216a/06
ö.+ ge 213b/06

ö.+ ler 206a/19, 225a/07
ö.+ ni 220a/25
ö.+ ning͡ 203b/26, 214a/24
özlüg kendisi, kendiliğinden, kendi başına
ö.+ idin 217a/04
ʿözr <Ar. özür
ʿö. 223b/22
ʿö. kéltürgeyler 215a/20
ʿözr-ḫʷāhluḳ <AR.+FAR.+T. özür dileyen olma
ʿö. ḳılın͡gızlar 204b/23
pādāş <Far. mükafat, ödül
p. bérdi 216b/09
p. bérgey 202b/22
p. bérildiler 206b/08
p. bérilgenler 206b/08
p. bérilgeyler 203b/12
P. bérür 208a/13
p.+ ı 204b/12
p.+ ın 203a/08
pād-şāhlıġ <Far. +T. hükümdarlık
p. 202b/15, 205a/02
p.+ ı 204a/14, 215b/11
p.+ ın͡g 220b/04
pāk <Far. temiz
p. 214b/07
pākīze <Far. temiz olan
p. 203a/11, 214b/07
p. ḳılıpdur 219a/11
pāklik <Far. +T. temizlik
p. 214b/25
pāre pāre <Far. parça parça, paramparça
p. ḳılur 211a/21, YA545a/14
paydār <Far. devamlı, yerleşmiş
p. 213a/15
pāye <Far. rütbe, derece
p.+ ler 207b/01
p.+ leri 207b/02
pehlivān <Far. yiğit
p.+ dur 214b/01
penāh <Far. sığınılacak yer, sığınma
p.+ ı 215a/01, 224a/24
p. ilttim YA543b/08
pend <Far. öğüt
p. 224a/12
p. alġaylar YA545b/12
p. alġuçı bolmadılar YA545b/12
p. alġuçı YA543a/16
p. alın͡gızlar 203b/23
p. almaġı 211b/09
p. almaḳ 211b/10, 222a/25, YA543a/14
p. almas 203b/23
p. almaslar 225a/07
p. aytḳıl 225a/06
p.+ i 224a/25
p. ḳılmadılar 217b/24
p.+ leri 225a/06
p.+ ni 210a/09
perde <Far. perde, örtü
p.+ sini 223b/06
perhīz <Far. sakınma
p. étin͡gizler 220b/05
p. étsen͡giz 213a/16
perhīz-kār <Far. sakınan

p.+ lar YA545a/24
p.+ larġa 211a/04, 224a/05
p.+ larnıng͡ 203a/26
perhiz-kārrak → perhīzkārraġ
p. 213b/07
p.+ ıng͡ızdur 221a/17
Perverdgār <Far. Tanrı
p.+ ı YA542b/27
P.+ ı 204b/01
P.+ ıdın 209b/27
P.+ ım 206b/20
P.+ ımız 209a/26, 223b/18, YA543a/12
P.+ ını YA543b/12
P.+ ınıng͡ 202b/05, 208a/09
P.+ ıng͡ 224b/15
P.+ ıng͡dınsın YA542b/19
P.+ ıng͡ız YA542b/27
Perverende <Far. Tanrı
p.+ si 204b/26
pes <Far. sonra, artık
p. 202b/20, 203a/06, 203a/07, 203a/19, 205b/11, 209a/07, 209a/08, 209a/27, 209b/11, 209b/12, 215a/11, 220a/04, YA544a/15, YA544b/14, YA545a/15, YA545a/16
P. 202a/13, 202a/17, 202a/21, 202a/23, 203a/07, 203a/14, 203a/20, 203b/22, 204a/10, 204a/12, 204a/27, 204b/05, 204b/22, 204b/24, 205a/16, 205a/25, 205b/09, 205b/17, 206a/21, 206a/27, 206b/05, 207a/21, 207b/09, 207b/23, 208a/03, 208a/09, 208a/11, 208a/19, 208a/26, 208b/13, 208b/16, 209a/02, 209a/24, 209b/01, 209b/17, 209b/27, 210a/06, 210a/07, 210a/09, 210a/10, 210b/05, 210b/08, 210b/13, 210b/25, 211a/21, 211b/06, 211b/07, 211b/08, 211b/11, 211b/19, 211b/21, 211b/25, 212a/03, 212a/04, 212a/05, 212a/07, 212a/14, 212b/03, 212b/10, 212b/14, 213a/08, 213a/09, 213a/10, 213a/20, 213a/25, 213a/26, 213b/02, 213b/06, 214a/11, 214a/26, 214b/13, 214b/23, 215a/10, 215a/15, 215a/22, 215a/25, 215b/10, 215b/25, 216a/07, 216b/07, 216b/09, 216b/14, 217a/15, 217a/24, 217b/09, 217b/11, 217b/20, 218a/04, 218a/05, 218b/05, 218b/10, 219b/10, 219b/12, 220a/01, 220a/02, 220a/05, 220a/06, 220a/11, 220a/25, 220b/03, 220b/22, 220b/24, 220b/25, 221a/06, 221a/13,

221a/26, 221b/08, 221b/16, 221b/24,
222a/06, 222a/10, 222a/12, 222a/13, 222a/16, 222a/21, 222a/27, 222b/05, 222b/09, 222b/17,
222b/18, 222b/20, 223a/02, 223a/03, 223b/06, 223b/10, 223b/15, 224a/07, 224a/13, 224a/16,
224a/22, 224b/04, 224b/05, 224b/13, 225a/06, YA542b/23, YA542b/29, YA542b/30, YA543a/16, YA543b/10,
YA543b/12, YA543b/14, YA543b/16, YA543b/20, YA543b/24, YA543b/28, YA544a/17, YA544a/20, YA545b/10, YA545b/13

pesende <Far. beğenilmiş seçilmiş
p.+ dür 218a/11

pesendīde <Far. → pesende
p. 218b/12

peşe <Far. sivrisinek
p.-i ṣafderī 214b/01

peydā<Far. meydanda, açıkta
p. 203a/13
ḥükm-i p. 214a/07
p. bolur YA543b/17
p. ḳılur 212b/14

peyġamber <Far. peygamber
p. 203a/10, YA543a/03, YA543a/19, YA543a/22
P. 203a/13, 206a/20, 207a/03, 207a/05, 208b/06, 210b/27, 211a/22, 211b/01, 211b/05, 211b/08, 212b/09, 212b/13, 213b/19, 213b/20, 213b/22, 214a/04, 214b/12, 215a/09, 215b/03,
215b/05, 215b/18, 216a/03, 216b/04, 216b/17, 217b/26, 218a/02, 218b/09, 218b/16, 218b/21,
219a/14, 219b/03, 219b/16, 221a/23, 222a/17
Ḥażret-i p. YA544b/20
Ḥażret-i P. 203a/16, 205b/23, 206b/17, 212b/18, 213b/08, 218b/07, 219a/17, 220b/12, 220b/16,
222b/09, 224b/12
p.+ din 224b/04
p.+ dur 203b/27
p.+ dür 203a/16
p. émes érdi YA544b/01
p. érdi 207b/18, YA544a/28
p.+ ġa 215a/08
p.+ ġa 218b/18
Ḥażret-i P.+ ġadur 214b/26
p.+ i 205b/16, 209b/25, 222a/06, 222b/12, YA543b/01
p.+ iġa 211b/17, 215a/19
p.+ iġa 210b/05, 213a/02
p.+ ige 210a/26
p.+ imiz YA544b/25
p.+ imiz 209b/08, 209b/09

Ḥażret-i P.+ imiz 209b/11
p.+ ini 211b/19
p.+ ining͡ 215a/08, YA544b/05
p. ḳılduḳ 203a/09
p.+ ler 205b/17, 207b/17, 207b/19, 209b/01, 209b/10
p.+ ler yiberdim 204b/04
p.+ lerdin 205a/19, 209b/02
p.+ lerimning͡ 223b/21
p.+ lerni 222b/16
p.+ lerning͡ 207a/02, 209b/08
p.+ ni 207b/13
p.+ ning͡ 213b/24
p.+ ning͡ 208a/22

peyġamberlıḳ <Far. peygamberlik
p. 203a/09

peymān <Far. yemin, ant
p. 215a/13

peyrevlıġ <Far. +T. takip etme, izinden gitme
p. ḳılur 215b/17

pişvā <Far. lider, reis, başkan
p.+ sı 206a/23, 214a/17

pūste <Far. kabuk
p. 216a/17

put <F put
p. 205a/24
p.+ ı 203b/17
p.+ lar 205a/13, 205a/24, 205b/03
p.+ ları 208b/01
p.+ larımızning͡ 207b/22
p.+ larnı 205b/03
p.+ larning͡ 208b/03

put-perset <Far. puta tapan
p.+ ler 205b/03

rabbānī <AR.+FAR. ilahî
r. 210b/21, 214b/19
muḥāfaẓat-ı r. 224a/10

rābiḥ <Ar. karlı, kazançlı, faydalı
r. érdiler YA543a/23

rabż <Ar. kalınacak, sığınılacak yer
r.+ larda 209a/15

rāciʿ <Ar. geri dönen
r. 215a/12
r.+ dür 218a/15

raʿde <Ar. fayda, çıkar, menfaat
r. YA543a/18

rāfet <Ar. acıma, merhamet etme
r. 218a/19

rāḥat <Ar. tasasız, kedersiz, rahat
r.+ dın 205b/18

raḥim <Ar. döl yatağı
r. 212a/12
r.+ leriñgizni 212a/10

raḥm <Ar. acıma, esirgeme, koruma
r. YA543a/22
ṣıla-i r. 209b/23

raḥmet <Ar. rahmet, esirgeme
r.+ de 204b/02
r.+ din 217b/13
r.+ ida 204b/01
r.+ idin 212a/13, 214b/15
r.+ iġa 217b/13
r.+ ining͡ 206a/23, 219a/26
r. ḳılılġay 220a/15

raḥne <Ar. gedik, yarık, bozuk yer
r.+ ler 209a/15

raḳam <Ar. yazı yazma, yazı ile işaret etme
r.+ ın 209b/06

raḳamīn <Ar. yazı ve sayı ile ilgili olan
r. 207a/11

rām <Far. itaat eden, tabi olan
r. ḳıldı 202b/07

ramād <Ar. kül, ateş külü
r. YA543a/07

rāst <Far. doğru
r. 204a/08, 205a/20, 207a/14, 209b/26, 221b/11, 222a/15, 223a/26
r. bolmadı 217b/26
r. bolsa 203b/04
r.+ dur 204b/07, 207a/21, 208b/23
r. ḳıldı 217b/27

rāstlıġ <Far. +T. doğruluk
r. 202a/16, 203b/11, 205a/08, 209a/24, 218a/01, 220a/06
r. bolur édi 212a/06
r.+ ı 205b/14, 206a/15, 218b/07
r.+ ıġa 216b/18

Rāstlıḳ → rāstlıġ
R. 204a/22

ravża <Ar. sulu yer, bahçe, bostan
r.+ sıġa 214b/07

rāżı <Ar. rıza gösteren
r. bolmadı 217b/22
r. bolmadılar 213b/22
r. bolmasa 220a/03
r. bolup 217b/21
r. émes 219a/06

recfe <Ar. deprem
r. 205b/19

reḍā' <Ar. önlemek, yasak etmek
r. 206b/13, 206b/14

refāḳat <Ar. refiklik, arkadaşlık, yoldaşlık
r. 218a/17

refīḳ <Ar. arkadaş
r.+ i 206b/18

rehber <Ar. yol gösteren
r.+ i YA542b/05

rek'at <Ar. namazın bölümleri, kısım
r. YA542b/14
r.+ dur 224b/18

renc <Far. ağrı, sızı
r.+ i 224b/11
r. tapıp 222b/19

rencī <Far. herhangi bir ağrı, öyle bir ağrı
r.+ dür YA545b/15

reng <Far. renk
r.+ i 224b/12

resm <Ar. adet, usul
r.+ lerining 218b/21

resūl <Ar. peygamber
r. 206a/07, 208b/14, 208b/17, 212a/20, 215b/09, 216a/20, 217a/21
ḥażret-i R. YA543b/27
Ḥażret-i R. 206b/18, 207a/02, 212a/18, 213b/13, 213b/22,

215a/16, 216a/22, 219a/03, 219a/06,
219a/26, 219b/25, YA544b/24
r.+ ġ 212b/27
r.+ ġa 213a/05, 213a/16
r.+ ıġa 221b/07
r.+ i 203a/02
r.+ iġa 218a/08
r.+ inin͡g 217a/26
r.+ inin͡g 218b/16, 219a/09
r.+ nın͡g 216a/18

Resūlullāh <Ar. Allah'ın resulü
R. 203a/03, 217a/08, 217b/22, 217b/24, 218b/26, 219a/04, 221a/21

revā <Ar. yakışır, uygun
r. émes YA545a/01

revān <Far. yürüyen, giden
r. bolup 216b/22

reviyyet <Ar. bir işin her yanını düşünme
r.+ dür 224a/20

revv <Ar. çift, karı-koca
r.+ i 222b/21
r.+ idür 221b/24, 224b/11
r.+ iġa 222a/10

rıḍvān <Ar. razı olma, hoşnutluk, rıdvan ağacı
r. 214b/07
bīʿ at-ür r. 213b/24
bīʿ at-ür r. 216b/05
bīʿ at-ür r.+ dur 215a/05
r.+ ı 206a/26

rıżā <Ar. istek, onay
r. bérmediler 217b/24
r.+ n͡g 207a/07
r.+ sının͡g 212b/09, 215a/04, 221b/10

rızḳ <Ar. Allah'ın verdiği kısmet
r. YA543b/29
r. 222b/04
r.+ lar YA542b/10

riʿāyet <Ar. gütme, gözetme
r.+ in ḳılmaġın körsetmesler 219a/22
r. ḳılġuç 224a/10
r. ḳılsalar 220a/09
r. ḳılur YA543a/26

ricāl <Ar. belli mevki sahibi kimseler
r.+ din 217b/07

rīdā <Ar. belden yukarı örtülen örtü
r. 224b/13

risālet <Ar. peygamberlik
r. 222a/07
Ḥażret-i r. 215a/01
Ḥażret-i R. 214b/13
r.+ iġa 208b/17
Ḥażret-i R.+ ḳa 217a/07

rivāyet <Ar. söylenti, söz, hikaye
r.+ i YA544a/28

riyā <Ar. iki yüzlülük
r. 210b/16, 213a/06

rubʿ <Ar. çeyrek
r.+ ı 213a/19

rūḥ <Ar. ruh, can
r. 211a/15
r.-ı ʿamelde YA544a/09

r.+ ı 203b/26
r.+ ımız 222a/09
r.+ larınıng͡ 212b/06
r. 216a/04, 216b/13, 217a/12
rūşen <Far. açık, aydınlık
r. 202a/14, 203a/13, 203a/20, 203a/27, 204a/05, 210b/26, 212b/27, YA543b/06
r. bolġay 209a/05
r. bolup édi 212a/23
r. ḳılur 204a/21
rūzgār <Far. zaman, devir, vakit
r.+ ġa ḳılurlar 204a/02
rūzī <Far. rızık
r. 202a/12, 213b/17
r. bérdük 203a/11
r.+ din 202a/12
r.+ si YA543b/28
rükūʿ <Ar. rüku, eğilme
r. kéltürgüçiler 218a/14
rüsūm <Ar. vergiler
r.-ı bāṭıl 223a/15
rüsvālıġ <Far. +T. rezillik
r. 207b/10
rütbe <Ar. rütbe, derece
r.+ si 221a/17
saʿādet <Ar. mutluluk, saadet
s.+ idin 211b/10, 216a/20
sāʿat <Ar. kıyamet vakti
s. 204b/09
ṣabāḥ <Ar. sabah
ṣ. YA543b/26
ṣābit <Far. sabit, durağan
ṣ. 204a/24, 211b/11
ṣ. 219a/04, 219a/07
ṣ. ḳıldı 217b/23
ṣ. tutḳay 214a/19
ṣābite <Ar. durağan, seyyar olmayan
ṣ. 202a/05
ḳudret-i ṣ. 209a/19
ṣabr <Ar. sabır
ṣ. ḳıl 209b/01, 209b/12, 224b/13
ṣ. ḳıldılar 209b/02
ṣ. ḳılġuçılar 212b/22
ṣ. ḳılsalar édi 219a/23
ṣ. körsettiler 209b/04
ṣ.+ nıng͡ 209b/12
saç saç
s.+ larını 214a/02
s.+ nı 218a/04
ṣadaḳa <Ar. sadaka
ṣ.+ ların 219a/27
ṣ.+ larıng͡ız 213b/01
ṣadd <Ar. örten, engel olan, kapayan
ṣ.+ ıdın 213a/02
ṣādıḳ <Ar. sadık, bağlılığı olan
ṣ. 221b/12
ṣādır <Ar. çıkan
ṣ. bolġan 221b/05
ṣāf <Ar. saf, temiz, halis
ṣ. ḳılġan 211a/08
ṣafā <Ar. saf olan, saflık
ṣ.+ dın 216b/08
ṣafāyih <Ar. sayfalar
ṣ.+ idin 202b/16
ṣafderī <Far. düşman saflarını yırtan kimse

peşe-i ṣ. 214b/01

ṣaffā <Ar. an, esna, sıra

ṣ.+ sı 221b/07

ṣaffāt <Ar. saf olanlar

ṣ. 206b/03, 218a/20

ṣaffet <Ar. temizlik, paklık

ṣ. 218b/02

ṣ.+ i 218b/03, 223b/14

ṣ.+ idin 203a/05, 211a/06

ṣ.+ idür 211a/03, 218a/18, 218b/01, 218b/03

ṣ.+ iġa 223b/13

ṣ.+ in 212a/20

ṣāfī <Ar. katıksız, duru, temiz

ṣ. 211a/08, 211a/10

ṣ. boldı 218a/27

ṣafvet <Ar. saflık, temizlik

ṣ. 211a/14

saġın - düşünmek

s.- dı 219b/03

s.- dılar 212b/11, 213b/14

s.- ıpdurlar 203b/05

saġır sağır

s. ḳılıpdur 212a/14

saḥābe <Ar. sahabe

ṣ. 211a/23, 214a/21, 215a/09, 216b/02, 218a/16, 220b/11

Ṣ. 205b/24

ṣ.+ din 207a/04, 211a/26, 214a/03, 217b/26

ṣ.+ lerdin 213b/13

ṣ.+ lerġa 214a/05

ṣ.+ lerni 216a/25, 217a/21

ṣ.+ lerning 216b/06

ṣ.+ ning 214a/01, 217a/07, 220a/15

ṣāḥib <Ar. sahip

ṣ.-i Keşşaf YA542b/13

ṣ.-i ʿAynülmaʿānī 208b/10

ṣ.+ i 223a/01, 224b/02, YA542a/30

ṣ.+ idür 209b/26

ṣaḥīfe <Ar. sayfa

ṣ.+ lerġa 202b/16

ṣ.+ leri 204a/19

ṣaḥīḥ <Ar. gerçek

ṣ. 207a/24

ṣaḫre <Ar. kaya

ṣ.-i beyt-ül muḳaddes 224b/21

ṣ.+ ning 224b/23

saḫt <Far. sert, katı, zor

s.+ ı 220b/04

sākin <Ar. oturan

s. YA543b/18

saḳla - saklamak

s.- dılar 216a/24

s.- ġay 217a/16

s.- ġuçı 222a/12, 224a/09

s.- ġuçı.sı 223a/19

s.- ġuçımdur YA543b/09

s.- ġuçısıdurlar 223a/24

s.- ngızlar 210a/16

s.- r YA545b/08

saḳlamaḳ saklamak

s.+ ı 215b/01

s.+ ını 217b/12

sal - I. göndermek yollamak atmak

s.- dılar 213a/10

s.- ġaylar 223b/16
II. göndermek havale etmek
s.- ur 214a/05
III. yardımcı fiil
ṭarḫın s.- dılar 219b/02
ḳulaḳ s.- ġay 224b/01
IV. bırakmak koymak
s.- ıp 222a/23
ṣalāḥ <Ar. iyilik
ṣ. 207a/06, 219b/22
ṣ.+ ġa 207a/01, 210a/01, 210a/22, 220a/11
ṣ.+ nı 207a/01
salıḳ tavsiye, öğüt
s. 223b/10
sālim <Ar. sağlam
s. 214b/13
s. ḳaldın͡gızlar 216b/17
san sayı
s. YA542b/16
s. érdiler 208b/11
s.+ ı YA542b/12
s.+ larıġa 222a/13
sana - saymak, hesaplamak
s.- ġaylar 209b/16
s.- pdurlar 220b/11
s.- r érdiler 209b/23
ṣāniʿ <Ar. amel, görülen iş
ṣ. 202a/07
san͡ga sana, II. teklik kişi zamirinin yönelme hali
s. 202a/16, 203a/22, 203a/23, 203a/25, 207a/20, 211a/03, 212b/13, 214a/18, 214a/19, 214a/20, 215a/20, 221b/16, 223a/05, 223a/07, 223b/08, 224a/12, 224a/13, YA544b/12, YA544b/15, YA545b/14
ṣarf <Ar. harcama
ṣ.-ı kerem YA542b/03
ṣ.+ ı YA545b/10
ṣarfe <Ar. imha etmek
ṣ. 223a/23
sarı yön, taraf, cihet
s. 215b/04, 215b/16, 224a/15, 225a/03
s.+ dın 213b/19
s.+ dur 225a/01
s.+ durlar 224a/20, 224a/04
s.+ ġa 203a/07, 205b/27, 206a/16, 207b/02, 208b/09, 208b/18, 208b/23, 211a/25, 212a/01, 219a/23, 219b/20, 222a/18
sat - satmak
s.- ıp 221b/09
S.- ıp 206b/26
satıl - satılmak
s.- ġanlardın 220b/03
saṭvetī <Ar. kuvvetli, ezici
Fārūḳ-ı s. érdi 202b/17
ṣavāb <Ar. doğruluk, dürüstlük
ṣ. 212b/15, 214b/02, 218a/23
ṣ.+ dın 202a/26
ṣ. ḳılġay 214b/02
ṣavb <Ar. taraf, cihet, yön
ṣ.+ ıdın 212b/15

ṣavl <Ar. saldırış, atılış
ṣ.-ı kemāl 206b/05
ṣayḥa<Ar. şiddetli ses
ṣ.+ sını 224b/25
sayıḳ hayal, hezeyan
s.+ dın 223b/04
s̱ebāt <Ar. yerinde durma, kımıldamama, kararından vazgeçmeme
s̱. 209b/02, 214b/04
sebeb<Ar. sebep
s. 204b/19, 210a/03, 210b/03, 210b/12, 212a/26, 212b/06, 212b/08, 213b/24
s.+ i 202a/12, 202b/24, 206a/23, 207b/10, 207b/11, 209a/27, 210b/14, 212a/09, 214a/09,
215b/08, 217b/03, 217b/16, 218b/27, 220b/26, 222b/22, 223b/07, YA543a/06, YA545a/04
s.+ i boldı 218b/08
s.+ i bolġay 212b/09
s.+ idin 217b/10
s.+ ini 213b/20
s.+ ü YA542b/05
seby <Ar. savaşta esir olma
s. 217b/15
secde<Ar. secde, eğilme
s. ḳılmaḳlıġ 218a/24
s.+ lerning̃ 224b/18
sedd <Ar. kapama,tıkama, engel olma
s.+ ining̃ 219a/25
sefāhet <Ar. zevk ve eğlenceye düşkünlük
s.+ din 219b/27
sefer <Ar. sefer, seyahat
s. 206b/18
s.+ de 215a/17, 215b/17
s.+ idin 216a/10
s. ḳılġaylar 210b/08
s.+ ler ḳıldılar 224a/23
s.+ lerde 220b/12
seḥerī<Ar. sabah vakti, şafak vakti
s. érdi 216b/22
sekīne <Ar. gönül rahatlığı
s. 214b/22
sekīnet <Ar. rahatlık
s. 214b/03
sékkiz sekiz sayısı
s. 206b/17, 206b/19, 208a/10, 209b/08, 224b/21
s.+ din 206b/15
séksen seksen sayısı
s. 217a/25
s. 217a/20
selām<Ar. selam
s.+ ı 224a/17
s.+ ıġa YA542b/21
selāmet <Ar. kurtulma, güvende olma
s. 220b/10, YA544b/19
selāmetlıġ <AR.+T. güvenli
s. 224a/17
s̱elāṣ <Ar. Arapça üç sayısı
ḥafṣ-ı efʿāl-i s̱.+ da 212b/24

sellem <Ar. selamet
s.+ de 221a/27
s.+ ida 211b/12
selvā <Ar. bal
s. YA544a/14
s.+ dur 203a/11
semāʿ <Ar. gök, gökyüzü
s.+ ıġa 218a/22
semiʿ <Ar. işiten
s.-ül ḳāsī ḳılġay 224b/01
s.-ül ḳāsī 224b/04
sén sen, II. teklik kişi zamiri
s. 203a/27, 203b/15, 206b/21, 206b/22, 206b/25, 207b/22, 207b/23, 207b/24, 211b/11, 211b/13, 211b/27, 212b/14, 212b/15, 214a/20, 214a/21, 214b/23, 217a/18, 219a/06, 219a/07, 219a/18, 219a/23, 222a/01, 223a/05, 223a/23, 223a/27, 223b/06, 223b/26, 224a/01, 224a/03, 224a/12, 225a/05, 225a/06, YA542b/19, YA542b/29, YA544b/15, YA545a/22
s.+ din 203a/23
s.+ i 203a/04, 203a/19, 210b/25, 211b/16, 214a/11, 214b/21, 219a/21, 223b/26, 224a/12, YA544b/09
s.+ i͡ng 203a/17, 207a/07, 207a/08, 208b/09, 210b/24, 211a/24, 211a/25, 212a/01, 214a/06, 214a/10, 214a/12, 214b/21, 215a/03, 216b/07, 218a/11, 219a/04, 221a/22, 224a/21, 224b/14, YA545b/09, YA545b/11, YA545b/12
şenā <Ar. övgü
ş.+ lar 204b/24
sene <Ar. yıl
s.-ü'l ġubrā YA543a/07
senet <Ar. delil
s. 218b/17
s.+ de 211b/15
seng <Far. taş
menʿ-i s. YA543b/09
serāsīme <Ar. sersem
s. ḳılur YA543a/10
serefrāzlıġ <Far. +T. üstünlük, diğerlerinden üstün olma
s. taptı 207a/04
seriyye <Ar. düşman üzerine gönderilen asker
s. 219a/15
s. yiberdi 219a/14
şevāb <Ar. sevap
ş. 204b/07, 205a/06, 209a/09, 209a/13, 210a/22, YA545a/02
ş.+ da 207b/04
ş.+ dın 213a/27
ş.+ ı 203a/06, 204a/24, 209a/07, 211b/13
ş.+ ıda 215a/08

s.+ ıdın 213a/14

s.+ ıġa 211b/13

s.+ ını 213a/03

s.+ ınıng͡ 203b/14

s. tapḳaylar 210a/19

sévindürmek sevindirmek

s.+ im 214b/23

sévünçluḳ sevinçli, mutlu

s. YA543b/23

seydānām <Ar. ileri gelenler, seçkinler

S. 211b/04

seyr <Ar. gitme, yolculuk

S. 216b/20

s. ḳılmadılar 210b/07

seyyid <Ar. ileri gelen, efendi

s.+ i 213b/15

seyyie <Ar. suç, günah, kötülük

s.+ lerin 207a/13

seyyitluġ <AR.+T. İslam'da peygamber soyundan gelmek

s.+ ı 212a/01

sezāvār <Far. uygun, münasip

s.+ durlar YA544a/12

s.+ i 207b/20

sezāvārraḳ <Far. +T. daha uygun

s. 217b/24

sıçra - sıçramak, birden kalkmak

S.- dı 203a/01

ṣıddīḳ <Ar. güvenilir, doğru

Ṣ. 218a/17

ṣıdḳ <Ar. doğruluk

ṣ.+ ıġa 216b/18, YA543b/06

sıġmaḳlıḳ sığma, bir yere sığma

s. 224a/05

ṣıḥḥat<Ar. sağlık

ṣ.+ in 212a/19

s.+ ḳa 213b/13

sıla - okşamak, iltifat etmek, gönül almak

s.- ġay YA544a/12

ṣıla <Ar. ihsan, bahşiş

ṣ.-i raḥm 209b/23

ṣ.+ sı 209b/24

sına - sınamak, denemek

s.- ġan 219a/13

s.- ġay 212b/23

s.- ġuçınıng͡ 212b/21

s.- r 212b/20, 212b/24, YA544b/16

sınamaḳ sınamak, denemek

s. 219a/12

sındur – helak etmek

s.- mestür 215a/14

s.- se 215a/10

s.- ür 215a/11

sınguçı helak edici, sindiren

s. 211a/07

sınıl -kırılmak, helak edilmek

s.- ġay 210a/17

sınmaḳlıġ helak etme, kırma

s. 210a/18

sır <Far. (sırr) sır, giz

s. 206b/05

Erbāb-ı s. 208b/06

s.+ ı 222a/03

sırrdaş <Far. +T. sırdaş

S. bolup 214a/08

siḥr <Ar. sihir, büyü
s. 205b/13, 222a/17, 224b/14
s. oḳuġanlar 205b/07
silāḥ <Ar. silah
s. 221b/09
sīmā <Far. yüz
s. 212b/18
s.+ sını 218a/27
simāt <Ar. nitelikler
s. 218a/20
sitāre <Ar. örtünülecek şey
s. 202a/05
sitāyiş <Far. övme
s.+ ler 204b/25
sitem <Ar. eziyet
s. 220a/05
s. körgüçi 207b/04
siz siz, II. çokluk kişi zamiri
s. 202a/18, 203b/18, 207b/27, 208a/01, 210a/17, 213a/15, 219b/11, 221b/19, 223a/07, 224a/08, YA545b/01
s.+ in͡g 219a/05, 219a/08
s.+ ler 202b/10, 202b/11, 202b/12, 203b/03, 203b/23, 204a/08, 204b/05, 204b/10, 204b/15, 204b/16, 204b/19, 205a/12, 205a/13, 205a/16, 205a/20, 205b/10, 205b/12, 205b/13, 205b/17, 206a/03, 206a/08, 206a/10, 207a/17, 207a/22, 208a/01, 208b/15, 209a/25, 210a/27, 211b/23, 212a/08, 212a/09, 212b/23, 213a/04, 213a/13, 213a/21, 213a/23, 213a/24, 213b/01, 213b/03, 213b/04, 213b/07, 215a/25, 215b/01, 215b/02, 215b/07, 215b/16, 215b/17, 215b/25, 216a/05, 216b/03, 216b/04, 216b/13, 216b/17, 217a/10, 217a/11, 217a/14, 217a/26, 217b/06, 217b/07, 217b/08, 217b/11, 218a/01, 218a/03, 218a/05, 218b/15, 218b/22, 218b/25, 218b/27, 219b/11, 219b/12, 219b/14, 219b/16, 219b/17, 219b/20, 220a/15, 220a/17, 220b/25, 221a/05, 221a/09, 221a/10, 221a/25, 221b/13, 221b/19, 221b/20, YA542b/24, YA543a/20, YA543a/21, YA543b/02, YA543b/04, YA543b/05, YA543b/09, YA543b/10, YA543b/15, YA543b/16, YA544a/18, YA545a/23
S.+ ler 213a/21, 213a/23
s.+ ler..din 213b/06
s.+ ler..ge 217a/10
s.+ ler..ni 213b/06

s.+ ler..ning͡ 210b/01, 217a/23, 222b/05
s.+ ler.din 204b/10
s.+ ler.ge 204b/04, 205a/17
s.+ ler.ni 204b/21
s.+ lerdin 203b/04, 204b/24, 210a/18, 212a/07, 212a/09, 212a/10, 212b/22, 213a/19, 213a/22,
213a/25, 213b/06, 215a/26, 215b/24, 217a/23, 218b/24, 220a/18, 220b/20, 220b/22, 223b/22
S.+ lerdin 216b/15
s.+ lerge 202b/07, 204a/22, 204b/04, 204b/10, 204b/17, 204b/18, 205b/14, 205b/17, 205b/19,
205b/26, 207a/17, 207b/08, 207b/21, 207b/26, 210a/27, 212b/02, 213a/17, 213b/04, 215a/26,
215a/27, 215b/17, 215b/21, 215b/26, 216a/08, 216a/11, 216b/12, 216b/14, 216b/19, 217a/24,
217a/26, 217b/09, 219b/09, 219b/14, 219b/16, 219b/18, 219b/22, 221a/26, 221b/04, 221b/18,
223b/21, 223b/22, YA543b/03, YA543b/06
s.+ lering͡ 204a/22, 221b/01
s.+ lerni 204a/11, 204b/15, 205a/18, 207b/27, 208a/15, 208b/26, 208b/27, 212b/20, 216a/04,
216a/08, 217a/27, 217b/03, 217b/04, 217b/12, 221a/05, 221a/08
s.+ lerning͡ 202a/07, 202b/12, 204b/06, 204b/17, 205a/15, 208a/24, 208b/26, 211b/22, 212b/16,
212b/23, 213a/12, 213a/14, 213a/17, 213a/18, 213a/19, 213a/22, 213b/01, 215b/02, 215b/06,
215b/24, 216b/16, 217b/11, 218b/19, 218b/20, 218b/26, 218b/27, 219b/16, 219b/19, 220a/11,
220b/16, 220b/24, 221a/16, 221a/17, 221a/20, 221b/02, 221b/16, YA542b/26, YA542b/27, YA543b/08, YA543b/16
S.+ lerning͡ 221b/04
s.+ ni 204a/25

soḳur sağır
s. 205a/26
s.+ ġa 216a/13
s. ḳılıpdur 212a/14

sol - solmak
s.- ġanıdın 202a/13

sol sol taraf
s. 223a/18

s.+ ında 223a/18

son͡g son, sonra

s. 202a/13, 202a/17, 202b/01, 202b/27, 203a/15, 203a/19, 203b/22, 204a/09, 204a/11, 205a/05, 205b/20, 205b/24, 206a/18, 207b/18, 207b/19, 208b/06, 208b/20, 209a/08, 209a/25, 210a/10, 211a/18, 212a/23, 212b/17, 212b/27, 213b/11, 213b/14, 213b/20, 213b/25, 214a/05, 214a/13, 215a/20, 215b/15, 215b/27, 216a/03, 216b/27, 217a/02, 217a/03, 217a/24, 217b/26, 220b/03, 220b/15, 221a/12, 221a/13, 221a/14, 221b/08, 221b/12, 221b/24, 222a/14, 222b/07, 224b/12, 224b/19, 225a/02, YA543a/13, YA543a/24, YA543b/07, YA544a/16, YA544a/17, YA544a/18, YA544b/15, YA545b/06

s.+ dın YA543b/15

s.+ ı 210a/13, 210b/09

s.+ ıda 224b/18, YA545b/07

s.+ ıdın 202a/27, 203a/26, 203b/16, 211b/03, 219a/16, 219b/10

S.+ ıdın 210a/03

s.+ ıga 216a/13

s.+ ızdın YA543b/16

son͡gra sonra

s. 222a/11

S. 223a/13

sor - sormak

s.- ar érdiler 211a/23, 211b/01

s.- dılar 208b/17, 209a/13, 214a/07

s.- updurlar 209a/11

sög - küfür etmek

s.- gey YA543b/09

s.- men͡gizler YA544b/01

s.- ti 202b/17

sögmek küfür etmek

s. 219b/26

sön - sönmek

s.- gen͡gler 224b/23

sönik sönük

s. 222a/22

söz söz, laf

s. 202a/17, 212a/04, 212b/18, 215a/05, 216a/21, 216a/23, 218b/22, 219b/15, 220a/08, 223b/23, 224b/06, YA543a/01, YA544a/19, YA545a/08

s. aytḳay 218b/17, 223a/22

s. aytman͡gızlar 218b/16

s. aytur érdi 219a/03

s. aytur 219a/05

S. aytur 204a/21

s. ayturlar 219a/10

s.+ de 205a/06, 223a/02

s. évirmekde 212b/15

s.+ ge 202a/18, 202a/19, YA542b/28
s.+ ge kéldi 217a/08
s.+ i 202a/24, 217a/09, 220b/21, 223a/19, 223a/22
s.+ ige 205b/06, 209b/01, 224b/13
s.+ in 203b/20, 208a/17, 212a/14, YA543b/11
s.+ ini 211b/01, YA542b/22
s.+ ining͡ 211b/05, 215b/21, 216b/17, 218a/02
s.+ ler 204a/04
s.+ leri 222b/23
s.+ leridin 221a/03
s.+ leringizni 218b/15, 218b/19
s.+ lerning͡ 225a/05
s.+ ni 204a/09, 218b/23, YA543b/07
s.+ ning͡ 203b/25, 214b/18
s.+ üngizni 219b/16

sözle - söylemek
s.- güçi 223a/19
s.- güçi.din 224b/08

su su
s. 205b/23, 211a/21, 222a/27, 222b/04, 223a/13, YA545a/14, YA545a/17, YA545a/18
S. 211a/15
s.+ ları 211a/05
s.+ yı 211a/10, 211a/14, 211a/20, 220b/14, 222a/27, YA542b/13
s.+ yıdın 211a/04

suāl <Ar. soru
s. 224a/02
s. ḳıldılar 213b/08

sūd <Ar. yarar kazanç
s.-i meṣel-i devlet 215a/27

ṣulḥ <Ar. barış
ṣ. 213b/25, 214a/08
ṣ.+ dın 214a/01, 220a/03
ṣ.+ dur 214a/07
ṣ.+ ġa 217b/21
ṣ.+ ıda 214a/21

ṣulḥnāme <AR.+FAR. barış metni, antlaşma
ṣ.+ ning͡ 217b/21

sulṭānlıḳ <AR.+T. hükümdarlık
s.+ ḳa 224a/12

ṣunʿı <Ar. yapma, yapış
ṣ.+ nıng͡ 202b/16

ṣūr <Ar. sur, kale duvarı
ṣ.+ da 223b/01

sūre <Ar. sure
s. 202b/26, 214a/04
S.-i Aʿrāfda 208a/01
S.-i Enʿāmda 209b/08
S.-i Fetḥni 214a/05
s.-i maṣdar-ı dehda YA542a/28
S.-i Münāfıḳūnda 202b/25
s.-i uruş 211b/25, 211b/26
s.+ de 209b/17, 211b/26, 222a/03, 224a/25, YA542a/30
s.+ side 222b/15

ṣūret <Ar. I. yüz görünüş
ṣ.+ leri 202a/08
II. şekil tarz tavır uslup

ṣ.+ i 202a/25
III. durum hal
ṣ.+ de 220b/10
ḥāl-i ṣ.+ i 220b/14
sücūd<Ar. secde etmek
s. ḳılġuçılar 218a/15
süflī <Ar. aşağıda bulunan, alçak, bayağı
s. 215b/11, 221b/15
sükūn<Ar. durma, durgunluk
s.+ nı 214a/22
sülūk <Ar. bir yola girme
s.+ ıdın 213a/08
s.+ üng̃de 203a/19
süm'a <Ar. göstermecilik, görülsün işitilsin diye bir şeyler yapma
s. 213a/06
s̱ümme <Ar. sonra
s̱. 202b/25
süngek kemik
s.+ din 222a/11
sünnet <Ar. Peygamberin yaptığı işler
s.+ i 217a/17
s.+ ige 217a/18
s. ḳoymaḳlıġı 217a/17
sür - : sürmek göndermek götürmek uzaklaştırmak
s.- di 214b/15
s.- gey 223b/03
s.- üpdür 212a/13
s.- güçi 223b/03
s̱üreyyā <Ar. bir yıldız kümesi, ülker yıldızı
s̱.+ ġaça 213b/10
süstluḳ <Far. +T. gevşeklil, tembellik
s. ḳılmang̃ızlar 213a/10
süt süt
s. 206b/17, 211a/16
s.+ din 206b/12, 211a/06
s.+ i 211a/14
Şā'ban <Ar. şaban ayı
Ş.+ nıng̃ YA542b/08
şādlıġ<Far. +T. memnunluk
ş. 222a/24
şādmān <Far. sevinçli
ş. bolġay 218a/07
ş. bolup 205b/20
şaġışlıḳ düşünceli, kaygılı
ş. 224a/26
şāḫ <Far. dal
ş. 218b/04
ş.+ nı 216b/02, 218b/05
şahādet <Ar. şahitlik
ş. 217b/23, 221a/21
şāḫegī <Far. filiz, dal
ş.+ ni 218b/04
şāḫī <Far. dal, bir dal
ş. 216a/27
şāhid <Ar. şahit
ş. 206a/07
şāmil <Ar. içine alan, kapsayan
ş. 205a/03
ş.+ dür 213a/10
şān <Ar. şan, şöhret

ş.+ ıda 207a/23, 222a/17
ş.+ ıdadur 213a/10
ş.+ ıdın 222b/01
ş.+ ındadur 223b/12
şarḳraġ <AR.+T. daha doğu
ş.+ ıdur YA544b/11
şarṭ <Ar. şart, koşul
ş. 216b/03
ş.+ lar 214a/01
ş.+ larnı 215a/02
Şāṣir <Ar. cin adı
Ş. 208b/11
şāyed <Far. eğer, olur ki
ş. 212a/07
Ş. 208a/26, 220a/15, 220a/18, 220a/22, YA545b/12
şāyeste <Far. uygun, yakışır
ş. 203a/06, 203b/07, 209b/24
şebḫūn <Far. gece baskını
ş. kéltürüp érdiler 217a/20
şecere <Ar. ağaç adı
ş. 216a/27, 216b/07
Ş. 216a/26
taḥt-üş ş.+ de 216b/05
şefāʿat <Ar. birinin affedilmesi için edilen aracılık.
ş. 205b/01, 214a/18, 216a/20, YA545a/10
ş.+ i 214a/15
şefiḳ <Ar. şefkatli, merhametli
ş.+ dürler 218a/14
şehīd <Ar. şehit
ş. 224b/03, 224b/07
ş. boldı YA544a/02
ş. bolġay 219a/07
ş.+ ġa 223b/10
şehr <Ar. şehir, kent
ş.+ ide 202b/17
ş.+ ini 214a/10
ş.+ ler 214a/18
ş.+ lerde 224a/22
ş.+ leride 216b/13
ş.+ lerning 217a/10
şeḳāvet <Ar. uğursuzlık
ş.+ in 211b/11
şekk <Ar. şüphe
ş. 204a/12, 204b/08, 211b/03, 212a/01, 222b/22
ş.+ dedürler YA542b/28
ş. kéltürgüçi 223b/14
ş. kéltürür érdingizler YA545a/23
ş. ḳılmadılar 221b/08
şekksiz <AR.+T. şüphesiz
ş. 209b/13
şekl <Far. şekil
ş.+ i YA543a/06
ş.+ lerining 202a/08
şekllig <AR.+T. şekilli
ş.+ ġa YA543a/05
şemme <Ar. koklamak
ş. 222b/07
Ş. 222b/15
şenbe <Far. gün
ş. 224b/11
ş.+ geçe 224b/10
şerʿ <Ar. kural
ş. 207b/13, 214a/25, 220a/05

Ş. 224a/09
ḳıyām-ı ş. 210b/05
ş. ḳoymaḳda 209b/07
şerāiʿ <Ar. kurala göre
ş. 209b/07
şeref <Ar. şeref, onur
ş.+ i 207a/06
ş.+ iġa 207a/01, 207a/02
ş.+ ige 206b/23
şerer <Ar. kıvılcım
ş.+ i 213a/02
şerḥ <Ar. açıklama
ş.+ idür 218a/20
şeriʿat <Ar. hükümler, din kuralları
ş. 203a/27, 206b/02
ş.+ ḳa 203a/20
ş.+ lar 209b/02
şerif <Ar. şerefli, onurlu
nüzūl-ı ş.+ in YA542b/06
şerīk <Ar. ortak
ş. 215b/26, 224b/15
ş. étti 223b/15
ş. ḳılur 205a/16
şerr <Ar. kötülük, fenalık
ş. 207b/02
ş.+ din 203b/13
ş.+ ni YA542b/30
ş.+ ning͡ 213a/02
şevāhid <Ar. tanıklar, şahitler
ş.+ i 223a/12
şevket <Ar. ululuk, yücelik
ş. 208a/16
ş.+ de YA544a/22
şeyṭān <Ar. şeytan
ş. YA542b/16
ş. 211a/01, 215b/05
ş.+ ġa 210a/03
ş.+ larıdur 209b/21
şeyṭānī <AR.+FAR. öyle bir şeytan
ş. 222b/22
şiʿār <Ar. üstünlük veren işaret, adet
ş.+ ı 219b/07
şiddet<Ar. şiddet
ş. YA543a/03, YA544a/22
ş.+ i 218a/18
şiʿir <Ar. şiir
ş. 221b/24, 222a/17, 224b/14
şikāf <Ar. yırtmak
ş. 222a/21
şiḳāf <Ar. muhalefet yapmak, ikilik çıkarmak, düşmanlık yapmak
ş.+ ı 220a/12
şirk <Ar. Allah'a ortak koşma
ş. 203b/10, 211a/02, 214b/12, 218a/18, YA543a/25
ş.+ din 205b/15, 224a/09
ş.+ ke 205a/18
gürūh-ı ş. kéltürgüçiler 204b/06
şirket<Ar. ortaklık
ş.+ i 205a/15
şirret <Ar. kötülükler
ş.+ i 211a/20
ş.+ ḳa YA544b/20
şöhret <Ar. şan, nam, ün
ş.+ imiz 206a/17
şuʿbe<Ar. bölüm, sınıf

ş.+ ler 221a/08

şuʿūb <Ar. bölüm, kısım

ş. 221a/07, 221a/11

ş. 221a/15

ş.-ı ʿAcemdindür 221a/15

ş.+ ḳa 221a/09

şükr <A.

ş. aytḳay 206b/20

ş. étgey 202b/11

ş.+ in 207a/09

şükūr <A.

ş. 223a/07

şüphe <Ar. şüphe

ş.+ dedürler 222b/22

şüphesiz <AR.+T. şüphesiz

ş. 222b/21

tā <Far. kadar, dek, değin

t. 202b/08, 202b/09, 202b/10, 202b/11, 202b/19, 202b/22, 203a/01, 203a/14, 203b/19, 203b/20, 203b/21, 203b/26, 204a/12, 204b/04, 204b/24, 205a/23, 206a/25, 206b/14, 206b/15, 206b/20, 206b/26, 207b/03, 207b/06, 207b/22, 208a/03, 208a/16, 208a/17, 208b/15, 208b/26, 209a/24, 210a/02, 210a/08, 210a/09, 210a/11, 210a/17, 210a/18, 210a/19, 210a/24, 210a/27, 210b/01, 210b/26, 211a/25, 211b/15, 211b/16, 212a/14, 212a/15, 212a/16, 212a/25, 212b/21, 212b/23, 212b/24, 214a/02, 214a/03, 214a/04, 214a/11, 214a/23, 214b/07, 214b/10, 214b/19, 215b/06, 215b/17, 215b/20, 215b/26, 216a/13, 216a/22, 216b/16, 216b/17, 217a/21, 217a/23, 217b/12, 217b/21, 218a/06, 218a/09, 218a/25, 218b/26, 219a/12, 219a/18, 219a/23, 219a/27, 219b/06, 219b/10, 219b/13, 220a/04, 221a/09, 222b/19, 223a/13, 223a/14, 223b/06, 224a/02, 224a/05, 224a/07, 224a/13, 224b/02, 224b/08, YA542b/14, YA543a/03, YA543b/18, YA543b/19, YA545a/18, YA545a/24, YA545a/27, YA545b/14

T. 214b/03

taʿabsız <AR.+T. zahmetsiz, sıkıntısız

t. 209a/22

taʿahhüd <Ar. söz verme

t.+ iġa 206b/02

taʿaḳḳul <Ar. akıl erdirme

t. ḳılġaylar 202a/15

t. ḳılmaġay 203b/20

taʿalluḳ <Ar. ilişkisi olma

t. tutar 203b/26

ta‘alluḳāt <Ar. hısımlar, akrabalar

t.+ dın 206b/03

ta‘allül <Ar. bahane göstermek, yalandan bahanelerle bir işten kaçmak

t. körsetip 215a/18

ta‘am<Ar. yiyecek

t.+ ı 211a/06

ta‘arruż <Ar. saldırma

t. yétgürmegeyler 213b/27

ta‘aṣṣub <Ar. taraftarlık etme

T. 217b/17

t.+ dın 208a/21

tā‘āt <Ar. ibadet

t. 218a/21

ta‘azzum <Ar. büyüklük taslama, kibirlenme

t. 212a/10

ta‘azzür <Ar. özür dileme

t. 214b/26

tab‘ <Ar. mühür, damga basma

t.+ ıdur 212a/18

ta‘bīr<Ar. ifade, anlatma

t. 205b/24

t.-i māżī 214a/10

t.+ i 213b/15, 217b/26

t. ḳılurlar 202b/20

ta‘c <Ar. tac

t.+ ınıng͡ 218b/08

tafṣīl <Ar. uzun uzun anlatma

t.+ i YA542b/18

taġ dağ

t.+ dın 202b/13

t.+ ıdın 217a/20

t.+ ınıng͡ 222a/02

t.+ lar 202a/06, 222a/23

t.+ larıdın YA544b/17

taġayyürsiz <AR.+T. değişmeden, aynı kalarak

t. 211a/05

taġı dahi, da/de

t. YA544b/16

taġyīr<Ar. başklaştırma, değiştirme

t. YA545b/01

t.-i ḥālidin 202a/07

t. bérgeyler 215b/21

t. bérilmegüsidür 223b/23

t.+ din 222a/13

t.+ i 217a/19

taḥakküm <Ar. hakim olma

t. yétmegey YA544a/21

taḫalḫul <Ar. hareket etmek, kımıldamak

t. 202b/08

taḥammüllıġ <AR.+T. katlanma gücü olan, tahammülü olan

t.+ ıda 210b/20

taḫāret <Ar. temizlik, temiz olma

t. 202b/10

taḥarrī <Ar. arama, araştırma

t. bolġay 220b/09

taḥḳīḳ <Ar. doğru olup olmadığını araştırma veyaortaya çıkarma

t. 203a/08, 203a/15, 203a/24, 222b/24, 223a/11, 224b/09

T. 216b/06, 222a/10, 223b/05, 223b/21, 224a/25, 224b/26

t.+ i 221b/08

t.+ iġa 219b/24

t.+ inin͡g 214a/10

t. ḳılurlar 219b/21

taḫṣīṣ <Ar. mahsus kılma

t. 220a/12

t.+ ġa 209b/06

taḫt <Ar. taht

t.-üş şecerede 216b/05

taḳabbuḥ <Ar. çirkinlik

t.+ ı 222a/07

taḳarrüb <Ar. yaklaşma

t. 208b/01, 208b/02

taḳdīm <Ar. ileri sürme, öne alma

t.+ de 218b/18

t.+ ġa 209b/03

taḳdīr <Ar. beğenme, değer verme

t. 202b/25, 208b/13, 216a/07, YA544a/05

t.+ ida 202a/05

taḳı dahi, da/de

t. 203b/12, 206b/24, 206b/27, 222b/01, 223a/12, 224a/02

T. 214b/10, 218b/03

taḳlīd <Ar. benzetmeye, çalışma

t. 204a/04, 208a/21

taḳsīm <Ar. bölme, paylaştırma, ayırma

t.+ idür YA542b/09

taḳṣīr <Ar. eksiltme

t. 214a/03, 217b/27

taḳvā <Ar. Allah'tan korkup yasak ettiği şeylerden kaçınma

t. 217b/23, 219a/11, 221a/17, 221a/18

taḳviyyet <Ar. takviye, kuvvetlendirme, sağlamlaştırma

t. béri͡ngler 214b/24

taʿlīm <Ar. öğrenme, öğretme

t.+ ini bérür 218b/21

tamām <Ar. tamam, tam, eksiksiz

t. 219b/05

t.+ dur 224b/06

ḳırā'at-ü't t.+ ġa 208b/16

t.+ ı 221b/04, YA543b/20, YA545a/18

t. ḳıldı 214a/17

t. ḳılġay 207b/03

tamuġ cehennem

t. 204b/22, 207b/05, 209b/16, 211a/18, 212a/03, 214b/16, 224a/01, YA542b/15, YA545b/08

t. 211a/20

t.+ da 202a/23, 207b/06

t.+ dur 202a/27

t.+ ġa 223b/25

t.+ ḳa 202b/01, 216b/04, 223b/16

t.+ nı 214b/16

t.+ nın͡g 209a/26, YA545a/16

tamuḳ → tamuġ

t. 210b/22

t.+ ḳa 204a/16

tamur damar

t.+ ıdur 222b/27

t.+ ındın 222b/26

taʿn <Ar. sövme, yerme, ayıplama

t. 202b/27
t. urar 205b/12
tan - inkar etmek
t.- ġay 223b/17
tanı - tanımak
t.- dı 212b/18
t.- ġay 221a/09
t.- mas 217b/07
tanışmaḳ tanışmak
t. 221a/07
tanla - seçmek, ayırt etmek
t.- duḳ YA544a/11
tanmaḳlıḳ inkar etme
t. 223b/05
tanu - → tanı-
t.- r 212b/14, 212b/15
tanuḳ tanık
t. 205b/13, 206a/05, 214b/21, 218a/11
t.-ı ʿāşıḳḳa 218a/27
t.+ ı 206a/04, 223b/04, 224b/06
t.+ nun͡g 223b/05
tanuḳluḳ tanıklık
t. bérdi 206a/09
t. bérgey 205b/14, 223b/04
t. béripdür 206a/03
t.+ ı 224b/03
tan͡g tan vakti, akşam vakti
t. 217a/20, 222a/08, 224b/16
t.+ da 212b/19
tan͡gla şaşırmak
t. 213b/02
tan͡glamaḳlıġ şaşkınlık
t. 222a/07
tap - I. uymak tapmak ibadet etmek
t.- ar 223a/03
t.- ḳaylar 208a/17
t.- mas 217a/18
t.- sa YA544b/21
II. bilmek
t.- ıpdurlar 209b/06
t.- ḳay 207a/11
t.- mas édiler 217a/15
t.- tılar 217a/07
III. bulmak
t.- ar 215a/01
t.- arlar 210b/18
t.- maydur 221a/03
t.- tın͡gızlar 207b/08
IV. yardımcı fiil
leẕẕet t.- arlar 209a/12
renc t.- ıp 222b/19
teşrīf t.- ıp 224a/17
yol t.- ıpdurlar 211b/04
yol t.- ḳanlar 219b/21
gūş-ı māl t.- ḳaylar 210a/19
ṣevāb t.- ḳaylar 210a/19
yol t.- madılar 206a/20
vuḳūʿ t.- mas 203b/14
yol t.- mas 209a/20, 223b/23
keyfiyyetini t.- sa 223a/06
serefrāzlıġ t.- tı 207a/04
tapın - ibadet etmek
t.- ġay 205a/21
t.- ġuçı érdi YA544b/07
t.- ġuçılar 205a/24
t.- madılar 205b/03

t.- maduḳ 205b/04

t.- maġanlarga 215b/10

t.- magay 215b/09

t.- man͡gızlar 207b/20

t.- mas YA542a/29

t.- ur 203b/17, 205a/13

tapınmaḳ ibadet etmek

t. 207b/20, YA542b/25

t.+ da 205a/16

t.+ ı 205b/02

t.+ ıdın 207b/23

t.+ ıġa 205b/02

tapınmaḳlıġ ibadet etme, tapma

t.+ nın͡g YA544b/15

tapşur - teslim etmek

t.- dı YA544b/21

t.- ġay YA544b/22

t.- urlar 204a/26

tarıḳ darı

t. 222b/02

taʿrīf <Ar. eytraflıca anlatma, tarif etme

t. étken 210a/24

t.+ in ḳıldılar YA544b/06

taʿrīż <Ar. dokundurma, taşlama

t. 212b/16

tarlıġ dar olan, az olan, dar

t. 216a/14

tart - I. çekmek uzatmak

t.- ar YA543a/10

t.- ın͡gızlar YA545a/16

II. çekmek katlanmak

t.- ar 204b/15

t.- ġıl YA545a/19

III. yardımcı fiil

cellādunı t.- a tuttuḳ 221a/23

élig t.- ġay 205a/26

ʿazāb t.- ġıl YA545a/22

boyun t.- ġuçıdur 202a/21

élig t.- ın͡gızlar 204b/16

baş t.- ıp 206a/10

ḳılıç t.- ıp 203a/01

eṣḳām t.- ḳay 202b/18

baş t.- ḳuçı YA544a/10

intiḳām t.- ḳuçı YA543a/28

miḥnet t.- ḳuçılardın 211a/18

baş t.- ḳuçılarıġa 207b/15

baş t.- maġay YA543b/04

baş t.- maḳḳa YA544b/16

urmaḳḳa t.- tı 219b/27

tartmaḳlıġ : yardımcı fiil

baş t.+ da 208a/10

taṣarruf <Ar. irade ile kullanma

t.+ dın 208a/16

t.+ ı 205a/16

taṣavvur <Ar. zihinde şekillendirme

t. ḳıldılar 212b/11

taṣdīḳ<Ar. onaylama

t. 208b/20, 221a/26, 223a/10

t.+ i 221a/26

t.+ ini ḳılmaġay 215b/09

t. ḳılġuçı 206a/24

t. ḳılın͡gızlar 208b/25

t. ḳılın͡glar 214b/23

taṣfiye <Ar. saf kılma, saflaştırma, temizleme

t. 206b/03

taṣḥīḥ<Ar. düzeltme

t. ḳılıpdur 208b/10

taṣrīḥ <Ar. belirtme, açıkça söyleme
t. ḳılmadı 215a/06

taş dış
t.+ ı YA545a/18
t.+ ıdın 219a/21

taşġarı dışarı
T. taşlamaġay 223a/19

taşḳarı → taşġarı
t. 207b/13, 211a/25
t. iltür érdin͡gizler 207b/12

taşla - I. taşlamak
t.- dı 208a/11
t.- n͡gızlar 223b/15
t.- n͡gızlar 223b/10

taşla - II. yardımcı fiil
taşġarı t.- maġay 223a/19

tat - tatmak
t.- ġıl YA545a/19
t.- ın͡gızlar 209a/27
T.- maslar YA545b/05

tatmaḳ tatmak
t. 203a/08

tatturul - tattırılmak
t.- urlar 211a/20

tavāf <Ar. tavaf, İslam dininde hac ve umrede yapılan ihram giyip Kabe'nin etrafında dönerek yapılan ritüel
t.+ ıdın 217b/01

tavaffiye <Ar. bir borcun tam olarak ödenmesi
t.+ siġa 221b/06

tāvān <Ar. tavan
t.+ ı 217b/10

tavar davar, binilen veya yenilen hayvanlar
t.+ lar 210b/18, 210b/22
t.+ larıdın 208a/09

tāvīl <Ar. yorumlama
t.+ ide 218b/17

tavr <Ar. tavır, eda
t. 222a/19

tavżīḥ <Ar. açıklama
t.+ i 219b/19

tāyyib <Ar. tövbekâr
t. bolġaylar 220b/27

tāze <Far. yeni, taze
t. YA545b/15

taʿẓīm <Ar. büyükleme, ululama, büyük sayma.
t. 219b/02
t.+ i 214b/27, 215a/01, 217a/26, 219b/15
t.+ ide 215a/01
t.+ idür 214b/27
t.+ in ḳılmaḳ YA544b/13
t.+ ini 214b/27
t.+ ini ḳılurlar 219a/26
t.+ inin͡g 215a/02
t.+ in͡g 215a/02

té - söylemek, demek
t.- mes 202b/09

tebāh <Ar. bozuk, çürük
t. ḳılġuçılar 204a/16

tebdīl <Ar. değiştirme, başka bir hale getirme
t. YA545b/01

t. ḳılıp 223b/23

teblīġ <Ar. ilahi emirleri insanlara aktarma

t.+ ıġa 205b/14

tébren - sarsılmak, hareket etmek

t.- güçilerdin 202a/08

tecāvüz <Ar. sınırı aşma, ötesine geçme, sataşma, sarkıntılık

t. körsetmen͡gizler 220a/07

tecebbür <Ar. kibirlenme, büyüklenme

t. 212a/09

tecellī <Ar. görünme, belirme

t.+ ġa 206b/03

tecessüs <Ar. bir şeyi araştırıp iç yüzünü görmeye çalışma, gözetleme

t. körsetgey 219b/06

te‘cīl <Ar. sonraya bırakma, geciktirme

t. 216b/14

t. buyurmadı 212a/25

te'dīb <Ar. edeplendirme, terbiye etme

t.+ ge 206b/03

te'ellüm <Ar. elemlenme, kederlenme

t.+ inin͡g 219b/10

te'emmül <Ar. iyice, etraflıca düşünme

t. ḳılmaslar 202b/21

t. ḳılsa 222b/06

tefaḥḥuṣ <Ar. inceden inceye araştırma

t. ḳılın͡gızlar 219b/10

tefāḫur <Ar. iftihar etmek

t. 221a/08

tefāṣīl <Ar. tafsiller, ayrıntılar

t.+ ini 222a/12

tefāvüt <Ar. iki şey arasındaki fark

t. bolġay 203b/12

t.+ i 202a/14

tefażżül <Ar. fazilet, üstünlük

t. bérdük 203a/12

tefekkür <Ar. düşünme, zihin yorma

t. étmediler 208a/18

t. ḳılġaylar 202b/15

t. ḳılmaslar 212a/15

t. körsetmes érdin͡gizler 204b/20

tefsīr <Ar. tefsir

T.-i Serabādīde YA545a/28

t. béripdür YA542a/30

t.+ i 202a/05

t.+ ida YA542a/27

t.+ ide 202b/26, 209a/10, YA543a/26

t. ḳılıpdurlar 214a/10

t.+ lerde 208b/15

tég - gibi

t.- di 217a/04

tégre çevre, kenar

t.+ leride 209a/15

t.+ leriṉgizde érdi 208a/24

t.+ siġa 208a/22

teḥabbüs <Ar. kendini bir yere kapama
t.+ ġa tüştiler 220b/15
t. ḳıldı‿ngızlar 220b/19
t. ḳılma‿ngızlar 220b/19

teḫallüf <Ar. uygunsuzluk
t.+ de 215a/27
t.+ din 215b/02
t. ḳıldılar 215a/18
t. ḳılduḳ 215a/23
t. ḳılsa 216a/14
t. ḳılur 216a/12

tehāvün <Ar. ehemmiyet vermeme, önemsememe
t. ḳılurlar 211b/04

tehdīd <Ar. birinin gözünü korkutma, göz dağı, korkutulma
t. 207b/23

teheccüd <Ar. gece namazı
t. oḳup 208b/07

tehekküm <Ar. alay, eğlenme
t. 202a/23

te'ḫīr <Ar. geciktirme, sonraya bırakma
t.+ i 218a/07
t.+ ide 218a/05
t. ḳıldı 218a/01

tehiyye <Ar. selam verme
t.+ n‿giz 215b/24

tehniyet <Ar. tebrik etme, kutlama, karşılama
t. étti 214a/05

tekbīr<Ar. tekbir
t.+ i 218a/21

tekebbür <Ar. kibir gösterme, büyüklük taslama
t. 212a/10, 217b/17
t. ḳıldı‿ngızlar 204b/05
t. ḳılur érdi‿ngizler 207b/10

teklīf <Ar. zor bir iş isteme, vazife verme
t. 209a/16
t.+ ler 212b/21

tekrār<Ar. tekrar, bir şeyi birden fazla yapma
t. étip érdük 208a/25
t.+ ı 214b/18

tekrīh<Ar. nefret ettirme, çirkin gösterme
t.+ idür 219b/22

tekẕīb <Ar. yalanlama
t. 210b/10
t.+ i 222b/17
t.+ i bolġay 222b/17
t.+ idin 222b/10
t. ḳıldılar 222b/18
t. ḳıldılar 222b/10, 222b/16
t. ḳılıpdurlar 222a/14

temhīd <Ar. yayma
t.+ ide 209b/03

temṯīl <Ar. benzetme
t.+ i 220b/22
t.+ ni 218b/09

ten ten, vücut, beden, kişi
t. 209b/08
t. érdiler 208b/12
t.+ ge 223a/06

t.+ lerini 208a/11

tenāsuḫ <Ar. nasihat verme

t. 203b/25

tenaʿum <Ar. nimet içinde rahat etme

t. YA543b/22

tenebbüh <Ar. uyanma, gafletten kurtulma, kendine gelme

t.+ dür 207b/13

teneffür <Ar. nefret etme, iğrenme, tiksinme

t. körsetür 220b/24

tenʿīm <Ar. nimetlendirme

t. 217a/20

teng͡ denk, eşit

t. 211b/13

t. bolġay YA542b/05

t. tutarlar 203b/10

Téng͡ri Tanrı

T. 202a/15, 202b/10, 205b/20, 206a/01, 206a/03, 206a/05, 206a/08, 206a/09, 208a/20, 210a/20, 215b/25, 219a/24, 221a/16, 221b/14, 221b/18, 221b/25, 222a/03, 222b/27, 223a/07, 223a/08, 223a/26, 223b/14, 223b/25, 224a/01, 224a/13, 224a/17, 224a/24, 224b/06

T.+ din 203b/01, 224a/03, 224a/13

T.+ ge 202b/11, 223a/09, 223b/15

T.+ gedür 224a/03

T.+ ni 223b/15

T.+ ning͡ 207a/21, 208a/18, 223a/11

tér - dermek, derlemek, düzenlemek

t.- diler 218a/04

t.- güçiler 218a/04

terāk <Ar. çatlak, yarık

t.+ idür 222b/03

terbiyet <Ar. terbiye

t. étküçisi 204b/26

tereddüt <Ar. kararsızlık, duraksama

t.+ din 214a/21

terk <Ar. terk, bırakma

t.+ i 219a/01

t.+ in ḳılıp 220a/05

tervīḥ<Ar. korkutma

t.+ i 210a/25

tesbīḥ<Ar. Allah'ı yücelterek anma

t.+ i 209a/12

tesellī<Ar. avunma, avuntu

t.+ si 222b/09

tesḫīr<Ar. gösterme

t.+ i 202b/08

t.+ ide 202b/14

tesmiye <Ar. adlandırma, isim verme

t.+si YA543a/07

teşbīb<Ar. övgülerden oluşan bölüm

t. 221b/23

teşʿib<Ar. şubelere ayırma

t.+ i 221a/07

teşrīf <Ar. şeref verme, şereflendirme

t. tapıp 224a/17

téşük deşik, yırtık, delik

t.+ ler 222a/20

tevaḳḳuʿ <Ar. bekleme, umma, isteme

t. 212a/07

tevaḳḳur <Ar. ağır başlı olma

t. 214b/26

tevbe <Ar. tövbe

t.+ din 210b/10

t. ḳılġay 205b/15, 219a/25

t. ḳılġuçılarnı 215b/14

t. ḳılmaġı 211b/09

t. ḳılmasa 220b/03

t.+ ning 220b/27

téve deve

t. 213b/17, YA544b/14

t.+ lerni 214a/02

teveccüh <Ar. güler yüz gösterme,yakınlık duyma, hoşlanma

t. 205a/26, 208b/05

t.+ din YA542b/02

t.+ ining 213b/17

t. körsetti 215b/19

tevekkül <Ar. İşi Allah'a bırakma

t. 216b/19

tevfīḳ<Ar. Allah'ın yardımına ulaşma

t. bağışla 206b/20

t. bérdi 206b/26

t.+ idür 217b/13

tevḥīd <Ar. Allah'ın birliğine inanma

t. 203b/10, 205a/04, 206b/01

t.-i maḥżġa 206b/03

t.+ ini 219b/18

t.+ ḳa 210b/05, 224a/09

t.+ ning 203a/21

tevriye <Ar. meramını gizleme

t. 212b/16

kelimāt- mübeyyin-i t. 203a/18

tezelzül <Ar. sarsılma, sallanma, ırgalama

t.+ ingiz 213a/12

tezeyyün <Ar. süslenme, bezenme

t.+ i 219b/22

tıy - engellemek, mani olmak

t.- arlar YA542b/16

t.- dılar 209b/21

tıyıl - engellenmek

t.- ġaylar 221a/01

til dil

t. 206a/24, 221b/02, 221b/08, 223a/24, YA543b/12

t.+ i 215a/24

T.+ i 223a/22

t.+ leri 215a/23, 223b/22

t.+ ning 221a/25

tile - dilemek

t. 211b/14, 211b/17, 211b/20, 214a/11

t.- di 202b/17, 216a/25, 219a/04

t.- diler 208a/01, 217a/07, 220b/12

t.- gen bolsa 205b/11

t.- gey YA544a/20

t.- geyler 204b/23, 224a/18
t.- gil 215a/22
t.- güçidürler 216a/08
t.- güçisi 203b/02
t.- güngizdür 216a/01
t.- güsidürler 216a/05
t.- küçileri YA542b/25
t.- mediler 212b/08
t.- megüçiler érdiler 210b/04
t.- mes 213a/17, 213a/18
t.- pdür 218a/02, 219b/23
t.- r 202b/10, 202b/27, 223a/03
t.- rler 215b/21, 218a/23, 224a/20
t.- rler 218a/21, 218a/22
t.- se 203a/23, 206b/13, 210a/16, 211b/21, 213a/19, 215a/26, 215a/27, 215b/12, 217b/13, 223a/03
t.- sek 212b/13
t.- seler 211a/10, 223b/16
t.- seler YA545b/04
t.- seng 217a/09

tilek dilek
t.+ i ḳılġan 211b/20
t.+ in ḳıl 211b/16
t.+ in ḳılma 209b/12

tilemek dilemek
t. 213a/22
t.+ de 207b/25, 213a/20, YA543b/04
t.+ ige 203a/01, 203a/02
t.+ ining YA544b/06
t. ḳılmangızlar 213a/11

tirgüz - diriltmek
t.- di 202a/13
t.- dük 222b/04
t.- gey 209a/19
t.- ür 204a/11, 224b/27, 225a/01, YA542b/26

tirgüzmek diriltmek
t. 225a/03
t.+ de YA544a/18
t.+ ke 209a/21
ḫalḳ t.+ ide 204a/08

tirgüzmeklig diriltme işi
t. 204a/09

tiriglik dirilik
t.+ ke 222a/09

tirik diri
t. 207a/18

tiriklik dirilik
t. 210b/19
t.+ ge YA545b/06
t.+ i 203b/08, YA543a/03

tiril - dirilmek
t.- gen.ler YA544a/17
t.- güsidür 203b/09
t.- ür 203b/24

tirilmek dirilmek
t. 222b/06

tiş diş
t.+ lerinde 223a/21
t.+ leringizning 220b/17

tiz diz
t.+ din 204a/18
t.+ idin 204a/17

tofraḳtoprak
t. boluptur 222a/12
t. bolur 222a/08
t.+ da 222b/07
t. éterler 209a/08
toġ - doğ
t.- arlar 203b/25
t.- dı 213b/11
t.- ar 219b/25
toġrı doğru
t. 211b/05, 214a/19, 219b/20
toġur - doğurmak
t.- uptur 206b/11
toḫta - I. durmak
t. 221b/26
t.- maydurlar 209b/15
II. yardımcı fiil
ḳayta t.- ġaylar 210a/19
toḫtat - durdurmak
t.- ġuçı 223b/11
toḳ - iftira atmak
t.- urlar 208b/05
toḳḳuz dokuz sayısı
t. 206b/26, 208b/11, 212b/19, 219a/01
toḳḳuzunçı dokuzuncu
t. 219a/27
toḳtad - durdurmak
t.- ur 217b/04
toḳu -dokumak
t.- ġan bolsam 205b/08
tol - dolmak
t.- dum 224a/04
t.- dung 223b/26
t.- ḳay 224a/02
t.- may 224a/01
t.- up 223b/26
toldur - doldurmak
t.- ġay 223b/26
tolġa - : dolamak
t.- ġuçı 223b/11
t.- ġuçı 224a/16
ton don kıyafet
t. YA544b/13
toz toz
t.+ durur 202a/08
toz - tozumak, toz olmak
t.- ġan 224b/24
tök - I. dökmek
t.- di 208a/10
II. yardımcı fiil
ḳan t.- mekdin 212a/12
tört dört sayısı
t. 207a/04, 211a/12, 216b/21, 220b/07
T. 211a/13
törtünçi dördüncü
t. 220b/10
töşe - döşemek
t.- p 222a/22
tuman duman
t. YA543a/10
tur - I. durmak beklemek hareket etmemek
t.- ar 211b/23
t.- dılar 214a/04
t.- ġay 202b/08
t.- up 213b/22

t.- up édim 216b/01

II. yaşamak ikamet etmek

t.- ar 204b/17, 207b/06, 211b/22

t.- ġan 208a/12, 208a/13

III. durmak yoldan çıkmamak

t.- dılar 206a/27

turmaḳ durmak

t. 202a/21

tut - I. tutmak yakalamak ele geçirmek

t.- ar YA543a/09

t.- ḳay 202b/17

t.- ḳuçı 223a/17

t.- tılar 213b/23

t.- un͡guzlar 210a/09, YA545a/15

tut - : kabul etmek

t.- ġaylar YA543a/23

t.- tı 203b/15

tut - : sahip çıkmak kabul etmek kabullenmek

t.- ar 203b/17

t.- ḳay YA543a/25

t.- tılar 202b/03

t.- un͡guzlar 204b/19

t.- up érdiler 208a/27

t.- ḳay YA543a/27

II. tutmak kavramak

t.- arlar édi 215a/09

t.- ḳaylar 223a/17

III. sahip olmak, almak, edinmek

t.- tılar 217a/21

IV. durmak beklemek hareket etmemek

t.- ar 218b/05

V. yardımcı fiil

ḳulaḳ t. 224b/20

dost t.- ar 220a/08, 220b/22

durustraḳ t.- ar 214a/05

ʿaceb t.- ar 223a/21

taʿalluḳ t.- ar 203b/26

mekrūh t.- ar édin 223a/27

efsūs t.- ar érdiler 204b/14

ḥesābı t.- ar érdiler 210b/06

ḳulluḳ t.- ar érdiler 208b/13

ḳulaḳ t.- arlar 211a/24

müsellem t.- arlar 205a/12

ten͡g t.- arlar 203b/10

tüben t.- arlar 219a/09

köz t.- ġıl YA542b/29

düşmen t.- ḳay 218b/10

īmānġa t.- ḳay 225a/06

mehzūbe T.- ḳay 202a/25

s̱ābit t.- ḳay 214a/19

ʿām t.- ḳaylar 204a/18

dost t.- ḳıl 203a/27

köz t.- ḳıl YA545b/13

köz t.- ḳuçıdurlar YA545b/14

éligin t.- madı 224a/24

ilik t.- maḳ 206a/19

uluḳ t.- maḳ YA543a/26

ilgerilik t.- man͡gızlar 218b/18

ilik t.- mas érdiler 206a/16

yāver t.- mas érdin͡gizler 209b/01

vücūd t.- masa 204a/10

yāver t.- masan͡gızlar YA543b/10
ḳarār t.- t 216a/27
āşikāre t.- tı YA542b/30
erzānī t.- tı YA542b/06
ḳuvvet t.- tı 218b/08
kerāhet t.- tılar 210b/04
ʿaceb t.- tılar 222a/05
cellādunı tarta t.- tuḳ 221a/23
uluġ t.- un͡glar 214b/24
mekrūh t.- un͡guzlar 220b/24
Ḫudāylıḳḳa t.- up érdiler 208b/01
kerāhet t.- up érdiler 212a/27

tutmaḳ tutmak
t.+ ı 208b/04

tutul - yardımcı fiil
fermānını t.- maġanlar 216a/20

tuvar duvar
t.+ lar 209a/08
t.+ lardın 202a/06

tüben aşağı, aşağı doğru
t. tutarlar 219a/09
t. yiberdi 202a/11
t. yiberdük 222a/26, YA542b/04, YA545b/11
t. yiberilipdür 209b/25
t. yiberilmes 211b/25
t. yiberilse 211b/25
t. yiberiptür 210b/04

tüg <Ar. tüy
t.+ inin͡g YA542b/12
t.+ ler 224b/24

tükel tamamen, bütün
t. 206b/16, 219a/24, 221a/21, YA544b/19
T. YA543a/09

tüken - bitmek, tükenmek
t.- megey 216a/19
t.- ürler 205a/10

tün gece
t. 207a/12

tüp dip
t.+ i 222a/23
t.+ ide 211a/13, 214b/05, 216a/26, 216a/27, 216b/07
t.+ idin 210b/17
t.+ leri 218b/05

türlüg türlü
t. 202b/10, 205a/08, 212a/09, 216a/10, 219b/25, 222a/24, 224a/18

tüs koku
t.+ i 211a/05

tüş - düşmek, inmek
t.- üp 204b/13

II. çıkmak gitmek
t.- ti 208b/06, 213b/19

III. yardımcı fiil
émgekke t.- er 219b/17
muḫālefet t.- er 220a/13
üstige t.- er érdiler 208b/16
ḳollarıġa t.- ti 217a/03, 217a/07
ġıybetide t.- tiler 221a/02
teḥabbüsġa t.- tiler 220b/15

IV. düşmek lafın dillere düşmesi yayılması
t.- ti 216a/25

tüş düş, rüya

t.+ de 205b/23

t.+ i 218a/01

t.+ ining͡ 217b/26

t.+ ni 205b/24

t.+ ti 216b/01

tütün duman

t. YA542b/30, YA543a/06, YA543a/09

tüvābʿ <Ar. tebalara bölünmüşler, kavimler

t.+ ıda 209a/16

tüvānā <Far. güçlü, kuvvetli

t. 217a/13

t.+ dur 209a/22

t.+ dur 209a/19

tüz I. düz, engebesiz

t. 202b/08

t.+ de 215a/20

II. doğru, adil

t. 208b/24, 216b/19

t. ékendür 209a/26

ṭaʿam <Ar. tat

ṭ. 211a/10

ṭaʿām <Ar. yemek

ṭ. 210b/20, 220b/15, YA545a/12

ṭ. bérmek 209b/24

ṭ.+ ı 220b/12

ṭ.+ ları 217a/03

ṭāʿat <Ar. ibadet

ṭ. 210b/20

ṭ.+ i 219a/02

ṭ.+ ḳa 224a/09, 224a/15, YA545a/03

ṭ.+ ların 207a/12

ṭabʿ <Ar. huy, tabiat

ṭ.+ ı 211a/05

ṭabaḳa <Ar. katman, tabaka

ṭ. 222a/20

ṭ.+ nıng͡ 222a/19

ṭāhir <Ar. temiz

ṭ. bolġay YA543b/18

ṭ. bolmaġusıdur 205a/23

ṭāhirāt <Ar. pak ve temiz olanlar

ezvāc-ı ṭ. 220a/19

ṭāhire <Ar. temiz

ṭ.+ din 219a/17

ṭāife <Ar. güruh, kabile, tayfa

ṭ. 220a/05

ṭ.+ din 220a/03

ṭ.+ ġa 220a/07

ṭalʿ <Ar. polen, çiçek tozu, çiçeğin üreme organı

ṭ.+ nıng͡ 222b/03

ṭālib <Ar. isteyen

ṭ.+ leriġa 207b/13

ṭaʿn <Ar. sövme, yerme

ṭ. ḳıla başladılar 206a/13

ṭarab <Ar. sevinçlilik, şenlik

ṭ.+ ı 211a/08

ṭaraf <Ar. cihet, yön

ṭ.+ ıdın 222a/26

ṭarḥ <Ar. atma, koma, bırakma

ṭ.+ ın saldılar 219b/02

ṭarīḳ <Ar. yol

ṭ.+ ı 202a/23, 224b/01

ṭ.+ i 219b/22

ṭarīkat <Ar. Allah'a ulaşmak arzusuyla tutulan yol

ṭ. 206b/02

ṭāʿun <Ar. kınayanlar

ṭ.+ lar 209b/04

ṭavāf <Ar. etrafında dönmek

ṭ.+ ı 210b/06

ṭ.+ ıdın 213b/18

ṭ.+ ın ḳılmaduḳ 217b/27

ṭavr <Ar. tavır, davranış

ṭ. ḳıldılar 217b/16

ṭayf <Ar. uykuda görülen hayal

daḳīḳ__-ül ṭ. 222b/23

ṭayyār <Ar. uçucu, uçan

ṭ. ḳıldı 214b/16

ṭ. ḳılıp 215b/10, 224a/08

ṭufeyl<Ar. dalkavuk, asalak

ṭ.+ i 210b/21

ṭuleḳā <Ar. azat edilmiş, serbest bırakılmış

ṭ.+ dın 221a/01

ṭurfa <Ar. uç, uç bölüm

ṭ.-ül ʿayni 224a/27

u <Ar. ve

u. 203a/05, 203a/07, 204a/25, 218a/17, 221a/20, 223b/26, YA545b/09

uç filiz

u. urar 218b/04

uçmaḥ < S. cennet

u. 207a/13, 209a/15, 211a/12, 211a/18, 219a/07, 224a/06

u.+ da 211a/04, 211a/09, 224a/19, YA545b/10

u.+ ġa 209a/10, 209a/11, YA542b/15

u.+ ı 211a/03

u.+ ḳa 214b/07, 224a/06, 224a/16

u.+ nı 210a/24, 224a/06

u.+ nıng͡ 206b/08, YA545b/07

uçmaḥlıġ < S.+T. cennetlik

u.+ larnı YA545b/08

u.+ larnıng͡ 211a/20

u.+ larnıng͡ 216a/17

uçur - uçurmak

u.- ur 224a/03

ʿudūl <Ar. sapma, yoldan çıkma, geri dönme, vazgeçme

ʿu. étmediler 206a/27

ʿu. körsetse 220a/03

uġur yol

u.+ ıġa 212a/01

ʿuḳār <Ar. şarap

ʿu.+ dın 216b/11

ʿuḳbā<Ar. ahiret öbür dünya

ʿu.+ da 211b/23, 216a/09

ʿuḳūbet A. ceza, eziyet, işkence, azap

ʿu.+ i 205b/09, 215a/27

ʿu.+ idin 220b/26

ʿu.+ iġa 212a/25

ʿu.+ ler 210b/11

ʿu.+ leridin 204b/14

ʿu.+ lerining͡ 209b/16

ʿu.+ dür YA545a/03

ʿu. YA543a/27

ulaş - ulaşmak

u.- ıpdur YA544b/20

ulaştur - ulaştırmak

u.- dılar 214a/03

ūlī <Ar. sahip

ū. 217b/25

ūlū <Ar. → ūlī

ū.-l ʿazm 209b/05

ū.-ü'l ʿazmdurlar 209b/10

uluġ ulu, yüce, büyük

u. 202b/04, 205b/09, 207a/04, 214b/05, 215a/16, 215b/12, 218b/13, 219a/14, 221a/08, 222a/04, 222b/02, YA542b/04, YA545b/10

U. 221a/23

u.+ ı édi 213b/21

u. ḳılalar 207a/05

u.+ lar 218a/22

u.+ larıdın 209b/22, 220b/11

u. tutun͡glar 214b/24

uluġluḳ ululuk, yücelik, büyüklük

u.+ ı 222a/21

u.+ umız 206a/17

uluġraḳ daha yüce

u.+ ın͡gız 221a/16

ulūhiyet <Ar. ilahlık vasfı

u.+ ḳaʿāciz 208b/05

uluḳ → uluġ

u. 205b/08, 207b/21, 210a/19, 214b/08, YA543a/27

u. tutmaḳ YA543a/25

uluḳraḳ → uluġraḳ

u. YA545a/21

u.+ dur 206a/17

ʿulüv yücelik, büyüklük, yükseklik

ʿu. 207b/02

ʿulvī <Ar. yüce, büyük, yüksek

ʿu. 221b/14

ʿU. 215b/11

ʿumre <Ar. umre

ʿu. 215a/17, 218a/05, 218a/07

ʿu.+ din 217b/03

ʿu.+ ġa 213b/16, 216a/23

ʿu. ḳıldı 213b/14

ʿu.+ nin͡g 213b/27

ʿu.+ si 218a/06

ʿumūm <Ar. herkes, bütün, halk, cümle

ʿu.+ ı 213a/10

umūr <Ar. işler

u.+ ının͡g 215b/11

ʿunf <Ar. sertlik şiddet

ʿu. YA545a/16

unut - unutmak

u.- mas 222a/13

unutul - unutulmak

u.- ġan 204b/15

ur - I. vurmak çarpmak

u.- arlar 212b/04

u.- dı 213b/09

u.- ma YA543b/18

u.- san͡g YA543b/17

II. boynunu kesmek

u.- un͡gızlar 210a/07

III. söylemek misal vermek

u.- ġaylar 222b/01

IV. yardımcı fiil

taʿn u.- ar 205b/12

uç u.- ar 218b/04

naʿre u.- ar érdiler 219a/18

leşkergāh u.- dılar 213b/19

ziyān u.- ġanlar 207b/01

boynunı u.- maḳ.ı 210a/08

élig u.- may 204a/04

mevc u.- sa 223a/16

urmaḳ vurmak

u.+ ḳa tarttı 219b/27

ʿurūc <Ar. yukarı çıkma, yükselme

ʿu.+ ıdın YA543b/29

urul - vurulmak

u.- sa 223a/27

uruş savaş

u. 210a/07, 210a/11, 210a/12, 212b/22, 213b/21, 213b/26, 216a/23, 217a/02, 219b/27

sūre-i u. 211b/25, 211b/26

u.-ı firāvān 217a/05

u.+ da 215b/19

u.+ dın 216a/26

u.+ ıdın 215a/18

u.+ ıġa 216a/01, 216a/05, 221b/10

u.+ ıḳa 216b/26

u.+ ınıng͡ 210a/13, 216b/21

u.+ ḳa 211b/27, 215b/22, 216a/13, 216b/16

u. ḳıldılar 216a/03

u. ḳılġay 210a/17, 219b/11

u. ḳılġaylar 210a/20

u. ḳılınglar 216a/05

u.+ nınng͡ 216a/02

uruş - savaşmak

u.- ıngızlar 220a/04

u.- salar 220a/01

u.- sangızlar 212b/02

u.- tılar 216b/27, 221a/23

usṭa <Far. usta

u.+ sı 216a/12

uṣūl <Ar. yol, yöntem

u.+ i 214a/24

uşaḳ çocuk

u. 224b/23

uşbu işte bu

u. 218b/03

u.+ dur YA543a/07

uyat edep, haya

u. 219a/09

uyġan - uyanmak

u.- dı 219a/19

uyġat - uyandırmak

u.- ġuçı 224a/26

uyḳu uyku

u.+ da 212b/19

u.+ sıdın 224a/26

uyuḳlamaḳ uyuklamak

u.+ dın 210b/22

użlet <Ar. kendi başına köşesine çekilme, yalnız yaşama

u. YA545a/04

uzun uzun

u. 223b/19

uzunluḳ uzunluk

u.+ ı 211a/07

üç üç sayısı

ü. 206b/14, 206b/17, 208a/01, 215a/12, YA544b/24, YA544b/27

üçeş - biriyle kavgalı olmak, hısım olmak

ü.- küçi 223b/11

üçün : amacıyla maksadıyla

ü. 203a/08, 213b/17, 217b/01, 219a/11, 221b/09, 222a/25, 222b/04, 224b/24, YA542a/30, YA544b/02,

ü.+ dür 221a/07, ü. 202a/09, 202b/12, 202b/15, 203b/12, 204b/17, 205b/10, 205b/14, 206a/06, 206a/14, 206b/26, 206b/27, 207a/01, 207b/09, 208b/01, 208b/02, 208b/04, 209a/24, 209b/13, 210a/06, 210a/24, 210a/25, 210b/19, 211a/01, 211b/14, 212a/24, 213a/24, 214a/06, 214a/10, 214b/06, 214b/16, 214b/19, 214b/25, 215a/05, 215a/06, 215a/22, 215a/25, 216b/18, 217b/07, 218a/01, 218a/05, 218b/23, 219b/16, 220b/22, 221a/08, 221b/09, 222a/07, 222a/25, 222b/09, 222b/16, 224a/08, 224b/17, 225a/01, YA542b/29, YA544a/19, YA545a/03

ü.+ dür 214b/10, 214b/23, 217b/12, 219b/22, 221b/22, 222a/07

üçünci üçüncü

ü. 215a/12

ü. 220b/09

ükül - artmak, çoğalmak

ü.- gen 209b/25

ükürmek artırmak, çoğaltmak

ü.+ de 202a/14

üleştür - paylaştırmak bölüştürmek

ü.- ürler YA542b/17

ülfet <Ar. alışkanlı

ü. YA544a/23

ülük pay hisse bölüm

ü.+ i 220b/13

ülüş : parça, bölüm

ü.+ dür 220b/07

ümīd <Far. ümit

ü.+ leri 208b/03

ümīdsizlıḳ <Far. +T. ümitsizlik

ü. 210b/02

ümmet <Ar. bir peygamberikabul eden topluluk

ü. 211b/15, 211b/17, 211b/19, 216b/12

ü.+ ge YA542b/11

ü.+ imnin͡g 210a/13

ü.+ in͡g 214b/21

ü.+ ḳa 211b/21

ü.+ ke 214b/23, 217a/12

ü.+ lerde 217a/17

ü.+ lernin͡g 214a/15

ü.+ nin͡g 214a/14, 214a/16

ün ses
ü. 219a/05, 219a/08
ü.+ i 220a/23, 224b/22
ü.+ idin 218b/21, 218b/22
ü.+ ini 208b/08, 213b/03
ü.+ lerini 219a/09
ü.+ leriṅgizni 218b/21
ü.+ üṅgizni 218b/22, 218b/24

ünās <Ar. halk, insanlar
ü. 222b/08

ündeş - seslenmek, toplu bir şekilde seslenmek
ü.- meṅgizler 208b/14

ünlüg sesli
ü. 219a/02

ürek yürek
ü. ḳılsa 223a/07

üst üst, yukarı
ü.+ ide 202b/08, 215a/13, 216b/02, 222a/19, 224b/23
ü.+ ide édi 215a/10
ü.+ idedür 215a/08
ü.+ ige YA545a/17
ü.+ ige tüşer érdiler 208b/16
ü.+ inin 202b/08

üstün üstün, yukarıda
ü. bolup 217a/21

üstüvār <Far. sağlam, kuvvetli, güvenilir
ü. ḳılġay 210a/27

üz - yüzmek, koparıp almak, sökmek
ü.- üp 217a/06

üzül - üzülmek, kederlenmek
ü.- megey 216a/19

vācib <Ar. icap eden, gerekli
v. boldı 207a/25
v.+ dür 213a/26

vaʿde <Ar. bir iş için önceden belirlenen zaman, ecel
v. 207a/14, 207a/15, 214b/08, 223b/23
V. bérdi 207a/13
v. bérilgen 207a/15
v. bérilip édiṅgizler 224a/08
v. bérilip érdi 208a/04
v. bérilipdürler 209b/14, 211a/04
v. bérür 207a/17
V. ḳıldı 217a/09, 218b/11
v. ḳılıp érdiler YA543a/11
v. ḳılıp érdim 222b/18
v. ḳılıp 223b/26
v. ḳılıpdur 218b/12
V. ḳılıpdur 216b/12
v. ḳılur 207b/23
v.+ ṅgde 207b/24
v.+ si 204b/07, 207a/21, 214b/18, 214b/19, 216b/21, YA544a/21
v.+ siġa 215a/07, 216b/18

vādī <Ar. vadi
v. YA545a/20
v.+ leriġa 208a/05
v.+ side 216a/03, 217a/24
v.+ siniṅg 216b/23

vaḥdāniyet <Ar. birlik, Allah2ın bir oluşu

v.+ ġa 223b/14

v.+ ida 208a/18

v.+ ḳa 211b/11

vaḥdet <Ar. birlik

v. 220a/24

v.+ i 202a/07

vaḥy <Ar. vahiy

v. YA543b/03

v.+ dın 214a/12

v. ḳılılur 205b/27

v.+ nın͡g YA543b/05

vaḫz <Ar. ısırma, sokma

v.-ı aḳreb 222a/03

vaʿīd <Ar. iyiliğe sevk için korkutmak

v. 207b/23, 216a/11

v.+ i 223b/23

v.+ im 222b/18

v.+ imdin 225a/07

v.+ imni 223b/21

v. ḳılurlar édi 223b/02

vāḳıʿ <Ar. olan, gerçekleşen

v. 224a/21, YA544a/09

v. boldı 205b/24, 213b/24, 213b/25, 214a/01, 214a/03, 216a/11, 217a/05

v. bolġay 212a/10

v. bolmaġayını 205a/12

v. bolmaġı YA544a/19

v. bolmasa YA544a/21

v. bolsa 220a/12

v. bolur 224b/14, YA543a/10

v.+ dur 222a/18, YA545b/09

v. érdi 206a/07, 219b/01

vāḳıʿa <Ar. olay, hadise

v.+ da 213b/13

v.+ nı 213b/14

v.+ nın͡g 213b/15

vaḳt <Ar. zaman, vakit

v. 205b/06, 208a/03, 208b/13, 215b/16, 222a/15, YA544a/20, YA545a/17

v.+ de 224b/04

v.+ ıda 208b/02, YA544a/20

v.+ ıġa YA544a/07

v.+ i 209b/17, 221a/01, 224b/08

v.+ i bolġay 218a/11

v.+ ida 204a/10, 207b/25

v.+ ide 209b/13, 210a/07, 210b/26, 214a/04, 214a/16, 215a/09, 217a/19, 217a/20, 224b/02

v.+ idin 216a/03, YA544a/07

v.+ idür YA545a/06

v.+ iġa 204a/10

v.+ lerning͡ 218a/15

vaḳtī <AR.+FAR. öyle birvakit herhangi bir vakit

v. 206b/14, 207a/16, 219b/13, 222a/17, 222a/18, YA544b/03

V. 216b/07

vaṣıf <Ar. özellik

v. 212b/06, 218b/01

vāsıṭa<Ar. araç, aracı

v.+ sı 202a/10

v.+ sıdur YA542b/06

vaṣiyyet <Ar. bir kişinin kendi ölümünden sonra yapılmasını istediği şeyler.
v. ḳılsun YA544b/22

vaṣl <Ar. ulaşmak varmak
v. 221a/20

vāy <Far. eyvah
v. 212a/03
v. 207a/20

vaż' <Ar. koyma, konulma
v.-ı ẓāhir-i muvażża'-ı żamīrde 222a/06

vāz <Far. geri durmak, terk etmek, vazgeçmek
v. étmes 213a/14

vaẓā'if <Ar. vazifeler
v.+ in YA542b/17
v.+ i 218a/21

vāżıḥa <Ar. açık, meydanda olan
v. 212a/23

vāżiḥ <Ar. açık, belli
v. aldılar 204a/05

ve <Ar. ve
v. 202a/02, 202a/03, 202a/04, 202a/05, 202a/06, 202a/07, 202a/08, 202a/10, 202a/11, 202a/13, 202a/14, 202a/15, 202a/17, 202a/18, 202a/22, 202a/24, 202a/25, 202a/26, 202a/27, 202b/01, 202b/02, 202b/03, 202b/05, 202b/06, 202b/08, 202b/09, 202b/10, 202b/11, 202b/12, 202b/13, 202b/14, 202b/15, 202b/16, 202b/17, 202b/18, 202b/19, 202b/20, 202b/21, 202b/23, 202b/24, 202b/25, 202b/26, 203a/01, 203a/02, 203a/03, 203a/04, 203a/05, 203a/06, 203a/08, 203a/09, 203a/11, 203a/12, 203a/13, 203a/14, 203a/16, 203a/17, 203a/20, 203a/21, 203a/24, 203a/25, 203a/26, 203b/01, 203b/03, 203b/04, 203b/06, 203b/07, 203b/08, 203b/09, 203b/10, 203b/11, 203b/12, 203b/13, 203b/14, 203b/16, 203b/18, 203b/19, 203b/20, 203b/23, 203b/24, 203b/25, 203b/26, 203b/27, 204a/01, 204a/02, 204a/03, 204a/04, 204a/05, 204a/06, 204a/09, 204a/14, 204a/15, 204a/16, 204a/17, 204a/19, 204a/22, 204a/25, 204a/27, 204b/02, 204b/05, 204b/06, 204b/07, 204b/08, 204b/11, 204b/12, 204b/13, 204b/14, 204b/15, 204b/16, 204b/17, 204b/18, 204b/21, 204b/23, 204b/25, 204b/26, 204b/27,

205a/02, 205a/03, 205a/04, 205a/06,
205a/07, 205a/08, 205a/09, 205a/10, 205a/11, 205a/12, 205a/13, 205a/14, 205a/15, 205a/16,
205a/19, 205a/20, 205a/21, 205a/24, 205a/25, 205a/26, 205a/27, 205b/01, 205b/04, 205b/08,
205b/09, 205b/11, 205b/13, 205b/14, 205b/15, 205b/18, 205b/19, 205b/20, 205b/21, 205b/23,
205b/24, 205b/26, 205b/27, 206a/01, 206a/03, 206a/04, 206a/06, 206a/07, 206a/08, 206a/09,
206a/10, 206a/12, 206a/13, 206a/14, 206a/15, 206a/16, 206a/17, 206a/18, 206a/20, 206a/22,
206a/23, 206a/25, 206a/26, 206a/27, 206b/02, 206b/03, 206b/04, 206b/05, 206b/06, 206b/07,
206b/08, 206b/09, 206b/10, 206b/11, 206b/12, 206b/13, 206b/15, 206b/16, 206b/17, 206b/18,
206b/19, 206b/20, 206b/22, 206b/23, 206b/24, 206b/25, 206b/26, 206b/27, 207a/03, 207a/04,
207a/05, 207a/06, 207a/08, 207a/09, 207a/11, 207a/12, 207a/13, 207a/14, 207a/16, 207a/18,
207a/19, 207a/20, 207a/21, 207a/22, 207a/23, 207a/24, 207a/25, 207a/26, 207a/27, 207b/01,
207b/02, 207b/03, 207b/04, 207b/05, 207b/06, 207b/07, 207b/08, 207b/09, 207b/10, 207b/11,
207b/12, 207b/13, 207b/14, 207b/16, 207b/17, 207b/18, 207b/19, 207b/21, 207b/23, 207b/25,
208a/01, 208a/03, 208a/07, 208a/08, 208a/09, 208a/10, 208a/11, 208a/13, 208a/14, 208a/16,
208a/17, 208a/18, 208a/20, 208a/21, 208a/22, 208a/23, 208a/25, 208a/26, 208b/01, 208b/03,
208b/05, 208b/06, 208b/08, 208b/09, 208b/10, 208b/11, 208b/12, 208b/13, 208b/16, 208b/17,
208b/18, 208b/21, 208b/23, 208b/25, 208b/27, 209a/01, 209a/03, 209a/04, 209a/07, 209a/08,
209a/09, 209a/10, 209a/11, 209a/12, 209a/14, 209a/15, 209a/16, 209a/17, 209a/18, 209a/19,

209a/20, 209a/22, 209a/23, 209a/24, 209a/25, 209a/26, 209b/01, 209b/02, 209b/03, 209b/04, 209b/05, 209b/09, 209b/10, 209b/11, 209b/12, 209b/14, 209b/16, 209b/21, 209b/23, 209b/24, 209b/25, 209b/26, 210a/01, 210a/02, 210a/04, 210a/09, 210a/10, 210a/12, 210a/13, 210a/14, 210a/15, 210a/16, 210a/19, 210a/20, 210a/21, 210a/22, 210a/23, 210a/26, 210a/27, 210b/01, 210b/02, 210b/03, 210b/04, 210b/05, 210b/06, 210b/07, 210b/08, 210b/09, 210b/10, 210b/11, 210b/12, 210b/14, 210b/16, 210b/17, 210b/18, 210b/19, 210b/20, 210b/21, 210b/22, 210b/23, 210b/27, 211a/02, 211a/03, 211a/05, 211a/06, 211a/07, 211a/08, 211a/09, 211a/10, 211a/12, 211a/14, 211a/15, 211a/16, 211a/17, 211a/19, 211a/20, 211a/21, 211a/22, 211a/24, 211a/25, 211a/26, 211a/27, 211b/01, 211b/03, 211b/04, 211b/05, 211b/06, 211b/07, 211b/08, 211b/09, 211b/10, 211b/11, 211b/13, 211b/14, 211b/15, 211b/16, 211b/17, 211b/18, 211b/19, 211b/20, 211b/21, 211b/22, 211b/23, 211b/24, 211b/26, 211b/27, 212a/01, 212a/02, 212a/03, 212a/04, 212a/05, 212a/09, 212a/10, 212a/11, 212a/12, 212a/13, 212a/14, 212a/15, 212a/16, 212a/18, 212a/19, 212a/20, 212a/21, 212a/22, 212a/24, 212a/25, 212a/27, 212b/03, 212b/05, 212b/07, 212b/08, 212b/09, 212b/10, 212b/13, 212b/14, 212b/15, 212b/16, 212b/18, 212b/19, 212b/20, 212b/22, 212b/23, 212b/24, 212b/25, 212b/26, 212b/27, 213a/01, 213a/02, 213a/03, 213a/05, 213a/06, 213a/07, 213a/08, 213a/09, 213a/10, 213a/11, 213a/12, 213a/13, 213a/15, 213a/16, 213a/17, 213a/19, 213a/21, 213a/22, 213a/23, 213a/26, 213b/01, 213b/02, 213b/03, 213b/04,

213b/05, 213b/06, 213b/07, 213b/08, 213b/09, 213b/10, 213b/11, 213b/14, 213b/15, 213b/16, 213b/17, 213b/19, 213b/21, 213b/22, 213b/23, 213b/24, 213b/26, 213b/27, 214a/01, 214a/02, 214a/03, 214a/04, 214a/05, 214a/06, 214a/07, 214a/09, 214a/10, 214a/11, 214a/12, 214a/13, 214a/14, 214a/15, 214a/16, 214a/17, 214a/19, 214a/20, 214a/21, 214a/22, 214a/25, 214a/26, 214a/27, 214b/01, 214b/02, 214b/04, 214b/06, 214b/07, 214b/08, 214b/09, 214b/11, 214b/12, 214b/13, 214b/14, 214b/15, 214b/16, 214b/17, 214b/18, 214b/19, 214b/20, 214b/21, 214b/22, 214b/23, 214b/24, 214b/25, 214b/26, 214b/27, 215a/01, 215a/04, 215a/06, 215a/10, 215a/11, 215a/13, 215a/15, 215a/17, 215a/18, 215a/21, 215a/22, 215a/23, 215a/24, 215a/27, 215b/01, 215b/02, 215b/04, 215b/05, 215b/06, 215b/07, 215b/08, 215b/09, 215b/11, 215b/13, 215b/19, 215b/26, 216a/03, 216a/04, 216a/05, 216a/06, 216a/09, 216a/12, 216a/14, 216a/15, 216a/16, 216a/17, 216a/18, 216a/19, 216a/20, 216a/21, 216a/23, 216a/24, 216a/26, 216a/27, 216b/02, 216b/05, 216b/08, 216b/09, 216b/10, 216b/11, 216b/13, 216b/14, 216b/15, 216b/16, 216b/17, 216b/18, 216b/19, 216b/21, 216b/22, 216b/23, 216b/24, 216b/25, 216b/27, 217a/02, 217a/03, 217a/04, 217a/05, 217a/06, 217a/07, 217a/08, 217a/10, 217a/12, 217a/13, 217a/14, 217a/16, 217a/18, 217a/19, 217a/20, 217a/21, 217a/22, 217a/23, 217a/25, 217a/26, 217a/27, 217b/01, 217b/03, 217b/04, 217b/05, 217b/06, 217b/07, 217b/08, 217b/09, 217b/10, 217b/12, 217b/13, 217b/14, 217b/15, 217b/16, 217b/17, 217b/18, 217b/19, 217b/20, 217b/21, 217b/22, 217b/23,

217b/24, 217b/25, 217b/27, 218a/01, 218a/03, 218a/04, 218a/07, 218a/10, 218a/11, 218a/13, 218a/14, 218a/17, 218a/18, 218a/19, 218a/20, 218a/21, 218b/04, 218b/06, 218b/07, 218b/08, 218b/10, 218b/12, 218b/13, 218b/16, 218b/17, 218b/18, 218b/19, 218b/22, 218b/25, 218b/26, 218b/27, 219a/04, 219a/05, 219a/06, 219a/07, 219a/09, 219a/12, 219a/13, 219a/14, 219a/16, 219a/17, 219a/18, 219a/19, 219a/20, 219a/22, 219a/24, 219b/01, 219b/02, 219b/04, 219b/05, 219b/06, 219b/07, 219b/08, 219b/10, 219b/11, 219b/12, 219b/15, 219b/16, 219b/17, 219b/18, 219b/19, 219b/20, 219b/21, 219b/22, 219b/23, 219b/24, 219b/25, 219b/26, 219b/27, 220a/02, 220a/03, 220a/05, 220a/07, 220a/08, 220a/09, 220a/12, 220a/13, 220a/14, 220a/16, 220a/17, 220a/19, 220a/21, 220a/23, 220a/24, 220a/25, 220a/27, 220b/01, 220b/02, 220b/03, 220b/04, 220b/05, 220b/07, 220b/08, 220b/09, 220b/10, 220b/11, 220b/13, 220b/14, 220b/18, 220b/19, 220b/20, 220b/24, 220b/26, 221a/02, 221a/03, 221a/05, 221a/06, 221a/07, 221a/08, 221a/09, 221a/11, 221a/12, 221a/13, 221a/15, 221a/16, 221a/17, 221a/20, 221a/21, 221a/22, 221a/23, 221a/24, 221a/25, 221a/26, 221a/27, 221b/01, 221b/02, 221b/03, 221b/04, 221b/07, 221b/08, 221b/10, 221b/13, 221b/14, 221b/15, 221b/16, 221b/19, 221b/20, 221b/22, 221b/25, 221b/26, 222a/01, 222a/04, 222a/05, 222a/08, 222a/09, 222a/10, 222a/11, 222a/13, 222a/14, 222a/15, 222a/16, 222a/17, 222a/18, 222a/20, 222a/21, 222a/22, 222a/23, 222a/24, 222a/25, 222a/26, 222a/27, 222b/01, 222b/02, 222b/04, 222b/06, 222b/07, 222b/09, 222b/10, 222b/11, 222b/13,

222b/14, 222b/15, 222b/17, 222b/18, 222b/19, 222b/21, 222b/22, 222b/23, 222b/24, 222b/25, 222b/26, 222b/27, 223a/03, 223a/04, 223a/05, 223a/06, 223a/07, 223a/08, 223a/09, 223a/10, 223a/11, 223a/12, 223a/14, 223a/15, 223a/16, 223a/17, 223a/18, 223a/22, 223a/23, 223a/25, 223a/26, 223a/27, 223b/01, 223b/02, 223b/04, 223b/05, 223b/06, 223b/07, 223b/08, 223b/09, 223b/10, 223b/11, 223b/12, 223b/13, 223b/16, 223b/17, 223b/18, 223b/21, 223b/22, 223b/23, 223b/24, 223b/25, 224a/01, 224a/02, 224a/04, 224a/05, 224a/06, 224a/07, 224a/08, 224a/09, 224a/10, 224a/11, 224a/12, 224a/14, 224a/15, 224a/16, 224a/17, 224a/19, 224a/20, 224a/22, 224a/23, 224a/25, 224b/01, 224b/03, 224b/05, 224b/06, 224b/07, 224b/08, 224b/09, 224b/10, 224b/11, 224b/13, 224b/14, 224b/15, 224b/16, 224b/17, 224b/18, 224b/19, 224b/20, 224b/22, 224b/23, 224b/24, 224b/26, 224b/27, 225a/01, 225a/02, 225a/04, 225a/05, YA542a/28, YA542a/29, YA542a/30, YA542b/01, YA542b/02, YA542b/03, YA542b/04, YA542b/05, YA542b/06, YA542b/07, YA542b/08, YA542b/09, YA542b/10, YA542b/11, YA542b/13, YA542b/15, YA542b/16, YA542b/17, YA542b/23, YA542b/26, YA542b/27, YA542b/29, YA543a/02, YA543a/03, YA543a/05, YA543a/06, YA543a/07, YA543a/09, YA543a/10, YA543a/14, YA543a/15, YA543a/16, YA543a/17, YA543a/22, YA543a/23, YA543a/24, YA543a/25, YA543a/26, YA543a/27, YA543a/28, YA543a/29, YA543b/01, YA543b/02, YA543b/03, YA543b/04, YA543b/05, YA543b/08, YA543b/09, YA543b/10, YA543b/11, YA543b/13, YA543b/15, YA543b/16, YA543b/17, YA543b/18, YA543b/19, YA543b/21, YA543b/22,

YA543b/23, YA543b/24, YA543b/25, YA543b/26, YA543b/28, YA543b/29, YA544a/01, YA544a/02, YA544a/03, YA544a/04, YA544a/05, YA544a/06, YA544a/07, YA544a/08, YA544a/09, YA544a/11, YA544a/13, YA544a/14, YA544a/16, YA544a/17, YA544a/20, YA544a/22, YA544a/23, YA544a/24, YA544a/26, YA544a/27, YA544a/28, YA544b/01, YA544b/02, YA544b/03, YA544b/04, YA544b/05, YA544b/06, YA544b/07, YA544b/09, YA544b/10, YA544b/12, YA544b/13, YA544b/14, YA544b/16, YA544b/18, YA544b/19, YA544b/20, YA544b/21, YA544b/22, YA544b/27, YA545a/01, YA545a/02, YA545a/03, YA545a/04, YA545a/06, YA545a/07, YA545a/09, YA545a/13, YA545a/15, YA545a/16, YA545a/19, YA545a/20, YA545a/21, YA545a/22, YA545a/25, YA545a/26, YA545a/28, YA545a/29, YA545b/01, YA545b/02, YA545b/03, YA545b/06, YA545b/08, YA545b/09, YA545b/12, YA545b/14, YA545b/15

v. 207a/23, 207b/26, 212a/23, 216b/27, YA542b/23, YA543a/05

vebāl <Ar. günah

v.+ i 203a/07

vech <Ar. yüz, yön, taraf

v. 206b/27, 213b/22, 214a/10, 218b/01, 220b/22, YA543b/18

v.+ i 204a/10, 205a/08, 208b/10, 211b/01, 221a/06, YA543a/07

v.+ idin 206a/02

vechsiz <AR.+T. tarafsız

v. 207b/11

vefā <Ar. sözünde durma

v. 216b/08

v.+ da 215a/08

v. ḳılmaḳ 215a/07

v. ḳılsa 215a/15

v.+ sı 218a/19

vehm <Ar. kuruntu, yersiz korku

v.+ i 217b/09

v.+ ler 220b/11

veḳāyiʿ <Ar. olaylar, vakalar

v.+ din 202b/20

velāyet <Ar. velilik ermişlik

v. YA542a/30

veled <Ar. çocuk

v. 224b/15

velīd <Ar. yeni doğmuş çocuk

v. 219b/01, 223b/12

velikin <Far. ama, fakat
v. 204a/13, 207b/27, 210a/17, 221a/27, 223b/19, YA545a/03, YA545a/09
verid <Ar. damar
Ḥabl-ül v. 222b/26, 223a/02
ḥabl-ül v.+ din 223a/01
veridī<AR.+FAR. öyle bir damar
v. 222b/26
vesvese <Ar. şüphe, kuruntu
v. ḳılur 222b/25
v.+ ler 222b/22
veyā <Ar. veya
v. 210a/10, 222b/12
vezīr <Ar. vezir, yüksek rütbeli yönetici
v. YA544b/09
vilāyet <Ar. il, şehir
v.+ ide 207b/16
vitr <Ar. tek, yalnız, tenha
v.+ dür 224b/19
v.+ i 222a/11
vizr <Ar. günah, suç
v. 203a/07
vuḳūʿ<Ar. olma, oluş
v. 214a/10, 215a/01
v. tapmas 203b/14
vücūd <Ar. varlık
v. 211a/09, 211a/17
v.+ ı YA544a/20
v. tutmasa 204a/10
yā <Ar. ve, ya da, veya
y. 202a/12, 202a/16, 202a/18, 202a/27, 202b/06, 203a/13, 203b/17, 204a/24, 204b/19, 222b/08
205a/06, 205a/10, 205a/15, 205a/18, 205b/02, 205b/03, 205b/18, 206a/18, 206a/20, 206a/24,
208a/22, 208b/10, 208b/21, 208b/22, 209a/26, 209b/21, 209b/27, 210a/02, 210a/10, 210a/14,
210a/15, 210a/24, 210a/25, 211a/01, 211a/09, 211b/23, 212a/03, 212a/10, 213a/06, 213a/18,
213a/22, 213a/24, 213a/25, 213b/05, 213b/11, 214a/13, 214a/18, 214a/24, 214b/05, 214b/13,
214b/25, 215a/08, 215a/27, 215b/24, 216a/02, 216a/06, 216a/07, 216b/10, 216b/18, 217a/10,
217a/12, 217b/10, 217b/23, 217b/24, 218a/08, 218b/03, 218b/17, 219a/21, 220a/13, 220a/20,
220a/26, 220b/01, 220b/12, 220b/15, 221b/09, 221b/25, 221b/26, 222a/03, 222a/13, 222a/26,
222b/03, 222b/12, 222b/26, 223a/13, 223b/04, 224a/01, 224a/03, 224a/09, 224a/10, 224a/17,

224a/24, 224a/26, 224b/13, 224b/14, 224b/19, YA542b/20, YA542b/21, YA543b/09, YA544a/22, YA545a/08, YA545b/03, YA545b/05

yā <Ar. ey (ünlem)

y. 203a/03, 206a/05, 217a/08, 218b/26, 219a/04, 221a/21, 222a/15

y. 219a/18

yād <Far. anma, hatırlama

y. étilgen 211b/26

y. étilgen 222b/15

y. étip 222a/03

y. étmekligidür 224a/25

y. éttiler 214a/06

y.+ ıng͡da 212a/01

y.+ ıng͡ġa 225a/01

y. ḳıl 207b/05, 207b/13, 209a/22, 211b/12

y. ḳıl 208b/08, 217b/16, 223a/17, 223b/25

y. ḳılıng͡lar 214b/25

y. ḳılıpdur 203a/16

y. ḳılmaḳ 220b/02, 222a/25

y. ḳılur 202a/03, 205a/03, 222a/04

yaḫşı iyi, güzel, hoş

y. 204a/27, 206a/26, 206b/24, 207a/10, 209b/25, 212a/04, 216a/08, 219b/10, 222a/24, 223a/25, 223b/04, YA543b/22, YA544a/06

y. ḳılıp 223a/24

y.+ sıdur 220b/07

yaḫşılıḳ iyilik

y. 207a/14, 223a/12

y.+ ın YA543b/04

y. ḳılıpdurlar 207a/08

y. ḳılmaḳ 206b/10

yaḫşıraḳ daha iyi

y. 203b/17, 212a/07, 216b/03, 219a/24, 220a/22

Y. 220a/19

y.+ ıdur 207a/10

y.+ ıdurlar YA544a/22

yaḳıl - yakılmak

y.- ġay 215b/10

yaḳīn <Ar. yakın

y. 204b/10, 211b/05, 217b/07, 223a/05, 224a/05, 224b/21

feṯḥ-i y. 216b/09

Feṯḥ-i y. 218a/06

y. bolġay 224a/06

y.+ da 213b/24

y.+ ı 204b/11

y.+ ıng͡ YA542b/25

y.+ i 214a/24

y.+ idin 214b/08

y.+ ini 214a/24

yaḳīnlıḳ <AR.+T. yakınlık

y. 203b/02, 222b/26

y. 223a/10

y.+ ı 223a/09, 223a/11, 223a/13

yaḳīnraḳ <AR.+T. daha yakın

y. 222b/25

y.+ dur 222b/27, 223a/01, 224b/21

y.+ ıdur 223a/02

yalġan yalan

y. 219b/15, 221b/13

y. aytġuçıġadur 202a/19

y. aytḳuçı 219b/09

y.+ dur 206a/21

y.+ ıdur 208b/04

y.+ ıġa 219b/23

yalġuz : sadece

y. 204a/04, 221a/22

yaman kötü, fena

y. 203a/06, 211a/02, 214b/14, 214b/16, 214b/22, 215b/07, 220a/27, 220b/08, 220b/10, 220b/18, 220b/19, 222b/25, 223b/04

Y. 203b/10, 214b/11, 220b/02

y.+ ı 215b/08

y.+ nı 223a/25

yamanlıḳ kötülük, fenalık

y.+ ı 211a/01, 220b/22

y.+ larını 214b/06

y.+ larnı 203b/06

yamġur yağmur

y. 202a/12, 202a/13, 202b/13, 208a/01, 222b/01

y. bérgüçi 208a/05, 208a/06

yan yan, kenar

y.+ ıda 213b/09

y.+ ıdın 223a/18

yan - yanmak

y.- maġaylar 215b/04

yana yine

y. 222a/09

yaʿnī <Ar. yani, sözün özü, açıkçası

y. 202a/10, 202a/12, 202a/18, 202a/20, 202a/21, 202a/24, 202a/25, 202b/01, 202b/07, 202b/12, 203a/09, 203a/15, 203a/18, 203a/19, 203a/22, 203a/27, 203b/02, 203b/07, 203b/09, 203b/13, 203b/16, 203b/17, 203b/23, 203b/25, 204a/19, 204a/21, 204b/04, 204b/10, 204b/11, 204b/20, 204b/23, 205a/23, 205b/02, 205b/10, 205b/12, 205b/13, 205b/16, 206a/04, 206a/21, 206a/22, 206b/01, 206b/07, 206b/11, 207a/01, 207a/10, 207a/12, 207a/17, 207b/08, 207b/11, 207b/13, 207b/18, 208a/12, 208a/23, 208b/01, 208b/03, 208b/23, 208b/24, 208b/25, 209a/02, 209a/05, 209a/23, 209b/12, 209b/14, 209b/16, 209b/18, 209b/20, 209b/25, 210a/03, 210a/06, 210a/09, 210a/12, 210a/18, 210a/20, 210b/07, 210b/18, 210b/19, 210b/25, 211a/01, 211a/05,

211a/07, 211a/11, 211a/24, 211b/01, 211b/04, 211b/06, 211b/09, 211b/10, 211b/12, 212a/02, 212a/08, 212a/17, 212a/22, 212a/27, 212b/02, 212b/07, 212b/09, 212b/11, 212b/13, 212b/21, 212b/23, 212b/24, 212b/25, 213a/01, 213a/03, 213a/07, 213a/08, 213a/11, 213a/13, 213a/20, 213a/24, 213b/06, 214a/14, 214a/19, 214a/20, 214a/24, 214b/06, 214b/08, 214b/11, 214b/14, 214b/17, 214b/26, 215a/11, 215a/20, 215a/24, 215a/26, 215b/05, 215b/22, 215b/23, 216b/10, 216b/15, 217a/15, 217a/24, 217b/02, 217b/07, 217b/08, 217b/09, 217b/10, 217b/18, 218a/05, 218a/06, 218a/09, 218a/15, 218a/22, 218b/02, 218b/03, 218b/04, 218b/12, 218b/16, 218b/22, 218b/23, 219a/07, 219b/09, 219b/11, 219b/13, 219b/16, 219b/22, 220a/07, 220a/24, 220b/02, 221a/08, 221a/10, 221b/26, 222a/16, 222a/25, 222b/06, 222b/18, 222b/23, 223a/11, 223a/18, 223a/19, 223b/02, 223b/03, 223b/08, 223b/09, 223b/10, 223b/11, 223b/15, 223b/17, 223b/23, 223b/25, 223b/26, 224a/02, 224a/04, 224a/06, 224a/11, 224a/14, 224a/15, 224a/18, 224a/21, 224a/23, 224b/01, 224b/20, 224b/21, 224b/25, 224b/27, 225a/02, YA542b/24, YA542b/26, YA543a/13, YA543a/16, YA543a/17, YA543a/19, YA543a/26, YA543b/01, YA543b/02, YA543b/13, YA543b/15, YA543b/18, YA543b/20, YA543b/24, YA543b/25, YA544a/12, YA544a/15, YA544b/28, YA545a/10, YA545a/12, YA545a/13, YA545a/14, YA545a/25

yan͡ga yine → yana

y. 204a/02, 208a/26, 212a/15, 216a/13, 222b/08

Y. 208b/02, 211b/25, 222b/21

yan͡gı yeni

y. 205b/16, 219b/02

Y. 222b/22

yap - örtmek, gizlemek

y.- ar 210a/01, 211a/11

y.- arlar YA545a/26

y.- ḳaylar 214b/06

y.- tı YA543a/02

y.- tılar 203a/16

yapmaḳ örtmek, gizlemek

y.+ nı 219b/20

yapmaḳlıḳ saklama, gizleme işi, gizli kılma, örtme

y.+ ı 211a/11

yapuḳ örtülü gizli

y.+ ı 203b/21

yapuştur - yapıştırmak

y.- updur 223a/06

yar - yarmak

y.- ġanı YA544a/14

yār <Far. yardımcı, dost

y.+ lar 204b/18

y. 205a/19

y. érdi 215a/01

y.+ ları 218b/07

y.+ larıġa 218b/09

yārān <Far. dostlar, yardımcılar

Y.+ lar 213b/14

y.+ ları 217a/21, 217b/18

yaraş yapılış, yaratılış

y. 213a/11

y.+ ḳa 213a/11

yaraş - yakışmak

y.- maslar édi 217a/14

y.- tılar 217a/23

yarat - yaratmak

y.- ġaydur YA545a/02

y.- ıpdur 222a/02

y.- ıpdurlar 205a/14

y.- ḳanımız 206a/27

y.- maduḳ 205a/09, YA544b/27

Y.- maduḳ 205a/07

y.- mas YA544b/15

y.- tı 202b/12, 203b/11, 209a/18

y.- tuḳ 221a/04, 222b/24, 224b/09

y.- ur YA543b/03

yaratıl - yaratılmak

y.- dı 210b/12

y.- ġanlar YA542b/24

y.- ġay YA543b/09

y.- ıp YA544b/28

y.- ıpdur 211a/09

yaratḳuçı yaratıcı

y.+ sıdın 210b/27

y.+ sıdur 219a/26

yaratmaḳ yaratmak

y.+ da 205a/15

y.+ dın 222b/19, 222b/22

y.+ ı 222a/21

y.+ ıda 209a/19, 222b/19, 224b/11

y.+ ıġa 222b/21

y.+ ın͡gızda 202a/07

yarıḳ yarık, vadi, dere

y.+ ıda 207b/16

yarıl - yarılmak

y.- ġay 225a/02

y.- ur YA543b/17

yarılḳamaḳ bağışlama, affetme.

y. 211b/14, 211b/16, 211b/20, 211b/21, 214a/11

yarılmak yarılmak
y.+ ı 211b/08
yarım yarım
y. 219a/16
y.+ ı 213a/19
yārī <Far. yardım, yardımcı, dost
y. 217a/16
y. bérgüçi 210b/25
y. bérmediler 208b/02
y. bérmekde 213a/13, 215a/09
y. bérmekidin 208b/03
y. étilgeyler YA545a/09
y. ḳılġay 214a/20
y. ḳılmaġlıġı 214a/20
y. ḳılur 210a/27
yārīlıḳ <Far. +T. dostluk
y. ḳılur 210b/13
yarlıḳ bağış, af
y. 223a/08
yarlıḳa - I. bağışlamak, affetmek
y.- dı 214a/14
y.- ġay 208b/26, 214a/11
y.- ġuçı 215b/14
y.- ġuçı.dur 219a/24
y.- ġuçıdur 205b/15, 221b/05
y.- maġay 213a/09
y.- r 214a/15
y.- r 215b/12
y.- rlar YA542b/12
II. yardımcı fiil (yasamak, koymak)
yazuḳ y.- maḳnı 218b/12
yarlıḳamak bağışlamak, yasamak, koymak
y. 215a/22
yazuḳlar y.+ ı 219a/14
yarmaḳ yarmak
y.+ dur 223a/08
yartu yarı, orta
y.+ sıġa 219a/19
y.+ sını 219a/20
y.+ sınıng͡ YA542b/08
yaruḳ ışık, nur, aydınlık
y.+ lardın 222a/20
yaruḳluḳ ışıklı, nurlu
y. 214a/05
yasa - düzenlemek, yapmak
y.- dı 215b/05, YA544a/28
işini y.- ġay 219a/18
işleringiz y.- maġıda 219b/13
yasal - düzenlenmek, yapılmak
y.- dı YA542b/03
yasamaḳ düzenlemek, yapmak
y.+ ḳa 213b/15
yaş yaş, yıl
y.+ da 206b/17
y.+ da érdi 206b/19
y.+ dur 206b/14
y.+ ı 206b/18
y.+ ḳa 206b/15
yaşıl yeşil
y. 222a/02
yaşlıġ yaşlı, yaşında
y. 206b/19
y. édi 206b/17
yaşur - gizlemek
y.- ġay 224a/14
y.- updurlar 212b/12
y.- ur érdiler 214a/08, 217b/07

yaşurmaḳ gizlemek

y.+ ı 212b/07

yaşurun gizli

y. 213b/26, 224a/14

y. bolmas 221b/15

y.+ dur 221b/19

yaşurunluḳ gizlilik

y. 212b/01

y.+ larını 212b/03

yat - yatmak

y.- ġay YA543b/02

y.- tılar YA545b/06

y.- ur 214a/04

yatḳaşuḳ yatsı, yatsı vakti, yatma vakti

y. 224b/17

y.+ dın 224b/19

yāver <Far. yardımcı

y. tutmas érdiṅgizler 209b/01

y. tutmasaṅgızlar YA543b/10

yavuḳ yakın

y. édi 219a/17

y.+ ıda 210a/12

yavuḳluḳ yakınlık

y. 208b/04

yayıl - yayılmak

y.- ġan 208a/04

yayuḳ yayılmış

y. 205b/26

yaz - sermek, yazmak

y.- ıp 222a/22

yazuḳ günah

y. 202a/20, 203a/04, 214a/14, 215b/13, 220b/07

y.+ da 212a/25

y.+ dur 223b/16

y.+ ı 216a/13

y.+ ıdur 214a/14

y.+ ını 214a/15, 214a/16, 221b/05

y.+ lar yarlıḳamaġı 219a/14

y.+ lardın YA542b/12

y.+ ları 214a/14

y.+ larını 210a/01, 211a/11

y.+ larınıṅg 211b/18

y.+ larıṅgdın 211b/16

y.+ larıṅgızdın 208b/26

y.+ larnı 207a/11, 208b/27

y.+ larnıṅg 211a/11

y.+ nı 215b/12

y. yarlıḳamaḳnı 218b/12

yazuḳluḳ günahlı, günahkar

y.+ nı YA545a/16

y.+ nıṅg YA545a/12

yé - I. yemek

y.- gey 210b/20, 220b/23

y.- meṅgizler 220b/24

y.- meydür 220b/17

y.- r érdiler YA543a/04

y.- rler 209a/10, 209a/12, 210b/18

II. yardımcı fiil

ġam y.- megil 218a/12

yek <Far. bir, tek

y. 216b/01

y.+ i 204a/01

yeksān <Far. düz

Y.+ dur 203b/08

yekşenbe <Far. Pazar günü
y.+ din 224b/10
yektā <Ar. tek, eşsiz
Ḥaḳḳ-ı y. 223a/16
yél yel, rüzgar
y.+ idür 208a/07
y.+ lerning̑ 202a/14
yéme yine, ve, bir daha
y. 217a/08
yémek yemek
y. 210b/22
y.+ i 210b/19
y.+ idür YA545a/13
y.+ ke 210b/19, 220b/25
y.+ ning̑ 210b/21
yémiş yiyecek, meyve
y.+ i YA545a/12
yene yine
y. 203b/26, 204b/11, 214a/17, 215b/03, 215b/15, 215b/18, 220b/13, 220b/14, 222a/08, 225a/01, YA542b/15, YA542b/16, YA543b/18
yeng̑ taze, yeni
y. 220b/13
yeng̑ülüg yenilik
Y. 220b/17
yér I. yer mekan
y.+ de 202a/08, 205b/11, 209a/02, 211b/23, 214a/01, YA542b/20, YA545a/25
y.+ dedür 202b/13, 221b/14
y.+ din YA543a/06
y.+ dür 214b/16
y.+ ge 223b/09, 224b/22
y.+ i érdi 207b/16
y.+ ide 207b/16, 211a/12, 211a/13
y.+ idin 224b/22
y.+ idür YA544b/05
y.+ ige 205b/23, 217b/02
y.+ ing̑ 216b/10
y.+ ing̑iz 204b/17
y.+ ing̑izni 211b/22
y.+ leri 208a/12, 208a/13
y.+ leridin 207b/06
y.+ ni 222a/22, 222b/05, YA544b/03
y.+ ning̑ 214a/03
II. yeryüzü, yer
y. 205a/16, 222a/11, YA543b/25, YA543b/26, YA544a/06, YA544b/20, YA545a/02
y.+ de 204b/27, 207b/10, 212a/09, 222a/23
y.+ din 205a/14, 224b/21
y.+ lerde 202a/06, 221b/19
y.+ lerdedür 214b/17
y.+ lerni 205a/07, 224b/09
y.+ lerning̑ 204a/14, 215b/11, YA542b/23
y.+ ni 203b/11, 209a/18, YA544b/27
y.+ ning̑ 214a/26, 214a/27, 214b/17, YA544a/03
Y.+ ning̑ 222a/02
III. ülke, şehir, diyar

y.+ de 210b/08

y.+ ge 210a/12

y.+ lerni YA543b/24

IV. yer, zemin, toprak

y. 225a/02

y.+ ge 222b/03, 222b/05, 222b/08

y.+ ni 202a/13

y.+ ning 204b/25

▪ yérige kéltür- yerine getirmek, ifa etmek

y.+ ige kéltürüptürler 207a/09

IV. nokta husus

y.+ de 209b/06

yéryüzi yeryüzü

y.+ de YA544a/05

y.+ ning 216b/03

yesār varlık, zenginlik

y. YA543a/17

yét - I. ulaşmak

y.- diler 212b/26, 213a/08

y.- er 205b/13, 215a/11, 224b/22

y.- er édi 217b/09

y.- er érdi 218a/22

y.- gey 202a/24, 206b/14, 210a/12, 210b/26, 216a/13, 217b/02, 223b/10

y.- geyler 223a/17

y.- ip 208b/07, 219a/04

y.- ipdür 213b/13

y.- ipdürler 207a/23

ḳaraġḳa y.- ken bolġay YA543b/16

y.- ken bolġaylar 206b/23

y.- küçiler 204b/18

y.- küçining 205b/11

y.- medi 209a/18, 224b/10

y.- mediler 222a/05

y.- mes 213a/02

y.- mes érdi YA544b/18

y.- se 223a/25

y.- se érdi 208a/12

y.- seng 215a/19

y.- ti 203a/01, 206b/15, 206b/17, 206b/18, 207a/02, 208b/16, 213b/18, 213b/24, 219b/26

II. yardımcı fiil

ḫiṭāb y.- gey 223b/05

çūre y.- küçiler 206a/10

meded y.- küçiler 209a/04

gürūh-ı çūre y.- küçilerġa 206a/12

taḥakküm y.- megey YA544a/21

meger y.- mek.din 206b/06

yétgür - I. ulaştırmak

y.- di 219b/08, YA544b/23

y.- diler 209b/03

y.- gey 210b/02, YA544b/21

y.- geyler YA544b/22

y.- güçi 208b/24

y.- megey 219b/10

y.- ü 224a/12

y.- ür 207b/26, 221b/04, 222a/11

II. yardımcı fiil

ġarażġa y.- di 219b/03

Ziyān y.- e almaslar 213a/01

elem y.- güçi 202b/06

taʿarruż y.- megeyler 213b/27

nihāyetiġa y.- mesdür 215a/14

yétgürmek ulaştırmak

y.+ de 205b/01

y.+ din 207b/27

yétig ulaşmış, yetişmiş, erişmiş, büyümüş

y. 211a/07

yétil - yetişmek, büyümek

y.- gen YA543b/21

yetīm <Ar. yetim

y.+ ler 210b/07

yétkür - ulaştırmak

y.- mes YA545a/08

yétmeklik ulaşma

y.+ i 214a/24

y.+ ni 214a/23

yétmiş yetmiş sayısı

y. 208b/12, 213b/16, 217b/06

yétti yedi sayısı

y. 203b/27, 208b/09, YA544b/26

Y. 208a/10

yéttinçi yedinci

Y. 215b/18

yevm <Ar. gün

y.-i baʿs̱ 202b/20

y.-i iʿmās 202b/20

yıġ - yığmak, bir yere toplamak

y.- ar 204a/12

yıġaç ağaç

y. 202b/13, 205b/24

y.+ ı YA545a/12

y.+ ı bolur 218b/06

y.+ ınıng͡ 211a/13, 211a/14, 216a/26, 216a/27, 216b/07

y.+ lar 202b/08

y.+ larını 222b/02

y.+ larınıng͡ 210b/17

y.+ larnıng͡ 214b/05

y.- lar 202a/06

yıġılmaḳ yığılmak, toplanmak

y.+ ınıng͡ YA545a/06

yıġla - ağlamak

y.- dı YA544a/02

y.- madı YA543b/25, YA544a/06

y.- rlar YA543b/26, YA543b/29

yıġlamaḳ ağlamak

y. 219a/03

y.+ ı YA544a/01, YA544a/02, YA544a/03, YA544a/04

yıḳıl - yıkılmak

y.- ġay 215b/07

yıl yıl, sene

y. 206b/13, 206b/16, 208a/09, 213b/26, 215a/14, 217b/04, YA544b/27

y.+ da 213b/15, 213b/27, 218a/01, 219a/27, YA542b/10, YA544b/26

y.+ dın 204a/25

y.+ ġa 204a/26

y.+ ı 213b/13

y.+ ıda YA543a/05
y.+ ınıng͡ 215b/18
y.+ nı YA543a/07
y.+ nıng͡ 213b/16
yıllıġ yıllı, yaşında
y. 219a/01, YA543a/06
yıraḳ ırak, uzak
y. 202a/26, 212a/13, 216a/19, 222a/09, 224b/22, 225a/02
Y. bolmaġay 224a/06
y.+ dur 204b/24
y. émestür 222b/07
y.+ ını 216b/21
y. ḳılmadıng͡ızlar 204b/16
yiber - I. göndernek iletmek yollamak
y.- di 203a/02, 203a/04, 210b/10, 212a/27, 213b/23, 214a/02, 214a/22, 214b/03, 215a/17, 216a/22, 216a/24, 216b/09, 217b/20, 218a/08, 219a/27, 219b/06
y.- diler 213b/25
y.- dük 214b/21
y.- geni 219b/15
y.- genidür 218a/12
y.- genige 215b/09, 216a/16, 217b/20, 218a/01, 221b/03
y.- genini 214b/24
y.- güçi YA542b/19, YA542b/20
y.- ilip 207b/26
y.- ilipdür 208b/19
y.- ing͡izler YA543b/02
y.- ip 220b/12
y.- ür 224a/02, YA542b/14
II. yardımcı fiil
āyet y.- di 212a/21, 219b/27, 220a/16
başıġa y.- di 219b/05
seriyye y.- di 219a/14
tüben y.- di 202a/11
i y.- dim 223b/21
peyġamberler y.- dim 204b/04
tüben y.- dük 222a/26, YA542b/04, YA545b/11
tüben y.- iptür 210b/04
yiberil - I. gönderilmek
y.- geni YA543a/15
y.- ip YA543b/03
II. yardımcı fiil
tüben y.- ipdür 209b/25
tüben y.- mes 211b/25
tüben y.- se 211b/25
yibermek göndermek
y. 214b/23
y.+ i 205a/05
yigirmi yirmi sayısı
y. 206b/17, 214a/04, YA544b/22
yoġan kalın
y. bolur 218b/05
yoḳ I. yok, hayır, değil
y.+ dur 225a/05
y.+ tur 205b/16, 205b/27, 209a/02, 209a/21, YA542b/25, YA544a/17
y.+ tur 205b/17
y.+ turlar 206b/06

y.+ turlar 204a/03
II. yok, mevcut olmamak
y. 211a/08, 215a/04, 215a/11, 221a/26
y.+ dur 206b/06, 211b/12
Y.+ dur 216a/13
y. édi 204b/03, 212b/17, 215a/21, 220b/15, YA543b/25, YA544a/05
y. érdi 210b/26
y. érdiler 203a/10, 208b/21
y. éter 208a/08
y. étgey 218a/10
y. étgeyler 214b/06
y.+ ıda 209b/12
y. ḳılġay 210b/03
y.+ tur 203a/25, 203b/24, 204a/02, 204a/03, 204a/12, 204b/08, 204b/11, 205a/16, 206b/24,
207a/07, 207b/25, 207b/26, 207b/27, 209a/04, 209a/24, 210b/14, 211b/13, 213a/15, 213a/27,
213b/21, 215a/24, 215a/25, 216a/23, 219a/22, 220a/10, 220b/13, 221a/06, 221b/02, 221b/06,
222a/20, 223b/20, 224a/05, YA544a/16, YA545a/21, YA545b/07, YA545b/11
Y.+ tur 207a/21, YA544a/15
y.+ turlar 204b/17, 204b/23
y. 215a/02
yoḳluḳ olmama
y.+ ı YA545a/04
yol I. yol
y.+ ı 216b/22
y.+ ıdın 216b/23
y.+ ınıng͡ YA544b/08
y. kittiler 224a/22
y.+ lar YA543b/17, YA543b/18
II. yöntem, tutulan yol
y. 209a/26, 211b/11, 215a/02
y.+ ı 202b/27, 211a/23, 212b/27, 213a/08
y.+ ıda 213a/24, 221b/11
y.+ ıdın 209b/20, 212b/26, 219b/20, 220a/07
y.+ ıdur 216b/19
y.+ ıġa 203a/20, 220a/05
y.+ ını 203b/01
y. körsetgey 203b/22, 210a/22
y. körsetipdür 221b/18
y. körsetküçidür 202b/04, 203b/01
y. körsetmekke 218a/08
y. körsetmes 206a/11
y.+ lardın 205a/11
y.+ nı 214a/19
y. tapḳanlar 219b/21
y. tapmadılar 206a/20
y. tapmas 209a/20, 223b/23
III. doğru yol, hakikat
y. 216b/19
y. azġanraḳ 205a/21
y. azġurdı 203b/18

y. azmaḳlıġınıng 205a/20
y. azmaḳlıḳda 223b/19
y.+ dın azġurdı 223b/17
y.+ dın azġurmadım 223b/18
y.+ ġa 208b/24
y.+ ıda 210a/20
y. körsetür 208b/23
y. tapıpdurlar 211b/04
yol - yolmak
y.- dılar 214a/02
yoldaşlıḳ yoldaşlık, arkadaşlık
y.+ ıdın 206b/04
yolu - yolmak
y.- dılar 218a/04
Y.- guçılar 218a/03
yosun yosun
y.+ ı 209a/08
yuġanlıḳ kalınlık
y.+ ı 218b/06
yuḳarı yukarı
y. 218b/21, 223a/08, YA543b/28
yulduz yıldız
y.+ lar 202b/13, 222a/20
y.+ lardın 202a/05
yumşaḳ yumuşak
y. ḳılıngızlar 218b/24
yürü - yürümek
y.- güçi.dür 211a/14
y.- r édi 218a/01
yürüt - yürütmek
y.- gil 207a/01
yüz I. yüz sayısı
y. 203b/27, 216a/25, 216b/21, 219a/01, YA542b/14, YA544b/26
II. yüz çehre taraf
y. évirdiler YA543a/16
y. évirgüçidürler 212a/12
y. évirmegeyler 216a/26
y. évirsengizler 212a/11, 213b/04
y.+ i 202a/27, 218a/25
y.+ ide YA544b/12
y.+ ige 220b/21, 222a/22
y.+ in évirürler 208b/05
y.+ ini 205a/26
y. ḳoydı 203a/01
y. ḳoydılar 216b/25
y. ḳoyġan 208a/05
y.+ leride 218a/24
y.+ lerige 212b/04
y.+ lerni YA545a/29
y.+ ümde 203a/04
III. sebep
y. évirgüçilerdürler 205a/11
y.+ idin 203a/17, 204a/09, 208b/14, 210b/24, 212a/10, 216a/21, 219b/02, 224a/22, YA545b/09
yüzlen - yönelmek, dönmek
y.- di YA544b/08, YA544b/14
y.- ip érdiler 216b/24
yüzlüg yüzlü
y. YA545b/02
ża‘af <Ar. zaaf, düşkünlük
ż.+ ıdın YA543a/05

ż.+ ın͡gız 213a/12

ẓafer <Ar. galibiyet

ẓ. 217a/24

ẓāhil <Ar. ihmalkar

ẓ. 224a/11

ẓāhir <Ar. görünen, ortaya çıkan

ẓ. 218a/25

vaż‘-ı ẓ.-i muvażża‘-ı żamīrde 222a/06

ẓ. boldı 211b/07

ẓ. bolġay 204b/12, 205b/05, 212b/21, 219b/14

ẓ. bolup édi 212b/27

ẓ. bolur 218a/27, YA544a/04

ẓ.+ dur 202b/16

ẓ.+ dür 204b/27, 205a/15, 219b/07

ẓ. émes édi 223b/08

ẓ. érdi 218a/24

ẓ.+ ġa 209a/23

ẓ. ḳılmaġay 212b/12

ẓ. ḳılur 210a/06, 213a/22

ẓāhirraḳ <AR.+T. daha belirgin, daha ortada, aşikar

ẓ. 209a/16

ża‘īf <Ar. zayıf, güçsüz

ż. 216a/12, 218b/06

ż. édi 218b/08

ż.+ leri 216a/12

zaḳḳūm <Ar. zakkum

z. YA545a/12

z.+ dın YA545a/18

z.+ nı YA545a/13

żalālet <Ar. hatalar

ż.+ din 203b/01

ż.+ i 209a/05

zamān <Ar. zaman, vakit

z. 204a/01, 211a/07, YA544b/05, YA545b/15

z.+ ı 203a/10, 206b/12, 206b/14, 215b/12, YA543a/19

z.+ ı érdi YA543a/02

z.+ ıġaça 203a/10

z.+ ınıng͡ 205a/09, YA544a/13

z.+ larıdaġı 203a/12

zamānī <AR.+FAR. öyle bir zaman

z. 205a/10

żamīr <Ar. vicdan

vaż‘-ı ẓāhir-i muvażża‘-ı ż.+ de 222a/07

ż.+ din YA544b/14

ż.+ i 214b/26

żarar <Ar. zarar

ż. 213a/02

ż.+ dın YA545b/04

ż.+ ı 215a/11

zārīle <AR.+T. ağlamak

z.+p YA543a/12

zārīlıḳ <AR.+T. ağlama, ağlayan olma

z.+ ḳa 219a/04

żat <Ar. şahıs, kendi

ż.+ nı 213b/11

żāyi‘ <Ar. elden çıkan, kaybolan

ż. bolur édi 215a/21

ż. ḳıldı 210b/05

ż. ḳılmaġay 210a/21, 213a/13

zebāniye <Ar. zebani
z.+ ġa YA545a/15
zeberced <Ar. zeberced taşı, zeberced rengi, fıstık yeşili gibi bir renk
z.+ din 222a/02
zecir <Ar. uyarı, uyarma
z.+ leride 212a/16
zehr <Far. zehir
z. 217a/08
ẕekkir <A.
ẕ. bolġay 211b/12
zekūt <Ar. zekat
z. béring̃izler 213a/24
z. bérmekdin 219b/04
z.+ da 213a/25
z. ḳılsa YA543b/29
zemzem <Ar. zemzem suyu
z. YA542b/13
zendegānlıġ <Far. +T. hayat, yaşam
z. 203b/24
z.+ ı 203b/24, 204b/21, 213a/15
z.+ ıda 207b/07
z. ḳılġay 219a/06
ẕerrāt <Ar. zerreler, parçalar
ẕ.+ ı 214a/27
ẕerre <Ar. parça, zerre
ẕ. 214b/01
zeştlıġ <Far. +T. çirkinlik
z. 210b/02
zihin <Ar. zihin, akıl
z.+ leri 219a/22
ẕikr <Ar. zikir, anma
ẕ. 209b/06, 220a/12
ẕ.+ i 209a/12
ẕ.+ i kélgüsidür 215a/05
ẕ.+ i ḳılġaylar YA543a/24
ẕ.+ idin 211a/18
ẕilḥicce <Ar. Hicrî takvimde bir ay
ẕ.+ de 215b/18
ẕillet <Ar. aşağılanma, hor görülme
ẕ. 214a/16
ẕindān <Far. zindan, çok karanlık ve sıkıntı verici yer
ẕ.+ ınıng̃ 211a/18
zinhār <Ar. asla, kesinlikle, sakın ola ki
z. 217a/07, YA544b/11
żiyāʿ <Ar. ışık
ż. 216b/11
ziyāde <Ar. fazla, çok
z. ḳıl 224a/02
z. ḳılġaylar 214a/23
żiyāfet <Ar. ziyafet, şölen
ż. 209b/23
ziyān <Ar. ziyan, zarar, kayıp
z. bolġay 222b/09
z.+ ı 204a/16
z. ḳılurlar 204a/15
z. urġanlar 207a/27
Z. yétgüre almaslar 213a/01
ziyāret <Ar. ziyaret
z.+ ıġa 213b/14
z.+ iġa 213b/21
Zūbeʿa <Ar. cin adı
Z. 208b/11

ẓuhūr <Ar. ortaya çıkma

ẓ.+ ġa kélgüsidür 213b/15

ẓ.+ ġa kéltürüptür YA545a/01

ẓ.+ ı YA544a/20

ẓ.+ ıdın 212a/20

ẓ.+ ın 222b/07

ẓ. ḳılur 203b/26, 223a/14

zü'l-celāl <Ar. büyüklük ve haşmet sahibi

Ḥażret-i Ż. 202a/09

zü'l-ḳaʿde <Ar. hicri takvimin on birinci ayı

z. ḳaʿdesining͡ 213b/16

4. DUA, HADİS, AYET VE ARAPÇA İBARELER DİZİNİ

ʿahd nakżī ve men nekese finnemā yenkisü ʿalā nefsihi <Ar. "Kim ahdini bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur." (Fetih Suresi: 10. ayet)

ʿa. 215a/13

ʿaleyhi'ṣ-ṣalavat ve's-sellem <Ar. Allah'ın salatı ve selamı (onun) üzerine olsun. (Arapça dua)

ʿa. 211b/04

ʿaleyhi's-selām <Ar. Allah'ın selamı (onun) üzerine olsun. (Arapça dua)

ʿa. 203a/02, 203a/10, 206a/09, 206a/22, 207b/24, 208a/06, 209b/10, 210a/12, 218a/11,

218b/02, 222b/14, 224b/20, YA543b/01

ʿa.+ din 207b/17

ʿa.+ dür 206a/07, 207b/14

ʿa.+ nıng͡ YA543b/07

ʿa.+ ni 222b/11, 222b/12, 222b/13, 222b/15

ʿalī nebiyyinā <Ar. (O) yüce bir peygamberdir. (Arapça dua)

ʿa. 218a/11

ʿalī nebiyyinā ve aleyhim ve'ṣ-ṣalavat ve's-sellem <Ar. (O) yüce bir peygamberdir ve Allah'ın salatı ve selamı (onun) üzerine olsun. (Arapça dua)

ʿa. 209b/05

alī vechullāhü'l- mecīd <Ar. (Onun) yüce vechi, zatı için. (Arapça dua)

Ā. 205a/05

Allah-u Ekber ḫaribet Ḫayber enne iẕā enzelne besāḥīt ḳavmin fessār ṣabāḥu'l- münẕerīn <Ar. (Allah-u Ekber) Hayber harab oldu. Biz düşman bir kavmin yurduna baskın yapıp girdik mi, korkutulmuş olan o kavmin hali ne kötü olur." (Hadis)

A. 216b/25

Allahu ḳā'imun bil-ḳısṭ <Ar. Allah tam bir adaletle hükmeder. (Hadis)

A. 222a/01

aṣlühā ṯābitün ferʿuhā fi's-semā ṭayyibe <Ar. "kökü sabit, dalları gökte olan güzel(ağaç)" (İbrahim Suresi: 24. Ayet)

a.+ si 211a/13

bismi'llāḥi'rraḥmāni'rraḥīm <Ar. esirgeyen ve bağışlayan Tanrı'nın adıyla (Arapça besmele)

B. 202a/01, 205a/01, 209b/19, 213b/12, 217b/22, 217b/23, 218b/14, 221b/21, YA542a/27

edbāra's-sücūd <Ar. “secdelerin ardından” (Arapça ibare)

e. 224b/18

elā men ṭalebenī vecedenī naḥnū eḳrabū yedey elkilā ḳāf min ḥablü'l-verīd <Ar. “Bilin ki kim beni ister ve ararsa bulur, biz ona şah damarından daha yakınız.” (Kaf Suresi:16. ayet)

e. 223a/04

Elḥamdülillāh ʿalā külli ḫāl <Ar. Her halimiz için Allah’a hamd olsun” (Arapça bir dua)

E. 218b/13

el-Ḥarām zādehullāhu taʿẓīmen <Ar. “Mescidī Haram; Allah onu daha da yüceltsin” (Arapça ibare)

e. 221a/02

el-insiyyāt'l-ins vel-cīnnātü'l-cīnn <Ar. “insalara insandan, cinlere cinden” (Hadis)

e. 209a/14

en-näsü min ciheti't-timsāli ekfaū ebūhum Ādem ve'l-ummu Ḥavvā <Ar. “insanlar şekil olarak birbirine denktir; babaları Adem ve anneleri Havva’dır.” (Hadis)

e. 221a/06

en taʿbudallāhe keenneke terāhu <Ar. “Allah’ı görürmüşçesine ona ibadet etmendir” (Hadis)

e. 223a/11

en teṭa'ūhum <Ar. “onları farkında olmadan ezmeniz” (Arapça ibare)

e.+ ġa 217b/10

eşiddāū ʿale'l-küffāri <Ar. “kafirlere karşı çok şiddetli” (Arapça ibare)

e. 218a/17

eşrāṭü'l-sāʿit <Ar. kıyamet alametleri (Arapça ibare)

e. YA543a/08

festereḥa yevme's-sebt <Ar. “ve cumartesi günü istirahat etti.” (Arapça ibare)

f. 224b/12

feẕikrül duḫān veldeccāl <Ar. “duhan zikredildiğinde deccal gelecektir” (Hadis)

f. YA543a/08

ʿinde'l-ʿiẓāmu mecduke bi'l-ʿilmi ve'l-edebi lā bi'l-künūzi velā bi'l-aṣli ve'n-nesebi eş-şerefu bi'l-ʿilmi ve'l-edebi lā bi'l-aṣli ve'n-nesebi <Ar. “Büyüklerin katında yücelik ilim ve edep iledir. Mal ve mülkle veya soy-sop ile değildir. Şeref de ilimde ve edeptedir, soyda kökende değildir.”(Hadis)

ʿi. 221a/18

inne ḥusne'z-zannī mine'l-īmānī <Ar. “Hüsn-ü(iyi düşünce) zan imandandır” (Hadis)

i. 220b/08

innemā baġyüküm ʿalā enfüsiküm <Ar. “Sizin taşkınlıklarınız ancak sizin aleyhinizedir.” (Yunus Suresi: 23. ayet)

i. 215a/12

ḳaddese sırrehu <Ar. Allah (onun) sırrını mukaddes etsin. (Arapça dua)

ḳ. 205a/02

ḳ. 224b/04

ḳ. 224a/26

ḳ. 224b/06

ḳażāya <Ar. sorunlar (Arapça ibare)

ḳ. YA542b/18

kemā ḳāl ve yevmü'l-ḳıyāme yekfirūn beşirkküm <Ar. “(put-perestler) diyecekler ki biz onlara tapınmadık”

k. 205b/04

kemā ḳāl vallāhī rabbenā mā künnā müşrikīn <Ar. “ Onlar(putlar) diyecekler ki onlar(put-perestler) bize tapınmadı.”

k. 205b/03

ḳul yuḥyihā ellezī enşe'hā evvele merretin meeliyyün naḳıyyün innellezi iḥyā muḥyi'l-Mevtā <Ar. “de ki; onları ilk defa yaratan diriltecek” ayeti ile muhyi'l-mevta olan(ölüleri dirilten) Allah ölülerin diriltilmesi hakkında anlaşılır bir örnek vermiştir.)

ḳ. 204a/06

lā ilāhe illallāh <Ar. Allah’tan başka ilah yoktuır. (Arapça ibare)

l. 211b/13

lā muḥālāt kā'in <Ar. “yaratılması, var olması mümkün olan” (Arapça ibare)

l. bolġusıdur 217a/19

lā yezālu'l-abdu yeteḳarrebū ileyhe bi'n-nevāfili <Ar. “kulum bana nafile ibadetlerle yaklaşmayı sürdürür” (Hadis)

l. 223a/10

lem yaṭmışhunne insun ḳablehum ve lā cānn <Ar. : “Eşlerinden önce ne bir insan dokunmuş onlara, ne bir cin.” (Rahman Suresi 74. ayet)

l. 209a/14

limeni'l-mülk <Ar. “Bütün mülk kimin?” (Mü'min Suresi:16. ayet)

l. 223a/16

liyaġfirā lekallāhu mā teḳaddeme min ẕenbike vemā teaḫḫār <Ar. "Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın diye" (Fetih Suresi 2. ayet)

l. 205b/22

liyecziye ʿOmar bimā ṣanaʿ <Ar. "Ömer de yaptığının karşılığını bulur" (Arapça bir cümle)

l. 202b/24

māmūrun bihi <Ar. "bunu yapmak için emir almış" (Arapça bir cümle)

m. 220b/07

mendūbuni leyhi <Ar. "onun için zorunlu değil ama yapmasında sevap var" (Arapça bir cümle)

m. 220b/09

men keṩerā ṣalātehu bi'l-leyli ḥasūne vechuhu bi'n-nehārī <Ar. "Kim geceleri çokça namaz kılarsa gündüz olunca onun yüzü parlar, güzelleşir." (Hadis)

m. 218a/26

men terek'l-ādāb rudde ʿani'l-bāb <Ar. "Kim adabı terk ederse kapıdan geri çevrilir." (Arapça atasözü)

m. 219a/01

men ẕā-lleẕī yuḳriżullāhe <Ar. "kimdir Allah'a borç verecek olan?" (Hadid Suresi 11. ayet)

m. 202b/26

merhaba balāḫü'l-ṣāliḫ <Ar. merhaba! Salih kardeşler (Arapça hitap)

B. YA544b/24

min ḥüsn-i islāmi'l-mer'i terkuhu mā lā yaʿnīhi <Ar. "Boş işleri terk etmek kişinin müslümanlığının güzelliğindendir." (Hadis)

m. 223a/23

minʿ indallāh <Ar. Allah indinde, katında (Arapça ibare)

m. 205b/21

min yuti'r-rāsūle feḳad aṭaʿ Allāh <Ar. "Kim Peygamber'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur." (Nisa Suresi: 80. ayet)

m. 215a/07

naḥnū eḳrabū ileyhi <Ar. "Biz ona daha yakınız" (Kaf Suresi:16. Ayet)

n. 223a/12

nebīyullāh <Ar. Allah'ın nebisi, peygamberi (Arapça ibare)

N. 218b/26

neʿūzü-billāh minü'l ḥirmān <Ar. " mahrum kalmaktan Allah'a sığınırım" (Arapça bir dua)

n. 216a/20

raḍıyallāhuʿanh <Ar. Allah ondan razı olsun. (Arapça bir dua)

r. 206a/05, 206b/16, 206b/19, 206b/27, 207a/06, 207a/23, 212b/17, 213b/09, 213b/11, 218a/20

216b/01, 217a/05, 218a/18, 219a/02, 219b/25, 220a/23, 221a/01, YA544b/23

r.+ dın 206b/24, 211a/27, 212b/18, 216b/04, 224b/08, 224b/18, YA543b/26, YA544a/28

r.+ ġa 220b/13

r.+ nı 202b/17, 213b/23, 216a/24, 220b/12

r.+ nıŋ͡g 218a/17, 218a/19

r.+ ġa 203a/01

r.+ nıŋ͡g 202b/23

raḍıyallāhuʿanhā <A.

r. 207a/02, 207a/24, 220a/26, YA544a/02

r.+ dın 220a/20, YA544b/01

r.+ nı 220a/20

raḍıyallāhuʿanhüm <Ar. Allah onlardan razı olsun. (Arapça bir dua)

r. 206a/18, 211a/27, 215a/09, 218b/08, 220a/16, 220b/11

r.+ ġa 218a/16

raḍıyallāhuʿanhümā <Ar. Allah onların ikisinden razı olsun. (Arapça bir dua)

r. 207a/05

rahmāū beynehüm <Ar. “kendi aralarında ise çok merhametli” (Arapça ibare)

r. 218a/19

raḥmetullāh <Ar. Allah’ın rahmeti

r. 202b/26, 208b/06, 209a/08, 209a/09, 209a/10, 209b/05, 210a/13, 210a/15, 214a/13, 215a/05, 216b/20, 217a/01, 218b/09, 221b/22, 222a/01, 224a/26, YA542a/27, YA544a/01

r.+ d 209a/13

r.+ dın 202b/23, 206a/05, 209a/07, 209a/10, 209a/11, 209a/15, YA544b/24

rukkeʿan sücceden <Ar. “bolca rüku edip bolca secde eden” (Arapça ibare)

r. 218a/20

ṣalavātullāh ve's-sellem ʿaleyhe <Ar. Allah’ın salatı ve selamı üzerine olsun (Arapça dua)

ṣ. 213b/19

Ḥażret-i ṣ. 216b/03

Ṣallallāhu ʿaleyhi ve's-sellem <Ar. Allah’ın selamı onun üzerine olsun (Arapça dua)

ṣ. 203a/02, 203a/13, 203a/16, 205b/23, 206a/07, 206a/20, 206b/17, 207a/02, 207a/03, 208b/06, 208b/14, 208b/17, 208b/25, 209a/02, 209b/08, 209b/26, 209b/27, 210b/05, 210b/27,

211a/22, 211b/08, 212a/18, 212a/20, 212b/07, 212b/18, 213b/13, 213b/15, 213b/20, 213b/22, 213b/23, 214a/04, 214b/12, 214b/13, 214b/26, 215a/16, 215b/18, 216a/03, 216a/20, 216a/22, 216b/04, 217a/21, 217b/26, 218a/02, 218b/16, 219a/03, 219a/06, 219a/14, 219a/17, 219a/27, 219b/03, 219b/26, 220b/12, 220b/16, 221b/26, YA543b/27, YA544b/24

Ḥażret-i ṣ. 216a/25, 216b/20, 217a/19

ṣ.+ din 213b/08

ṣ.+ dür 218b/07

ṣ.+ ġa 209b/09, 221a/23, 222a/15, YA543a/22, YA544b/21, YA544b/25

Ḥażret-i ṣ.+ ġa 217a/04

ṣ.+ ni 207a/05

ṣ.+ ning͡ 206b/18, 215a/09, 222b/09, 224b/03, 224b/12

ḥażret-i ṣ.+ ning͡ YA544b/06

seyyid-i kāyināt ʿaleyhi -efż el-ṣalavāt vel-teslimāt <Ar. kainatın efendisinin üzerine olsun salatların ve selamların en yücesi (Arapça dua)

s. 203a/18

semiʿnā ve ātaʿnā <Ar. "işittik ve itaat ettik" (Nur Suresi: 51. ayet)

s. 212a/04

subḥāne <Ar. Arapça ibare

S. 203a/03, 204a/24, 205a/20, 206b/25, 208b/08, 209a/12, 210a/21, 211a/23, 211b/18, 213a/18, 214a/21, 214b/14, 215a/06, 215a/19, 216b/05, 217b/07, 218b/09, 219b/27, 220a/16, 220a/21, 221a/24, 222a/02, 223a/02, 223b/20, 224a/02, YA542a/28, YA542b/14, YA543a/11, YA543a/14,

YA543a/26, YA545a/15, YA545a/21, YA545a/28, YA545b/07, YA545b/08

şerreʿa leküm mine'l-lezīne māyeṣṣabe nuḥā bihi <Ar. " (Allah), Nuh'a vahiy ile bildirdiği şeyi size de vasiyet etti" (Şura Suresi 13. ayet)

ş. 209b/07

taʿālā <Ar. ulu olsun (Arapça ibare)

T. YA544b/02

T. 210b/05, 211b/20, 212a/21, 217b/22, 220a/26, 222a/10, 222b/20, 223b/14, 223b/25,

224a/01, 224a/17, 224b/24, YA543b/13, YA545b/08

T.+ dın 224a/11, 224a/13, 224b/06

T.+ nın͡g 221b/25, 222a/03, 223a/26

T.+ nin͡g 222b/27

taʿālīşāne <Ar. şanı büyükolsun (Arapça ibare)

t. 204a/03

ulū'l-libāb <Ar. akıl sahibi (Arapça ibare)

u. 219a/25

vallāhu aʿlem <Ar. Allah en iyisini bilir (Arapça ibare)

v. 209a/17

vallāh <Ar. Allah için, Allah hakkı için (Arapça ibare)

V. 216b/25

veʿadallāhu elleẕīne āmenū ve ʿamilūs-salāti <Ar. "Allah, inanıp iyi işlerde bulunanlara vaat etti" (Hadis)

v. 207a/15

ve eṣābehum vetḥan ḳarībā <Ar. "ve onlara bir fetih verdi" (Fetih Suresi: 18. ayet)

v. 216b/21

ve huve meʿaküm eynemā küntüm <Ar. "Her nerede olursanız olun O sizinle beraberdir." (Ankebut Suresi: 4. ayet)

v. 223a/12

ve iẕā seleke ʿibādī <Ar. "eğer kullarım sana beni soracak olursa"

v. 223a/03

ve iẕe aḫeẕnā mine'l-nebiyyin mīṣāḳehim ve minke ve min Nūḥ alāye <Ar. "o zaman ki biz nebilerden sağlam söz almıştık, Nuh'dan aldığımız gibi" (Ahzab Suresi 7. ayet)

v. 209b/06

ve lā tekün ke sāḥibü'l-ḥūti <Ar. "ve sen olma balık sahibi (Yunus peygamber) gibi" (Kalem Suresi 48. ayet)

v. 209b/11

ve'ḳtarīb <Ar. "yakınlaş" anlamında. (Arapça ibare)

v. 223a/09

vellezīne meʿahum <Ar. "onlarla beraber olanlar" (Arapça ibare)

v. 218a/16

vemā erselnāke illā raḥmeten lil-ʿālemīn <Ar. "Ve biz seni, ancak alemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya Suresi 107. ayet)

v. YA542b/20

ve's-sellemī raḥmetullāh <Ar. Allah'ın rahmeti ve selamı (Arapça dua)

v. 214a/15

ve tunciküm min ʿaẕābin elīm <Ar. "sizi elem ve acı veren azaptan kurtaracak" (Saff Suresi 10. ayet)

v. 209a/07

ve ẕerhüm ye-ḳūlū ve yétemetteʿū <Ar. "Bırak onları yesinler ve geçinsinler." (Hicr Suresi: 3. ayet)

v. 210b/21

vücudike ẕenbun lā yuḳāse be ẕenbün <Ar. "vücudun(varlığın) başka günahlarla mukayese edilmeyecek kadar büyük bir günahtır." (Arapça bir tasavvufi söz) "vücudu kezzem bin azim: en büyük günah vücudunuz, nefsiniz" Hadis'inden yola çıkılarak söylenen bir söz.

v. 211a/17

ḥattā yeḍeʿa'l-cebbāru ḳademeyhi fīhā feteḳūlū ḳaṭṭ u ḳaṭ <Ar. "Ta ki Cebbar ayaklarıyla basana kadar, o zaman yeter yeter diyecek." (Arapça cümle)

y. 224a/02

yedullāh <Ar. Allah'ın eli, kuvveti (Arapça ibare)

Y. 215a/10

zāviyulllāh şürefā <Ar. şereflilerin köşesi, evi, mekanı (Arapça ibare)

z.+ nıng͡ 213b/14

5. ÖZEL ADLAR DİZİNİ

5.1. Kişi Adları Dizini

ʿAbdullāh Mesʿud <Ar. İlk Müslümanlardan biri, Kufe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusu.

ʿA. 211a/26

ʿAbdullāh Ebī Ḥureyre <Ar. Hayber'de İslam peygamberinin yanına gelerek İslamiyet'i kabul eden ve en çok hadisi aktaran sahabe olarak bilinir.

ʿA. 220a/25

ʿAbdullāh Muġaffel <Ar. Rıdvan biʿatindeki sahabelerden biri.

ʿA. 216b/01

ʿAbdullāh Revāḥe <Ar. Akabe olayında Müslüman olan sahabelerden biri.

ʿA. 219b/25

ʿAbdullāh Selām <Ar. Tevrat'ta İslam peygamberinin alametlerini görüp Müslüman olan sahabe

ʿA. 206a/04

ʿAbdurraḥmān <Ar. Abdurrrahman Avf, cennetle müjdelenmiş sahabelerden.

ʿA. 207a/03, 207a/05, 207a/23

Ādem <Ar. ilk peygamber olduğuna ve ilk insan olduğuna inanılan kişi

Ā. 209b/10, 214a/14, 214a/15, 221a/05, 223a/21

Ā.+ ning͡ 214a/16

ʿĀīşe <Ar. İslam peygamberinin eşlerinden biri ve ilk halife Ebubekir'in kızı

ʿĀ. 207a/02, 207a/24

ʿĀīşe Ṣıddıḳa <Ar. . İslam peygamberinin eşlerinden biri ve ilk halife Ebubekir'in kızı

ʿĀ. YA544b/01

Akraʿ Bin Ḥābis <Ar. Temim kabilesinin önde gelenlerinden bir sahabe

A. 219a/15

ʿAttār <Ar. Feridüddin Attar

ʿA. YA544a/01

ʿAttār bin Ḥācib <Ar. → ʿAttār

ʿA. 219a/16

Avs <Ar. Ferruh Farisî'nin oğlu

A. 213b/11

Bilāl <Ar. Bilāl Ḥabeşī, İslam peygamberinin ilk müezzini

B. 220a/16, 221a/01

Bilāl Ḥabeşī <Ar. → Bilāl

B.+ dür 206b/27

Bünyāmī <Ar. Yakup peygamberin oğlu

B. 206a/05

Cābir <Ar. Cābir Ensārī adında, en çok hadis rivayet eden sahabelerden biri

C. 216b/04

Cehcāh <Ar. Mehdi'den sonra geleceğine inanılan zat

C. 202b/24

Cibrīl <Ar. Cebrayil, Allah'ın vahiylerini peygambere getirdiğine inanılan mekek

C. 203a/02

C.+ din 224b/05

C.+ ni YA542b/20

Deccāl <Ar. kıyamet alametlerinden biri olarak dünyaya geleceğine inanılan ve insanları s apkınlığa yöneltip dini inançlarından saptıracağına inanılan varlık

D. 210a/13

Demyāṭī <Ar. Ahmed ed-Demyati adında bir müfessir

D. YA543a/26

Ebi'l-Ḥuḳayḳ <Ar. Tam adı Kinane b. Rebi b. Ebi'l-Ḥuḳayḳ olan Yahudi komutanlarından ve İslam peygamberinin eşlerinden biri olan Safiyye'nin eski eşidir.

E.-l Ḥaḳīḳ 217a/07

Ebū Bekir <Ar. İslam peygamberinin kayınpederi ve ilk halife

E. 207a/05, 207a/23

Ebū Cehl <Ar. gerçek ismi Amr bin Hişam olmasına rağmen İslam düşmanlığı yaptığı için Ebu Cehl ismiyle anılan kişi

E. 209b/21, 211a/02, YA545a/13, YA545a/20

Ebū'd Derdā <Ar. Hadis, fıkıh ve Kur'an konusunda muteber sahabelerden biri

E. 211a/26

E. 213b/11

Ebū Eyūb el-Enṣārī <Ar. hicret sırasında İslam peygamberini evinde misafir eden sahabe

E. érdi YA544b/23

Ebū Kerb <Ar. Yemen meliklerinden Esed bin Malika Kerb

E. YA544a/27

Ebū Kerb Esʿed Ḥimyerī <Ar. → Ebū Kerb

E.+ YA544b/25

Ebū Mālik Enṣārī <Ar. İslam peygamberine on yıl hizmet etmiş ve Basra'dahayatını kaybetmiş olan sahabe

E. 220a/25

Ebū Süfyān <Ar. İslam peygamberinin kayınpederlerinden biri ve sahabenin önde geleşerinden

E. YA543a/21

Ebū ʿUtayḳ <Ar. Ebu Kuhafe'nin oğlu

E. 207a/03, 207a/05

Emīrül Mü'minīn Ebū Bekir <Ar. → Ebū Bekir

E. 206b/16

Enes <Ar. → Enes Bin Mālik

E. 212b/18, YA543b/26

Enes Bin Mālik <Ar. on yaşından itibaren İslam peygamberine hizmet etmiş ve vefatına kadar onun yanında kalmış olan sahabe

E. 212b/17

er-Raḳḳāşī <Ar. Muhammed bin Abdullah er-Rakkaşi adında bir hadis alimi

e. 544b/24

Esed <Ar. → Ebu Kerb

E. 206a/13, 214b/11, YA544b/04

Esʿed Bin Melikā Kerb <Ar. → Ebu Kerb

E. YA544a/27

Fārūḳ <Ar. İslam'ın ikinci halifesi Ömer'in sıfatı ve ünvanı

F. 202b/17, 202b/23, 203a/01, 218a/18

F.-ı saṭvetī érdi 202b/17

Feḫāṣ Yehudī <Ar. kişi adı

F. 202b/27

Ferruḫ Fārisī <Far. hadis ve fıkıh alimi

F.+ de 213b/11

Firʿavn <Ar. Firavun, eski Mısır hükümdarlarının ünvanı

F. 222b/13, YA543a/29, YA543b/15

F.+ dın YA544a/09

F.+ nıng͡ YA544a/08

Ġaṭafān <Ar. Hendek savaşında Müslümanlara karşı savaşan kabilelerden biri

Ġ. 214b/12

Ġ.+ dın 221a/24

Ġ. édiler 216b/15

Ġ. 216a/03

Ġ. 206a/13

Ġıfārī <Ar. Ebu Zer Gıfari, İslam'ı ilk kabul eden sahabelerden biri

Ġ. 202b/17, 202b/25

Ġuffār <Ar. İslamiyet'i kabul eden kabilelerden biri

Ḫabbāb <Ar. Habbab bin Eret, ilk Müslüman olan sahabelerden biri

Ḫ. 220a/16

Ġ. 215a/17

Ḫālid <Ar. Halid bin Velid, Hudeybiye antlaşması ile Müslüman olan komutan

Ḫ. 219b/06, 219b/08

Ḫ.+ ġa 219b/07

Ḫālid Velīd <Ar. → Ḫālid

Ḫ.+ ni 219b/05

Ḥanẓala İbni Ṣufvān <Ar. İslam'dan önce tevhid inancına bağlı olduğuna inanılan kişi

Ḥ. 222b/12

Ḫarāş <Ar. İslam peygamberinin Hudeybiye günü Mekke'ye elçi olarak gönderdiği kişi

Ḫ.+ nı 216a/23

Ḫarāş Bin Ümmiye <Ar. → Ḫarāş

Ḫ.+ ni 216a/22

Hārūn <Ar. Harun Peygamber

H. 222b/13

Ḥavvā <Ar. Havva, ilk kadın olduğuna ve tüm insanların annesi olduğuna inanılan Adem peygamberin eşi

Ḥ.+ durlar 221a/05

Ḥ.+ nın͡g 214a/14, 214a/15

Hūd <Ar. Hud peygamber

H. 207b/17, 207b/22, 207b/24, 208a/06, 222b/13

Ḥażret-i H. 207b/14

Ḥuleys Kinānī <Ar. Ehabiş kabilesinin reisi

Ḥ. 213b/20

Ḫuzeyme <Ar. Ensar'ın ileri gelenlerinden Huzeyme ibn Sabit

Ḫ. 221a/11

Ḥüseyn Bin ʿAli <Ar. İslam'ın son dördüncü halifesi Ali'nin oğullarından biri

Ḥ. YA544a/02

İblīs <Ar. Şeytan

İ.+ ning̑ 208b/12, 219a/01

İbniʿ Abbās <Ar. Abdullah bin Abbas, İslam peygamberinin amcasının oğlu ve tefsir ve fıkıh konularında muteber kişi

İ. YA544a/28

İ. 211a/27

İbni Ebī Selūl <Ar. Medineli münafıkların reisi

İ. 219b/25

İbni Selām <Ar. Yesrib' deki Yahudilerin reisi

İ.+ dur 206a/06

İbrāhīm <Ar. İbrahim peygamber

İ. 209b/04

İmām Aḥmed <Ar. fıkıh ve hadis alimi, Hanbeli mezhebinin imamı

İ. 210a/13

İmām Aʿẓam <Ar. fıkıh ve hadis alimi, Hanefi mezhebinin imamı

İ. 209a/08, 210a/14

İmām Caʿfer Ṣādıḳ <Ar. Caferi mezhebinin imamı

İ. 224b/08

İmām Ebū Bekir Naḳḳāş <Ar. müfessir, Sifau's-Sudur isimli tefsir kitabının yazarı

İ. 209a/10

İmām Ebūl-Leys <Ar. Ebul-Leys Semerkandi olarak da bilinen asıl adı Nasır bin Muhammed bin Ahmed bin Muhammed olan müfessir ve alim

İ. 214a/13, 222a/01

İ. YA542a/27

İmām-ı Ḳuşeyrī <Ar. tefsir, fıkıh ve kelam alimi Abdülkerim bin Hevazin Kuşeyrî

İ. 218b/09

İ. 205a/02

İmām Mālik <Ar. Maliki mezhebinin imamı

İ. 209a/09

İmām Muḥammed Ḫakim Tirmīẕī <Ar. Hakim-i Tirmizi, büyük hadis alimi

T.+ din YA542a/28

İmām Naḳḳāş <Ar. müfessir ismi

İ. 209a/11

İmām Şeʿlebī <Ar. Ebu İshak Se'lebî, tefsir ve fıkıh alimi

İ. 202b/26

İmām Şāfʿī <Ar. Şafi mezhebinin imamı

İ. 210a/13

İmām Zāhid <Ar. müfessir adı

İ. 224a/04

İ. 224b/18

ʿĪsā <Ar. İsa peygamber

ʿĪ. 203a/10, 210a/12, 218a/11, 218b/03

ʿĪ.+ durlar 209b/05

İslām İbni Selām <Ar. → ʿAbdullāh Selām

İ. 206a/06

İsrāfīl <Ar. kıyamet gününde sura üflemekle görevli olduğuna inanılan melek

İ. 224b/20, 224b/23

Ḳaʿab <Ar. Ka'ab bin Malik, İslam peygamberinin şairlerinden biri

Ḳ. YA544b/04

Ḳābıż <Ar. Allah'ın sıfatlarından biri

Ḳ. 221b/26

Kirāmen Kātibīn <Ar. insanların sağında ve solunda olduğuna inanılan melekler

K.+ ni 204a/21

Lat <Ar. İslam'dan önce Arapların tanrıçalarından olan putun adı

L. 217b/19

Lūṭ <Ar. Lut kavmine gönderildiğine inanılan peygamber

L.+ nıng͡ 222b/14

Marḥeb <Ar. Hayber'de Müslümanlara karşı savaşanların en güçlülerinden biri

M. 216b/22

M.+ ni 217a/06

Muḥammed <Ar. İslam peygamberi

M. 202b/18, 205a/12, 205b/07, 205b/16, 205b/20, 206a/02, 206a/18, 208b/25, 209b/01,

209b/26, 212b/07, 217b/16, 217b/22, 217b/24, 219a/18, 221a/03, 221b/26, 222a/15, 224b/03,

YA542b/19

M.+ dür 218a/08

M.+ ġa 209b/27, 212a/22

M.+ ni 217b/18, 222a/07

Muḥammed Bin ʿAbdullāh <Ar. → Muḥammed

M. 218a/12

Muḥammed İsḥaḳ <Ar. siyer ve mugazi müellifi.

M. 217a/01

Murtażī ʿAlī <Ar. İslam peygamberinin damadı, Ebu Talib'in oğlu, İslam peygamberinin amcasının oğlu, dördüncü halife

M. 217a/05, 218a/20, 224b/18

Mūsā <Ar. Musa peygamber

M. 206a/09, 206a/22, 208b/20, 209b/04, 218b/02, 222b/13, YA543b/07, YA543b/12, YA544a/11

Mūsā bin ʿİmrān <Ar. → Mūsā

M. YA543b/01

Mūsa Kelim <Ar. → Mūsā

M. 206a/07

Muṣṭafā <Ar. İslam peygamberinin adlarından biri

Ḥażret-i M.+ dur 209a/01

N. 209b/21

Nażīr Yehudī <Ar. İslam peygamberinin düşmanlarından ve Kureyş'in önde gelenlerinden biri

N. 212b/25

Nażır Bin Ḥāriṣ <Ar. → Nażīr Yehudī

N. 202a/20

Nūḥ <Ar. Nuh peygamber

N. 209b/04, 222b/11

ʿOṣmān <Ar. İslam'ın üçüncü halifesi

ʿO. 213b/23

ʿÖmer <Ar. İslam'ın ikinci halifesi

ʿÖ. 202b/24, 203a/02, 203a/03, 220a/16

ʿÖmer Bin ʿAbdülʿazīz <Ar. Emevi halifelerinden sekizincisi

ʿA. 209a/15

Ṣābit Bin Ḳays <Ar. İslam peygamberinin hatiplerinden biri, Yemame savaşında hayatını kaybetmiştir

Ṣ. 219a/02, 220a/23

Ṣafiyye <Ar. İslam peygamberinin eşlerinden biri

Ṣ. 220a/20

Ṣāliḥ <Ar. Semud kavmine gönderildiğine inanılan peygamber, Salih peygamber

Ṣ. 222b/13

Saʿīd Bin Müseyyeb <Ar. dördüncü halife Ömer döneminde doğan önemli hadis alimrinden

S. 202b/23

Selmān <Ar. Selman-ı Farisi, İran asıllı sahabe

S. 213b/09, 220a/16, 220b/12, 220b/13, 220b/20

S.+ ġa 220b/14

S.+ nıng͡ 213b/09

Serabādī <Ar. Kur'anı Farsçaya çevirenlerden biri, müfessir

Tefsīr-i S.+ de YA545a/28

Ṣıddıḳ <Ar. → Ebu Bekir

Ṣ. 212b/23, 216b/08

Ṣ. 206b/19, 206b/23, 207a/06

Sinān <Ar. Sinan bib Vebre, Medineli bir sahabe

S. 202b/25

Ṣuḥeyb <Ar. Suheyb bin Sinan ve Suheyb-i Rumî olarak da bilinen sahabe

Ṣ. 220a/16

Süfyān Sevrī <Ar. tefsir ve hadis alimi

S. 209a/07

Süheyl Bin ʿAmr <Ar. İslamiyeti kabul etmeden önce Kureyş adına Hudeybiye antlaşmasını imzalayan kişi

S. 217b/21

S.+ nı 213b/25

Sülemī <Ar. Muhammed bin Hüseyin Sülemi, Horasanlı bir müfessir

S. 215a/05

S. 224a/26

Süleymān <Ar. Davut peygamberin oğlu, Süleyman peygamber

S. 209b/10

Şamul <Ar. Harun peygamberin soyundan olan peygamber

Ş. YA544b/23

Şamul Yehudi <Ar. → Şamul

Ş.+ ġa YA544b/21

Şeyḥ Ebu Saʿīd Ḫurrāz <Ar. Bağdatlı bir mutasavvıf

Ş. 224b/03

Şeyḫü'l-İslām <Ar. Abdullah Herevî, sufi ve alim

Ş. 224b/06

Şiblī <Ar. Ebu Bekir Şibli, ilk sufilerden

Ş. 222b/14

Şuʿayyib <A.Şuayyib peygamber

T. 220a/27, 220b/02

ʿUrveBinMesʿūdEṣṣaḳafī <Ar. İslam peygamberinin bacanağı ve Sakif kabilesinin reislerindendir.

ʿU. 213b/19

ʿUtbe <Ar. Kureyş'in önde gelenlerinden, Müslüman olmamasına rağmen Kur'an'dan etkilendiği ve gizlice dinlediği rivayet edilen kişi

ʿU. 209b/21

ʿUzza <Ar. İslamiyet öncesinde Arapların bereket tanrıçası

ʿU. 217b/19

Ümmü Seleme <Ar. Mahzumoğulları kabilesinden Ebu Ümeyye bin Mugire b. Abdullah'ın kızı

Ü. 220a/20

Üsāme <Ar. Zeyd bin Harise'nin oğlu

Ü. 220b/13, 220b/15, 220b/19

Ḥażret-i Ü. 220b/13

Velīd Bin ʿUḳbe <Ar. İslam peygamberine ve ilk Müslümanlara eziyet ettiği söylenen kişi

V.+ ni 219a/27

Yaʿḳūb <Ar. Yakup peygamber

Y.+ nıng͡ 203a/08

Yehuda Bin Selām <Ar. Abdullah bin Selam

Y. 206a/18

Yehūd Saʿb Bin Muʿāẕ <Ar. Beni Kureyza kabilesinin önde gelenlerinden

Y. 217a/02

Yūnus <Ar. Yunus Peygamber

Y. 209b/10

Y.+ dın 209b/10

Yūsuf <Ar. Yusuf peygamber

Y. 203a/10

Żaḥḥāk <Ar. İran mitolojisinde şeytani bir figür ve İran tahtına oturan beşinci hükümdarı

Ż. 209a/10

Zeberḳān Bin Bedr <Ar. teninin beyazlığından dolayı "ayparçası" anlamına gelen "zeberkan" ismiyle anılan Hüseyin bin Bedr

Z. 219a/16

Ẕeyd <Ar. İslam peygamberinin evlatlığı Zeyd bin Harize

Ẕ.+ din 221a/10

Ẕeyd-i Temīmī <Ar. Yemenli ticaret erbabı bir kişi

Ẕ. 221a/10

Żamre Bin Ḥabib <Ar. ravilerden biri, Damre bin Habib olarak da bilinir

Ż. 209a/13

Ẕi'n-nūreyn <Ar. İslam'ın üçüncü halifesi Osman'ın sıfatı

Ẕ. 216a/24

Ẕ. 218a/19

5.2. Eser Ve Ayet Adları Dizini

Aʿrāf <Ar. Araf Suresi

Sūre-i A.+ da 208a/01

ʿAynü'l-Maʿānī <Ar. Muhhammed bin Tayfur Secavendi'nin tefsir kitabı

ṣāḥib-i ʿA. 208b/10

ʿA.+ de 212b/18

ʿĀ.+ de YA543a/01

Baḥrü'l-Ḥaḳāyıḳ <Ar. Necmeddin Daye Razî'nin tefsir kitabı

B. 223a/01

B.+ da 206b/01, 211a/15

Dercü'l-Dürer <Ar. Tefsir kitabı

d.+da YA544b/26

Esbāb-ı Nüzūl Ayet veya surelerin iniş sebeplerini araştıran dalı ve bu alanda yazılan eserlerden biri

E.+ de 205b/23

Āl-Ḥamm <Ar. Elham suresi

Ā. 206a/06

İncīl <Ar. İncil, Hıristiyanların kutsal kitabı

İ. 208b/21

İ.+ de 218b/03, 218b/04

Keşfü'l-Esrār <Ar. Reşidüddin Meybudi'nin eserinin adı

K.+ da 219a/11

K.+ da 223a/08

Keşşāf <Ar. Zemahşeri'nin tefsir kitabı

ṣāḥib-i K. YA542b/13

K.+ da 202b/23, 216a/27

Ḳurān <Ar. Kur'ân, Müslümanların kutsal kitabı

Ḳ. 202a/16, 202b/04, 205a/17, 206a/02, 206a/08, 206a/20, 206a/24, 206a/26, 208a/25, 208b/15, 209b/25, 209b/26, 214a/09, 222a/17, 225a/06, YA542b/07, YA542b/20, YA543a/17

Ḳ.+ da 212a/15, 224b/06

Ḳ.+ dın 206a/22, 211b/26, 212a/11, 212a/27, YA542b/28

Ḳ.+ dındur 202a/25

Ḳ.+ dur 202a/17, 202b/05, 210a/04, YA542b/03

Ḳ.+ ġa 205b/13, 206a/05, 206a/09, 209b/27, 222a/15

Ḳ.+ ını 210a/11

Ḳ.+ ın͡g 202a/04

Ḳ.+ n 224b/08

Ḳ.+ nı 205b/07, 208b/13, 221b/24, 224b/04, YA545b/11

Ḳ.+ nın͡g 221b/25, 222a/04, 224a/27

Ḳ. oḳur érdi 208b/07

Leṭāyif <Ar. Abdülkerim Kuşeyri'nin tefsir kitabı

L.+ da 202a/03

Leṭāyif-i Hayşamī <Ar. Tefsir kitabı

L.+ da 205a/03

Lübāb <Ar. Ali bin Muhammed el-Hazin'in "Lübābü't-tevil" adlı tefsir kitabı

L.+ da 208b/12, 213b/10, 218a/24, 223a/20, 224b/02

Ma'āllim <Ar. Ferra el-Begavî'nin "Mealimü't-tenzil" adlı tefsir kitabı

M.+ de 203b/03, 204a/23, 205b/20, 209a/13, 209a/14, 211b/14, 215a/09, 216b/04, YA543b/26, YA544a/01

Muġāzī <Ar. tefsir kitabı

M.+ side 217a/01

Muvażżıḥ <Ar. Abdülaziz es-Saydalanî el-Merzebanî'nin "el-Muvazzah Fi Meâni'l-Kur'ân ve Keşf Müşkilâti'l-Furkân" adlı eseri

M.+ da 207b/05, 211b/13, 215a/11, 218a/15

Sıbṭ <Ar. eser adı

S.+ da 207a/04

Sūretü'l-Ḥucurāt <Ar. Hucurat Suresi

S.- 218b/13

Sūretü'l-Ḳaf<Ar. Kaf Suresi

S.- 221b/20

Sūretü'l-Āḥḳāf <Ar. Ahkaf Suresi

S. 205a/01

Sūretü'l-Cāşiye <Ar. Caşiye Suresi

S. 202a/01

Sūretü'l-Duḫān <Ar. Duhan Suresi

S. Ya542a/27

Sūretü'l-Feṭḥ <Ar. Fetih Suresi

S. 213b/12

Sūretü'l-Muḥammed ʿaleyhi'ṣ-Ṣalavāt Ve's-Selām <Ar. Muhammed Suresi

S. 209b/18

Tefsīr-i Muṭṭaliʿ <Ar. tefsir kitabı

T. 212b/18

Tevrāt <Ar. Tevrat, Musevilerin kutsal kitabı

T. 203a/09, 206a/08

T.+ da 212a/18, 213a/01, 218b/02

T.+ de 203a/16

T. érdi 206a/22

T.+ ḳa 206a/09, 206a/24

Tibyān <Ar. Ebu Cafer Muhammed bin Hasan Tusî'nin "Tefsirü't-tibyan" adlı tefsir kitabı

T.+ da 211b/15, 212a/18, YA543a/05

Zādü'l-Mesīr <Ar. Ebu'l-Ferec ibnü'l-Cevzî'nin "Zadü'l-Mesir" adlı tefsir kitabı

Z.+ de 209b/09

Zebūr <Ar. Davut peygambere indirildiğine inanılan kutsal kitap

Z.+ da 223a/04

5.3. Yer Adları Ve Coğrafî Adlar Dizini

Āḥḳāf <Ar. Yemen'de kum tepeleri olan bir yer adı, Ad kavminin yaşadığı bölge

Ā. 207b/16

Ā.+ nıng͡ 208a/10

Batḥā <Ar. Mekke'de dağ arasında bulunan bir dere

b.+ da YA545a/21

Beldaḥ <Ar. bir yer adı

B.+ da 213b/18

Beytü'l-Ḥarām <Ar. Kabe'nin etrafının bir kısmı, kafirlerin yaklaşmalarının yasak edildiği yer.

B. 212a/02

Fedek <Ar. Medine ile Hayber arasında bulunan bir Yahudi köyü

F. 214a/11

Ḫayber <Ar. Hicaz'da, Medine Suriye yolu üzerinde bulunan şehir

Ḫ. 214a/11, 215b/16, 215b/18, 216b/09, 216b/15, 216b/18, 217a/01, 218a/06

Ḫ.+ din 216b/10

Ḫ.+ ġa 215b/21

Ḫ.+ nin͡g 216b/14, 216b/22

Ḥażr-ı Mevt <Ar. yer adı

Ḥ. 207b/16

Ḥicr <Ar.

Ḥ. 208a/24, 216b/10

Ḥiret <Ar. Semud kavminin yaşadığı bölgenin adı

Ḥ.+ ni YA544a/28

Ḥudeybiye <Ar. Mekke'nin yakınlarında br yerin ve İslam peygamberi ile Mekkeliler arasında yapılan antlaşmanın adı.

Ḥ. 214a/21, 215b/22, 216a/10

Ḥ.+ de 213b/19, 214a/01, 214a/04, 215a/03, 215b/19, 216a/22, 217a/14, 217a/24

Ḥ.+ de édi 217a/20

Ḥ.+ din 215b/15, 215b/18, 216b/20, 217b/26

Ḥ.+ ġa 214b/12

Ḥuneyn <Ar. Mekke'nin batısında, eski Cidde yolu üzerinde bulunan yerin ve Mekkeli müşriklerin Medine İslâm Devleti'ni resmen tanıdıklarını gösteren belgeyi imzaladıkları barış antlaşmasının adı

Ḥ. 216a/03

Ḥurṣa <Ar. bir vadi adı, Hursa vadisi

Ḥ. 216b/23

Kaʿbe <Ar. Mekke'de bulunan Müslümanların kıblesi

K. 217b/27, YA544b/10

K.-i muʿaẓẓama 213b/14

K.+ ning͡ 213b/18, 213b/21

Ḳamūṣ <Ar. bir hisar adı

Ḥiṣār-ı Ḳ. 217a/03

Ḳarāḳ <Ar. bir yer adı

Ḳ.+ ḳa YA543b/10

Laḳḳa <Ar. Lakka devleti

L. 216a/19

Medīne <Ar. Hicaz bölgesinde, Mekke'nin kuzeyinde bulunan, İslam peygamberinin mescidi ve kabrinin bulunduğu şehir

M. 214b/10, YA544b/05, YA544b/06

M.+ de YA544b/03

M.+ din 213b/16, 216b/21

M. érdi 206a/06

M.+ ge 212a/21, 214b/13, 215a/19, 215b/04, 215b/24, 219a/15, 219a/16, 221a/21, YA543a/21

Mekke <Ar. İslam peygamberinin doğduğu ve Kabe'nin bulunduğu şehir

M. YA543a/01

M. 202b/17, 203b/03, 210b/11, 210b/25, 213b/25, 214a/09, 214a/10, 214b/11, 216a/23,

216b/10, 217a/14, 217a/20, 217a/24, 217b/03, 217b/12, 217b/15, 217b/24, 221a/01, 222b/11, 224a/22, YA543a/29

M.+ de 206a/07, 214a/08, 216a/24, 217b/05, 217b/06, 217b/07, 217b/14, 217b/18, YA544b/09

M.+ din 213b/18

M.+ ge 213b/22, 214a/02, 215a/17, 216a/22

M.+ ning͡ 208a/24, 213b/17, 222b/19

Merve <Ar. yer adı

M.+ de 214a/03

Mescid-i Ḥarām <Ar. Mekke'de Kabe'nin de içinde bulunduğu alanı çevreleyen büyük mescit

M.+ ġa 218a/02, 218a/03, 218a/06

M.+ nıng͡ 217b/01

Mışır <Ar. büyük bir kısmı Afrika'da, küçük bir kısmı Asya'da yer alan Arap ülkesi

M.+ dın YA543b/14

Müşul <Ar. Irak'ın kuzeyinde, Dicle nehri kıyısında bulunan şehir

M. 208b/10

Mühre <Ar. yer adı

M. 207b/16

Mütefekke <Ar. şehir adı

M. 208a/25

Nāʿim <Ar. Na'im kurganı, yer adı

N. 217a/01

Ninovā <Ar. Musul şehri yakınında, Dicle nehrinin doğu kıyısında bulunan şehir

N. 208b/10

Nuṣaybīn <Ar. şehir adı

N. 208b/10

N.+ din 208b/07

Rum <Ar. Roma, Bizans ve Anadolu'yu ifade eden bir isim

R. 216a/04, 216b/13, 217a/12

Ṣaḥbā <Ar. Ṣahba menzili olarak kullanılan yer adı

Ṣ. 216b/22

Semerḳand Semerkant şehri

S.+ nı YA544a/28

Şām <Ar. Şam şehri

Ş. 203b/27

Ş. 217a/12

Şıḳḳ <Ar. İslamiyetten önceki Arapların eski kabilelerinden ve eski kahinlerinden birinin adı. Metinde Şıkk kurganı olarak bir yer adında da geçmektedir

Ş. 216b/27

Ş.+ nı 217a/02

Ṭāīf <Ar. Arabistan'da Mekke yakınında bir şehir

Ṭ.+ din 208b/06

Ṭūbā <Ar. Cennet'te bulunduğuna inanılan Tuba ağacı

Ṭ. 211a/13

Uḥud <Ar. Medine'nin kuzeyinde bulunan dağ ve burada Müslümanlarla Mekkeli müşrikler arasında yapılan savaş

U.+ da 217b/18

ʿUmmān <Ar. yer adı, Umman

ʿU. 207b/16

Yamāme <Ar. Arap yarımadasının ortasında bulunan yerleşim merkezinin ve kendisini peygamber ilan eden Müseyleme'nin ordusu ve Halid bin Velid komutasındaki İslam ordusu arasında yapılan savaşın adı

Y. 216a/02, 222b/12

Yemen <Ar. Arap yarımadasının güneybatısında yer alan ülke

Y.+ din 213b/08

Y.+ ge 208b/07

Tetmür <Ar. Tedmür şehrinin kapısının adı

Y. 217a/06

5.4. Dil, Kavim Ve Topluluk Adları Dizini

ʿAbbās <Ar. Beniü'l ʿAbbās Kabilesi

ʿA. 221a/14

ʿAcem <Ar. İran halkından olan

Şuʿūb-ı ʿA.+ dindür 221a/15

ʿĀd <Ar. helak olduğuna inanılan Ad kavmi

ʿĀ. 207b/13, 207b/14, 207b/19, 208a/14, 210b/08, 222b/13, 224a/22, YA544a/24

ʿĀdī <A+F Ad kavminden olanlar

ʿĀ.+ ler 207b/21

ʿĀ.+ lerdin 208a/01

ʿAdnān <Ar. Adnan kabilesi, İbrahim peygamberin torunlarından

Ḳabāyil-i ʿA.+ dın 221a/15

ʿArab <Ar. Arap

ʿA. 202b/20, 213b/11, 216a/02, 221a/22

Ḳabāyil-i ʿA.+ dın 221a/16

ʿA.+ nıŋ͡g 209b/22, 210b/07, 224b/02

Aʿrāb : çöl arapları <A.

A. 215a/17

A.+ nıŋ͡g 221a/22

ʿArabī <Ar.+Far. Arapça

ʿA. 206a/24

Benī Ādem <Ar. Ademoğlu

B. 204a/26, 209a/12

Benī Esed <Ar. Arabistan'ın kuzeyinde yaşayan Adnanîler'e mensup bir Arap kabilesi

B. 216b/15, 221a/24

B.+ din 221a/21

Benī Ferrūḫ <Ar. Farslar için kullanılan tabirlerden biri

B. 213b/11

Benī İsrā'il <Ar. Yakub peygamberin çocukları ve onların soyundan gelen kavim, İsrailoğulları

B. 203a/10, 206a/06, YA543b/17

B.+ din 203a/19, 206a/04

B.+ ġa YA543b/24

B.+ ni YA544a/07

B.+ ni͡ng YA544a/11

Benī Ḳābīl <Ar. Adem ve Havvanın oğullarından biri olan Kabil'in soyu

B. érdiler 222b/11

Benī Ḳureyża <Ar. İslam peygamberi ile savaşan Medineli yahudi kabilesi

B. 212b/25

B.+ dın YA544b/04

Benī Kinde <Ar. Orta Arabistan'da devlet kuran bedevi Arap kabilesi

B. 213b/07

Benī Naḫ <Ar. Çeçenler ve İnguşların ataları oldukarı söylenen Nah kabilesi

B.+ durlar 213b/07

Benī Şīt <Ar. Adem peygamberin beşinci oğlu Şit'in soyu

B. 222b/11

Benī Temīm <Ar. Adnanîler'e mensup bir Arap kabilesi

cemʿ-i B.+ din 220a/15

ḳavm-i B.+ din 219a/15

Benī Uḳalbaş <Ar. bir kavim adı

B. 208b/12

Benīü'l-ʿAbbās <Ar. → ʿAbbās

B. 221a/14

Benīü'l-Muṣṭalıḳ <Ar. Huza kabilesinin bir kolu

B. 219b/04

B.+ ḳa 219a/27

Benū ʿĀmir <Ar. Garatafanlılara karşı Medineli Müslümanlar ile iş birliği yapan kabile

B. 206a/13

Cüheyne <Ar. İslamiyeti kabul edip Mekke'nin fethi ve Huneyn Gazvesinde bulunan Cüheyne kabilesi

C. 206a/12, 215a/17

C.+ din 206a/15

Eḥābiş <Ar. Mekke çevresinde yaşayan Kureyşliler ile müttefik olan kabilelerden oluşan bir topluluk

Eşcaʿ <Ar. Hendek savaşı ila birlikte Müslüman olan kabile

E. 206a/13

E.+ ġa 215a/17

Evs <Ar. hicretten önce Medine'de yaşayan kavimlerden biri.

E. 220a/13

Eyke <Ar. Şuayip peygambere bağlı halklardan biri

E. 222b/14

Fāris <Far. Farslar

F. 216b/13, 217a/12

Fārs <Far. Fars

F. 216a/04

Fārsī <Far. Fars olan

F.+ lerdin 213b/10

F.+ lerdürler 213b/11

Firʿavnī <AR.+FAR. Firavun'un halkı ve ona inananlar, onun soyundan olanlar

F.+ ler YA543b/07, YA543b/20

F.+ lerġa YA544a/05

Ġıfār <A İslamiyeti kabul eden kabilelerden biri

Ġ. 206a/12

Ḥabbānī <Ar. Yemen'de Habbani Yahudileri

Cemʿ-i Ḥ.+ ler 208b/07

Hāşim <Ar. Kureyş'in en meşhur kabilelerinden biri

H. 221a/13

H.+ din 221a/14

Ḥ. YA544a/27

Ḫayberī <Ar. Hayber halkı

Ḫ. 217a/06

Ḫ.+ ler 216b/21, 216b/23

Ḫazreç <Ar. hicretten önce Medine'de yaşayan kavimlerden biri.

Ḫ. 220a/13

Hevāzin <Ar. Adnanîler'e mensup bir Arap kabilesi

H. 216a/03, 217a/11

Hüẕeyl <Ar. Adnanîler'e mensup, şairleri ile meşhur bir kabile

nefer-i H.+ din YA544b/08

ʿİmāter <Ar. İmater kabilesi

ḳabīle-i ʿİ.+ ġa 221a/12

Ḳaḥṭān <Ar. Kahtan kabilesi

Ḳ.+ dın 221a/15

Kināne <Ar. Beni Kinane, Kinane kabilesi

K.+ din 221a/12

K.+ dür 221a/12

Ḳureyş <Ar. İslam peygamberinin mensup olduğu kabile

Ḳ. 206a/07, 209b/12, 213a/07, 213b/21, 213b/26, 214a/07, 215a/18, 221a/12

Ḳ.+ din 221a/13, YA543a/21

Ḳ.+ ġa 216a/26

Ḳ.+ ni͡ŋ 203a/22, 207b/14, 208a/15, 209b/21, YA544a/15, YA544a/21

Ḳureyşī <Ar. Kureyş kabilesine mensup olanlar

Ḳ. 221a/10

Lü'ey <Ar. Kureyş kabilesinin bir kolu

L. 221a/13

L.+ din 221a/13

Müzeyne <Ar. Müzeyne kabilesi

M. 206a/12, 215a/17

Naḍır <Ar. Beni Nadır, Harun peygamber soyundan geldiğine inanılan güçlü bir Yahudi kabilesi

N. 209b/21

Naṣīrānī <Ar. Hıristiyanlara verilen ad

N. 220a/26

Naṭāt <Ar. Natat kabilesi

N. 216b/27, 217a/02

Ṣemūd <Ar. Semud kavmi

Ṣ. 210b/08, 222b/13, 224a/22, YA544a/24

Tersā <Ar. Hıristiyanlara verilen adlardan biri

T. 220a/27, 220b/03

Tubbiʿ <Ar. Yemen'de hüküm süren ve hükümdarlarının ismiyle anılan bir kavim

T. 222b/15, YA544a/27, YA544a/28, YA544b/10, YA544b/13, YA544b/15

T.+ ni 222b/15, YA544b/01

Tubbʿī <Ar. Tubbi kavminden olan insanlar için kullanılır

T. YA544a/22, YA544a/23

ʿUmāre <Ar. Bağdat'ta bir sancak ismi

ʿU.+ dür 221a/12

ʿUmeyr <Ar. Umeyr Kabilesi

ʿU.+ din 221a/12

Yehūd <Ar. Yahudi, İsrailoğlu

Y. 206a/20, 212a/18, 212b/01, 216b/26, 217a/06, 220a/27, 220b/02, 224b/11, 224b/13

Y. érdiler 208b/21

Y.+ lar 212a/26

Y.+ nıŋ͡g 208b/22, 216b/16

Yehūdī <Ar. → Yehūd

Y. 220a/26

Yehūdiyet <Ar. Yahudilik

Y. 220b/01

Y.+ ķa 220a/20

SONUÇ

Türk dilinin yazılı olarak takip edilebilen dönemleri göz önünde bulundurulduğunda, Eski Türkçe döneminden itibaren tercüme faaliyetlerine özgün eser yazmak kadar önem verildiği görülmektedir. Bu çalışmaya konu olan Doğu Türkçesi Kur'an Tercümesi öncelikle tarafımızca Ubeydullah Han döneminde Türk dili ile kaleme alınmış bir eser olarak bilinmekteydi. Ancak, çalışma sürecinde tez metnindeki kelimelerin anlamlarını doğru tayin edebilmek için Osmanlı Türkçesi ile yazılmış Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî'nin *el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi* ve Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Topkapı Sarayı nüshası karşılaştırılarak incelenmiştir. Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış Farsçadan tercüme olan tefsir ile tez metnimizin benzerliği bizi *el-Mevahibü'l-Aliyye*'nin Farsça kaleme alınmış nüshalarına yönlendirdi. Sonrasında Hüseyin Vaiz Kaşifî'nin Farsça *el-Mevahibü'l-Aliyye* adlı Kur'ân tefsirinin Kastamonu Kütüphanesi nüshası ile Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nin Topkapı Sarayı nüshası karşılaştırılarak incelenmiştir. Bu karşılaştırmalar sonucunda Farsça *el-Mevahibü'l-Aliyye* Tefsiri, Osmanlı Türkçesi *el-Mevahibü'l-Aliyye Tercümesi* ve Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri'nin aynı eserin nüsha ve tercümeleri olduğu yönündeki tespitlerimiz tez çalışmamız içerisinde ilgili bölümlerde ifade edilmiştir.

Tez çalışmamıza konu olan Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri ses bilgisi ve yapısal özellikleri bakımından Doğu Türkçesi döneminin özelliklerini yansıtmakta ve Doğu Türkçesi alanında hazırlanacak sözlük çalışmalarına kaynak oluşturacak zengin bir söz varlığını da muhteva etmektedir. Eserin Farsçadan tercüme olması ve Osmanlı Türkçesi ile de tercümelerinin yapılması da göz önünde bulundurulursa, yapılan sözlük çalışmalarında sözcüklerin anlamlarının belirlenmesi kolaylaşacak ve hata yapma oranı büyük ölçüde azalacaktır. Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri'nin Farsça ve Osmanlı Türkçesi ile yazılmış nüshaları mevcut olduğu için Doğu Türkçesinde görülen Farsça gramer unsurlarının incelenmesi ve değerlendirilmesinde kolaylık sağlanacaktır. Tez metninde tespit edilen Farsça gramer özellikleri Türk dili ile yazılmış diğer eserlerin gramer incelemelerine de ışık tutacaktır. Bunun yanında eserin Doğu Türkçesive Osmanlı Türkçesi gibi iki geniş sahada kullanılan edebi dilde bulunan örnekleri iki edebi dilin mukayesesini de kolaylaştırıp daha net tespitlerin önünü açacaktır. Aynı eserin Farsçadan Doğu Türkçesi'ne ve Osmanlı Türkçesi'ne kelime kelime tercüme edilmesi, iki edebi dilin tercüme sırasında farklılık gösteren kelime tercihleri ve söz dizimi ercihlerini ortaya çıkaracaktır.

6. ÖZGEÇMİŞ

1992 yılında Manisa'nın Turgutlu ilçesine bağlı Musalar Yeniköy köyünde doğdu. İlk öğrenimi Turgutlu Gazi İlköğretim Okulu'nda, orta öğrenimi Demirci Anadolu Öğretmen Lisesi'nde tamamladıktan sonra yüksek öğrenim için 2010 yılında Yeditepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü'nü tam burslu olarak okumaya hak kazandı. 2015 yılının Haziran ayında bu bölümden ve üniversiteden mezun oldu. 2015 yılının Eylül ayında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nın Türk Dili Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans programına kabul edildi ve halen adı geçen programda öğrenciliği devam etmektedir

7. KAYNAKÇA

Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

Aksan, Doğan, *Türkçenin Sözvarlığı*, Engin Yayınevi, Ankara 2006.

Aksan, Doğan, *Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2007.

Alışık, C. Eralp, "Orta Asya Türk-Moğol Tarihçiliğinde Türk Soylu Toplulukların Ortak Tarihî ve Edebî Anlayışı Üzerine Katkılar", *XI. Milli Türkoloji Kongresi Bildirileri C. I,* 11-13 Kasım 2014, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Daire Başkanlığı Kültürel Etkinlikler Müdürlüğü, İstanbul 2014, s. 173-174.

Ali Şir Nevayi*, Muhakemetü'l-Lugateyn (İki Dilin Muhakemesi)*, Haz. F. Sema Barutçu Özönder, TDK Yayınları, Ankara 1996.

Altıkulaç Tayyar, "SECÂVENDÎ, Muhammed b. Tayfûr", *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, Türkiye Okutan Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 268.

Arat, Reşit Rahmeti , *Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig I Metin,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

Arat, Reşit Rahmeti, *Kutadgu Bilig III Indeks,* hzl. Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, İstanbul 1979.

Arslan Pekgöz, Gülşen, *Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Sebe, Fâtır ve Yasin sureleri)(İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Arslan, Ali, *Büyük Kur'ân Tefsiri (Hulâsatü't-Tefsir),* Arslan Yayınları, C. XII, İstanbul 1984.

Asım, Mohammad Shakib, *Müellifi Meçhul Bir Çağatayca Tefsir ve İsrailiyyat Açısından Değerlendirmesi (Peygamber Kıssaları),* Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Ata Aysu, *Harezm-Altın Ordu Türkçesi*, Kebikeç Yayınları, İstanbul 2002.

Ata, Aysu, *İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası) Karahanlı Türkçesi (Giriş-Metin-Notlar-Dizin),* TDK Yayınları, Ankara 2004.

Ata, Aysu, *Nehcü'l* Ferādís, Uştmaĥlarnıij Açuķ Yolı *(Cennetlerin Açık Yolu) III Dizin-Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

Atalay, Besim, *Abuşka Lugati veya Çağatay Sözlüğü*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1970.

Bangi, İsmail, *Farsça Dil Bilgisi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1971, s. 18.

Barutçu Özönder, F. Sema, "Doğu Türk Yazı Dili Edebi Çevresi ve Timür", *Fournal Of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, Volume 24/III, 2000, s. 290

Birışık, Abdülhamit, "Osmanlıca Tefsir Tercümeleri ve Hüseyin Vâiz-i Kâşifî'nin Mevâhib-i Aliyye'si", *İslâmî Araştırmalar*, XVII/1, Ankara 2004.

Bodroglıgetı, Andrâs J . E ., A Grammar of Chagatay, Lincom Europa, Languages of the World/Materials 155, Muenchen 2001,

Boltabayev, Saidbek**,** *Çağatayca el-Mevahibü'l-Aliyye (Tefsir-i Hüseyni) Tercümesi (183b-308b Giriş-Gramer-Metin- Dizin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2017.

Borovkov A. K., *Zur Geschichte der Wörterbücher des Čagatajische*, Wissenschaftliche Zeitschrift der Martin-Luther Universität Halle-Wittenberg Gesellschafts-Wissenschaftliche Reihe, X, Leipzig 196.

Caferoğlu, Ahmet, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* TDK Yayınları, Ankara 2011.

Caferoğlu, Ahmet, *Türk Dili Tarihi I*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984, s. 155-158.

Clauson, S. Gerard, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century,* Clarendon Press, Oxford 1972.

Clauson, S. Gerard, *Sanglax*, a Persian Guide to the Turkish Language by Muhammad Mahdī Xān , London 1960.

Clauson, S. Gerard, "The Origin of The Turkish "Runic" Alphabet", Acta Orientalia Havniae XXXII, s. 55-57.

Courteille, Pavet d., *A.J.B. Dictionnaire turc-Oriental*, Destine Principalement a Facilitier la Lecturedesouvrages de Baber, d'Aboul-Gazi et de Mir-Ali-Chir-Nevai, Paris 1870

Çağlar, Dursaliye, *Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Şu'arâ ve Neml Sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Çetin Abdurrahman, "Vâhidî", *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 439.

D. Lessing, Ferdinand, *Moğolca-Türkçe Sözlük 1 A-N*, çev. Günay Karağaç, TDK Yayınları, Ankara 2003

Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1993.

Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı (Meal),* Ankara 1973.

Eckmann, János, "Doğu Türkçesinde Bir Kur'an Çevirisi (Ryland Nüshası)", *TDAY Belleten* (1967), s. 53.

Eckmann, János, "Kur'ân'ın Doğu Türkçesine Tercümeleri", çev. Ekrem Ural, TDED, S. XXI (1975), s.18-20.

Eckmann, János, *Çağatayca El Kitabı,* çev. Günay Karaağaç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1988.

Eckmann, János, *Middle Turkic Glosses Of The rylands İnterlinaer Koran Translation*, Bibliotheca Orientalis Hungarica XXI, Akademia Kiado, Budapest 1976.

Eckmann, János, Nehcü'l Ferādís, Uştmaĥlarınıij Açuq Yolı *(Cennetlerin Açık Yolu),* yay. Semih Tezcan, Hamza Zülfikar, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

Eraslan Kemal, "Çağatay Edebiyatı", TDV İslam Ansiklopedisi, C.08, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 168.

Eraslan Kemal, "Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair", Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, S. XVIII, İstanbul 1970, s. 113.

Ercilasun, Ahmet Bican, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

Erdoğan, Abdülkadir, "Kur'ân Tercemelerinin Dil Bakımından Değerleri", *Vakıflar Dergisi*, S.1 (1938), s. 47.

Ergin, Muharrem, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011.

Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım, İstanbul 2009.

Eroğlu Ali, "HÂZİN, Ali b. Muhammed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 17, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 126.

Gabain, A.von, *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

Güngör Mevlüt, "BEGAVÎ, Ferrâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 05, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 340.

Hacıeminoğlu, Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.

Hatiboğlu İbrahim, " İBNÜ'l-CEVZÎ, Ebü'l-Ferec ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 20, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 550.

Hüseyin Vaiz Kaşifî, *Tefsir-i el-Mevahibü'l-Aliyye*, Kastaonu İl Halk Kütüphanesi, 37 HK 3448.

İnan, Abdülkadir, "Şeybanlı Özbekler Çağına Ait Bir Kur'ân Tefsiri", *TDAY-Belleten* (1962), s. 61-66.

İnan, Abdülkadir, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercemeleri Üzerinde Bir İnceleme*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1961.

İz, Fahir, "Uygurca Kur'an Tercümesi", *İstanbul Üniversitesi Türkoloji Disiplini Vinci Semestre Traval'ı*, 1936-1937.

Kafalı, Mustafa, *Çağatay Hanlığı (1227-1345)*, Berikan Yayın Evi, Ankara 2005.

Kahraman Abdullah, " TÛSÎ, Nasîrüddin", *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi*, C. 41, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 437.

Kanar, Mehmet, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2009.

Kanar, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük,* Say Yayınları, İstanbul 2008.

Kanar, Mehmet, *Türkçe-Farsça Sözlük,* Say Yayınları, İstanbul 2008.

Karaağaç, Günay, *Türkçenin Dil Bilgisi,* Akçağ Yayınları, Ankara 2012.

Karaağaç, Günay, *Türkçenin Söz Dizimi*, Kesit Yayınları, Ankara 2011.

Karatay, Fehmi Edhem, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, Din, Tarih, Bilimler*, C. I, Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları, İstanbul 1961

Kaşgarlı Mahmut, *Divanü Lûgat-İt-Türk (Çeviri),* çev. Besim Atalay, C.I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2006.

Kocasavaş, Yıldız, *Türkçede Şahıs Zamirleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004.

Korkmaz, Zeynep, "Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara (2005), s. 85-90.

Korkmaz, Zeynep, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

Köprülü, M. Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1980.

Kurtoğlu, Kübranur, *Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Lukmān, Secde ve Ahzāb sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Mingana, Alphonse, "An Old Turki Manuscript of the Koran", *The Moslem World*, V/5 (1915), s. 391-398.

Okutan Mehmet, "Necmeddîn-i Dâye", *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 496.

Öztürk Mürsel, *Farsça Dil Bilgisi,* Murat Kitabevi Yayınları, Ankara 1995.

Parlatır, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü,* Yargı Yayınları, Ankara 2009.

Ramstedt G. J., *Kalmückisches Wörterbuch*, Suomalais-Ugrilainen, Helsinki 1935.

Räsänen, M., *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Lexica Societatis Fenno-Ugricae XVII, Helsinki 1969.

Redhouse, J. W., *Redhouse's Turkish Dictionary*, London 1880.

Röhrborn, K., *Uigurisches Wörterbuch Sprachmaterial der Vorislamischen Türkischen Texte aus Zentralasien*, Lieferung 1–6, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag 1977–1998.

Sağol, Gülden, *Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'ân Tercümesi: Giriş-Metin-Sözlük I-II*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1993.

Semenov, A.A., "Sobranie vostoçnıh rukopisey", *Akademi Nauuk Uzbekskoy*, SSSR, IV, (1957).

Steingess, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul

Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2007.

Şen Uzunoğlu, Hülya, *Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri Kasas, 'Ankebūt ve Rūm sureleri (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Şeyh Ömer Adûlî Niğdevî, *el-Mevahibü'l-Aliyye*, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Pertev Paşa, nr. 23.

Şeyh Süleyman Efendi, *Lugât-ı Çağatayî ve Türkî-i Osmanî*, Mihran Matbaası, İstanbul 1881.

Taş, İbrahim, *Çağatayca Kur'an Tefsiri 21a-41b (Giriş-Metin-Dizin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

Taşağıl, Ahmet, Göktürkler, Türk Tarih Kurumları Yayınları, Ankara 2003.

Tekin, Şinasi *Uygurca Metinler II, Maytrısimit Burkancıların Mehdîsi Maitreya İle Buluşma Uygurca İptidaî Bir Dram, (Burkancılığın Vaibhāşika Tarikatine Ait Bir Eserin Uygurcası),* Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1976.

Temel, Emine, *Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Nur ve Furkan Sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Togan, A. Zeki Velidi, "Londra ve Tahran'daki İslâmî Yazmalardan Bazılarına Dair", *İTED*, C. III/1-2, 1960, s. 35.

Togan, A. Zeki Velidi, *Bugünkü Türkili Türkistan ve Yakın Tarihi*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1981.

Togan, A. Zeki Velidi, *Umumî Türk Tarihine Giriş, En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar*, Enderun Yayınları, İstanbul 1981.

Ünlü, Suat, "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe'ye Çevrilmesi ve İlk Türkçe Kur'an Tercümeleri", *Dini Araştırmalar Dergisi* (2007), C. 9, S. 27, s. 21.

Ürgüplü, Ali Suat (haz.), *Sir Gerard Clauson'un Mektupları-13. Yüzyıl Öncesi İç Asya'da Türkler ve Diğer Kavimler*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2016.

Yıldırım Nimet, *Farsça Dil Bilgisi*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2014.

Yılmaz Ceylan, Emine, "Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü", *Türk Dillleri Araştırmaları*, Ankara 1991, s. 151.

Yuvalı, Abdülkadir, "Çağatay Han", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.08, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 176.

Yuvalı, Abdülkadir, "Çağatay Hanlığı", TDV İslam Ansiklopedisi, C.08, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 176.

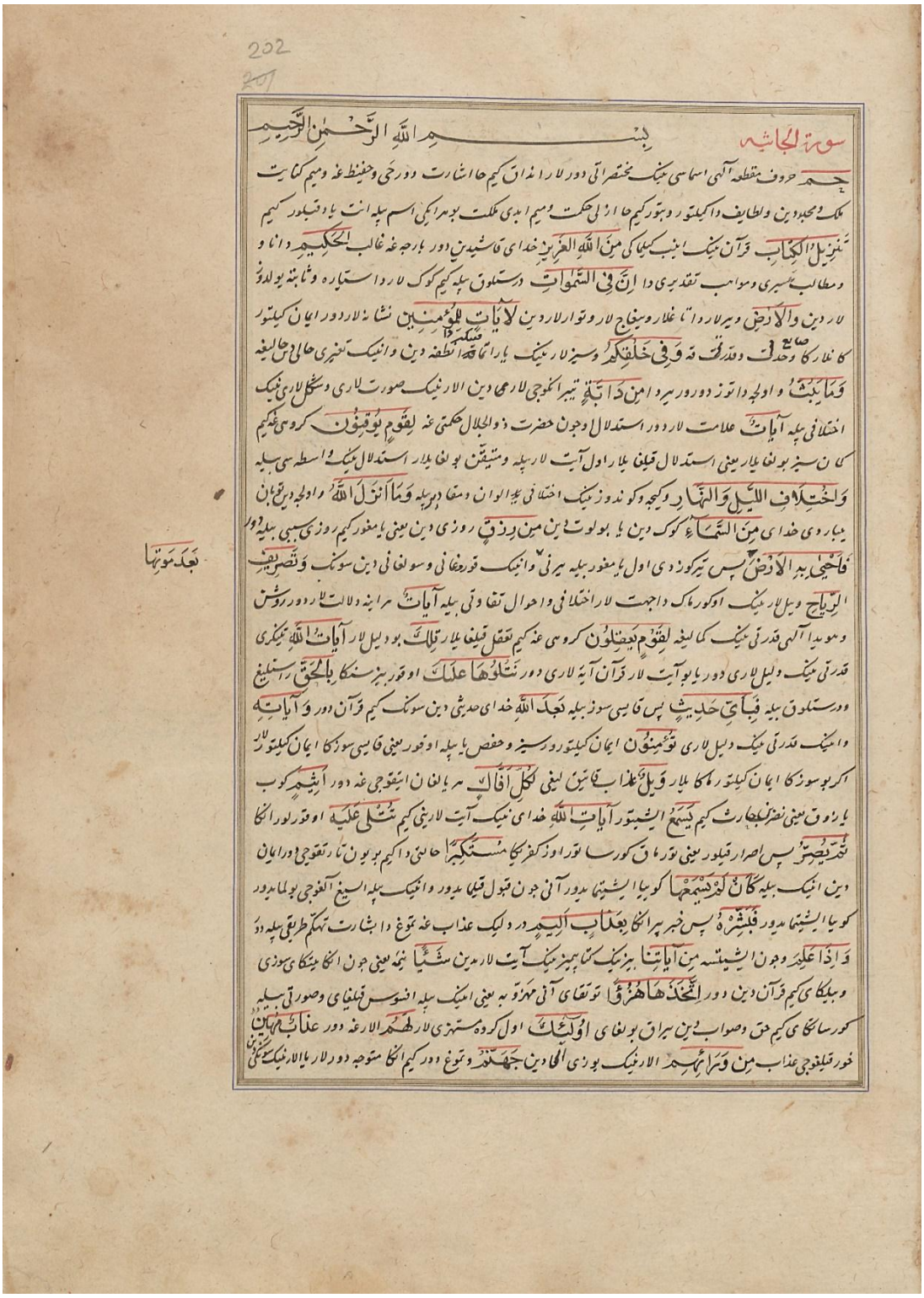
Zülfikar, Hamza, "Çağatayca Bir Kur'ân Tefsiri", *Türkoloji Dergisi*, C. IV, S. 1 (1974), s. 175.

Zülfikar, Hamza, *Çağatayca Kur'ân Tefsiri, Dilbilgisi İncelemesi-Metin-Dizin*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1970

Иброхимжон Усмонов; Гулноза,Сандова, Яъқуб Чархий тафсирининг туркий таржимаси (таржимас тафсири Чархий), Тошкент, 2010.

8. TIPKIBASIM

8.1. TOPKAPI SARAYI MÜZESİ KÜTÜPHANESİ NÜSHASI

سورة الجاثیه

بسم الله الرحمن الرحیم

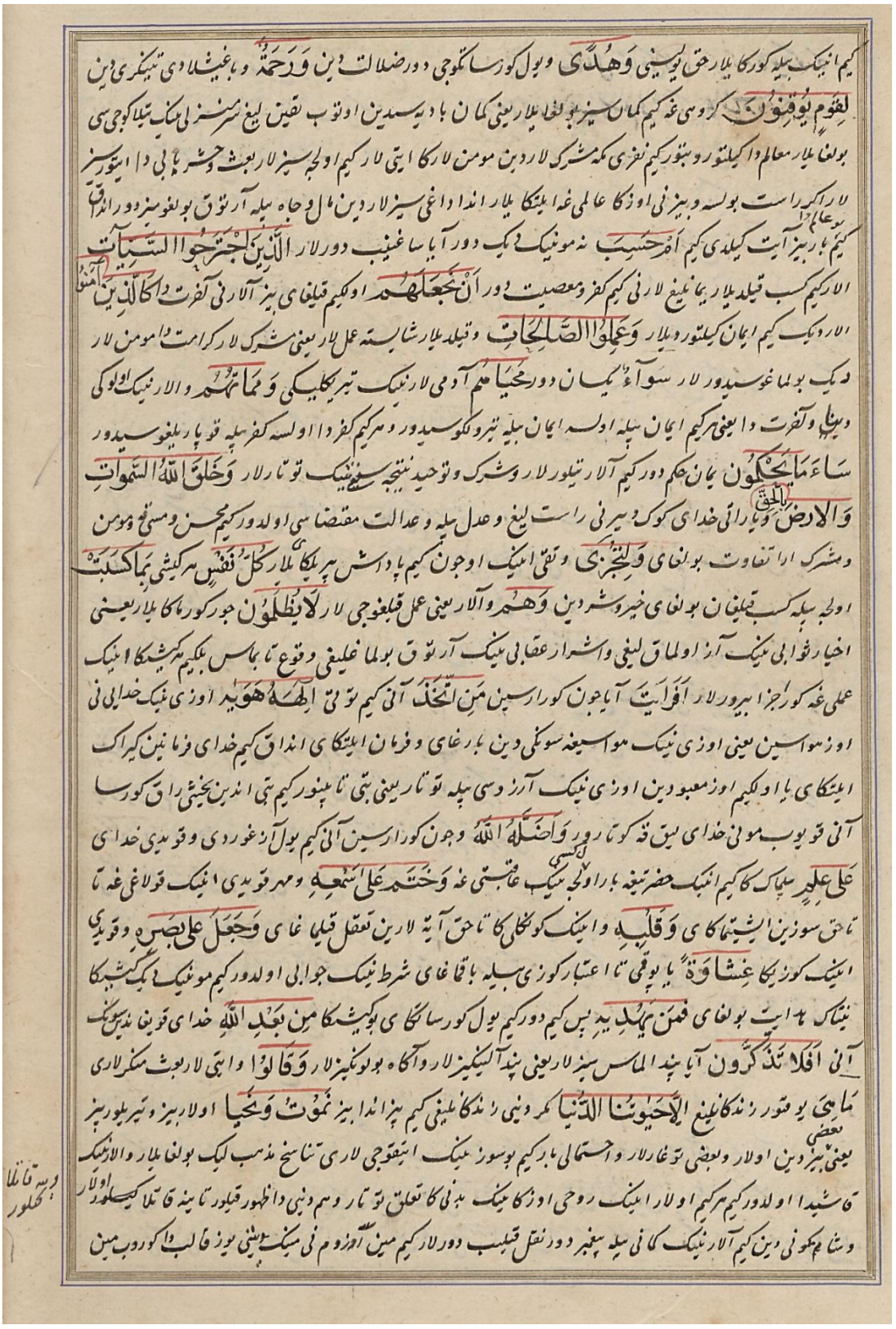
حم حروف مقطعه آلهی اسماسی بلنگ مختصراتی دور لار اندان کیم حا اشارت دور حی وحفیظ غه ومیم کنایت ملک ومجد دین ولطایف واکیلتور وبتور کیم حا ازلی حکمت ومیم ابدی ملکت بو مرکبی اسم بله انت یا قبلور کیم تنزیل الکتاب قرآن بلنگ اینب کیلکی من الله العزیز خدای قاشیدین دور بارچه غه غالب الحکیم دانا و مطالب سیری ومواهب تقدیری دا ان فی السموات درستلوق بله کیم کوک لار واستیاره وثابته یولدوز لار دین والارض ویر لار دا، غلار وسینلج لار وتوار لار دین لآیات للمؤمنین نشانه لار دور ایمان کیلتور کا نلار کا وفی خلقکم وقدرتکم وسیز لار بلنگ یارا تماقه سیزنگ نطفه دین وانیک تغیری حالی دن حالیغه وما یبث واولجه دا توز دورور یر دامن دابة تیرا نکوجی لار می دین الار نیک صورت لاری وشکل لاری نیک اختلافی بله آیات علامت لار دور استدلال وجون حضرت ذوالجلال حکمتی غه لقوم یوقنون کروسی غه کیم کان سیز بولغای یار یعنی استدلال قیلغای یار اول آیت لار بله ومتیقن بولغای یار استدلال بلنگ واسطه سی بله واختلاف اللیل والنهار وکیجه وکوندوز بلنگ اختلافی یعنی الوان ومقادیر بله وما انزل الله اولجه دین یغمور یاروی خدای من السماء کوک دین یا بولوت دین من رزق روزی دین یعنی یامغور کیم روزی سبی بله دور فاحیی به الارض پس تیرکوزدی اول یامغور بله یرنی وانیک قورغانی وسولغانی دین سونگ وتصریف الریاح ویل لار بلنگ اوکورماک داجهت لار اختلافی واحوال تفاوتی بله آیات مرابنه دلالت لار دور روشن ومویدا آلهی قدرتی بلنگ کما لیغه لقوم یعقلون کروسی غه کیم تعقل قیلغای یار تلاک بو دلیل لار آیات الله بلنگری قدرتی بلنگ دلیل لاری دور یا بو آیت لار قرآن آیه لاری دور نتلوها علیک اوقور بز سنگا بالحق راستلیغ ودرستلوق بله فبای حدیث پس قایسی سوز بله بعد الله خدای حدیثی دین سونگ کیم قرآن دور وآیاته وانیک قدرتی بلنگ دلیل لاری تؤمنون ایمان کیلتور ورسیز وحفص یا بله اوقور یعنی قایسی سوزگا ایمان کیلتور لار اگر بو سوزگا ایمان کیلتور ماکا یار ویل عذاب قاتیق لینی لکل افاک یر یالغان ایتقوچی غه دور اثیم کوب یاروق یعنی نفرنجعارث کیم یسمع ایشیتور آیات الله خدای بلنگ آیت لارینی کیم تتلی علیه اوقور لور انگا ثم یصر پس اصرار قیلور یعنی تورماق کورسا تور اوزکفر یگا مستکبرا حالنی واکیم بو یون تاریقوچی دور ایمان دین انیک بله کان لم یسمعها کو یا ایشیتماس دور آنی جون قبول قیلماس دور وانیک بله السیغ آلغوچی بولماس دور کو یا ایشیتماس دور فبشره پس خبر بیرانگا بعذاب الیم در دلیک عذاب غه توغ دا بشارت تهکم طریقی بله دور واذا علم وجون ایشیتسه من آیاتنا بزنیک کتابیمیز بلنگ آیت لار دین شیئا نیمه یعنی جون انگا بلنگای سوزی وبلگای کیم قرآن دین دور اتخذها هزوا توقعای آنی مهزو به یعنی انیک بله افسوس قیلغای وصورتی بیله کورسانگای کیم حق وصواب دین یراق بولغای اولئک اول کروه مستهزی لار لهم الار غه دور عذاب مهین خور قیلغوچی عذاب من ورائهم الار نیک بوزی آلمادین جهنم وتوغ دور کیم انگا متوجه دور لار مایالار نیک کسکنی

بعد موتها

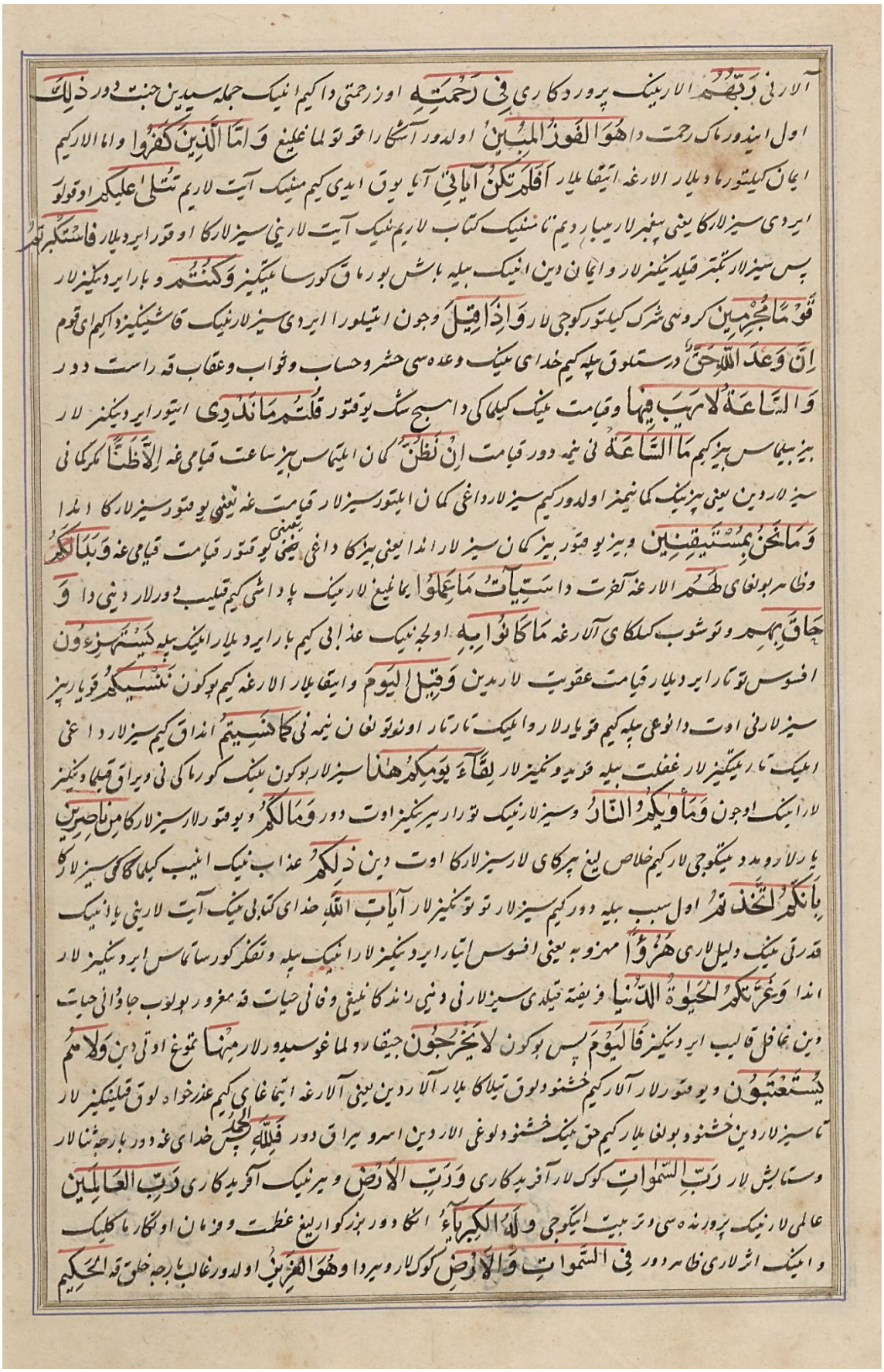
یعنی اولوم دین سونگ آلارنیک مالی تموغ قه بولغوسیدور وَلَا یُغْنِی عَنْهُمْ دیگان رماس الاردین مَا کَسَبُوا
اولجه کسب قیلیب دورلار اموال واولاد دین شَیْئًا نیه نی خدای عذابی دین وَلَا مَا اتَّخَذُوا و نه دفع قیلور آلار
دین عذاب نی اولجه تونی لار مِنْ دُونِ اللّٰهِ خدای دین اوزکا اَوْلِیَاءَ دوستلار ومعبودلار وَلَهُمْ والارغه دور
عَذَابٌ عَظِیمٌ اولوغ عذابی کیم انیک قاتیق یعنی حد دین اوتکان بولغای هٰذَا بو قرآن هُدًی یول کورساتکوچی دور
وَالَّذِینَ کَفَرُوا و آلارکیم ایمان کیلتورمادیلار بِآیَاتِ رَبِّهِمْ الار پروردکاری نیک آیه لاری غه کیم قرآن دور
یا قدرت وانیک حکمتی نیک دلیل لاری لَهُمْ عَذَابٌ الارغه دور عذاب مِنْ رِجْزٍ الیم الیم یکور کوچی عذابی
نیک قاتیق رافی دین اَللّٰهُ حق خدای الَّذِی سَخَّرَ اولدورکیم رام قیلدی لَکُمُ الْبَحْرَ سیز لارکا دریانی یعنی انیک
اوستونین توز قیلدی تا تغلغل نیه لار ینماج لار دیک انیک اوستیدا تورغای واینب یورلار انیک تسخیری
اولدورکیم تیماس غوص دین اندا وکیز مکدین انکا لِتَجْرِیَ الْفُلْکُ تا باروركیه لار فِیهِ اندا بِأَمْرِهِ خدای فرمانی
بیله وَلِتَبْتَغُوا اوتا تیلارسیز لار مِنْ فَضْلِهِ تیمکری فضلی دین تورلوک تورلوک فایده لار تجارت دیک وغواص
لیغ وبالیغ آدی وَلَعَلَّکُمْ تَشْکُرُونَ وتا بولغای کیم شکر ایتقای سیز لار تیمکر یکا بولغت لارکا وَسَخَّرَ لَکُمْ
وفرمان بیله قیلدی سیز لارا وجون یعنی یارا تی سیز لار نیک آسیعکنز اوجون مَا فِی السَّمٰوٰتِ اولجه کوک لاردا
دور قو یاش دین وآی ویولدوزلار یا معنور وَمَا فِی الْأَرْضِ واولجه یردادور تاغدین ودریا دینماج ومیوه جَمِیعًا
بارجه سی بولار نیک مِنْهُ آندین دور ونه اندین اوزکا دین اِنَّ فِی ذٰلِکَ درستلوق بیله کیم بونیه لار نیک تسخیری دا
لَآیَاتٍ سرانیه بیلکولار دور آلهی قدرتی وپادشاه لیغ علم وحکمتی غه لِقَوْمٍ یَتَفَکَّرُونَ کروهی اوجون کیم تفکر قیلغای لار
انیک صنعی نیک وخلقی نیک عجائبی دا کیم مبدع لارصحیفه لارغه ظاهر دور وموکدات صفایحی دین ماهر کیلتورو بتور
لارکیم غفاری مکه شهریدا فاروق رضی الله عنه نی سوکتی واندین کیم فاروقی سطوتی ایردی تیلادی کیم آنی توقتای
واشقام تا رتقای آیه کیلدی کیم قُلْ اتقیل ای محمد لِلَّذِینَ آمَنُوا اول کیشیلارکا کیم ایمان کیلتورو بتور لار
اوتکارکنیز لار وعفو قیلتکنیز لار یَغْفِرُوا تا عفو قیلغایلار لِلَّذِینَ لَا یَرْجُونَ الارغه کیم قورقماس لار اَیَّامَ اللّٰهِ
هلاک وعذاب کونلارینی عرب وقایع دین ایام غه تعبیر قیلور لارا نداق کیم یوم بُعاث ویوم اعماس بس آیه نیک
معنی سی اولدورکیم اوتکارور لار قومی دین کیم تامل قیلماس لارکا فرلار نیک هلاکی نیک کون لاریدا وقورقماس لار
اندین لِیَجْزِیَ تا پاداش بیرکای قَوْمًا کروهی غه بِمَا کَانُوا تکیسبون اولجه بیله بارد ورلارکیم کسب قیلور لار
اسارت ومغفرت دین کشاف دا سعید بن مسیب رحمه الله دین نقل قیلورکیم بزفاروق رضی الله عنه نیک ایدا
اولتوروب ایردوک قاری بوآیت نی اوقودی عمرا یتی لیجزی عمر جا صنع وایتور لار آیه نیک نزولی نیک سببی جهجاه
غفاری وسنان جهنی نیک قصه سیدور وثمه اندین سوره منافقون دا مذکور بولغوسیدور واول تقدیر بیله آیه نی
مدنی ایتماق کیراک کیم سوره اتفاق بیله مکی دور وامام ثعلبی رحمه الله تفسیریدا مذکور دورکیم مَنْ ذَا الَّذِی یُقْرِضُ الله آیتی
نیک نزولی دین سونگ فنحاص یهودی طعن یولی بیله ایتور ایردی کیم خدای مکر محتاج بولوبتورکیم قرض تیلار

بوخبر فاروق رضی اللہ عنہ غہ یتی سیجرادی وتبلیغ تارتیب بویز انیک ایستاماکی وتیلاماکی کا قویدی تا هرقایدا کورکای
آنی اولتورکای جبرئیل علیہ السلم بو آیت نی کیلتوردی وخدای رسولی صلی اللہ علیہ وسلم عمر تیلاماکی کا میلاردی چون حاضر
بولدی ایتی ای عمر تبلیغ نی قوی حق سبحانہ عفو غہ بویوردی وآیت نی انکا اوقودی وامیر المومنین عمر ایتی یا رسول اللہ
اول خدای یلہ کیم سینی حق یلہ خلق قہ میبار دی کیم اورکا غضب نیک اثرین منیک یوزوم داکورماکا یلار ویازوق
اوتره وسیدا عفو صفتی دین مینیدین مشاہدہ قیلماغا یلار وایتیب دورلار بوحکم آیہ قتال یلہ منسوخ دور مَنْ عَمِلَ هر کیم قیلسہ
صَالِحًا شایستہ ایشی فَلِنَفْسِهِ پس انیک نفسیکا دور اول عمل نیک ثوابی وَمَنْ اَسَاءَ وهر کیم یامان ایش قیلسہ فَعَلَيْهَا
پس انکا دور انیک وزر ووبالی ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ پس اوزینی نیک آفریدکار کیکنز سارغہ تُرْجَعُوْنَ قایتا رلیغو کنیز دور
لار کردار وکفار پاداشین تاپماق اوچون وَلَقَدْ آتَيْنَا وتحقیق یلہ بردوک بنی اسرائیل الْكِتَابَ یعقوب نیک
اوغلانلارغہ توریة وَالْحُكْمَ وحکم قیلماق دین وَالنُّبُوَّةَ وپیغمبرلیق یعنی بعضی نی پیغمبر قیلدوق بردلار دین وسیج قیلہ
دین بوحاغلیغ پیغمبر یوق ایردیلار کیم بنی اسرائیل اراسیدا یوسف زمانی عیسی علیہما السلم زمانی غاجہ وَرَزَقْنَاهُمْ
وروزی بردوک آلارغہ مِنَ الطَّيِّبَاتِ حلال پاکیزہ نیملاردین وایتیب دورلار مراد مَنّ وسلوی دور وَفَضَّلْنَاهُمْ
وتفضیل بردوک بیز الارغہ عَلَى الْعَالَمِيْنَ الارنیک زمانی داغی عالمی لارغہ وَآتَيْنَاهُمْ وعطا قیلدوق بیز الارغہ
بَيِّنَاتٍ روشن دلیل لار یلہ مِنَ الْاَمْرِ دین وملت ایشیدیش یاپیدا معجزہ لار یا مولد آیة لار پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم
ایشیدا تا آنی حق یلہ یلد یلار وانیک ایشی الارغہ محقق بولدی فَمَا اخْتَلَفُوْا پس اختلاف قیلماغلار یلار انیک ایشیدا
اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ اندین سونک کیلدی الارغہ یلماکی حال حقیقی غہ یعنی تحقیق یلہ یلد یلار کیم حضرت
پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم اول پیغمبر دورکیم توریة دایا دقیلیب دور وانیک ایشینی یاہتی لار بَغْيًا بَيْنَهُمْ عداوت وحسدی
یوزیدین کیم الارنیک اراسیدا بار اِنَّ رَبَّكَ درستلوق یلہ کیم سنینک آفریدکار ریک اولچ دا بار ایردیلار کیم اندا
يَخْتَلِفُوْنَ اختلاف قیلد یلار یعنی کلمات متشابہ توریة اراکیم خبر بر کوچی ایردی سید کاینات علیہ افضل الصلوات والتسلیمات
یعنی فِيْمَا دین ثُمَّ جَعَلْنَاكَ پس بنی اسرائیل دین سونک قیلدوق بیز سینی یعنی مقرر قیلدوق سینی سلو کونک اَعَلٰى شَرِيْعَةٍ
روشن یولیغہ مِنَ الْاَمْرِ دین ایشیدا فَاتَّبِعْهَا پس متابعت قیل اول شریعت قہ واوزونکا پیشوا قیل وانیک یلہ
عمل قیل وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَ الَّذِيْنَ ومتابعت قیلما الارنیک آرزولاریغہ کیم لَا يَعْلَمُوْنَ بیلماس لار توحید نیک
حقیقی نی یعنی قریش نیک باشلیغ لاری کیم سنکا استورلار اوزاتا لارنیک نیک دینی کا قاتیل اِنَّهُمْ لَنْ يُّغْنُوْا
درستلوق یلہ کیم هرگز الار دفع قیلماس لارغنک سیندین مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا خدای عذابی دین نیمہ نی اگر تیلاسا سنکا
وَاِنَّ الظّٰلِمِيْنَ وتحقیق یلہ جور ایکوچی لار بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ بعضی آلار دین اورنکا برخی غہ دوستلار دور لار
والارنیک دوستلوغی هری برکا محابنت حسین جہتی یلہ دور وجوں سنکا الار یلہ جنسیت یوقتور آلار نیک آرزوسی نیک
سونکی دین یارمصاحب اوزجنسیک دین ایستاکیل وَاللّٰهُ وخدای وَلِيُّ الْمُتَّقِيْنَ پرہیزکار لارنیک دوستی دور
سین داغی آلارنی دوست توتقیل هٰذَا بوشریعت متابعتی بَصَآئِرُ لِلنَّاسِ کورماکلیک لار دوکرشیلار کا یعنی روشن نیمہ یلار

يَقْضِيْ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ حکم قیلور الارارا قیامت کونی

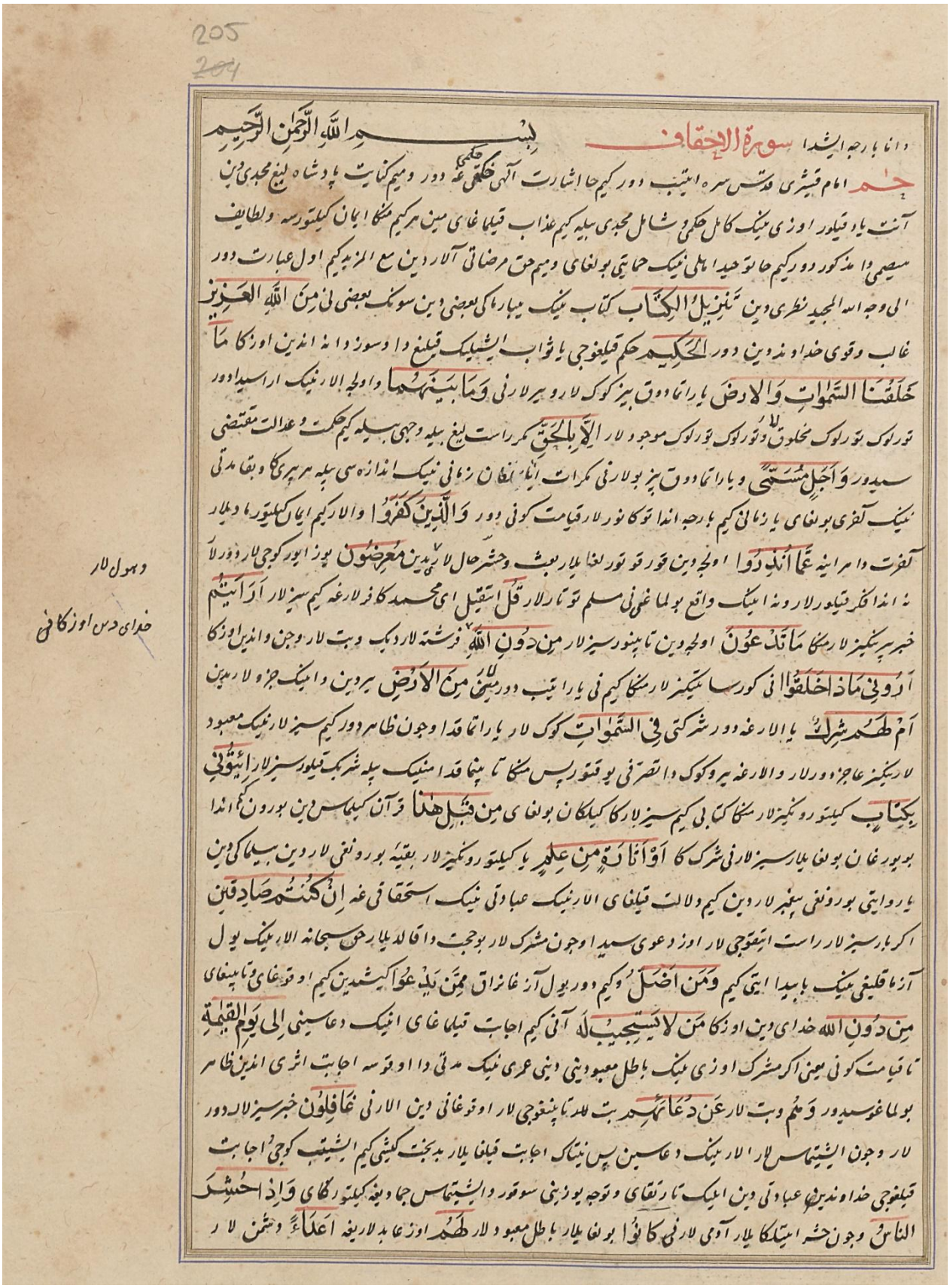

وهم مشرک لار ایتی لار وَمَا يُهْلِكُنَا و هلاک قیلماس بزنی اِلَّا الدَّهْرُ کمر زمان اوتماکی و ایسکی لیکی وقاری یعنی وَمَا لَهُمْ دیو قتور کافرلار غه بِذٰلِكَ مونیکا کیم اولوم نسبتین روزکار غه قیلور لار مِنْ عِلْمٍ هیچ بیلماکی و مر لار مقلبی و ایتیک مصرفی حضرت عزت دور تعالی شانه وسبحانه ایشدا دمر غه اختیاری یوقتور اِنْ هُمْ یوقتور لار اِلَّا يَظُنُّونَ مکر کیم کمان ایتور لار و یالغوز تقلید بیله دلیل غه ایلیک اورماسوز لار ایتور لار وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ وجون اوقولسه الار غه آيَاتُنَا بزنیک کتابیمیز نیک آیه لاری بَيِّنَاتٍ حالتی واکیم روشن و واضح الدلاله بولغای بعث ونشر بابیدا قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيكُمْ الَّذِي اَنْشَاَكُمْ اوّل مرّة مثلی بتی اِنَّ الَّذِي اَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتٰى اوخاشی وَمَا كَانَ حُجَّتَهُمْ بولماغای الار نیک برهانی اِلَّا اَنْ قَالُوا ائْتُوا کمر اولکیم ایتقیلار کیلتورونکیز لار بِآبَائِنَا بزنیک اتالار یمیزنی اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ اگر بارسیز لار راست ایتقوچی لار خلق تیرکوز ماکیدا اولکاندین سونک قیامت کونی وبوسوزنی جهل وعناد بیله یوزیدین ایتورایر دیلار کیم اولوک لار تیرکوز ماکلیک موقت دور خاص وقتی غه وجهی بیله حکمت مقتضاسی دور پس اکرا قتراح وقتی دا وجود توتماسه حمل عجز غه قیلماق کیراک قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيكُمْ ایتقیل کیم خدای تیرکوز ورسیز لارنی اتالارنیک تورساغی دا ثُمَّ يُمِيتُكُمْ سونک اولتورور ونیلی دا ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ پس یغار کور لار دا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ تا قیامت کونی لَا رَيْبَ فِيهِ هیچ شکی یوقتور اینیک کیلماکی دا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ ولیکن کشیلار نیک کوپراکی لَا يَعْلَمُونَ بیلماس لار فکر لار نیک آز لیغی ونظر لار نیک قصوری وَلِلّٰهِ وخدایغه دور مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ کوک لار ویر لار نیک پادشاه لیغی وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ وکونی کیم قایم بولغای قیامت يَوْمَئِذٍ اول کوندا يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ زیان قیلور لار تباه قیلغوچی لار والار نیک زیانی اول بولغای تحوق قه قایتماکلار وَتَرٰى وکورار سین اول کوندا كُلَّ اُمَّةٍ هر کروهی نی جَاثِيَةً تیزدین جوکان وایتیب دور لار جثوکا فرلار نیک خاصه سی دور ودرست راق کیم عام توتقا یلار کیم بارچه کیشی اول کون نیک هیبتی دین تیزدین جوکا یلار كُلُّ اُمَّةٍ هر کروهی تُدْعٰى تلغاسی اوقورولور لار اِلٰى كِتَابِهَا الار نیک بیکان لاریکا یعنی عمل لاری نیک صحیفه لاری والار غه ایتقا یلار اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ بوکون جزا بیرلیکونیز دور لار مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ اولچه بیله بارایر دیکیز لار کیم عمل ایتارایر دیکیز لار هٰذَا كِتَابُنَا بودور بزنیک کتابیمیز کیم کَتَبَ الْحَفَظَةُ کاتبی کیم کرام الکاتبین نی اینیک بیتی ملکی کابیورودب ایردوک يَنْطِقُ سوزایتور یعنی روشن قیلور عَلَيْكُمْ سیز لارکا سیز لار نیک عمل لاریکیز بِالْحَقِّ راست لیق بیله ارتوق واکیموک سیز اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ درست لوق بیله کیم نسخه الدوق بز مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ اولچه بیله بارایر دیکیز لار کیم قیلدیکیز لار معلم واکیلتورولور کیم ایکی فرشته انسان علی نیک دفترین کوک کا ایلکا یلار حق سبحانه ثابت ایتار اول نسخه دامر نه تو ابی یاعقابی الکا مترتب بولغای ولغو ومعنی سیز نی محو قیلور والیتیب دور لار اِسْتِنْسَاخُ لوح محفوظ دین دور کیم بیل دین بیل غه بنی آدم عملی لاری نیک نسخه سین فرشته لارکا تا بشور دور لار فَاَمَّا الَّذِينَ فاما الار کیم اٰمَنُوا ایمان کیلتورور لار خدای غه اولچه ایلیک قاشیدین دور وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وقیلیب دور لار یخشی عمل لار فَيُدْخِلُهُمْ پس کیرکوزور

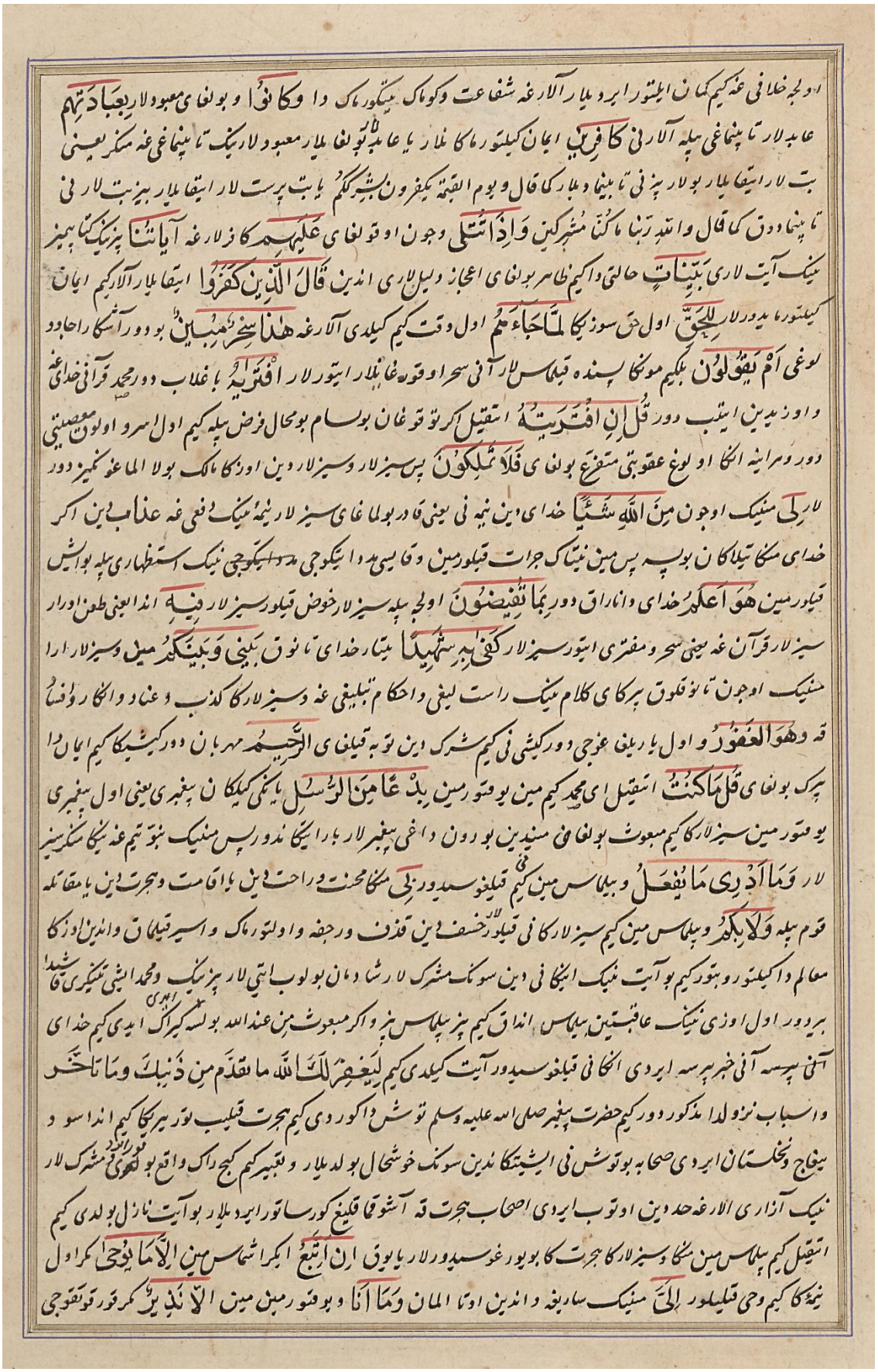
آلارنی رَبُّهُم آلارینگ پروردگاری فِی رَحْمَتِهِ اوزرحمتی داکیم اینیک جمله سیدین جنت دور ذٰلِكَ
اول ایندورماک رحمت دا هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ اولدور آشکارا قوتولمانغلیغ وَ اَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا واما الارکیم
ایمان کیلتورمادیلار الارغه ایتیلور اَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي آیا بوق ایدی کیم منینگ آیت لاریم تُتْلَى عَلَيْكُمْ اوقولور
ایردی سیزلارکا یعنی پیغمبر لار ربیار دیم تا منینگ کتاب لاریم آیت لارنی سیزلارکا اوقورایدیلار فَاسْتَكْبَرْتُمْ
پس سیزلار تکبر قیلدینگیز لار وایمان دین اینیک بیله باش بورماق کورسا تیگیز وَكُنْتُمْ و بارایدینگیز لار
قَوْمًا مُجْرِمِينَ کروهی شرک کیلتورکوچی لار وَاِذَا قِيلَ وجون ایتیلورایردی سیزلارنینگ قاشینگیزدا کیم ای قوم
اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ درستلوق بیله کیم خدای مینگ وعده سی حشر وحساب وثواب وعقاب قه راست دور
وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا وقیامت مینگ کیلماکی دا مسج شک یوقتور قُلْتُمْ مَا نَدْرِي ایتورایدینگیز لار
بیز بیلماس بیزکیم مَا السَّاعَةُ نی بیله دور قیامت اِنْ نَظُنُّ کمان ایلماس بیز ساعت قایمی غه اِلَّا ظَنًّا مکرکمانی
سیز لاردین یعنی بیزینگ کمانیمیز اولدورکیم سیزلارداغی کمان ایلتورسیزلار قیامت غه یعنی یوقتورسیزلارکا اندا
وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ وبیز یوقتور بیزکمان سیزلار اندا یعنی بیزکا داغی یعنی یوقتور قیامت قایمی غه وَبَدَا لَهُمْ
وظاهر بولغای ظٰهر الارغه آخرت دا سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا یمانلیغ لارینگ پاداشی کیم قیلیب دورلار دنیی دا وَ
حَاقَ بِهِمْ وتوشوب کلکای آلارغه مَا كَانُوا بِهِ اولجه نینگ عذابی کیم بارایدیلار اینیگ بیله يَسْتَهْزِءُونَ
افسوس توتارایدیلار قیامت عقوبت لاردین وَقِيلَ الْيَوْمَ وایتیلار الارغه کیم بوکون نَنْسَاكُمْ قویارمیز
سیزلارنی اوت دانوعی بیله کیم قویارلار وایتیلیک تارتار اوندوتولغان نیمه نی كَمَا نَسِيتُمْ اندای کیم سیزلار داغی
اینیگ تارتیگیزلار غفلت بیله قویدیونگیزلار لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا سیزلار بوکون بینگ کورماکی نی ویراق قیلیدینگیز
لارانینگ اوچون وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وسیزلارنینگ توتارارینگیز اوت دور وَمَا لَكُمْ و یوقتورلارسیزلارکا مِنْ نَاصِرِينَ
یارلاردیدیمیگوچی لارکیم خلاص لینغ برکای لارسیزلارکا اوت دِينِ ذٰلِكُمْ عذاب نینگ اینیب کیلماکی سیزلارکا
بِاَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ اول سبب بیله دورکیم سیزلار توتینگیزلار آيَاتِ اللّٰهِ خدای کتابی نینگ آیت لارینی یانینگ
قدرتی نینگ دلیل لاری هُزُوًا مهزوبه یعنی افسوس ایتارایدینگیز لارانینگ بیله وتفکرکورسا تماس ایردینگیز لار
اندا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وفریفته قیلدی سیزلارنی دنیی زندکانی یعنی وفانی حیات قه مغرور بولوب جاودانی حیات
دین غافل قالیب ایردینگیز فَالْيَوْمَ پس بوکون لَا يُخْرَجُونَ جیقارولماغوسیدورلار مِنْهَا تموغ اوتی دین وَلَا هُمْ
يُسْتَعْتَبُونَ و یوقتورلار آلارکیم خشنودلوق تیلاکا یلار آلاردین یعنی آلارغه ایتماغای کیم عذرخواه لوق قیلینگیز لار
تا سیزلاردین خشنود بولغایلارکیم حق بینگ خشنودلوغی الاردین اسروایراق دور فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ خدای غه دور بارجه ثنالار
وستایش لار رَبِّ السَّمٰوٰتِ کوک لارآفریدکاری وَرَبِّ الْاَرْضِ وبرینگ آفریدکاری رَبِّ الْعَالَمِينَ
عالملارنینگ پرورنده سی وتربیت ایکوچی وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ انکا دور بزرکواریغ عظمت وزمان اولکارا ملیک
وایتیلک اثرلاری ظاهردور فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ کوکلارویرداوهُوَ الْعَزِيزُ اولدورغالب بارجه خلق قه الْحَكِيمُ

205a

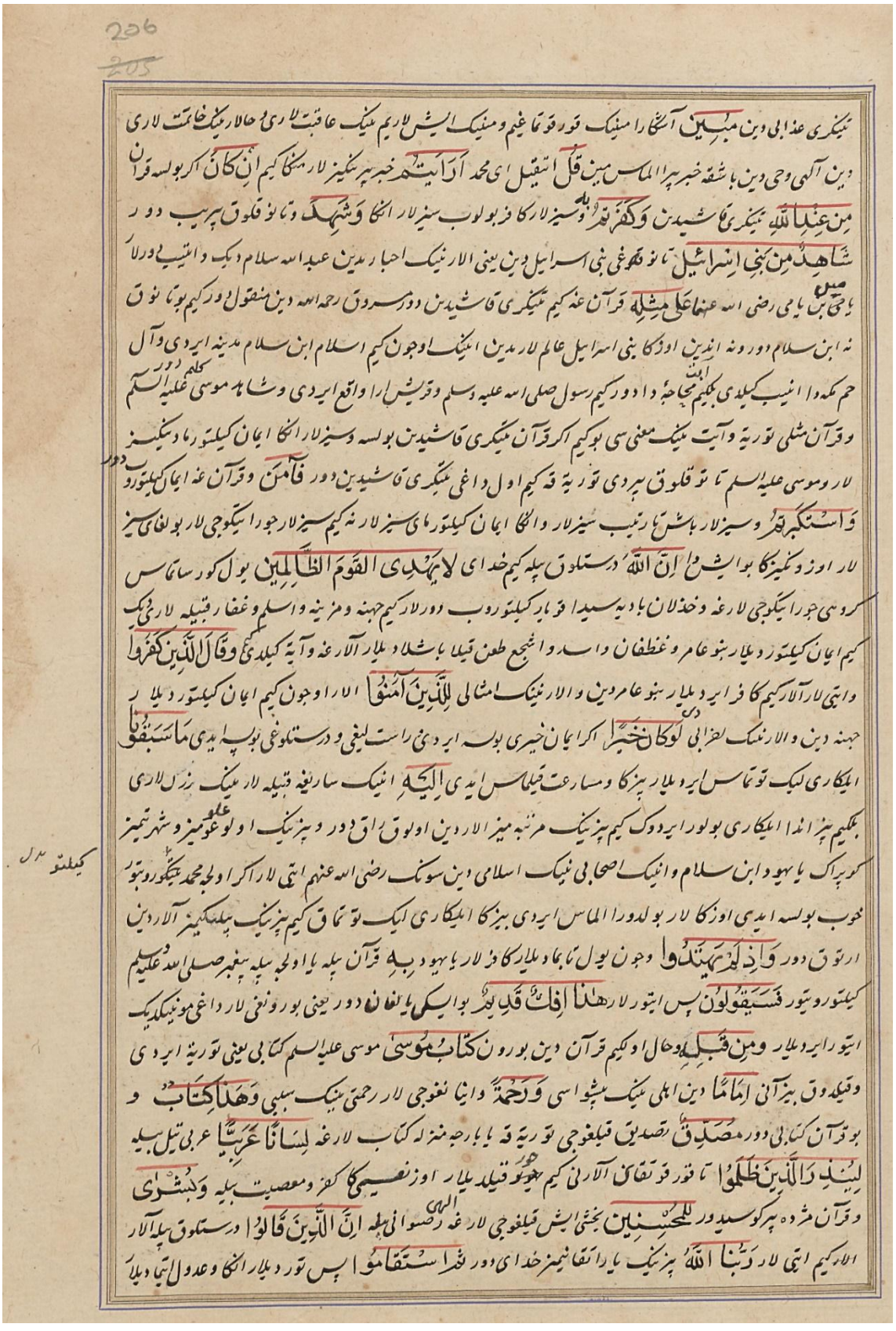

وهول لار

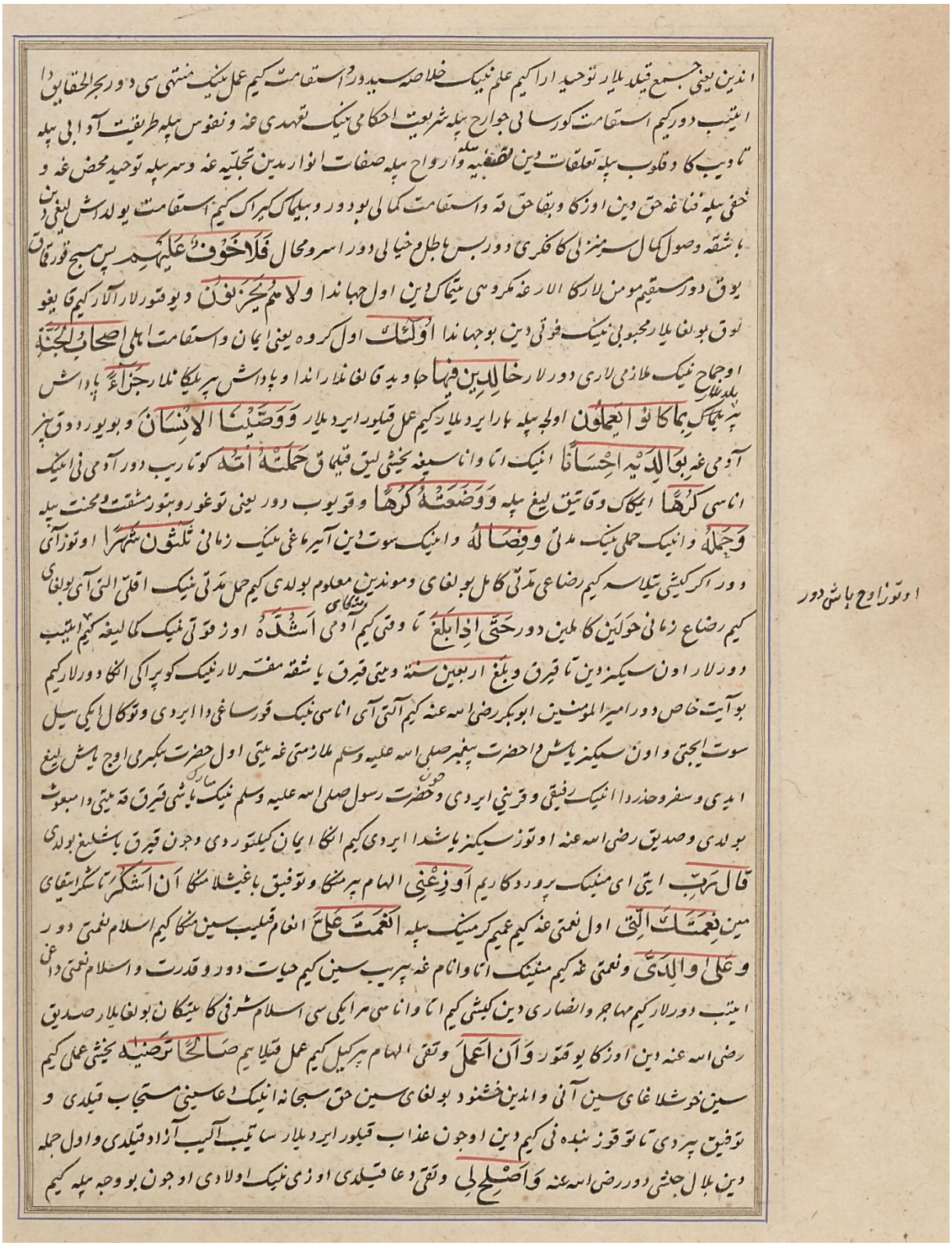
خدای دس اوزکافی

206a

206b

اندین یعنی جمع قیلدیلار توحید ارا کیم علم نیک خلاصه سیدور استقامت کیم عمل نیک منتهی سی دور بحر الحقایق دا
ایتیب دور کیم استقامت کورسا نی جوارح پله شریعت احکامی نیک تهذیبی غه و نفوس پله طریقت آدابی پله
تادیب کا و قلوب پله تعلقات دین لطیفیه سی و ارواح پله صفات انوار دین تجلیه غه و سر پله توحید محض غه و
خفی پله فنا غه حق دین اوزکا و بقا حق قه و استقامت کمالی بو دور و بیلماک کیرا کیم استقامت یولداش یعنی دین
با شقه وصول کمال سر منزلی کا فکری دور بس باطل خیالی دور امر و محال فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ پس مسیح قورقماق
یوق دور مستقیم مومن لارکا الار غه کروهی تیماک دین اول جهاندا وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ دیو قورلار آلار کیم یغو
توق بولغا یلار محبوبی نیک فوتی دین بو جهاندا اُولٰٓئِكَ اول کروه یعنی ایمان و استقامت اهلی اَصْحَابُ الْجَنَّةِ
اوجماح نیک ملازمی لاری دور لار خَالِدِينَ فِيهَا جاوید قالغا نلار اندا و پاداش پر یلکا نلار جَزَآءً پاداش
پر یلماک بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ اولجه پله بارایر دیلار کیم عمل قیلور ایر دیلار وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ و بویوردوق بز
آدمی غه بِوَالِدَيْهِ اِحْسَانًا اینک انا و اناسینه یخشی لیق قیلماق حَمَلَتْهُ اُمُّهُ کوتاریب دور آدمی نی اینک
اناسی کُرْهًا ایکاک و قاتیق یلغ پله وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا و قویوب دور یعنی توغوروبتور مشقت و محنت پله
وَحَمْلُهُ و اینک حملی نیک مدتی وَفِصَالُهُ و اینک سوت دین آیرماغی نیک زمانی ثَلٰثُونَ شَهْرًا اوتوز آی
دور اکر کیشی تیلاسه کیم رضاعی مدتی کامل بولغای و موندین معلوم بولدی کیم حمل مدتی نیک اقلی الی آی بولغای
کیم رضاع زمانی حولَین کاملین دور حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ تا وقتی کیم آدمی اَشُدَّهُ اوز قوتی نیک کمالیغه کیم ایتیب
دور لار اون سیکز دین تا قیرق و بلغ اربعین سنة دیتی قیرق یاشقه مفسر لار نیک کوپراکی انکا دور لار کیم
بو آیت خاص دور امیر المومنین ابوبکر رضی الله عنه کیم آتی آی اناسی نیک قورساغی دا ایردی و توکال ایکی سیل
سوت ایچتی و اون سیکز یاشی دا حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم ملازمتی غه یتتی اول حضرت بکری اوج یاشی یلغ
ایدی و سفر و حضر دا اینک رفیقی و قرینی ایردی و حضرت رسول صلی الله علیه وسلم نیک یاری یاشی قیرق قه یتتی دا مبعوث
بولدی و صدیق رضی الله عنه اوتوز سیکز یاشدا ایردی کیم انکا ایمان کیلتوردی و جون قیرق یاشغه بولدی
قَالَ رَبِّ اَيْتِ ای منیک پروردکاریم اَوْزِعْنِيٓ الهام بر منکا و توفیق یاغیشلا منکا اَنْ اَشْكُرَ تا شکر ایتای
مین نِعْمَتَكَ الَّتِيٓ اول نعمتی غه کیم عمیم کرمینک پله اَنْعَمْتَ عَلَيَّ انعام قیلیب سین منکا کیم اسلام نعمتی دور
وَعَلٰى وَالِدَيَّ و نعمتی غه کیم منینک انا و انام غه بر یب سین کیم حیات دور و قدرت و اسلام نعمتی دا غی
ایتیب دور لار کیم مهاجر و انصاری دین کیشی کیم انا و اناسی مر ایکی سی اسلام شرفی کا یتکان بولغا یلار صدیق
رضی الله عنه دین اوزکا یوقور وَاَنْ اَعْمَلَ و توفیق الهام بر کیل کیم عمل قیلایم صَالِحًا تَرْضٰىهُ یخشی عمل کیم
سین خوشلا غای سین آنی و اندین خشنود بولغای سین حق سبحانه اینک دعامنی مستجاب قیلدی و
توفیق بیردی تا توقوز نبده نی کیم دین اوجون عذاب قیلور ایر دیلار ساتیب آلیب آزاد قیلدی و اول جمله
دین بلال حبشی دور رض الله عنه وَاَصْلِحْ لِيْ و توفیق دعا قیلدی اوزی نیک اولادی اوجون بو وجه پله کیم

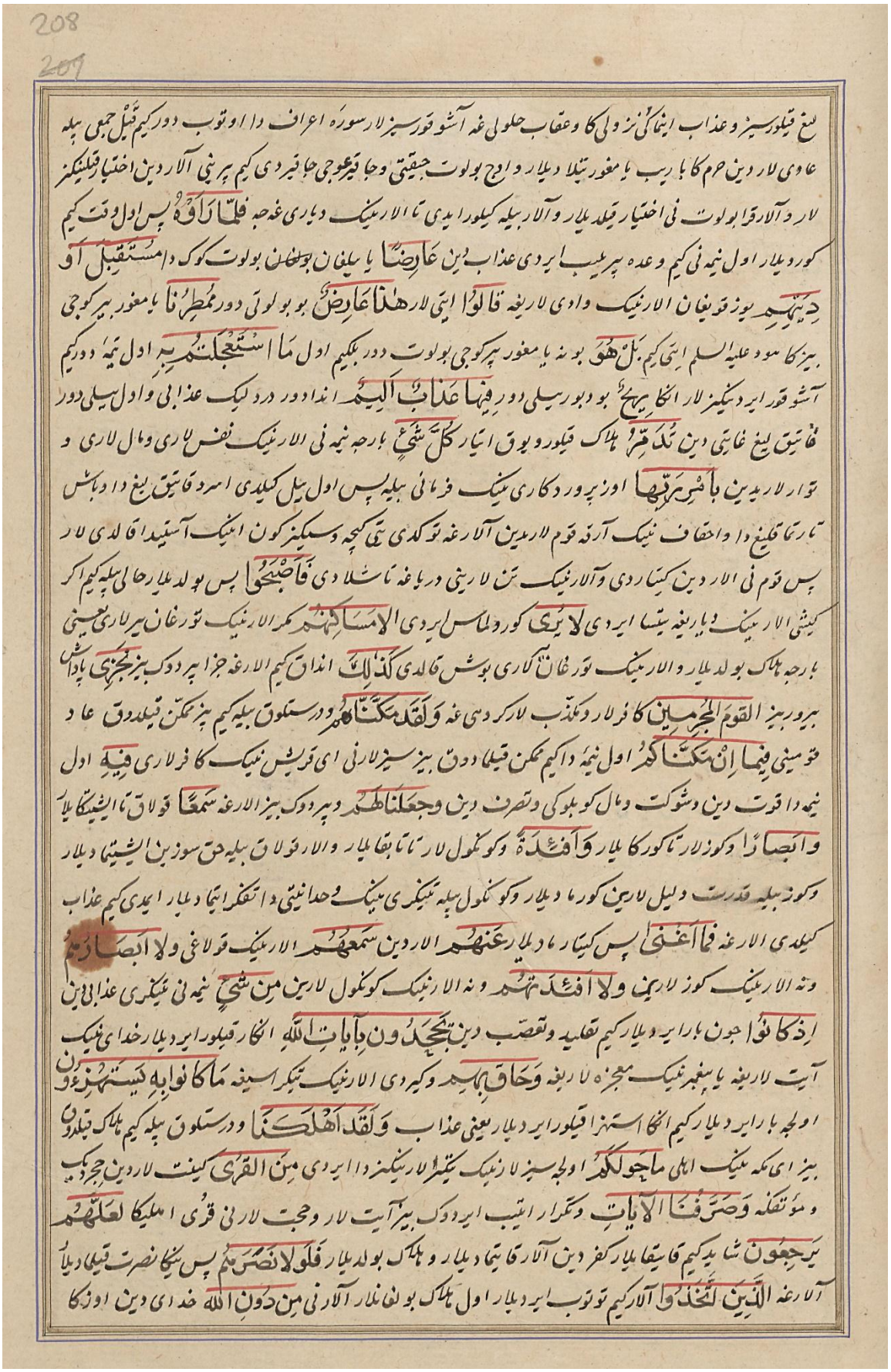
اوتوز اوچ یاشی دور

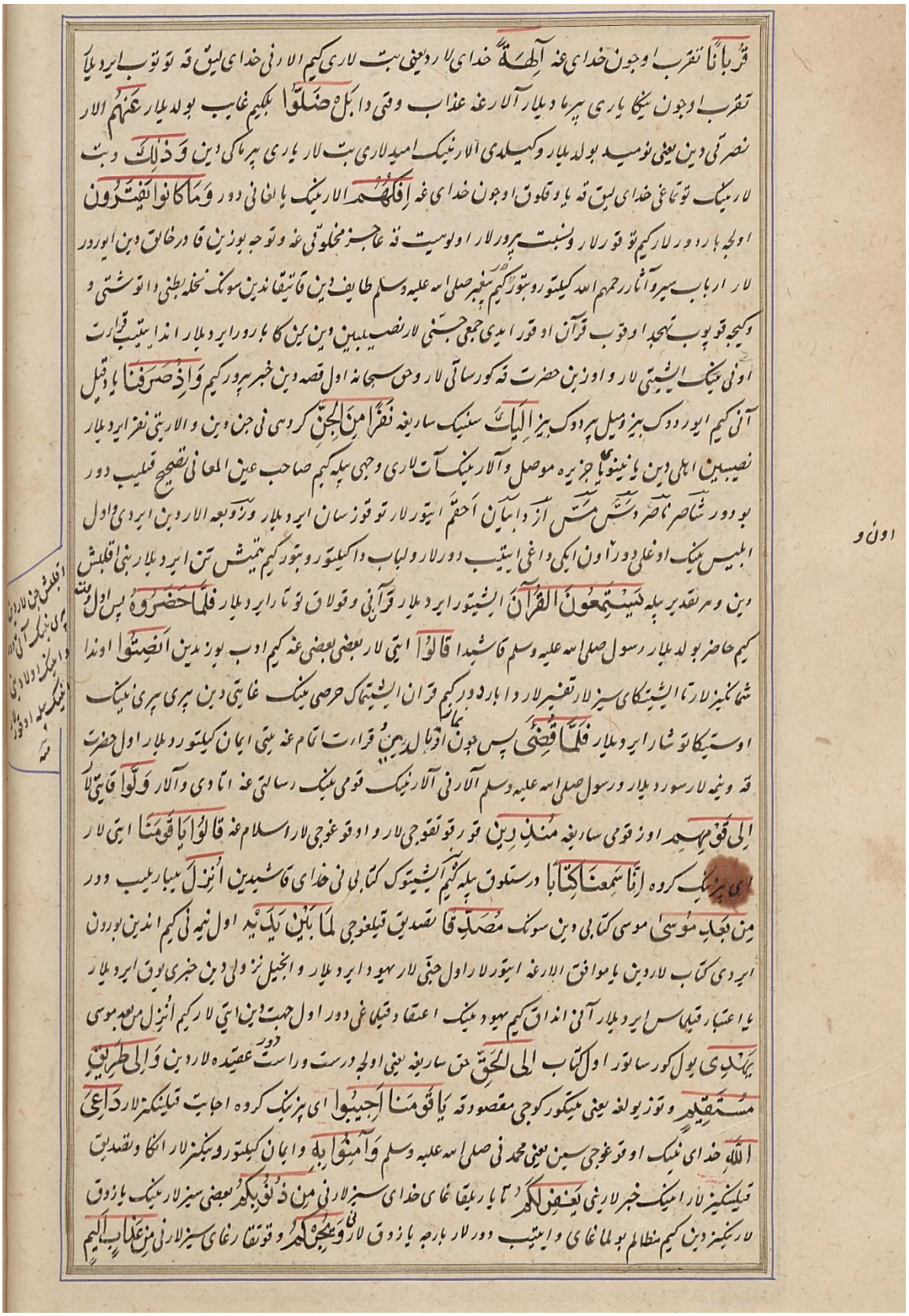
20+
206

وصلاح غه کیلتور منیک اوجون یعنی صلاح نی یورگیل فی ذریتی منیک اوغلاریم دا بو دعا دا غی استجابت شرفی
غه یتی اینک قیزی عایشه رضی الله عنها پیغمبر لارنیک اشرفی حضرت رسول صلی الله علیه وسلم فراشی بنیک شرفی غه
مشرف بولدی وانیک اوغلی عبد الرحمن مسلمان بولدی وانیک اوغلی ابو عتیق دا غی پیغمبر صلی الله علیه وسلم خدمتی بنیک
دولتی بیله سرافراز لیغ تابتی وسیط دا کیلتور وبتور کیم صحابه دین تورت مسلمان اولوغ اتا واتا دنبیره بنیک اوغلی بو لغای لار
پیغمبر صلی الله علیه وسلم نی کورمایدور ایدی لار مکر ابو قحافه وابو بکر وعبد الرحمن وابو عتیق رضی الله عنهم وکوب اولوغ قبیله
لار صدیق رضی الله عنه اولاد دین عالم دا بار دور آلار بنیک کوپراکی علم وصلاح شرفی بیله آراسته دور لار اتی درستلوق
بیله کیم مین تبت الیک تا یتیم سنیک حضرتینکغه مرتبه دین کیم سنیک رضایک اندا یو قتور وانی من المسلمین
وبویون قونیغان لار دین مین سنینک فرمانینک غه اولئک الذین اول کروه کیم اتا واتا غه یخشی لیق قیلیب دور لار
ونعت شکرین بیرکا کیلتوروب تورولار یتقبل قبول قیلیلور عنهم الار دین احسن ما عملوا اولجه بنیک
یخشی راغی دور کیم قیلیب دور لار قولی اولدور کیم احسن حسن معنی سی بیله بولغای یعنی الار نیک بارجه سی یخشی عمل
لاری قبول رحمین تا بقای ویتجاوز واوتکار یلور عن سیاتهم الار نیک یازوق لارینی حفص مراکی
فعل دا مفتوحه نون بیله واحسن نی نصبی بیله اوقور یعنی بیز قبول قیلور بیز آلار نیک طاعت لارین واوتکار وروبیز
الار نیک سیئه لارین ومعدود بولغا یلار فی اصحاب الجنة اوجاح اهلی ارا سیدا وعد الصدق وعده
بیردی خدای راست وعدینی یخشی لیق قبولی وبجا نلیغ دین اوتماکدا الذی کانوا اول وعده کیم بارایه دیلار دنیدا یوعدون
وعده بیرلیکان اینک بیله اول وعده بو آیت دا دور کیم وعد الله الذین امنوا وعملوا الصالحات جنات الآیه
والذی قال واول کیشی کیم ایتی لوالدیه اوز اتا واتا سینه وقتی کیم آنی ایمان بیله کفرت قه اوقوراید یلار اف
لکما کراهت سنیک لارکا اتعدانی آیا وعده بیرورسیز لار منکا ان اخرج اولکیم جیقارلیب کیلتورکای مین یعنی
مینی اولوم دین قوپارغا یلار وتیرک کوردین جیقارغا یلار وقد خلت القرون ودرستلوق بیله کیم اوتوب دور لار
کوب قرن لار من قبلی مین دین بورون ویری قاتیب کیلمایدور لار وهما یستغیثان الله وانیک اتا واناسی
استغاثه قیلور ایدیلار ویلک ای سنکا آمن ایمان کیلتور قیامت غه ان وعد الله درستلوق
بیله کیم تیکری منیک وعده سی بعث وحشر دا حق راست دور فیقول پس اول کیشی اتور ایدی ما هذا الا قتور
بوکیم سیز لار مینی اینک بیله اوقورسیز لار الا اساطیر الاولین مکر بورونغی لار نیک افسانه لاری واباطیل
واکاذیب کیم یتیب دور لار جمعی اتور لار بو آیه ابی بکر رضی الله عنه وعبد الرحمن شانیدا اینیب کیلیب دور و
وعائشه رضی الله عنها بو قول غه منکر دور وصحیح اولدور کیم کافری بنیک بابیدا کیم اتا واتا سینه عاق ایدی نازل بولتور
اولئک اول عاق ومنکر کروه الذین حق الار دور لار کیم واجب بولدی علیهم القول الار غه عذاب
کلمه سی وبولغا یلار فی امم قد خلت بنجه کروهی بیله کافرلار دین کیم اوتوب دور لار من قبلهم آلار دین بورون
من الجن والانس دیو وآدمی دین انهم درستلوق بیله کیم بولار وآلار کافر لار ایدور لار خاسرین زیان

ابی بکر رضی الله عنهما

اور غانلار وَلِكُلٍّ هر بیرکا بو ایکی فریق دین دَرَجَاتٌ پایه لار و منزل لار دور مِمَّا عَمِلُوا اولجه بیتک جزا سیدین
عمل قیلیب دور لار خیر اهلی بیتک پایه لاری علو ساریغه و شرار اهلی بیتک پایه لاری اسفل ساریغه وَلِيُوَفِّيَهُمْ
و موندا ق مقرر قیلدی خدای تا تمام قیلغای الارغه اَعْمَالَهُمْ الار نیک اعمالی بیتک جزا سینی وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ
والار ستم کور کوچی بولما غوسیدور لار ثواب دا نقصان بیله وعقاب دا آرتوق قلوق بیله وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا
و یا دقیل کونینی کیم عرض اینتکا یلار کا فرلار غه عَلَى النَّارِ تموغ اوتیغه موضع دا کیلتور و بتور کیم عرض قیلغا یلار اوت نی
کافرلار غه والار بیتک تورار بیرلارین تموغ دا الار غه کورسا تگای لار تا الار بیتک الم وجسرتی آرتقای و آلار غه ایتقا یلار
اَذْهَبْتُمْ ایلتیکنر لار تو بیتکنر لار طَيِّبَاتِكُمْ اوزو نکیز بیتک جوجوک نیمه لار بیتکنر نی فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا دنیخ ندکانینی
دا کیم بارایر دی سیز لار کا وَاسْتَمْتَعْتُمْ وبرخور دار لیغ تا بیتکنر لار بِهَا اول لذیذ لار بیله یعنی لذت استیفاسین
قیلدیتکنر لار وسیح تفرت دا قو یا دیتکنر لار فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ پس بوکون جزا پر یلکو تکنر دور لار عَذَابَ الْهُونِ
خور لوق ورسوا لیغ عذابین بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ اولجه بیتک سببی بیله کیم بارایر دیتکنر لار فِي الْأَرْضِ یر دا
بِغَيْرِ الْحَقِّ استحقاق سیز یعنی کبر قیلور ایر دیتکنر لار باطل بیله و وجه سیز وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ و اولجه بیتک سببی
بارایر دیتکنر کیم فسق قیلور ایر دیتکنر لار ایاق امر دایره سیدین تاشقاری ایلتور ایر دیتکنر لار و باشش فرمان خطی غه قو یماس
ایر دیتکنر لار تنبیه دور نجات طالب لار غه کیم ایاق شرع وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍ و یا دقیل عاد قرینداشین یعنی پیغمبر نی
کیم عاد قبیله سیدین ایر دی مراد حضرت هود علیه السلام دور ایتور کیم اینک دا اینک قومی بیتک حالین قرنش بیتک باش
تار تقوجی لار غه استقبل اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهُ اول وقعد کیم بنجوک قور قوتی اوزی بیتک قومی نی سوخدای بیتک عذابی دین قور قوتی
بِالْأَحْقَافِ احقاف بیر دا اول قوملوق بیری ایر دی حضرموت یاوقی دایمن ولایتی دا وایتور لار عمان ومهره ارا
ایر دی وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ وحال اولکیم اوتوب ایر دیلار قور قوتقوجی پیغمبر لار مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ هود علیه السلم
دین بورون وَمِنْ خَلْفِهِ واندین سونک داغی کیلد یلار یعنی نه اول پیغمبری ایر دی خلق ته اندین بورون واندین
سونک داغی پیغمبر لار بارایر دیلار وجون اول عاد قومی غه مبعوث بولدی دعوت قیلدی الار نی اَلَّا تَعْبُدُوا اینک
بیله کیم تا بیتمانکنر لار اِلَّا اللَّهَ کم خدای غه کیم تا بیتمانق سزاواری اولدور اِنِّي اَخَافُ درستلوق بیله کیم قور قارمین
عَلَيْكُمْ سیز لار کا عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ اولوق وسولی کوب کون بیتک عذابی دین قَالُوا ایتی لار عادی لار کیم
ای هود اَجِئْتَنَا ایا کیلیب سین بیزکا لِتَأْفِكَنَا تا قایتار غای سین بیزنی عَنْ آلِهَتِنَا هزیتک بت لار یمز دین
تا بیتمانغی دین تَهْدِيدِ و وعید بیله فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا پس کیلتور بیزکا اولجه وعد قیلور سین عذاب دین اِنْ كُنْتَ
اگر بار سین مِنَ الصَّادِقِينَ جین ایتقوجی لار دین اوزو عدنک دا قَالَ ایتی هود علیه السلم آشو قا تکنر لار عذاب
تیلا کی دا اِنَّمَا الْعِلْمُ موندین اوزکا یو قتور کیم بیلاک اینک ایتماکی وقتی وا عِنْدَ اللَّهِ خدای قاشیدا دور وسکا
انداز خاسیدین ماسعاری
خو یماغا یلار
اِنْدا مدخلی یو قتور وَأُبَلِّغُكُمْ وسیز لار کا میکور ورمین سیز لار کا مَا أُرْسِلْتُ بِهِ اولجه یبارلیب مین اینک بیله
کیم سکا میکور ماک دین اوزکا یو قتور وَلَكِنِّي اَرَاكُمْ ولکین مین کورار مین سیز لار نی قَوْمًا تَجْهَلُونَ کردی کیم بیلماس سنر

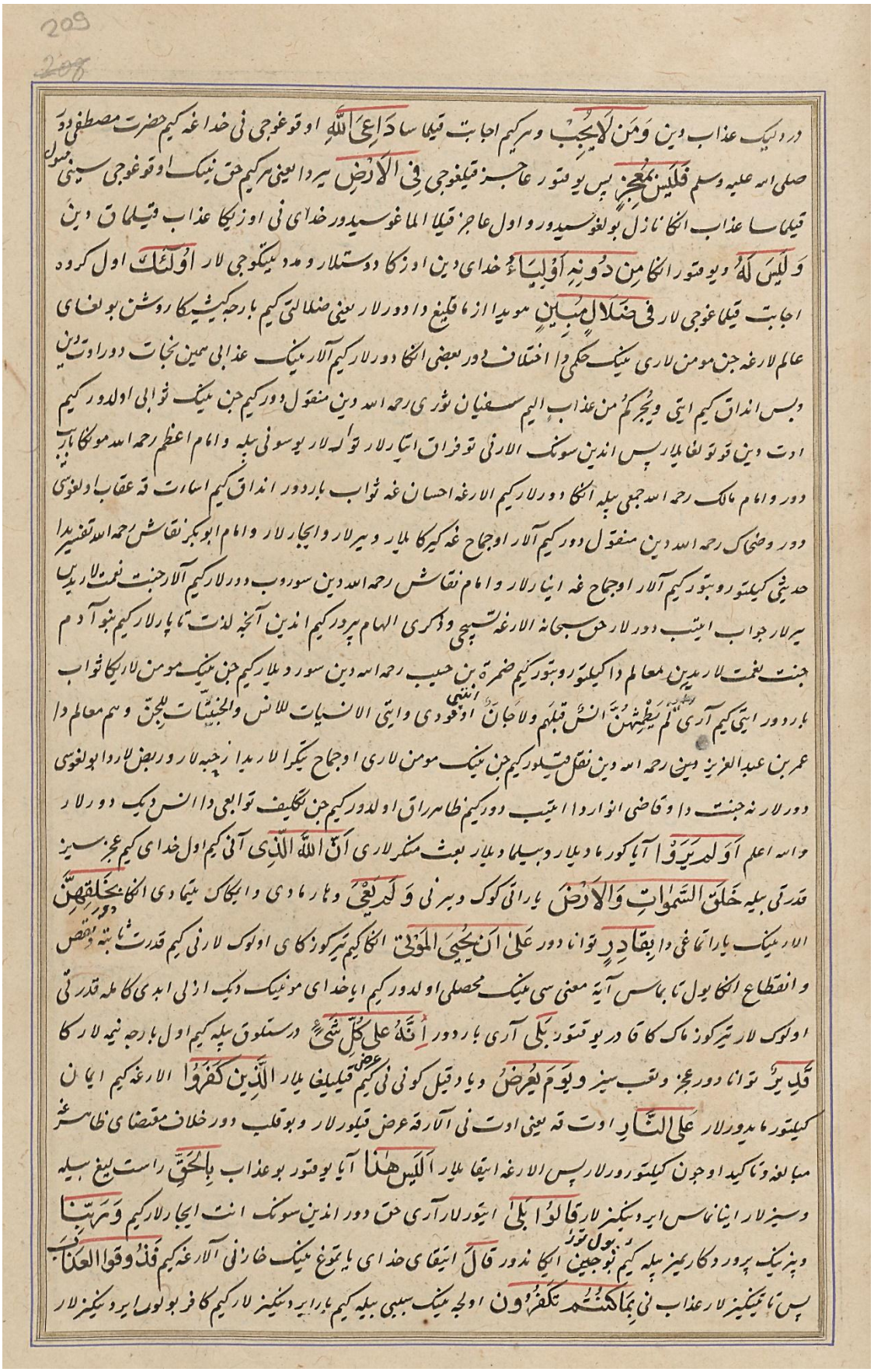

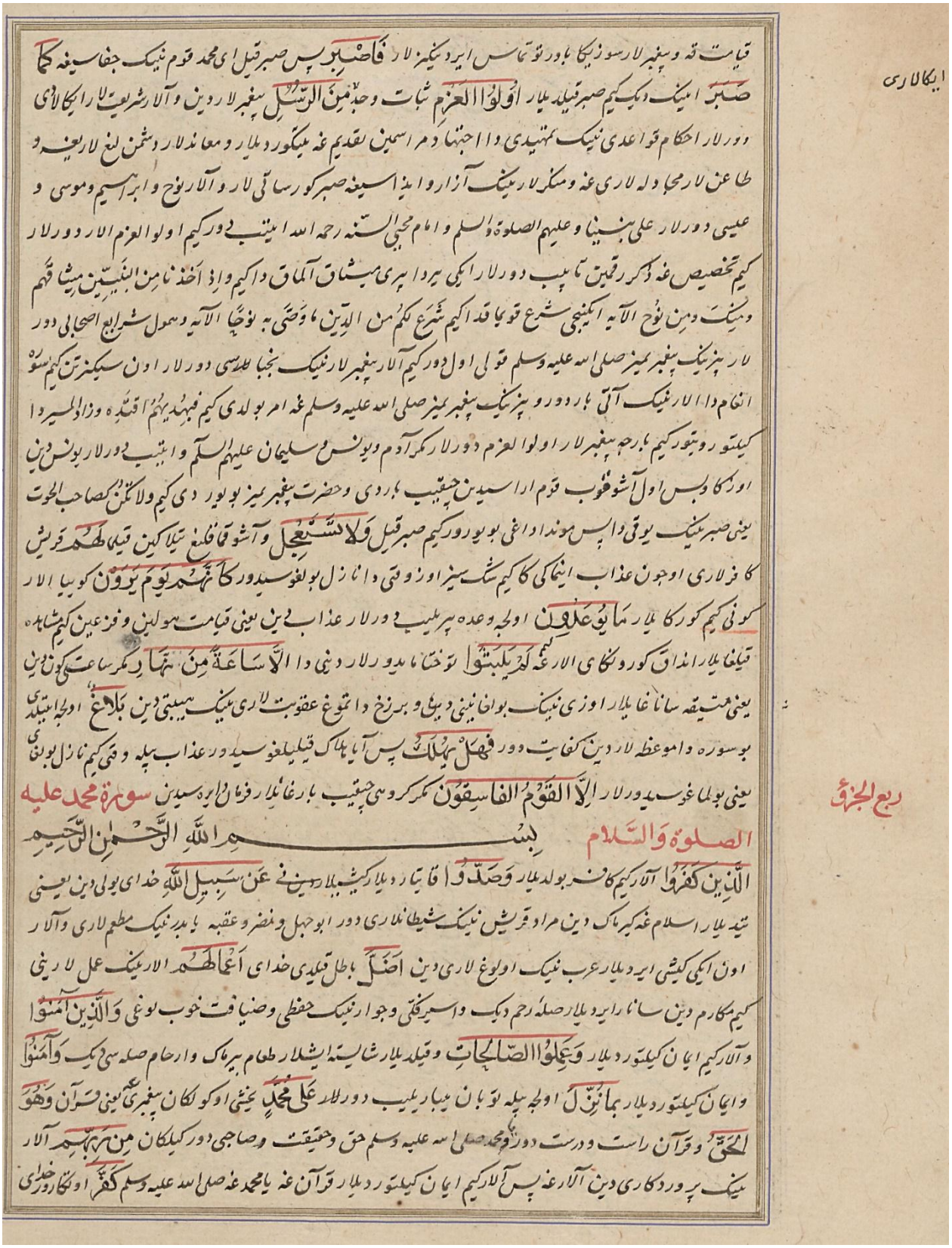

قُربانًا تقرب اوجون خدای غه آلِهَةً خدای لار دیمک بت لاری کیم الار نی خدای لیق قه تو توب ایردیلار
تقرب اوجون یینکا یاری بیرما دیلار آلار غه عذاب وقتی دا بَلْ ضَلُّوا بلکیم غایب بولدیلار عَنْهُم الار
نصرتی دین یعنی نومید بولدیلار وکیلدی الار نینک امید لاری بت لار یاری بیرماکی دین وَذٰلِكَ دبت
لار نینک توتماغی خدای لیق قه یا دقلوق اوجون خدای غه اِفْكُهُمْ الار نینک یالغانی دور وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ
اولجه بار دور لار کیم تو قورلار ونسبت بیرور لار اولوسیت قه عاجز مخلوقی غه وتوجه بوزین قادر خالق دین ایوردور
لار ارباب سیر وآثار رحمهم الله کیلتورو بتورکیم پیغمبر صلی الله علیه وسلم طایف دین قاتیقلاندین سونک نخله بطنی دا توشتی و
وکیجه قوپوب تهجد اوقوب قرآن اوقوردیدی جمعی جنّی لار نصیبین دین کیلکا بار دور ایردیلار انداییتیب قرارت
اونی اینک ایشیتی لار واوزدین حضرت قه کورسا تی لار وحی سبحانه اول قصه دین خبر بیرور کیم وَاِذْ صَرَفْنَا یاد قیل
آنی کیم ایوردوک بیز ومیل بیردوک بیز اِلَيْكَ سنینک ساریغه نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ کروهی نی جن دین والاربتی نفر ایردیلار
نصیبین اهلی دین یا نینوا یا جزیره موصل والار نینک آت لاری وجهی بله کیم صاحب عین المعانی تصحیح قلیب دور
بو دور شاصر ناصر دیگس مگس از دابیان اَحقم ایتورلار تو قوزسان ایردیلار وَرَجَعُوا بعه الار دین ایردی اول
ابلیس اینک اوغلی دورلار اون ایکی داغی ایتیب دورلار ولباب دا کیلتورو بتورکیم تمیش تین ایردیلار بنی اقلیش
دین ومرتقدیر بله یَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ ایشیتورایردیلار قرآنی وقولاق توتارایردیلار فَلَمَّا حَضَرُوهُ پس اول مت
کیم حاضر بولدیلار رسول صلی الله علیه وسلم قاشیدا قَالُوا ایتی لار بعضی بعضی غه کیم ادب بوزدین اَنْصِتُوا اوندا
شماکنیز لار تا ایشیتکای سیز لار تفسیر لار دا بار دور کیم قران ایشیتماک حرصی اینک غایتی دین پری پری اینک
اوستیکا توشار ایردیلار فَلَمَّا قُضِيَ پس چون اوقیلدی وَلَّوْا دین قرارت اتام غه بتی ایمان کیلتورو دیلار اول حضرت
قه ونیمه لار سوردیلار ورسول صلی الله علیه وسلم آلار نی آلار نینک قومی اینک رسالتی غه اتادی وآلار وَلَّوا قایتی لار
اِلٰى قَوْمِهِمْ اوز قومی ساریغه مُنْذِرِينَ قورقوتقوچی لار واوقوغوچی لار اسلام غه قَالُوا یَا قَوْمَنَا ایتی لار
ای پزینک کروه اِنَّا سَمِعْنَا کِتَابًا درستوق بله کیم ایشیتوک کتابلی نی خدای قاشیدین اُنْزِلَ ییبار یلیب دور
مِنْ بَعْدِ مُوسٰى موسی کتابلی دین سونک مُصَدِّقًا تصدیق قیلغوچی لِمَا بَيْنَ یَدَيْهِ اول نیمه نی کیم اندین بورون
ایردی کتاب لار دین یا موافق الار غه ایتورلار اول جنّی لار یهود ایردیلار وانجیل نزولی دین خبری یوق ایردیلار
یا اعتبار قیلماس ایردیلار آنی انداق کیم یهود اینک اعتقادقیلماغی دور اول جهت دین ایتی لار کیم اُنْزِلَ من بعد موسی
یَهْدِي یول کورسا توراول کتاب اِلَى الْحَقِّ حق ساریغه یعنی اولجه درست وراست دور عقیده لار دین وَاِلٰى طَرِيقٍ
مُسْتَقِيمٍ وتوزیولغه یعنی مینکور کوچی مقصود قه یَا قَوْمَنَا اَجِيبُوا ای پزینک کروه اجابت قیلینکز لار دَاعِيَ
اللّٰهِ خدای نینک اوقوغوچی سین یعنی محمدنی صلی الله علیه وسلم وَآمِنُوا بِهِ وایمان کیلتورو بنکز لار انکا وتصدیق
قیلینکز لار اینک خبر لارنی یَغْفِرْ لَكُمْ تا یارلیقاغای خدای سیز لارنی مِنْ ذُنُوبِكُمْ بعضی سیز لار نینک یازوق
لار نکیز دین کیم نظام بولماغای وایتیب دور لار بارچه یازوق لار نی وَيُجِرْكُمْ وتوتقارغای سیز لارنی مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ

اون و

اقلیش جن لار ایردیلار ای پزینک آنی قرآن ایشیتکا و ایمان کیلتورو ایردیلار

قیامت قه وپیغمبر لار سوزیکا باور تو تماس ایردیکنیز لار فَاصْبِرْ پس صبر قیل ای محمد قوم نینک جفاسینه کما
صَبَرَ اینک دیک کیم صبر قیلدیلار اُولُوا الْعَزْمِ ثبات وجدّ مِنَ الرُّسُلِ پیغمبر لار دین وآلار شریعت لار ایکالاری
دور لار احکام قواعدی نینک تمهیدی واجتهاد مراسمین تقدیم غه میکور دیلار ومعاندلار دشمن لغ لار یغه و
طاعن لار مجادله لاری غه ومنکر لار نینک آزار واذاسینه صبر کورسه تی لار وآلار نوح وابراهیم وموسی و
عیسی دور لار علی نبینا وعلیهم الصلوة والسلم وامام محیی السنه رحمه الله ایتیب دورکیم اولوالعزم الار دور لار
کیم تخصیص غه ذکر رقمین تاپیب دور لار اکی یردا پری میثاق آلماق دا کیم وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِیّٖنَ مِیثَاقَهُم
ومِنْکَ ومِن نُّوحٍ الآیه اکینجی شرع قو یماقدا کیم شَرَعَ لَکُم مِّنَ الدِّینِ ما وَصّٰی بِهٖ نُوحًا الآیه ومعمول شرایع اصحابی دور
لار پس نینک پیغمبر میز صلی الله علیه وسلم قولی اول دورکیم آلار پیغمبر لار نینک نجابتلرسی دور لار اون سیکزنچی کیم سوره
انعام دا الار نینک آتی بار دور وپس نینک پیغمبر میز صلی الله علیه وسلم غه امر بولدی کیم فَبِهُدٰیهُمُ اقْتَدِهْ وزاد السیر دا
کیلتور وتیور کیم بارجه پیغمبر لار اولوالعزم دور لار کمر آدم ویونس وسلیمان علیهم السلم وایتیب دور لار یونس دین
اورکا وبس اول آشوقوب قوم ارا سیدین چیقیب بارد ی وحضرت پیغمبر میز بویور دی کیم ولاتکن کصاحب الحوت
یعنی صبر نینک یوقی دا پس موندا داغی بویورور کیم صبر قیل وَلَا تَسْتَعْجِلْ وآشوقما فلغ تیلاکین قیلمالهم قریش
کافرلاری اوچون عذاب اینماکی کا کیم شک سیز اوزوقی دا نازل بولغوسید ور کَاَنَّهُمْ یَوْمَ یَرَوْنَ کویا الار
کونی کیم کورکا بلار مَا یُوْعَدُوْنَ اولجه وعده پرلیب دور لار عذاب دین یعنی قیامت هولین وفزعین کیم مشاهده
قیلغا بلار انداق کورونکای الار غه لَمْ یَلْبَثُوْٓا توختاماد یور لار دنیا دا اِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ کمر ساعت کون دین
یعنی مقیقه سانا غا بلار اوزی نینک بوانینی دنیا و برزخ دا تموغ عقوبت لاری نینک هیبتی دین بَلٰغٌ اولجه ابتدای
بو سوره دا موعظه لار دین کفایت دور فَهَلْ یُهْلَکُ پس آیا هلاک قیلیلغوسید ور عذاب پله وقتی کیم نازل بولنی
یعنی بولماغوسید ور لار اِلَّا الْقَوْمُ الْفٰسِقُوْنَ تمکر وحی چیقیب بارغانلار فرمان دایره سیدین

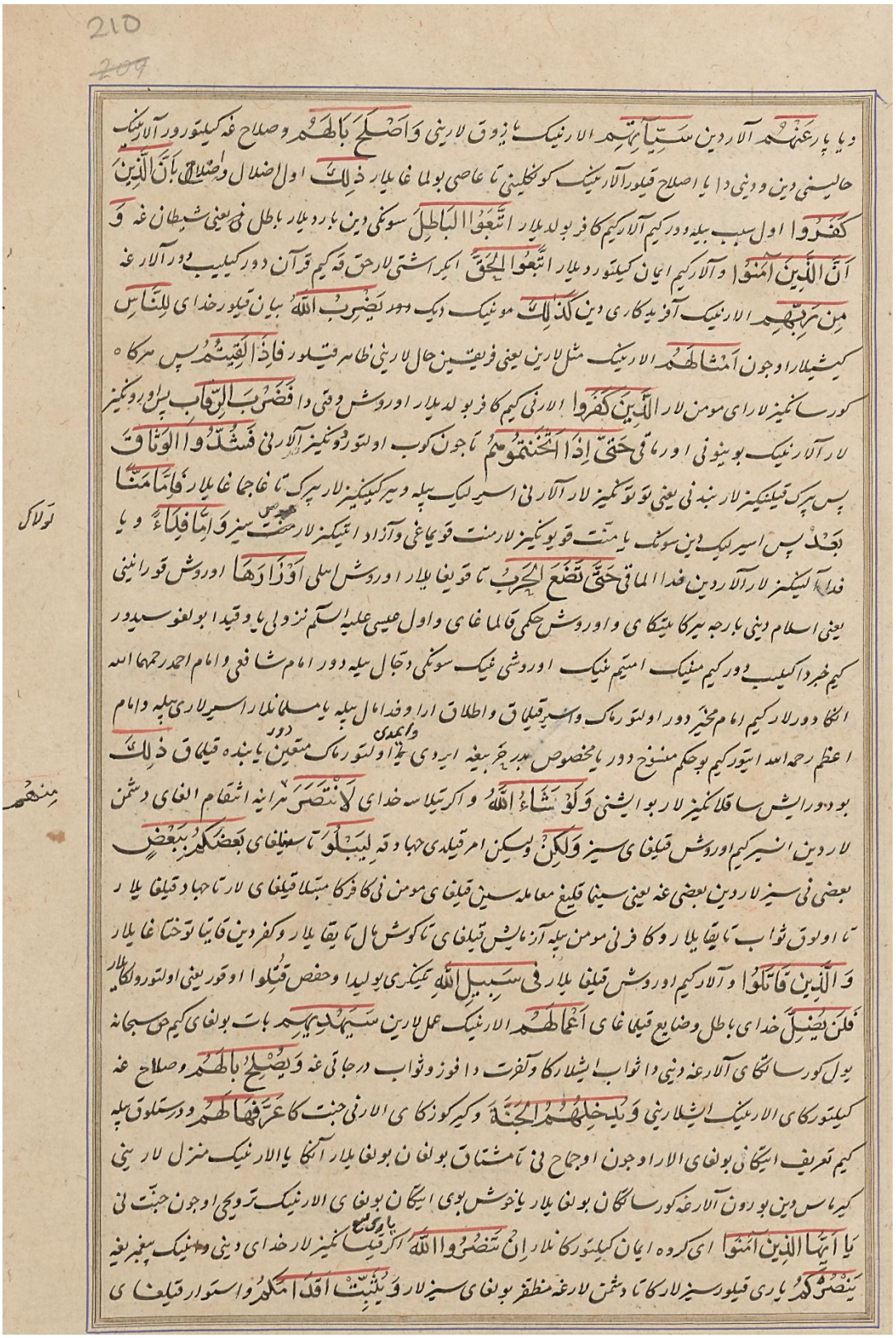
سورة محمد علیه الصلوة والسلام

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَلَّذِیْنَ کَفَرُوْا آلار کیم کافر بولدیلار وَصَدُّوْا قایتار دیلار کیشیلار دین عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ خدای یولی دین یعنی
تیدیلار اسلام غه کیرماک دین مراد قریش نینک شیطانلاری دور ابوجهل ونضر وعقبه یاندر نینک مطعملاری وآلار
اون اکی کیشی ایردیلار عرب نینک اولوغ لاری دین اَضَلَّ باطل قیلدی خدای اَعْمَالَهُمْ الار نینک عمل لار ینی
کیم مکارم دین سانا رایردیلار صله رحم دیک واسیر کنی وجوار نینک حفظی وضیافت خوب لوغی وَالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا
وآلار کیم ایمان کیلتوردیلار وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وقیلدیلار شایسته ایشلار طعام بیرماک وارحام صله سی دیک وَاٰمَنُوْا
وایمان کیلتوردیلار بِمَا نُزِّلَ اولجه پله توبان یبار یلیب دور لار عَلٰی مُحَمَّدٍ یعنی اوکولکان پیغمبر یعنی قرآن وَهُوَ
الْحَقُّ وقرآن راست ودرست دور وَهُوَ محمد صلی الله علیه وسلم حق وحقیقت وصاحبی دور کیلکان مِنْ رَّبِّهِمْ آلار
نینک پروردکاری دین آلار غه پس آلار کیم ایمان کیلتوردیلار قرآن غه یا محمد غه صلی الله علیه وسلم کفر اونکار وزخلری

ایکالاری

ربع الجزء

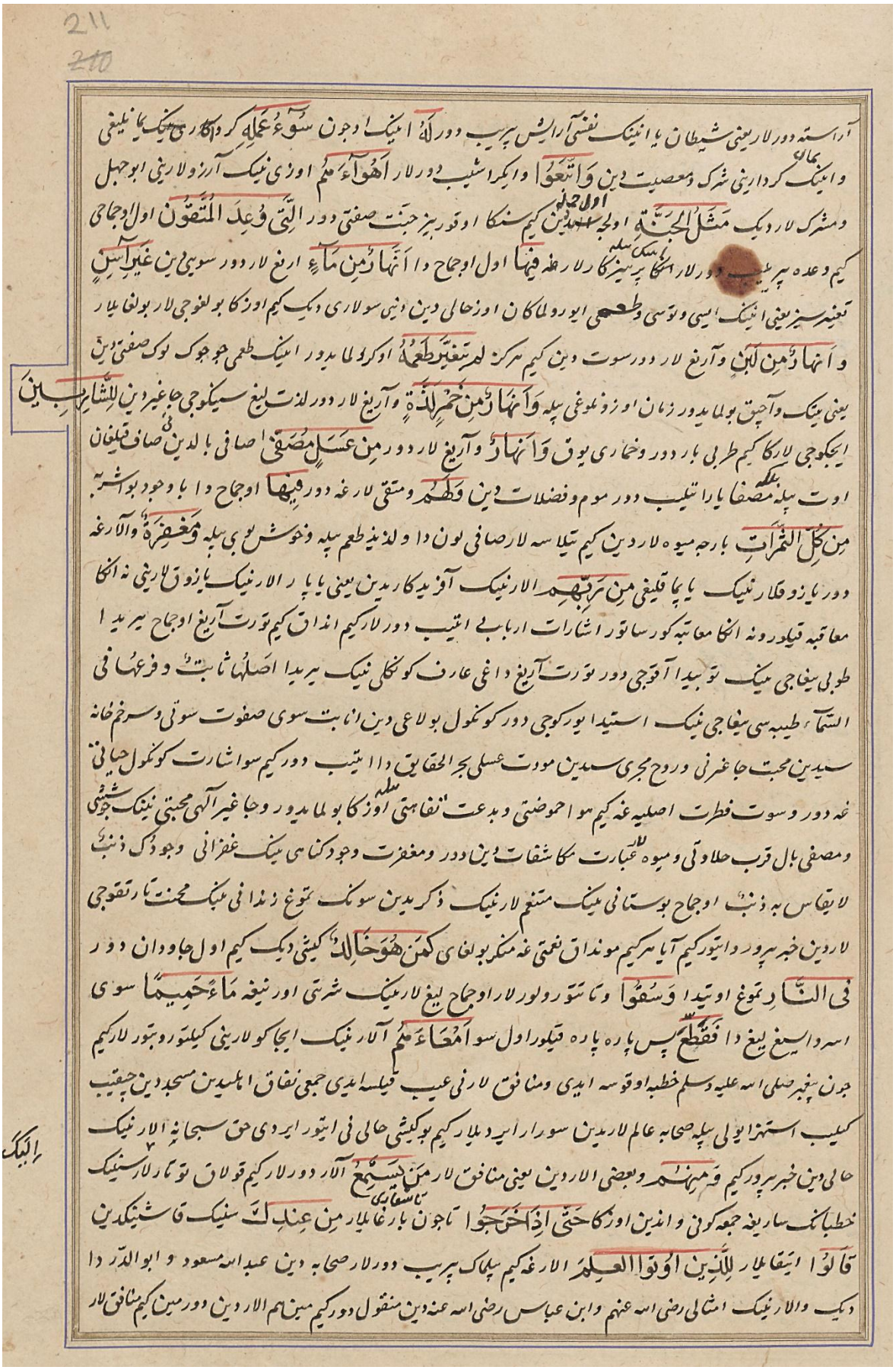
210
209

ویا یارعنهم آلاردین سیاتهم الارنیک یزوق لارنی واصلح بالهم وصلاح غه کیلتورور آلارنیک
حالیسنی دین ودنیی دا یا اصلاح قیلور آلارنیک کونکلینی تا عاصی بولما غا یلار ذلک اول اضلال واضلالی بان الذین
کفروا اول سبب بیله دور کیم آلارکیم کافر بولد یلار اتبعوا الباطل سونکی دین بارد یلار باطل نی یعنی شیطان غه و
ان الذین آمنوا وآلارکیم ایمان کیلتورد یلار اتبعوا الحق اکبر اشتی لارحق قه کیم قرآن دور کیلیب دور آلار غه
من ربهم الارنیک آفریدکاری دین کذلک مونیک دیک دور یضرب الله بیان قیلور خدای للناس
کیشیلار اوجون امثالهم الارنیک مثل لارنی یعنی فریقین حال لارنی ظاهر قیلور فاذا لقیتم پس مرکا ه
کورسا تکیز لارای مومن لار الذین کفروا الارنی کیم کافر بولد یلار اوروش وقتی دا فضرب الرقاب پس اورو تکیز
لار آلارنیک بوینونی اور، تی حتی اذا اثخنتموهم تا جون کوب اولتورو تکیز آلارنی فشدوا الوثاق
پس برک قیلتکیز لار بندنی یعنی تو تکیز لار آلارنی اسیر لیک بیله دیر کیتکیز لار برک تا غاجا غا یلار فاما منا
بعد پس اسیر لیک دین سونک یا منت قویو تکیز لارمنت قویو یاغی وآزاد ایتکیز لار منت سیز فداء یا
فدا آلیکیز لار آلاردین فدا المق حتی تضع الحرب تا قویغا یلار اوروش اسلی اوزارها اوروش قورالنی
یعنی اسلام دینی بارجه یرکا یتکای واوروش حکمی قالما غای واول عیسی علیه السلام نزولی یا وقیدا بولغوسیدور
کیم خبرد اکیلیب دور کیم مسلمانلار امیم مونیک اوروشی فیک سونکی دجال بیله دور امام شافعی وامام احمد رحمهما الله
انکا دورلار کیم امام مخیر دور اولتورماک واسیر قیلماق واطلاق ارا وفدا مال بیله یا مسلمانلار اسیر لاری بیله وامام
اعظم رحمه الله ایتور کیم بوحکم منسوخ دور یا مخصوص بدر جرعه ایردی یا اولتورماک متعین دور یا بنده قیلماق ذلک
بو دورایش سا قلاتکیز لار بوایشنی ولو یشاء الله واکر تیلاسه خدای لانتصر منهم انتقام الغای دشمن
لاردین انسیر کیم اوروش قیلغای سیز ولکن لیبلو تا سیلغای بعضکم ببعض
بعضی نی سیز لاردین بعضی غه یعنی سینا قلیغ معامله سین قیلغای مومن نی کافر کا مبتلا قیلغای لار تا جهاد قیلغا یلار
تا اولوق ثواب تا پقا یلار وکافر نی مومن بیله آزمایش قیلغای تا کوش مال تا پقا یلار وکفر دین قایتا تو تخنا غا یلار
والذین قاتلوا وآلارکیم اوروش قیلغا یلار فی سبیل الله تیکشری یولیدا وحفص قتلوا اوتور یعنی اولتورولکا یلار
فلن یضل خدای باطل وضایع قیلغای اعمالهم الارنیک عمل لارنی سیهدیهم بات بولغای کیم جنت سجانه
یول کورسا تکای آلارغه دنیی دا ثواب ایشلارکا ومغفرت دا فوز وثواب درجاتی غه ویصلح بالهم وصلاح غه
کیلتورکای الارنیک ایشلارنی ویدخلهم الجنة وکیرکوزکای الارنی جنت کا عرفها لهم ودرستلوق بیله
کیم تعریف ایتکان بولغای الارا وجون اوجماع نی تامشتاق بولغان بولغا یلار آنکا یا الارنیک منزل لارنی
کیرماس دین بورون آلارغه کورسا تکان بولغا یلار یا خوش بوی ایتکان بولغای الارنیک ترویج اوجون جنت نی
یا ایها الذین آمنوا ای کرده ایمان کیلتورکانلار ان تنصروا الله اکر قیلسا کیز لار خدای دینی ورسینک پیغمبر یغه
ینصرکم یاری قیلورسیز لارکا تا دشمن لارغه منظفر بولغای سیز لار ویثبت اقدامکم واستوار قیلغای

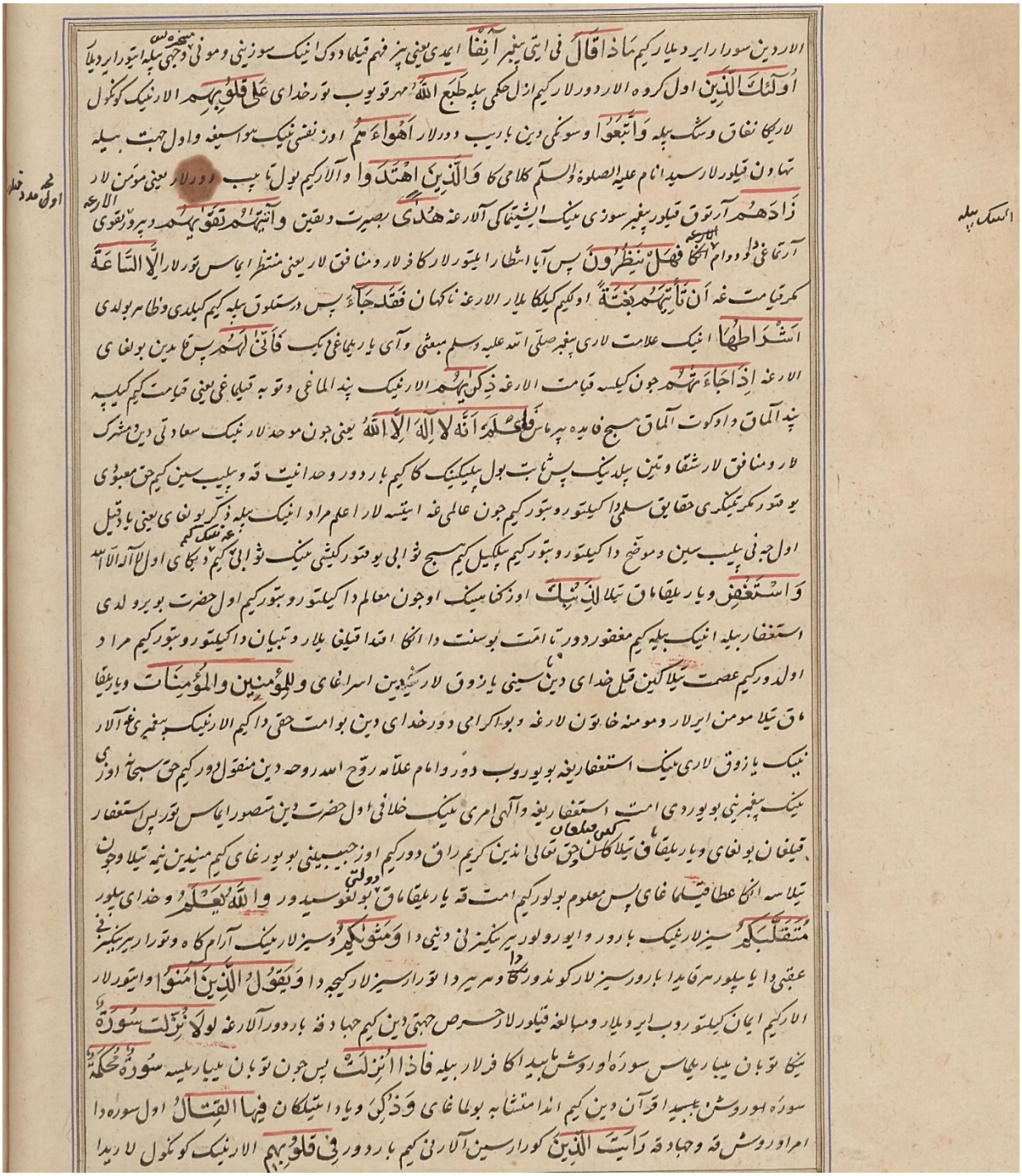
تولاکل

منهم

سیزلار ینگ قدم لارینکز نی جهاد معرکه سیدا تاقاجنوجی بولغای سیزلار وَالَّذِينَ كَفَرُوا و الارکیم ایمان کیلتورماد یلار
فَتَعْسًا لَهُمْ خورلوق و نکونسارلیق و هلاکت و قایغوزشت یغ و امید سیزلیق الارغه دور وَأَضَلَّ و یکورکلای و
یوق قیلغای خدای اَعْمَالَهُمْ الارینگ عمل لارینی ذٰلِكَ بوخورلوق و عمل ینگ بطلانی الارغه بِأَنَّهُمْ اول سبب بله
دورکیم آلار كَرِهُوا کراهت قوتی لار وتیلاماکوجی لار ایردیلار مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ اول نه نی کیم خدای تو بان میبار یب تور
اوز پیغمبری غه صلی الله علیه وسلم امر دین توحید قه و قیام شرع احکامی غه فَأَحْبَطَ پس باطل و ضایع قیلدی حق تعالی اَعْمَالَهُمْ
الارینگ عمل لارینی کیم اندین حسابی توتار ایردیلار مسجد حرام عمارتی دیگ و ایو طوافی و مهمان دارلیق و مظلوم لارا عانتی
و یتیم لارکو نکول آلماغی اَفَلَمْ یَسِيرُوا آیا سیر قیلماد یلار عرب ینگ کافرلاری استفهام امر معنی سی بله دور یعنی کیراک
کیم سفر قیلغای یلار فِي الْأَرْضِ یر دا مراد ثمود و عاد بلادی دور فَيَنْظُرُوا کیف کان پس باق تا یلار کیم نیتاک ایکاندور
عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ الارینگ ایش ینگ عاقبتی و حالی ینگ سوکنی کیم الاردین بورون ایردیلار کفر و
تکذیب و عصیان اهلی دین دَمَّرَ اللّٰهُ هلاک قیلدی خدای تو بیدین قومارماق عذابین میبار دی عَلَيْهِمْ الارغه
وَلِلْكَافِرِينَ و ایمان کیلتورماکانلارکا اَمْثَالُهَا اینگ دیگ عقوبت لار بولغوسیدور مکه کافرلارینگ قورقوتماغی
دور ذٰلِكَ اولجه یاد اتیلدی دشمن لارعقابی و دوست لارنصرتی دین بِأَنَّ اللّٰهَ اول سبب بله دورکیم خدای
مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا الارینگ دوستی دورکیم ایمان کیلتورد یلار پس آلارغه باری لیق قیلور وَأَنَّ الْكَافِرِينَ
و اینگ سببی بله کیم ایمان کیلتورماکانلار لَا مَوْلَى لَهُمْ هیچ دوستی یوقتور آلارغه کیم عذاب الاردین کیتارکای
إِنَّ اللّٰهَ درستلوق بله کیم خدای اوزفضلی بله يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا اینه ورور آلارنی کیم ایمان کیلتورو بتورلار
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وتیلیب یورلار ارینغ اشلار ریاوغرض دین جَنَّاتٍ تَجْرِي بوستان لارکیم ارور من تحتهما
الْأَنْهَارُ اول ارینغ لارنینگ سیغاج لاری ینگ توبی دین وآرنغ لار وَالَّذِينَ كَفَرُوا و آلارکیم کافر بولد یلار يَتَمَتَّعُونَ
برخوردار لیغ تاپارلار دنیی متاعی بله وَيَأْكُلُونَ و یرلار كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ اندای کیم یرلار توارلار یعنی آلارنینگ
همتی مصروف دور یماک کا و عاقل کیراک کیم اینگ یماکی تیرلیکلیک اوچون بولغای یعنی بدن ینگ قوامی جهتی کا و نفسانی
قوتی اینگ نفوتی غه طعام یکای و اینگ نظری انکا کیم بدن طاعت تحمل لیغی دا بولغای و نفسانی قوت لارا ستدلال
دا ربانی قدرتی بله محدومعاون بولغای نه اوکیم اوزعمرینی یماک ینگ طفیلی بلکای وَذَرْهُمْ یَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا اوتلاغی دا
تو ارلار دیگ یماکی اویوقلاماق دین اوزکا اینگ نظری ینگ سطحی بولماغای وَالنَّارُ وتموق اوتی مَثْوًى
مقام و آرامکاه دور لَهُمْ کافرلارغه وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ ونیچه کینت لار اهلی دین کیم مرحال بله هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً قاتیق
راق ایردیلار قوت یوزیدین مِنْ قَرْيَتِكَ سنینگ کینت ینگ اهلی دین الَّتِي أَخْرَجَتْكَ اول کینتی کیم چیقاردیلار
اینگ اهلی سنینی یعنی مکه اَهْلَكْنَاهُمْ هلاک قیلدوق بیز اول کینت ینگ اهل لارینی فَلَا نَاصِرَ پس یوق یاری
پرکوجی یوق ایردی لَهُمْ آلارغه هلاکت وقتی دا تافریادقه یتکای اَفَمَنْ کَانَ ایا مرکیم بولسه عَلَى بَيِّنَةٍ روشن حجتی
غه مِنْ رَبِّهِ اینگ یاراتقوجی سیدین پیغمبر صلی الله علیه وسلم دیگ و مومن لاردیگ كَمَنْ زُيِّنَ بولغای کیشی دیگ کیم

آراسته دورلار یعنی شیطان یا انینگ نفسی آرایش بیرب دورلار انینگ اوچون سوء عمله کردگاری تینگ یا نیلیغی
وانینگ یمان کردارینی شرک ومعصیت دین واتبعوا واکبر اشیب دورلار اهواءهم اوزی نیک آرزولارینی ابوجهل
ومشرک لار دیک مثل الجنة اولجه سمدین کیم سنکا اوقورینز جنت صفتی دور التی وعد المتقون اول اوجاغی
کیم وعده بیرلیب دورلار انگا پرهیزکار لار رطه فیها اول اوجاح دا انهار من ماء ارغ لار دور سویی دین غیر آسن
تعفیر سیز یعنی انینگ ایسی وتوسی وطعمی ایورولماکان اوزحالی دین دین سولاری دیک کیم اوزکا بولغوچی لار بولغایلار
وانهار من لبن وآرغ لار دور سوت دین کیم هرگز لم یتغیر طعمه اوکرولمادور انینگ طعمی جوجوک لوک صفتی دین
یعنی تینگ وآچیق بولمادور زمان اوزگرمکی یله وانهار من خمر لذة وآرغ لار دور لذت لیغ سیکوچی جاغیر دین للشاربین
ایچکوچی لارکا کیم طربی بار دور وخماری یوق وانهار وآرغ لار دور من عسل مصفی اصافی بالدین صاف قیلغان
اوت یله مصفا یارا تیلیب دور موم وفضلات دین وهم ومتقی لار غه دور فیها اوجاح دا باوجود بوشربه
من کل الثمرات بارجه میوه لار دین کیم تیلاسه لار صافی لون دا ولذیذ طعم یله وخوش بوی یله ومغفرة والآرغه
دور یازوقلار تینگ یا یاقلیغی من ربهم الارنینگ آفریدکاریدین یعنی یاپار الارنینگ یازوق لارینی نه انکا
معاقبه قیلدرونه انکا معاتبه کورساتور اشارات ارباب ادب دورلار کیم انداق کیم تورت آرغ اوجاح پیدا
طوبی یغاچی تینگ توبیدا آقوچی دور تورت آرغ داغی عارف کونگلی تینگ پیدا اصلها ثابت وفرعها فی
السماء طیبه سی یغاچی تینگ استیدا یورکوچی دور کونگول بولاغی دین انابت سوی صفوت سوتی وسرخم خانه
سیدین محبت جاغرنی وروح مجری سیدین موت عسلی بحر الحقایق دا ادیب دورکیم سوا شارت کونگول حیاتی
غه دور وسوت فطرت اصلیه غه کیم هوا حوضتی وبدعت نفاهتی اوزکا بولمادور وجاغیر آلهی محبتی تینگ جوشی
ومصفی بال قرب حلاوتی ومیوه لار عبارت مکاشفات دین دور ومغفرت وجودکناهی تینگ غفرانی وجودک ذنبک
لایقاس به ذنب اوجاح بوستانی تینگ متنعم لارنینگ ذکریدین سونگ تمتوع زندانی تینگ محنت تارتقوچی
لاردین خبر بیرور واتورکیم آیا بیرکیم موندق یعنی غه منکر بولغای کمن هو خالد کیشی دیک کیم اول جاودان دور
فی النار تموغ اوتیدا وسقوا وتاتورولور لار اوجاح لیغ لارینگ شربتی اورنیغه ماء حمیما سوی
اسره واسیغ لیغ دا فقطع پس پاره پاره قیلور اول سوا امعاءهم آلارنینگ ایچکولارینی کیلتورو بتورلارکیم
جون پیغمبر صلی الله علیه وسلم خطبه اوقوسه ایدی ومنافق لارنی عیب قیلسه ایدی جمعی نفاق اهلیدین مسجددین چیقیب
کیتیب استهزا یولی یله صحابه عالم لاردین سورار ایردیلار کیم بوکیشی حالی فی ایتور ایردی حق سبحانه الارنینگ
حالی دین خبر بیرور کیم ومنهم وبعضی الاردین یعنی منافق لار من یستمع آلار دورلار کیم قولاق توتارلار سنینگ
خطبانگ ساریغه جمعه کونی واندین اوزکا حتی اذا خرجوا تاجون بارغایلار من عندک سنینگ قاشینگدین
قالوا ایتقایلار للذین اوتوا العلم الارغه کیم یلماک بیرب دورلار صحابه دین عبدالله مسعود وابوالدرداء
دیک والارنینگ امثالی رضی الله عنهم وابن عباس رضی الله عنه دین منقول دورکیم مین هم الاردین دورمین کیم منافق لار

الارديين سورارايردىلارگيم مَاذَا قَالَ فِي اٰيٰتٍ پيغمبر آنفًا ايدى يعنى پرفهم قيلمادوگ انيگ سوزيني ومونى دوجهتى بيله ايتورايردىلار
اُولٰئِكَ الَّذِينَ اول كروه الاردورلارگيم ازل حكمى بيله طَبَعَ اللّٰهُ مهرقويوب تورخداى عَلٰى قُلُوبِهِمْ الارنيگ كونكول
لارىگا نفاق وشك بيله وَاتَّبَعُوا وسوكنى دين باريب دورلار اَهْوَاءَهُمْ اوز نفسنى نيگ هواسيغه واول جهت بيله
تهاون قيلورلارسيد انام عليه الصلوة والسلم كلامى كا وَالَّذِينَ اهْتَدَوا والارگيم يول تاپب دورلار يعنى مؤمن لار
زَادَهُمْ آرتوق قيلور پيغمبر سوزى نيگ ايشتماگى الارغه هُدًى بصيرت ويقين وَاٰتٰهُمْ تقوٰيهُمْ ديرورتقوى الارغه
آرتماغى اُولدوام ايتگا فَهَلْ يَنْظُرُونَ پس آيا اىلتورلارگا فولار ومنافق لار يعنى منتظر ايماس تورلار اِلَّا السَّاعَةَ
كم قيامت غه اَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً اوگيم كيلگا يلار الارغه ناگهان فَقَدْ جَاءَ پس درستلوق بيله كيم كيلدى وظاهر بولدى
اَشْرَاطُهَا انيگ علامت لارى پيغمبر صلى الله عليه وسلم بيعثى وآى يارىماغى نيگ فَاَنّٰى لَهُمْ پس قاندين بولغاى
الارغه اِذَا جَاءَتْهُمْ جون كيلسه قيامت الارغه ذِكْرٰيهُمْ الارنيگ پند الماغى وتوبه قيلماغى يعنى قيامت كيم كيلسه
پند آلماق واوكوت آلماق هيچ فايده بيرماس فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ يعنى جون موحد لار نيگ سعادتى دين مشرك
لار ومنافق لارشقاوتين بيلدينگ پس ثابت بول بيلگينگ كا كيم بار دور وحدانيت قه وبيلب سين كيم حق معبودى
يوقتور كمر تيگدى حقايق سلمى دا كيلتورو بتورگيم جون عالمى غه ايتسه لار اعلم مراد انيگ بيله ذكر يولغاى يعنى يا قيل
اول جه نى بيلب سين وموضح دا كيلتورو بتورگيم بلگيل كيم هيچ ثوابى يوقتور كيشى نيگ ثوابى عه نسگ كيم دىگاى اول آلا آله
وَاسْتَغْفِرْ ويارىلقاماق تيلا لِذَنْبِكَ اوزنخا يسگ اوجون معالم دا كيلتورو بتورگيم اول حضرت بويرولدى
استغفار بيله انيگ بيله كيم مغفور دور تا امت بوسنت دا انگا اقتدا قيلغا يلار وتبيان دا كيلتورو بتورگيم مراد
اولدورگيم عصمت تيلا كين قيل خداى دين سينى يازوق لار سنگ دين اسراغاى وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ويارىلقا
ماق تيلا مومن ايرلار ومومنه خاتون لارغه وبوا كرامى دور خداى دين بوامت حقى دا كيم الارنيگ پيغمبرى غه آلار
نيگ يازوق لارى يگ استغفار ايغه بويوروب دور وامام علامه روح الله روحه دين منقول دور كيم حق سبحانه اوزى
يگ پيغمبرنى بويوردى امت استغفار ايغه وآلهى امرى يگ خلقانى اول حضرت دين متصور ايماس تور پس استغفار
قيلغان بولغاى ويارىلقاماق تيلا كاملن حق تعالى اندين كريم راق دور كيم اوز حبيبينى بويورغاى كيم مندين نيمه تيلا وجون
تيلاسه انگا عطا قيلماغاى پس معلوم بولور كيم امت قه يارىلقاماق بولغوسيدور وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وخداى بلور
مُتَقَلَّبَكُمْ سيزلارنيگ بارور وايورولورىرىنگيزنى دنيى دا وَمَثْوٰيكُمْ وسيزلارنيگ آرام كاه وتورارىرىنگيزنى
عقبى دا يا بلور سرقايدا بارورسيزلار كوندوزگا ومريدا تورارسيزلار كيچه دا وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وايتورلار
الاركيم ايمان كيلتوروب ايردىلار ومسابقه قيلورلار حرص جهتى دين كيم جهاد قه باردورالارغه لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ
نيگا توبان بيارىلماس سوره اوروشن بايدا كا فولار بيله فَاِذَا اُنْزِلَتْ پس جون توبان بيارىلسه سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ
سوره اوروشن بايد اقرآن دين كيم انداستشابه بولماغاى وَذُكِرَ ويادا يتيلكان فِيهَا الْقِتَالُ اول سوره دا
امراوروشن قه وجهاد قه رَاَيْتَ الَّذِينَ كورارسين آلارنى كيم باردور فِي قُلُوبِهِمْ الارنيگ كونكول لاريدا

اول محمد قتال

الك بيله

212

مَرَضٌ شک و نفاق اغریغی یا دین دا اسیب یوغی یَنظُرُونَ اِلَیکَ کورار لارسینک سار یغه نَظَرَ الْمَغشِیِّ عَلَیهِ
کیشی تینک نظری کیم انیب کیلکان بولغای الارغه بیهوش بولوق مِنَ الْمَوتِ اولوم قایغوسی واندوهی دین یعنی
قورقوچی و متحیر و قایغولوق بولغا یلار فَاَولٰی لَهُم پس وای الارغه یا تموغ الارغه دور طَاعَةٌ الار تینک ایشی فرمان
کوتارماکلیکی دور وَقَولٌ مَعرُوفٌ و یخشی سوز سمع و اطنا و یک فَاِذَا عَزَمَ الْاَمرُ پس چون لازم بولدی قتال
امری و عزم قیلدیلار جهاد اصحابی آلار خلاف قلیب خاتون لار بیله ایولارید اولتورد یلار فَلَو صَدَقُوا اللّٰهَ پس
اگر راست ایتسه لار ایردی خدای غه حرص اظهاری و اجهاد ده لکان سزاینه اول راست یغ بولور ایدی خَیرًا
لَهُم یخشی راق الارغه فَهَل عَسَیتُم پس آیا شاید و توقع بار دور سیز لار دین ای منافق لار اِن تَوَلَّیتُم
اگر اوز و تکیز کا آسا تکیز لار کیشیلار تینک ایشلارینی یعنی خلق تینک حاکمی بولغای سیز لار اَن تُفسِدُوا
او لکیم فساد و قیلغای سیز لار فِی الْاَرضِ یر دا و جاد و تجبر سبی بیله تورلوک تورلوک بوزوقلوق سیز لار دین
واقع بولغای وَتُقَطِّعُوا و کیسیکز لار اَرحَامَکُم اوز رحم لار یکیز نی تکبر و تعظم یوزیدین یاسیه لاردین کیسلور
اگر اعراض قیلسا تکیز لار قرآن دین و یوز ایورسا تکیز لار فرمان دین کیم جاهلیت ایش لاری تینک باش لاریغه
بارسا تکیز لار فساد و رحم قطعی و قان توکماک دین و اینک امثالی اُولٰٓئِکَ اول کروه کیم مفسد و یوز ایور کوجی
دور لار لَعَنَهُمُ اللّٰهُ سوروب دور خدای آلارنی و یراق قلیب دور اوزی تینک رحمتی دین فَاَصَمَّهُم
پس آلارنی ساغیر قلیب دور تا حق سوزنی ایشیتماکا یلار وَاَعمٰٓی اَبصَارَهُم و سوقور قلیب دور آلار تینک
کوزلارینی تا عبرت و قدرت دلیل لارینی کورماکا یلار اَفَلَا یَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ آیا یکا تفکر قیلماس لار قرآن
دا و اینک موعظه لاری و زجر لاری دا تا فرمان سیز لیغ دین اولکارماکا یلار اَم عَلٰی قُلُوبٍ بلکیم آلار تینک
کونکول لاریدا دور اَقفَالُهَا اینک قفل لاری یعنی نیه کیم کونکول لارکا قفل لار اورون لاریغه بولغای شیک
لارکا و اول آلهی خستی و طبعی دور اِنبیا ندا کیستور و بتور کیم یهود حضرت رسول صلی الله علیه وسلم نعتیس تورید ا
اوقوب ایردیلار و اول حضرت نبوتی تینک صحتین معلوم قلیب ایردیلار و بعثت دین بورون اول حضرت
تینک صفتین کوب ایتو ر ایردیلار و اینک ظهوریدین خبر بیرور ایردیلار رسول صلی الله علیه وسلم کیم مبعوث
بولدی و مدینه کا کیلدی آلار قاتی لار اندین و خدای تعالی آیت یبارد ی کیم اِنَّ الَّذِینَ ارتَدُّوا درستور بیله
آلار کیم قاتی لار عَلٰٓی اَدبَارِهِم اوز اوبارینه یعنی کین کیتی لار و کافر بولدیلار محمد غه مِن بَعدِ مَا تَبَیَّنَ
اندین سونکیم روشن بولوب ایدی لَهُمُ الْهُدَی الارغه بیانی اول حضرت تینک نبوتی غه و واضحه
دلیل لار بیله بیلیب ایدی الشَّیطَانُ لعین دیو سَوَّلَ لَهُم آسان قیلدی و بیزادی الار اوچون انکار
و عنادنی وَاَملٰی لَهُم و خدای مهلت بیردی آلارغه و تعجیل بویورماد ی الار تینک عقوبتی غه تا یازوقدا
آرتورغا یلار ذٰلِکَ بوسهلت بیرماک بِاَنَّهُم قَالُوا اول سبب بیله دورکیم ایتی لار جهود لار لِلَّذِینَ کَرِهُوا
آلارنی کیم کراهت قیلوب ایردیلار مَا نَزَّلَ اللّٰهُ اولچه دین خدای یبارد ی قرآن و حکم لار دین یعنی منافق لار

الَّذِینَ

مراد اولدور کیم یهود نفاق اتایغه ایتی لار یا شورو نلوق بیله سَنُطِيعُكُمْ بات بولغای کیم فرمان ایلیکای بیز
سیز لارکا فِي بَعْضِ الْأَمْرِ بعضی ایشلار دا یعنی مدد کا ریغ قیلغای بیز اگر پیغمبر بیله اورو ش سانگیز لار وَاللَّهُ يَعْلَمُ
وخدای بیلور اَنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ الارنیک یا شورو نلوق لارنی فَكَيْفَ پس نیتاک بولور الارنیک حالی اِذَا تَوَفَّتْهُمُ
الْمَلَائِكَةُ جون قبض قیلغا یلار الارنیک جانینی فرشته لار يَضْرِبُونَ اورارلار وُجُوهَهُمْ الارنیک یوزلارکا
کیم حق دین اوکورو ب دورلار وَأَدْبَارَهُمْ والارنیک ارقا لارینه کیم حق اتایکا قیلیب دورلار ذَٰلِكَ الارنیک
روح لاری نیک قبضین بو وصف بیله بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا اول سبب بیله دورکیم متابعت قیلدیلار مَا أَسْخَطَ اللَّهَ
اول نیمه کا کیم آچیق قه کیلتورردی خدای نی یعنی ایتنک غضبی نیک موجبی بولدی محمد صلی الله علیه وسلم یا شورماغی و
منافق لار دین شرک لار معاونتی دیک وَكَرِهُوا واول سبب بیله کیم تیلا ماديلار وکاره ایردیلار رِضْوَانَهُ
خدای نیک خشنودلوغی نی یعنی علیغه کیم اتنک رضاسی نیک سببی بولغای جون پیغمبر نعتی اظهاری دیک واقرارانکا
و اتنک فرمان کوتارماکلیکی فَأَحْبَطَ پس باطل قیلدی خدای اَعْمَالَهُمْ الارنیک عمل لارینی أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ
بلکیم ساغینديلار الارکیم فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ الارنیک کونکول لاریدا نفاق دور یعنی منافق لار تصور قیلدیلار
أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ آنی کیم ظاهر قیلماغای خدای اَضْغَانَهُمْ الارنیک کینه لارینی کیم یا شورو ب دورلار کونکول
دا پیغمبر ومؤمن لاردین وَلَوْ نَشَاءُ واکر بیز تیلاساک لَأَرَيْنَاكَهُمْ کورساتور بیز سنکا الارنی یعنی علامت لار
ونشانه لاربیله اتیلور بیز الارغه فَلَعَرَفْتَهُمْ پس تانورسین آلارنی بِسِيمَاهُمْ علامتی بیله کیم دال بولغای الار
نیک نفاقی غه وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ ومراینه تانورسین الارنی فِي لَحْنِ الْقَوْلِ سوزایورماکدا صواب صوبی دین
تعریض وتوریه جهتی دین وَاللَّهُ يَعْلَمُ وخدای بیلور اَعْمَالَكُمْ سیز لارنیک کردار لارینی وانیک مناسبی بیله
جزا بیرکوسیدور انس بن مالک رضی الله عنه ایتیب دورکیم بوآیت انیکا ندین سونک هیچ منافق یوق ایدی
کیم نه حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم آنی تانیدی سیماوسوز بیله تفسیر مطلع وعین المعانی دا انس رضی الله عنه دین
نقل قیلیب دورلار کیم بعضی غزوه لارداکیم توتوز کیشی منافق لاردین کیچه اویقودا بولدیلار وتانکداکیم توبتی لار
سربیری نیک ماتلاسی دا پتیب ایدی هٰذَا منافق وَلَيَبْلُوَنَّكُمْ ومراینه سینارسیز لارنی جهاد اشی واوزکا
قاتیق تکلیف لاربیله یعنی سناغوجی نیک معامله سینی قیلدور حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ تابیلکای مجاهد لارنی یعنی ظاهر
بولغای خلق قه کیم جهاد قیلغوجی لارکیم لاردورلار مِنْكُمْ سیز لاردین وَالصَّابِرِينَ وصبر قیلغوجی لار اوروش مشقتی
غه وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ وسیناغای سیز لارنیک خبر لارینکنی کیم ایتورسیز لار ایماندا یعنی تا انیک صدق و
کذبی یا رجه سی آشکارا بولغای وحفص افعال ثلاثه دا نون بیله او قودیعنی بیز سینا ریز تا بیلکای بیز الارنیک
خبر لارینی اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا درستلوق بیله آلارکیم ایمان کیلتورماديلار یعنی بنی قریضه ونضیر یهودی وَصَدُّوا
وتیدیلار اوزقومینی عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ خدای یولیدین کیم اسلام دینی دور وَشَاقُّوا الرَّسُولَ ومخالفت قیلدیلار
رسول غه مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ اندین سونک کیم روشن وظاهر بولوب ایدی لَهُمُ الْهُدَىٰ الارغه حق یولی و

213

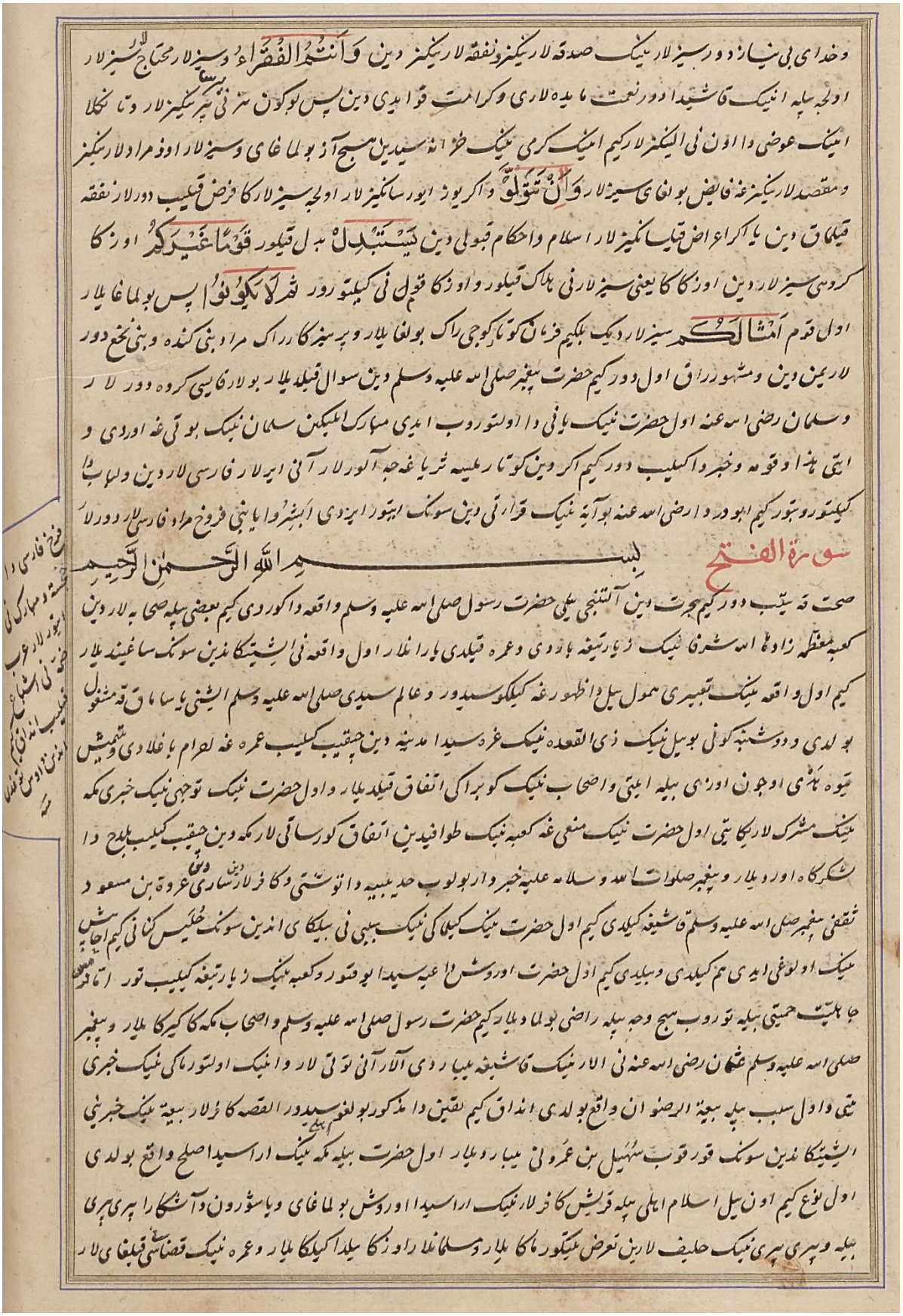
212

وتوریة دا اوقوب وسیلیب ایردیلار لَن یَضُرُّوا اللّٰهَ زیان تیکورا الماس لار خدای غه شَیْئًا نیه یعنی الار نیک
کفری وصدی دین ضرر واثری خدانی وَلَا نیک پیغمبری غه تیماس بلکیم اول شر نیک شری الار غه قایتوسیدور
وَسَیُحْبِطُ اَعْمَالَهُمْ وبات بولغای کیم حبطه قیلغای خدای الار نیک عمل لاری نیک ثوابی نی یعنی عبادت لاری
کیم قیلورلار یا اَیُّهَا الَّذِینَ اٰمَنُوا ای اول کیشیلاری کیم ایمان کیلتورو ب سیز لار اَطِیعُوا اللّٰهَ فرمان ایلتیکیز لار
خدای غه اولجه داحکم قیلیب دور وَاَطِیعُوا الرَّسُولَ وفرمان کوتارکوچی بولو تکیز لار رسول غه اولجه دا بویوروغه وَلَا
تُبْطِلُوا اَعْمَالَکُمْ وباطل وبیهوده قیلماکیز لار اوز عمل لار یکیز نی ریا وسمعه یا عجب بیله کیم معجب نیک کرداری مردود
ومذموم بولغوسیدور اِنَّ الَّذِینَ کَفَرُوا درستلوق بیله آلار کیم ایمان کیلتورماد یلار یعنی قریش قومی وَصَدُّوا
وتید یلار کیشیلار نی عَنْ سَبِیلِ اللّٰهِ حق یولی سلوکی دین ثُمَّ مَاتُوا پس اولد یلار یعنی اولتورولد یلار بدر کونی
داوَهُمْ کُفَّارٌ وحال اوکیم ایمان کیلتورماکلار ایردیلار فَلَنْ یَغْفِرَ اللّٰهُ پس هرگز یارلیغاغای خدای لَهُمْ الار نی
آیت نزولی شاندا دور اما انیک حکمی نیک عمومی بار دور وشامل دور هر کیم کافر اوله فَلَا تَهِنُوا پس سست (الاربعه / اهل قلت)
بولق قیلماکیز لار ای مومن لار وَتَدْعُوا اِلَی السَّلْمِ واوقوماکیز لار کافر لار نی یارلشقه یعنی یاراشقه تیلاماک
قیلماکیز لار آلار دین کیم سیز لار نیک ضعیفلیکیز وتذلل لیکیز نشانه سی بولور وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ وحال اولدورکیم
سیز لار هیچ راک سیز لار یعنی غالب لار وَاللّٰهُ مَعَکُمْ وخدای سیز لار بیله دور وَلَنْ یَتِرَکُمْ وضایع قیلماغای
خدای وآز ایتماس اَعْمَالَکُمْ سیز لار نیک کردار لار نیکیز نیک ثوابی دین اِنَّمَا الْحَیٰوةُ الدُّنْیَا موندین اول دونکا
یوقتورکیم دنیی نیک زندکانلیغی لَعِبٌ اویونی دور یا مدار سیز وَلَهْوٌ واعتبار سیز مشغول بولق وَاِنْ تُؤْمِنُوا
واکر ایمان کیلتورساکیز لار خدا اور سول غه وَتَتَّقُوا وپرهیز ایتساکیز معصیت دن فصول دین یُؤْتِکُمْ لطف قیلور کم بروز
سیز لار نیک مزدلار یکیز نی اُجُورَکُمْ وتیلاماس خدای سیز لار کا مزد بیرماک کا اَمْوَالَکُمْ
سیز لار نیک مال لار یکیز کا یاحق سبحانه تیلاماس سیز لار نیک بارچه مالیکیز نی بلکیم انفاق قه آزی اندین
حکم قیلیب دور کیم عشر دور وعشر نیک یاریمی وعشر نیک ربعی اِنْ یَسْئَلْکُمُوهَا اکر تیلاسه سیز لار دین سیز
لار نیک مال لار یکیز نی فَیُحْفِکُمْ پس مبالغه قیلغای تیلاماک دا یعنی ایقای بارچه سی نی نفقه قیلیکیز لار تَبْخَلُوا
سیز لار قیز غانچ لیق قیلورسیز لار انیک بیله وبیرماس سیز لار کو نکول خوش لوغی ونفس آریغ لیغی بیله وَیُخْرِجْ
وظاهر قیلور خدای اول تیلاماک بیله سیز لار دین یا سیز لار نیک قیز غانچ لیغی بیله اَضْغَانَکُمْ سیز لار نیک کینه
لار یکیز وکدورت لار یکیز نی هَا اَنْتُمْ سیز لار هٰؤُلَاءِ ای کرده مخاطب لار تُدْعَوْنَ اوقولوب سیز لار
لِتُنْفِقُوا انیک اوچون کم نفقه سیز لار فی سَبِیلِ اللّٰهِ خدای یولیدا یعنی زکوة بیرماکیز لار یا اوکیم جهاد اسبابی (خلیفای)
بیله مصروف ایتماکیز لار فَمِنْکُمْ پس سیز لار دین بار دور مَنْ یَبْخَلُ کیشی کیم قیز غانچ لیک قیلور زکوة دا یاغزوه
نفقه سینه وَمَنْ یَبْخَلْ وهر کیم قیز غانچ لیق قیلسه اولجه بیله انکا واجب دور نفقه قیلماق دین فَاِنَّمَا یَبْخَلُ پس مومندین
اوزکا یوقتورکیم قیز غانچ لیق قیلور عَنْ نَفْسِهِ اوزی نیک نفسیکا کیم آنی ثواب دین محروم ایتار وَاللّٰهُ الْغَنِیُّ

قلت قویوقی دوکی بدر کونی
اولکان کافرلار نی اندا سالد یلار
مه

یاری بیرماکدا

من علی معنی
بیله دور

وخدای بی نیاز دور سیز لار ینگ صدقه لار ینگز و نفقه لار ینگز دین وَأَنتُمُ الْفُقَرَاءُ و سیز لار محتاج لار سیز لار
اولجه سیله انینگ قاشیدا دور نعمت مایده لاری و کرامت قوایدی دین پس بوکون سز نی پیر ینگیز لار دن نکلا
اینگ عوض دا اون نی الینگز لار کیم اینگ کرمی ینگ ظاهر سیدین مسح آز بولماغای و سیز لار اوذ مراد لار ینگز
و مقصد لار ینگز غه فایض بولغای سیز لار وَإِن تَتَوَلَّوْا و اگر یوز اویورسانگیز لار اولجه سیز لار کا فرض قیلیب دور لار نفقه
قیلماق دین یا اکراه اعراض قیلسانگیز لار اسلام و احکام قبولی دین يَسْتَبْدِلْ بدل قیلور قَوْمًا غَيْرَكُمْ اوزکا
کروهی سیز لار دین اوزکا کا یعنی سیز لار نی هلاک قیلور و اوزکا قوم نی کیلتور ور ثُمَّ لَا يَكُونُوا پس بولماغای لار
اول قدم أَمْثَالَكُم سیز لار دیک بلکیم فرمان کوتارکوچی راک بولغای لار و پرهیزکار راک مراد بنی کنده و بنی نخع دور
لار یمن دین و مشهور راق اول دور کیم حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم دین سوال قیلدیلار بولار کا یسی کروه دور لار
و سلمان رضی الله عنه اول حضرت ینگ یانی دا اولتوروب ایدی مبارک الیکین سلمان ینگ بوتی غه اوردی و
ایتی هذا و قومه و خبر و اکسیلیب دور کیم اکر دین کوتارملیسه ثریا غه جه آلور لار آنی ایرلار فارسی لار دین ولیکن
کیلتور و بتور کیم ابو در دا رضی الله عنه بو آیه ینگ قرائتی دین سونگ اینتور ایزدی ایشتر و ایا بنی فروخ مراد فارسی لار دور لار

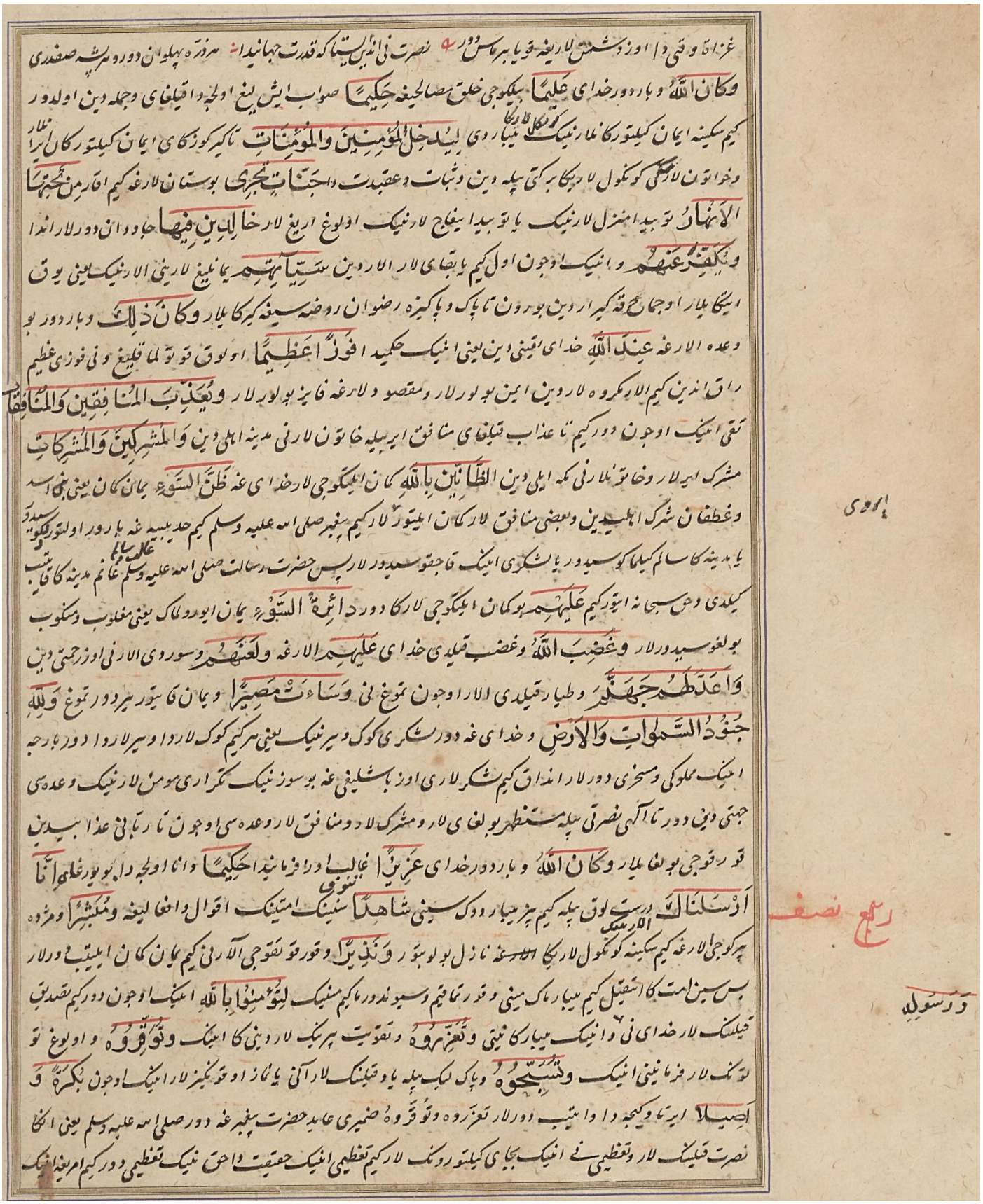
سورة الفتح

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

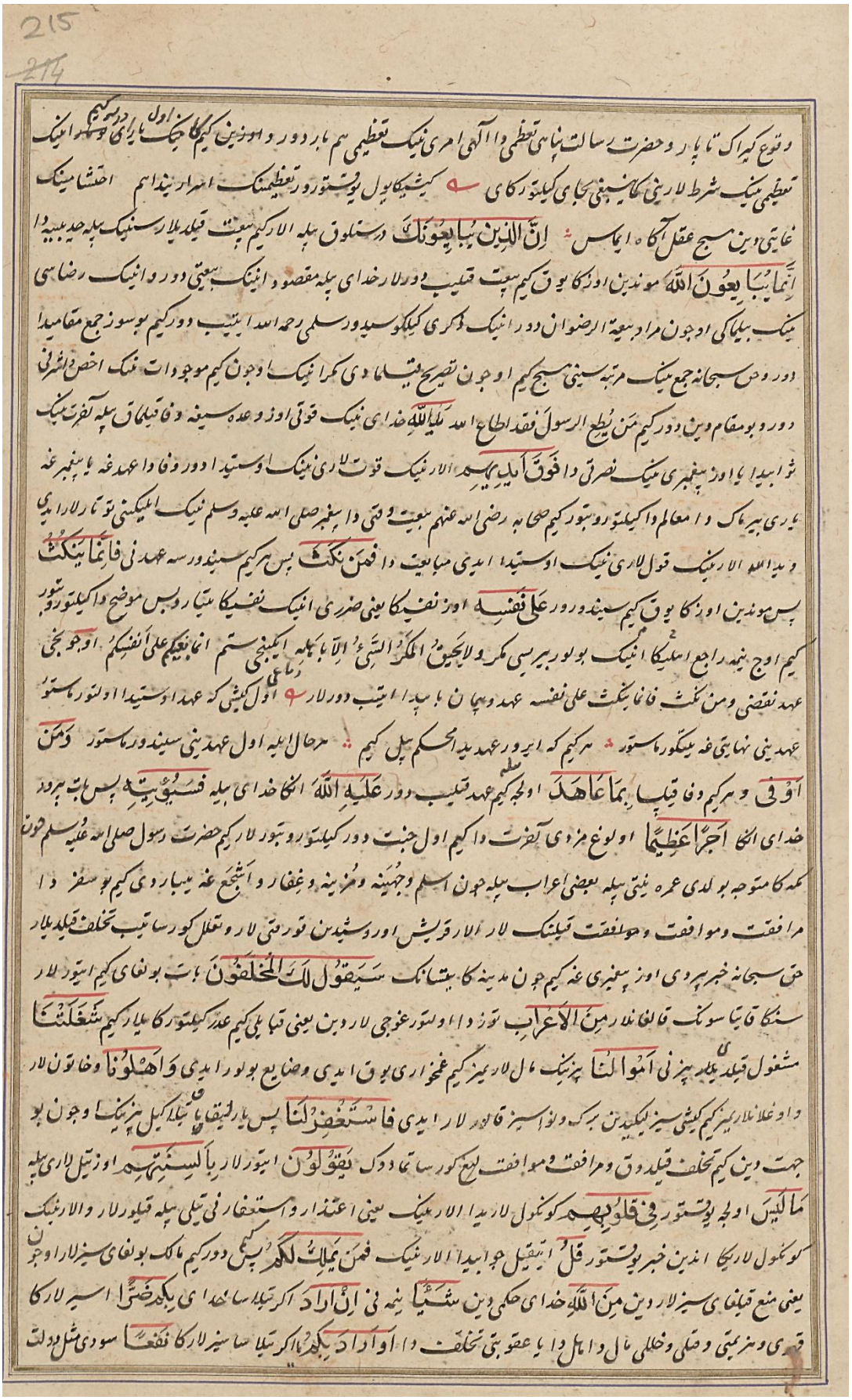
صحت قه یتیب دور کیم هجرت دین آلتنجی یلی حضرت رسول صلی الله علیه وسلم واقعه دا کوردی کیم بعضی پیله صحابه لار دین
کعبه معظمه زاده الله شرفا ینگ زیارتیغه بارودی و عمره قیلدی یارا نلار اول واقعه نی ایشیتکا ندین سونگ ساغینیدیلار
کیم اول واقعه ینگ تعبیری هموله یل واظهور غه کیلکوسیدور و عالم سیدی صلی الله علیه وسلم ایشنی یاساماق قه مشغول
بولدی و دوشنبه کونی بویله ینگ ذی القعده ینگ غره سیدا مدینه دین چقیب کیلیب عمره غه احرام باغلادی و تمیش
تیوه یه نی اوچون اوزی بیله ایتی واصحاب ینگ کوبراکی اتفاق قیلدیلار و اول حضرت ینگ توجهی ینگ خبری کمه
ینگ مشرک لار یکا یتی اول حضرت ینگ منعی غه کعبه ینگ طوافیدین اتفاق کورساتی لار کمه دین چقیب کیلیب بلدح دا
لشکرکاه اورنیلار و پیغمبر صلوات الله و سلامه علیه خبر وارلوب حدیبیه دا توشتی و کافرلار دین ساری وکیل عروة بن مسعود
ثقفی پیغمبر صلی الله علیه وسلم قاشیغه کیلدی کیم اول حضرت ینگ کیلماکی ینگ سببی نی بیلکای اندین سونگ جلیس کنانی کیم اچاپیش
ینگ اولوغی ایدی هم کیلدی و بیلدی کیم اول حضرت اوروشنی اعیه سیدا بوتور و کعبه ینگ زیارتیغه کیلیب تور اتا قدیمی
جاهلیت حمیتی بیله توروب مسج وجه بیله راضی بولماوبلار کیم حضرت رسول صلی الله علیه وسلم و اصحاب مکه کا کیرکا ملار و پیغمبر
صلی الله علیه وسلم عثمان رضی الله عنه نی الار ینگ قاشیغه بیبارودی آلار آنی توتی لار و اینگ اولتورماکی ینگ خبری
یتی و اول سبب بیله بیعة الرضوان واقع بولدی اندای کیم یقین دا مذکور بولغو سیدور القصه کافرلار بیعة ینگ خبرینی
ایشیتکا ندین سونگ قورقوب سهیل بن عمرو نی بیبارودیلار اول حضرت بیله مکه ینگ ارا سیدا صلح واقع بولدی
اول نوع کیم اون یل اسلام اهلی بیله قریش کافرلار ینگ ارا سیدا اوروش بولماغای و یاشورون و آشکارا پیری پیری
بیله و پیری پیری ینگ حلیف لارین تعرض یتکورماکا ملار و مسلمانلار اوزکا یلداکیلکا ملار و عمره ینگ قضاسی قیلغای لار

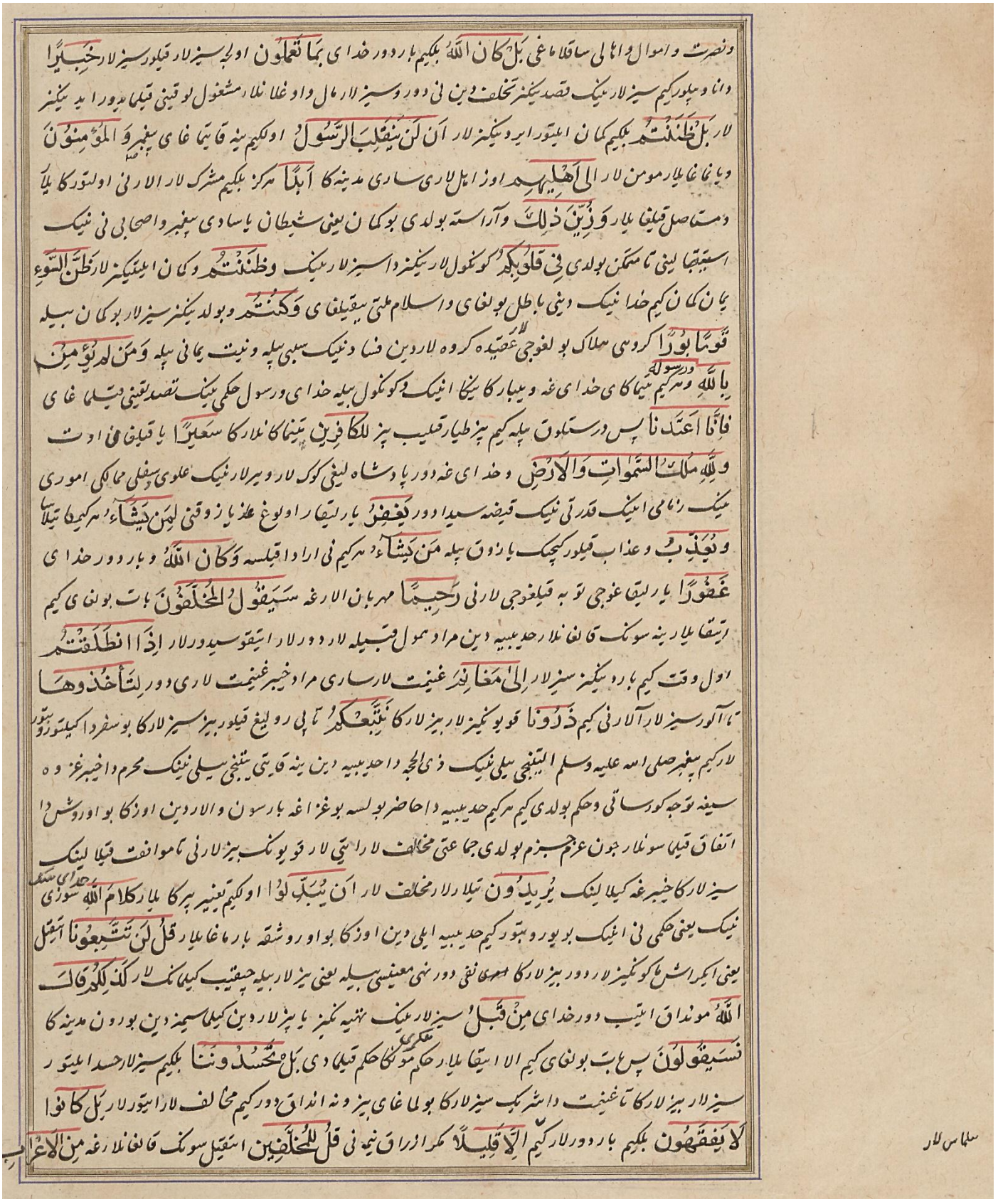
اوزکا شرط لارم واقع بولدی وصحابه سنیک کوپراکی اول صلح دین ملول بولدیلار واول حضرت سمول بردا حدیبیه دا
بویوردی تا مبارک ساجلارینی یولدیلار وبعضی یتوه لارنی قربان یغه بویوردی وبعضی نی ناحیهٔ اسلمی دین کمکا میبارذی
تامروه دا اولتورد یلار واول یرسنیک فقیر ومسکین لارکا اولاشتور دیلار وصحابه دین هم حلق وتقصیر واقع بولدی و
اوزلاری سنیک هدی سینی قربان قیلدیلار وپیغمبر صلی الله علیه وسلم ایتی کیم بوکیچه سوره مکا نازل بولدی کیم دوستراق
توتارمین اولجه دین قدیاش انگا یارد قلوق سالور اندین سونک سوره فتح نی صحابه لارغه اوقو دیلار وآلارغه تهنیت
ایتی واصحاب داغی حضرت قدمبارک یاواتی لار اِنَّا فَتَحْنَا درستاوق بیله کیم بزحکم قیلدوق لک سنیک اوجون فَتْحًا
مُبِينًا حکمی بیدا ومویدا کیم اول صلح دور قریش بیله وحضرت دین سورد یلار کیم اَفَتْحٌ هو جواب دیدی کیم فتح فی نفس الامر
اول صلح کوب فتح لار سنیک مقدمه سی ایدی کیم مسلمانلار کیم کمه دا ایمانین یاشورور ایدیلار بردا شلرنی بولوب کافرلارغه
آشکارا قیلدیلار وقرآن الارغه اوقودیلار وکوب کیشی مسلمان بولدیلار کمه فتحی سنیک سببی سمول ایدی دمو ندین دورکیم بعضی مفسر
لار بوجه بیله تفسیر قیلیب دورلار کیم بزآخار بیز سنیک اوجون کمه شهرینی تعبیر ماضی بیله وقوع تحقیقی سنیک جهتی دور وترتیب
دورلار مراد خبر وفدک فتحی دورپس خدای دین یارلیغاماق تیلا لِيَغْفِرَ تا یارلیغای لَكَ اللّٰهُ سینی خدای مَا تَقَدَّمَ
اولجه او توبتور وحی دین بورون مِنْ ذَنْۢبِكَ اولجه دین سنیک عتابیک موجبی بولغای وَمَا تَاَخَّرَ اولجه قالیب دور
اندین سونک یانجح دین بورون واندین سونک یابوآیت اینماس دین بورون واندین سونک امام ابوالليث رحمه الله
ایتیب دورکیم آوکان یازوق آدم وحوانیک یازوقی دور وکیلکوجی امت سنیک یازوق لاری یعنی یارلیقادی
آدم وحوانیک یازوقینی سنیک برکاتی بیله ویارلیقارامت لارینک یازوقینی انیک شفاعتی بیله وسلمی رحمه الله
ایتیب دورکیم آدم نیک یازوقینی انگا اضافه قیلدی کیم ذلّت وقتی دا انیک ارقا سیدا ایدی وامت نیک یازوقینی
انگا اسناد قیلدی کیم اول لار نیک پیشوا سی وایش لارین قیلغوچی سیدور وَيُتِمَّ ونه عیم فضلی بیله تمام قیلدی
نِعْمَتَهٗ اوزنعمتینی عَلَيْكَ سنکا شهر لار فتحی بیله یادین اعلاسی بیله یانبوت انضامی بیله ملک کا یاشفاعت
قبولی بیله وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا وکورسا تکای سنکا توغری یولنی یعنی ثابت توتقای ندا وَيَنْصُرَكَ
اللّٰهُ دیاری قیلغای سنکا خدای نَصْرًا عَزِيزًا یاری قیلماغلیغی کیم اندا عزت وغلبه بولغای یعنی سین اول نصرت بیله
قاهر وغالب بولغای سین وجون حدیبیه صلحی واصحابه دغدغه وتردد دین خالی ایماس ایدیلار حق سبحانه ایتی کیم
هُوَ الَّذِيْٓ اولدور اول کیم اَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ میبارذی آرام وسکون نی فِيْ قُلُوْبِ الْمُؤْمِنِيْنَ کومنول لارکا
ایمان کیلتورکا نلارنیک لِيَزْدَادُوْٓا تا زیاده قیلغای بلار اِيْمَانًا میتاکلیک نی مَعَ اِيْمَانِهِمْ الارنینک
میتاکلیکی بیله یعنی اردور غایلار اوزلیغینی نی اوزکا نیک یقینی بیله یا ایمانی کیم دین اصولی بیله ایدی اردور غایلار
آنی شرع فروعی بیله ایمانی بیله وَلِلّٰهِ وخدای غه دور جُنُوْدُ السَّمٰوٰتِ لشکر لارکی کوک لارنیک فرشته لارون
وَالْاَرْضِ ویرنیک لشکری یرنیک مجاهد مومن لاردین پس ای ایمان اهلی جهاد قیلینک لار وآلهی نصرتی بیله بولونک
لار سرکیم کوک ویرنیک لشکری انیک حکمی دابولغای بلکیم کون نیک ذراتی انیک جبریلی بولغای اوزی بیله انیک اولیاسینی

بیکرمه کون جدیبیه دا اقورد یلار
وما یتوار وقت دا سرکیم بوسوره
نازل بولدی هو

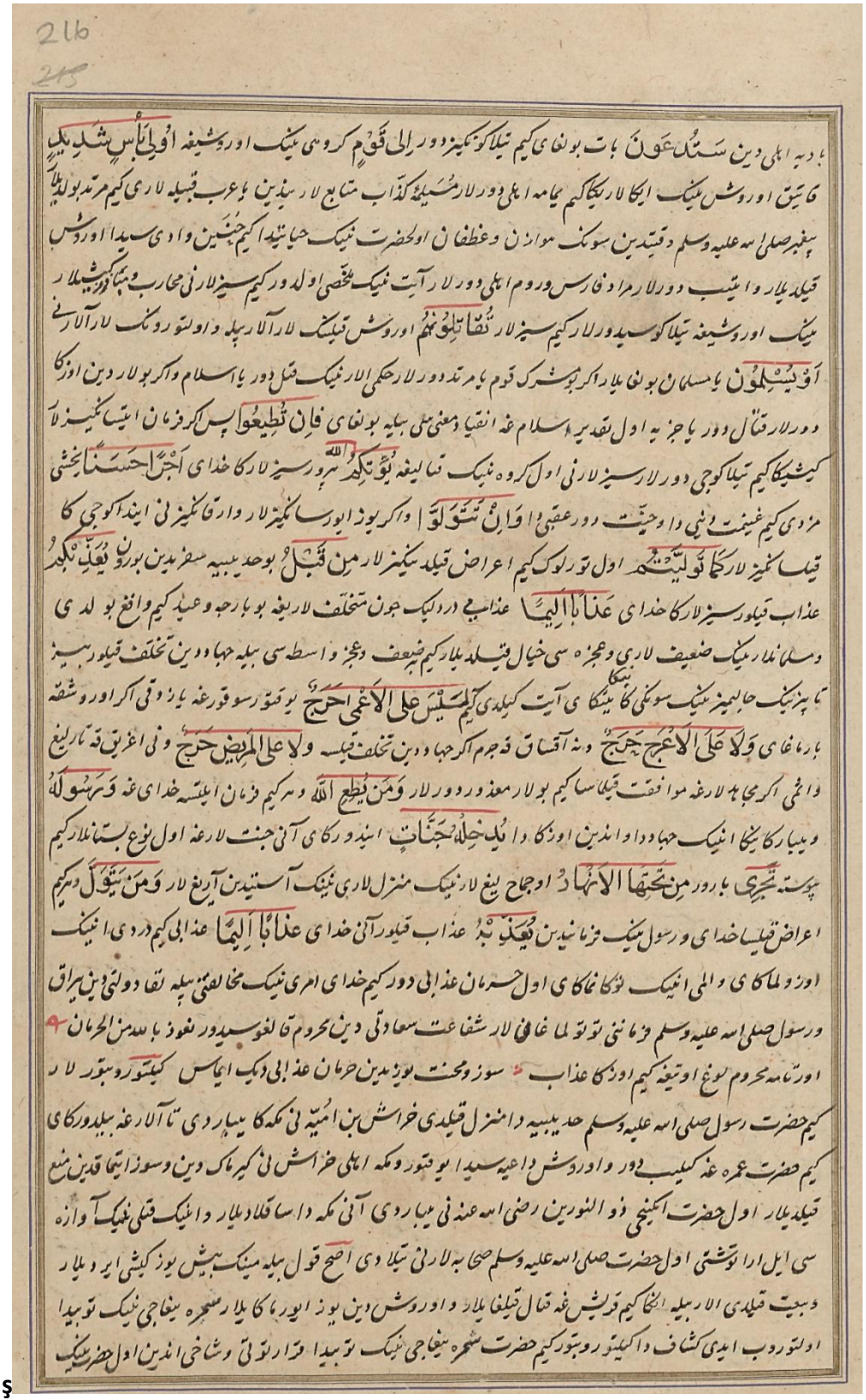

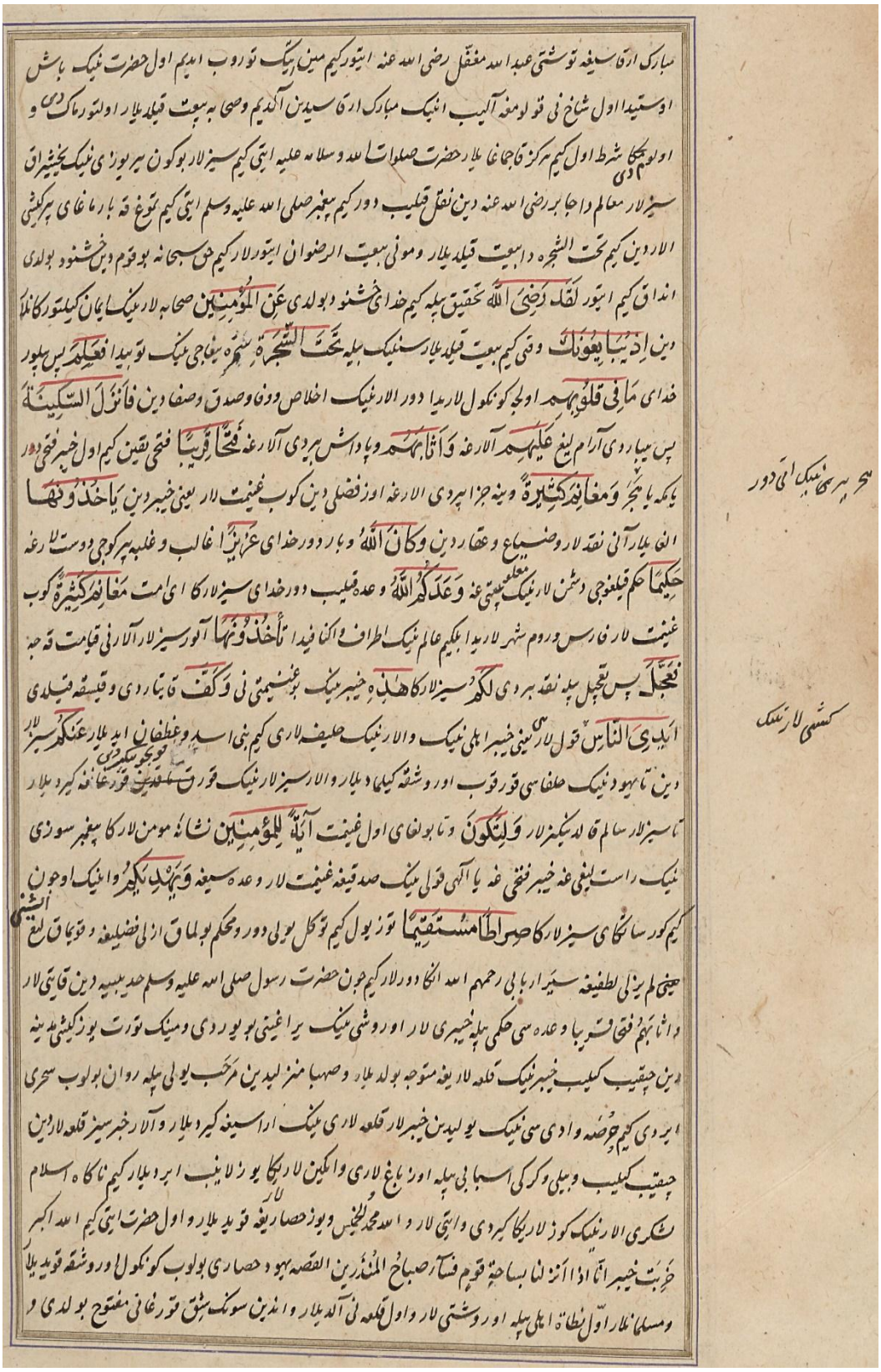
215a

216a

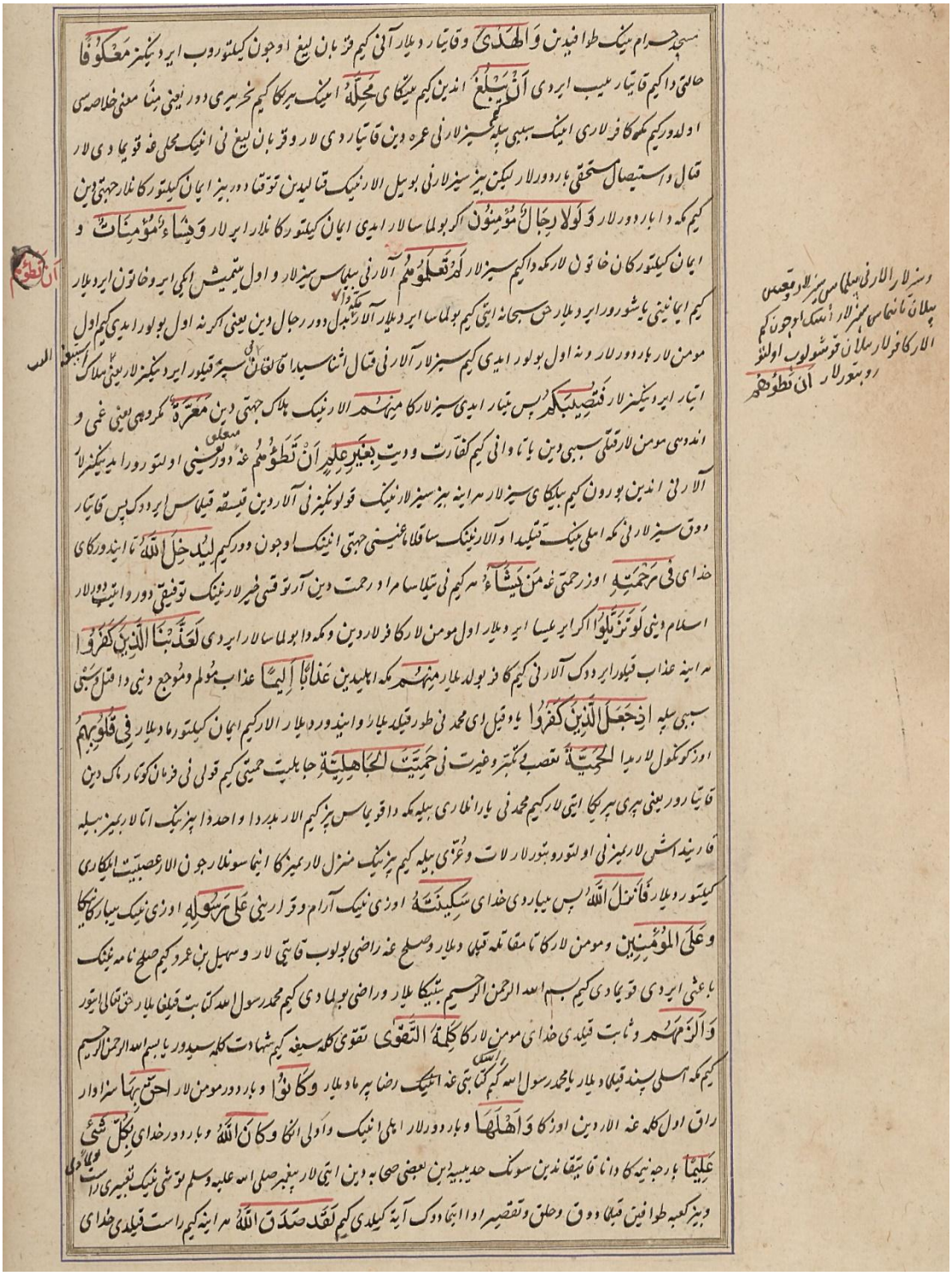
مبارک ارقا سیغه توشتی عبد الله مغفل رضی الله عنه ایتور کیم مین اینک توروب ایدیم اول حضرت اینک باشی
اوستیدا اول شیخ نی قولومغه آلیب اینک مبارک ارقا سیدین آلدیم وصحابه بیعت قیلدیلار اولتورماک دین و
اولومگچا شرط اول کیم هرگز قاچاغا بلمار حضرت صلوات الله وسلامه علیه ایتی کیم سیزلار بوکون بیرپوزی اینک یخشیراق
سیزلار معالم داجابر رضی الله عنه دین نقل قیلیب دورکیم پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایتی کیم توغه بارماغای بیرکیشی
الاردین کیم تحت الشجره دابیعت قیلدیلار ومونی بیعت الرضوان ایتورلار کیم حق سبحانه بوقوم دین خشنود بولدی
انداق کیم ایتور لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ تحقیق بیله کیم خدای خشنود بولدی عَنِ الْمُؤْمِنِينَ صحابه لار اینک ایمان کیلتورکانلار
دین اِذْ يُبَايِعُونَكَ وقتی کیم بیعت قیلدیلار سنینک بیله تَحْتَ الشَّجَرَةِ شجره نیغاجی اینک توبیدا فَعَلِمَ پس بلور
خدای مَا فِي قُلُوبِهِمْ اولچه کونکول لاریدا دور الار اینک اخلاص ووفا وصدق وصفا دین فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ
پس بیاردی آرام لیغ عَلَيْهِمْ آلارغه وَأَثَابَهُمْ وباداش بیردی آلارغه فَتْحًا قَرِيبًا فتحی یقین کیم اول خیبر فتحی دور
یاکه بابل وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً وینه جزا بیردی الارغه اوزفضلی دین کوب غنیمت لار یعنی خیبر دین يَأْخُذُونَهَا
الغه بلدار آنی نقد لار وضیاع وعقار دین وَكَانَ اللَّهُ وبار دور خدای عَزِيزًا غالب وغلبه بیرکوچی دوست لارغه
حَكِيمًا حکم قیلغوچی دشمن لار اینک معلوم بولغی غه وَعَدَكُمُ اللَّهُ وعده قیلیب دور خدای سیزلارکا ای امت مَغَانِمَ كَثِيرَةً کوب
غنیمت لار فارس وروم شهر لاریدا بکیم عالم اینک اطراف واکنافیدا تَأْخُذُونَهَا آلورسیزلار آلارنی قیامت قه جه
فَعَجَّلَ پس تعجیل بیله نقد بردی لَكُمْ سیزلارکا هَذِهِ خیبر اینک غنیمتی نی وَكَفَّ قاتاردی وقیصه قیلدی
أَيْدِيَ النَّاسِ قول لار یعنی خیبر اهلی اینک والار اینک حلیف لاری کیم بنی اسد وغطفان ایدیلار عَنْكُمْ سیزلار
دین تا یهود اینک حلفاسی قورقوب اورو شقه کیلمادیلار والار سیزلار اینک قورت سلامتیگیز دین قورغانه کیردیلار
تا سیزلار سالم قالدینگیزلار وَلِتَكُونَ وتا بولغای اول غنیمت آيَةً للمؤمنین نشانه مومن لارکا پیغمبر سوزی
اینک راست لیغی غه خیبر فتحی غه یا آلهی قولی اینک صدقیغه غنیمت لار وعده سیغه وَيَهْدِيَكُمْ وانیک اوچون
کیم کورسا تکای سیزلارکا صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا توزیول کیم توکل یولی دور ومحکم بولماق ازلی فضلیغه وقوماق لیغ ابدی
یعنی لم یزلی لطفیغه سیزلار بابی رحمهم الله انگا دورلار کیم چون حضرت رسول صلی الله علیه وسلم حدیبیه دین قایتی لار
واثابهم فتحا قریبا وعده سی حکمی بیله خیبری لار اوروشی اینک یراغینی بویوردی ومینک تورت یوز کیشی مدینه
دین چقیب کیلیب خیبر اینک قلعه لاریغه متوجه بولدیلار وصهبا منزلیدین مرحب یولی بیله روان بولوب سحری
ایردی کیم حصه وادی سی اینک یولیدین خیبر لار قلعه لاری اینک اراسیغه کیردیلار وآلار خبر سیز قلعه لاردین
چقیب کیلیب وبیلی وکرکی اسبابی بیله اوزباغ لاری واکین لاریگا یوزلانیب ایردیلار کیم ناگاه اسلام
لشکری الار اینک کوزلاریگا کیردی وایتی لار واللهُ محمدٌ لخمیس ویوز حصاریغه قویدیلار واول حضرت ایتی کیم الله اکبر
خَرِبَتْ خیبر انّا اذا انزلنا بساحة قوم فساء صباح المنذرین القصه یهود حصاری بولوب کونکول اوروشقه قویدیلار
ومسلمانلار اول نطاه اهلی بیله اوروشتی لار واول قلعه نی آلدیلار واندین سونگ شق قورغانی مفتوح بولدی و

کیم بیرجا اینک ای دور

کشتی لار اینک

ومحمد اسحق رحمه الله مغازی سیدا مذکور دور کیم اول خیبر قورغانلاردین ناعم قورغانینی فتح قیلدیلار اندین
سونگ نطاة وشق نی واندین سونگ یهود صعب بن معاذ قورغانیغه بیکلاندیلار وکوب اوروش بله آلیدی
والارنیک قاشلاری ومتاع لاری وطعام لاری کوب مسلمانلارنیک قول لاریغه توشتی اندین سونگ حصار قموص
قاباما غیغه مشغول بولدیلار وحضرت صلی الله علیه وسلم غه اول باش اغرنی تیگدی واوزلوکیدین اتلانه آلماس لار ایدی
وقلعه اسر وحکم ایدی انداوروش فراوان واقع بولدی وبالآخره مرتضی علی رضی الله عنه قولیدا مفتوح بولدی واول
قلعه نیک ایشیکیدا خیبری مرحب نی اولتوردی ویتمور ایشیکی نی قلعه دین اویه زوب اوزیکا قاتلان قیلدی ویهود
زنهار تیلادیلار وکوب غنیمت لار صحابه نیک قول لاریغه توشتی وابی الحقیق کنجینی تاپتی لار واندا حضرت رسالت ده
زهر بیردیلار وهوآغو لوغ قوزی نیک بیله سوزکا کیلدی کیم یارسول الله میندین یماکیم مینی زهرلیله بولغاب تورلار
ص کرتیلا سانگ معجزنی خوانی نوالا سیدین ۞ ماحضری دورایشیت برّه بریان سوزی واخری وعده قیلدی خدای
سیزلارکا اوزکا غنیمت لار یاوروکا فتحی شهرلار نیک کیم هنوز لَمْ تَقْدِرُوا قادر بولمای سیزلار عَلَيْهَا انکا وبیلماس
سیزلارانی قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ درستلوق بیله کیم احاطه قیلیب دور خدای نیک عَلَيْهَا انکا مراد سوازن غنیمت لاری دور
یاغی فارس وروم وشام مدینه لاری دور مجاهد ایتور کیم هرفتحی کیم قیامت قاچه بوامت کا میسر بولور موندا داخل دور
وَكَانَ اللّٰهُ وبارد ور خدای عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ بارچه نیما لارکا مدینه لار فتحی دین وغنیمت لاربیرماکلیک دین قَدِيرًا توانا
وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ واگر قتال قیلیسه لار ایدی سیزلار بیله حدیبیه دا آلارکیم کافرایدیلار مکه اهلی دین ویاراشی بیصلار
ایدی لَوَلَّوُا الْاَدْبَارَ هزیمه قاچیا دور ایدی لار ارقالارینی یعنی قاچارایدیلار ثُمَّ لَا يَجِدُونَ پس تاپماس ایدیلار
وَلِيًّا ایش قیلغوچی کیم الارنی ساقلاغای وَلَا نَصِيرًا ونه یاری کیم الارغه مدد کار لیغ کورسا تکای سُنَّةَ اللّٰهِ
قویو بتور خدای سنت قویماقلیغی الَّتِي قَدْ خَلَتْ اول سنتی کیم اوتو بتور مِنْ قَبْلُ موندین بورون اوزکا امت لار
واکیم همیشه انبیا الارغه غالب ایکاندورلار وَلَنْ تَجِدَ وتاپماس سن لِسُنَّةِ اللّٰهِ خدای نیک سنتی کا تَبْدِيلًا
تغییری مرنی ازلدا مقرر ومقدر بولو بتور لامحالهٔ کائن بولغوسیدور کیلتورو بتور لارکیم وقتی واکیم اول حضرت صلی الله
علیه وسلم حدیبیه دا ایدی سیکپیان کیشی لارمکه اهلی دین تانک غازی وقتی دا تنعیم تاغی دین جابتی لار وشیخون کیلتورو
ایدیلار تاصحابه لارنی اوتورکا یارسول صلی الله علیه وسلم یارانلاری اوستون بولوب آلارنی توتتی لار واول حضرت
آلارنی آزاد قیلدی وآیت نازل بولدی کیم وَهُوَ الَّذِي اول دور خداوندی کیم محضی کرمی دین كَفَّ اَيْدِيَهُمْ قاتیاردی
قولی لارینی کفار نیک عَنْكُمْ سیزلاردین تایاراشتی لار وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ وقیسه قیلدی سیزلارنیک قول لارینکیزنی
آلاردین بِبَطْنِ مَكَّةَ مکه وادی سیدا یعنی حدیبیه دا مِنْ بَعْدِ اَنْ اَظْفَرَكُمْ پس اندین سونگ کیم ظفر بیردی سیزلارکا
وغالب قیلدی عَلَيْهِمْ الارغه مراد اول سیکپیان آتلیغ دورلار وَكَانَ اللّٰهُ وبارد ور خدای بِمَا تَعْمَلُونَ اولجه قیلور
سیزلار مقاتله کافرلار بیله خدای ورسولی نیک فرمانی خدای ایونیک تعظیمی جهتی غه بَصِيرًا کورکوچی وسیزلارکا انکا
جزا بیرکوسیدور هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا الارد ورلار آلارکیم کافر بولدیلار وَصَدُّوكُمْ وقی تیاردیلار سیزلارنی عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

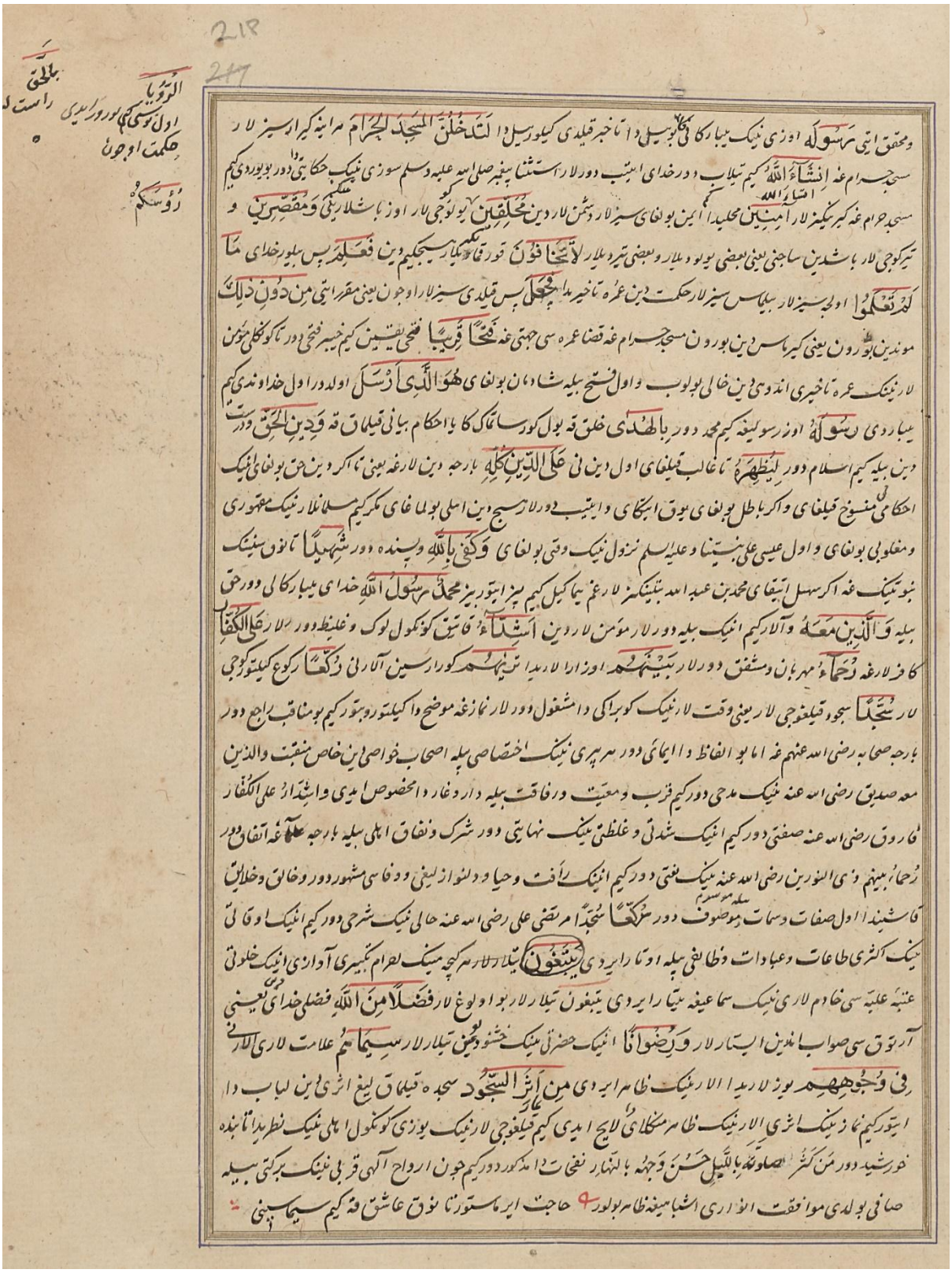
الَّذِينَ كَفَرُوا

مسجد حرام ینگ طوافیدن وَالْهَدْیَ وقتیار دیلار آنی کیم قربان یغ اوجون کیلتوروب ایردینگز مَعْکُوفًا
حالتی دا کیم قتیار عیب ایردی اَنْ یَبْلُغَ اندین کیم یتگای مَحِلَّهُ اینگ یرکا کیم نحریری دور یعنی منا معنی خلاصه سی
اولدورکیم کعبه کا قربانلاری اینگ سببی بله گیزلارنی عمره دین قتیاردی لار وقربان یغ نی اینگ محل غه قویمادی لار
قتال واستیصال مستحق بار دورلار لیکن بیز سیزلارنی بویل الارنینگ قتالیدین توقتادوق بیز ایمان کیلتورکا نلار جهتی دین
کیم مکه دا بار دورلار وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ اگر بولماسالار ایدی ایمان کیلتورکا نلار ایرلار وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ و
ایمان کیلتورکان خاتون لارکه واکیم سیزلار لَمْ تَعْلَمُوهُمْ آلارنی بیلماس سیزلار واول یتمیش ایکی ایر وخاتون ایردیلار
کیم ایمانینی یاشورورایردیلار حسجانه ایتی کیم بولماسایدی آلارنی آلدین دور رجال دین یعنی اگرنه اول بولورایدی کیم اول
مومن لار بار دورلار ونه اول بولورایدی کیم سیزلار آلارنی قتال اثناسیدا قتال فی سبیل الله قیلورایردینگز یعنی ملاک ایسبغ الوض
اتیار ایردینگز لار فَتُصِیبَکُمْ پس یتار ایدی سیزلارکا مِنْهُمْ الارینگ هلاک جهتی دین مَعَرَّةٌ مکروهی یعنی غمی و
اندوهی مومن لارقتلی سببی دین یاتاوانی کیم کفارت ویت بِغَیْرِ عِلْمٍ اَنْ تَطَئُوهُمْ غه دور یعنی اولتورایدیگز لار
آلارنی اندین بورون کیم بیلگای سیزلار مرابنه بیز سیزلارنینگ قولوگیزنی آلاردین قیسقه قیلماس ایردوک پس قتیار
دوق سیزلارنی مکه اعلی ینگ قتیلدا وآلارینگ سا قلاماغنیسی جهتی اینگ اوجون دورکیم لِیُدْخِلَ اللّٰهُ تا ایندورکای
خدای فی رَحْمَتِهِ اوزرحمتی غه مَنْ یَشَاءُ هرکیم نی تیلاسا مراد رحمت دین آرتوقسی ضرلارینگ توفیقی دور واتیب دورلار
اسلام دینی لَوْ تَزَیَّلُوا اگرایرلیسا ایردیلار اول مومن لارکا فرلاردین ومکه دا بولماسالار ایردی لَعَذَّبْنَا الَّذِینَ کَفَرُوا
مرابنه عذاب قیلورایردوک آلارنی کیم کافرلرنی بولدیلار مِنْهُمْ مکه اهلیدین عَذَابًا اَلِیمًا عذاب مولم ومُوجع دینی دا قتل وسبی
سببی بله اِذْ جَعَلَ الَّذِینَ کَفَرُوا یاد قیل ای محمد نی طور قیلدیلار واینداورد دیلار الارکیم ایمان کیلتورماد یلار فِی قُلُوبِهِمُ
اوزکونگول لاریدا الْحَمِیَّةَ تعصب وکبتر وغیرت نی حَمِیَّةَ الْجَاهِلِیَّةِ جاهلیت حمیتی کیم قولی نی فرمان کونماک دین
قتیاردور یعنی بیری بیرلیکا ایتی لارکیم محمد نی یارانلاری بیله مکه دا قوبماسلیم بزکیم الار بدردا واحد دا بیزینگ اتالاریمیز بیله
قاریندا شلاری لاریمیزنی اولتورو بتورلار لات وعُزّی بیله کیم بزینگ منزل لاریمیزکا اینماسونلار جون الار عصبیت انکاری
کیلتورد یلار فَاَنْزَلَ اللّٰهُ پس بیاردی خدای سَکِینَتَهُ اوزی نینگ آرام وقرارینی عَلَی رَسُولِهِ اوزی نینگ بیارکانکا
وَعَلَی الْمُؤْمِنِینَ ومومن لارکا تا مقاتله قیلماد یلار وصلح غه راضی بولوب قایتی لار وسهیل بن عمرو کیم صلح نامه ینگ
باغشی ایردی قویمادی کیم بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ بتیکا یلار وراضی بولمادی کیم محمد رسول الله کتابت قیلغای یلار حق تعالی ایتور
وَاَلْزَمَهُمْ وثابت قیلدی خدای مومن لارکا کَلِمَةَ التَّقْوَی تقوی کلمه سیغه کیم شهادت کلمه سیدور یا بسم الله الرحمن الرحیم
کیم مکه اهلی ایسنه قیلماد یلار یا محمد رسول الله کیم کتابتی غه اتینگ رضا بیرمادیلار وَکَانُوا وبار دور مومن لار اَحَقَّ بِهَا سزاوار
راق اول کلمه غه الاردین اوزکا وَاَهْلَهَا وبار دورلار اهلی اینگ واولی انکا وَکَانَ اللّٰهُ وبار دور خدای بِکُلِّ شَیْءٍ
عَلِیمًا بارچه نیمه کا دانا قتیقاندین سونگ حدیبیه دین بعضی صحابه دین ایتی لار پیغمبر صلی الله علیه وسلم توشی ینگ تعبیری راست قیلمادی
ویبز کعبه طوافین قیلماد وق وحلق وتقصیر اداایتماد وک آیه کیلدی کیم لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ مرابنه کیم راست قیلدی خدای

وسیزلارالارنی بیلماس سیزلار وبعضی بیلان تانماس سیزلار اسمک اوجون کیم الارکا فرلار سلان قوشولوب اولتو روبتورلار اَنْ تَطَئُوهُمْ

218a

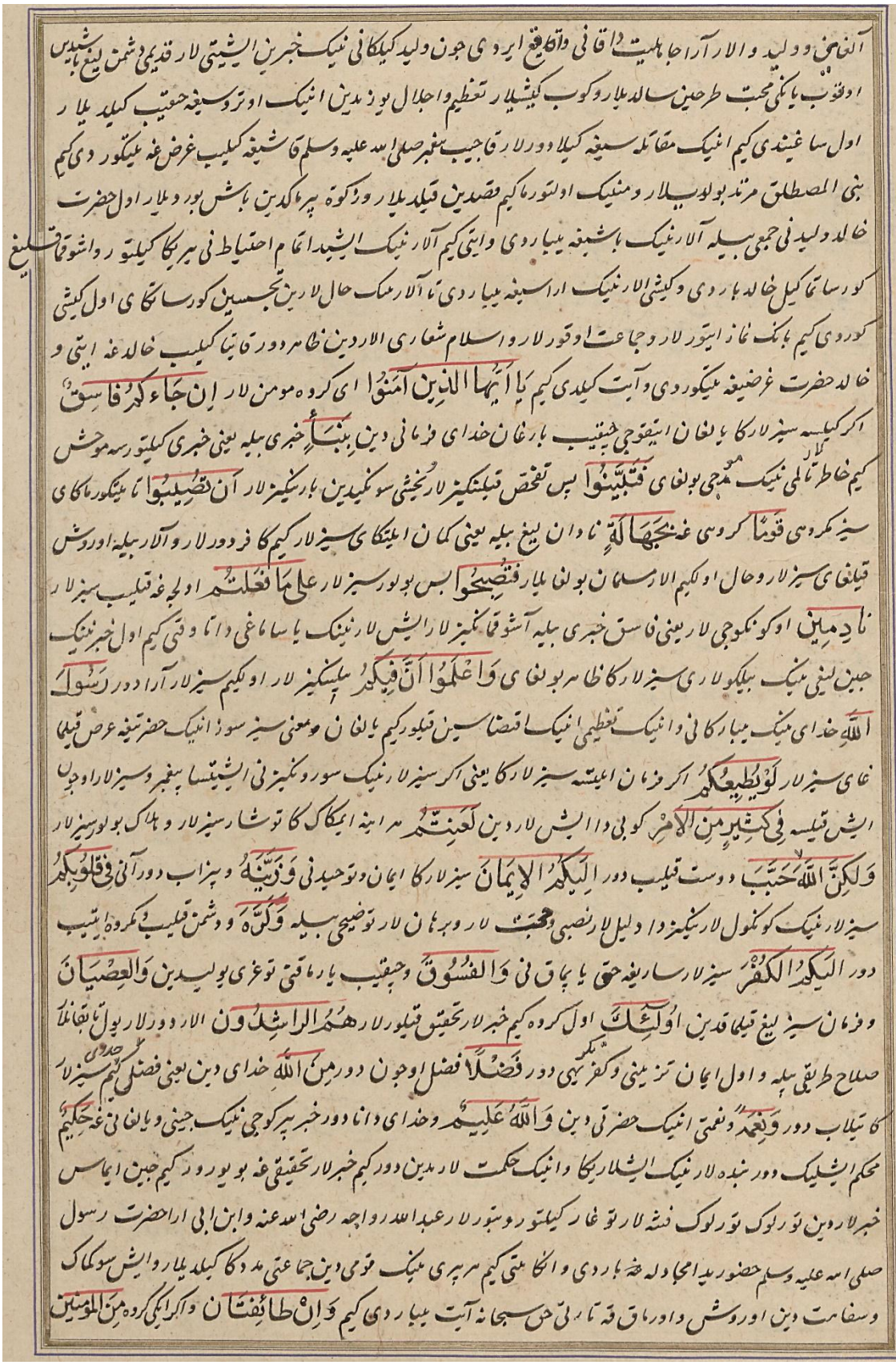

کورو بان بیلکیم آنی اول وجه ایله عاشق دورور ذٰلِكَ بو وصف کیم مذکور بولدی مَثَلُهُمْ آلارنیک صفتی
دور توری علیه السلم کتابیدا فی التوریة موسی علیه السلم کتابیدا یعنی آلار بو صفت بیله توریه دا مذکور دورلار و
مَثَلُهُمْ فِی الْاِنْجِیلِ تغی آلارنیک صفتی دور انجیل دا یعنی اوشبو نعت بیله عیسی کتابیدا مسطور دور یا آلار صفتی
وسر شاخ انجیل دا کَزَرْعٍ اکمین کا اوخشار کیم اول دا اَخْرَجَ شَطْأَهُ چیقاردور اوز شاخکی نی یعنی اوج اوراوچقار فاذره
پس قوی قیلور اول پرشاخ نی فَاسْتَغْلَظَ پس یوغان بولور فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ پس توزار اوز توبلاری بیله
اول دانه بولور اوات ضعیف آنفر یاغاجی بولور یُعْجِبُ الزُّرَّاعَ خوش حال قیلور اکینچی لارنی و قوتی و یوغان لیغی
وراست لیغی وخوب لیغی ایتیک بو مثلی دور و ممثلی انیک حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم دور و انیک یارلاری
رضی الله عنهم کیم اول اسلام دعوتی بیله ضعیف ایدی و هر نیچه حیقتی قوت توتی و عالم لار تعجبی بیتک سبی بولدی
حق سبحانه بو تمثیل نی ایتی لِيَغِيظَ آجیقلاتقا یلار بِهِمُ الْكُفَّارَ پیغمبر یارلاریغه کافرلار امام قشیری رحمه الله
ایتیب دورکیم آیت اصحاب حالیدا دور پس هرکیم الارغه آجیقلانا و آلارنی دشمن توتقای کفارغه داخل
بولغوسیدور وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا وعده قیلدی خدای آلارغه کیم ایمان کیلتورو بتورلار وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
و قیلیب دورلار پسندیده اشلار مِنْهُمْ الاردین یعنی بارجه سیغه آلارنی وعده قیلیب دور مَغْفِرَةً یارلوق یاریقا
مقنی وَأَجْرًا عَظِيمًا واولوغ مزدی الحمد لله علی کل حال

سورة الحجرات

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
ای کیشیلاری کیم ایمان کیلتوروب سیزلار لَا تُقَدِّمُوا ایلکاری ایلتمانگیزلار اوز سوزلارنگیزنی بَيْنَ يَدَيِ
اللّٰهِ وَرَسُولِهِ خدای وانیک رسولی نیک قولیدین ایلکاری یعنی سوز ایتمانگیزلار اندین بورون کیم پیغمبر صلی
الله علیه وسلم سوز ایتقای یا آشو قی مانگیزلار امر و نهی دا اندین بورون یا معنی کتاب وسنت تاویلی دا
ایلکاری لیک توتمانگیزلار پیغمبر غه کیم اول انگا دا ناراق دور وَاتَّقُوا اللّٰهَ وقورقونگیزلار خدای دین تقدیم
دا انگا قولا و فعلا اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ درستلوق بیله کیم خدای ایشیتکوچی دور سیزلار نیک سوزلارنگیزنی عَلِيمٌ
دانا دور سیزلار نیک فعلارنگیزکا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ای کرده ایمان کیلتورگانلار لَا تَرْفَعُوا بیتک قیلمانگیز
لار اَصْوَاتَكُمْ اوزاون لارنگیزنی فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ پیغمبر اوننی دین یوقاری الارغه ادب رسم لاری نیک تعلیمی نے
بیرور یعنی سوزکیم ایتورسیزلار اوزاو تونگیزنی انیک اوننی دین پیتک راک کوتارمانگیزلار وَلَا تَجْهَرُوا و
وآشکارا ایتمانگیزلار لَهُ بِالْقَوْلِ انیک اوجون سوزنی یعنی انگا پیتک ندا قیلمانگیزلار كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ آشکارا اوقومای
دیک بزجی سیزلار دین لِبَعْضٍ بعضی نی بلکیم اوزاو تونگیزنی یومشاق قیلینگیزلار تا ادب لوازمی بیتک مراعات
قیلغان بولغای سیزلار وایتیب دورلار آنی آت وکنیت بیله اوقومانگیزلار اندای کیم بری بر نگیزنی اوقورسیز
لار بلکیم یا نبی الله و یا رسول الله بیله خطاب قیلینگیزلار اَنْ تَحْبَطَ اعمالکم تا باطل بولمای غای سیزلار نیک عملارنگیز
بوجهات بیلمی بیله وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ وسیزلار بیلماس سیزلار کیم سیزلار نیک عملارنگیز حبطه بولوب

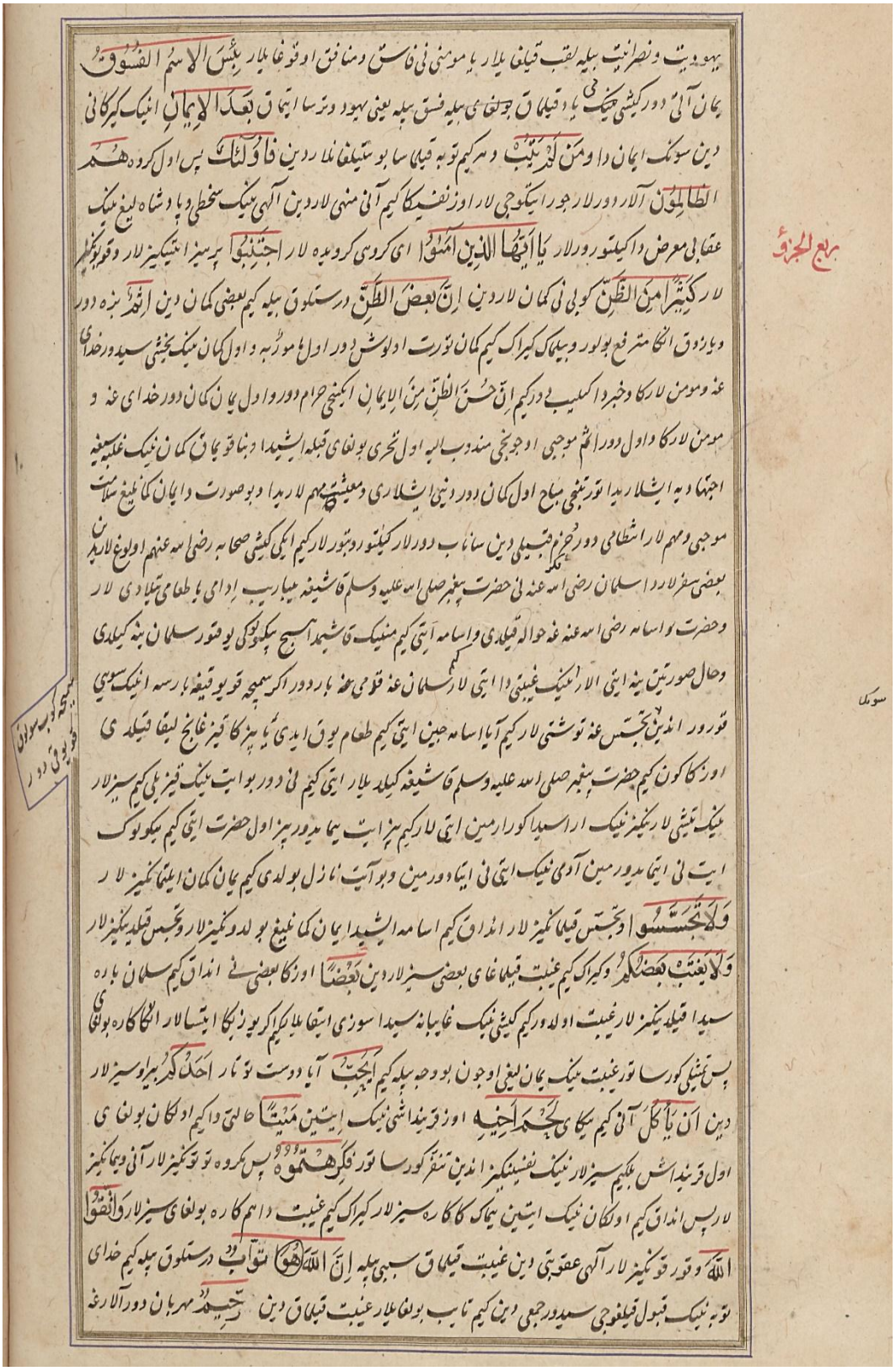
ادب ترکی پله بزرگ لارا نیتب دور لار مَن تَوَک الْاَدَبَ رُدَّ عَنِ الْبَابِ ابلیس تینک توقوز یوز مینک یل لیغ
طاعتی بیرا دب سیزلیک بیله سجح بولدی کیلتور دیلر کیم ثابت بن قیس رضی الله عنه پیک اون لوک کیشی ایردی
و دایم حضرت رسول صلی الله علیه وسلم پله پیک سوز ایتور ایردی بو آیة کیم نازل بولدی ایودا اولتوردی یغلاماق
و زاری لیق قه مشغول بولدی خبر اول حضرت قه یتیب آنی تیلادی و ایتی ینه در سنیک حالینگ ثبات ایتی یا رسول الله
منیک قولاغیم دا اغیر لیق بار دور و مین سیزنیک مجلسینگیز دا پیک اون پله سوز ایتورمین قورق تورم کیم منیک
علیم حبطه بولغای حضرت رسول صلی الله علیه وسلم ایتی کیم راضی ایماس سین انگا کیم زندگانلیغ قیلغای سین خیر بیله و
اولکای سین خیر پله یعنی شهید بولغای سین و سین اوجاق اهلی دین سین ثابت ایتی خشنود بولدوم و بوبشارت
بیله مرکز اون سیزنیک حضرتیگیز دا پیک کو تارمایین آیت کیلدی اِنَّ الَّذِینَ یَغُضُّونَ درستلوق بیله الار کیم
توبان تو تارلار اَصْوَاتَهُمْ اوز اون لارنی عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ خدای رسولی بینگ تاشیدا و ادب دا اویات پله
سوز ایتورلار اُولٰئِکَ اول کروه الَّذِینَ امْتَحَنَ اللّٰهُ الار دورلار کیم امتحان قیلیب دور خدای قُلُوبَهُمْ الارنینگ
کو نگول لارنی لِلتَّقْوٰی تقوی قبول اوچون کشف الاسرار دا ایتیب دور کیم پاکیزه قیلیب دور خدای آلارنینگ کو نگول
لارنی و سینا ماق ارنغ قیلماق معنی سی بیله دور انداق کیم آلتون نی اخلاص کوره سیدا قو یارلار تا انینگ غش لاری
کویکای و آریغ آلتون قالغای ایتورلار بو سینا غان آلتون دور لَهُمْ بو کو نگول لاری ارنغ کروه غه دور مَغْفِرَةٌ
یا زوقلار یا رلیقاغی وَ اَجْرٌ عَظِیمٌ و اولوغ مزد قیراق سیز کیلتور و بتورلار کیم پیغمبر صلی الله علیه وسلم سرّیه بیارادی
حی غه بنی العنبر احیاسیدن اول سریه نیچه اسیری اندین مدینه کا کیلتور دیلار قومی بنو تمیم دین اقرع بن حابس دیگ
و عطارد بن حاجب و زبرقان بن بدر و الاردین اوزکا اوز اسیرلاری بینگ سونکی دین مدینه کا کیلدیلار یاریم
کون کا یاقین ایدی و حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم استراحت قیلیب ایردی الار حجرات طاهره دین بیرسیغه بینگ
ایشیکی کا بارور ایردیلار و نعره اورار ایردیلار کیم یا محمد چیق بیل تا بیزنینگ اسیرلاریمیز بینگ ایشینی یاساغای سین
آنفر حضرت اویغاندی و چیقیب کیلیب الاردین بیری سینی حکم قیلدی اول کیشی حکم قیلدی کیم اسیرلار نینگ یارلوسیغه
لدا آلغای و یارلو سینی آزاد قیلغای حضرت انداق قیلدی آیت کیلدی کیم اِنَّ الَّذِینَ یُنَادُونَکَ درستلوق بیله
آلار کیم لدا قیلور لار سینی مِنْ وَرَآءِ الْحُجُرَاتِ حجره لارنینگ تاشیدین یا انینگ آلدین اَکْثَرُهُمْ الارنینگ کو براکی
کا لَا یَعْقِلُونَ انسانیت دین لاری یو قتور و ادب رعایتین قیلماغین کو رساتماس لار وَ لَوْ اَنَّهُمْ و اگر
الار صَبَرُوا صبر قیلسه لار ایدی حَتّٰی تَخْرُجَ تاسین چیقیب کیلکا سین اِلَیْهِمْ آلار سا ریغه لکان مراینه بارادی
خَیْرًا لَهُمْ نخشی راق الار غه کیم آلارنینگ تو کال اسیرلارنی آزاد قیلور ایردینگ وَاللّٰهُ غَفُورٌ و تینگری یارلیغا
غوچی دور کیشی نی کیم توبه قیلغای ادب سیزلیک دین رَحِیمٌ مهربان دور آداب اهلی کا کیم اولو الالباب سیز لیک دین
تعظیمی نی قیلور لار کیم ادب رحمت بینگ "یا رتقوچی سیدور و حرمت نعمت جالبی کیلتور و بتورلار کیم حضرت رسول
صلی الله علیه وسلم تو قوز نجی یل واهجرت دین ولید بن عقبه نی بنی المصطلق قه بیاردی تا الارنینگ صدقه لارین

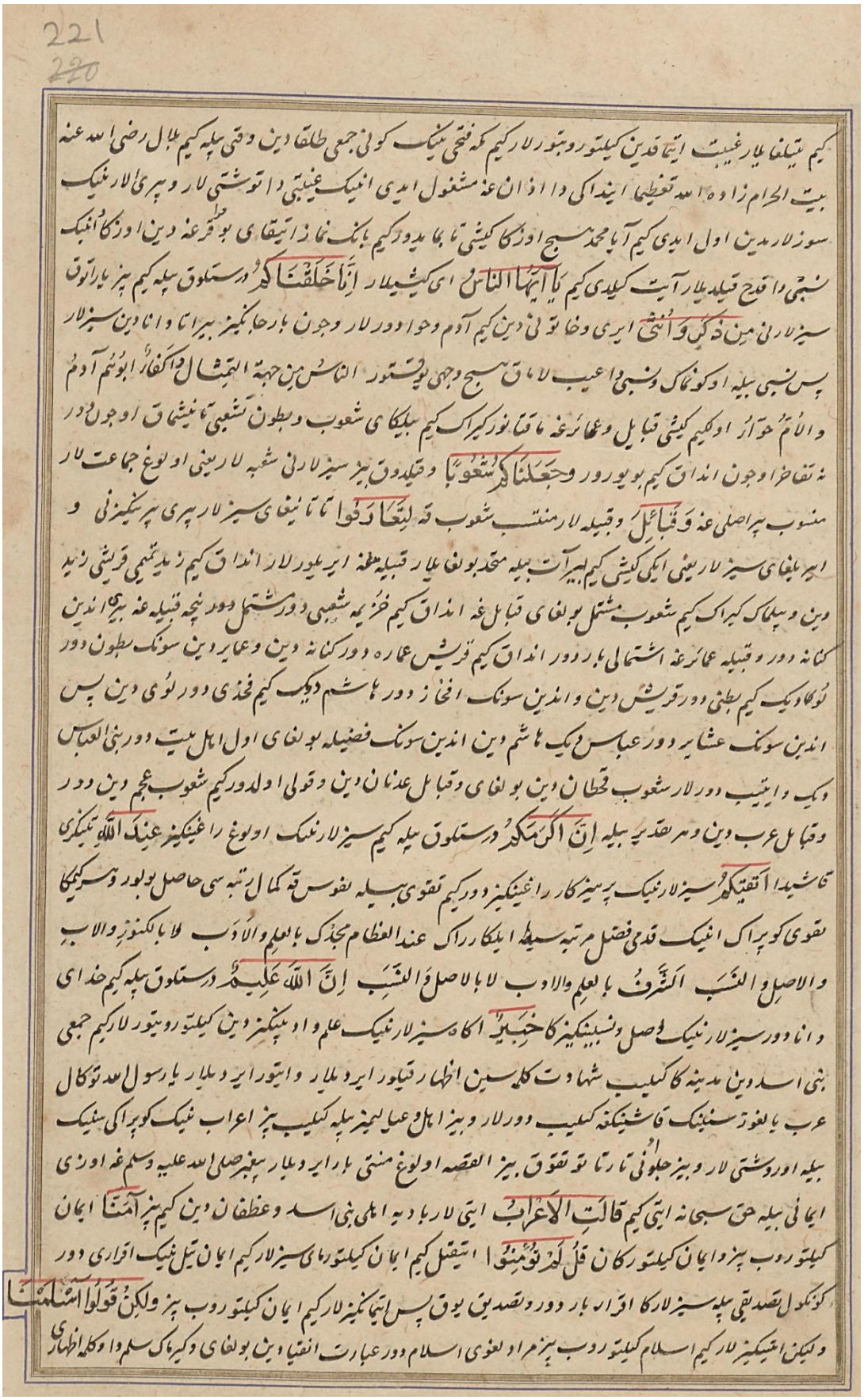
ولیکن خدای

ایمان کیلتورکان لار دین اقْتَتَلُوا اورتوشسا لار پری پری بیله فَاَصْلِحُوا پس اصلاح قیلینکز لار بَیْنَهُمَا
الارارا نصیحت بیله دعوت قیلینکز الارنی خدای حکمی غه فَاِنْ بَغَتْ پس اگر ستم قیلسه وآرتوقلوق ایتسا سا
اِحْدٰیهُمَا بری اول ایکی طایفه دین عَلَی الْاُخْرٰی اول بری کا وصلح دین عدول کورسا تسه وخدای فرمانیغه راضی بولسا
فَقَاتِلُوا الَّتِی تَبْغِی پس اورتوشینکز لارا اول کرده بیله کیم باغی قیلور لار حَتّٰی تَفِیْٓءَ تا کی تیقا یلار اِلٰٓی اَمْرِ اللّٰهِ خدای
حکمی غه وبویون غه الغای لار فَاِنْ فَآءَتْ پس اگر قایتسه لار اول طایفه باغی حق بولیغه وستم ترکین قیلیب شرع
حکم لاریغه منقاد بولسه لار فَاَصْلِحُوْا بَیْنَهُمَا پس اصلاح قیلینکز لار آلارآرا با لْعَدْلِ راست لیغ بیله
یعنی میل قیلماکیز لار بر طایفه غه وحق یولیدین تجاوز کورسا تماکیز لار وَاَقْسِطُوْا وداد قیلینکز لار بارچه
ایشلارده اِنَّ اللّٰهَ درستلوق بیله کیم خدای یُحِبُّ الْمُقْسِطِیْنَ دوست توتار عدل قیلغوچی لارنی کیم سوز و
ایشده عدالت قانونی نی رعایت قیلسه لار کیم ملک ودین ایشی نیک مداری عدل بیله دور اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ
اِخْوَةٌ موندین اوزکا یوقتور کیم مومن لار قرینداش لاردورلار بری بری بیله دین داکیم بارچه نی منتسب
دورلار بر اصل دین کیم اول ایمان دور فَاَصْلِحُوْا پس صلاح غه کیلتورونکیز لار بَیْنَ اَخَوَیْکُمْ سیز لار نیک
قرینداشینکز لارا مرکا کیم خلافی وشقاقی واقع بولسه ذکر بیله اخوین تخصیصی اول جهة بیله دور کیم جمعی نیک
آزراغی کیم الارآرا مخالفت توشار اکی کیشی دورلار یا مراد آوس وخزرج ابناسی بولغای وآلارا یکی
قرینداشلر یرده یلار وَاتَّقُوا اللّٰهَ وقورقونکیز آلهی عذابی دین انیک فرمانی نیک مخالفتی دا لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُوْنَ شاید کیم سیز لار رحمت قیلنغای سیز لار نقل دور کیم جمعی نبی تمیم دین استهزا قیلورا یرده یلار صحابه نیک
درویش لاریغه عمار دیک وخباب دبلال وسلمان وصهیب رضی الله عنهم حق سبحانه آیت یبارده ی کیم
یٰٓاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا ای کیشیلاری کیم ایمان کیلتوروب سیز لار لَا یَسْخَرْ کیرا ک کیم قیلماغای یلار واستخفاف
کورساتماکا یلار قَوْمٌ کروهی سیز لار دین مِنْ قَوْمٍ اوزکا کروهی دین عَسٰٓی اَنْ یَّكُوْنُوْا شاید اولکیم بولغای یلار
آلار کیم افسوس قیلغای یلار دورلار خَیْرًا مِّنْهُمْ یخشی راق افسوس قیلغوچی لار دین وبعضی ازواج طاهرات
رضی الله عنهن دین ام سلمه رضی الله عنها نی بوی قتیقه یعنی غه یا صفیه رضی الله عنها نی یهودیت یکه عیبت
قیلد یلار حق سبحانه ایتی کیم وَلَا نِسَآءٌ وکیرا کماس کیم خاتون لار استهزا قیلغای یلار مِّنْ نِّسَآءٍ خاتون لار
دین عَسٰٓی اَنْ یَّكُنَّ شاید بولغای یلار لار کیم استهزا قیلیلیب دورلار خَیْرًا مِّنْهُنَّ یخشی راق استهزا قیلغوچی لار
دین وثابت بن قیس رضی الله عنه اصحاب دین بر اوزکا عیبی نی ایتی اندین داغی نهی کیلدی کیم وَلَا تَلْمِزُوْٓا
وعیب قیلماکیز لار اَنْفُسَكُمْ اوز نفس لارینکز نی یعنی اوز دینکز نیک اهلی کیم مومن لار بر واحده نفس
دیک دورلار پس هر کیم اوزکا عیب قیلور اوزینی عیب قیلغان بولغای وابو مالک انصاری عبد الله ابی حدرد
نی رضی الله عنهما ایتی یا نصحانی اول جوابی دا ایتی کیم یا یهودی خدای تعالی حکم قیلدی کیم وَلَا تَنَابَزُوْا
واوقو ماکیز لار بر بری بر بنکیز نی بِالْاَلْقَابِ یمان لقب لار بیله اندای کیم یهود وترسا کیم مسلمان بولغای بولغای

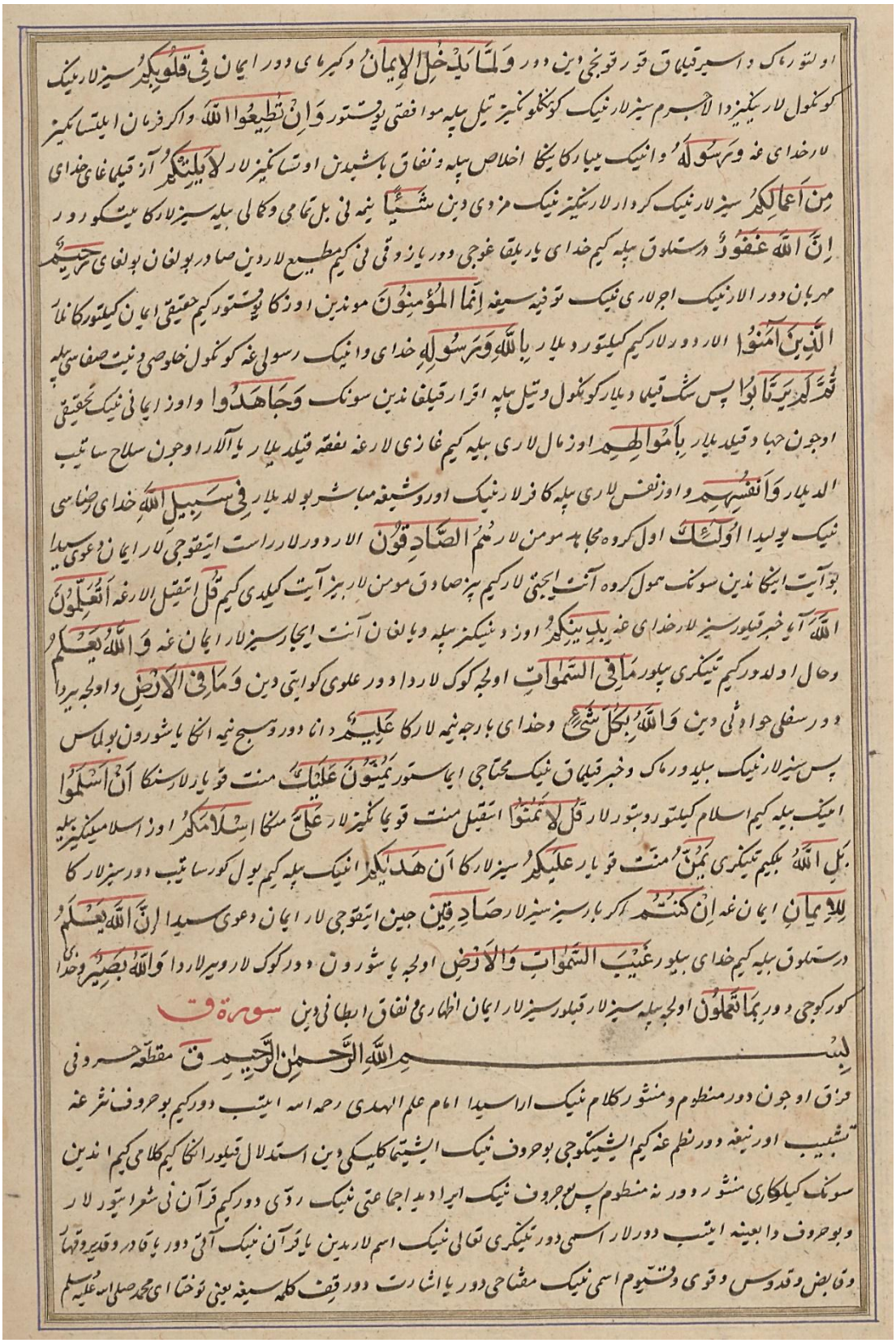
220b

221a

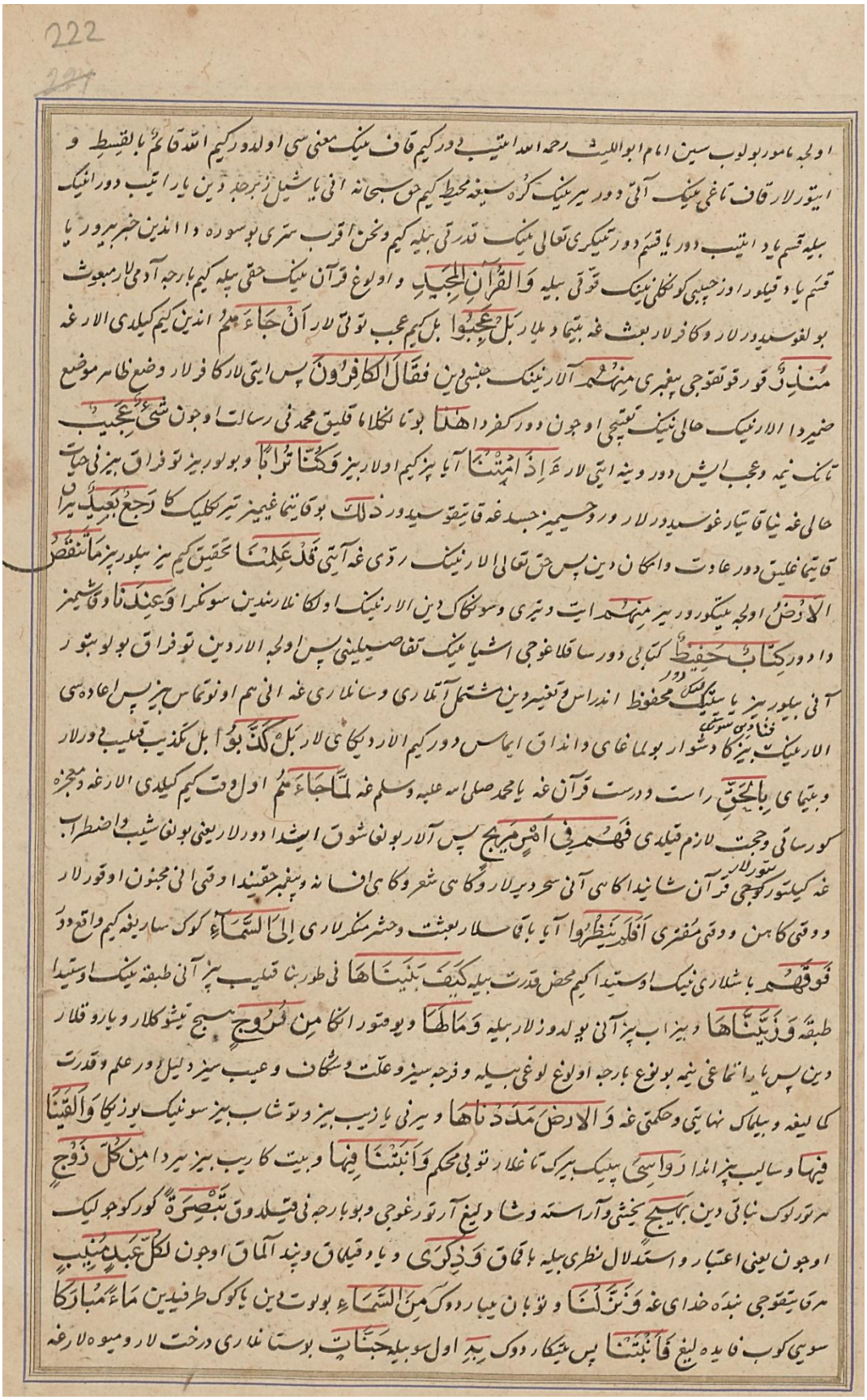
221b

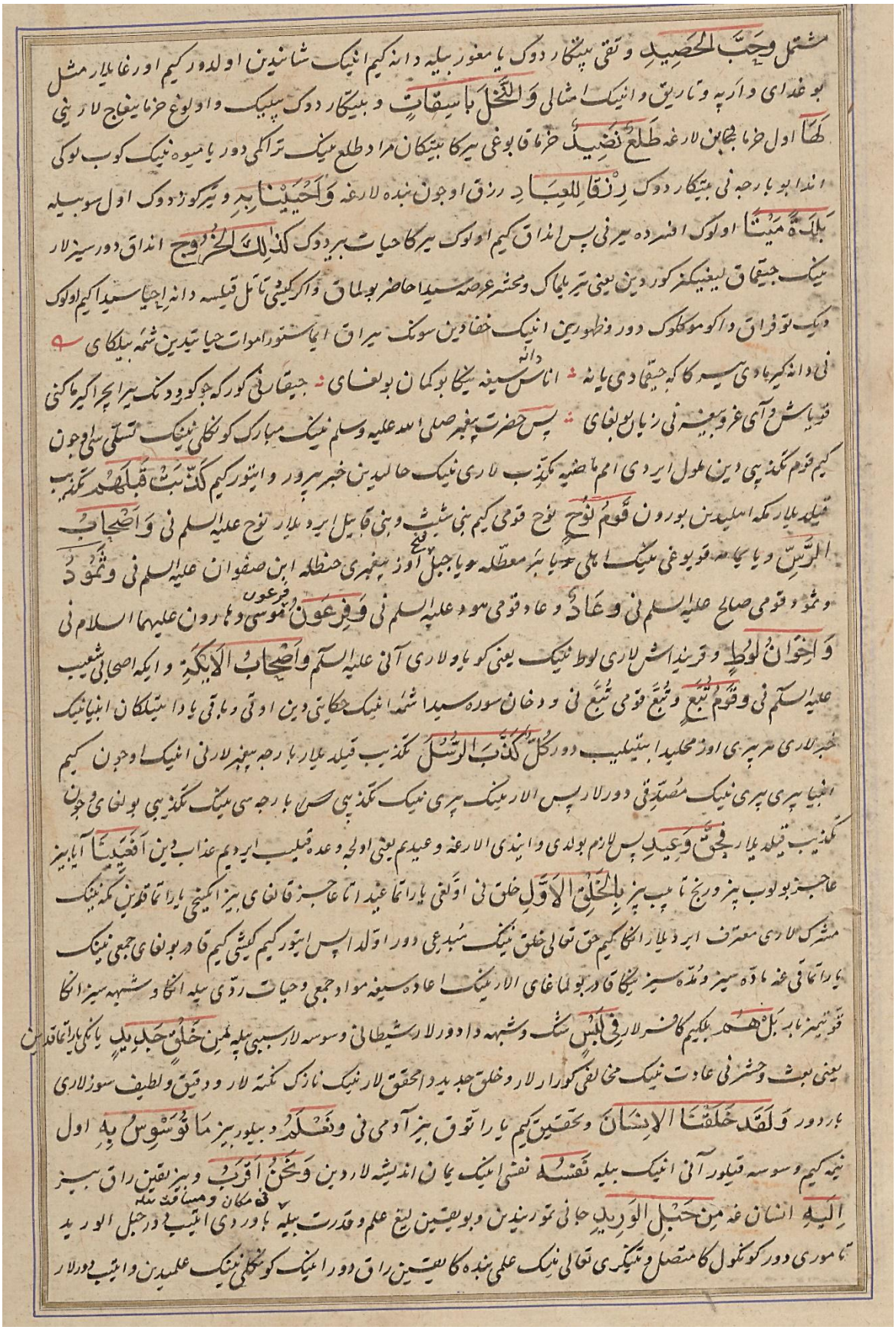

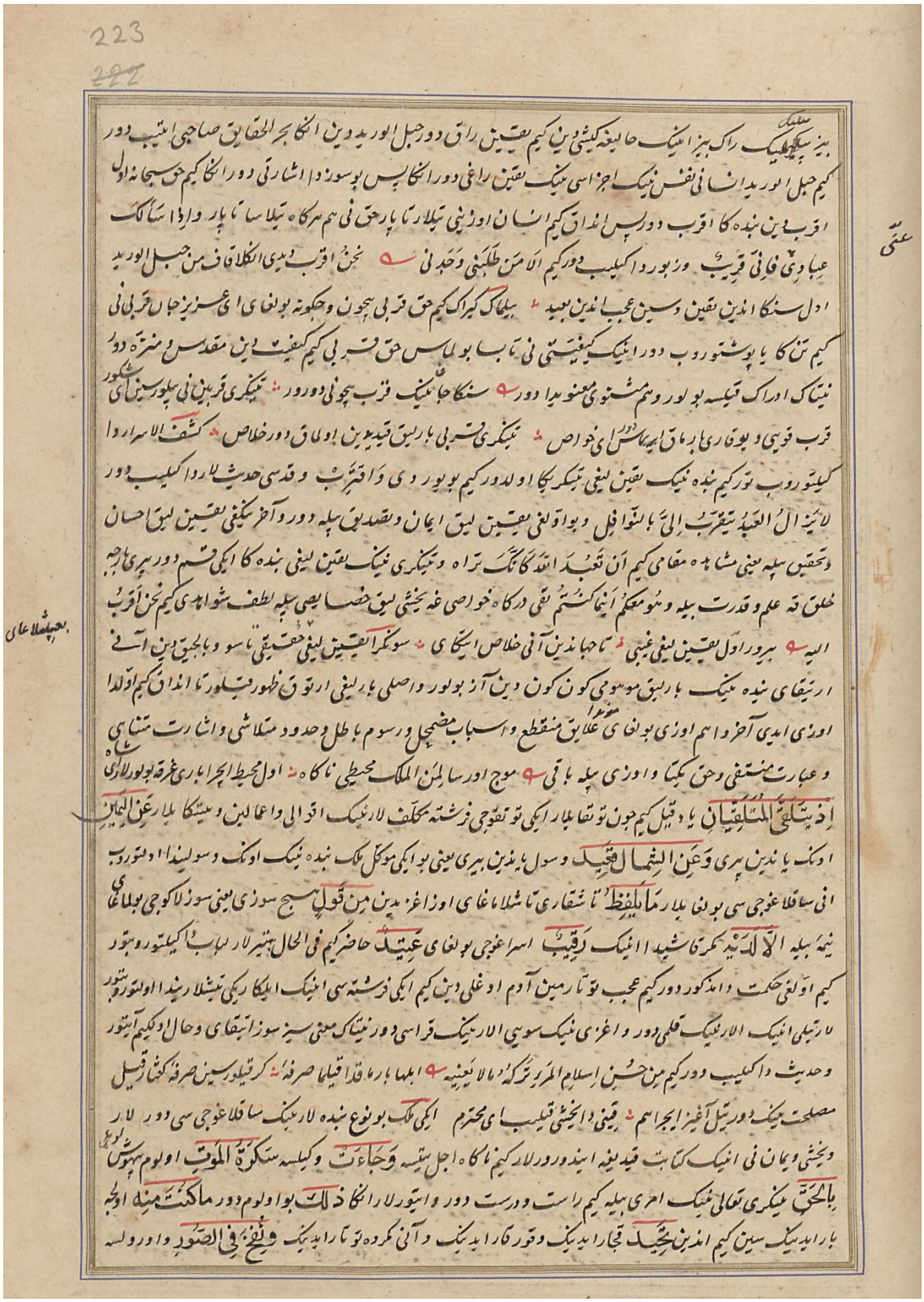
او لتورماک و اسیر قیلماق قورقونجی دین دور وَلَمَّا یَدْخُلِ الْاِیمَانُ دیکر های دور ایمان فِی قُلُوبِکُمْ سیزلارنینک
کونکول لارینکیزدا لازم سیزلارنینک کونکولونکیز تیل بیله موافق بولمستور وَاِنْ تُطِیعُوا اللّٰهَ واکر فرمان ایلتسانکیز
لار خدای غه وَرَسُولَهُ وانینک بیلارکاینکا اخلاص بیله و نفاق باشیدن اوتسانکیز لار لَا یَلِتْکُمْ آز قیلماغای خدای
مِنْ اَعْمَالِکُمْ سیزلارنینک کردارلارنینک مزدی دین شَیْئًا نیمه نی بل تمامی وکامل بیله سیزلارکا یتکورور
اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ درستلوق بیله کیم خدای یارلیقاغوچی دور یازوقی نی کیم مطیع لاردین صادر بولغان بولغای رَحِیمٌ
مهربان دور الارنینک اجرلاری نینک توغیسه سیغه اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ مومندین اوزکا بولمستور کیم حقیقی ایمان کیلتورکانلار
الَّذِینَ آمَنُوا الارد و رلارکیم کیلتورد یلار بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ خدای وانینک رسولی غه کونکول خلوصی و نیت صفاسی بیله
ثُمَّ لَمْ یَرْتَابُوا پس شک قیلمادیلار کونکول و تیل بیله اقرار قیلغاندین سونک وَجَاهَدُوا واوز ایمانی نینک تحقیقی
اوچون جهاد قیلدیلار بِاَمْوَالِهِمْ اوز مال لاری بیله کیم غازی لارغه نفقه قیلدیلار بِاَنْفُسِهِمْ واوز نفس لاری بیله کافرلارنینک اورو شیغه مباشر بولدیلار فِی سَبِیلِ اللّٰهِ خدای رضاسی
نینک یولیدا اُولٰئِکَ اول کروه مجاهد مومن لار هُمُ الصَّادِقُونَ الارد و رلار راست ایتقوچی لار ایمان دعوی سیدا
جو آیت اینکا ندین سونک مهول کروه آنت ایجتی لار کیم بز صادق مومن لار بز آیت کیلدی کیم قُلْ اَتُعَلِّمُونَ
اللّٰهَ آیا خبر قیلورسیزلار خدای غه بِدِینِکُمْ اوز دینیکیز بیله وبالغان آنت ایجارسیزلار ایمان غه وَاللّٰهُ یَعْلَمُ
وحال اولدورکیم تینکری بیلور مَا فِی السَّمٰوٰتِ اوچوکوک لاردا دور علوی کوایتی دین وَمَا فِی الْاَرْضِ واوچه یردا
دور سفلی جوانی دین وَاللّٰهُ بِکُلِّ شَیْءٍ وخدای بارچه نیمه لارکا عَلِیمٌ دانا دور وسیع نیمه انکا یاشورون بولماس
پس سیزلارنینک بیلدورماک وخبر قیلماق نینک محتاجی ایماس یُمَنُّونَ عَلَیْکَ منت قویارلارسنکا اَنْ اَسْلَمُوا
امینک بیله کیم اسلام کیلتوردوکلار قُلْ لَا تَمُنُّوا اعتقبل منت قویماکیز لار عَلَیَّ منکا اِسْلَامَکُمْ اوز اسلامیکیز بیله
بَلِ اللّٰهُ بلکیم تینکری یَمُنُّ منت قویار عَلَیْکُمْ سیزلارکا اَنْ هَدٰیکُمْ انینک بیله کیم یول کورساتیب دور سیزلارکا
لِلْاِیمَانِ ایمان غه اِنْ کُنْتُمْ اکر بارسیز سیزلار صَادِقِینَ جین ایتقوچی لار ایمان دعوی سیدا اِنَّ اللّٰهَ یَعْلَمُ
درستلوق بیله کیم خدای بیلور غَیْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اوچوکوک لاردا و یرلاردا وَاللّٰهُ بَصِیرٌ وخدای
کورکوچی دور بِمَا تَعْمَلُونَ اوچه بیله سیزلار قیلورسیزلار ایمان اظهاری نفاق ابطانی دین

سورة ق

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ ق مقطعه حروفی
فرق اوچون دور منظوم و منثور کلام نینک اراسیدا امام علم الهدی رحمه اله ایتیب دورکیم بو حروف نثر غه
تشبیب اورنیغه و دور نظم غه کیم ایشیتمکوچی بو حروف نینک ایشیتماکلیکی دین استدلال قیلورلانکا کیم کلامی کیم اندین
سونک کیلکاری منثور دور نه منظوم پس بو حروف نینک ابراد ایجاعتی نینک ردی دورکیم قرآن نی شعرایتورلار
و بو حروف دابعینه ایتیب دورلار اسمی دور تینکری تعالی نینک اسملاریدین یا قرآن نینک آتی دور یا قادر و قدیر و قهار
و قابض و قدوس و قیوم اسمی نینک مفتاحی دور یا اشارت دور قف کلمه سیغه یعنی توختا ای محمد صلی اله علیه وسلم

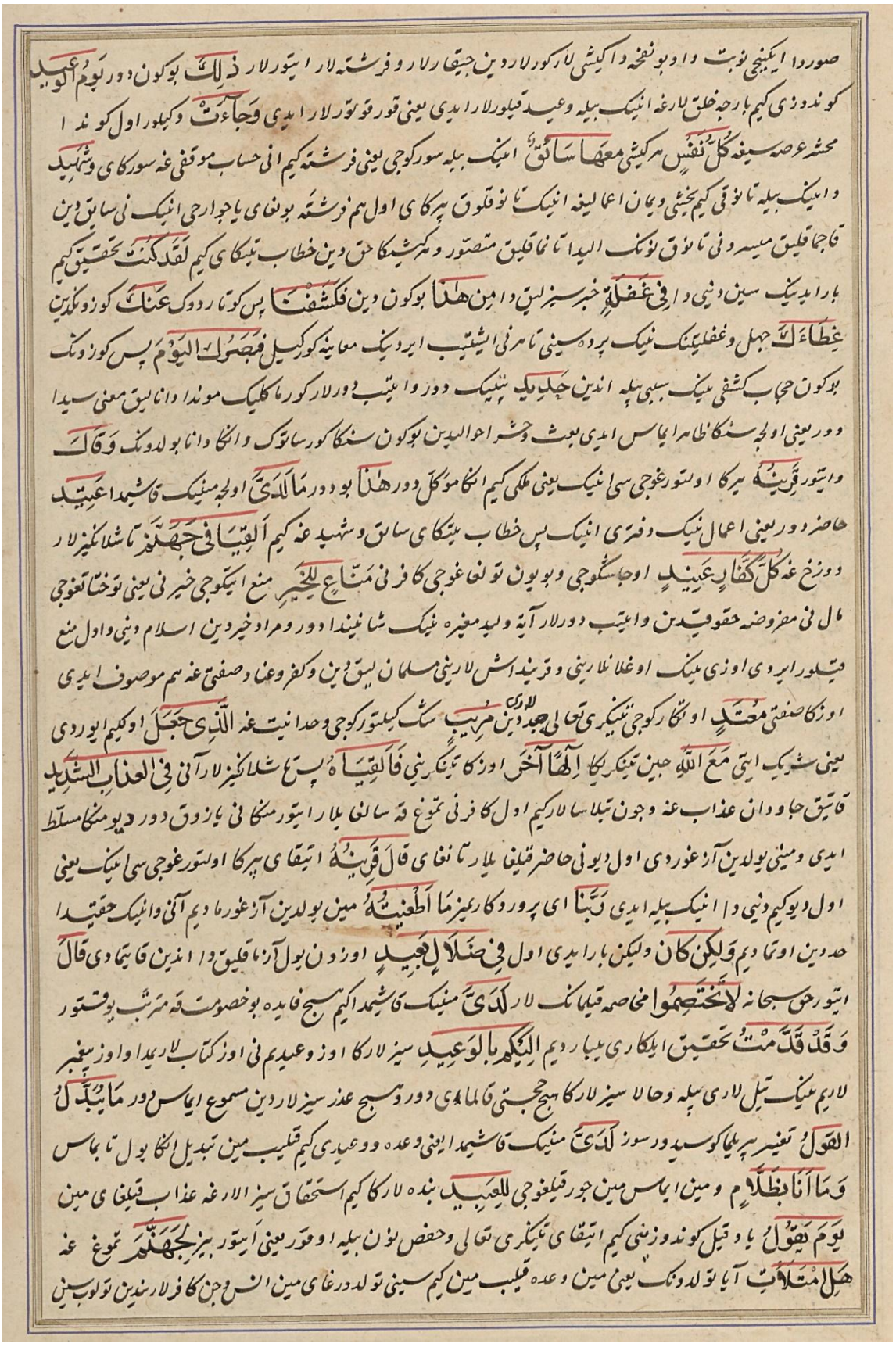

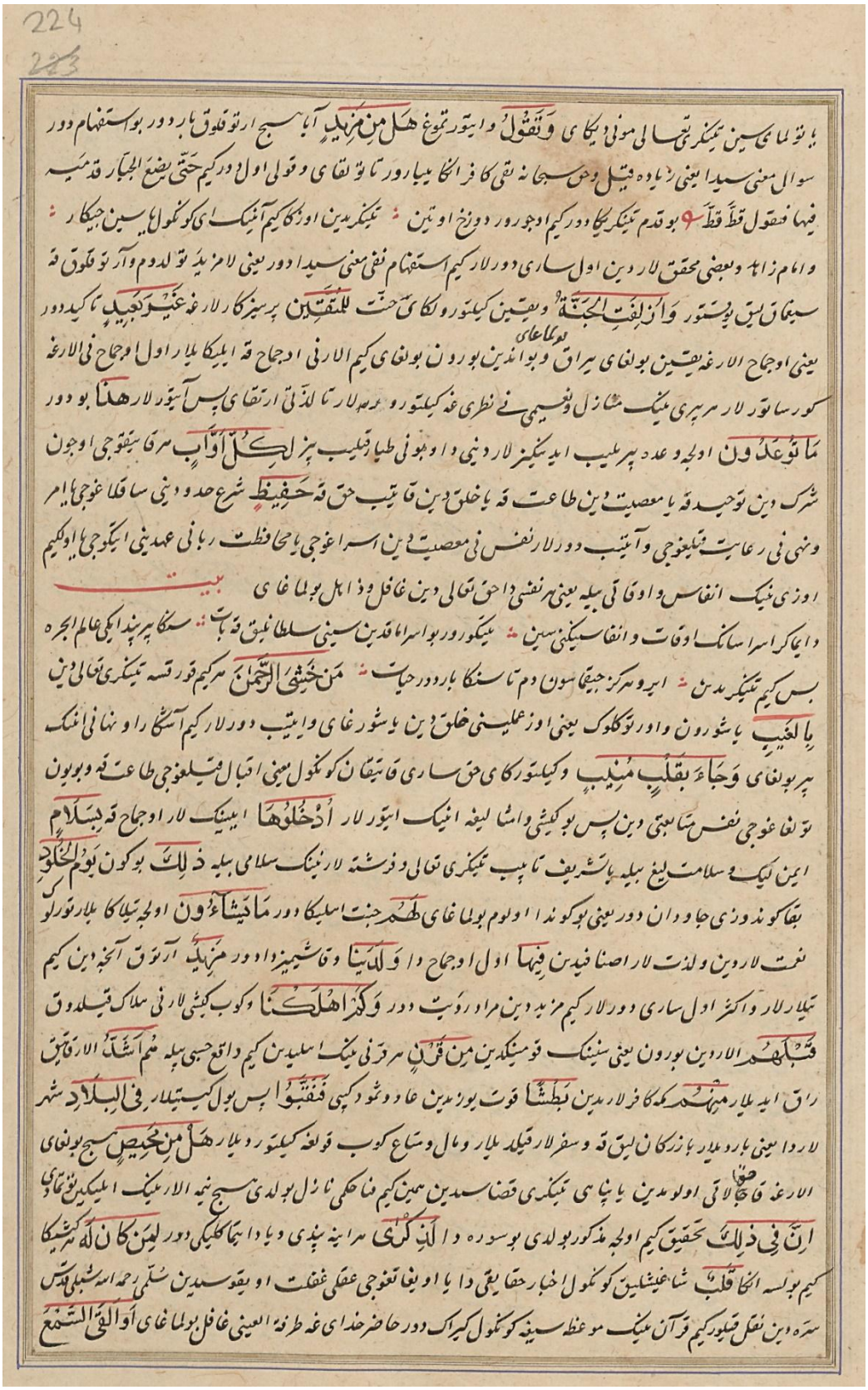

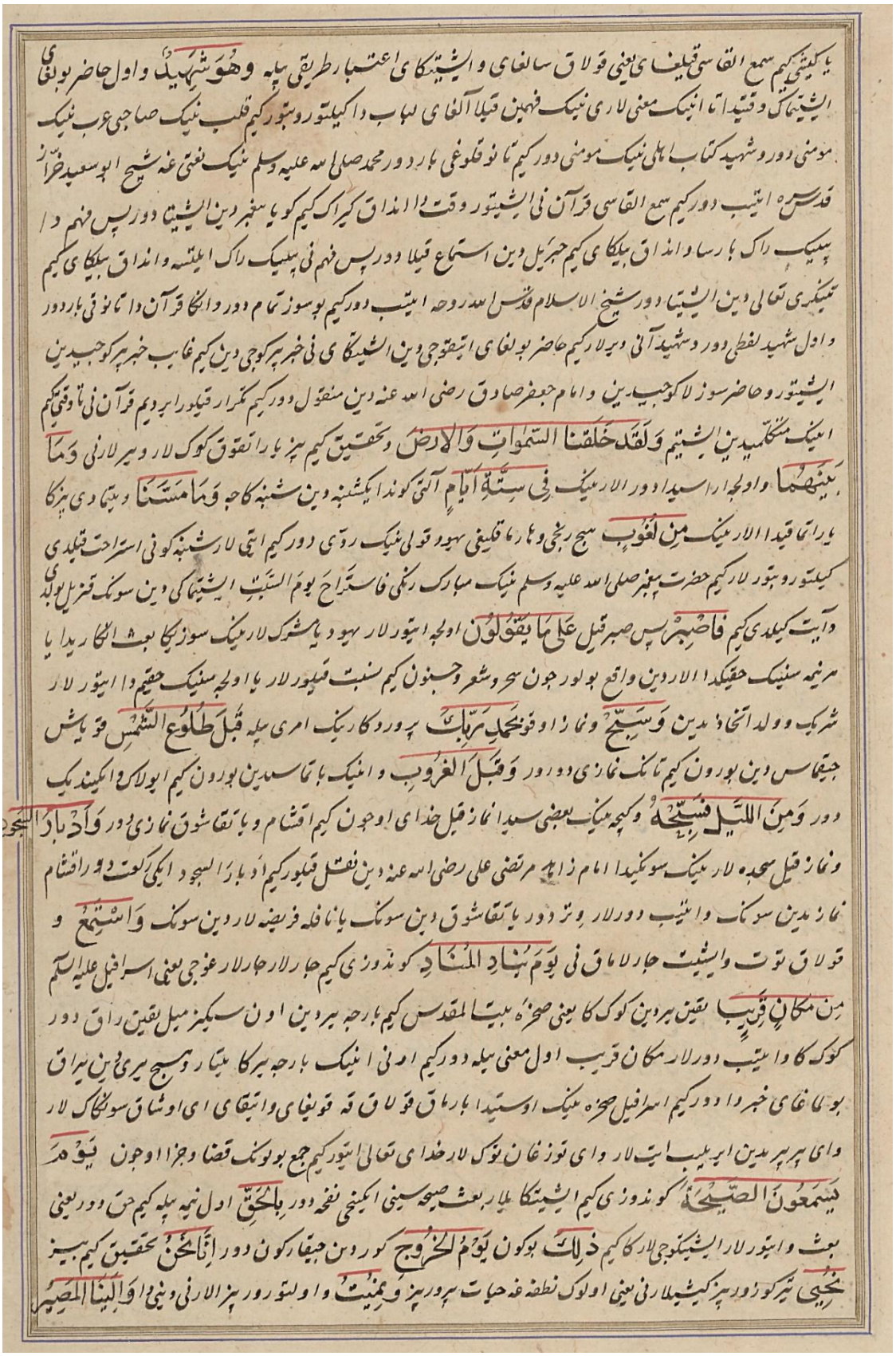
223
227

بنیز سیکلیک راک بیزا اینک حالیغه کیشی دین کیم یقین راق دور جبل الورید دین انکا بحر الحقایق صاحبی ایتیب دور
کیم جبل الورید انسانی نفس نیک اجزاسی نیک یقین راغی دور انکا پس بوسوزدا اشارتی دور انکا کیم حق سبحانه اول
اقرب دین بنده کا اقرب دور پس انداق کیم انسان اوزینی تیلار تا پار حق نی هم هرگاه تیلاسا تا پار و اذا سالک
عبادی فانی قریب اوز بورداکیلیب دور کیم انا من طلبنی وجدنی ۹ نحن اقرب دیمی انکلاقاف من جبل الورید
اول سنکا اندین یقین دیسین عجب اندین بعید ۰ بیلاک کیراک کیم حق قربی هیچون وحکونه بولغای ای عزیز جان قربی نی
کیم تن کا یا پوشتورو ب دور اینک کیفیتی نی تا بولماس حق قربی کیم کیفیت دین مقدس و منزه دور
نیتاک ادراک قیلسه بولور وهم مشتوی معنوید ادور ۹ سنکا جانینک قرب هیچونی دورور ۰ تینکری قربین نی بیلورسین ای شکور
قرب قویی و یوقاری بارماق ایله ماس ای خواص ۰ تینکری قربی بارلیق قیدیدین اولماق دور خلاص ۰ کشف الاسرار دا
کیلتورو ب تورکیم بنده نیک یقین لیغی تینکر یکا اولدور کیم بویوردی وَاقْتَرِبْ وقدسی حدیث لاردا کیلیب دور
لایزال العبد یتقرب الیّ بالنوافل وبو اولغی یقین لیق ایمان وتصدیق بیله دور وآخر یکنی یقین لیق احسان
وتحقیق بیله یعنی مشاهده مقامی کیم اَن تَعبُدَ اللهَ کَانَّکَ تَرَاه وتینکری نیک یقین لیغی بنده کا ایکی قسم دور بیری اجرا
خلق قه علم و قدرت بیله و بو معکم اَنَا کنتم تقی درگاه خواصی غه یخشی لیق خصایص بیله لطف شواهدی کیم نحن اقرب
الیه ۹ بیر دور اول یقین لیغی غیبی ۰ تا جهاندین آنی خلاص ایکای ۰ سوکرا یقین لیغی حقیقی تا سو و بالجمله دین آنی
ارتیقای بنده نیک بارلیق موسومی کون کون دین آز بولور واصلی بارلیغی ارتوق ظهور قیلور تا اندای کیم اولدا
اوزی ایدی آخر واسم اوزی بولغای علایق منقطع واسباب مضمحل ورسوم باطل وحدود متلاشی واشارت متناهی
وعبارت مستفنی وحق یکتا واوزی بیله باقی ۹ موج اورسا لمن الملک محیطی ناگاه ۰ اول محیط ایچرا بارچی غرقه بولورلار
اِذ یتلقّی المتلقیان یا دقیل کیم چون تو تقا بلار ایکی تو تقوچی فرشته مکلف لار نیک اقوالی واعالین و بیتکا بلار عن الیمین
اوتک یا ندین بیری وعن الشمال قعید وسول یا ندین بیری یعنی بو ایکی موکل ملک بنده نیک اوتک وسولیندا اولتورو ب
انی سا قلاغوچی سی بولغا بلار ما یلفظ تا شقاری تا شلاماغای اوزاغه دین من قول سوز سوزی یعنی سوزلاکوچی بولماغای
نیه بیله الا لدیه رقیب اسراغوچی بولغای عتید حاضر کیم فی الحال هیتیر لار لباب دا کیلتورو ب تور
کیم اولغی حکمت دا مذکور دور کیم عجب تو تارمین آدم اوغلی دین کیم ایکی فرشته سی اینک ایکاریکی تیشلار یندا اولتورو ب تور
لار تیلی اینک الار نیک قلمی دور واغزی نیک سویی الار نینک قراسی دور نیتاک معنی سیز سوز ایتقای وحال دا کیلیم آیتور
وحدیث دا کیلیب دور کیم من حسن اسلام المرء ترکه مالا یعنیه ۹ الهنا بارماقدا قیلما صرفه ۰ کرتیلورسین صرفه کشا رقیل
مصلحت اینک دور تیل آغیز ایچرا اهم ۰ یعنی دا یخشی قیلیب ای محترم ایکی ملک بو نوع بنده لار نینک ساقلاغوچی سی دور لار
یخشی و یمان نی انیک کتابت قیدیله ایندورور لار کیم ناگاه اجل یتسه وَجَاءَتْ وکیلسه سَکْرَةُ الْمَوْتِ اولوم بیهوشی لوحی
بِالْحَقِّ تینکری تعالی نینک امری بیله کیم راست و درست دور و ایتورلار انکا ذلک بوا ولوم دور ما کنت منه اوچه
بارایدینک سین کیم اندین تحید قچارایدینک وقورقارایدینک وآنی کمرده تو تارایدینک ونفخ فی الصور وارورلسه

224a

وبزنیک ساری دور قایتاق یعنی الارنیک بنه قاتمکا کیم حساب اوجون تیرکوزور بیز یَوْمَ تَشَقَّقُ الْاَرْضُ یادیکغه
کیلتورکوندوزی کیم یارلیغای بیروبیراق بولغای عَنْهُمْ آدمی لاردین یعنی اولوک لارسوئک جیقا ملارکورلاردین سِرَاعًا
آشوقوجی لارجارلاغوجی لارساری ذٰلِكَ بوتیرکوزماک الارنی کورلاردین حَشْرٌ جمع قیلماق یسیر دور عَلَيْنَا
یسیرٌ بیزکا آسان نَحْنُ اَعْلَمُ بیزدانارات بیزبما یَقُولُونَ اولجه ایتورلارکا قرلار قیامت اکاردین ومنیک حقیقه اغه
افترادین ومکروه سوزلارسنیک حقینکدا وَمَا اَنْتَ ویوق دورسین عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ الارغه مسلطی کیم قهروجبر بیله
الارنی ایمانغه توتقای سین فَذَكِّرْ پس پندایتگیل بِالْقُرْاٰنِ قرآن پندلاری بیله مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ کیشی کیم قورق
قای منیک وعیدیم دین کیم پندالماس لارالارنیله قورق قوجی لاردین اوزکا لا الحمد لله علی کل حال

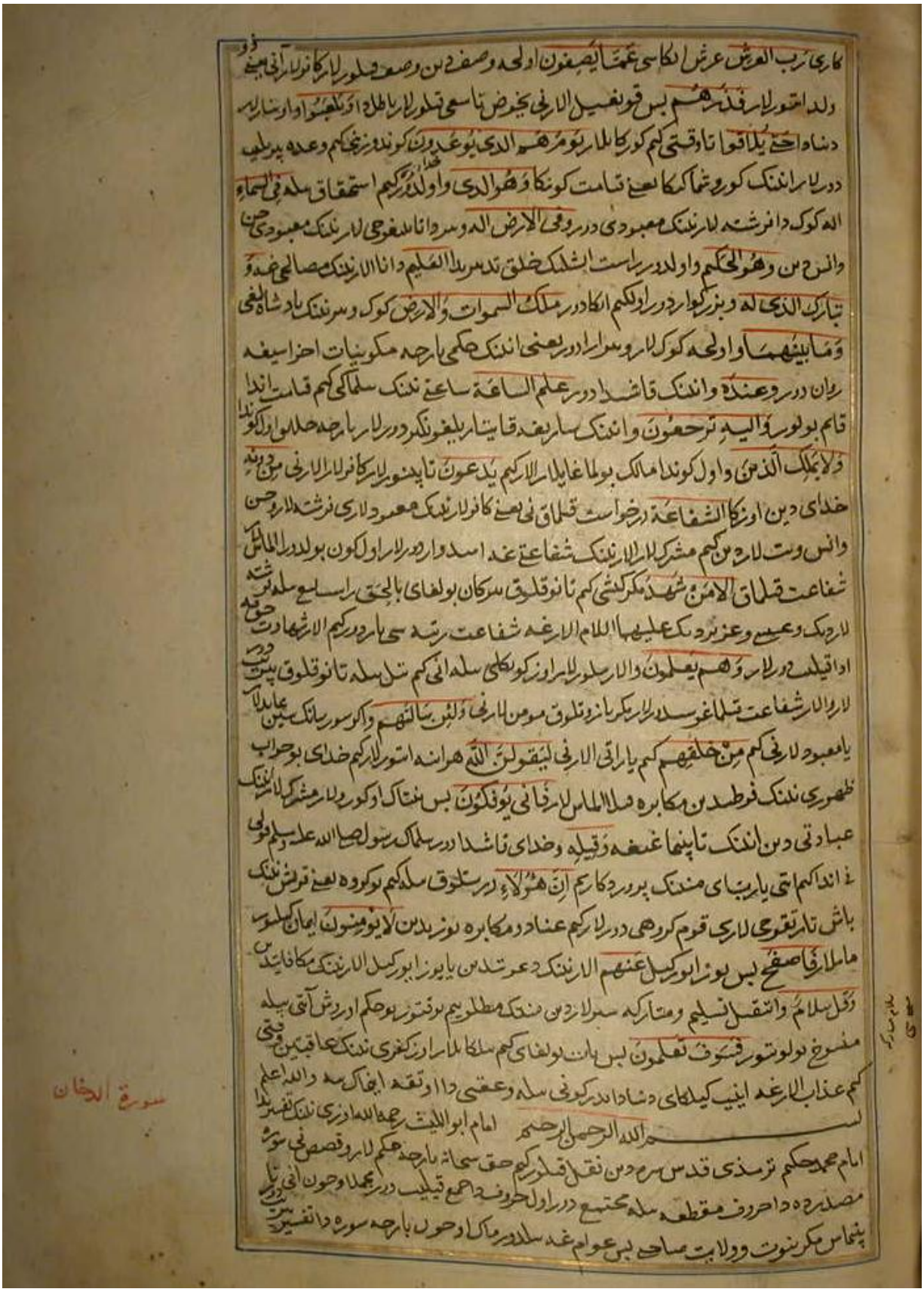
سورة الذّاريات

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

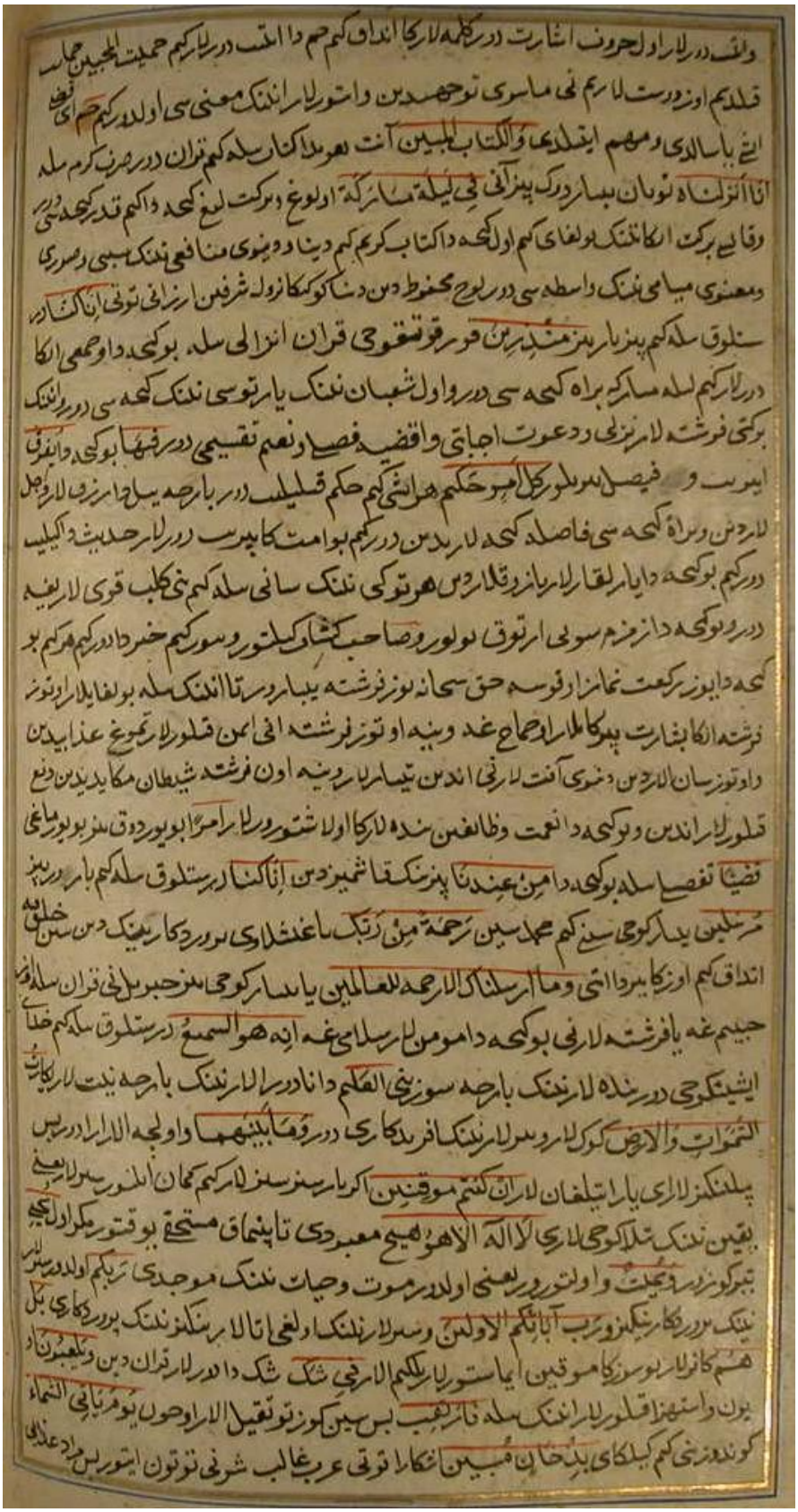
وَالذّٰرِيٰتِ ذَرْوًا حق سبحانه قسم یادقیلور توزدور غوجی لارنیله یعنی یل لارکیم توزدور لارتوفراق واندین اوزکا
توزدورماغی ودرانه نی سمان دین ابردورلار یافرشته لاری بیله کیم یل لارنیک قوباغوجی لاردورلار فَالْحَامِلَاتِ
وِقْرًا پس اغیریوک نی کوتارکوجی لارنیله فَالْجَارِيَاتِ پس بارغوجی لارنیله يُسْرًا بارماقی آسان یعنی بیله یعنی کیمه لار
یایولدوزلارکیم اوزمنزل لاریدابارادورلار فَالْمُقَسِّمَاتِ اَمْرًا پس ایش اولاشتورکوجی لارنیله یعنی فرشته لارکیم
امطارورزاق ایشلارینیک تقسیمی واندین اوزکا تعلق الارغه دورواینیب دورلارمراد توزت مقرب فرشته
لاردورکیم هرپری ایشیکا آتالیب دورلارجبرئیل وحی غه ومیکائیل رحمت قه وعزرائیل اولوم کا واسرافیل نفخ قه
وحق سبحانه بوعجیبه نیه لاردیزکوارشخص لارنیله قسم یادقیلور ایتیک جوابی بوکیم اِنَّمَا تُوعَدُونَ موندین اوزکا
یوقورکیم اولجه وعده بیرلیب سیزلارانکاحشرونشروثواب وعقاب دین لَصَادِقٌ هرایته راست ودرست
دورواندایسج خلاف یوقتور وَاِنَّ الدِّينَ ودرستلوق بیله کیم اندین اوزکا حساب لَوَاقِعٌ هرایته بولغوجی دور
شک وشبهه سیز وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ آنت کوکی بیله کیم قاتیق یعنی وبرکلیک ایکاسی دور یاتوکال زینت
بیله یاخشی صورت بیله وخوش کیلکوجی یایول لارایکاسیدور یعنی یولدوزلارطرفی کیم الارنیک باروری دورتیان دا
ابن عمر رضی الله عنهما دین نقل قیلورکیم مراد بتینجی کوک دورحق تعالی اتیتیک بیله یادقیلورکیم درستلوق بیله کیم سیزلار
ای کمه اهل لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ هرایته سوزداخلاف سیزلارنسبت منیتیک پیغمبر ﷺ یعنه یعنی کاهی آنی شاعر دیرسیزلار
ودهی ساحر ورزمانی کاهن وکاهی مجنون یاسیزلارنیک سوزلارینیکز قرآن واختلاف دورآنی سحراوقورسیزلار وشعر
وکهانت ومفتری واساطیر الاولین یُؤْفَكُ ایورولکای عَنْهُ ایمان دین محمد قه یاقرآن دین مَنْ اُفِكَ اول کیشی کیم
ایورولوب دورخدای علمی دا وقدروقضا بیله ایمان وقرآن بیله یعنی هرکیم خدای علمی دا بارادورکیم محروم بولغای ایماندین کتاب
وپیغمبرغه هرایته محروم دورقُتِلَ الْخَرَّاصُونَ لعنت قیلیلیب دورلاریالغان ایتقوجی لارقول مختلف اصحابی دین مراد مختصم لار
زمره سیدورلارکیم قوافل ورودی دقتیتیک عقبه لاریدا اولتورورایرولاریدهرپری حضرت رسول صلی الله علیه وسلم ایشینی
اوزکا تورلوک کیلکوجی وبارغوجی لاردیتورایرولاریکیشیلارنی اتیتیک صحبتی دین یتارایرولارتیکزی تعالی آلارغه لعنت قیلدی

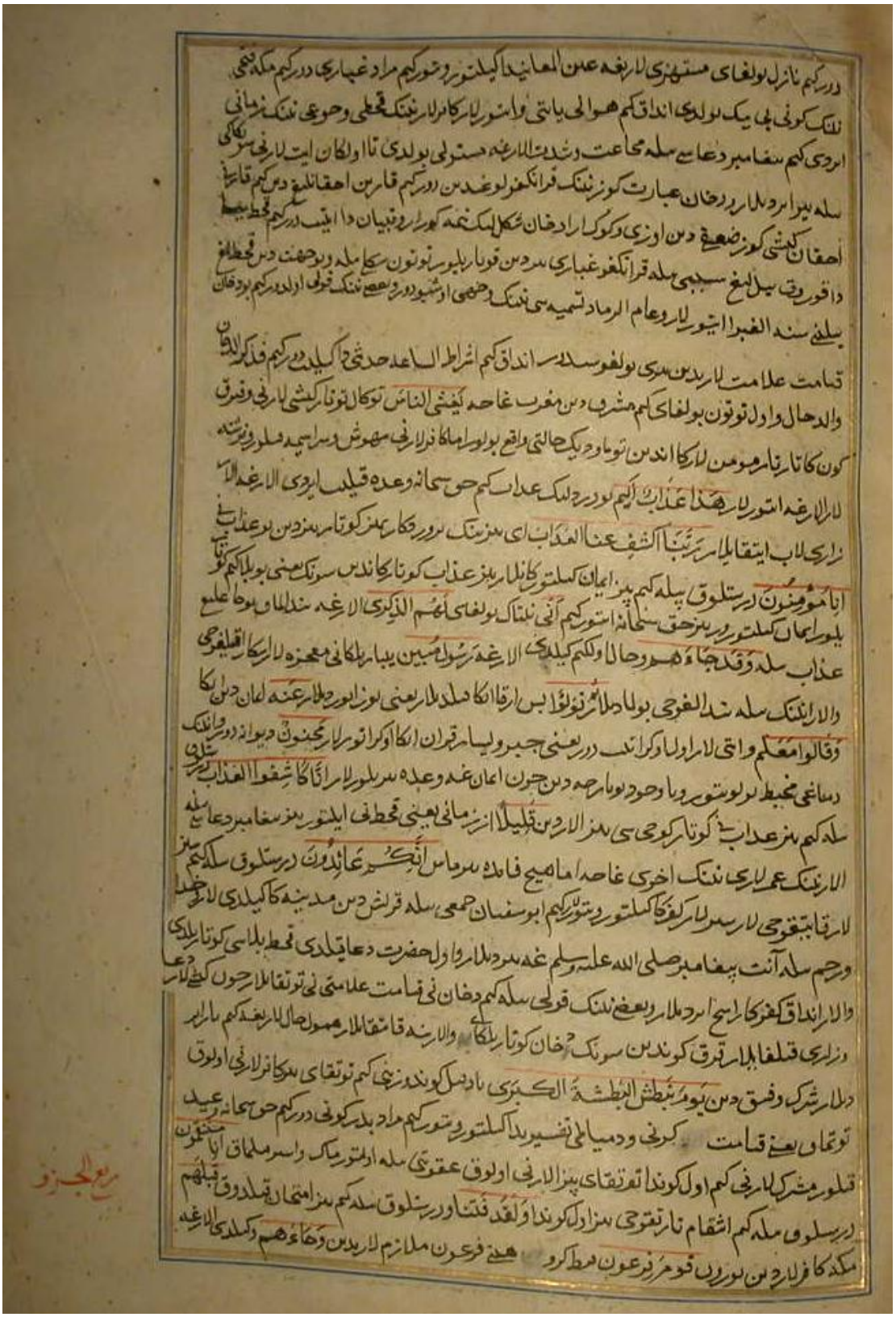
انکم

8.2. YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİ KÜTÜPHANESİ NÜSHASI

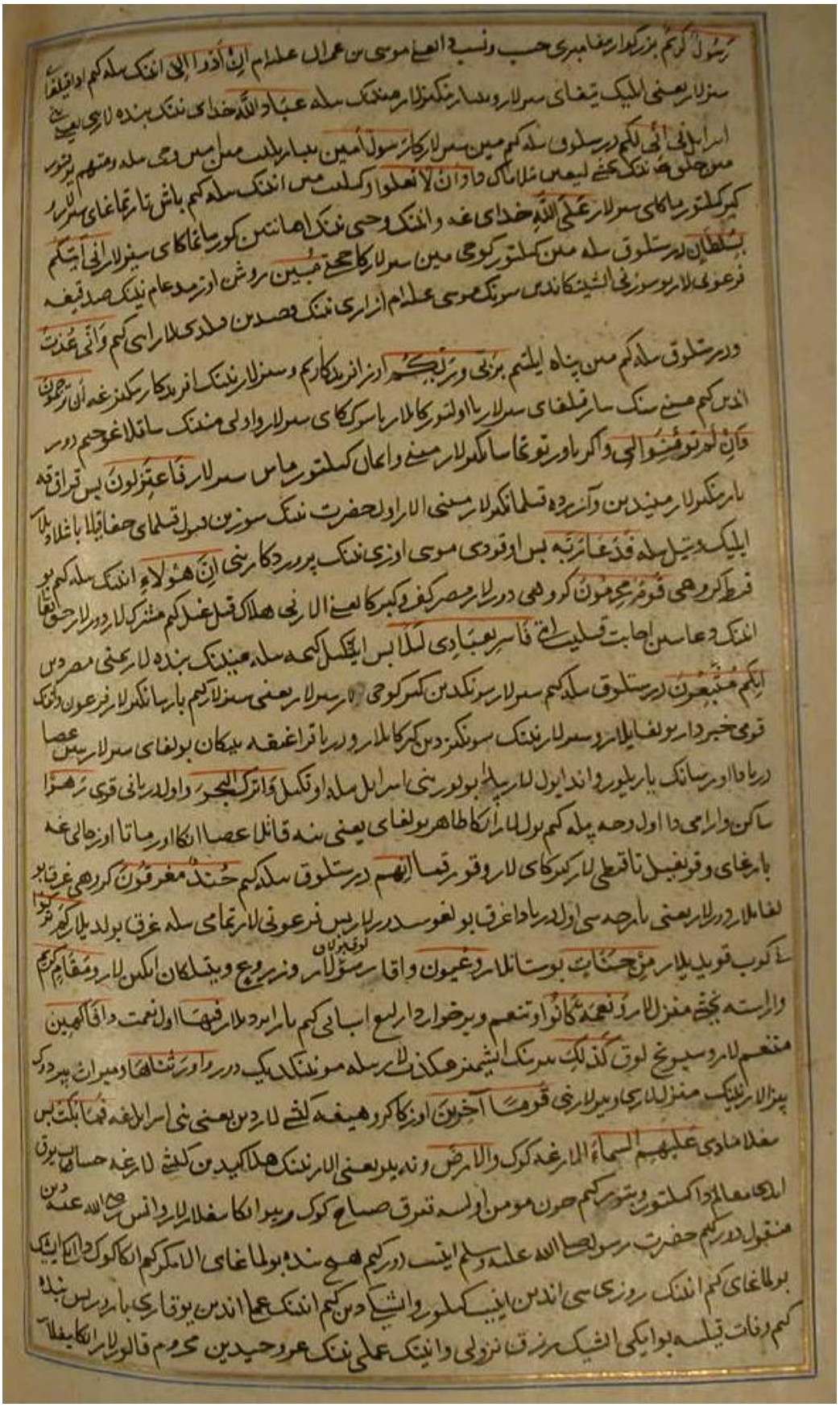

سورة الدخان

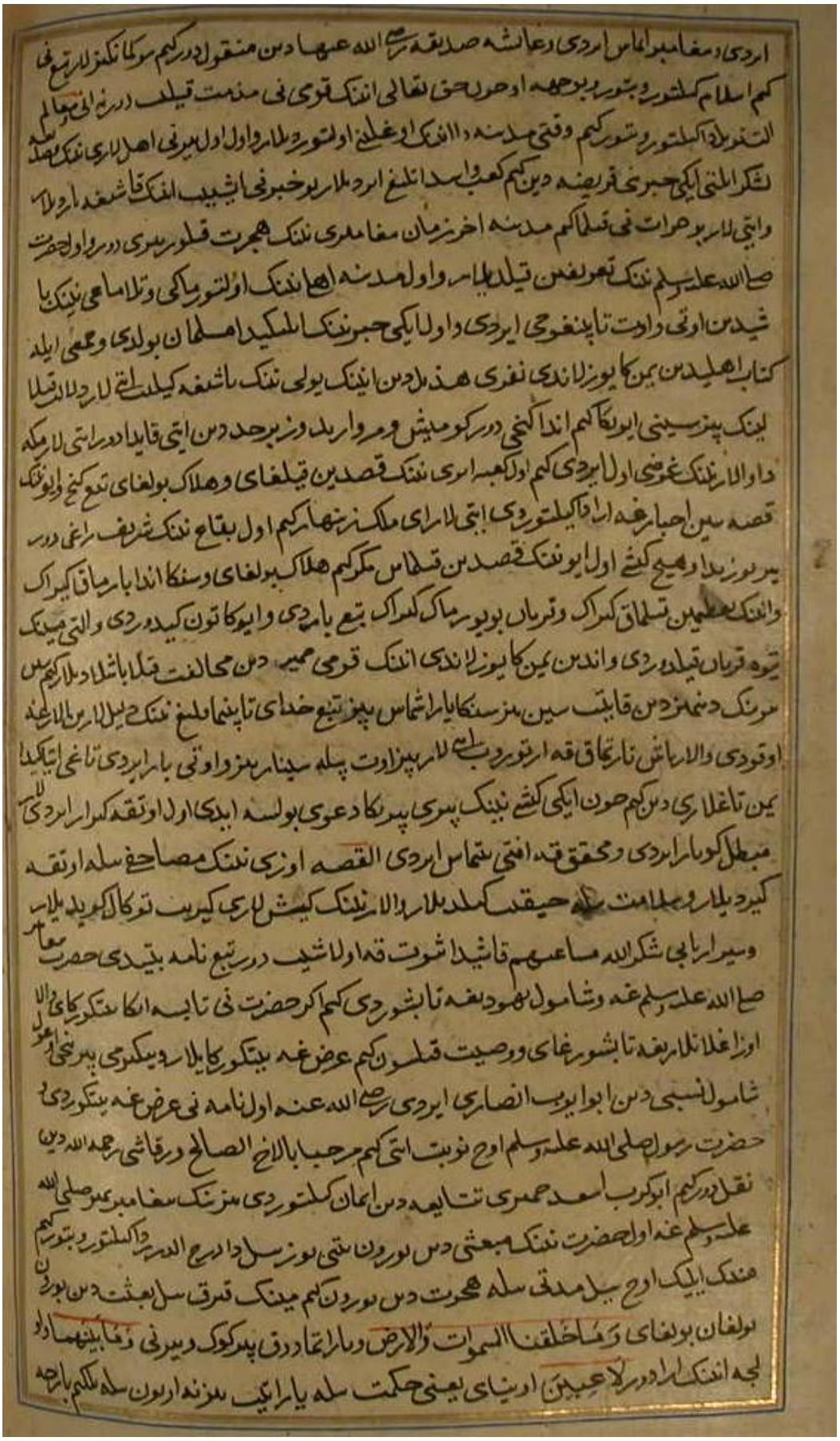

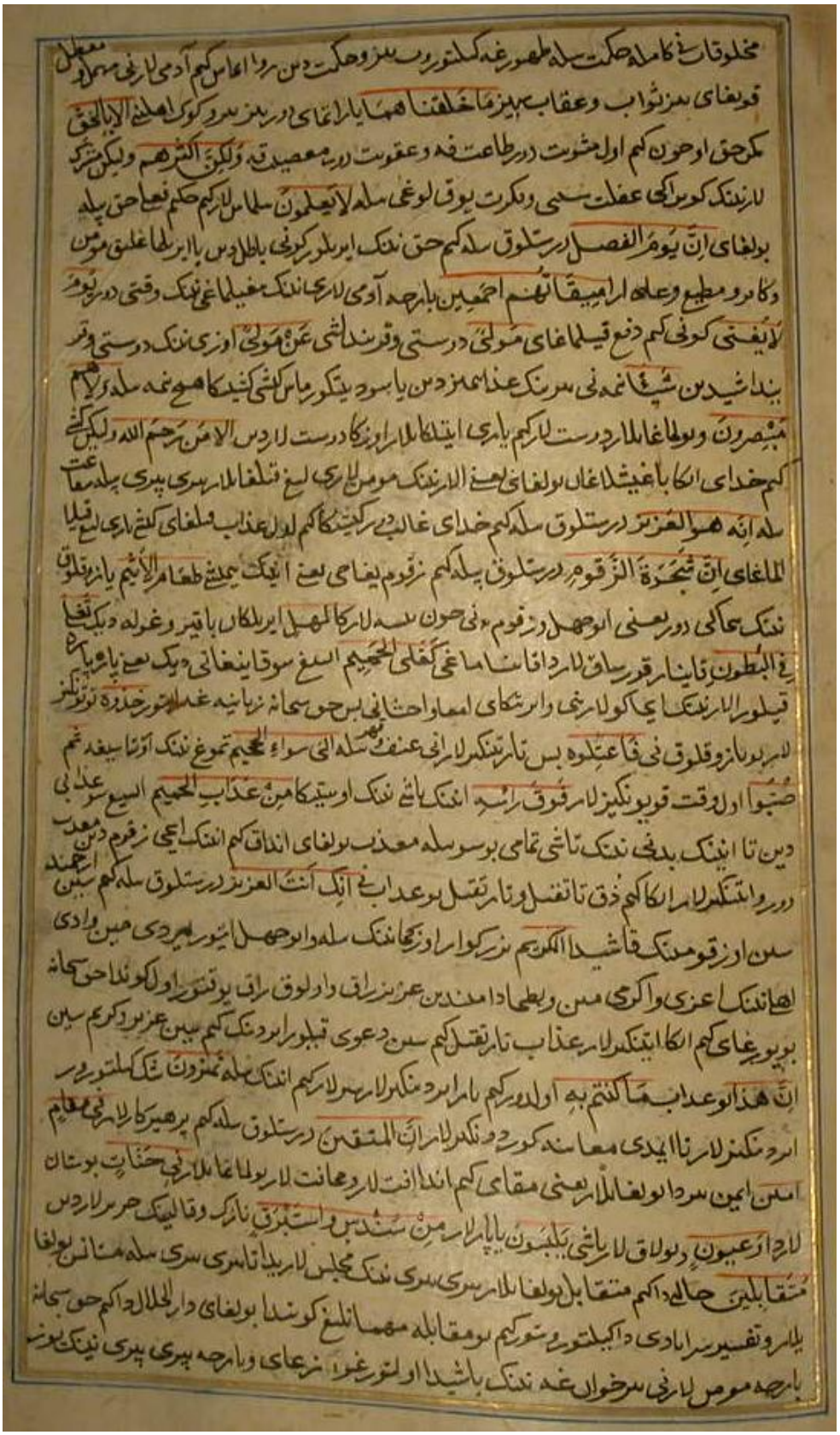
543b

544a

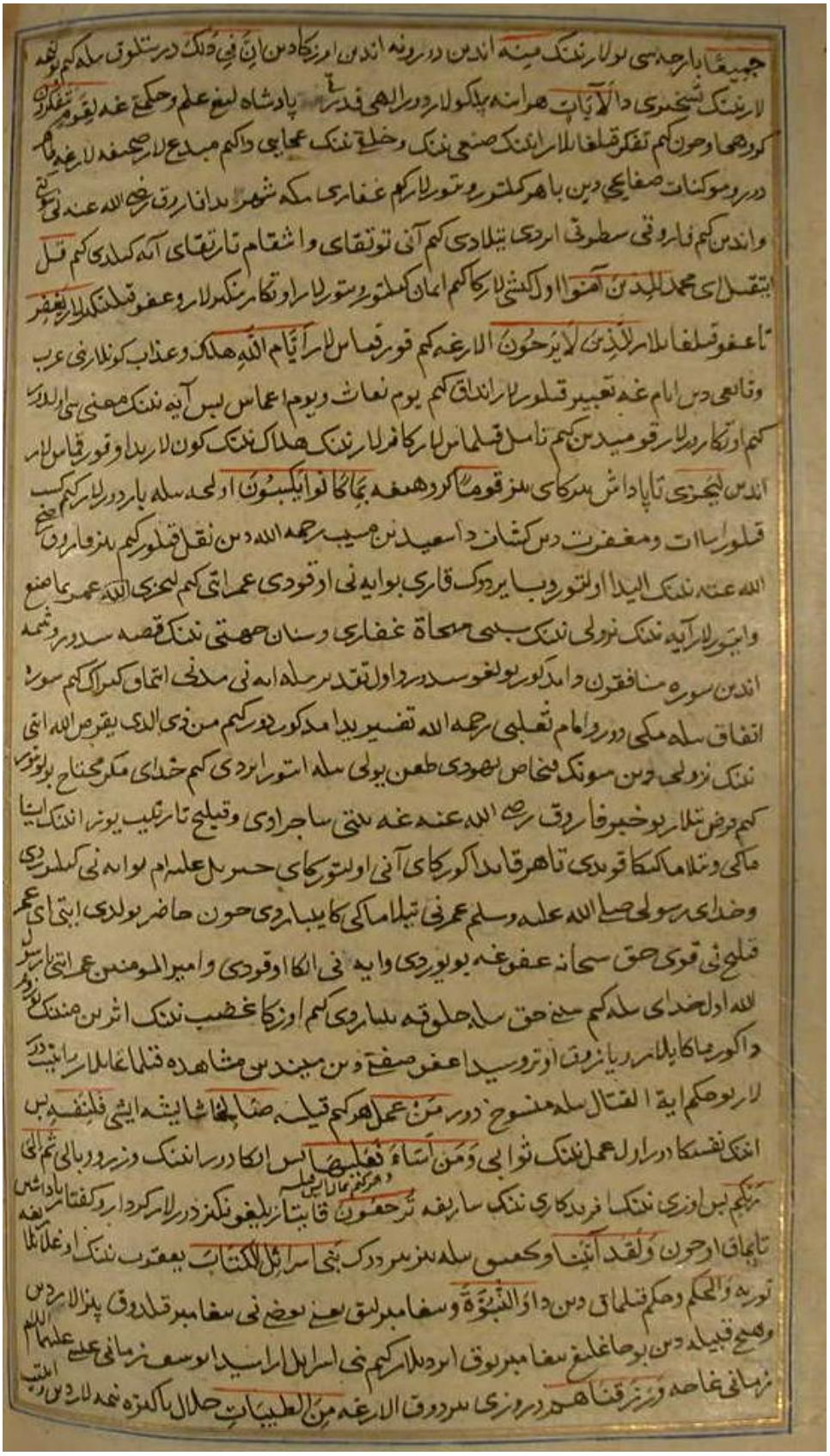

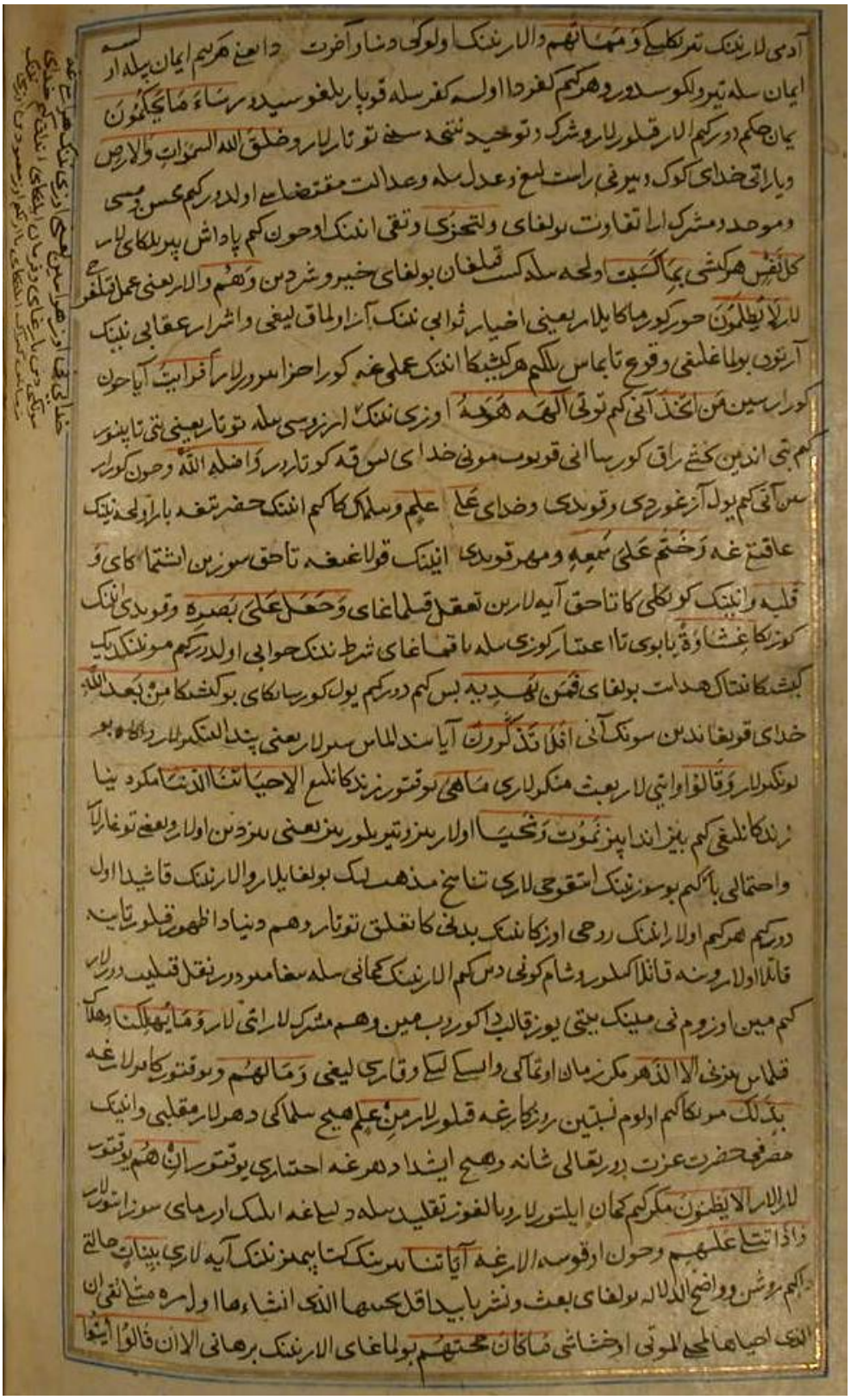

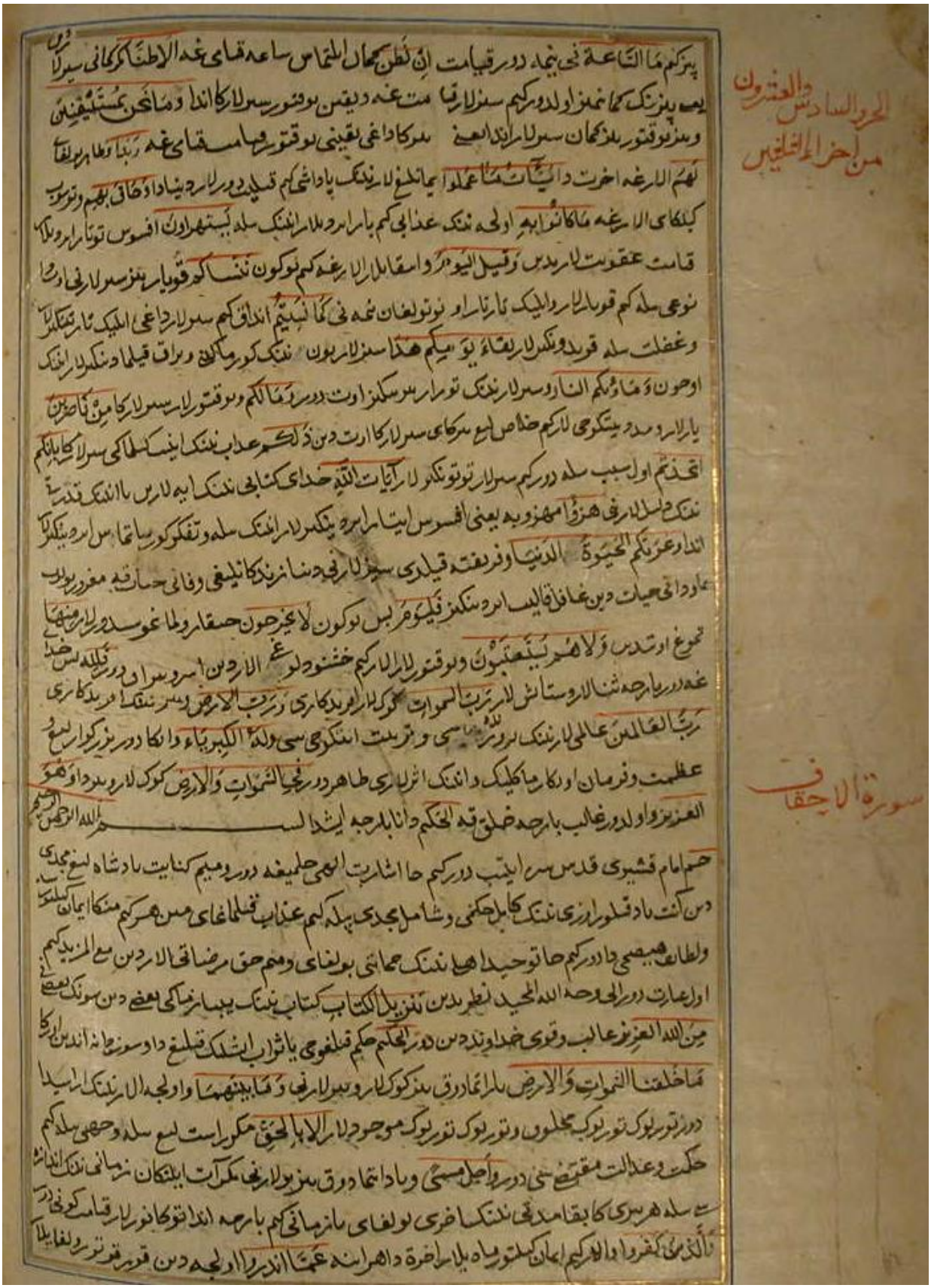
547a

548a

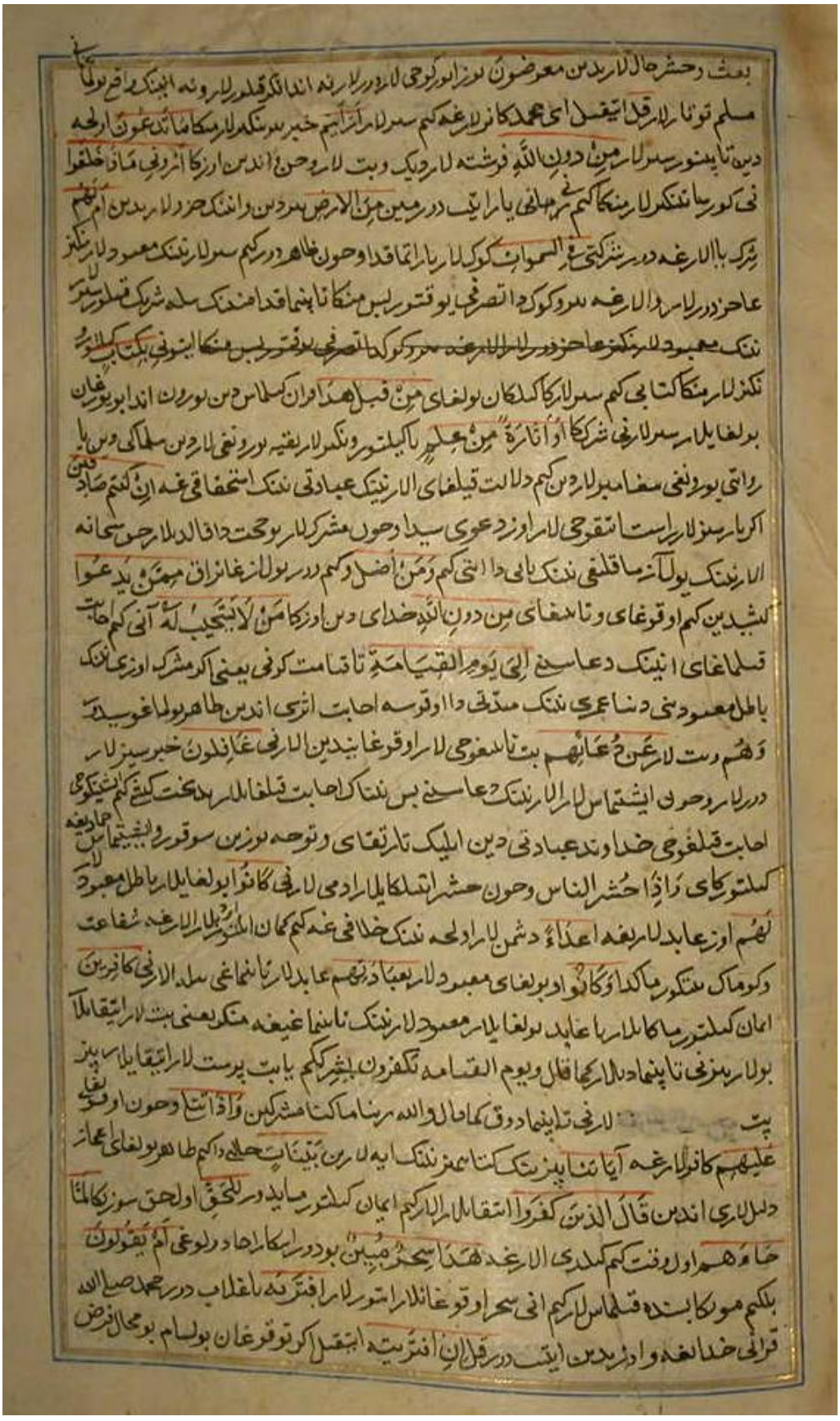

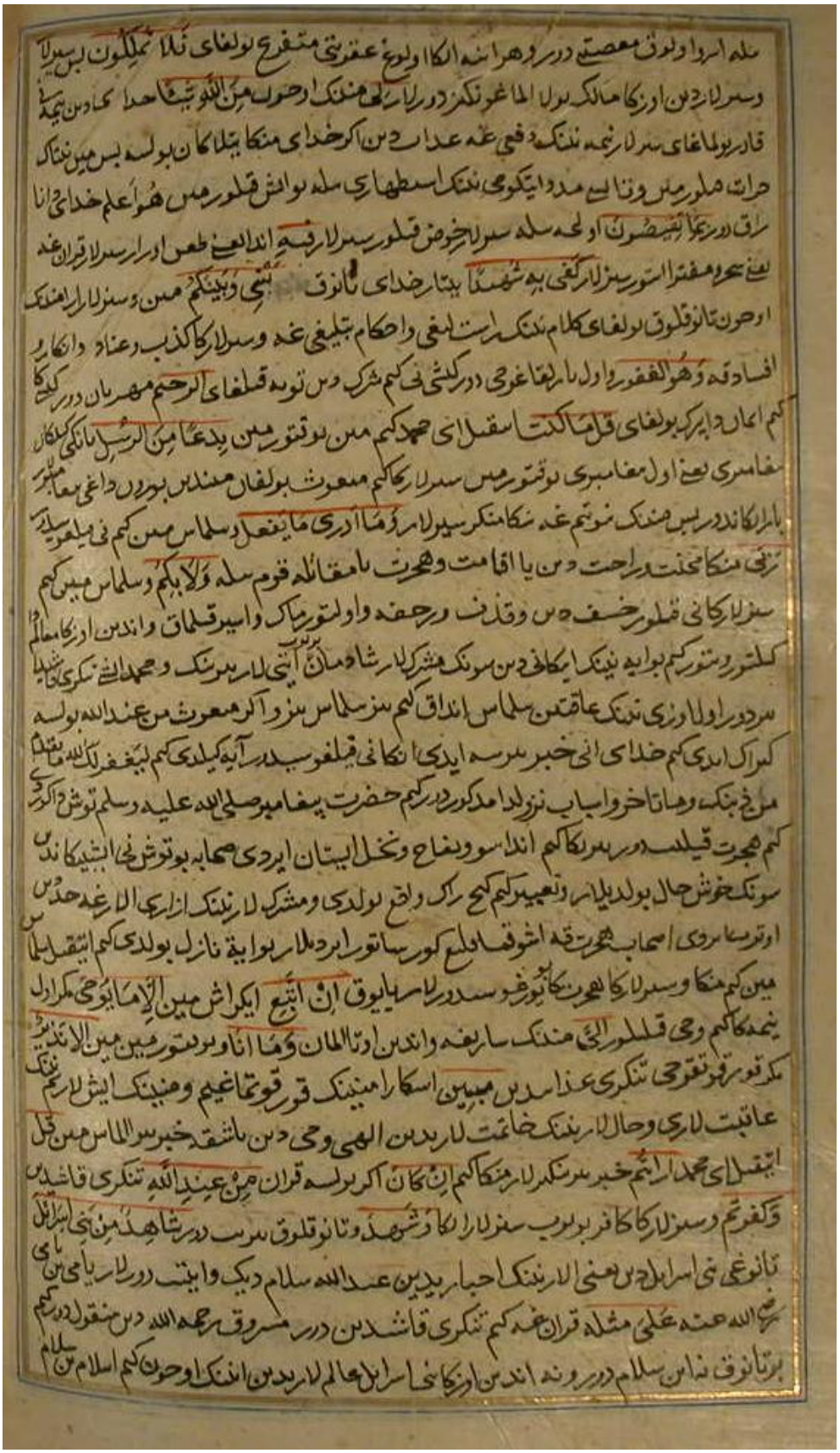
الجزء السادس والعشرون من اخر المثاليس

سورة الاحقاف

549a

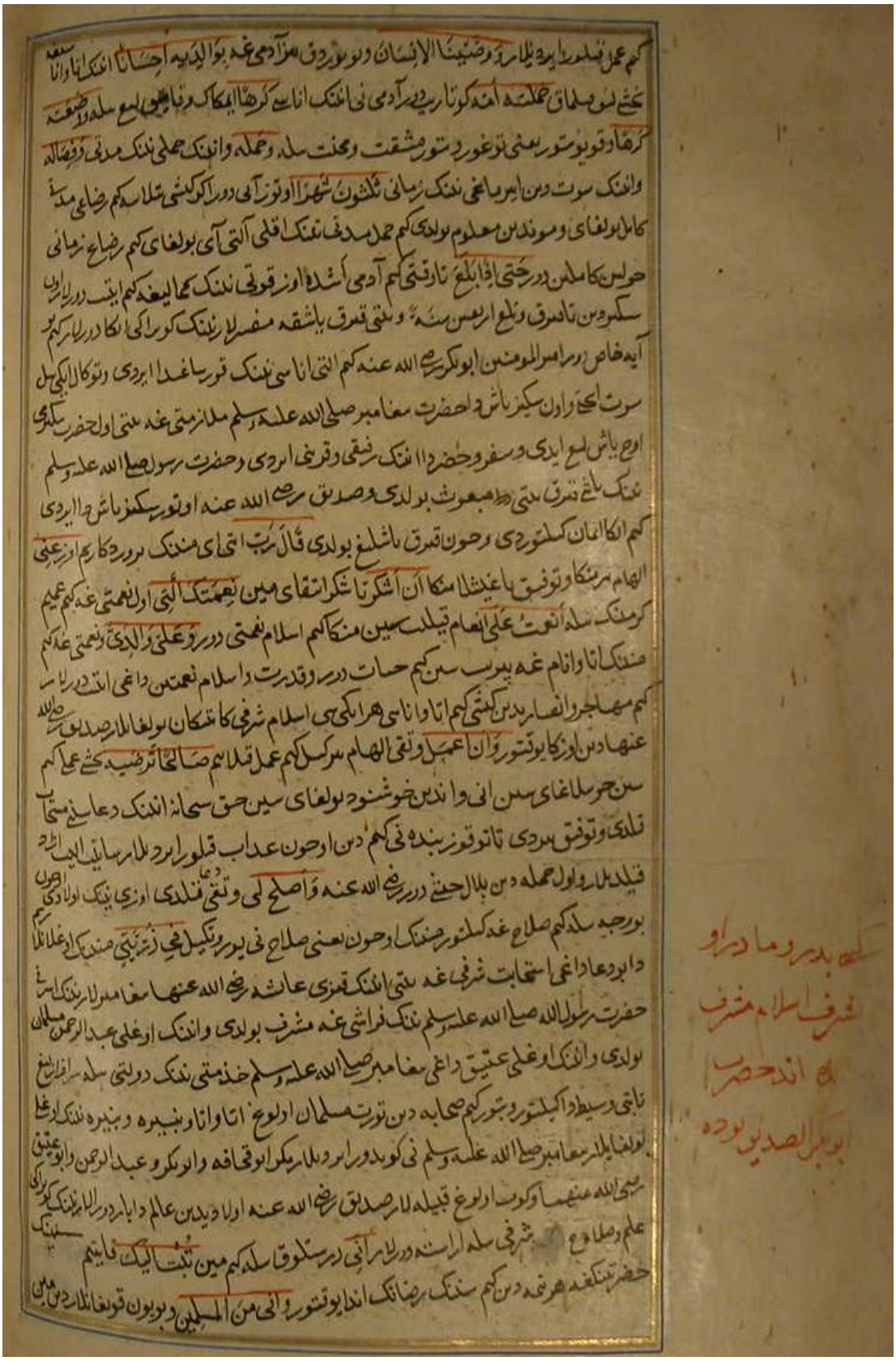
549b

550a

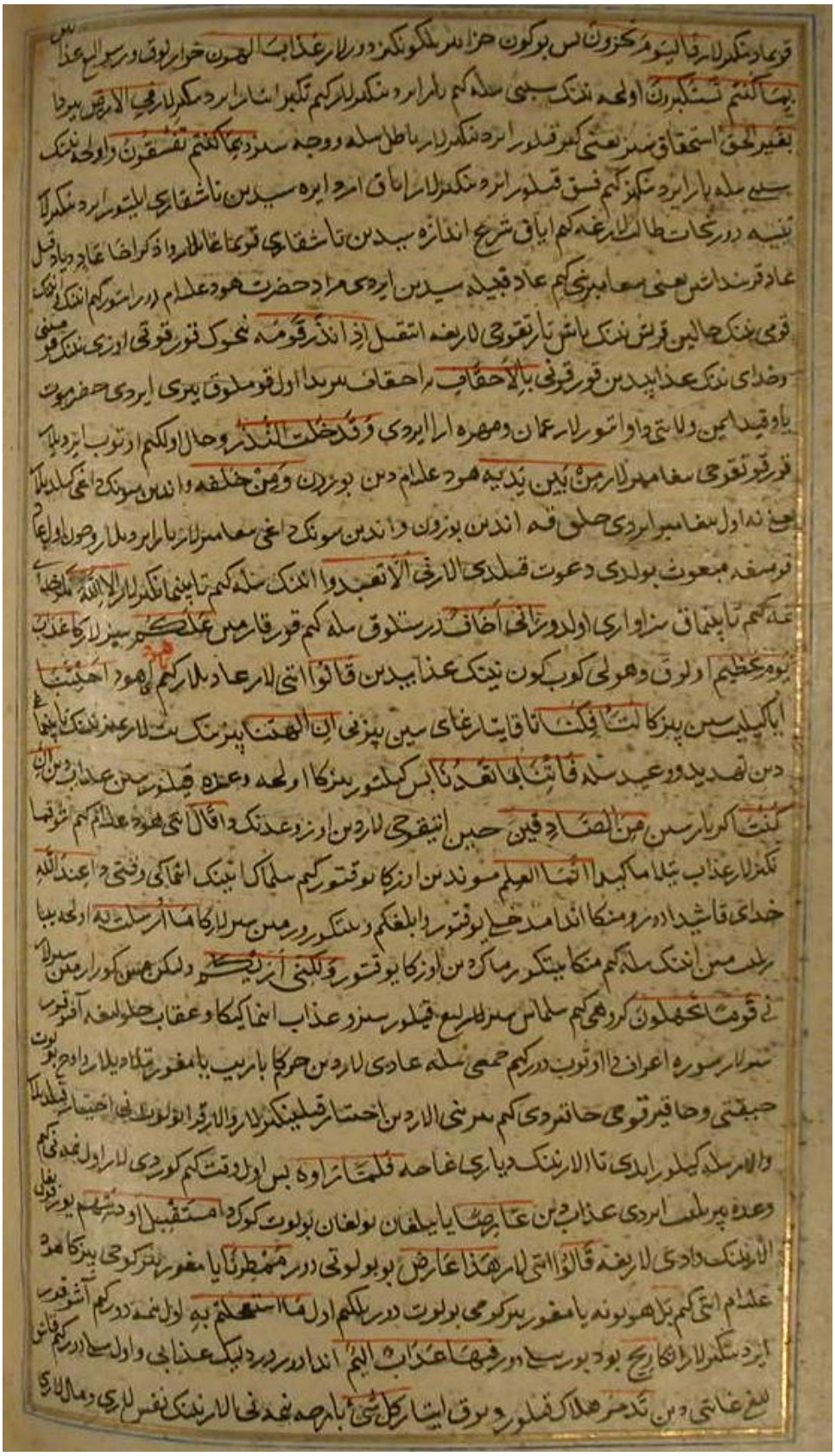
550b

551a

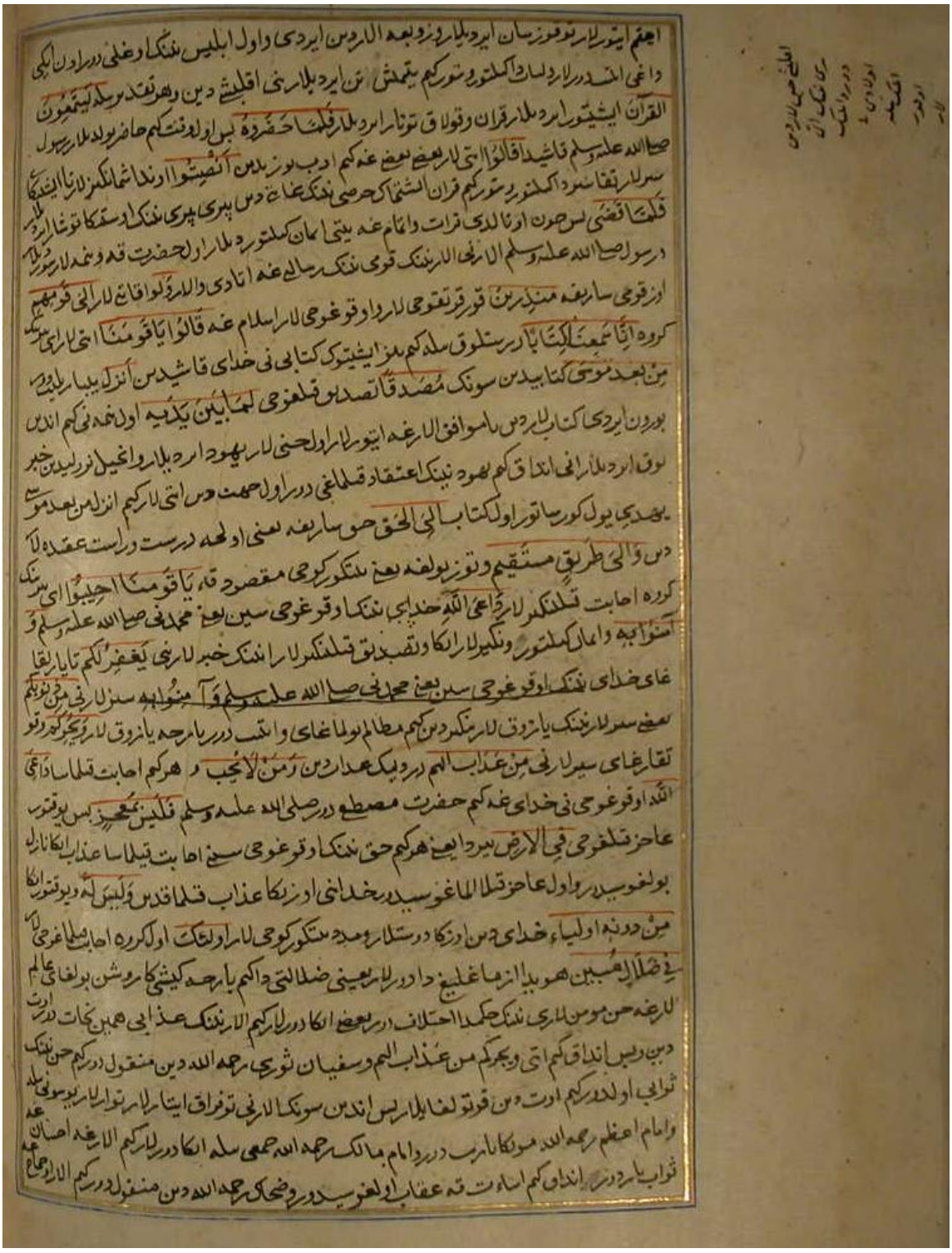

551b

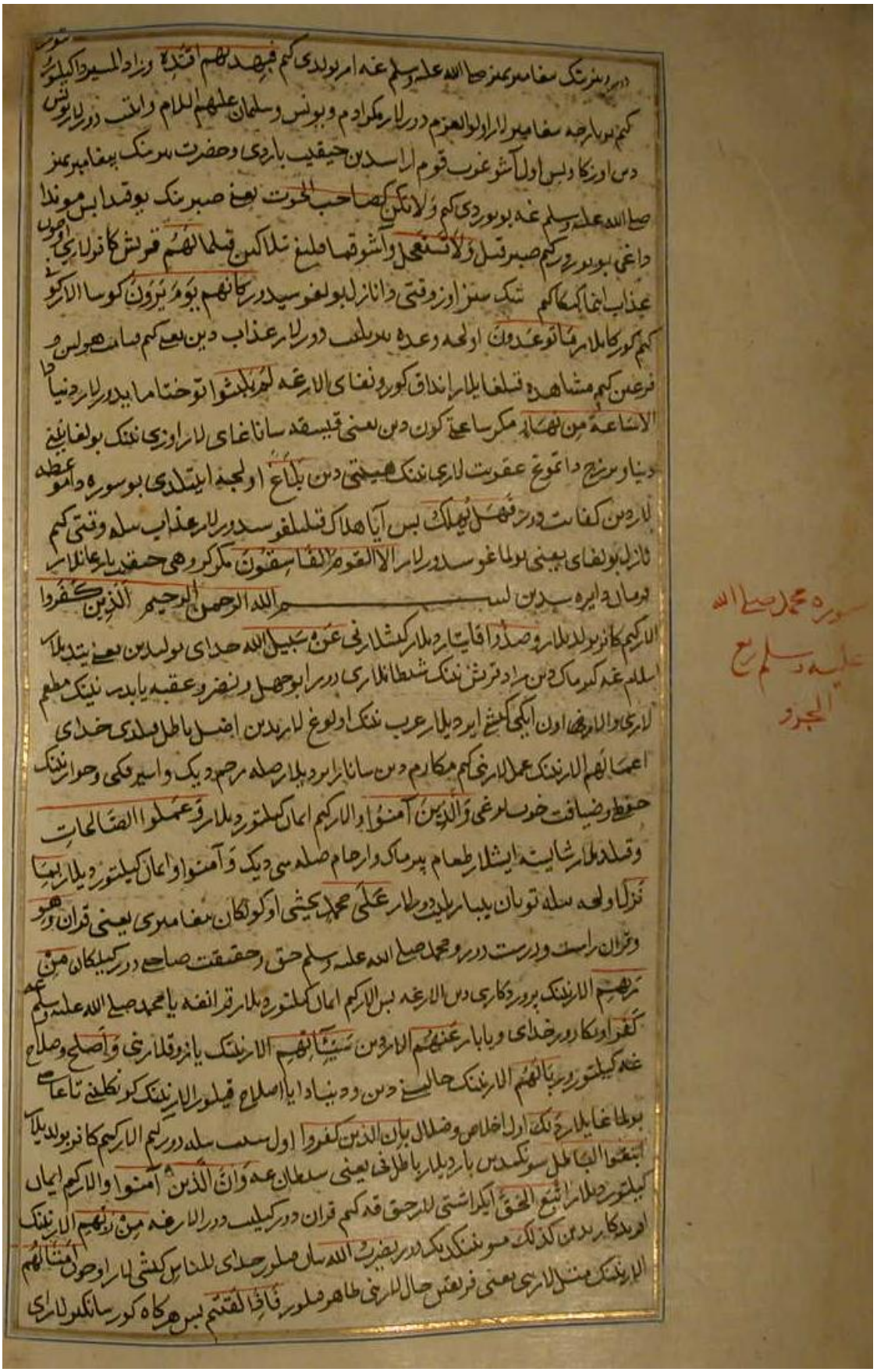
552a

553a

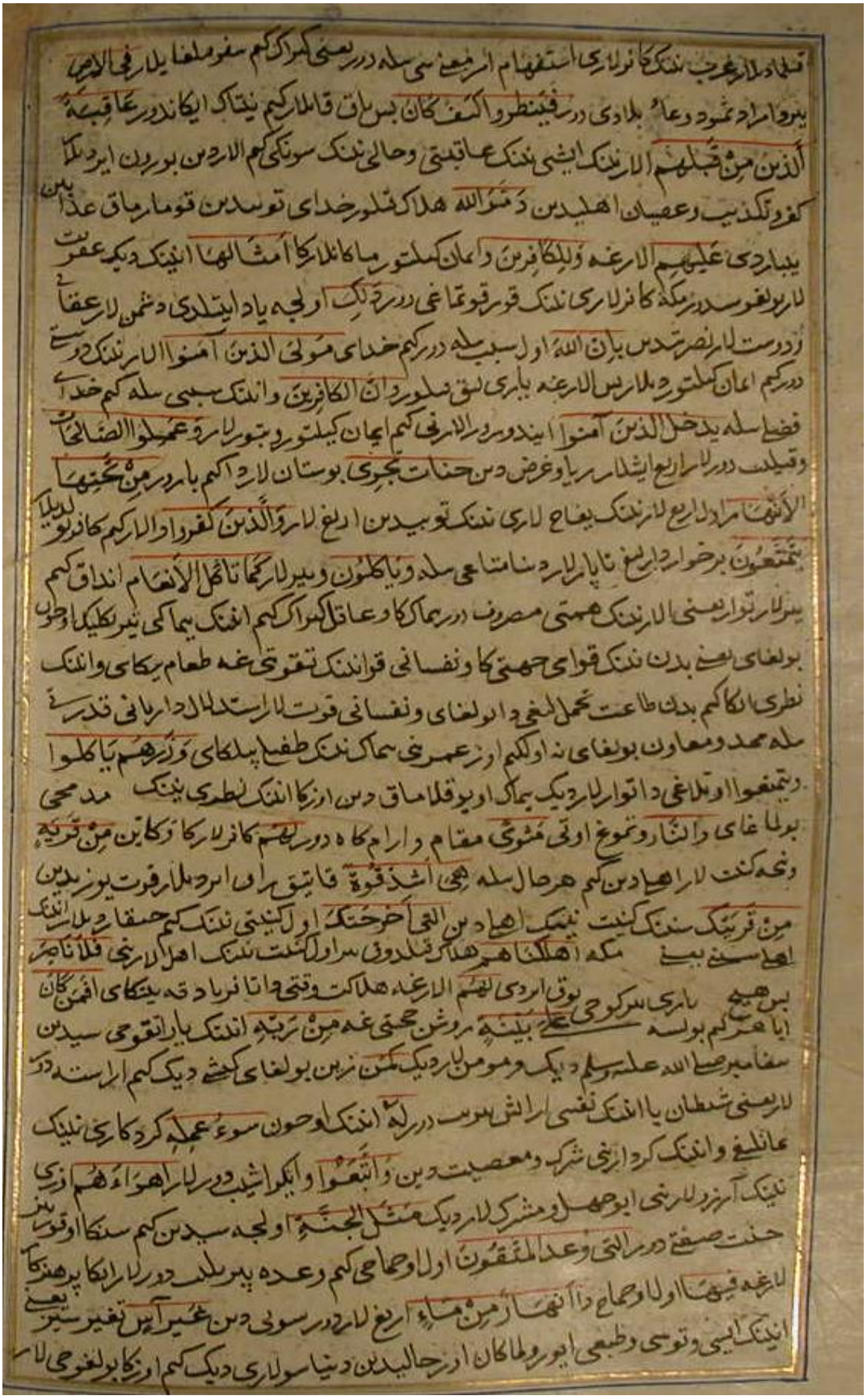

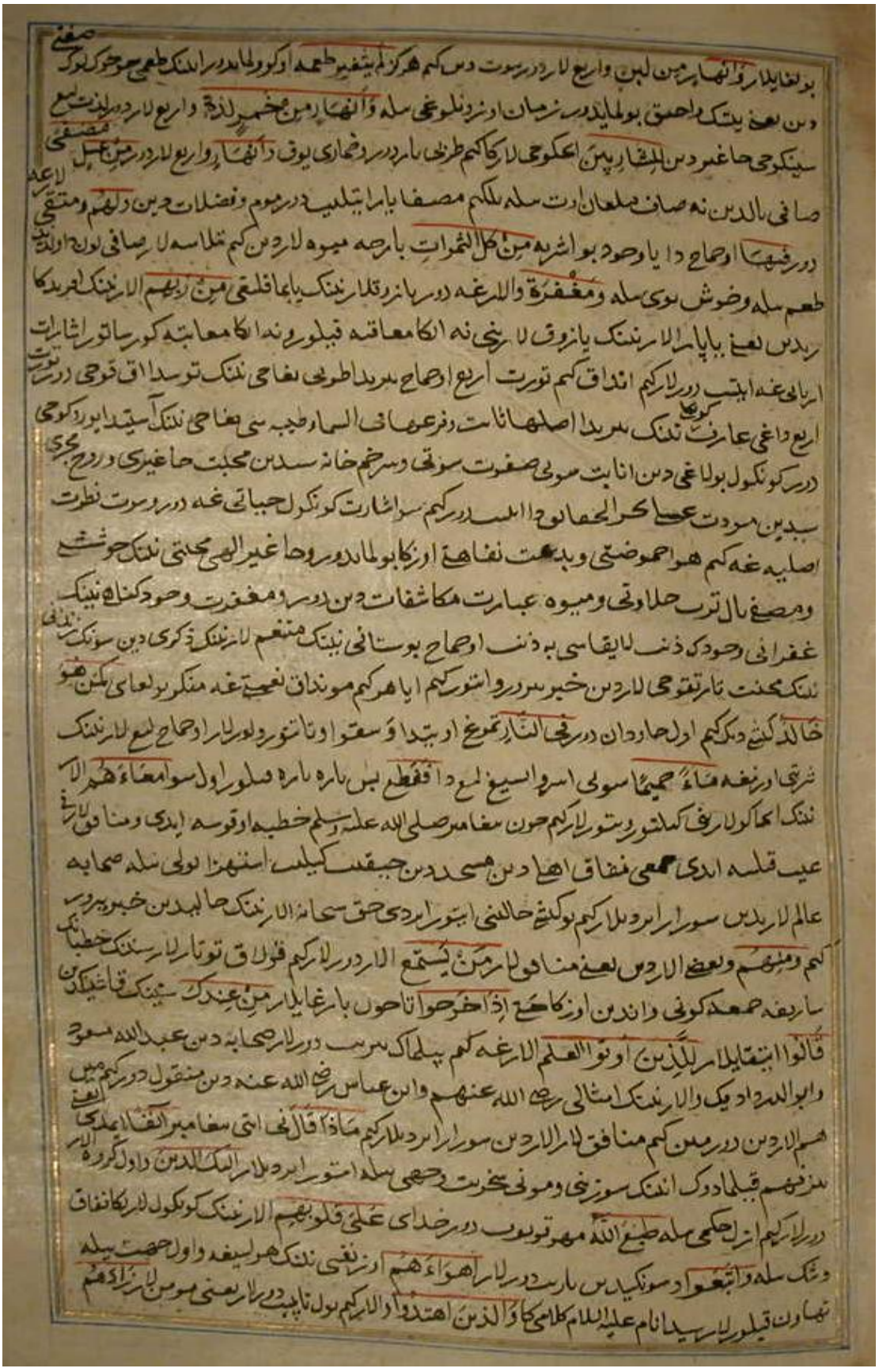
سوره محمد صلی الله علیه وسلم مع الجزو

554a

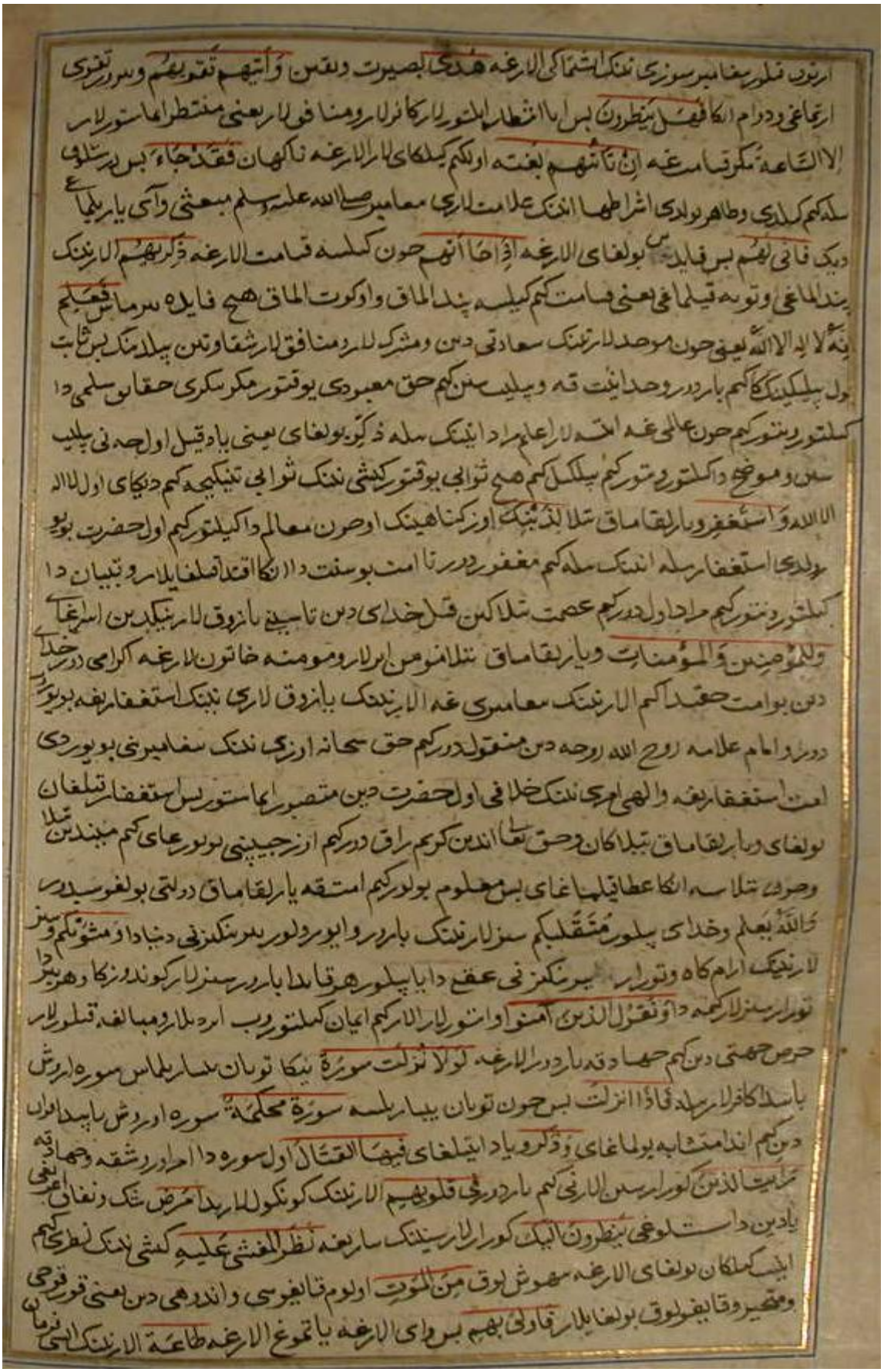

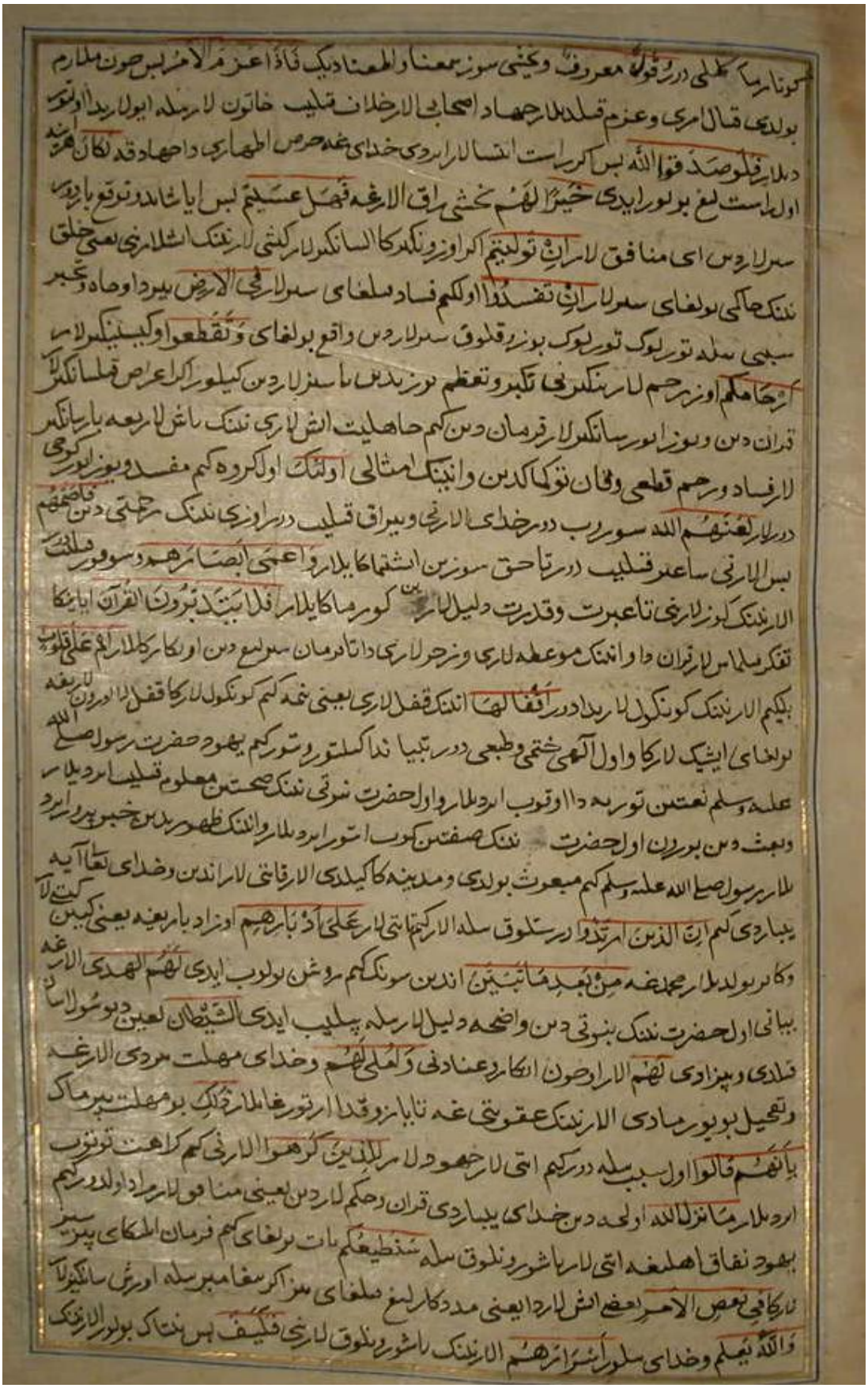

555a

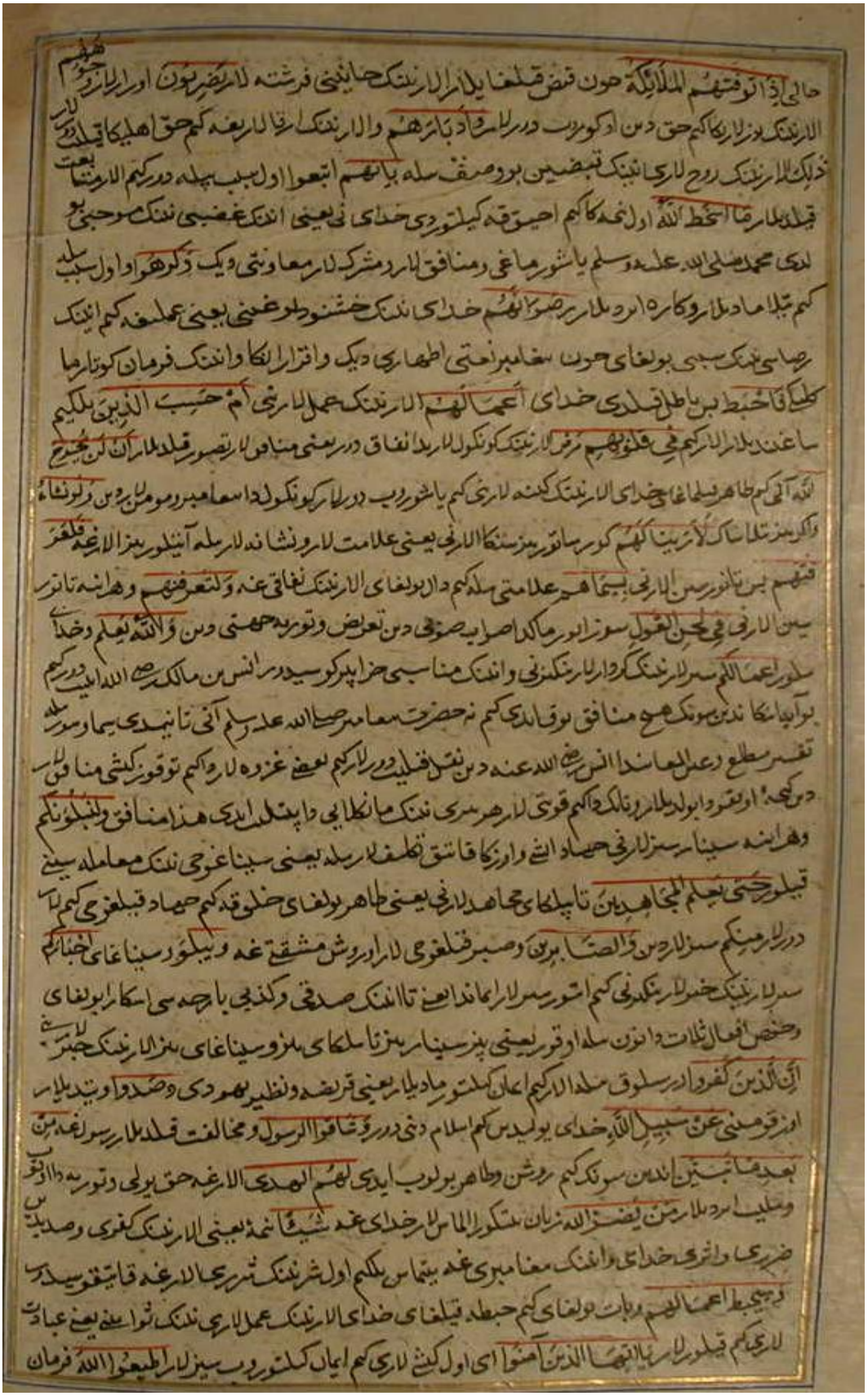

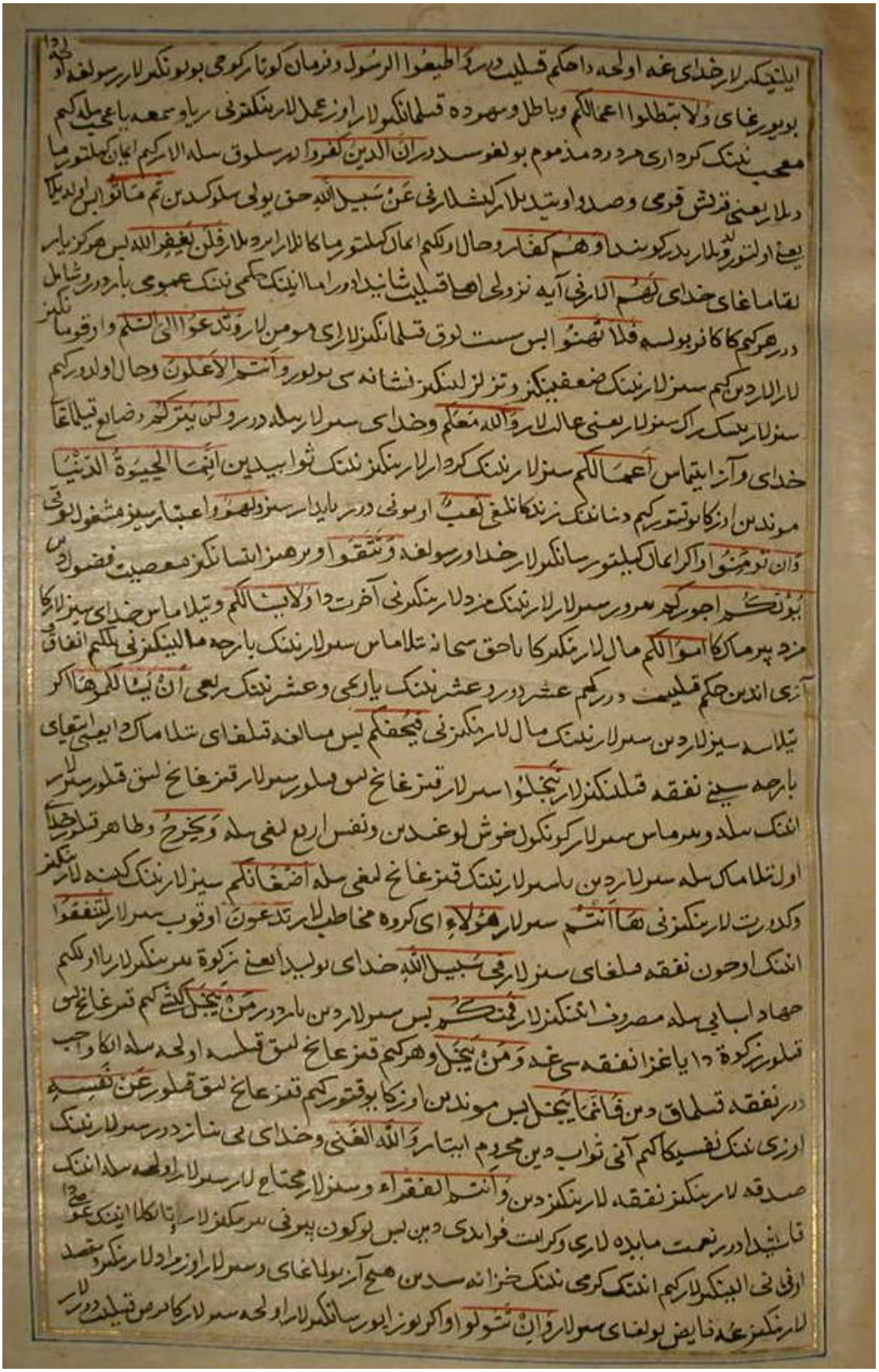
555b

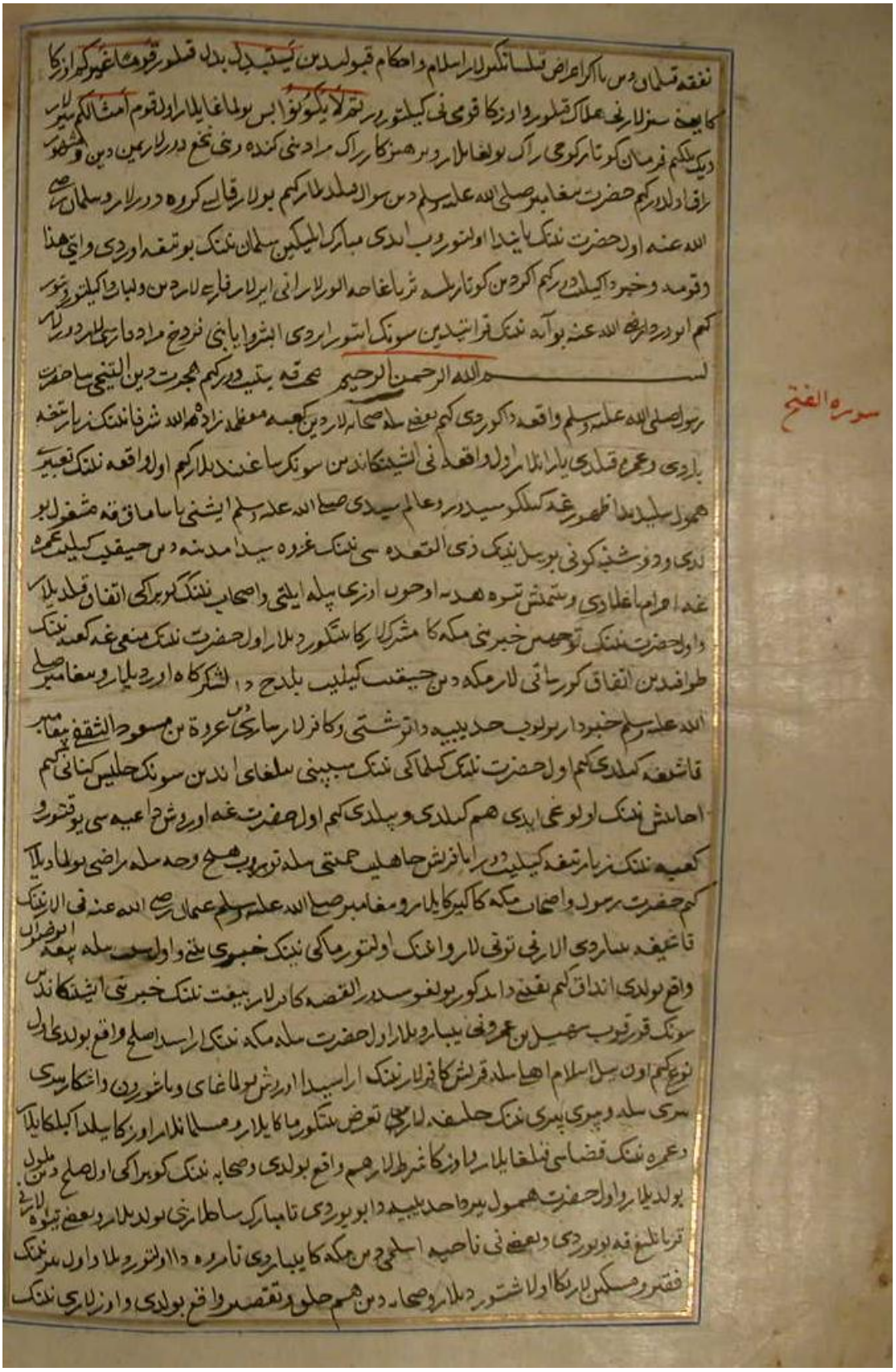

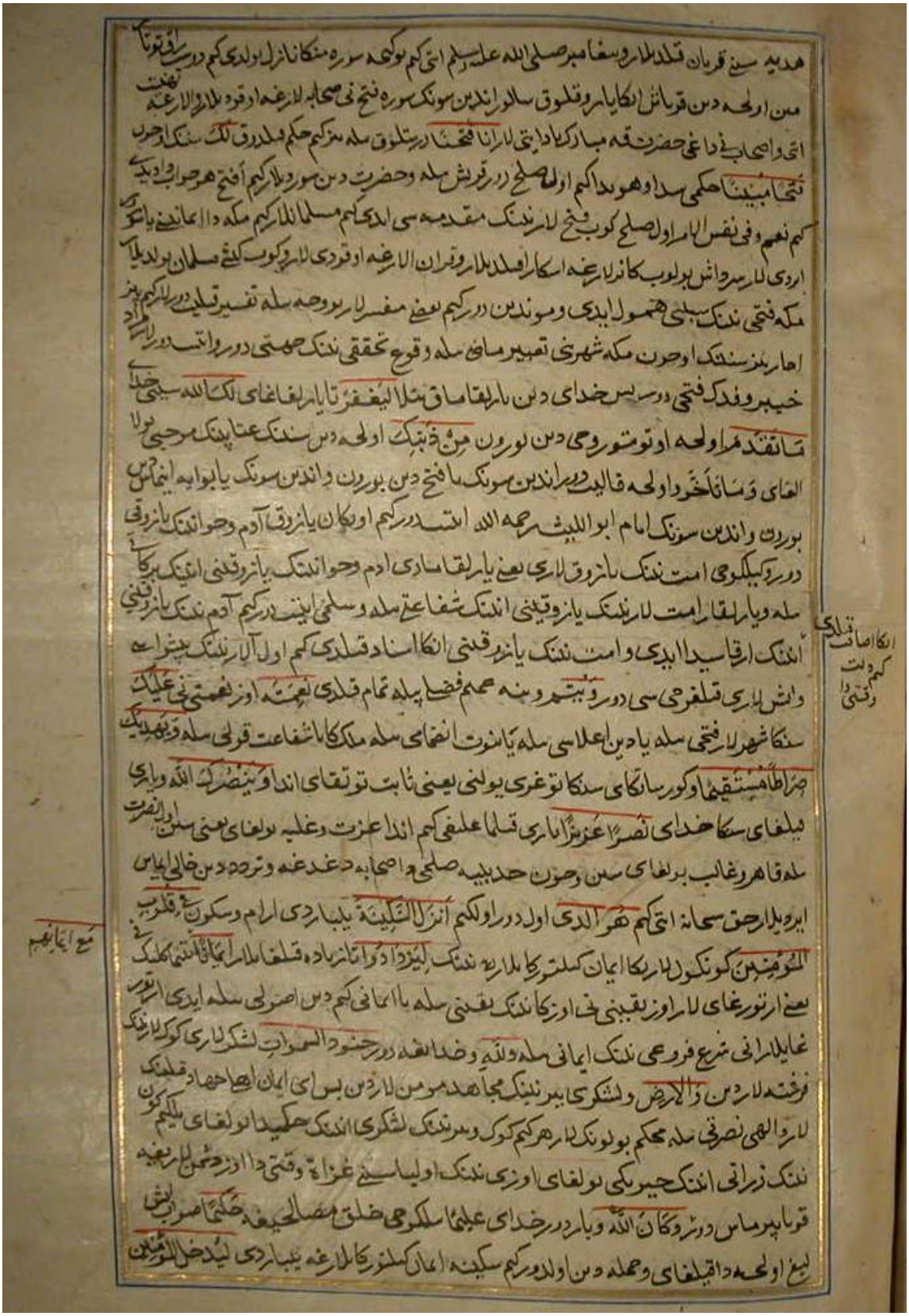
556b

سوره الفتح

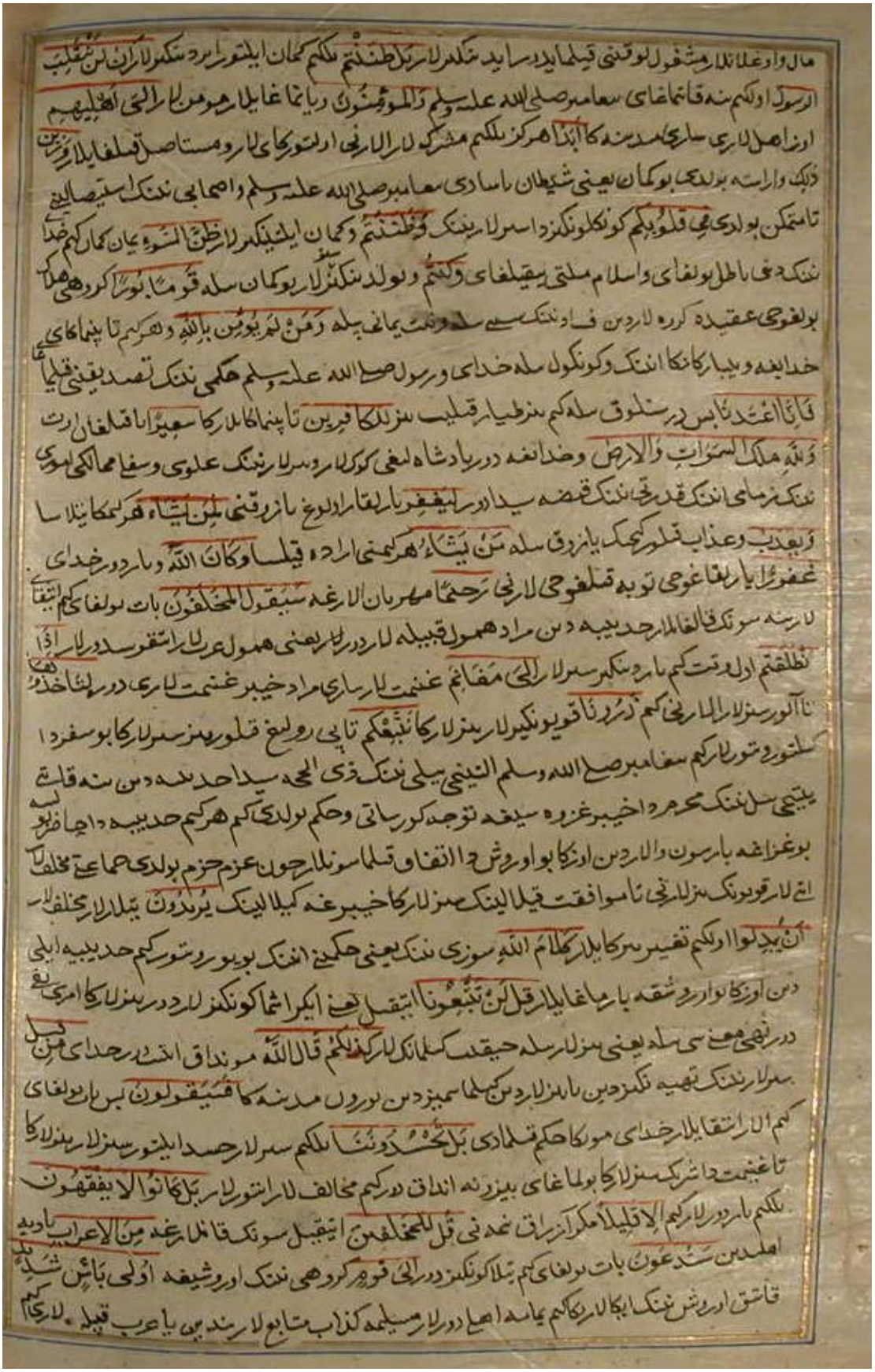
558b

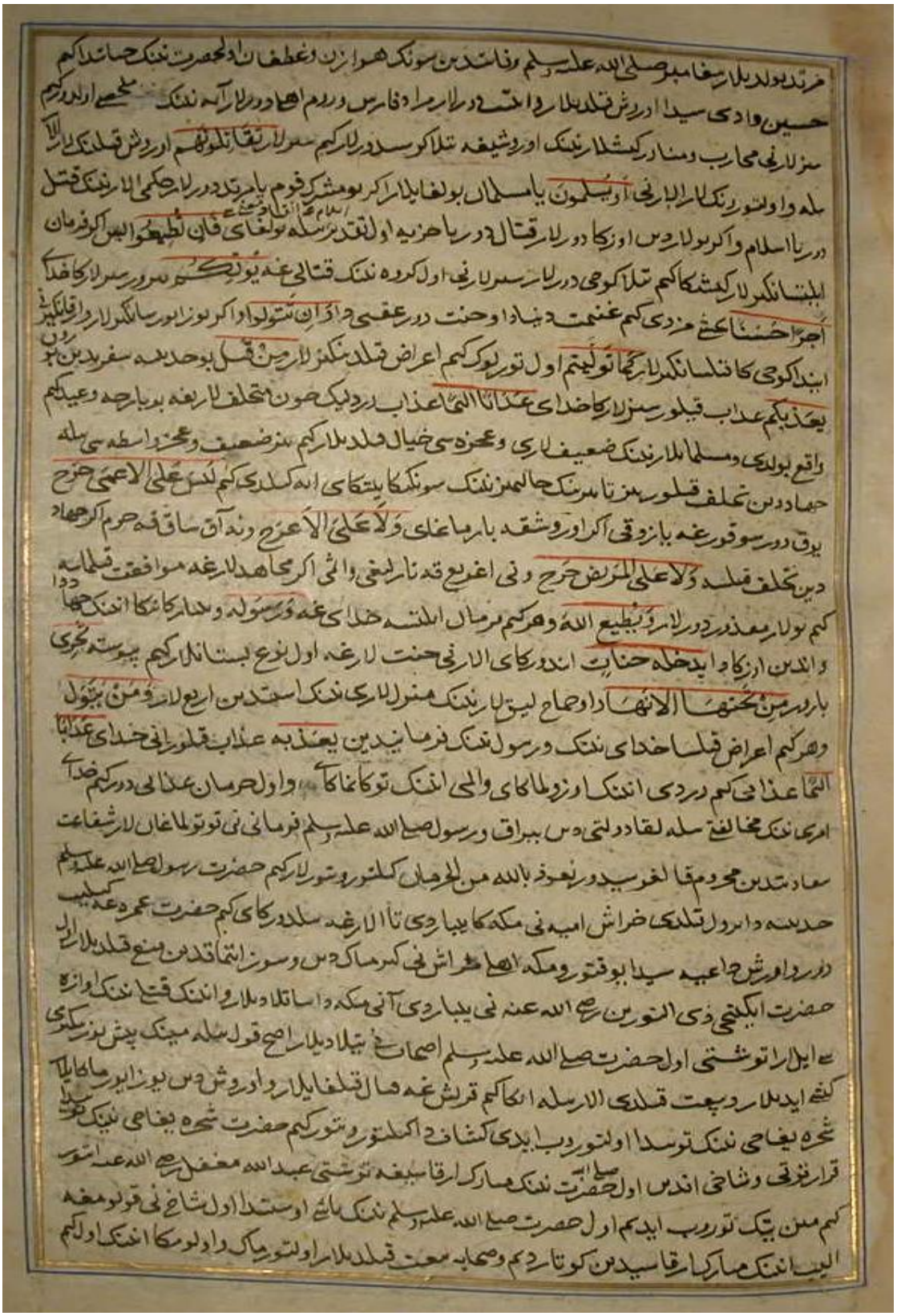
559a

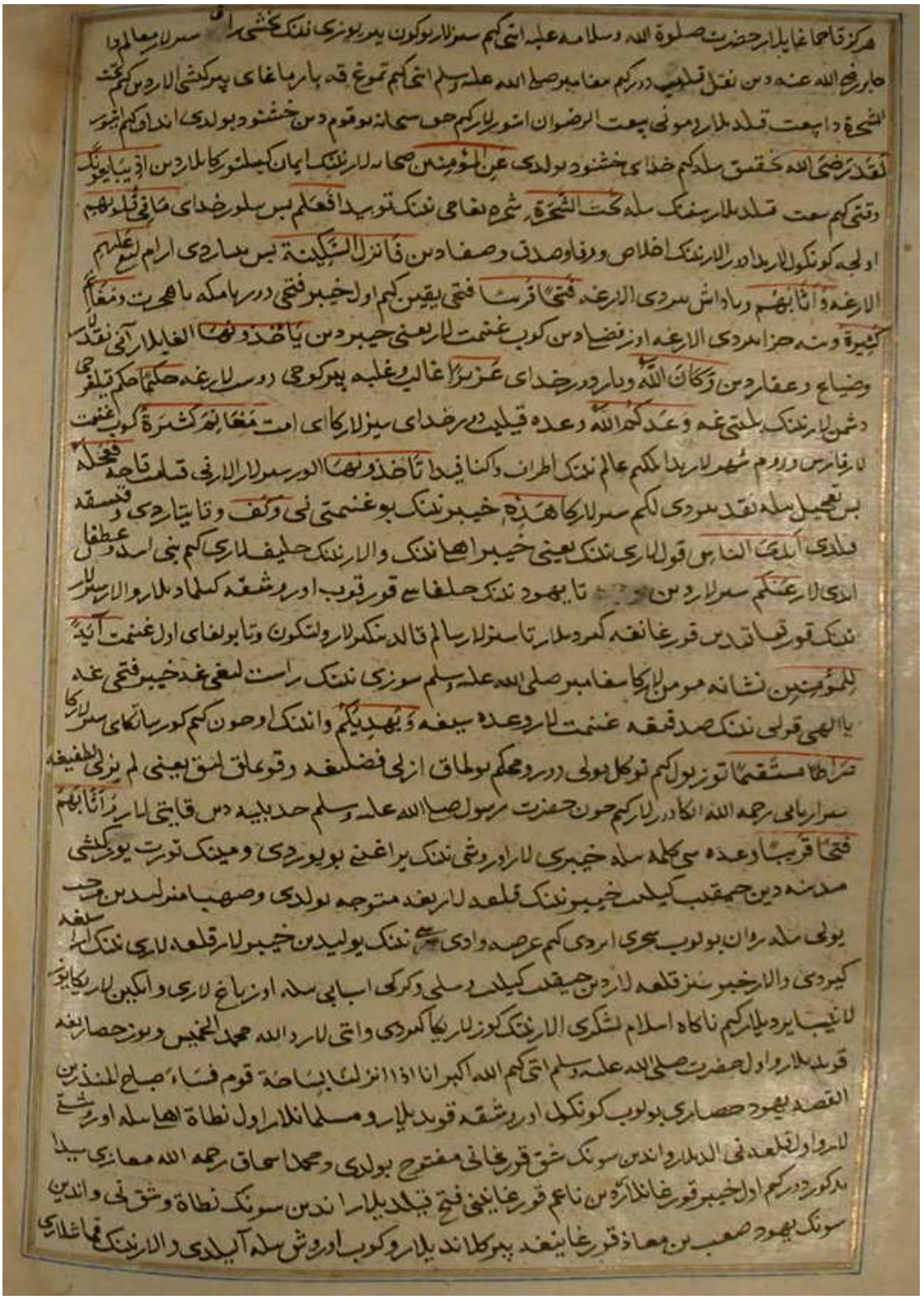
559b

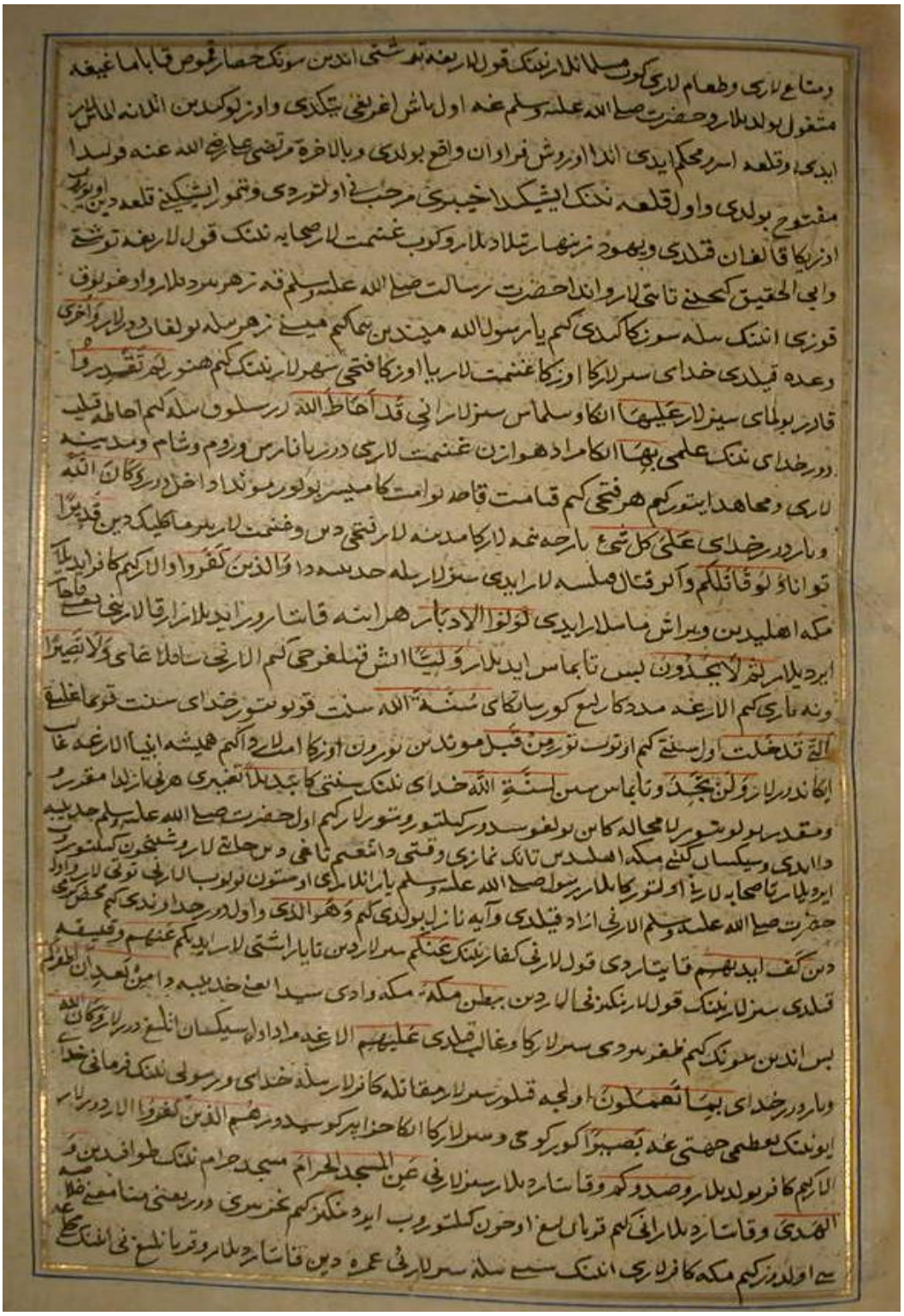
560a

560b

561a

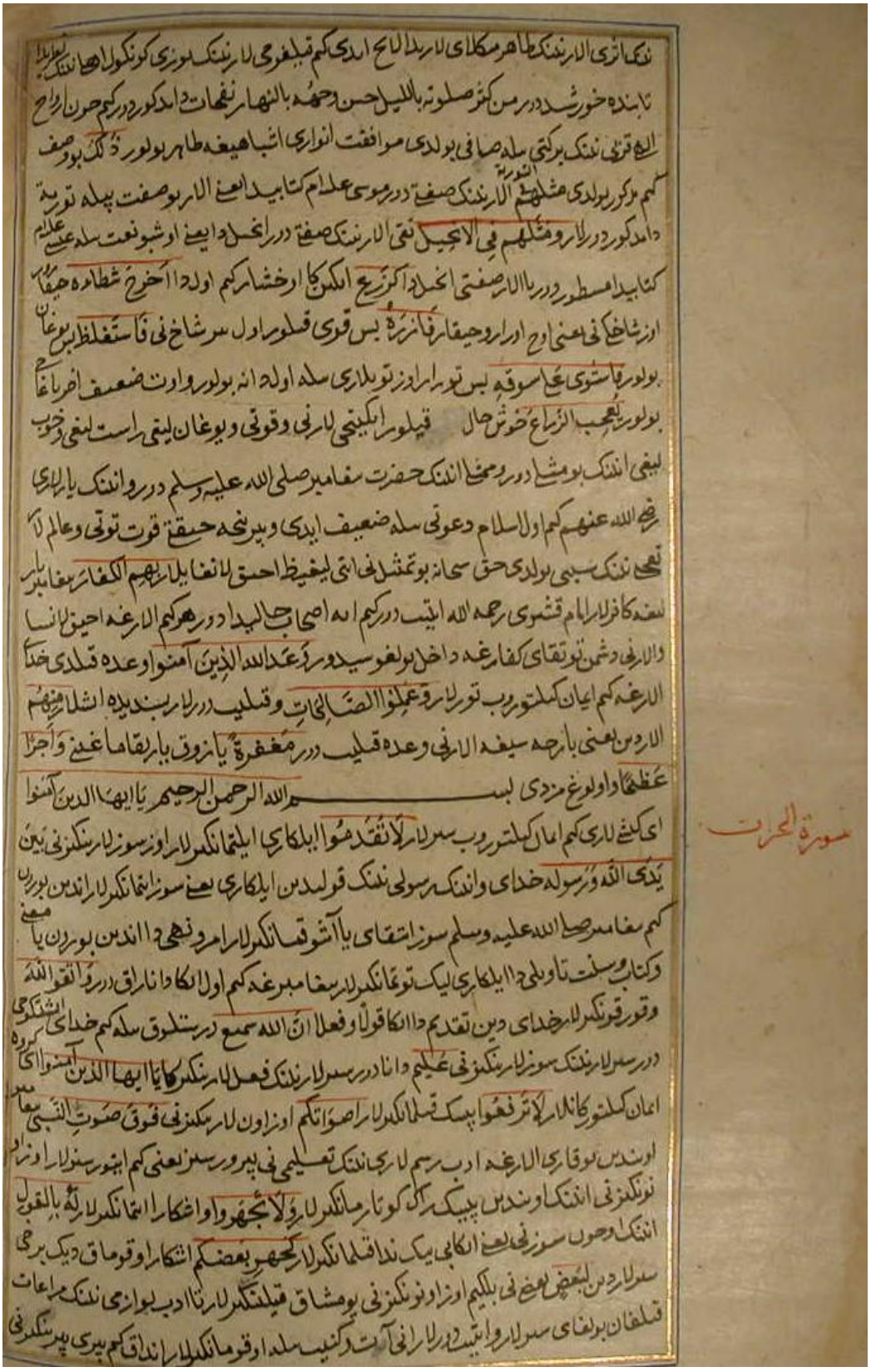
561b

562a

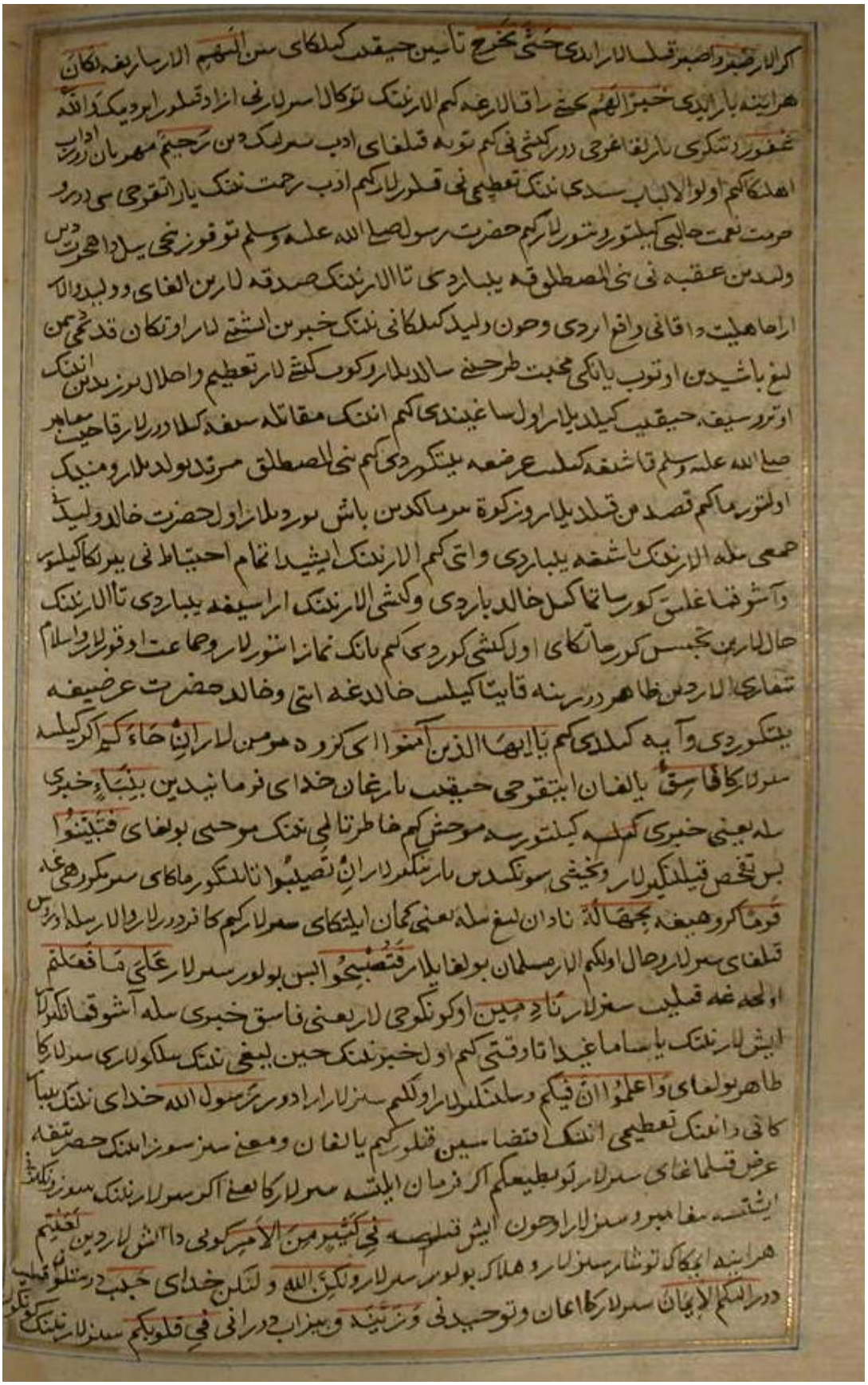
562b

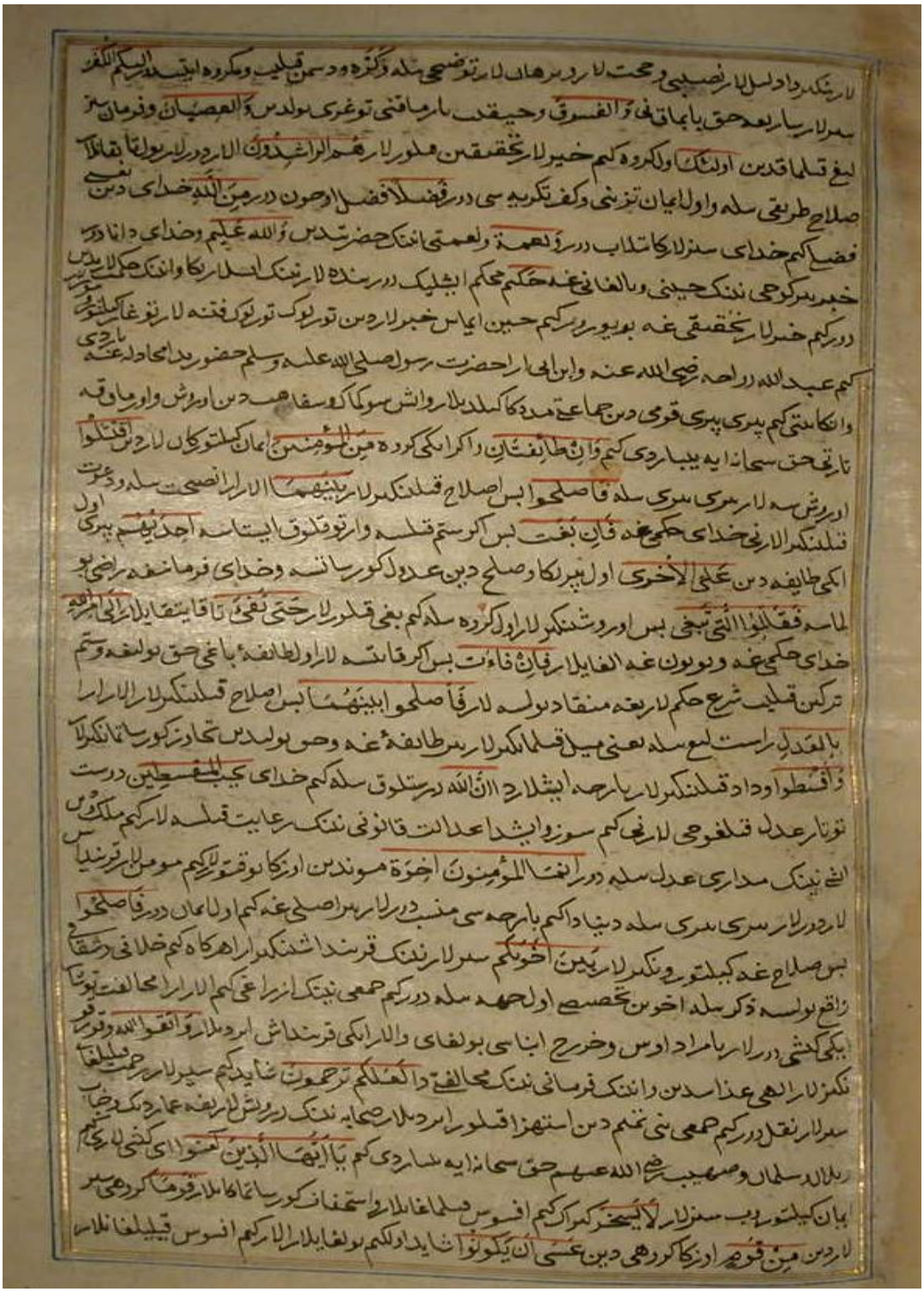
563a

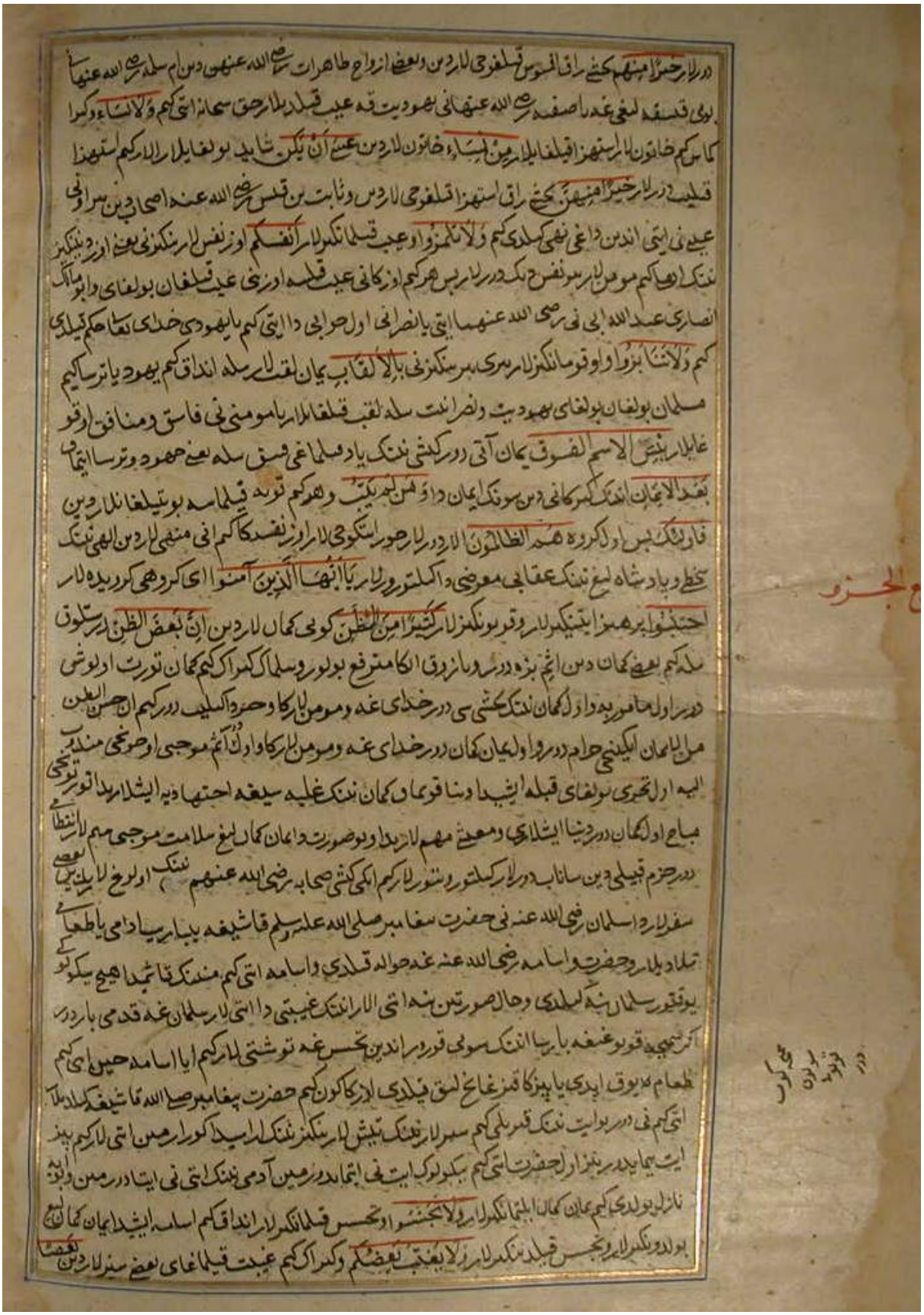
563b

564a

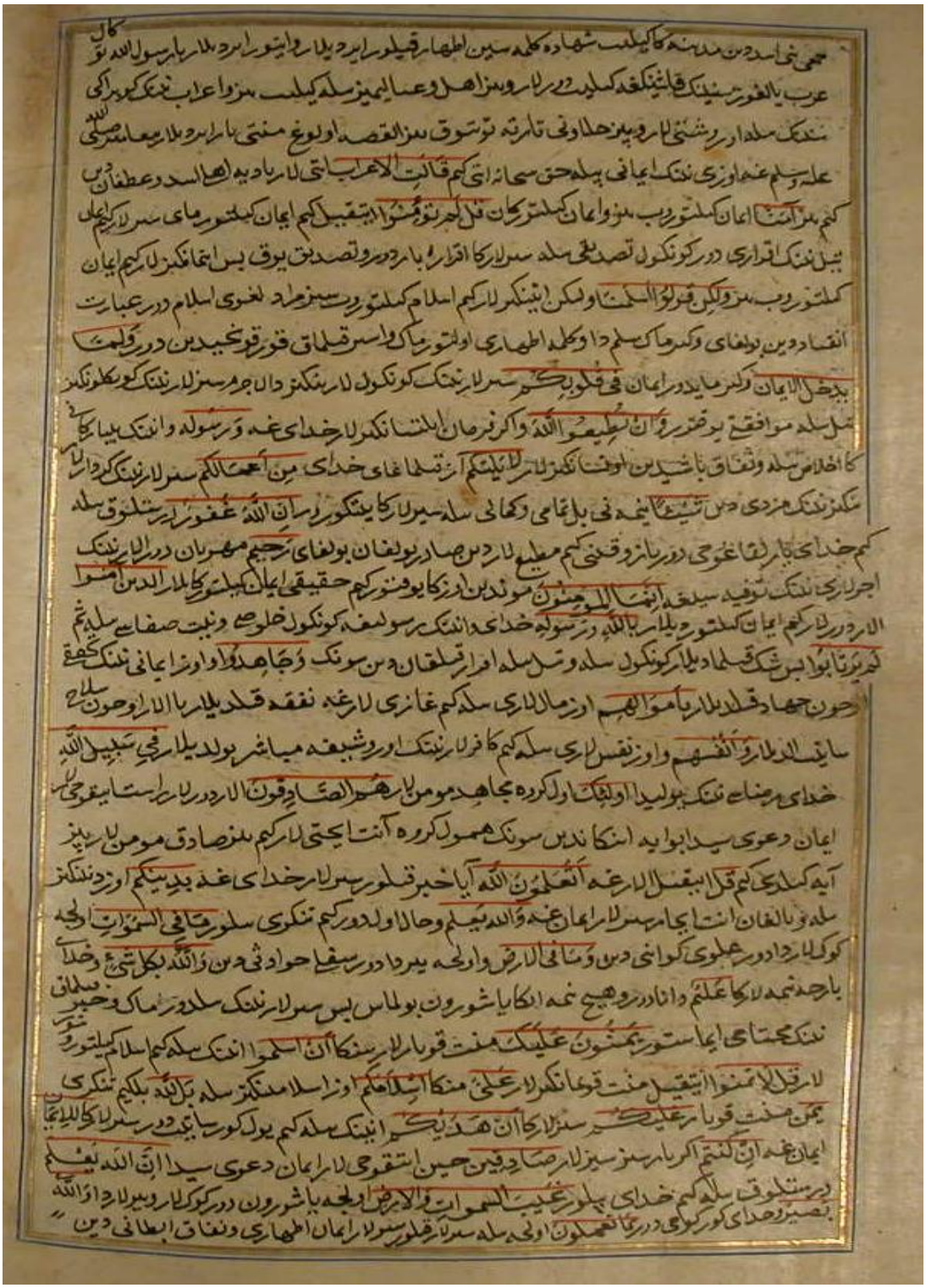
564b

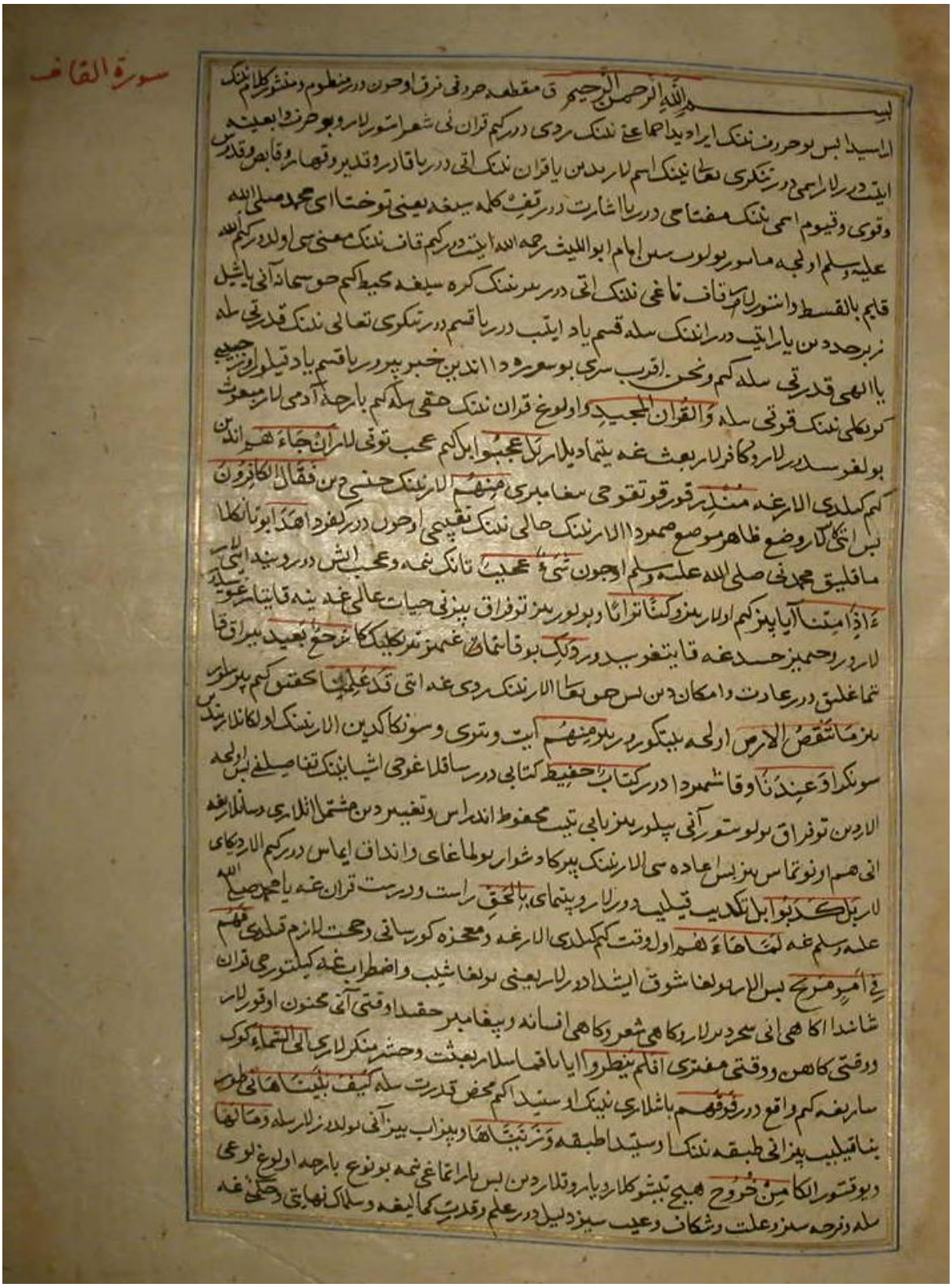

565a

565b

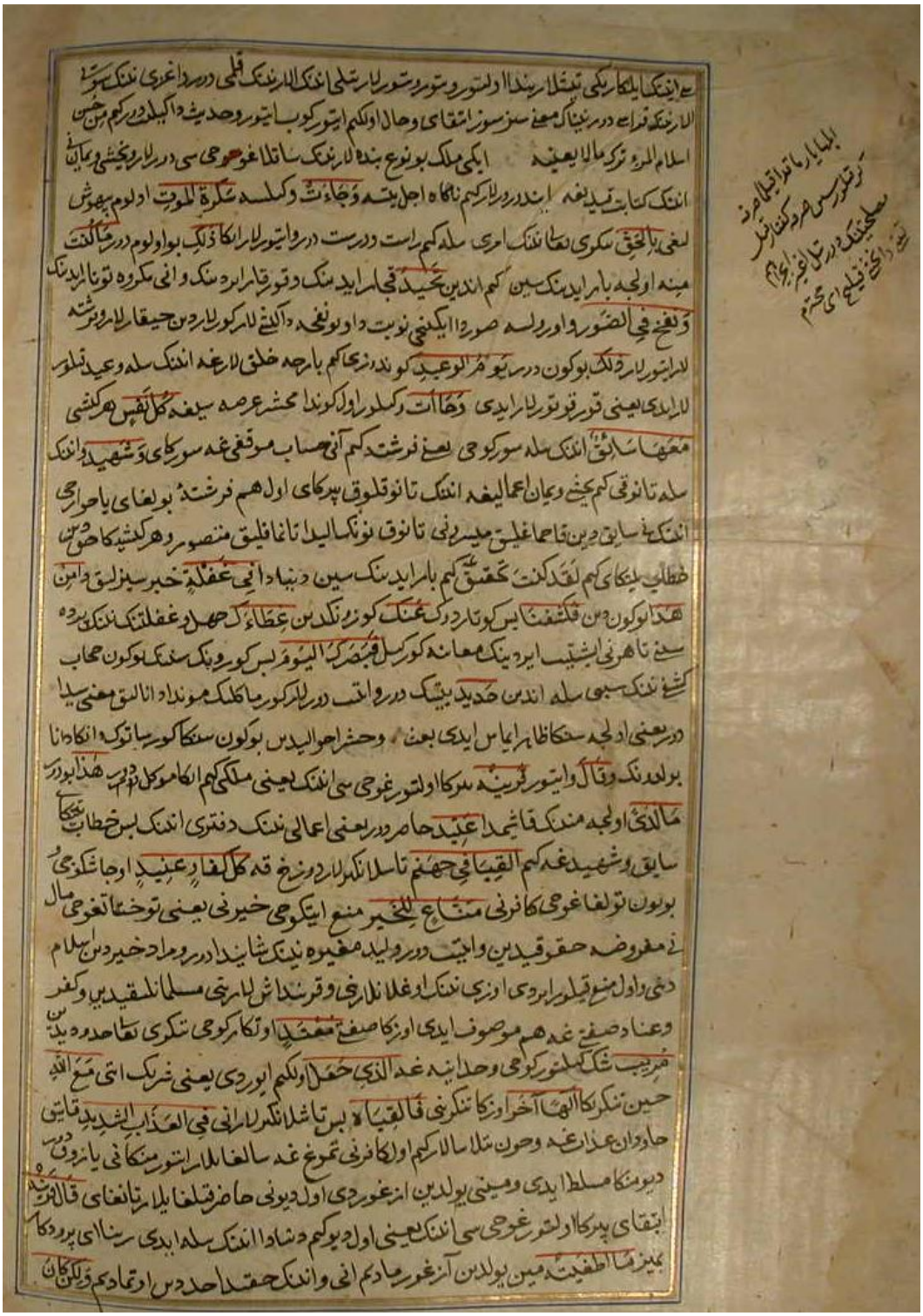
سورة القاف

بسم الله الرحمن الرحيم ق مقطعه حرفی نرق او حون در منظوم و منثور کلام نینک
اسیدا بس بو حرف نینک ایراد یدا عماغ نینک ردی در کیم قران نی شعر امتور لار و بو حرف و بعینه
ایتب در لار اسمی در تنکری تعا نینک اسم لار ندین یا قران نینک آتی در یا قادر و قدیر و قهار و قابض و قدوس
و قوی و قیوم اسمی نینک مفتاحی در یا اشارت در ترتیف کلمه سیغه یعنی توختا ای محمد صلی الله
علیه وسلم او نجه ماسور بولوب سن امام ابو اللیث رحمه الله ایتب در کیم قاف نینک معنی سی اولدر کیم الله
قایم بالقسط و استوار امر قاف نامی نینک آتی در سر نینک کره سیغه محیط اکم حو سمانه آتی یا شیل
زبرجدین یاراتیب در انینک سله قسم یاد ایتب در یا قسم در تنکری تعالی نینک قدرتی سله
یا الهی قدرتی سله کم و نحن اقرب سری بو سوره ده اندین خبر بیر در یا قسم یاد قیلور او نجه حبیبه
کر یکلی نینک قوتی سله و القران المجید او لوغ قران نینک حقی سله کم یا رحمة آدمی لار مبعوث
بولغوسی در لار و کافر لار بعث غه یتماد یلار بلکه عجبوا ابل کیم عجب تونی لار ان جاءهم اندین
کیم کیلدی الار غه منذر قور قو تقوحی سغا مبری منهم لار نینک حنی دین فقال الکافرون
بس انکی کار وضع ظاهر موضع ضمیر دا لار نینک حالی نینک تقیمی اوچون در لغوی هذا ابو بانکلا
ما قلیق محمد نی صلی الله علیه وسلم اوچون شیء عجیب تانک نمه و عجب ایش در دیدیلر
ءاذا متنا آیا بیز کیم اولار بیز و کنا ترابا دیو لور بیز تو فراق بیز نی حیات عالی غه دینه قایتار غوسیدر
لار در رجع بعید بیر اق قایتماق غه یتغوسیدر در دیک بو قایتماق غمز تر کلیک کا مرجع بعید بیر اق قا
تماغلیق در عادت و امکان دین بس حو سبحانه تعا الار نینک ردی غه اتی قد علمنا ما تنقص کیم بیز بلور
بیز ما تنقص الارض اولحه بیتکور در بیلور منهم آیت و نشری و سونکا کدین الار نینک اولکلاری ندین
سونکراوغه ندا و قاشمرد ا در کتاب حفیظ کتابی در ساقلاغوحی اشاینینک تقاضیسلغی بس اولحه
الار دین تو فراق بولوستور آتی بیلور بیز بابی تیب محفوظ اندا س و تغییر دین مشتمل اتلاری دسلار غه
انی هم اونو تماس بیز بس اعاده سی الار نینک پیر کاد شوار بولماغای و انداق ایماس در کیم الار دیکای
لار بل کذبوا بل تکذیب قیلیب در لار و پیغمای بالحق راست و درست قران غه یا محمد صلی الله
علیه وسلم غه لما جاءهم اول وقت کیم کیلدی الار غه و معجزه کور سانی و محنت لازم قلدی قلهم
فی امر مریج بس الار بولغا شوق ایشلاد در لار یعنی بولغا شیب و اضطراب غه کیلتوحی قران
شاندا کاهنی انی سحر در لار دیکاهی شعر دیکاهی انسانه و پیغامبر حقدا و قتی آتی مجنون او قور لار
و قتی کاهن و قتی مفتری اقلم بیطروا ایا ما قما سلار بعثت و حشر منکر لاری الی السماء کوک
سار یغه کم واقع در قو قهم باشلاری نینک اوستیدا کم محض قدرت سله کیف بنیناها بی طور
بنا قیلیب بیز انی طبقه نینک اوستیدا طبقه و زینا ها و بیز اب بیز آتی بولدر زلار سله و ما لها
دیو قسور انکا من فروج هیچ تیشو کلار و یار و تلار دین بس بار اغای نمه بو نوع بارحه اولوغ لوغی
سله و نرجه سز و علت و شکاف و عیب سیز دلیل در علم و قدرت کما یغه و سلماک نهایتی دخلی غه

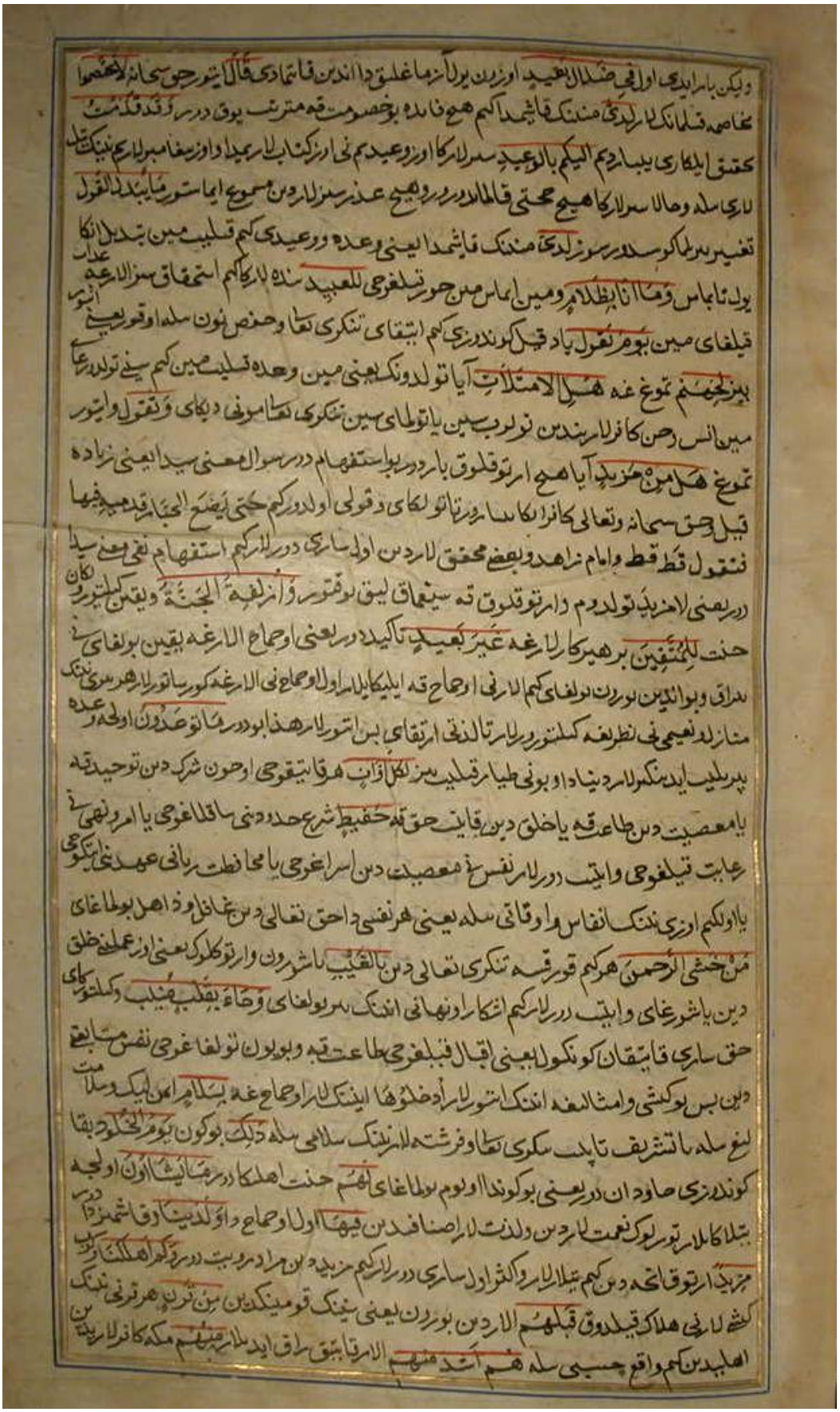
566b

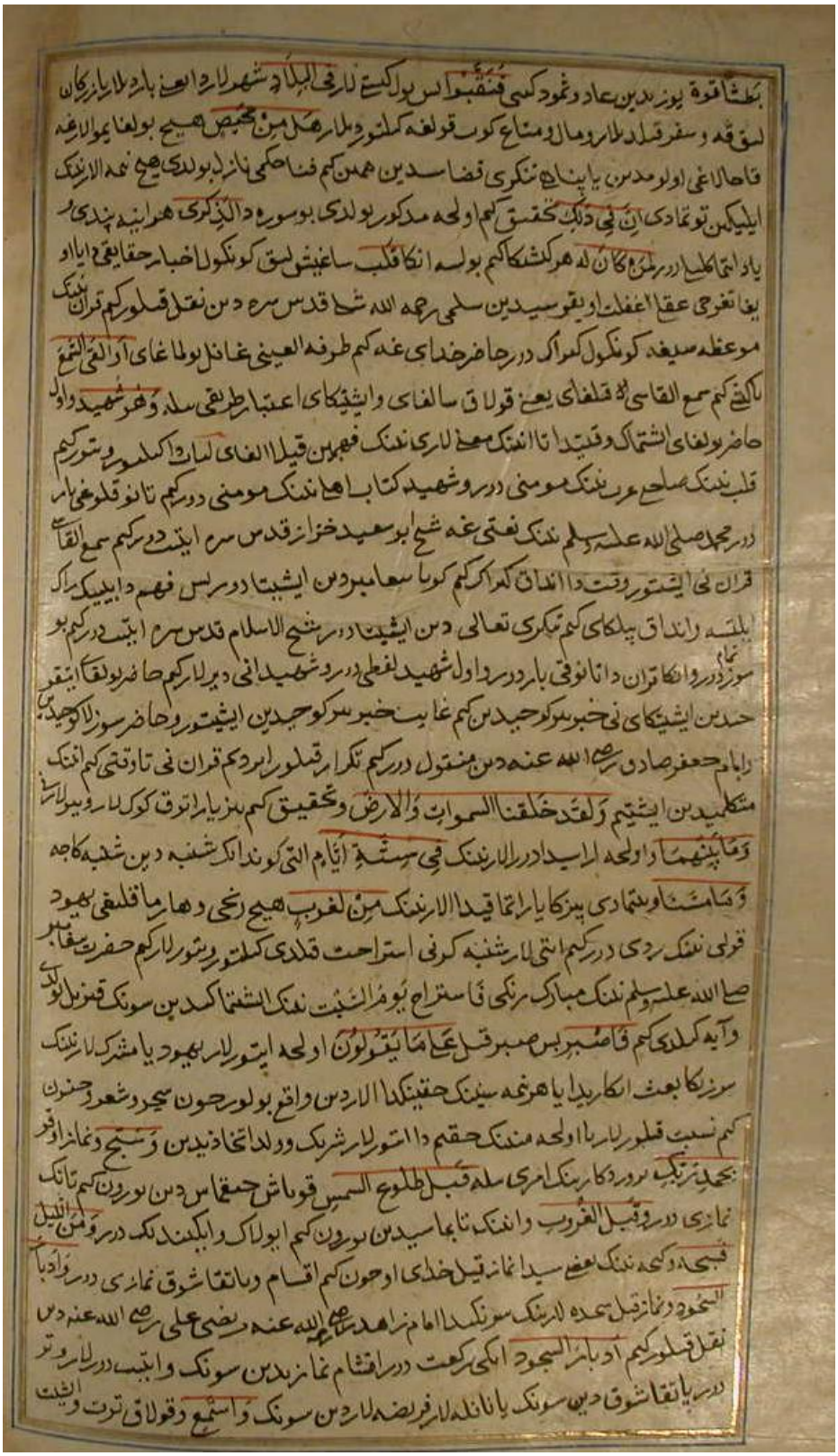

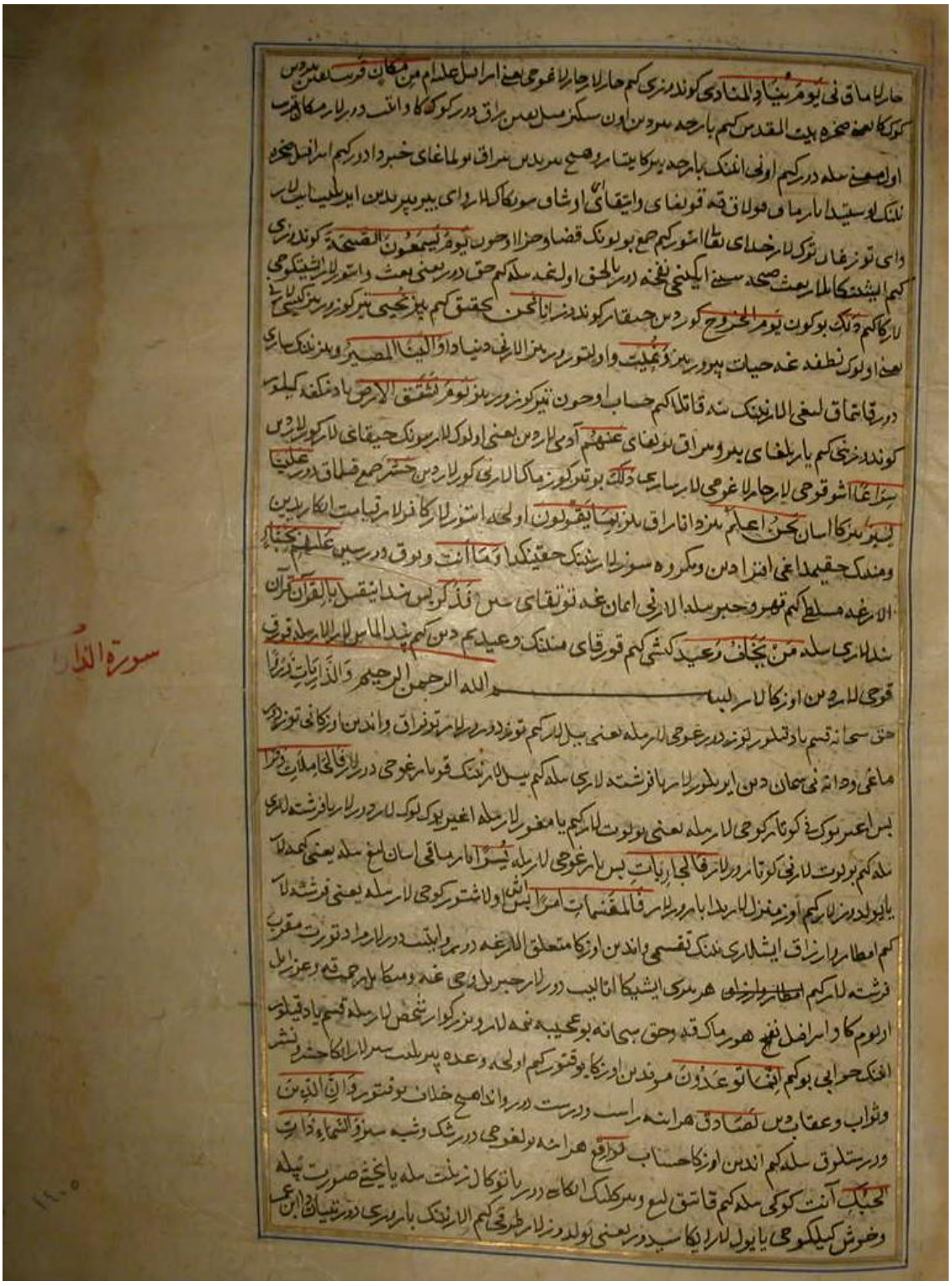

568a

568b

سورة الذار